

14 6523

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK BASININDA (TANİN, İKDAM,
TERCÜMAN-I HAKİKAT, VAKİT, SERVET-İ
FÜNUN) ÇANAKKALE SAVAŞLARI
(1914-1918)

Tezi Hazırlayan
Neslihan ÖZEN

146523

Tezi Yöneten
Doç. Dr. Metin HÜLAGÜ

Tarih Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

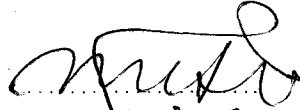
Eylül 2004
KAYSERİ

Bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

..... / / 2004

JÜRİ:

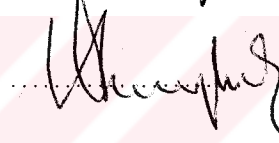
Üye : Doç.Dr. Metin HÜLAGÜ (Danışman)

Üye : Prof.Dr. Mustafa KESKİN

Üye : Doç.Dr. Hamza ÇAKIR

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 17.12.2004 tarih ve 27.....
sayılı kararı ile onaylanmıştır.

7. XII. 2004

Prof.Dr. Mustafa KESKİN
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

İlk Türk Devleti'nin kurulduğu günden itibaren atalarımız sürekli savaşlarla karşı karşıya kalmışlardır. Bir cihan devleti haline gelen Osmanlı Devleti de ömrünü savaşlarla geçirmiştir. İnsanlar gibi devletlerin de ömürleri vardır. Doğarlar yaşarlar ve ölürlür. Osmanlı Devleti ölümüne yaklaştığı son günlerinde bile bir savaştan çıkıp bir başka savaşın içine girmiştir: Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı.

Aslında tarafsız kalması gereken bir savaşa girmek zorunda kalan Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı boyunca bir çok cephede aynı anda mücadele vermek zorunda kalmıştır. Savaştığı bütün cephelerde umduğu gibi bir sonuç alamazken Çanakkale Cephesi'nde tüm dünyayı hayrete düşüren bir başarı göstermiştir. Çanakkale Savaşları gerek I. Dünya Savaşı içerisinde gerekse Türk tarihi içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü Türk askeri burada yaptığı mücadele ile vatan ve din uğrunda sonsuz inanç ile en gelişmiş silahlara nasıl karşı konulacağını göstermiştir. Fedakarlığın ve cesaretin neler yapabileceğini kanıtlamıştır. Bu çalışmamızda işte bu fedakarlığın kazandığı zaferin basında nasıl ele alındığını inceledik. Savaşın başlangıcından bitimine kadar gazetelerde ne şekilde takip edildiğini anlatmaya, Çanakkale Savaşları'nı basın gözünden yazmaya çalıştık.

Çalışmamızın **birinci bölümünde** 'Çanakkale Önlerinde' başlığı altında gazetelerde yayınlanan haberler ışığında Çanakkale Savaşları'nın nedenleri ve Çanakkale Boğazı'nın durumunu anlattık. Çanakkale Savaşlarının nedenleri ile ilgili Rusya ve İngiltere'nin planları üzerinde durduk. Boğazın durumu konusunda da doğal yapısından ve yapılan savaş hazırlıklarından bahsettik.

Çalışmamızın **ikinci bölümünde** savaşın başlaması yapılan deniz savaşları ve kara savaşları anlatılmıştır. Deniz savaşları içerisinde 18 Mart bombardımanı ve zaferi anlatılırken kara savaşları içerisinde ise Arıburnu, Seddülbahir, Anafartalar ve Kumkale mevkillerine yapılan asker ihracı anlatılmıştır. Bu konular anlatılırken de yalnızca

II

gazetelerde çıkan haberler göz önünde bulundurulmuştur. Bu haberler kısmen özetlenerek ve sadeleştirilerek işlenmiştir.

Çalışmamızın **üçüncü bölümünde** 'Çanakkale Savaşları ve Değerlendirmeler' başlığı altında savaşın sonlarına doğru gazetelerin yayınladığı haberlere değinilmiştir. Ayrıca cepheye gönderilen **Tanin Gazetesi** muhabirinin buradan gönderdiği mektuplar ele alınmıştır. Savaşta düşman donanmasına kumandanlık eden General Hamilton tarafından tutulan raporlara yer verilmiştir. Yine son bölüm içerisinde Çanakkale'de savaşan nice kahramanlardan sadece birisi olan Mehmet Çavuş'un hikâyesine de değinilerek onun adına toplanan paraların listesi verilmiştir.

Bu çalışmada ayrıca gazetelerde Çanakkale Savaşları ile ilgili yazılan şiirler, yayınlanan haritalar ve resimler de ekler kısmında verilmiştir.

Çalışmamız Türk tarihine ufakta olsa bir katkı sağlayabilirse kendimizi amacımıza ulaşmış kabul edeceğiz. Yalnız bu çalışmanın kaynak tarama devresinde çalışmada kullanılacak gazetelere ulaşma konusunda bir takım zorluklarla karşılaşıldı. Adlarını belirlediğimiz gazetelerin bir çoğunun 1914-1918 yılları arasındaki nüshaları çok yıpranmış olduğundan dolayı kütüphanelerce fotokopisine izin verilmedi. Bunun dışında bulunan gazetelerin ise mikrofilme çekilirken bazı kısımlarının silik çıkmasından dolayı okunurken zorluklar yaşanmıştır. Bu nedenle çalışma içerisinde bazı kelimeler okunamadığından boşluk bırakılmış ve okunamadığı da belirtilmiştir.

Çalışmanın başlangıcından bitimine kadar her türlü yardımını ve desteğini esirgemeyen aileme değerli fikirleri ve kaynak temininde gösterdiği hassasiyeti ile her zaman yol gösterici olan saygıdeğer hocam Doç. Dr. Metin HÜLAGU'ya minnettarım. Hepsine teşekkürü bir borç bilirim.

Neslihan ÖZEN

ÖZET

TÜRK BASININDA ÇANAKKALE SAVAŞLARI
(TANİN, İKDAM, TERCÜMAN-I HAKİKAT, VAKİT, SERVET-İ FÜNUN)
(1914-1918)

Bu çalışmada, 1914-1918 yılları arasında Çanakkale Savaşları'nın Türk Basını'na yansımaları ve basın tarafından savaşın işlenişi ele alınmıştır. Amaç, Türk Tarihi'nin yeni bir şan ve şeref sayfası olan Çanakkale Zaferi'nin gazetelerde nasıl anlatıldığını ortaya çıkarmaktır. Tezin bölüm başlıkları 1. Çanakkale Önlerinde, 2. Çanakkale Savaşları, 3. Çanakkale Savaşları ve Değerlendirmeler. I. Dünya Savaşı içerisinde Osmanlı Devleti'nin en başarılı olduğu cephe Çanakkale Cephesi'dir ve burada yapılan savaşlar ile Türk askeri İngiliz ve Fransız donanmalarını dize getirmiştir. Böyle önemli bir olayın dönemin gazetelerinde nasıl anlatıldığı incelenerek gazetelerde yayınlanan yazılar ışığında bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada ayrıca Çanakkale Savaşları'nın Türk Basını'ndaki yerinin yanı sıra yabancı basındaki önemine de değinilmiştir. Netice itibariyle gazetelerin bu savaşı günü gününe takip ettiği ve halkı bu konuda en doğru bilgilerle haberdar etmeye çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Basını, Çanakkale, Gelibolu, 18 Mart, Hamilton

ABSTRACT**THE PLACE OF THE DARDANEL WARS IN TURKISH MEDIA
(TANİN, İKDAM, TERCÜMAN-I HAKİKAT, VAKİT, SERVET-İ FÜNUN)
(1914-1918)**

In this research, the reflections of the Dardanel Wars, between the years of 1914-1918, to Turkish Media and the perception of the war by the media are treated. The aim of this research is revealing how such a glorious and dignified war of Turkish History was explained in the newspapers of the time. The chapter titles of the thesis are; 1.In Front of Dardanel (Çanakkale), 2.Dardanel Wars, 3.The Dardanel Wars and Evaluation. During the 1st World War, the Dardanel Front was the most successful front of the Ottoman Empire. In this front, the Turkish soldiers defeated the English and the French navies. How such an important issue had been reflected in those times' newspapers was studied and with the help of the newspaper writings, a research was made. In this research, also, besides the importance of the Dardanel Wars in Turkish Media, the importance of this war in foreign broadcasts was mentioned too. Finally, it was understood that the newspapers of the time pursued this war from the very first day, continuously and tried to inform the people with the most accurate information.

Key Words: Turkish Media, Dardanel, Gelibolu, 18 March, Hamilton

TÜRK BASININDA ÇANAKKALE SAVAŞLARI

(1914-1918)

ÖNSÖZ	I
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

1. ÇANAKKALE ÖNLERİNDE	11
1.1. Çanakkale Boğazı'nın Durumu	11
1.2. Çanakkale Savaşları'nın Nedenleri.....	18

II. BÖLÜM

2. ÇANAKKALE SAVAŞLARI	27
2.1. Savaşın Başlaması	27
2.2. Çanakkale Deniz Savaşları.....	30
2.3. Çanakkale Kara Savaşları (Gelibolu Harekâtı).....	143
2.3.1. Arıburnu Çıkarması	144
2.3.2. Seddülbahir Muharebesi	198
2.3.3. Anafartalar Muharebesi.....	280
2.3.4. Kumkale Çıkarması.....	327

III. BÖLÜM

3. ÇANAKKALE SAVAŞALRI VE DEĞERLENDİRMELER	355
3.1. Çanakkale Savaşları'nda Sona Doğru	355
3.2. General Hamilton'un Raporu.....	358
3.3. Çanakkale Mektupları.....	377
3.4. Kahraman Mehmet Çavuş	398
SONUÇ	406
BİBLİYOGRAFYA	410
EKLER	412
ÖZGEÇMİŞ	448

GİRİŞ

18. yy.'a gelindiğinde dünyanın ve özellikle Avrupa'nın çehresi değişmeye başlamıştır. Artık orta çağ karanlığından çıkan Avrupa Devletleri önü alınmaz bir gelişme ve ilerleme içerisine girmişlerdir. Gerek fikri açıdan gerekse sanayileşme ve teknik açıdan yaşanan gelişmeler ilerisi için farklı sonuçlar doğurmaya başlamıştır.

Fransız İnkılâbı'nın ortaya çıkardığı yeni fikirler, yeni anlayış ve görüşler devlet ve toplum hayatında değişikliklere yol açmıştır. Yeni bir dünya anlayışı ile siyasi ve sosyal müesseseler kurulmaya başlanmıştır. Bu yeni dünya anlayışı devletlerin olduğu kadar milletlerinde davranışlarına yeni yeni istikâmetler vermiştir.

18. yy'da ortaya çıkan milliyetçilik hareketleri 19. yy'da etkili olduğu gibi 20. yy'ın ilk çeyreğinde de ilişkilerin temelini teşkil ederek etkisini sürdürmüştür. Bu etkinin bir neticesi olarak İtalyan ve Alman milli birlikleri kurulmuştur. Bu yeni hareket ise Avrupa'nın dengesine yeni bir şekil vermiş ve uzun yıllardır var olan dengeyi de bozmuştur.

Yeni kurulan bu devletler Avrupa siyasetinde söz sahibi olabilmek için bir uğraş içerisine girmişlerdir. Özellikle ekonomik alanda kendilerini güçlendirebilmek için İngiltere, Fransa gibi köklü devletlerin başlattığı sömürge yarışına katılmışlardır.

Sömürgecilik ise milliyetçilik akımı gibi Avrupayı baştan başa değiştiren sanayileşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 19. yy. içerisinde hız kazanan sanayileşme akımı sonucu gelişen sömürgecilik diplomatik münasebetlerin alanını Avrupa'nın dar sınırlarından yeni kıtalara Afrika ve Uzak Doğu'ya yayılmasını sağlamıştır. I. Dünya Savaşı öncesinde sömürgecilik altın çağını yaşamaktadır. Sanayi kapitalizmini gerçekleştirmiş Batı Avrupa ülkeleri dünyanın büyük kısmını kontrol altına almış ve sömürge haline getirmiş bulunuyorlardı. Sömürgecilikte birbirleriyle yarışan bu emperyalist Avrupa devletlerinin ortak özelliği Grek, Roma ve Hristiyan kültür temeline dayanması idi. Hatta Hristiyanlık daha ön plandaydı. Bu

nedenledir ki sömürge olarak seçilen ülkeler ve sömürülen toplumlar genel olarak Hristiyan olmayanlardı. Bütün bunlar büyük devletlerin ekonomik çıkar çatışmalarına karşılıklı siyasi rekabete ve birçok uyuşmazlıklara neden olmuştur.

Milliyetçilik hareketleri ayrıca Balkanlardaki milli duyguları da kamçulamıştır. Balkanlar 19. yy'dan itibaren Avrupa diplomasisinin başlıca uğraş alanı haline gelmiştir. 18. ve 19. yy'da Balkanlar demek Osmanlı Devleti demektir. Ayrıca dünya üzerinde Avrupa'nın sömürgesi haline gelmemiş, istiklalini muhafaza eden tek Müslüman devlet olarak da Osmanlı Devleti kalmıştır. Bu nedenle de Avrupa devletlerinin uğraşı direkt olarak Osmanlılarla olmuştur. Zaten Avrupa Devletlerinin sonsuz uğraşları sonucu olarak da Osmanlı Devleti Balkanlardaki topraklarını kaybetmeye başlamıştır. Buradaki milletler kendi devletlerini kurarak teker teker bağımsızlıklarını ilân etmişlerdir.¹

Avrupa da yaşanan bu gelişmeler zamanla gruplara ve bu gruplar arasında meydana gelen çatışmalara neden olacaktır.

Birliğini yeni tamamlayan Almanya elindeki sömürgeleri az bulup, bunları artırmak istediğinden bu yönde çalışmalara başlamıştır. Böylece Almanya denizlerde ve de sömürgelerde İngiltere ile rekâbete geçmiştir. Oysa geleneksel Britanya İmparatorluğu'nun takip ettiği siyaset ne pahasına olursa olsun Almanya'yı ezmek olmuştur. Diğer tarafta Almanya ve Fransa arasında da bir anlaşmazlık vardır. Fransa 40 yıl önce kaybettiği Alsace – Lorraine'i unutamadığından burayı geri almak istemiştir. Ayrıca Fransa gittikçe devleşen Almanya karşısında gerek ordu gerek sanayi bakımından ikinci dereceye düşünce bunu telafi etmeye çalışmıştır.

Avrupa'da bunlar olurken Rusya da işin içine girmeye başlamıştır. Uzak Doğu'da Japonya tarafından durdurulan Rusya yeniden Balkan siyasetine sarılmıştır. Bu noktada Rusya'nın I. Petro'dan itibaren süregelen Panislavizm emeli tekrar ortaya çıkmıştır. Rusya boğazları ele geçirerek, milliyetçilik akımının etkisiyle ortaya çıkan küçük Balkan devletlerini kendi nüfusu altına almak ve bunları Türkiye ile Avusturya – Macaristan İmparatorluğu'na karşı devamlı kışkırtarak kendi gücünü ortaya koymaya çalışmıştır. Buna karşı Avusturya – Macaristan İmparatorluğu

¹ Hamza Eroğlu; **Türk İnkılap Tarihi**, Savaş Yay. Ankara 1990s.72 – 73, Mehmet Ali Ünal; **Çanakkale Savaşları ve Sömürgeciliğin Sonu**, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, c. 10, S. 30, Ankara, Kasım 1994, s. 567

kendisini tehdit eden en büyük tehlike olan Panislavizm akımına karşı kendi güvenliğini sağlama çabasına girmiştir. Sırbistan'ın kendisi için yıkıcı faaliyetlerde bulunmasından dolayı ilk fırsatta bu krallığı ortadan kaldırmayı planlamıştır. Böylece Balkanlar da ve Orta Doğu'da durumu da güçlenmiş olacaktır.

Yaşanan bu karışıklık ve çıkar çatışmaları sonucu Avrupa ikiye ayrılmıştır. Bir taraftan Almanya – Avusturya – Macaristan, İtalya, diğer tarafta ise İngiltere – Fransa – Rusya yer almıştır.² Bu devletlerin oluşturdukları gruplara da üçlü ittifak ve itilaf adı verilmiştir. İlk oluşan grup üçlü itilaf olmuştur. Almanya – Avusturya – Macaristan – İtalya ve daha sonradan Osmanlı Devleti ve Bulgaristan katılmış, İtalya birlikten ayrılmıştır. Daha sonra oluşan üçlü itilafın içinde ise İngiltere, Fransa Rusya başta olmak üzere bir çok devlet yer almıştır. Oluşan bu gruplaşma gelecek günlerin habercisi olmuştur. Nihayet 1912 yılında başlayan ve 1913 yılında da devam eden Balkan Savaşları ile karşı karşıya kalınmıştır.

O zamanlar “hasta adam” olarak nitelendirilen Osmanlı Devleti Balkan Savaşları'nın ortasında kalmıştır. Osmanlı Devleti için zor günlerin başlangıcı olan bu savaştan alınan sonuç yenilgi olmuştur. Balkan Savaşları'nın bitiminden sonra yeni bir savaşın eşiğine gelinmiştir. Avrupa I. Dünya Savaşı'na giderken Osmanlı İmparatorluğu yenik çıktığı bu savaşlardan sonra çeşitli yönlerden kayıplara uğramıştır. Büyük topraklar elden çıkmış, kamuoyunda moral düşüklüğü kökleşmeye başlamıştır. Avrupa kamuoyu ve büyük devletlere göre ise Osmanlı Devleti'nin Avrupa siyasetinde etkili bir rol oynaması bundan sonra söz konusu olamazdı. Osmanlı Devleti ile ilgili bunlar düşünülürken ikiye ayrılan Avrupa devletlerinin çözülemeyen problemleri ile bir barut fıçısı haline gelen Avrupa adeta bir kıvılcım bekler olmuştur. Beklenen bu kıvılcım ise çok geçmeden gelmiştir. 28 Haziran 1914 günü, karısı ile birlikte Saraybosna'yı ziyaret etmekte olan Avusturya Veliahdı Franz Ferdinand'ın bir süikaste kurban gitmesiyle ortalık iyiden iyiye karışmıştır. Viyana Sırbistan meselesinin tamamen çözümlenmesi gereği düşüncesiyle hareket ederken, Alman İmparatorluğu herhangi bir savaş durumunda Avusturya'nın destekçisi olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine Sırbistan'a 10 istekten oluşan bir ultimatoma vermiş ve 48 saat içinde cevaplanması istenmiştir. Rusya bunu duyunca herhangi bir

² *Yen Türk Ansiklopedisi, I. Dünya Savaşı Maddesi c.1. Ötüken, s. 390*

askeri harekâta karşı donanmasını ve Batı Rusya'yı seferber etmiştir. Bu arada ultimatomun en esaslı hükümlerini reddeden Sırbistan'da bundan birkaç saat önce seferberlik ilanı da yapılmıştır. Nihayet Avusturya – Macaristan hükümeti 28 temmuz 1914'te Sırbistan'a savaş ilan etmiştir. Büyük devletlerce en çok önem verilen devlet olunan Sırbistan, Rusya ve Fransa tarafından Avusturya'ya karşı bir çivi veya bıçak gibi düşünülüyor ve bu yönde kullanılmak isteniyordu. Bunun farkında olan Avusturya ise Sırbistan'dan kurtulmak istiyordu. İşte bu fırsatta nihayet böylece yakalamış oluyordu.³

I. Dünya Savaşı'nın başlaması bir anlık bir olay değildir. Avrupa'da yaşanan gelişmeler böyle bir savaşın zeminini hazırlamıştır. Bu savaşı hazırlayan etkenleri toplu olarak şu şekilde sıralamak mümkündür: Ulusal devlet anlayışı, aşırı ulusçuluk, savaşçılık zihniyeti, birbirine düşman ittifak grupları ve emperyalizm. Bütün bunlar 19. yy başlarından beri Avrupa'nın geçirmiş olduğu çeşitli değişikliklerle ilgilidir.

19. yy boyunca gelişen ulusal devlet sistemi umulan huzuru ve sükunu getirmemiş, devletler arasındaki düzeni de bozmuştur. Aşırı ulusçuluk savaşçılık zihniyeti ile ikiz kardeş gibi gelişmiştir. Her ulus kendini üstün görünce bu üstünlüğü sağlamak ve savunmak için savaşmak yolunu seçmiştir. Emperyalizm ise Avrupa dengelerinin başlıbaşına değişmesinin sebebi olmuştur. İngiltere, Fransa, Rusya bu konuda büyük yol katederken İtalya ve Almanya bunlara ulaşmaya çabalamıştır. Bütün bunlar Bosna olayının yaşanmasıyla topyekün bir savaş başlatmıştır. Avrupa'da bir çekişme iken tüm dünyanın karıştığı bir savaş haline gelmiştir.

Bu haberin ardından devletler arasında herhangi bir savaşa karşı yardım teatisinde bulunulması ile ilgili görüşmeler başlanmıştır. Çok geçmeden de Avrupa devletleri birbirlerine savaş ilanında bulunmuşlardır. Bilindiği üzere çok önceden oluşmuş olan üçlü ittifak ve üçlü itilaf devletlerinin ortaya çıkışı zaten böyle bir savaşın olacağı habercisi olmuştur. Sanki diğer devletler bir bahane bekliyorlarmış gibi Avusturya – Sırbistan Savaşı bir Avrupa savaşı haline gelmiştir. Bu savaşa daha sonra diğer dünya devletleri de katıldığından dolayı I. Dünya Savaşı olarak adlandırılmıştır. Savaşta üçlü ittifak devletleri merkezi durumda kaldıklarından merkezi devletler, karşı tarafa ise müttefik devletler adı da verilmiştir.

³ Enver Ziya Karal; *Osmanlı Tarihi*, c. 9, TTK Ankara, 1996, s. 373

I. Dünya Savaşı Osmanlı Türkiyesi'nde genel seferberlik olmasından dolayı halk arasında "seferberlik" olarak adlandırılmıştır. I. Dünya savaşı Avusturya – Macaristan'ın Sırbistan'la harp ilan edildiği 28 Temmuz 1914'te başlamış ve Almanya ile mütareke imzalandığı 11 Kasım 1918 tarihine kadar devam etmiştir. Bütün dünya devletlerinin doğrudan ve dolaylı olarak katıldığı 4 yıl süren bir savaş olmuştur.⁴ Bu savaş başlarken hiçbir devlet, bu çapta bir savaşın yıllarca süreceğine ihtimal vermemiştir. Belkide birkaç ayda biteceğini hesaplamışlardır. Türkiye'nin savaşa girip Rusya'nın boğulmasına ve sonunda yıkılmasına sebep olması, İngiliz Başbakanı Loyd George'un deyimiyle savaşı başlı başına iki yıl daha uzatmıştır. Dünya tarihinde ilk defa olarak bu savaş boyunca akıl almaz sayıda askeri kuvvetler karşı karşıya gelmiştir. Dünya tarihinin o ana kadar gördüğü en büyük topyekün savaş olmuştur.⁵

Avrupa'da bunlar yaşanırken Osmanlı Devleti yenik çıktığı Balkan Savaşları'nın etkilerinden kurtulma çabası içerisine girmiştir. Bunun için ordu ve donanmasını ıslah etmeye başlamış diğer taraftan da iki bloka ayrılmış Avrupa'da kendisini yalnızlıktan kurtarmak için bir takım ittifak girişimlerinde bulunmuştur.

Osmanlı Devleti Türk Ordusunun yeniden düzenlenmesi ve teşkilatlandırılması için Almanya'dan destek almıştır. Çünkü Almanya'nın bu türden bir hakimiyeti kötüye kullanması Türk kabinesinde diğer devletlerinkinden daha az korku yaratmıştır. Ayrıca Almanya Meşrutiyetten itibaren İstanbul'daki büyükelçisi sayesinde Osmanlı ricalini bu imparatorluğun hakiki dostu olduğuna Fransa, Rusya, İngiltere'nin aksine olarak Osmanlı ülkelerinden hiçbiri üzerinde emeller beslemediğine inandırmayı başarmıştır. Balkan Savaşları'ndan sonra Avusturya ile Osmanlı Devleti arasında müşterek bir sınır kalmamış olması da Osmanlı siyasi ricalinde Alman-Avusturya tarafına doğru meyli artırmıştır. Zaten ordunun çoğunluğu da Alman askeri üstünlüğüne kanaat getiren düşünceye sınımsız sarılmıştı. Düşünülen ıslahat işi için 22. Prusya tümeninin komutanı Liman Von Sanders seçilmiştir. I. Dünya Savaşı başladığında toplam 71 kişilik bir Alman askeri heyeti oluşmuştur. Orduda yapılan

⁴ **Türk Ansiklopedisi**, *I. Dünya Savaşı Maddesi*, c. 14, MEB s. 172-173, Coşkun Üçok; **Siyasal Tarihi, 1789 – 1950**, 5. Baskı Ankara, s. 288, Karal; **a.g.e.**, s. 355-356, Yusuf Hikmet Bayır; **Türk İnkılabı Tarihi**, c. 2, Kısım 4, TTK Ankara, 1952, s. 515

⁵ Yılmaz Öztuna; **Büyük Türk Tarihi**, c.7.Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 284

ıslahat sadece Avrupa'da ve Batı Anadolu'da bulunan 5 Türk kolordüsüne ilişkin kalmıştır.⁶

I. Dünya Savaşı başlarken askeri alanda bu ıslahat işi ile meşgul olan Osmanlı Devleti, siyasi alanda ittifak çalışmalarını da ihmal etmemiştir. Bu konuda ilk teşebbüsünü İngiltere nezdinde yapmıştır. Osmanlı Devleti İtalya'nın Trablusgarp'a saldırmasından dolayı üçlü ittifaka karşı antipati ile baktığından ve Avusturya'nın Balkan politikasından dolayı ilk önce İngiltere'ye gitmiştir. Ancak bu ilk girişim sonuçsuz kalmıştır. Çünkü İngiltere savaşın başladığı günlerde tarafsız olan Osmanlı Devleti'nin savaş boyunca bu şekilde kalmasını kendi çıkarları için daha uygun görüyordu.

Osmanlı Devleti'nin ikinci teşebbüsü Bulgaristan ile olmuştur. Teklif ise Bulgaristan'dan gelmiştir. Ancak Bulgarlar'ın bu teşebbüsten asıl amaçları Osmanlı Devleti'ne dayanarak Makedonya'daki topraklarını genişletmekti. Ayrıca Bulgaristan bu Türk-Bulgar ittifakına Almanya'yı da sokmak istemiş ancak sonuç başarısız olunca bu teşebbüs de boşa gitmiştir. Osmanlı Devleti Bulgaristan'ın asıl amacını da anlamıştır.

Üçüncü ittifak teşebbüsünde sırada Fransa vardır. 1914 Temmuz'u başlarında Bahriye Nazırı Cemal Paşa'nın Fransa'yı ziyareti sırasında bu teklif gerçekleştirilmiştir. Cemal Paşa'ya göre Saraybosna olayı bir genel savaşa varacaktı. Eğer itilaf devletleri Osmanlı Devleti'ni bu savaşta yanlarına alırlarsa merkezi devletler tamamen sarılmış olurdu. Fakat Fransa, Rusya razı olmadığı sürece böyle bir ittifakın olamayacağını söylemiştir. Böylece Osmanlı Devleti'nin itilaf devletleri blokuna katılmak için yaptığı bu ikinci teşebbüs de sonuçsuz kalmış oldu. Osmanlı Devleti'nin İngiltere ve Fransa nezdinde yapmış olduğu bu ittifak teşebbüsleri bağlaşık bulmaktan ziyade bir koruyucu aramak olarak da nitelendirilmektedir. Zira o günlerde Osmanlı ekonomik, siyasi, askeri açıdan zor anlar yaşamaktadır. Ancak Osmanlı Devleti'nin bu teşebbüsleri netice vermemiş ve bu noktada karşısına Almanya çıkmıştır. Zaten Osmanlı kabinesinde Alman ittifakına taraftar olanlar da mevcut olduğundan bu yönde çalışmalar başlamıştır. Neticede 2 Ağustos 1914 günü

⁶ Carl Mühlman; *Çanakkale Savaşı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2003, s. 9, 10, 33, Bayur, a.g.e., s. 508

Türk-Alman ittifakı imzalanmıştır. Böylece Osmanlı Devleti üçlü ittifak blokuna girmiştir.

4 Ağustos 1914'te I. Dünya Savaşı başladığı zaman itilaf devletleri Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını sağlamak için çaba harcamışlardır. Çünkü henüz Türk-Alman ittifakını bilmemektedirler. Eğer Osmanlı Devleti tarafsız olursa müttefikler boğazlardan serbestçe geçip Rusya'ya yardım edebileceklerdi. Aslında Osmanlı Devleti de ittifak imzalamasına rağmen hemen savaşa katılma taraftarı değildi ve tarafsızlığını ilan etmişti. Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığına özellikle Rusya önem veriyordu. Bu nedenle yapılan görüşmelerde Osmanlı Devleti tarafsızlığa karşılık bazı şartlar ileri sürmüştür ki bunların en hafifi sayılan kapitülasyonların kaldırılmasıdır. Bu kabul edilmemiştir.

Osmanlı Devleti savaş karşısında tarafsızlığını ilan etmekle beraber, Ağustos'un ilk haftasından itibaren olaylar ve Almanya'nın çabaları Osmanlı Devleti'ni savaşa katılmaya sürüklemiştir.⁷ Bu arada Osmanlı Devleti Almanya ile ittifakı imzaladığı gün ihtiyat olarak genel bir seferberlik de ilan etmiştir. Bu sırada Goben ve Breslau adlı Alman zırhlıları bazı düşman limanlarını topa tuttuktan sonra peşlerine düşen İngiliz savaş gemilerinden kurtulabilmek için Çanakkale Boğazı'na sığınmışlardır. (10 Ağustos) Bu gemilerin devletler arası hukuk kurallarına göre silahsızlandırılıp savaş bitimine kadar el altında tutulması gerekirken bu yapılmamıştır. Çünkü savaş başlamadan önce İngiltere'de İngiliz tezgahlarında yapılmak üzere sipariş edilen iki büyük savaş gemisine el konulmuştu. Hatta yapımının üçte ikisi bitmiş olan Sultan Osman Zırhlısı'nı teslim almak için bir heyet dahi gönderilmişti. Reşit Paşa Vapuru'yla İngiltere'ye gönderilen heyet uydurulan bahanelerle eli boş dönmek zorunda kalmıştır. Heyetin İngiltere'de olduğu günlere tesadüf eden Bosna Olayı'ndan sonra Venizelos'un İngiliz Kralına gemiyi teslim etmemesini söylediği bilinmektedir. Durum böyle olunca Osmanlı Devleti de iki güzel gemi elde etmek ve İngilizler'e kızgın kamuoyunu Almanya'ya kaydırmak için bunları satınalmaya karar vermiştir. Bu gemilere 16 Ağustos'ta Türk bayrağı çekilmiş ve, isimleri Yavuz ve Midilli olarak değiştirilmiştir. Ancak gemide Alman subay ve erleri bulunmaktadır. Bu ikil Alman savaş gemisinin Çanakkale Boğazı'ndan içeriye alınması ve daha

⁷ Fahir Armaoğlu; 20. yy. Siyasi Tarihi, Alkım Yayınevi, s.107, 108,109; Haluk F. Gürsel; Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri, İstanbul 1968, s. 158, Bayur; a.g.e., s. 510

sonra da bunların satın alındığının bildirilmesi Osmanlı Hükümeti'ni siyasi bir sorunla karşı karşıya getirmiştir. Kendisine çekidüzen vermek için barış ortamına muhtaç olan Osmanlı Devleti bu hareketiyle savaşa doğru yol almaya başlamıştır.

Osmanlı Devleti savaşa girip girmeme konusunda hala kararsızken 19 Ağustos'ta Bulgaristan ile de anlaşma imzalanmış, karşılıklı dostluk ve sınırlara uyma sözü verilmiştir. Bu sırada Almanya, Rus ordularının bir kısmını Osmanlı Devleti ve Balkanlar'a çekmek ve kesin darbeyi vurmak için Osmanlı Devleti'ni savaşa girmesi için sıkıştırılmaktadır. Nihayet beklenen olmuştur. Başlarında Yavuz ve Midilli'nin olduğu Türk donanması Karadeniz'de Rus limanlarını bombardıman edince Osmanlı Devleti de ittifak devletleri ile savaşa girmiştir. Neticede 12 Kasım 1914'te Osmanlı Devleti için son ve yıkıcı bir savaş başlamıştır.⁸

Sömürgeci devletler arasında çıkan bu savaşta sömürgeci bir güç olmayan tam tersine emperyalizmin hedefi konumunda olan Osmanlı Devleti'de yer almak durumunda kalmıştır. Türkiye'nin Almanya'nın yanında savaşa girmesi ise savaşın seyrini ve planlarını tamamen değiştirecektir. Boğazlara sahip olması nedeniyle itilaf devletlerinin ana hedefi haline gelmiş, Çanakkale Boğazı'nı ele geçirme hülyalarına dalmışlardır. Böylece savaş Osmanlı Devleti içinde farklı bir boyut kazanmış olacaktır.

Savaşın başladığı ilk yıl, 1914 yılında Batı Avrupa cephesinde savaş, sınır savaşları olarak başlamıştır. Marne Meydan Savaşı olmuştur. Zaten Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında savaşa girmesi de bundan sonradır. Çünkü Almanlar Fransızlara karşı bu savaşı kaybettikten sonra Osmanlı Devleti'nin savaşa katılımını sağlamak için çalışmalarını hızlandırmışlardır. Doğu Avrupa cephesinde ise Alman-Rus-Avusturya sınırında taarruz planı yapmışlar ve bu konuda Fransızların isteklerine uymuşlardır. Balkan cephesinde ise Sırlara karşı taarruz yapılmıştır. Avusturya Galiçya'da Ruslara karşı kuvvet kaydırmak amacıyla yaptığı taarruzda başarılı olamamıştır.⁹

I. Dünya Savaşı'nın ittifak devletleri açısından 1914 yılı içerisindeki bu seyrine karşılık, Osmanlı Devleti'nin savaş ilanından sonra durumlar biraz değişmiştir.

⁸ Üçok, a.g.e., s. 291, 292, 293; Ünal a.g.m., s. 568, Kazım Karabekir; I. Cihan Harbine Neden Girdik, c.1, Emre Yay., s. 39-40

⁹ Türk Ansiklopedisi, I. Dünya Savaşı Maddesi, c.14, MEB s. 175-176, Karal; a.g.e., s. 386

Osmanlı Devleti halifelik nüfuzundan yararlanmak için Cihad-ı Mukaddes ilanından beklediği sonucu alamamıştır. Trablusgarp Savaşı'nın ardından Balkan Savaşları'na girip mağlup olan Türk ordusu henüz yaralarını sarmamışken yeni bir savaşa katılmak durumunda kalmıştır. Almanların yardımıyla yapılan ıslahat tamamlanmadan kuvvetlerimiz birkaç cephede birden savaşmak zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı süresince Kafkas Cephesi, Süveyş veya Kanal Cephesi, Çanakkale Cephesi, Irak Cephesi ve Filistin Cephesi olmak üzere çeşitli cephelerde kahramanca savaşmıştır.

Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle Ruslar kuvvetlerinin bir kısmını Kafkasya'ya doğru sevk etmek zorunda kalınca doğudaki Alman cepheleri ferahlamıştır. Ayrıca Osmanlılar tarafından Süveyş Kanalı'nın ele geçirilmesi ile İngiltere'nin Hindistan deniz yolunun kesilmesi amaçlanmıştır.

Osmanlı Devleti için en önemli savaşlar arasında yer alan ve Ruslara karşı Kafkas Cephesi'nde verilen mücadelede beklenen başarılar sağlanamamıştır.

Mısır'da Süveyş Kanalı'na doğru yapılan mücadelede gerekli ulaşım imkanları sağlanamadığından başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İngilizler Suriye sınırlarına kadar dayanmışlardır.

Irak Cephesi'nde Basra'ya asker çıkaran İngilizlere karşı Kut'ül Amara'da bir başarı sağlansa da uzun sürmemiştir.

Filistin Cephesi'nde Mustafa Kemal Paşa'nın komutasındaki 7. Ordu ile başarılı savaşlar yapılmıştır. 7. Ordu'nun bu arada kazandığı başarılar Suriye ve Filistin'deki son Türk zaferi olmuştur.

I. Dünya Savaşı boyunca Osmanlı Devleti'nin savaştığı hemen bütün cephelerde beklenen başarılar sağlanamamıştır. Ancak biri hariç Çanakkale Cephesi. Çanakkale Muharebeleri, I. Dünya Savaşı içinde ayrı bir özelliğe sahip olan tarihin kaderini değiştiren yaşamak hakkına şerefi ile ulaşan bir milletin her şeyden önce kahramanlık destanıdır. Burada savaşan insanlar kahramanlaşmış kahramanlaşarak

kutsallaşmışlardır. Geçilemeyen Çanakkale bir sır değil bir güçtür. Önce manevi değerlerle bir güçtür, sonra silahı ile süngüsü ile bir güçtür.¹⁰

Türkiye'nin Avrupa'da sahip olduğu topraklarının büyük kısmı elden çıktığı için burada bulunan kuvvetlerini başka yerlere kaydırmıştı. Kolordusununda üçü Avrupa toprağında başkenti korumak için tutulmuş ve Çanakkale'de nöbet tutması için ayrılmıştı. Bunlar I. II. ve III. kolordulardır. Ayrıca Osmanlı Devleti I.Dünya Savaşı başladığı günlerde bir Türk torpidosunun İngilizler tarafından durdurulması üzerine düşmanların boğazlarla ilgili başka amaçlar güdebileceğini düşünerek 27 Eylül de boğazları kapatmıştır.

“İstanbul'a sahip olan dünyaya egemen olur.”¹¹ sözünden hareketle müttefikler boğazları ele geçirip İstanbul'a ulaşmak ve böylece Rusya ile bağlantı kurmak amacıyla Çanakkale Seferi'ni yapmışlardır. Rusya ve İngiltere için bir vasıta olan boğazlar I. Dünya Savaşı'nda müttefikimiz Almanya için bir gaye olmuştur. Boğazları Ruslar'a vadeden İngiltere Asya'daki İngiliz-Rus menfaatlerini düşünerek bu fedakarlığa katlanırken, Almanya Rusya'yı tamamen bağlantısız bırakmak için Osmanlı Devleti ile ilişkilerinin derecesini artırmıştır. Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesini isterken de bunu düşünmektedir. Bu düşünceler altında müttefiklerin yaptığı Çanakkale Seferi I. Dünya Savaşı içerisinde bir dönüm noktası olmuştur.¹² Öyle veya böyle sebebi her ne olursa olsun Çanakkale muharebeleri Türk tarihinin en şanslı sayfası olmuş, müttefiklerin de tarihlerindeki en ağır hezimetler içinde yer almıştır. “Çanakkale Savaşları ve kazanılan zaferler Türk Kurtuluş ve Bağımsızlık Savaşı'na maya çalmış; Ulusal bilinci ve ulusal ruhu yeniden ateşlemiş, Türklük tarihteki seçkin yerini sağlamlaştırmıştır.”¹³ İşte tarihin bu şanslı sayfasına birde dönemin gazeteleri gözünden bakmak için bu çalışma yapılmıştır. Türk Basını'nda Çanakkale Savaşı nasıl ele alınmıştır, neler yazılmıştır, neler anlatılmıştır sorularının cevaplarını bulmaya çalışacağız.

¹⁰ Eroğlu, a. g. e., s. 78 – 79 – 80

¹¹ Genel Kurmay Başkanlığı; **I. Dünya Harbinde Türk Harbi**, c. 5, Çanakkale Cephesi Harekatı, 2. Baskı, Ankara, 2002, s. 4

¹² Nurettin Ünen; **Dünkü ve Bugünkü Çanakkale**, Ankara, 1947, s. 105

¹³ Turhan Olcaytu; **18 Mart Çanakkale Zaferi'nin Tarihteki ve Ulusal Yaşantımızdaki Yeri**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. 10, S. 30, Ankara, Kasım 1994, s. 609

I. BÖLÜM

1. ÇANAKKALE ÖNLERİNDE

1. 1. Çanakkale Boğazı'nın Durumu

Son yıllarını hep savaşlarla geçiren Osmanlı Devleti, oldukça zor şartlar altında I. Dünya Savaşı'nın en büyük mücadelesini Çanakkale'de vermiştir. Savaş başlamadan önce ordunun ıslahı çalışmaları çoktan başlamış, savaş başladıktan birkaç ay sonra da gözler Çanakkale'ye çevrilmiştir. Acaba Çanakkale bir saldırıyı kaldıracak güce ve tahkimata sahip miydi? Balkan Savaşları'ndan yenilgi ile çıkan bir devlet yeni bir savaşa ne kadar hazır olabilirdi? Elbette bu sorular cevaplanması güç sorulardır. Ancak kazanılan başarı boğazın savaş durumuna ne kadar hazır olduğunu kanıtlayacaktır.

Boğaz istihkamatının durumunun ne olduğu konusunda pek çok yazılar neşredilmiştir. Çanakkale Savaşları'nın başarısızlıkla sonuçlanacağını düşünenler, bunun nedeni olarak istihkamatın gücü ve boğazın bombardıman edilmesindeki zorluğu anlatmışlardır.

Balkan Savaşları'nda savaştığımız devletlerden biri olan Bulgaristan, Çanakkale Savaşları başlarken tarafsız bir tutum içersinde bulunuyordu. Kendi menfaatlerini göz önünde bulundurarak böyle bir tarafsızlığı seçen Bulgaristan, boğaz istihkamatının durumuna dikkati çekmiştir.

Bulgaristan askeri mehafili, boğazların bombardıman edilmesinden düşmanlarımızın zannettikleri gibi bir neticenin olmayacağından emin konuşmuştur. 1914 senesinde boğazların tetkiki için Bulgar erkan-ı harbiyesinden bir grup memur edilmiş ve İstanbul'a gönderilmiştir. Bu grup İstanbul'un denizden alınamayan bir şehir olduğu hükmünü vermiştir. Türkiye'nin I. Dünya Savaşı'na girmesinden önce 1913 senesinde boğazları müdafaa eden istihkamlarının özel bir heyet tarafından tetkik olduğunu söylemişlerdir. Bu tetkik ile bütün tedbirlerin alındığı, son sistem ve yeni ağır toplarla takviye edildiğini de eklemişlerdir. Bulgarlar boğazın bu tahkimatı karşısında Fransız ve İngilizlerin sadece boşa mermi harcamış olacaklarına, boşa mesai yapacaklarına inanmaktadırlar. "İngilizler ve ona tabi olan zavallı Fransızlar boğazlarda kendi kafalarını parçalamaktan başka bir şey yapamayacaklardır." diye de eklemişlerdir. ¹⁴

Çanakkale Boğazı, sonradan vücuda getirilen mühim istihkamattan başka, boğazın kendi doğal halinden kaynaklanan özel faydalar da sağlayabilecek özelliklere sahiptir. Boğazın uzunluğu 30 deniz mili olup, genişliği 1200 ile 3000 metre arasındadır. 30 cm'lik topların kuvveti 30.000 yardada 425 mm'dir. Büyük bir deridenotun zırhlı 300 mm'den fazla olacağı dikkate alınacak olursa Fransız ve İngiliz donanmasının Çanakkale'den geçmesi torpiller ve tahtelbahrilere önem verilme bile yine de pek müşkül bir meseledir. Yalnız denizden hücum hiçbir netice vermeyecektir. Karadan hareket etmek içinse en az 200.000 kişilik kara ordusuna ihtiyaç vardır. Çünkü Türklerin büyük bir kara kuvveti bulunmaktadır. Bu kadar büyük bir kuvvetin nakil zorluğu göz ardı edilse bile başarı zor görülmektedir. Hellas gazetesinin muhabirlerinden birinin Yunan bahriyesinden bir zat ile yaptığı mülakatta Çanakkale Boğazı'nın durumu ile ilgili Yunan zabiti fikirlerini bu şekilde

¹⁴ Tanin, 7 Mart 1915, S. 2231, s. 4

beyan etmiştir. Ayrıca Yunan zabiti Çanakkale'ye saldırının Rus halkını oyalamak için yapıldığını da konuşmasına eklemiştir.¹⁵

Bugün Çanakkale Boğazı en son usullerle tahkim edilmiştir. İstihkamatın büyük bir kısmı ihtisaslı bir şekilde birleştirilerek yerleştirilmiştir. 1912 Balkan Muharebesi'ne dair Kaymakam Emanuel tarafından yazılan bir kitapta şöyle deniliyor: "Torpil hatları ile beraber yeni 30 km uzunluğundaki Çanakkale'nin sahil bataryaları o kadar kuvvetlidir ki donanmanın boğaza girmesi başarı ümidi ile durdurulabilir." Yine Osmanlı hizmetinde bulunan Alman emir zabitlerinden Hanis Roda, Balkan Muharebesi'ne dair yazdığı bir kitabında boğazda istihkamatın yerleştirilmesinin zamana bağlı bir iş olduğunu ve başarının kesin olmadığını söyleyerek şöyle devam ediyor: "Şayet düşman başarılı olsa bile donanmanın kalan kısmı harap ve toprakla yıpranacağından sefain-i harbiye uzun süre işe yaramayacak halde kalacaktır." Neden İngiltere ve Fransa donanmalarını böyle bir tehlikeye maruz bıraksın? Zaten Fransa Adriyatik Denizi'nde, İngiltere Kuzey Denizi'nde savaşmaktadır. Ve pek çok zayıta maruz kalma endişeleri vardır. Böyle bir durum onların başarı konusunda şüphelendiklerinin açık göstergesidir.

Çanakkale Boğazı'na karşı hem karadan hem denizden hücum yapmak ise zamana ve askeri kuvvetlerin gücüne bağlıdır. Halbuki ne Fransa ne de İngiltere böyle bir hücumu yapacak kadar askere sahip değildir. Bu iki devlet başkalarını kendileri için savaşmaya çağıracaklardır. Bu nedenledir ki Osmanlı ordusunun karada çok başarılı olması gerekmektedir. Çanakkale'de, Saroz Körfezi'nde, Gelibolu Yarımadası'nda, Anadolu'nun harp sahilinde bu başarı şarttır. Yeni Avrupa sınırı Bulgaristan'dan bir korku olmamasına rağmen eskisinden daha çok müdafaaya muhtaçtır. Rusların boğaza hücum etmesi mümkün değildir. Türk donanmasının Karadeniz'deki tecavüzü hareketi dolayısıyla oluşturulan durumun değiştirilmesi de mümkün değildir. Düşmanlarımız için torpil hatları ile top ateşi arasından geçmesi de ümitsiz ve tehlikeli bir plandır. Çünkü Fransız ve İngiliz donanması İstanbul önünde görünse bile muharebe son bulmayacaktır. Tahrip edilmiş Çanakkale istihkamatı donanma levazımının sevkine ve donanmanın geri dönmesine karşı koyacaktır. Her durumda

¹⁵ Journal De Balkan (İkdam, 26 Mart 1915, S. 6501, s. 1)

Çanakkale bombardımanından düşmanlarımızın başarıyla çıkması oldukça zayıf bir ihtimaldir. Türk ordusu her şart ve durumda bu haksız taarruza karşı koyacaktır.¹⁶

Düşmanlarımızdan İngiltere, I. Dünya Savaşı'na başlarken çok farklı arzular besliyordu. Ancak savaş başladıktan sonra beklediği birçok şeyi gerçekleştirememiştir. Savaşın gidişatına ve kaderine etki edemediği gibi kendi sahilinde bile serbest bir şekilde dolaşmaktan aciz kalmıştır. Durum böyleyken Fransa, müttefikinin bu halinden her gün şikayet etmektedir. Çünkü Fransa, İngiltere'ye nazaran daha fazla fedakarlık göstermektedir. Kara ve deniz hücumunu bir arada gerçekleştiren başarılı olacaktır. Ancak bugün İngiliz denizlerini abluka altına alan Almanya olmuştur. Süveyş Kanalı'nda da başarısız olan İngiltere bir teselliye ihtiyaç duyduğundan Çanakkale bombardımanını ortaya çıkarmıştır. Çanakkale bombardımanı ile kazanılacak bir başarı aynı zamanda tarafsız hükümetler üzerinde de etkili olacaktır.

Yunan gazetelerinin bu şekilde yorumladığı bombardımana ilişkin boğazın durumu bir kez daha anlatılmıştır. Çanakkale Boğazı'nın denizden istilasının mümkün olmadığını halka anlatılmaması hata olarak görülmektedir. Çanakkale herhangi bir deniz taarruzu ile ele geçirilemez. Bunu boğazlarda sandalcılık eden her hangi bir kişiye sorsak da aynı cevabı alırız. İngilizler sarf edilen güllerin her türlü kıymetli fenni ve askerî araçların siyasî açıdan önemli olduğunu askerî bir mahiyet aranmaması şeklinde bir durum yaratmışlardır. Ancak boğazın geçilmesi konusunda hayalperest bir davranış içerisine girmişlerdir. Çanakkale Boğazı'nın en geniş noktası 4000 m, en dar noktası 1200 m'dir. Bu noktalardaki kalelerin karşılıklı çapraz ateşlerine maruz kalan herhangi büyüklükteki bir geminin batmaması mümkün değildir. Boğaza girerek istihkamları tek tek susturmakta fennen imkânsızdır. İstihkamların karadan zabtı ise daha önce belirtildiği üzere yaklaşık 200.000 kişilik bir kuvvetle mümkün görülmektedir. Müttefiklerin bu kadar kara kuvvetine sahip olup olmadıkları kafalarda soru işareti oluşturmaktadır. Böyle bir ordunun olduğu düşünülse bile bu kadar askerin sevk edilmesi başlı başına bir sorun oluşturmaktadır. Bunun için en az üç ay süre geçmesi gerekmektedir. O ana kadar Çanakkale'nin zabtından veya geçilmesinden söz edilemez. Bu hakikatin farkında

¹⁶ Berliner Tageblatt (Tanin 27 T. evvel 1914)

olunmaması imkânsızdır. Bombardımanı başlatanlar da bunu bilmelerine rağmen hareketi askerî değil de siyasî bir teşebbüs olarak nitelendirdiklerinden dolayı vazgeçememişlerdir.¹⁷

İngiliz ordusu albaylarından Repeiten, Çanakkale bombardımanından bahsederken ordu ve donanmanın boğaz istihkamatına karşı aynı anda hareket etmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Çanakkale istihkamatının kara ve denizden müşterek bir hücum ile top ateşi altına alınması gerektiğini ve istihdam edilecek askerin hiç olmazsa deniz kuvvetleri derecesinde bir ordu olması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Ancak böyle bir durumda bombardımandan memnun edici bir sonuç alınabilir. Repeyten durumu bu şekilde anlattıktan sonra Osmanlı Devleti'nin boğazlarda ne kadar askerinin olduğunu hesaplamıştır. Şayet karaya asker çıkarılacaksa büyük miktarda kara kuvvetine ihtiyaç duymadan maksada ulaşması durumunda sonucun iyi olacağını ancak gemilerin müthiş Çanakkale istihkamata karşısında maruz kalacağı tehlikeyi dikkate almak gerektiğini belirtmiştir. Düşman zırhlıları boğaz dışındaki istihkamata karşı başarılı olsa bile asıl zorluk boğaza girdikten sonra başlayacaktır. Repeyten'e göre bu durumun da göz önünde bulundurulması şarttır. Ayrıca sürekli rüzgârlı olan Çanakkale Boğazı'ndan savaş gemilerinin açık denizde olduğu gibi serbest bir şekilde geçemeyecekleri de düşünülmelidir. Bunun yanı sıra boğaz içinde yakından susturulması mümkün olan gizli batarya ve toplarla, ağır sahra bataryalarının hücumuna maruz kalacakları da hesaba katılmalıdır.¹⁸

Boğazın zorlanması ümidine kapılan düşmanlarımız hata ettiklerini sonuçlarını almaya başladıklarında göreceklerdir. Çanakkale'de taarruz Seddülbahir ve Kilitbahir'de daha zor olacaktır. Çanakkale'ye girişin Nagara'dan donanma taarruzu ile daha kolay olacağı da söylenenler arasındadır.¹⁹ Düşmanlarımız bu şekilde hesaplar yaparken boğazların tarihi bombardımanın başarılı olup olmayacağı konusunda bize kesin dayanak noktaları vermektedir. 1807'de İstanbul önüne gelen İngilizler bu hareketlerini pahalıya ödemişlerdir. Aynı şekilde İtalyanlar da boğaz önünde başarısızlığı tatmışlardır. Boğazları yalnız topa tutarak başarı beklenmemelidir. Çünkü bütün istihkamaların tahrip edilmesi torpillerin toplanması

¹⁷ Tanin, 8 Mart 1915, S. 2232, s. 1-2

¹⁸ Times (Tanin, 5 Mart 1915, S. 2229, s. 1)

¹⁹ Daily Kronikil, 3 Mart 1915 (Tanin, 5 Mart 1915, S. 2229, s. 1)

şarttır. Çanakkale'nin sahil istihkamlarında karadan bir hücum ancak Gelibolu Yarımadası üzerinde bulunan Bolayır mıntıkasında mümkün görünmektedir. Ancak Bolayır'daki mevzilerden Balkan Savaşları sırasında Bulgar ordularının geçmeyi başaramadıkları düşünülürse düşmanlarımızın kara ordularını nereden toplayıp sevk edecekleri de merak konusu olmuştur. İngiltere ve Fransa'nın kara hücumu için nereden asker toplayacakları da bilinmemektedir. Her ikisi de maksada ulaşamayacak bir asker toplama gücüne sahiptir. Savaşta tarafsız olan hükümetleri kendi yanlarına çekerek bir miktar da olsa kuvvet toplama düşüncelerinde başarılı olacakları meçhuldür. Durum böyle olunca düşmanlarımızın karadan saldırı yapma ihtimali zora girmektedir. Elleri var olan askerlerle bu hücumu yaparlarsa başarısız olacakları düşüncesi kuvvetlenmektedir.²⁰

Çanakkale Boğazı'na dair Prof. Dr. Leo Berener tarafından neşredilen bir makalede Çanakkale'deki istihkamlar hakkında uzun uzadıya bilgi verilmiştir. Kendisi daha önce Çanakkale'ye gidip istihkamları gezmiş olduğundan dolayı hepsinin kuvvetini, toplarının ve efradının miktarını, adedini pek güzel bilmektedir. Amiral Limbos Osmanlı hizmetinde bulunduğu sırada boğazların kumandasını da yapmış olduğu halde boğazlarla ilgili ayrıntılı bilgi verse de bu düşmanlarımızın pek işine yaramayacaktır. Çünkü o günden bugüne gelinceye kadar Çanakkale'de bulunan bütün müstahkem mevkiiler tamamen değişmiş ve bir çok yerlere yeni ve son sistem toplar yerleştirilmiştir.

Amiral Limbos'un boğazlarda bulunduğu günden beri zırhlı kaleler içine ağır toplar yerleştirilmesini de ihtimal dahilinde gören Leo Berener, bu durumda İngiltere donanmasının hepsi feda edilse bile boğazları zorlamanın mümkün olmayacağını söylemiştir. Doktor Berener bütün istihkamları birer birer tarif ettikten sonra şu açıklamayı da yapmıştır:

“Yeni topları hesaba katmasak bile bahsettiğim ağır ve mütevasıt toplar kuvvetli bir donanmanın hücumuna mukavemet etmeye kafidir. İngiliz sefain-i harbiyesindeki 38 cm'lik topların uzun menzilli olması yalnız Çanakkale Boğazı'nın medhaldeki iki istihkama karşı işe yarayabilir. Sahildeki istihkamlara karşı müessir bir ateş açmak için sefain-i harbiye o kadar yakına gelmeye mecburdur ki Osmanlı bataryalarının mütevasıt topları hatta sefain-i harbiyenin zırhsız kısımlarına karşı küçük topları bile ateş açarak iş görebilir. Boğazın iki

²⁰ Berliner Tageblatt (Tanin, 12 Mart 1915, S. 2236, s. 1)

dar noktası arasında teşkil eden ve arıza 4000 m vus'ate malik olan mesafe içinde ahz-ı mevki eden bir donanmanın her tarafından yağın mermiler altında müddet-i medide mukavemet etmesi gayr-i kabildir. Bundan başka sabit torpillerle torpidoları da hesaba katmak lazımdır. Suların cereyanından bilâ istifade sabih torpiller salıverilebilir. Düşman sefaini bombardıman esnasında da pek ziyade meşgul olacağından sabih torpillere karşı daima kendisini korumaya muvafak olamayacaktır.”²¹

Çanakkale istihkamları tamamen tahrip edilmediği sürece savaş gemilerinin boğazı emniyetli bir şekilde geçmeleri mümkün değildir. Ayrıca Londra bahriyesindeki fikirler de Çanakkale bombardımanının yakın bir gelecekte kesin bir netice ile sonuçlanamayacağı şeklindedir. Bütün istihkamların zabt edilmesi yada işe yaramayacak şekilde tahrip edilmesi gerekmektedir. Bunu yanı sıra bütün torpillerinde toplanması için uzun bir müddet geçeceği düşünülmektedir. Ortaya konulan bu fikirler Çanakkale bombardımanı ile ilgili bir karamsarlığın işareti sayılabilir.²²

İngiliz ve Fransız donanmasının bu dış istihkamları geçtikleri düşünülse bile asıl zorluk bundan sonra başlayacaktır. Çünkü donanma boğaza girdikten sonra uzaktan ateş etme keyfiyeti ortadan kalkacaktır. Bundan sonra başarı için yakın mesafede ateşe girmesi gerekecektir. Bu ise bataryalarımız ve toplarımız için bulunmaz bir fırsattır. Boğazın tahminen dörtte birinde ve en dolambaçlı yerinde tahkim edilmiş mevkiiler vardır. Düşman donanması bunları etkisiz hale getirmek için yakın mesafelere kadar girmek mecburiyetindedir. Böyle bir durumda eski ve orta derecedeki toplarımız bile düşman donanmasında gedikler açmak için yeterli olacaktır. Donanma arkadan da ateşe maruz kalabilir. İstihkamatın tahrip edilmesi için karaya asker çıkarılması şarttır. Bunu yaparken karaya çıkarılacak kuvvetler ile Türk kuvvetlerinin sayısı arasında bir irtibat da olması gerekmektedir. Görüldüğü üzere düşman donanmasının bir an için başarılı olup boğaza girdiği düşünülse bile yine de onlar için tehlikeler bitmiyor. Tam tersine yeni zorlular başlıyor. Dış istihkamlar geçilse bile bu İngiliz ve Fransız donanması için bir başarı sayılmaz. Bilakis düşman donanması boğazın yukarı taraflarında ve özellikle Kale-yi Sultaniye ile kara taraflarında en büyük tehlikelere maruz kalacaktır. Burayı geçmek cehennemden geçmek demektir. Boğazın her yeri tahkim edilmiştir. Karadeniz'e

²¹ Frankfurter Zeitung, (Tanin, 29 Mart 1915, S. 2253, s. 1)

²² Neue Freie Press (Tanin, 7 Mart 1915, S. 2231, s. 1)

giden yolu açmak da istihkamlara yapılacak müşkülâtli saldırılara bağlıdır. İngiliz ve Fransız donanmasının bunu başarması ise pek şüpheli görülmektedir.²³

Çanakkale Boğazı ve istihkamları ile ilgili bu yazılanlardan da anlaşılacağı üzere boğazın bombardımanı ve zabtı oldukça zordur. Maddi ve manevi açıdan düşmanlarımıza büyük külfet getirecektir. Gerek Çanakkale Boğazı'nın doğal yapısı ve denizin durumu ve gerekse askeri açıdan alınan tedbirler bu bombardıman da göz önünde bulundurulması gereken en önemli unsurlardır. Boğazın girişi ele geçirilse dahi düşman donanmasının İstanbul'a kadar ilerleyebilmesi oldukça zordur. Bahsedildiği gibi yalnız donanma ile bunu başarmak olanaksızdır. Karadan asker sevki ise başka problemleri ortaya çıkarmaktadır. Asker sayısının yeterli olması gerektiği gibi bu askerlerin plânlı bir şekilde sevk edilmesi, sevkiyat yerinin iyi seçilmesi şarttır. Bütün bunların gerçekleştirildiği düşünülse bile Türk askerinin cesareti ve kahramanlığı ile bu bombardıman başarısızlıkla sonuçlanacaktır. Tarih buna şahittir. Çanakkale bombardımanı ile yeni bir zafer sayfası daha yazılacaktır.

1.2. Çanaakkale Savaşlarının Nedenleri

19. yy. boyunca sömürgecilik emellerini gerçekleştirmek için bütün gayretleriyle çalışan Avrupa devletleri sonunda bütün dünya devletlerini etkileyecek bir savaşı başlatmışlardır. I. Dünya Savaşı ile amaçlarına ulaşmayı hedefleyen İngiltere, Fransa, Rusya üçlüsü aralarında yaptıkları ittifak ile harekete geçmişlerdir. Bu ittifakın I. Dünya Savaşı'nda buluştukları en önemli nokta ise Çanakkale olmuştur. Kendi menfaatlerini göz önüne alarak birbirine yardım eden bu üç devlet Çanakkale'yi geçmeyi ve İstanbul'u almayı hayal etmeye başlamışlardır ve bunun için bombardımana karar vermişlerdir.

Çanakkale Boğazı'nın zorlanması itilaf devletleri için bir hayat memmat meselesi haline gelmiştir. İleriki sayfalarda da anlatacağı üzere İngiliz-Fransız donanmasının teşebbüsünün başarısızlıkla sonuçlanması durumunda Rusya'nın müttefikleri ile arası açılacaktır. Çünkü İngiltere ve Fransa Rusya'ya yardım maksadı adı altında bu

²³ Tanin, 7 Mart 1915, S. 2231, s. 1

bombardımana girişmiştir. Şu durumda bombardımanın neticesi en çok Rusya'yı etkileyecektir. I. Dünya Savaşı sırasında yapılan hataların en büyüğü olarak nitelendirilen Çanakkale Savaşı'nda nedenler arandığı zaman karşımıza ilk bakışta Rusya ve yüzyıllardır devam eden Rus emelleri çıkmaktadır.

Panislavizm ve sıcak denizlere ulaşmak... Rusya'nın yüzyıllardır devam eden bu emeli Çanakkale bombardımanı ile bir kere daha gün yüzüne çıkmıştır. Çanakkale bombardımanını Rusya'nın emellerinin fiiliyata geçişi olarak nitelendirmek mümkündür. Zira İngiltere-Fransa ve Rusya arasındaki görüşmeler sonucu alınan kararlar neticesinde bu harekete girilmiştir. Daha bundan 40 sene evvel Rusya'nın boğazlardan bahsetmesine dahi daima karşı çıkan İngilizler ve Fransızlar kendi çıkarları doğrultusunda şimdi Rus emellerini desteklemektedir.

Duma da 15 gün önce Sazanof, Guramekin, Miliyof tarafından bu Moskov emelleri tekrar konuşulmuştur. Rusya için büyük ve parlak bir gelecek çizilmiş ve hatipler bu hayali İstanbul ve boğazlar hakimiyeti üzerinde işlemişlerdir.

Ruslar Çanakkale bombardımanı karşılığında İngiliz ve Fransız ordusunu Almanya ve Avusturya-Macaristan cephelerinde rahatlatıyordu. Boğazlardan geçen mühimmat Rusya'yı kendine getirecek ve itilaf devletleri rahat edecekti.

Dün bu Rus emellerine karşı çıkanlar sanki kanaatleri çoktandır değişmiş gibi göstermeye çalışmaktadırlar. Dün Duma'da Moskofluğun en hareketli ağızları boğazlardan bahsederken bugün de öteki düşmanlar boğazlara tecavüz ediyorlar!

Osmanlı Devleti ise bütün bu emelleri, bütün bu düşünceleri pekala biliyordu. Düşmanlarımız bu hakikati hem sözle, hem fiilen bir kere daha ispatlamışlardır. Türk milleti de her durumun farkında olarak elinden gelen bütün fedakarlıkları gösterecektir.²⁴

Rusya'nın boğazlarla ilgili hedefleri konusunda pek çok makale neşredilmiştir. 28 Şubat'ta Viyana'da Kont Jul Andrasi Arkayapresse gazetesindeki yazısında Rusya'nın galip gelmesi durumunda olacaklarla ilgili bazı noktaları vurgulamıştır.

²⁴ Tanin, 28 Şubat 1915, S. 2224, s.1

Boğazları elde etmek hususunda Rusya galip gelecek olursa Romanya ve Bulgaristan gibi bitaraf Balkan hükümetleri de Rus esareti altına düşecektir. Ayrıca adı geçen makalede deniliyor ki:

“Rusya boğazlar üzerinde temin-i hakimiyet edecek olursa Bahr-ı Siyah Rus toprağıyla muhat bir göl halini alacak ve Balkan hükümetlerinin cihanın aksam-ı süresiyle münalakatı Rusların keyif ve iradesine tabi olacaktır. Rusların bu müthiş istinadgâh-ı bahrieleri karşısında Yunanistan açık zaaf ve tevakif içinde imrar-ı eyyam edecektir. Bu şerait dahilinde Yunanlıların adaları taht-ı hakimiyette bulundurulabileceklerine inanmak safdillik olur”

Rusya'nın boğazları ele geçirmesi sadece Romanya ve Bulgaristan için değil İtalya için bile tehdit olacaktır. İtalyan vatanperverlerinden Karor de Karor bir nutkunda bunu dile getirmiştir.

“Kırım muharabesi Rusya'nın lehine neticelenipte muzaffer Rus Çarlığı İstanbul'u ele geçirirse Rusya Bahr-ı Sefid'de mutlak suretle iktisab-ı hakimiyet edecek ve Avrupa kabineleri arasında izalesi imkânsız bir hüküm kazanacaktır. Bu yolda bir vaziyet, gerek Piyemont ve gerek bütün İtalya için pek meş'um neticeler verecektir. Boğazların seddi suretiyle anahtarı Rus mütegaliplerinin eline geçecek olan Bahr-i Siyah bir Rus denizi olacak ve vasi mikyasta bir nev'i İstanbul limanı hükmüne girecektir.”

Daha 18. ve 19. yy.'da Rusya'nın bu durumu ve oluşturacağı tehdit dikkati çekmiştir. III. Napolyon, Velineon 1880'de Bulgaristan'ın Avusturya ve İngiltere ile ittifak teklifi Rus tehlikesini işaret etmiştir. Fransa ve İngiltere'nin boğazların Rusların eline geçmesi durumunda düşecekleri tehlike bitaraf devletler tarafından açıkça görülmekte ve söylenmektedir.

Ancak bütün bu söylenenlere ve yazılanlara rağmen İngiltere ve Fransa durumu görmemektedirler. Neue Wiener Tageblatt gazetesinde boğazlar meselesi hakkındaki açıklamalarda: “Sir Edvard Grey'in Mösyö Sazanof'un beyanat-ı malumesinden sonra sarfettiği sözler İngiltere ve Fransa'nın İstanbul ve boğazları Rusya'ya sattıklarına şüphe bırakmamaktadır.” Bu duruma karşılık ödenecek bedelin ise sulh ile ortaya çıkacağı muhakkaktır. Yalnız şu varki Cebelitanık ve Süveyş Kanalı İngilizlerin elindedir ve Rusya Karadeniz'de hapis kalacaktır. Balkan devletlerinin de bu duruma vakıf olmaları Rusya için bir teselli olarak görülmektedir.²⁵

²⁵ Altopress , Neue Wiener Tageblatt (Tanin, 2 Mart 1915, S. 2226, s. 1

2 Mart'ta Viyana'da yayınlanan Pester Lloyd gazetesinde ise Rusların bu emellerini haklı göstermeleriyle ilgili bir yazı vardır. Rusların bu çabası batıldır. Zira Avusturya ve İtalya'da Ruslarla aynı karakteri paylaşmaktadır. Onlara da deniz yolları açık değildir. Bu yol Cebelitarık Boğazı'na hakim olan İngilizler tarafından daima kopartılabilir. Yani Rusya'nın açık denizlere ulaşmak için çaba sarfetmeleri haklı temellere dayanmaktadır.²⁶ Rusya'nın İstanbul hakkındaki emellerini ve niyetini açıkça söylemesi ve Çanakkale bombardımanı, bitaraf devletlerin maruz kaldıkları tehlikeden dolayı bitarafılıktan dönmeye mecbur edileceği tespitinde de bulunmaktadır.²⁷

Çanakkale ile ilgili emellerini devam ettiren Rusya'da bu konuda bazı olumsuzluklara dikkat çekmektedir. Petersburg gazetelerinde müttefiklerin Çanakkale'ye karşı giriştikleri hareketin aylarca sürebileceği konuşulmaktadır. Başarıya ulaşmak için uzun bir süre beklemek gerekebileceği de belirtilmektedir. Boğazlar meselesi ortaya çıktıktan sonra Bulgaristan ve Romanya'daki Rus dostları arasında bir soğukluk baş göstereceğine de dikkat çekilmektedir. Bu ise Rusya'da bazı efkârın Çanakkale bombardımanı konusunda şüpheleri olduğunu göstermektedir.²⁸

Avusturya gazeteleri Fransa ve İngiltere'nin Rusya'nın emriyle Çanakkale bombardımanına devam ettiğini ve uğradığı zayiata rağmen de sürdürdüğünü yazmaktadır. Eskiden beri Rus emellerine karşı çıkan İngiltere, şimdi emelin gerçekleşebilmesi için her türlü fedakârlıklara katlanmaktadır. En kuvvetli harp gemileri ile bu savaşa girmiştir. İstanbul ya bir Türk şehri olarak kalacak yahut Rus şehri olacaktır. İngiltere ve Fransa bunun için uğraşırken Balkan devletleri başkentte Rus hakimiyetinin tesis edeceğinden emin olursa muharebeye devam edeceğini belirtmektedirler.²⁹

Bu arada İngiltere'nin boğazların bombardımanına katılmakta ki asıl maksadının başka sebeplere dayandığı da ileri sürülmektedir. Boğazlara karşı İngilizler ve Fransızlar tarafından icra edilen hücumlarla Duma'daki beyanat arasında bir ilişki

²⁶ Pester Lloyd (Tanin, 3 Mart 1915, S. 2227, s.1)

²⁷ Tanin, 4 Mart 1915, S. 2228, s.1

²⁸ Tanin, 7 Mart 1915, S. 223, s.1

²⁹ Tanin, 10 Mart 1915, S. 2234, s. 2

vardır. Rusların arzularına kavuşmalarını İngiltere istemiyor. Boğazların hücumuna sebep olan maksat yalnız bu değildir. Ortada bir çok maksat vardır. İngiltere Osmanlı hükümetini tek başına sulhe mecbur edeceğini veya gittikçe büyük bir tehlike olan Mısır ordusunu Süveyş Kanalı'ndan geri çağırmaya mecbur edeceğini hayal ederek bu bombardımana başlamıştır. Ayrıca Balkanlardaki Hindenburg muzafferiyeti sonrası, Romanya'da itilaflar lehine yapılan hareketlerle Bulgarlar limanları önünde demir atıldığı hayalleri görülmektedir. Romanya ve Bulgaristan'ın yanı sıra İtalya'da da İngilizlerin niyetlerinin anlaşılmasına, İtalya'nın kararsızlığının hayırlı olmayacağı anlatılmaya çalışılmıştır.

İngilizlerin etkilemeye çalıştığı bu devletlerin ortak yanı I. Dünya Savaşı'nda ve Çanakkale bombardımanında tarafsızlıklarını ilan etmiş olmalarıdır. İngiltere bu çalışmalarını ve Çanakkale de kazanmayı planladığı zafer ile bu tarafsız devletleri etkileyerek I. Dünya Savaşı'na girip kendi yanında savaşmalarını hayal etmektedir. Ancak İtalyanlar, Bulgarlar, Romanya, Yunanistan da kendi menfaatlerini hesaplayarak tarafsız kalmalarının geleceklere için daha faydalı olacağına karar vermişlerdir. Bu yüzden itilaf devletlerinin Çanakkale bombardımanı ile amaçladıkları bu hayal gerçekleşmeyecektir.³⁰

Çanakkale bombardımanının ilk haftalarında İngilizler ve Fransızlar yapılan hareketin madden ve manen büyük zararlarla neticelenmesi durumları değiştirmeye başlayacaktır. İngiliz ve Fransızlar Rusya için bu zarara girerken Rus donanması her türlü tehlikelerden uzak ve korunmuş olarak Limni Adası'nda beklemektedir. Bu noktada Rusların kendi emellerine ulaşmak için müttefiklerini çalıştırdığı düşüncesi akla gelmektedir. Boğazın geçilmesi ve İstanbul'un alınması durumunda şiddetli bir muhalefet ortaya çıkması muhtemeldir. Muharebenin başlaması konusunda itilaf devletleri arasındaki uyum, muharebe sonucunda bozulabilir. İngilizler ve Fransızlar ya Rusya'nın mutalalarına bağlı kalacaklar ya da itilaf bozulacaktır. İngiltere Çanakkale bombardımanına girerek kendi menfaatleri dahilinde Rusya ile kendi arasındaki ihtilafları belirlemiştir.³¹

³⁰ *Berliner Tageblatt (Tanin, 10 Mart 1915, S. 2234, s.1)*

³¹ *Tanin, 18 Mart 1915, S. 2242, s.1*

Rusya'nın İstanbul ile ilgili emelleri ve bu konuda ona İngiltere ve Fransa tarafından yapılan yardım ne kadar yanlış ve gereksizdir. Rusya kendisine ait olmayan bir şehri, halkı kendisinden olmayan bir şehri istemektedir. Rusya'nın buna hakkı yoktur. Eğer bu konuda başarılı olursa torunları ileride savaflara katılmak durumunda kalacaktır. Daily News gazetesi İstanbul'u Rusların hak etmediğini, Yunanistan'ın Rusya'ya nazaran bunu daha çok hak ettiğini yazmaktadır. Adı geçen gazetenin bu konudaki dayanak noktası Yunan tarihidir. İstanbul'un geleceğinin İngiliz menfaatleriyle alakasının az olduğunu da belirtmişlerdir. Ancak bu ne kadar doğrudur? İngiltere Çanakkale'deki savaş ile Osmanlı Devleti'nin askeri kuvvetini buraya çekerek Mısır'da rahatlamak düşüncesinin olmadığını söylemez herhalde. Bu onun Hindistan, Afganistan emelleri için gereklidir, oralardaki egemenliğini sağlamlaştırması gerekmektedir. Yani menfaatleri az olarak nitelendirilemez. İngiltere'deki bu tarz düşünceler Rusya ile aranın pek iyi olmadığına işaret etmektedir.³²

İngiltere'nin Rusya'ya yardım amacıyla başlanan Çanakkale Savaşları'nda aslında başka amaçları olduğunu ortaya çıkaran bir durum vardır. Rusya mühimmatsız kalmıştır ve bekleyecek vakti de yoktur. Çanakkale'de başarılı olursa bile bunun bitmesi, Arkangel limanının açılmasından önce olmayacaktır. Yani Çanakkale bombardımanının zamana ihtiyacı vardır ve bu zaman süreci Rusya için iyi olmayacaktır. Ayrıca İngiltere, Rusya'nın sıkıntısı başladığı zamanlarda Çanakkale bombardımanı ve İstanbul meselesini hiç açmamıştır.

Şimdi ise amacı İstanbul'a Rusya'dan önce ulaşmak olarak görülmektedir. İstanbul'a ulaşılsa bile Çanakkale'ye hatta bu da olmazsa boğaza karşı birkaç adaya yerleşmeyi düşünmektedir.

İngiltere'nin emelleri ile ilgili bu düşünceler Çanakkale bombardımanının nedenleri arasına yeni maddeler eklenmesine sebep olmaktadır. Asıl hedef İngiltere'nin çıkarlarıdır, Rusya için ümit edilen bir şey yoktur.³³

İhtiyaç duyduğu mühimmat için Arkangel yolunu düşünen Rusya'yı bu düşüncesinden vazgeçiren İngiltere ve Fransa ona Çanakkale'yi ele geçireceklerini vaat etmişlerdir. Ancak savaşın sonunda nasıl bir hata yapılmış olduğunu hem

³² Daily News (Tanin, 23 Mart 1915, S. 2247, s.1)

³³ Tanin, 29 Mart 1915, S. 2253, s. 1

İngiltere ve Fransa, hem de Rusya anlayacaklardır. Yalnız bu durumdan en zararlı çıkan Rusya olacaktır. Çanakkale'deki müdafaa Rusya'nın ve müttefiklerinin planlarını alt üst edecektir.³⁴

Rusya'nın ısrarı ile başlayan bu hareket, Rusya'nın zehairini ihraç ve Kafkasya'ya vuku bulan Osmanlı taarruzuna bir tesir icrası ileri sürülerek başlatılmış; oysa Rusya'nın yüzyıllardır süre gelen emellerini gerçekleştirerek savaşı ahaliye hoş göstermeyi de düşünmüşlerdir.³⁵

Büyük bir zafer kazanmak, Türk imparatorluğuna son vermek, İstanbul'u istila etmek ümitleriyle, bunların gerçekleştirileceğine kesin gözüyle bakan müttefikler kendi aralarında bir paylaşım da yapmışlardır. İngilizler ve Ruslar bütün Asya'yı paylaşım ezecekler, İngiliz misyonerleri ve Rus papazları İslamiyeti yeryüzünden kaldıracaklardır. Maalesef ki müttefiklerin ilerisi için yaptıkları bu planlarda tıpkı Çanakkale bombardımanı hayali gibi suya düşecektir.³⁶

İngilizlerin Çanakkale'yi bombardıman etmelerindeki bir neden olarak görülen Türkler ve bilhassa İstanbul ahalişi üzerinde tesir yapmak düşünceleri de boş çıkmıştır. İngiliz- Fransız filosunun kendilerine hiçbir zararı olmayacak bir blöf ile boğazlardan geçmek arzusuyla hareket etmeleri boşuna olacaktır. Türk gazetelerinin bombardıman hakkındaki açıklamalarından Türk milletinin sonuçtan emin olduğu görülmektedir. Avrupa Devletleri ile girişilen bu savaştan başarıyla çıkılmasından sonra her türlü tazyik ve tahkimden uzak bir şekilde geleceğe bakılacağı söylenmektedir.³⁷

Çanakkale'ye neden taarruz edildiğine dair bir Fransız diplomatın söyledikleri yukarıda bu konu ile ilgili yazılanları özetler bir mahiyet arzetmektedir. Çanakkale'ye bombardıman yapılması birçok defalar Rusya tarafından istenmiştir. Hatta bu konu ile ilgili Rusya ile İngiltere ve Fransa arasında bir ittifak bulunduğu da söylenmektedir. Esasen Rusya'nın kuvvetli düşmanlarla bir mücadeleye girişmiş bulunduğu sırada Fransa ve İngiltere'nin Rus İmparatorluğu'nun menfaatlerini ihlal

³⁴ Tanin, 12 Temmuz 1915, S. 2358, s. 1

³⁵ Tanin, 19. T. evvel 1915, S. 2457, s. 3

³⁶ Tercüman-ı Hakikat, 10 K. Sani 1916, S. 12476, s. 1

³⁷ Deutsche Feld Zeitung, 2 Mart 1915, Berlin, (Tanin, 2 Mart 1915 S. 2226, s. 4)

edebilecek bir harekette bulunabilmelerine asla ihtimal verilemez. Rusya mecnun değildir. Karşılıklı entrikalara girişecek bir zaman da bulunulmamaktadır. Çünkü her devlet için oldukça önemli ve zor zamanlar yaşanmaktadır. Müttefik hükümetler aşağıdaki 3 sebepten dolayı Çanakkale bombardımanına başlamaya mecbur olmuşlardır. (Yalnız burada “mecbur” kelimesi tartışılır. Bu bombardıman bir mecburiyet mi, menfaat çatışması mı?)

1. Rusya’da mühimmat ve harp levazımatı sıkıntısı vardır ve ellerinde var olanlar da hissedilir derecede azalmıştır. Bunun önünü almak için Çanakkale’nin zorlanması gerekmektedir. Rusya ihtiyaçlarını bu yolla karşılayacaktır.

2. İslam aleminde gittikçe daha büyük bir şiddetle tezahür etmekte olan ve bir an evvel önü alınması gereken heyecan ve asabiyet, Ruslar’ın Prusya’yı şark hezimetleri ile Belçika’nın ve Kuzey Fransa’nın Almanlar tarafından işgali Mısır’da Afganistan’da ve hatta Fas ve İran’da dahil olmak üzere İslam aleminin her tarafında büyük bir tesir yapmıştır. Savaşın tesirleriyle büyük bir heyecan yaşayan İslam aleminde kıpırdanmalar görülmeye başlanmıştır. Bu durumun gitgide bir ihtilale dönüşmesinden hakikaten korkulmaktadır. Bundan dolayı gücün hangi tarafta olduğunu müslümanlara göstermek için kesin bir vasıtaya müracaat mecburiyeti ortaya çıkmıştır. İşte bu vasıta müttefikler için Çanakkale’dir. Çanakkale’de kazanılacak bir başarı tüm korkuları ortadan kaldırdığı gibi Rusya için oldukça kazançlı olacaktır. Yüzyıllardır beslenen hayaller gerçekleşecek, beklenen mühimmat ile Rusya savaşa devam edecektir.

3. Çanakkale’nin zabtı ile tarafsızların tavır ve hareketleri üzerinde tesir yapmak amacı da güdülmüştür. Ancak savaş başladıktan sonra görülecektir ki onlara korku ve endişe vermek yerine tam tersine cesaret vermişlerdir. Tarafsız hükümetlere kendi menfaatlerini düşünerek savaştan uzak durmaya devam etmişlerdir. Hatta bitaraflar basınında Çanakkale’de Türk zaferinin kazanılması ümitlerinin beslendiği her yazılarında görülmüştür.³⁸

³⁸ Pester Lloyd, 12 Nisan 1915, Budapeşte (İkdam, 15 Nisan 1915, S. 6521, s. 1)

Kendilerince besledikleri ümitler ve kurdukları hayaller ile Çanakkale önlerine gelen düşmanlarımız burada iman dolu göğsüyle bekleyen Türk askerinin çelik yumruğu ile karşılaşacaktır. Belli ki tarihten hiç ders almamışlar, yedikleri yumrukların acısını çabuk unutmuşlardır.

II. BÖLÜM

2. ÇANAKKALE SAVAŞLARI

2.1. Savaşın Başlaması:

Bugüne gelinceye kadar sürekli savaşla iç içe olan Osmanlı Devleti ve Türk milleti, hem askeri araç-gereç açısından hem de bedenen yorgun düşmüştür. Ancak bir şekilde girmek zorunda kaldığı I. Dünya Savaşı'nda elinden geleni yapmaktadır. 1914 senesi itibariyle Türk askeri idaresi oldukça yoğun çalışmıştır. Zira böyle çalışmamış olsaydı Osmanlı askeri kuvveti üç cephe üzerinde yaptığı savaşlarda başarılı olamazdı. 1914'te savaş dolayısıyla seferberlik ilan edilmiş ancak memleketin hakiki düşmanlarının belli olmasından sonra yavaş yavaş seferberlik ilanı gafilâne bir hareket olarak kalmış ve bir sonuç daha doğrusu beklenen sonuç alınamamıştır.

Osmanlı kuvvetleri Avrupa karşısında güçlü olmalıydı ve bugün kuvvetlerin müdafaa edeceği nokta Çanakkale'ydi. İngiliz ve Fransız donanması Çanakkale'yi zorlayıp, İstanbul'u ele geçirerek Osmanlı Devleti'ni kalbinden vurmak istiyordu.³⁹

Çanakkale bombardımanı bütün dünyanın dikkatlerinin Avrupa'nın güney doğusuna çevrilmesini sağlamıştır. Şimdiye kadar 2. derecede düşünülen mıntıkanın bombardıman ile daha önemli olduğu anlaşılmıştır. Osmanlı hükümeti gösterdiği iktidar ile Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın önemli müttefiki olduğunu ispat ettiği gibi bu sıfatla kendisine önemli kazançlar sağlama hakkını da kazanmıştır.

³⁹ Tanin, 27 T. evvel 1914

Donanma ile sahil bataryaları arasındaki mücadelenin nasıl sonuçlanacağı şimdiden kestirilemez. Ancak önceden var olan kötü sayılanların son bulunduğu da söylenemez. Osmanlı Devleti elindeki bütün kuvvetleriyle muharebeye devam etme kararındadır. “Elinde mevcut vasıtaların müsait bulunduğu mertebede.” Osmanlı hükümetinin kudret ve kuvvetini taktir edebilmek için hiç kimse bu şartı göz ardı etmemelidir. Başarıyla sonuçlanan bir muharebeden sonra halk bunun tesirindeyken ikinci bir savaşa başlamak kolaydır. Fakat müthiş hezimetlerden hemen sonra tekrar bir savaşa başlamak güçtür. Bir ordu bir savaşta galip gelse bile, ona dinlenmesi için bir süre verilmeden ikinci bir savaşa sokularak başarı beklenmesinin hata olduğunu birçok örnekler bize göstermiştir. 1800-1807 muharebesi ile Bulgaristan’ın 1913 muharebesi zikredilebilir. İnsanlar vücutlarını dinlendirmeye muhtaçtır. Oysa Osmanlı Devleti çok az bile dinlenmeden ikinci bir savaşa girmeye mecbur olmuştur. Osmanlı Devleti bu savaşa pervasızca girmiştir. Kuvvetli müttefikler yanında savaşa giren Osmanlı Devleti’ne savaş teçhizatı konusunda yardım edilecekti ancak yardım yapılacak yollar müsait olmadığından Osmanlı Devleti bu murebede kendi sahip olduklarıyla savaşa girmeye mecbur kalmıştır.

Osmanlı hükümeti, ordusunda teşkilat ve teçhizat açısından ikmal ile meşgul olduğu sırada 4 muharip ordu teşkili mecburiyetinde kalmıştır. Bu müşkül vazife yalnız korku bilmez bir azim ve metanet ile yapılabilirdi. İşe Osmanlı Devleti bu vazifeyi herkesi hayrette bırakacak bir sürat ile yapmıştır. Kafkasya, Mısır, İran ile Irak’tan Basra’ya kadar olan yerlerde, payitaht çevresinde mükemmel askeri kıtalar toplanmıştır. Düşmanlarımız Çanakkale Boğazı’na göz dikmiş olduklarından Osmanlılar buna karşı en mükemmel kuvvetlerini payitaht çevresine yerleştirmiştir. Son muharebede çok arazi kaybeden Osmanlılar bu defa büyük bir ordu hazırlamaya muvaffak olmuşlardır. Hatta şu ana kadar böyle bir ordu kurmadığı ihtimali de vardır. Osmanlı ordusu ne 1877-1878 Rus seferinde ne de Balkan muharebesinde bu derece muazzam ordu hazırlamıştır.

Oluşturulan bu orduları yeterli derecede donanımlı görülmektedir. Ancak silah ve teçhizat açısından zengin değildir. Bu nedenle iktisadi durumunu göz önünde bulundurarak ve ayrıntıları göz ardı ederek bu sorunun üstesinden gelmiştir. Silah, mühimmat ve levazım tedarikini sahip olduklarından istifade ederek yapmıştır. Osmanlı ordusunda menzil ve sıhhiye teşkilatı geçen muharebelerden daha

mükemmeldir. Bazı noksanlar olsa da bunun sebebi maliye ve zaman azlığından ileri gelmektedir. İhtiyaçlar için küçük küçük imalathaneler tesis edilmiştir. Bu imalathaneler Türkiye’de sanayinin gelişmesine vasıta olmuştur.

Osmanlı hükümeti, kuvvetinin az bir zamanda tükeneceği şeklindeki düşmanlarımızın ümitlerini boşa çıkaracaktır. Osmanlı hükümeti bugün ya ölmek ya da ecdadına layık olduğunu ispatlamak için son derece azimkârane bir suretle harp etmektedir. Osmanlı milletinin gösterdiği fedakârlık amacın ulviyetiyle örtüşmektedir. Manevi kuvveti maddi kuvvetiyle müşterek olmasa bu kadar mesai sarf edilmezdi. Fakat Türkiye’de bu olmasaydı evvelce yerleşmiş olan bedbinlik şimdi yok olmamış olurdu. Yeniden hayat bulmak isteyen bir millet sinesine itimat etmelidir. Osmanlı ordusu kendinden emin olduğu için orduda firar olayları olmamaktadır. Orduya davet edilenler şevk ve heyecanla davete icabet ediyorlar.

Harp ilanını az çok önemli kara ve deniz muharebeleri takip etmiştir. Payitaht etrafından başka her yerde şiddetli muharebeler olmuştur. Karadeniz’de Rus donanması ile olan ilk muharebeden sonra Osmanlı donanması birçok başarılı hareketler yapmıştır. Yavuz Sultan Selim ve Midilli kruvazörleri ile takviye edilen donanma kendisinden adeden fazla olan Rus donanmasını ricate, Anadolu sahilini eminyete almaya ve Rus sahilini tehdide muvaffak olmuştur. T. Sani ortasında Erzurum kalesini zapt için Osmanlı toprağına giren Ruslar, az bir zaman sonra Köprüköy muharebesi ile defedilmişlerdir. Biraz daha doğudaki Tunak’dan Ruslar kovulmuştur. Rus hududuna tecavüz edilerek Batum ablukaya alınmıştır. İran hududunda aşiretlerle birleşen Osmanlı kıtaları ile Süveyş civarında hareket eden Osmanlı ordusunun başarıları, Avrupa’da Osmanlıların büyük başarılar kazanacağı düşüncesini hasıl etmiştir. Arazinin her iki mıntıkada da kötü olmasından dolayı kesin başarı zamana bağlıdır. Erzurum şosesi üzerindeki Sarıkamış mevzileri ve K. Evvelin 29’nda Ardahan zapt edilmiştir. Kışın şiddeti ve kar askerin bu mıntıkada ilerlemesine engel olmuştur.

Osmanlı askeri Azerbeycan’a başarıyla girdi. Tebriz ve Havi şehirleri başarıyla işgal edildi. Rusların Azerbeycan’dan çıkarılmasıyla İran’da milli bir hareket baş gösterdi. Osmanlı ordusu henüz İran toprağında olup orada yeniden harekete geçmek için hazırlık yapmaktadır.

Irak kıtasında Dicle ve Fırat nehirlerinin birleştikleri mahalde İngilizlerin ileri hareketi durdurulmuştur.

Süveys'e karşı ilk taarruz bir ordunun Sina Yarımadası'ndaki çölden ilerleyerek kanala kadar girebilmesinin mümkün olmadığı şeklindeki fikirleri yok etmiştir. Şubat'ın 2. ve 3. günleri kanala karşı önemli bir taarruz vuku bulmuştur. Bundan maksat büyük çapta askeri hareket icrası değildir. Mezkur taarruz ancak bilahare icra olunacak askeri hareketin bir başlangıcını teşkil etmektedir. Şu durumda Süveys Kanalı ve Mısır tehdit altında değildir.

İşte Osmanlı Devleti bu bahsedilen şartlar içinde Çanakkale'de hayatının en önemli sınavını vermeye hazırlanmaktadır. Çanakkale taarruzları ve Osmanlı hükümetinin taarruz kuvvetini yok etmek, siyasi bir inkılâp vücuda getirmek maksadı ile yapılacaktır.

Dünyanın en güçlü donanmasına sahip olan İngiltere ve yanında Fransız gemilerinden oluşan bir donanma boğaz önüne gönderilmiştir. Rus donanması da Limni Adası'nda hazır tutulmuştur. Bu şekilde Çanakkale'ye karşı ilk düşman taarruzu 19 Şubat'ta yapılmış ve bu tarihten itibaren de aralıklarla veya hergün olmak üzere bombardımanlar devam etmiştir.⁴⁰

2.2. Çanakkale Deniz Savaşları

19 Şubat:

Düşman filosu Çanakkale'ye karşı ilk taarruzunu bugün yapmıştır. Sabah saat 8 buçuk civarında boğazın dış kalelerini topa tutmak suretiyle harekete geçmiştir. Bu ilk taarruza 4 Fransız , 4 İngiliz olmak üzere 8 zırhlı katılmıştır. İngiliz ve Fransız gemileri 16 km'lik bir mesafede en ağır toplarıyla ateş açmışlardır. Açılan bu ateşe karşılık büyük bir metanetle cehennemi obus fırtınasına karşı koyan Türk askeri önce filonun sahile yaklaşmasını beklemiştir. Zira düşman filosunun bulunduğu mesafede ateş edilse tesirli olmayacaktır. Türk askeri bu hesapları yaparken, düşman beklenen hareketi yapmakta gecikmemiştir. Tarafımızdan karşılık verilmediğini gören düşman

⁴⁰ Neue Freie Press, (İkdam, 14 Nisan 1915, S. 6550, s.1)

filosu tabyalarımızın susturulduğunu zannederek sahile doğru yaklaşmaya başlamıştır. Yüzlerce güllesini israf ederek uygun mesafeye gelen düşman filosuna karşı tabyalarımızın top ateşi başlamıştır. Böyle bir hareketle neye uğradığını şaşıran düşman filosuna atılan 17 mermiden yalnız 4 tanesi boşa gitmiş, diğerleri hedefini bulmuştur. Bu bombardıman ile düşmanın amiral gemisi fena halde zarar görmüştür. Etrafına gelen torpidolar vasıtasıyla amiral gemisi savaş hattının dışına çıkarılmıştır.

Bu bombardımandan bir süre sonra iki zırhlının daha savaşamaz hale geldiği ve çekildiği görülmüştür. Düşman filosu 600 mermi sarfetmiş ve 3 zırhlısı savaş dışı kalmıştır. Bu muharebede Türk ordusunun zayiatı pek azdır. 1 zabit, 1 asker şehit olmuş, 1 asker de yaralanmıştır.

Askerlerimizin bu vakada gösterdiği metanet ve maharet pek büyüktür. Müdafaası böyle arslan yürekli askerlerin himayesine ve şecaatine emanet olan Çanakkale Allah'ın yardımıyla hiçbir zaman düşmandan korkmayacaktır.⁴¹

Milli Ajans tarafından bildirilen bu 19 şubat bombardımanında askerlerimizin cengaverliği müttefiklerimizin de takdiratını kazanmıştır. Viyana'da yayınlanan Neue Freie Presse gazetesinde bahriye mensuplarından biri, Çanakkale'ye karşı yapılacak bütün hücumlara Osmanlı kahramanlığının karşı koyacağını beyan ederek diyor ki:

“Türkiye'nin mukadderatı münhasıran Çanakkale'ye bağlı değildir. Bu mukadderatı Fransa ve Lehistan sahney-i harpleri tayin edecektir. Çanakkale Boğazı'na müteaddit (birkaç) defa vaki olan hücumları Türklerin müthiş bir hasm olduğunu itilaf-ı müselles devletlerinin anladığına delildir.”⁴²

19 şubat günü Çanakkale bombardımanı müdafasında büyük bir cesaret örneği gösteren alay namına Müdafa-i Milliye Cemiyeti'nce bir hediye verilmesine de karar verilmiştir. Başarılı bir savunma ile savuşturulan bu taarruz hem Türkiye'de hem de müttefiklerimiz arasında bir sevinç yaşatmıştır.⁴³

⁴¹ Tanin, 21 şubat 1915, S. 2217, s. 1

⁴² Neue Freie Press, Viyana, Tanin, 24 şubat 1915, S. 2220, s. 1

⁴³ Tanin, 26 şubat 1915, S. 2222, s. 1

25 Şubat:

Boğaza karşı ilk düşman bombardımanından sonra birkaç gün süre ile bir sessizlik olmuştur. Aslında düşman 19 Şubat'ta beklemediği bir sonuçla karşılaşmıştır. Boğazın ikinci taarruzu ise 7 saatlik bir süreyi kapsamaktadır. Düşman gemilerinin ağır topları Çanakkale Boğazı'nın harici istihkamlarını bir iki noktada hasara uğratmıştır. Buna rağmen tarafımızdan yalnız 5 şehit ve 14 yararlı olmuştur.

25 Şubat bombardımanı ile ilgili olarak Çanakkale muhabir-i mahsusasından bir telgrafname de gelmiştir. Bu telgrafnamede, Çanakkale'nin haricinde ve Anadolu tarafında bulunan Orhaniye ve Kumkale ile Rumeli tarafında bulunan Ertuğrul ve Seddülbahir kalelerinin hedef alındığı yazılmıştır. Çok az tahribat yapılmıştır. Agememnon gemisinin de içinde olduğu pek çok düşman zırhlısının hasar gördüğü ve hatta bir geminin ateş aldığı görüldüğü de gelen haberler arasındadır.

İngiltere bahriye nezaretince yayınlanan resmi tebliğ de Agememnon zırhlısının mürettebatının 3 tanesinin öldüğü ve 7 tanesinin yaralandığı açıklanmıştır.

26 Şubat:

Düşman donanması bugün de bombardımanına devam etmiş öğleden sonra Seddülbahir bataryamızın ateş sahası haricine çıkmıştır.

Şu ana kadar yapılan bu üç bombardımandan da kayda değer bir netice alamayan düşmanlarımıza, kahraman tabyalarımız tarafından karşı konulmuş ve yağdırılan güllelere göğüs gerilmiştir. Boğaz için önemli bir mevki olmayan bu dış istihkamlara karşı ilk zırhlılar düşman filosu için hiç de şerefli netice vermemiştir. Bu durumda kalenin fedakar müdafilerine karşı tarafımızdan duyulan şükran ve iftihar artmaktadır.

Düşmanın birbirini takip eden bu taarruzlarla düşüncesinin ne olduğu konusunda şunu söylemeliyiz ki; Çanakkale'yi zorlamak suretiyle İstanbul'u tehdit etmek ve bu suretle Osmanlı Devletini Çanakkale önünde birer birer savaş dışı kalan düşman gemileri gibi savaştan çıkarmak arzusudur. Senelerden beri de Osmanlı Devleti ile ilgili hesaplar yapmaktadırlar. Ancak onların bu hesaplarının sonunun ne olacağını gelecekteki olaylar gösterecektir. Hayal üzerine kurulan hesapları hakikat ile temas edince alt üst olmaktadır.

Osmanlı Devleti şu son asırda ilk defa olarak öncesini ve sonrasını düşünerek hazırlıklar yaparak, her şeyi hesaplayarak bir harbe girmiştir ve düşmanlarımız bunu iyi bilmelidir. Boğazların durumu ve önemi tarihin ilk devirlerinden beri bilinmektedir. Osmanlı Devleti de boğazın öneminin farkındadır. Boğazların zabt edilir veya edilmez, geçilir veya geçilmez olduğunu tartışmaya gerek görmüyoruz. Zira bu yönü, düşmanlarımıza olaylar gösterecektir. Şu ana kadarki bombardımanlar göstermiştir ki düşmanlarımız sıkışmışlardır. İngilizler kendi denizlerinde de sıkışık durumdadırlar. 4 aylık sükuttan yani 1. Dünya Savaşı'nın başlamasından 4 ay sonra Çanakkale girişine gelip yüzlerce mermi yağdırmalarının başka manası olamaz.

Biz her türlü saldırıya hazırız. Kaleden gelen top sesleri, ciddi bir taarruz teşebbüsü sayesinde bütün aleme Türklerin sade fedakarlıkta, azim ve sebatta değil, çalışmak ve düşünmek sahasında da hesapsız hazinelere sahip olduğunu gösterecek olan müjdelerdir.⁴⁴

27 Şubat:

Karargah-ı umumiyyeden bildirildiğine göre, düşman donanması bugün Seddülbahir istihkamına uzun aralıklarla ateş etmiştir. Bu bombardımanda herhangi bir hasar ve zayıat olup olmadığına dair bilgi verilmemiştir.

Çanakkale'ye karşı gerçekleştirilen bombardıman başladığı gün hava çok güzeldir ve baharı andıran bir güneş, denizde bir sakinlik vardır ve en ufak bir titreme bile hissedilmemektedir. Bu kadar güzel bir günde başlayan bombardımandan dolayı oluşan top sesleri bütün tesiriyle halk tarafından duyulmuştur. Ancak bu top seslerine rağmen halk arasında da tıpkı havada olduğu gibi bir sakinlik vardır. Bütün ahali günlük işlerinde devam etmektedir. Halk arasında en ufak korkulu bir seda işitilmemiştir. Öğle ezanı okunmuş ve bütün müslümanlar kalenin en güzel camilerinden birinde namaza durmuşlardır. Hatip efendi de yapılan bombardımana istinaden konuşmuş, haksız olarak yapılan bu taarruzdan korkmanın insana layık olmadığını, korkunun ecele faydasının olmayacağını telkin etmiştir. O gün kafalarda öyle bir uygunluk ve ittihat meydana gelmiştir ki bu bombardımandan zerre kadar

⁴⁴ Tanin, 27 Şubat 1915, S. 2223, s. 1, 28 Şubat 1915, S.2224, s. 3

(25 Şubat bombardımanı ile ilgili, telgrafla bildirilen haberlerde bombardıman 8 saat sürdüğü ve 12 zayıat yazılmıştır.) Tanin, 7 Mart 1915, S. 2231, s. 2

zarar meydana gelmeyeceğine dair bir iman hasıl olmuştur. Daha bu ilk bombardımanda dahi Türk halkının korkusuzluğu, askerine güveni yukarıdaki satırlardan anlaşılmaktadır.

6 Şubat tarihiyle gazetemizde yazılan bir yazıda cihanda yapılan bazı taarruzların ve hücumların maddeten ne kadar güçlü olsa da manen hiçbir tesirinin olmadığı, böyle bir taarruzun büyük bir cesaret ve kahramanlıkla karşılandığı yazılmaktadır. Bu cümleden olmak üzere yapılan ilk Çanakkale bombardımanının da bu tip taarruzlardan olduğu söylenmektedir. Cuma günü saat 12'de yavaş yavaş fasıllı olarak başlayan ve saat 2 buçuktan sonra hızlanan bombardımanın karşılanacağı sonuç bu olacaktır.

Kesin emin olunmamakla beraber, İzmir'de yayınlanan Anadolu gazetesinde, Çanakkale'de bombardıman esnasında hasar gören büyük bir İngiliz zırhlısının Midilli'den Pire'ye hareket ettikten sonra bu iki bölge arasında battığı yazılmaktadır. Zırhlının içinde birçok yaralı ve ölü bulunduğu da söylenmektedir. Bu haber Yunan gazetelerince de yazılmıştır ancak kesin bir haber alınamamıştır.

Alman gazeteleri düşmanlarımızın yaptığı bu bombardımanı tesirsiz bir nümayiş olarak görmek gerektiğini ve Çanakkale Boğazı istihkamlarını susturmanın mümkün olmadığını yazmışlardır.⁴⁵

28 Şubat:

Bugün Çanakkale Boğazı'na karşı düşmanın herhangi bir taarruzunun olmadığı resmi kaynaklardan alınan malumatla bildirilmiştir.

Viyana gazeteleri Çanakkale bombardımanına iştirak eden İngiltere'nin en büyük hatayı yaptığını çünkü Osmanlı askerinin boğazları müdaafa ederken aynı zamanda İngiliz menfaatlerini de müdafaa ettiğini yazmışlardır. Ayrıca, şark ahvaline vukuf olan Mösyö Belet, İngiliz ve Fransız donanmasının Çanakkale'ye karşı icra ettiği hareket hakkında pek olumsuz fikirler beyan ettiği gibi, Çanakkale'deki Türk istihkamlarının her türlü müdafaaı yapabilecek güçte olduğunu söylemiştir. Sadece

⁴⁵ Tanin, 28 Şubat 1915, S.2224, s. 1, 3 Anadolu, İzmir. (Tanin, 28 Şubat 1915,S.2224,s.1)

Çanakkale'nin dış istihkamlarının bombardımanıyla mesele halledilmiş olmayacaktır.⁴⁶

1 Mart:

Çanakkale muhabiri ve karargah-ı umumiyyeden alınan bilgilere göre, düşman donanması bugün Seddülbahir ve Kumkale istihkamlarına karşı öğleden önce saat 10'da başlayarak, öğleden sonra saat 6'ya kadar devam eden bir bombardıman gerçekleştirmiştir. Bu bombardıman neticesinde tabyalarımıza hiçbir tesir ve hasar verememiştir. Ancak kendisinin 5 zırhlısı tabyalarımızdan atılan mermilerin tesiriyle geri çekilmeye mecbur olmuşlardır. Tarafımızdan atılan mermilerden 7 tanesi isabetli olmuştur.

Bükreş Darülfünunu muallimlerinden Mösyö Salaskov, "Boğazlar Meselesi"ne dair bir konferans vererek, boğazların Romanya'nın geleceği için önemini anlatmıştır. Rusya'nın İstanbul ve boğazlara el koymasının Romanya'nın menfaatlerine zarar vereceğini söylemiştir. Buradan da anlaşılıyor ki Romanya savaşın başlangıcında verdiği tarafsızlık kararını devam ettirecektir. Hatta Rusya'nın boğazları ele geçirmemesi ümitlerini dile getirmekten çekinmemektedir.⁴⁷

Çanakkale'nin bombardımanı devam ederken Osmanlı ricalinden biri, Çanakkale bombardımanının tarafsızlar üzerine tesir kararıyla, Türkiye'yi tek başına bir barışa mecbur etmek için yapılmış bir blöften ibaret olduğunu söyleyerek eklemiştir. "İngiliz, Fransız donanması Çanakkale'yi zorlayıp geçse bile Türkiye, bir tek askeri kalıncaya kadar harbe devam edecektir."⁴⁸

2 Mart:

Düşman donanması bugün Çanakkale Boğazı'ndaki istihkamlarımıza 3 saat süre ile başarısız ateş etmiş ve bataryalarımızın tesirli mukabelesiyle karşılaşarak geri çekilmeye mecbur olmuşlardır. Bu bombardımanda düşman 600'ü aşkın mermi atmıştır. Tarafımızdan atılan mermiler Kontur Amiral gemisinin arka direğini kırmış ve birkaç gemiye de isabet görülmüştür.

⁴⁶ Tanin, 1 Mart 1915, S. 2225, s. 1, 4

⁴⁷ Tanin, 2 Mart 1915, S. 2226, s. 1, 4

⁴⁸ Journal di İtalia, 28 Şubat 1915, Roma (Tanin, 2 Mart 1915, S. 2226, s. 4)

Aynı zamanda 4 Fransız zırhlısından ve torpidolardan oluşan bir düşman filosu Maroz Körfezi sahilindeki mevzilerimizi hiçbir netice elde etmeksizin bombardıman etmiştir.

Bu arada tayyarelerimizden de düşman gemilerine başarılı bombalar atılmıştır.

Çanakkale'ye yapılan bu ilk taarruzlardan bir netice alınamamıştır. Londra'da bahriye mütehasıslarından bir zat bu durumla ilgili olarak, Çanakkale'deki istihkamların yalnız denizden elde edilmeyeceğini ve kara ordusunun da taarruz etmesi gerektiğini söylemiştir. Bu ise son derece büyük fedakarlıklar neticesinde olabilir. Buradan anlaşılıyor ki İngiltere de artık bir ümitsizlik oluşmaya başlamıştır ve kara ordusu da düşünölmeye başlanmıştır. Oysa Çanakkale'ye denizden bombardıman fikri ileri süröldüğünde daha o zaman kara ordusuyla birlikte hareket edilmesi gerektiği söylenmişti. Ancak Churchill kendisine o kadar güveniyordu ki başarıdan o kadar emindi ki buna gerek duymamıştı. Bu da savaş konusunda yaptıkları bir hataydı. İleriki günlerde bu hatalarını ve neticelerini daha iyi bir şekilde göreceklerdir. Yalnız bu onlar için bir zaman kaybıdır. Aslında kazanacakları başarısızlık için bir kayıp da diyebiliriz.⁴⁹

Rusya'nın Çanakkale ile ilgili olan emellerinin bu bombardıman ile su yüzüne çıkması ne müttefikimiz Avusturya'yı ne de diğer devletleri şaşırtmamıştır. Fransız ve İngiliz donanmaları tarafından yapılan bu taarruzun İngiliz mehafiline inanılmadığı da gelen haberler arasındadır. Mösyö Meran, Çanakkale Boğazı bombardımanının akamete mahkum olduğunu söyleyerek Osmanlı askerine olan güvenini göstermiştir.⁵⁰

3 Mart:

3 Mart tarihinde 4 düşman zırhlısı beraberlerinde 10'u aşkın torpido bulunduğu halde bataryalarımızı bombardıman etmişler ancak hiçbir hasar vermemişlerdir. Tarafımızdan atılan bombalar sonucu akşamüzeri geri çekilmişlerdir.

⁴⁹ Tanin, 3 mart 1915, S. 2227, s. 1, 3

⁵⁰ Neue Freie Press, 2 Mart 1915, Viyana (Tanin, 3 Mart 1915, S. 2227, s. 3)

Birkaç Fransız zırhlısı ise Saroz Körfezi'nde karaya ateş açmışlar ancak düşman gemisinin attığı mermilerin çoğu Bolayır civarındaki İngiliz mezarlığına düşmüştür.⁵¹

Şubat ayında yapılan harekatlarda tabyalarımız tarafından atılan mermilerle isabet alan düşman gemilerinin Selanik Limanı'na iltica ettikleri şeklinde duyumlar alınmıştır. Bu olayla ilgili şaşırtıcı olan limana giren gemilerin Yunan bayrağını top atarak selamlamaları ve aynı surette de karşılık almalarıdır. Burada Yunanistan'ın tarafsız olduğu dikkate alınmadan bu hareketler yapılmıştır. Selanik'ten gelen bazı insanlar da gemilerin Selanik Limanı'na sığındıklarını söyleyerek haberleri doğrulamışlardır. Limanda bacaları, direkleri devrilmiş 3 gemi görmüşler, bu gemilerle ilgili gösterilen resimlerden sonra onlardan birinin Defas sisteminde bir İngiliz gemisi olduğu ortaya çıkmıştır. Rivayete göre bu gemilerden Selanik'e yararlılar da çıkarılmıştır.⁵²

Bu arada Çanakkale'yi bombardıman eden düşman donanmasının kumandanlığına Amiral Limbos'un getirildiği şeklinde haberler çıkmaktadır. Osmanlı bahriyesinin ıslahı için davet edilmiş olan birinin daha sonra boğazın bombardımanında görevlendirilmesi oldukça tuhaf karşılanmıştır. Almanya ve Avusturya nazarında savaş sırasında ahlak kurallarına aykırı bir hareket olarak nitelendirilmiştir. Eğer bu rivayet doğru ise İngiltere hoş(!) bir ahlaki cüret göstermiştir.⁵³

Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Bey bir nutkunda, düşmanların Çanakkale'ye yaptıkları hareketle ilgili söylenen yanlış haberlere karşı bilgiler vermiştir. Bu nutuk yanlış haberlere bir reddiye teşkil etmiştir. Rusya, İngiltere ve Fransa'nın ortak donanmaları yaptıkları bombardımandan bir netice elde edememişlerdir. Türkiye'nin bu hususta tek fikri olduğunu söyleyen Halil Bey onun da düşmanların Çanakkale'yi zorlasalar bile hiçbirşey elde edemeyecekleri, büyük zayıyla geri püskürtülecekleri düşüncesi olduğunu eklemiştir. Mebusan Meclisi Reisi Halil Bey'in nutkundaki şu

⁵¹ Tanin, 4 Mart 1915, S. 2228, s. 3

⁵² Die Vispen, 1 Mart 1915, Sofya (Tanin, 4 Mart 1915, S. 2228, s. 4)

⁵³ Neue Freie Press, 2 Mart 1915, Viyana (Tanin, 4 Mart 1915, S.2228, s. 4)

sözlerine bütün Türk milleti, tüm kalbiyle katılacaktır: “Ölmeyeceğiz, yaşayacağız, zira yolumuz halas-ı ebedi yoldur.”⁵⁴

Çanakkale’de İngiliz-Fransız donanmalarının birlikte gerçekleştirdiği taarruzun müşkül ve adeta imkansız olduğu ile ilgili birçok İtalyan gazetesinde yazılar neşredilmiştir.

Müttefikler donanmasının teşebbüsü son derece müşküldür, zira buna karşı pek ciddi ve hadsiz hesapsız mani mevcuttur.⁵⁵

Şu ana kadar boğazın dış istihkamlarına karşı taarruzda bulunan düşman donanması bunu yeterli görmüş ancak büyük zayiata uğramıştır. Lakin donanmaya karşı asıl tehlike boğazın dahilindedir. Boğazda oldukça fazla ve de kuvvetli istihkamlar vardır.⁵⁶

4 Mart:

Karargah-ı umuminin bildirdiğine göre bugün de düşman gemileri Çanakkale’de bataryalara karşı tesirsiz ateşlerde bulunmuşlar ve bir müddet sonra geri dönmüşlerdir.

Bu arada 2 Mart tarihindeki bombardımanla ilgili bugün bildirildiğine göre, düşman torpidolarından birinin battığına dair haber henüz teyid etmemiştir. Yapılan tahkikata göre bataryalarımız tarafından düşman torpidolarına açılan şiddetli ateş esnasında bir torpido sık sık imdat düdüğünü çalmış ve bunun üzerine diğer birkaç torpido imdat isteyen gemiye yaklaşmışlar fakat bu sıradaki sisten dolayı torpidonun battığı tam olarak görülmemiştir. Yalnız torpido batmamışsa bile harbe iştirak edemeyecek derecede hasar görmüş olduğu söylenebilir.⁵⁷

Osmanlı Devleti savaşa devam ederken komşularımız da özellikle tarafsızlığını ilan etmiş olanlar oldukça yakından takip etmektedirler. Çanakkale bombardımanı Bulgar mehafili üzerinde büyük bir tesir yapmıştır. Bulgar hükümetinin Çanakkalenin bombardıman edileceğinden resmen haberdar edilmediği söylenmektedir. İngiltere

⁵⁴ *Karlsbader Tageblatt*, 3 Mart 1915, Viyana (*Tanin*, 4 Mart 1915, S. 2228, s. 1)

⁵⁵ *Tribuna*, Roma (*Tanin*, 4 Mart 1915, S. 2228, s.1)

⁵⁶ *Journal di İtalia*, Roma (*Tanin*, 4 Mart 1915, S. 2228, s.1)

⁵⁷ *Tanin*, 5 Mart 1915, S. 2229, s. 1

hükümeti Sofya'da müracaatta bulunarak Bulgaristan'ın itilaf devletleri ile birlikte hareket etmesini teklif etmiş ise de Bulgaristan hükümeti bunu reddetmiştir. Bulgar mehafili yalnız Çanakkale'nin zabtıyla İstanbul'un elde edilmiş olacağı düşüncesinin boş olduğu kanaatindedir.⁵⁸

Düşman donanması bugün geç vakit bombardımanını tekrar başlatarak şiddetlendirmiş ve Seddülbahir ile Kumkale mevzileri civarına, toplarımızın ateşinden uzak kalan sahilin müsait olan kısımlarına sandallarla asker çıkarma teşebbüsünde bulunmuştur. Bu düşmanın bombardıman başladığından beri ilk ciddi karaya asker çıkarma teşebbüsü olmuştur.

Düşman donanması Çanakkale giriş bataryalarımıza karşı 4 Mart'a kadar yaptığı bombardımandan sonra sahilde hiçbir askerin barınamayacağına kanaat getirerek böyle bir harekete girişmiştir. 3 büyük sandal ile Seddülbahir mevki civarına 60 kadar asker çıkaran düşman, 7 torpido, 5 zırhlı ve 1 kruvazörden oluşan filonun ateşleri himayesinde karadan taarruz teşebbüsünde bulunmuştur. Düşman askerinin karaya çıktığı yere yakın bir mevkide bulunan ve yarım takımlık bir kuvvete kumanda eden Mustafa oğlu Mehmet Çavuş namında bir kahraman orada düşmanı karşılamıştır. Bir süre düşmanın ilerlemesine müsaade eden Mehmet Çavuş daha fazla sabredemeyerek daha doğrusu vatan toprağını düşmana çiğnetmemek aşkıyla titreyen efradını daha fazla tutamadığından askeriyle beraber süngü hücumuyla düşmana arslanlar gibi saldırmışlardır. Düşman askeri ile Osmanlı kahramanları arasındaki bu mücadele pek fazla sürmemiş ve düşman askerleri Türk askerinin önünde perişan olmuş bir şekilde 20'den fazla ölü ve yaralı vererek firar etmiştir.

Bu mücadelede Mehmet Çavuş başından ve sağ memesi üstünden olmak üzere iki yerinden yaralandığı halde yerde sürünerek mahiyetindeki askerlerden ayrılmamış, bir taraftan tam manasıyla kanını vatan toprağına sunarken diğer taraftan da efradını teşvikle ateşe devam etmiştir. Nihayet tüfeğinin makinesi işlemeyecek derecede bozulduğu zaman bu mert asker eline geçen taşları atmak suretiyle sandallarına doğru kaçan düşman askerini takip etmiştir. Seddülbahir'de düşmanla yapılan bu ilk kara muharebesinde yalnız 4 şehit ve 10 yaralımız olmuştur.

⁵⁸ Uteru, 4 Mart 1915, Sofya (Tanin, 5 Mart 1915, S. 2229, s. 4)

Bir taraftan Seddülbahir'e ve diğer taraftan Kumkale'ye aynı anda asker çıkaran düşman Kumkale'de de Seddülbahir'deki akıbeta uğramıştır. İngiliz ve Fransız gemileri 1000'e yakın mermi atarak siperlerimizi tahrip edip askerlerin güvenli çıkışını sağlamayı amaçlamışlardır. Ancak büyük bir metanetle düşmanın çıkışını ve hücum anını gözleyen Türk askeri karaya çıkan düşman askerlerinin üzerine atılmışlardır. Düşman tahrip olduğunu sandığı mevzilerden böyle bir mukabele beklemediğinden şaşkınlığa uğramıştır. Düşman askerinden 80 kadarı telef olmuştur. Bunun üzerine düşman karaya takviye kıtaları göndererek sayılarını 400'e kadar çıkarmışsa da askerimizin kahramanlığına karşı mukavemeti kırılan düşman askeri perişan bir halde kayıklarına kaçarak çekilmişlerdir. Düşman ölümlerinin ayaklarına taş bağlayarak kendilerini denize attıkları sahilden görülmüştür. Kumkale müsademesinde ise 2 şehidimiz olmuştur.

Düşmanın bu ilk karaya asker çıkarma teşebbüsünde tarafımızdan 6 şehit ve 25 yaralı olmuştur. Düşman ise Seddülbahir'de 220'den fazla ölü ve yaralı verirken, Kumkale'de 80 kadar ölü vermiştir.

İngiliz-Fransız filoları tarafından Çanakkale'ye karşı yapılan taarruzun bütün Balkan devletlerinde ve hatta Bükreş'te Rus taraftarlığıyla bilinen mehafilde bile bir hiddet ve infial meydana getirmiştir. Çanakkale'ye yapılan taarruz, Yunan mehafilinde de hoş bir bakışla karşılanmamıştır. Atina matbuatı itilaf devletlerinin yaptığı en ufak bir taarruzu bile büyük bir başarıymış gibi gösterdiği halde, Çanakkale bombardımanı hakkında yalnız itilaf devletleri tarafından verilen malumatı yazmış, bu konuda kendisi tek bir kelime bile yazmamıştır. Yunan matbuatının bu davranışı, bombardımanın Balkan devletlerinin durumları üzerinde icra edeceği beklenen tesir ve nüfuzun tam tersi bir durum ortaya çıkaracağına inandıklarını göstermektedir. Atina mehafili itilaf devletlerinin davasını açıkca müdafa etmesine rağmen, boğazlara itilaf devletleri ve dolayısıyla Rusya tarafından yapılanların Yunanistan için bir tehlike teşkil ettiğini anlamışlardır.

Atina'da Venizelos tarafından bir meclis toplanmıştır. Bu toplantıya neden lüzum görüldüğü düşünülmektedir. Bu düşünceye iki cevap vermek mümkündür. Biri bahar yaklaştıkça Balkanlardaki durumun ciddiyetinin artması, diğeri de itilaf devletlerinin Yunanistan'da önceden beri yapmakta olduğu teşviklerdir. Bu ihtimallerden birincisi

oldukça önemlidir. Bulgaristan'ın Yunanistan'a karşı olan husumeti o kadar derinleşmiş ve Bulgar milletinin Bulgar Makedonyası üzerindeki emelleri o derece şiddetlenmiştir ki Yunanistan bunu uzun uzadıya düşünmektedir. İkinci ihtimal ise daha da önemlidir. Bir taraftan düşman donanmasının Çanakkale'ye vuku bulan neticesiz taarruzları devam ederken, diğer taraftan bir meclis toplanarak erkan-ı harbiye reisinin istifası istenmiştir. Bu durum ise itilaf devletlerinin öteden beri Atina'da yapmakta oldukları tahribat ile alakalandırılmaktadır. Fakat zannetmeyiz ki düşmanların bu tahrikleri lazım gelen tesirleri yapmış olsun. Yunan ricalinin varolan durumun kendileri için aleyhlerine nasıl bir gelecek hazırlamakta olduğunu göremeyecek kadar basiretsiz olmaları ihtimali yoktur. Çanakkale'nin, İstanbul'un itilaf devletlerinin eline geçmesi Yunanistan için bir esaret devresi açacaktır. Aynı zamanda Atina hükümetinin itilaf devletlerince kullanılması, Yunanistan'ın Makedonya'daki mevkisini de mahvedecektir. Çünkü Bulgaristan için Yunanistan'ın en küçük bir hatasından istifade etmemesi için bir sebep yoktur.

Ne olursa olsun Yunanistan'da ilkbaharın yaklaştığı bugünlerde bir meclis toplanması dikkatleri çekmiştir. Atina hükümeti de bombardıman ve itilaf devletlerinin durumlarının kendisini etkileyeceğinin farkındadır.

Bir Alman muhabiri Çanakkale istihkamatının ne kadar güçlü olduğuna dikkat çekerek Çanakkale bombardımanının da İngiltere ve Fransız donanmasının bu istihkamatı geçemeyeceğini, geçse bile büyük bir hasara uğrayacağını söylüyor. Uğranılan bu hasarın da İngiltere ve Fransa'nın Bahr-ı Sefid hakimiyetini elinde tutmasına engel olacağını belirtiyor. Bir seneden beri devam eden savaşta harp tarihi bu kadar cesurane ve kahramane müdafaa edilen bir istihkamat daha görmemiştir. Ayrıca bugüne kadar yapılan muharebe ile ilgili özellikle de son günlerde vukua gelen bombardımanlarda Fransız zırhlıları hep kenarda beklemişler harpten mümkün olduğu kadar uzak durmuşlardır. Bu durum taarruzun sadece İngiltere tarafından yapıldığı hissini vermektedir.⁵⁹

Çanakkale bombardımanının tek başına yapacağı tesirler üzerinde duran bir gazete, bu hareketin Bahr-ı Sefid'in doğusunun kaderi üzerinde tesiri görülecek büyük olaylar silsilesinin başlangıcı olduğunu söylemiştir. Bu nedenle de Çanakkale

⁵⁹ Tanin, 6 Mart 1915, S. 2230, s. 1, 2

Boğazi'nda cereyan eden bu askeri durumun İtalya tarafından fevkaledede bir dikkatle bakılması gerektiği üzerinde durmuştur. Boğazlar meselesi ile ilgili sonuçların, İtalya'nın menfaatlerini ilgilendiren çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya çıkaracaktır. Şu ana kadar itilaf devletlerinin arzu ettiği durumun kesin olarak ne olduğu bilinmemektedir ancak bu her ne olursa olsun İtalya bu meselenin haline karşı kayıtsız kalamaz. Zira Karadeniz'de, Tuna'da gemilerin hareketi doğrudan doğruya İtalya ticari faaliyetlerini etkileyecek bir durumdur. Bu nedenle İtalya siyasetini ilgilendiren bir mesele olan Çanakkale bombardımanı çok yakından takip edilmektedir. Osmanlıların Avrupa'daki ve Asya'daki geleceği meselesi ile her halükarda İtalya âlâkalıdır. İtalyanların durumun önemi konusunda haberdar edilmesi ve her şeye hazır bulunmaları gerektiği anlatılmalı, halk bu konuda uyandırılmalıdır.

5 Mart:

Düşman donanması, 4 Mart'taki akıbet üzerine bugün birkaç parçaya ayrılarak Adalar Denizi sahilinde Dikili, Sarımsak, Ayvalık gibi müdafasız yerleri bombardıman etmiştir.

Ayrıca düşmanın Saroz Körfezi üzerinde uçan tayyaresinden önce 2 kişi kendisini denize atmış, sonra da tayyare denize düşerek kaybolmuştur. Denize düşen bu düşman tayyaresinin bataryalarımızdan atılan ateş sonucu düştüğü teyid edilmiştir.

Londra'dan Berlin'e ulaşan haberlerde Çanakkale bombardımanına katılan savaş gemilerinin isimleri şu şekilde belirtilmiştir: Savaşa katılan İngiliz zırhlıları Queen Elizabeth, Agememnon, İrresistible, Vengeance, Cornwallis, Albion, Magestic ve Triumph'dur. Fransız zırhlıları ise Şarlman, Gaulois, Suffren adlı zırhlılardır.

Yukarıda isimleri sayılan İngiliz ve Fransız gemilerinin oluşturduğu savaş donanması şimdiye kadar hep Çanakkale'nin dış istihkamlarına taarruz etmiş ve bu durumları itilaf devletleri efkarı tarafından da kabul edilen harici istihkamlar, yapılan şiddetli bombardımana karşı koymuşlardır. Bu istihkamlar düşman 6 km'ye yaklaşınca kadar karşılık vermemişler, düşman 6 km'ye yaklaşınca karşılık vererek düşmana zayıat verdirmişlerdir. Bir savaş taktiği olarak nitelendirebileceğimiz bu hareket ile pek çok gemi geri çekilmiş, düşmanın 7 gemisi hasar görmüştür.

Çanakkale’de umduğu başarıyı elde edemeyen ve aciz kalan düşman donanmasına mensup İngiliz kruvazörü belki de bir teselli olması düşüncesiyle İzmir’i bombardıman etmiş ancak başarılı bir bombardıman gerçekleştirememiştir.⁶⁰

İtalya Çanakkale bombardımanını tetkik ve münakaşa etmektedir. Avaneti gazetesinin açıklamasına göre İngiltere’nin Roma sefiri, itilaf devletlerinin Türkiye’ye karşı yaptıkları taarruzla ilgili Mösyö Sonano ve Mösyö Salandra’ya açıklama yapmış ve İtalya’nın fikrini almak istemiştir. Mösyö Sonano ve Mösyö Salandra ise kendi aralarında konuşup anlaşkıktan sonra cevap vereceklerini vaat etmişlerdir.

Viyana’da 5 Mart tarihli Zeit gazetesi Çanakkale Boğazı’na karşı yapılan taarruza İtalya’nın da katılması için teklif götürüldüğünü ancak İtalya’nın bu teklifi reddettiğine dair bir söylentinin olduğunu yazmıştır. Gazetenin yazmış olduğu bu teklifin yapılmış olması ihtimali oldukça yüksektir. Çünkü itilaf devletleri kendilerine ne kadar taraftar toplarlarsa o kadar iyi olacaktır. İleride askere ihtiyaç duydukları zaman taraftarlarından isteyebileceklerdir. Yunanistan, Bulgaristan gibi İtalya’nın da bu durumu iyi değerlendirmesi gerekmektedir. Karar verirken gelecekteki konumunu ve menfaatlerinin ne olacağını göz ardı etmemelidir.⁶¹

İngiliz-Fransız donanmasının Çanakkale’ye karşı taarruzları aylarca devam etme ihtimalini taşımaktadır. Bu düşüncenin başarı ile sonuçlanmasından önce oldukça uzun bir devre geçmesi lazımdır. Bu geçecek olan devre de ise uğranılacak zayıat büyük miktarlara ulaşacaktır. İngiltere ve Fransa için oldukça pahalı bir hareket olmaktadır.

7 Mart:

6 Mart gününü sessiz geçiren Çanakkale, bugün yine top sesleriyle inlemiştir. Düşmanın bugünkü taarruzu daha şiddetli olmuş, en kuvvetli gemilerini ileriye sürerek ateş açmıştır. Tabyalarımızla düşman gemileri arasında saatlerce süren mücadelede askerlerimizin yeni bir yiğitlik örneği olmuştur. Ahnin kaleleri içinde gizlenen düşmanın durmak bilmeyen ateşi topçularımız tarafından şiddetle

⁶⁰ Tanin, 7 Mart 1915, S. 2231, s. 1, 2

⁶¹ Avaneti, Zeit (Tanin, 7 Mart 1915, S. 2231, s. 2)

karşılanmıştır. Düşmanın yağın güllerine kalın demir zırhlardan daha kuvvetli olan göğüslerindeki iman ile telaş etmeden karşılık veren askerimiz düşman gemilerini mühim hasarlara uğratmıştır. Bir Fransız zırhlısı savaştan çekilmeye mecbur edilmiş, saat 3'e doğru bataryalarımızdan atılan mermilerden bir kaçını İngiliz zırhlısına isabet etmiştir. Bunun üzerine düşman donanması ani manevralar yaparak çekilmiş saat 3 buçukta bataryalarımız ateşlerini kesmiştir. Bu taarruz sırasında istihkamatımız görevini tam olarak yapmış ve toplarımızın tamamını da hasar görmeden faaliyette kalmışlardır. Bugünkü taarruz esnasında öğleden sonra düşman donanmasına İngilizlerin Magestic ve İrresistible adlı gemileri de katılmıştır. Ancak onların katılımını da neticeyi değiştirmemiştir.

Düşman 15 günü aşkın zamandır boğazın ilk istihkâmlarına karşı amansız bir ateş açmış, her gün yüzlerce gülle savurmuştur. Düşmanın bu hareketine karşılık Türk kahramanlığı ve cesareti kelimelerle anlatılmayacak kadar büyük olmuştur. Oysa düşman tarafından boğazı zorlamak kolay bir iş olarak tasavvur ediliyordu. Ancak bu 15 günlük bombardımanın neticesi göz önündedir ve düşmanın bu tasavvurlarına inanmak mümkün değildir artık.⁶²

İngiliz- Fransız donanması sahil bataryalarına karşı harkulade miktarda mühimmat sarfetmesine rağmen bir sonuç elde edememiştir. Bu kadar bombaya göre bataryaların çok vakit önceden tahrip edilmiş olması gerekirdi. Oysa Seddülbahir istihkamatının hala sağlam oluşu boşuna bir hareketin varlığına işarettir. Düşman donanması 100'den fazla ağır topla ateş ettiği halde bir sonuç alamamıştır. Çünkü çok uzak mesafeden bomba atmıştır. Ancak daha yakından ateş etmeye teşebbüs ettiği ilk günlerde de hasarı çok olmuştur. Netice elde edememesinin nedeni uzak mesafe olarak görülse de yakından bombardımandan dolayı da düşmanın hasarı artmaktadır. Her halükarda düşman beklediği, umut ettiği sonucu henüz alamamaktadır.

Düşmanlarımız donanma hareketinin yanı sıra karaya da asker çıkarmaya çalışmışlar ancak bu teşebbüslerinde de başarılı olamamışlardır. Şu ana kadar Çanakkale'de

⁶² Tanin, 8 Mart 1915, S. 2232, s. 1, 2, 4

sadece dış istihkamata karşı bir hareket yapılmıştır. Boğaz girişinde ve iç kısımların da düşman donanması için daha büyük zorluklar söz konusudur.⁶³

Bugünlerde Yunanistan'da işler biraz karışıktır. Çanakkale meselesi konusunda malum olduğu üzere anlaşmazlık vardır. Venizelos taraftarları Çanakkale bombardımanını desteklerken, diğer taraflar bu bombardımanın başarılı olmasının Yunan menfaatleri açısından zararlı olacağını savunuyor. Bu sebeplerden iktidardaki kabinenin siyasi durumunu tasvip etmeyen Venizelos istifa etmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın daha şimdiden bir karar vermesine ihtimal verilmemesi gerektiği, hükümetin kesin bir karar için Çanakkale Savaşı'nın biraz daha ilerlemesi gerektiği söylenenler arasındadır.⁶⁴

Yunanistan'da durumlar böyleyken, İtalya'da da Çanakkale ile ilgili yorumlar yapılmaktadır. İngiliz – Fransız filosunun teşebbüsünün İtalya'yı ciddi surette düşündürecek mahiyette olduğundan, menfaatlerini tehdit ettiğinden büsbütün başka vasıtalarla bu menfaatlerini sağlamak zorunda kalacaktır. İtilaf devletleri şimdi İstanbul'u alıp Türkiye'yi parçalamayı, Bahr-ı Sefid'in doğusuna hakim olmayı tasavvur etmektedir. Almanya-Avusturya-Macaristan ve Türkiye'nin harp edemeyecek duruma gelmeleri için İtalya'nın da çatışmalarda bulunması için Roma'da teşebbüslerde bulunulmuştur. Ancak İtalya halef durumuna geçerse durumu zorlaşacaktır. Türkiye'nin varlığını devam ettirmesi onların menfaatleri için gereklidir. Bulgaristan'da olduğu gibi İtalya içinde Türkiye iktisadi bir pazardır. Eğer İngiltere ve Fransa başarılı olursa İtalya'nın teşebbüslerini boğacaklardır.

Bütün bunlar düşünölmelidir. Bu noktadan olmak üzere Confedere gazetesi Çanakkale bombardımanının başarısızlıkla sonuçlanmasını ümit etmektedir. Gazete Rusların İstanbul ve boğazları aldıktan sonra Balkanlarda da hakimiyet kurmak isteyeceğini ve İtalya için Bahr-ı Sefid'de yeni bir rakip hükmüne geçeceğini de yazmıştır.⁶⁵

⁶³ Neue Freie Press, Viyana (Tanin 8 Mart 1915, S. 2232, s. 2)

⁶⁴ Reichbote, 6 Mart 1915, Viyana (Tanin 8 Mart 1915, S. 2232, s. 1)

⁶⁵ Viktoria, Roma, Confedere, Roma (Tanin, 8 Mart 1915, S. 2232, s. 3)

8 Mart:

Karargah-ı umumiyyeden alınan bilgilere göre bugün öğleden sonra 4 İngiliz zırhlısı Çanakkale Boğazı bataryalarımızın tesirli ateş menzili dışından aralıklarla ateş açmışlardır. Ancak hiçbir netice elde edemeyerek Bozcaada istikametine çekilmişlerdir. Maroz Körfezi'nde bulunan bir düşman kruvazörü harap Bolayır civarında uzaktan ateş ederken tarafımızdan açılan ateşle kruvazörün güvertesine 2 merminin isabet ettiği görülmüştür.

Çanakkale'de savaşı yakından takip eden muhabirimiz askerlerimizin kahramanlığını anlatacak kelime bulamadığını söylemektedir. Düşman hergün farklı şiddette devam ettiği bombardımandan şu ana kadar pek bir sonuç elde edememiştir. Düşmanın savaş levazımı bizimkinden kat kat üstündür ancak Türk askerinin maneviyatı daha güçlü gelmiştir. Ölümün er veya geç nerede olursa olsun geleceğine inanan Türk askeri din ve vatan gibi yüksek gayeler uğrunda bunun olmasını istemektedir. Bunun için de Çanakkale'de insan üstü bir başarı sergilemektedir.

Henüz iç istihkamlara karşı bir hücum yapılmadığı halde boğazda zor durumda kalan düşmanların karaya ilk asker ihracı da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Haklarının büyüklüğüne ve Cenab-ı Hakk'ın iyilerle beraber olduğuna derin bir iman ile inanmış olan Osmanlı kahramanları İstanbul önünde ikinci defa bir başarıya imza atacaktlardır.⁶⁶

9 Mart:

Bugün düşmanın 3 zırhlısı Seddülbahir istihkamları civarındaki piyade siperlerimizi aralıklarla tesirsiz bombardıman etmiştir. 9 Mart'ta havanın sisli olmasından yararlanmak isteyen torpil tahri gemileri torpil hattına yaklaşmak istemişler ancak bataryalarımızın ateşleriyle uzaklaştırılmışlardır.⁶⁷

Başkumandan Vekili Onur Paşa'nın refakatinde Çanakkale Boğazı mevkiilerini ziyaret eden bir Alman muhabir gördüklerini gazetesinde olduğu gibi anlatmıştır. Muhabirin görüştüğü Türk bataryaları kumandanı bataryalarının yalnız onda birini ateşe iştirak ettirdikleri halde birçok İngiliz gemisini hasara uğratmayı başardıklarını

⁶⁶ Tanin, 9 Mart 1915, S. 2233, s. 1

⁶⁷ Tanin, 10 Mart 1915, S. 2234, s. 1

söylemiştir. Esaslı hiçbir netice elde etmeksizin İngiliz gemileri en büyük çapta toplarla istihkamlara yaklaşık 6000 gülle atmışlar, karaya asker çıkarmaya çalışmışlardır. Ancak bütün teşebbüsleri sonuçsuz kalmıştır.⁶⁸

Bugün Çanakkale Boğazı bombardımanı ile ilgili kesin olan bir şey varsa o da bombardımanın katiiyen başarısızlıkla sonuçlanacağıdır. Almanya'daki sosyalist bir gazete bu görüşe itilaf devletlerinin Çanakkale önündeki sükutlarıyla beraber aynı zamanda manevi bir sükuta da uğrayacaklarını eklemiş ve bunun altından kolay kolay kalkamayacaklarını söylemiştir.⁶⁹

Bu arada Londra matbuatı, Çanakkale Boğazı'na müttefik filonun icra etmekte olduğu bombardımanı hararetle tartışırken, hareketin başarıyla son bulacağı ümidini taşımaktadırlar. Ancak henüz bu başarıdan tam bir kesinlikle bahsedilmemektedir. Başarının ümit edilmesine rağmen İstanbul'un işgalinin boğazın ele geçirilmesinden daha güç olduğunu da kaydeden gazeteler hala bir karamsarlık olduğunu da göstermektedirler.⁷⁰

10 Mart:

Düşman donanması yaptığı bombardımandan bir netice alamamasına rağmen yine de harekete devam etmekte kararlı görünmektedir. Zira hemen hemen her gün birkaç düşman zırhlısı Çanakkale'de bombardıman için hazırdır. Bugün de 2 düşman zırhlısı Kumkale ve Seddülbahir mevzilerini uzun aralıklarla bombardıman etmiştir. Ancak bugünkü bombardıman da önemsiz olarak nitelendirilebilir çünkü hiç hasar verememiştir.

Gün geçtikçe boğazın uğramakta olduğu taarruzun esrar perdesi yavaş yavaş aralanmaktadır. Ancak altından askeri bir hareket değil, şeytanca bir tertip çıkmaktadır. Bir süre muntazaman, bir süredir de vakitli vakitsiz bir surette düşman güllerine maruz kalan Çanakkale'de düşmana karşı koyan askerimiz düşman gemilerini Seddülbahir ve Kumkale'nin dışında tutmayı başarmıştır. Düşmanlarımız aslında Çanakkale bombardımanı ile askeri bir başarı kazanmaktan ziyade bitaraf

⁶⁸ Local Anzeiger, Berlin. (Tanin, 10 Mart 1915, S. 2234, s. 1)

⁶⁹ Forvertes, Berlin (Tanin, 10 Mart 1915, S. 2234, s. 1)

⁷⁰ Tanin, 9 Mart 1915, S.2233, s.1

hükümetleri özellikle Yunanistan'ı savaşa dahil ederek rahatlamayı düşünmektedirler. Bu sebeple Venizelos ile aynı fikirleri paylaşmışlardır. Ancak Venizelos'un istifası onlar için bir hayal kırıklığı olmuştur. Yunanistan'ı Bizans İmparatorluğu'nu yeniden tesis etmek düşüncesiyle kandırmaya çalışan İngiliz-Fransız diplomatları pek başarılı olamayacaklardır. Çünkü Yunanistan'ın savaşa girmesi sonu olur. Bunu gören Kral Konstantin itilaf devletlerinin bu oyununa gelmemiştir.

Eğer Yunanistan itilaf devletlerinin bu tuzağına düşmüş olsaydı, düşmanlarımız birkaç kolordu miktarında asker kazanacak ve boğazlara denizden ve aynı anda karadan saldırma imkanını bulacaktır. Ancak bu durumda Bulgaristan boş durmayıp Atina'ya doğru gelecektir. Venizelos'un bütün bunları hesap edemeyecek kadar gözünün karardığı bir durumdur. Hatta yeni gelen haberlere göre Venizelos kabinesinin tekrar göreve iade edilecekleri söylentileri dolaşmaktadır. Fakat Kral Konstantin'in buna müsaade etmeyeceği aşikardır. Yunanistan geleceğini düşünüyorsa eğer bunu yapmamalıdır.

Çanakkale bombadumanının altında yatan bu esrar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak amaçları her ne olursa olsun Türk askerinin tek hedefi vardır: Çanakkale'yi ölümüne savunmak.⁷¹

11 Mart:

Bugün İstanbul iki güzel haberle çalkalanmıştır. Bir taraftan bir Osmanlı torpidosu İngiliz-Fransız donanmasının hakimiyetinde olduğu söylenen bir denizde büyük kardeşi Hamidiye'nin açtığı kahramanlık yoluna atılmış, 3 düşman gemisi batırıyor. Diğer taraftan şanlı silah arkadaşlarımızın Şampanya'da yeni ve pek mühim bir muvaffakiyet kazandıkları haberleri geliyor. Bu haberler İstanbul'da ve Osmanlı memleketinin her tarafında sonsuz sevinçlerle karşılanmış ve ağızdan ağza yayılmıştır. İstanbul'da haberler bu şekilde yayılırken kimbilir düşmanlarımız nasıl üzüntü ve sinir içindedir. Filhakika 20 gündür Çanakkale haricinde hala Seddülbahir ve Kumakale istihkamatına karşı top atmakla uğraşan düşman donanmasının acizliğine karşı bu oldukça büyük ve kahramanca bir cevap olmaktadır.

⁷¹ Tanin, 11 Mart 1915, S. 2235, s. 1

Elbetteki bir torpidonun kazandığı başarıyla ne boğaza hücum meselesi halledilmiş oluyor ne de bununla düşman filosuna karşı büyük bir zafer, üstünlük kazanılmış oluyor. Ancak dünyaya meydan okuyan bir filonun gezdiği sularda Osmanlı bayrağını şan ve şerefle taşıyan gemimizin gösterdiği kahramanlık göğsümüzü kabartmış, iftiharla doldurmuştur. Bununla Osmanlı donanması göstermiştir ki kendisinde başarı kazanmak isteyen azim ve sönmez bir ateş vardır. Bütün dünyanın kanaat getireceği bir hakikat vardır. Osmanlılarda yeni bir ruh uyanmış, vatanın her köşesinde düşmanla savaşan askerimizde yeni bir hayat yaşamaya başlamıştır. Bir anlık kaybettiğimiz o ruha bugün tekrar kavuştuk. Buna bütün dünya şahittir.⁷²

Düşmanın bugün gerçekleştirdiği torpil harbi tamamen sonuçsuz kalmıştır. Bir kruvazörle birkaç torpido himayesinde 7 adet torpil araştırma gemisinin torpil hattına yanaşmasından sonra hafif bataryalarımız ateşleriyle kruvazör hasar görmüş, 2 torpil gemisi de batırılmıştır. Üçüncü bir torpil gemisi ise torpile çarparak batmıştır.⁷³

İstanbul'dan gelen haberler şimdiye kadar Çanakkale Boğazı'nda İngiliz ve Fransızların durumlarının ne olduğuna dair fikir vermektedir. Denizden bir saldırı ile amacına ulaşabileceğini düşünen düşman, 4 Mart'ta karaya asker ihracına kalkışmıştır. Seddülbahir ve Kumkale civarında giriştiği bu teşebbüs ile denizden gerçekleştirmeye muvaffak olamadığı amacını karadan asker ihracı ile desteklemek istediği anlaşılmaktadır. Denizden yapılan bombardımandan sonra mevzilere zarar verse bile bunlar hemen tamir olunuyor. Bu nedenle karaya asker ihrac ederek tamirata zaman bırakmayacak ve karadan da ilerleyecekti. Bu amaçlar doğrultusundaki bu ilk teşebbüsü de sonuçsuz kalmıştır.

Buna ilaveten dikkati çeken bir diğer husus da, daha önce de bahsedildiği üzere İngiliz ve Fransız donanması yaptığı hücumlardan umduğu sonuçları alamayınca, Anadolu sahilinde Dikili, Sarımsak ve Ayvalık gibi küçük ve tahkim edilmemiş mevkilleri bombardıman etmeleridir. Bunu yaparak ahaliyi heyecana getirmeyi amaçlamışlardır. Ayrıca bunu yapmalarındaki bir amaç da, buraları topa tutarak Osmanlıların dikkatini bu yönlere çekmek ve bu esnada başka bir noktada asker ihracı için tedbirler almak, tedariklerde bulunmak olabilir. Bu şekilde birkaç farklı

⁷² Tanin, 12 Mart 1915, S.2236, s. 1

⁷³ Tanin, 13 Mart 1915, S. 2237, s. 1

düşünceyle girilen bu hareketler de beklenen sonuçları vermemiştir. Çanakkale’de alınan başarısızlıktan sonra belki de bir teselli olabilecek olan bu hareketlerin de de sonuca ulaşmamışlardır.

Birkaç haftalık bir bombardımandan elde ettikleri başarı hiç denecek kadar az olan düşman ne yapacağını şaşırılmış durumdadır. Değişik strateji ve taktikler geliştirmesi, farklı yollara başvurması bunun en büyük kanıtı olmuştur. Kolay bir lokma gibi gördüğü Çanakkale’yi bırakın yutmayı, çiğnemekte bile zorlanmaktadır. Bu durum düşman basınında da farklı şekillerde yankılanmaktadır. Düşman telgraf acenteleri İngiliz ve Fransızların Çanakkale önündeki başarısızlıklarını karışık ve yalan ihbarlarla bildirmektedirler. Buna karşılık dersaadet tam bir sükunet içinde ve geleceğinden emin bir haldedir.⁷⁴

Romanya mebuslarından Diyamondi bir gazeteciyle yaptığı konuşmada boğazlar meselesinin Romanya için çok önemli olduğunu söyleyerek bu meselenin Romanya’daki en hararetli itilaf devletleri taraftarlarını bile susturduğunu ilave etmiştir. Bu taraftarlar boğazlar meselesi tam olarak neticelenmeden susmuşlardır. Belki de bu susuşlarının nedeni boğazların zorlanmasının imkansız olduğunu kabul etmelerinden dolayıdır.

Çanakkale bombardımanının devam etmesi sebebiyle ortaya çıkacak değişikliğe rağmen Romanya’nın takip ettiği siyaset değişmeyecektir diyen Romanya gazeteleri bombardımanın askeri ve siyasi açıdan oldukça önemli olduğunu da söylemişlerdir.

İndependance Roumaine gazetesi. İngiltere bahriye nezaretinin bugüne kadar boğaz bombardımanı hakkında neşrettiği tebliğlerde kesin olan hiçbir şey bildirmediğini söyledikten sonra, Çanakkale Boğazı’nda müttefik filonun maruz kalacakları zahmeti ısrarla tekrar etmiştir. Amiral Gauraund’un kumandasında bulunan düşman filosunun başarı kazanabilmesi için, istihkamları işgal edilebilmesi için karaya büyük kuvvet ihraç etmesi gerektiği de belirtilmiştir. Bu noktada ise İngilizlerin ve Fransızların boğaz önüne yeterli derecede kuvvet getirip getiremeyecekleri önemli bir meseledir.⁷⁵

⁷⁴ Neue Freie Press (Tanin, 13 Mart 1915, S. 2237 s.1)

⁷⁵ Independance Roumaine, Romanya (Tanin, 13 Mart 1915, S. 2237 s. 2)

Gecikmeli olarak Londra'dan bildirilen haberlerde düşmanlarımız artık zayıflarını kabul etmektedirler. Çanakkale Boğazı'na karşı hareket eden düşman donanması kumandanı yazdığı raporunda Queen Elizabeth zırhlısına Osmanlı bataryalarının 3 güllesinin isabet ettiğini ve diğer savaş gemilerine de isabetler olduğunu itiraf ederken, hasarın önemli olduğunu da belirtmiştir.

Atina gazeteleri İngiliz filusunun Çanakkale Boğazı önünde şimdiye kadar uğradığı zayıfların 140 ölü, 340 yaralı ile 2 torpido botu, 2 torpil bahriye gemisi olduğunu ve bundan başka savaş gemilerinin de savaş dışında kaldığını yazmışlardır. İngilizlerin karaya asker ihracı sırasında uğradıkları zayıflar da buna dahildir.

Paris'ten bildirildiğine göre Çanakkale bombardurmanında Fransızların Gaulois ve Suffren zırhlılarına birkaç mermi isabet ettiğinden hasara uğramışlar ve mürettebatlarından da birçoğu telef olmuştur.⁷⁶

12 Mart:

Karargah-ı umumiyyeden bildirildiğine göre 3 günden beri düşman gemileri Çanakkale boğazına karşı ciddi bir teşebbüste bulunmamıştır. 12 Mart günü de boğazda herhangi bir hareket söz konusu olmamıştır.⁷⁷

12 Mart tarihiyle Sofya'da yayınlanan gazetelerden Kampana, makalesinde Rusların Balkanlardaki emellerini açıkladıktan sonra, Bulgaristan'ın Rusya'ya karşı hareket etmesinin menfaatleri açısından gerekli olduğunu birkez daha açıklamıştır.⁷⁸

13 Mart:

Bu gece düşman hafif kuvvetleriyle tekrar torpil hattına yaklaşmayı denemek istemişse de bataryalarımızın ateşleriyle bir koca gemisi hasar görmüş ve geri püskürtülmüşlerdir.

Viyana mehafilinde İngiliz-Fransız donanmasının Çanakkale bombardımanı büyük bir hata add ve telakki olunmaktadır. Bu hareketin Balkan hükümetlerinin gözünü açtığını, Rus emelleri ve niyeti üzerine geleceklerinin maruz kalacağı durumu

⁷⁶ Tanin, 14 Mart 1915, S. 2237, s. 1, 3

⁷⁷ Tanin, 13 Mart 1915, S. 2237, s. 1

⁷⁸ Kampana, 12 Mart 1915, Sofya. (Tanin, 14 Mart 1915, S. 2238 s.1)

gösterdiği artık bir gerçektir. Ayrıca Viyana gazeteleri, İstanbul'un geleceğinin tayini konusunda daha şimdiden itilaf devletleri arasında bir anlaşmazlık baş gösterdiğini yazmaktadır. Bu anlaşmazlık bizim için şaşırtıcı bir durum değildir. Çünkü birbirlerine yardım ettiklerini söyleseler de bütün devletler kendi çıkarlarını düşünerek boğazın bombardımanına başlamışlardır. Elbetteki sonuç yine anlaşmazlık olacaktır.⁷⁹

13 Martta Çanakkale'de vuku bulan bombardımana dair Vossiche Zeitung gazetesi, İngilizlerin dağ ve tepelere karşı açtıkları ateşlerde başarılı olamadıkları hatta Queen Elizabeth adlı gemilerinin hasar gördüğünü yazmaktadır.

Çanakkale'de düşmanın durumu ile ilgili yalan yanlış, abartılı haberler yayınlayan düşman basını bitaraf hükümetlere tesir etmeye çalışsa da başarılı olamamaktadır. Cepheden gelen haberler tek bir torpil gemisinin bile hattı geçemediğini göstermektedir.⁸⁰

14 Mart:

Bugün düşman bir zırhlısı ile Seddülbahir ve Kumkale'yi büyük aralıklarla bombardıman etmiş ancak hiçbir netice elde edememiştir. Ayrıca düşman zırhlı ile beraber bir de tayyare göndermiştir. Düşman tayyaresi bataryalarımızın ateşi ile uzaklaşmaya mecbur olmuştur.⁸¹

Paris'ten alınan haberlere göre boğazların bombardıman edilmesi fikrini veren İngiltere Maliye Nazırı Loyd George olmuştur. Loyd George, Fransa ve Rusya maliye nazırları ile bir konferans yapmış ve burada bombardımanı teklif ederek bunun büyük bir diplomatik hareket olacağını söylemiştir.⁸²

İtilaf devletlerinin bütün bu gayretinin ne kadar boş, onlar için Balkanları tekrar çevirmek için sarfedilen mesainin ne derece manasız olduğunu anlamak için Balkan matbuatına göz atmak yeterlidir. Alınan neticeler de bunu göstermektedir. Kampana gazetesi "Çanakkale bombardımanı boş bir gürültüden ibarettir. Çanakkale gayr-i

⁷⁹ Tanin, 15 Mart 1915, S.2239, s. 1

⁸⁰ İkdam, 15 Mart 1915, S. 6490, s. 1,

⁸¹ Tanin, 15 Mart 1915 2239 s. 1, 16 Mart 1915 2240 s. 1

⁸² Daily Kronikül (Tanin, 16 Mart 1915, S. 2240, s.1)

kabil zabt-ı zahirdir.” satırlarını yazmıştır. Aynı şekilde Bulgaristan’ın da bombardımana bakışı farksızdır.

Gerek Guramekin Rus dumasında boğazlara, İstanbul’a dair olan beyanatı ve gerek itilaf devletleri tarafından boğazlara icra edilen bombardıman siyasi alanda büyük tesir yapmıştır. Özellikle muhalif fırkaların gözünü dört açmıştır.

Bu tesirler boğazlar hakkında gerek Bulgar siyaseti ve gerek askeriyesi tarafından takip edilmekte, boğazın şiddetle işgali Fransa, İngiltere gibi iki devletin başa çıkamayacakları ve boğazda kendi başlarını parçalayacakları şeklinde düşüncelerle başarısız olunacağı kanaatini uyandırmaktır. Boğazların Türk kalacağından emin olan Bulgaristan, kendileriyle boğazların alakasını da açıklamaktadır. Boğazların Rusların eline geçmesi demek Bulgaristanın iktisaden çökmesi demektir. Çünkü Türkiye Bulgar arazisi ve sanayisi için en büyük pazardır. Eğer Türkiye boğazları kaybederse Bulgarlar yeni pazarlar bulmak, Asya’ya açılma yolları aramak zorunda kalacaklar. Bu durumda Bulgarların 35 senelik çalışmaları boşa gidecektir. Hayvancılık ve tarım açısından Bulgaristan büyük yaralar alacaktır. Kuzey Bulgaristan denizden daha uzak olduğu için Rus ihracatı karşısında zayıf düşecektir.

Bulgaristan’ın dış siyaseti tamamen Rusların eline geçecektir. Eski kara ve beyaz mücadeleleri başlayınca iç işlerine müdahale edilecektir.

Boğazlar ve İstanbul konusunda oluşan durum Bulgaristan için önemlidir. İngiltere Bulgaristan’ı kendi yanına çekebilmek için çeşitli yalanlarla gelse de, Bulgaristan bir başka devletin müdafaasını dilencilikten başka bir şey olarak görmediğini açıkladığı gibi İngilizlere de kanmamıştır. Velhasıl boğazların Türkiye dışında herhangi bir devletin elinde bulunması Bulgaristan’ın iktisadi ve de siyasi açıdan mahvı demek olduğundan anlaşılmıştır. Bulgar matbuatı da genel olarak bu konuda makaleler neşretmektedir. Kampana gazetesi büyük harflerle kesin ve net şu satırları yazmıştır:

“Rusufillerimiz birkaç günden beri mi değiştiler, çünkü boğazları zorladılar, İngiltere-Fransa donanmasının nümayiş yaptığı anlaşılınca bu adamların (Rusufiller) ne yapacağını bilemeyiz.

Fakat en ehemmiyetli olan şey boğazlar Türkiye için ne derece haiz-i ehemmiyet ise Bulgaristan ve Romanya için de aynı ehemmiyet ve kıymettedir. Boğazların bir hükümeti muazzama tarafından zabt ve işgali Balkan hükümetlerini ve her şeyden evvel Bulgaristan

istiklali ve Romanya hayat-ı iktisadiyesi üzerinde fevkaledede tesir icra edecektir. Türkler boğazları aldıktan sonra balkan yarımadasına 5 asır hakim oldular.

Bugün Türkiye boğazların hakimi olmakla beraber 2 asırdan beri meydana çıkmış olan yeni hükümetlere nisbeten pek zayıftır. İşte bu sebeple Türkiye'nin boğazlara hakim olması bizce makbuldur, Türkiye onlar için boğazlarda en muvaffak kapıcıdır. Türk silahının boğazlar müdafaasında muzafferiyetini temenni ediyorlar. Çünkü bu muvaffakiyet ve muzafferiyet aynı zamanda kendi muzafferiyetleri olacaktır.

Boğazların garp veya şimal hükümetlerinden biri tarafından istilasını meserretle bekleyenler Bulgaristan ve Bulgar amal-i milliyesini hiç düşünmemiş ve düşünmeyeceklerdir.”⁸³

İtalya'da Bulgaristan ve Romanya ile aynı durumdadır. Boğazlar İtalya menfaatleri ve geleceği için önemlidir. Ancak bazı gazeteler bombardımanın İtalya için faydalı olduğunu göstermeye çalışmaktadırlar. İtalya'da genel olarak boğazların bombardımanı ile ilgili bir endişe hakimdir.

İtalya'da düşünceler bu şekildeyken dün (14 Mart) Ahmet Cevdet Bey'den alınan bir telgraf durumu daha farklı bir aşamaya getirmektedir. Bu telgrafta Almanya ile İtalya arasında akdedilmek üzere olan bir itilafdan bahsedilmektedir. Almanya sefiri Bolov ve İtalya hariciye nazırı, bahriye, harbiye nazırları arasında sık sık vukua gelen mülakatlar da böyle bir itilafın yapılması ihtimalini kuvvetlendirir tarzda işaretlerdir. Gazeteler de böyle bir itilafın varlığı konusunda yazılar yazmaya başlamışlardır.

Bir müddetden beri mevzu bahis olan itilaf meselesi İngilizler ve Fransızlarca ihtimal verilmeyen ve de kabus hükmünde olan bir gelişmedir. Almanya Prens Bolov'u sefir olarak gönderdiği zaman İngiltere bundan etkilenmiş Fransa ise kendisini tutamayarak bununla ilgili görüşlerde bulunmuştur. Böyle bir ihtiyar diplomatın bir şey yapamayacağı, İtalya'nın hiçbir zaman ittifak devletleri tarafında yer almayacağını, İngiltere ve Fransa ile hareket edeceğini yazmıştır. Hatta o dönemde birkaç İtalyan gazetesini de ele geçirerek bu konuda yazılar yazdırmayı da başarmıştır.

Bu yapılanlara rağmen Prens Bolov görevine başlamış ve konuşulanları dikkate almamıştır. Salamandra kabinesine muhalefet edenler de bundan vazgeçerek onların

⁸³ Tanin, 10 Mart 1915, S. 2234, s.3, 15 Mart 1915, S. 2239, s.1

takip ettikleri siyaseti kabul etmişler, itilaf devletlerinin oyunlarına kanmamışlardır. İtilaf devletleri en emin oldukları Yunanistan ve Romanya'dan sonra artık İtalya'yı da kendileri için bir dost değil düşman olarak görmeye başlamışlardır. İngiliz-Fransız matbuatı hemen durumu yazılarına taşımışlardır.

Siyasi alanda bu yaşananlar itilaf devletlerinin uğradığı zayıflar Çanakkale bombardımanından beklenenin tam tersi sonuçlar ortaya çıktığının göstergeleridir. Bombardımandan beklenen başarı sağlanamadığı gibi bitaraf devletleri yanlarına çekmeyi de başaramayan İngilizler ve Fransızların artık bir uçuruma doğru sürüklendiklerini anlamaları gerekmektedir.⁸⁴

15 Mart:

Bugün boğaz oldukça sessiz bir gün geçirmiştir. Boğaz girişinde herhangi bir düşman gemisi görülmemiştir.⁸⁵

Çanakkale'nin zorlanmasına karşılık olarak Almanların bir cevap vereceği şayiaları dolaşmaktadır.

Tribuna gazetesinde Almanların boğazların zorlanmasına karşı durumları, cevapları ile alakalı bir yazı neşredilmiştir. Almanların müttefiklerin Çanakkale'ye karşı icra ettikleri harekate karşı bir muvazenet yapmak için önemli bir askeri hareket yapacakları ve bu hareketin da boğazların zorlanmasından daha az tesirleri olmayacağı söylenmiştir. Elde edilecek olan başarının savaşın neticesine kesin etkisi olmasa bile Rusların Alman ordusuna karşı durumu Balkan devletlerine ve diğer devletlerin siyasetine tesir edecek kadar önemli olacağını da ilave etmektedir. Şu durumda Almanların Çanakkale'nin zorlanması hareketine verdikleri cevap bu askeri hareket ile olacaktır. Uzun zamandan beri İngiliz matbuatı bombardıman ile ilgili pek fazla bir neşriyatta bulunmamaktadır.⁸⁶

16 Mart:

Boğaz bugün de sessizliğini korumuş, herhangi bir hareket olmamıştır.

⁸⁴ İkdâm, 15 Mart 1915, S. 6490, s. 1

⁸⁵ Tribuna (Tanin, 16 Mart 1915, S.2240, s. 1)

⁸⁶ Tanin, 16 Mart 1915, S. 2240, s. 1

Bugüne kadar Çanakkale afakında büyük gürültüler ve ard arda uçusan düşman gülleleri aslında bir zafer değil Osmanlı müdafasının kıymet ve kudretini gösteren bir harekete işaret etmektedir. Düşman donanması zafer beklerken beklemediği bir mücadeleye girmek zorunda kalmış ve şark semalarında büyük tesirler uyandırmaya başlamıştır. Bu tesirlerin yanı sıra bombardımandan çıkarılacak büyük dersler vardır.

Bu derslerden en önemlisi Fransa'da ve Fransız matbuatından ortaya çıkmıştır. Çanakkale önünde ilk mermiler patlamaya başladığında İstanbul yollarının açılacağı şeklinde yazılan haberler bütün Avrupa'da bir velvele koparmıştı. Ancak daha bombardımanın 4. haftasında koparılan bu velvelenin boşuna olduğu ortaya çıkmaya başlamış, düşman gemilerinin hasar görerek boğaz haricinde dolaşmaları Fransız matbuatının ne kadar erken hayallere kapıldığını kanıtlamış ve bir hayal kırıklığı yaşatmaya başlamıştır. Anlaşılmaktadır ki; tam sonuç almadan kesin sözlerle bir zafer ilan etmek çok yanlıştır.

Fransızlara nazaran, olayla daha alakadar olan, hatta bombardıman yöneticisi olan İngilizler ve İngiliz matbuatı daha ihtiyatlı olmaya çalışmaktadır. Çanakkale bombardımanı ile dereyi görmeden paçaları sıvayan Fransızlar 7 aylık savaş sonucu milyonlarca lira zayiata uğramışlardır. Bu durumdan kendilerince bir ders çıkarmaları şarttır.

Çanakkale'de günlerdir donanmanın yaptığı teşebbüslerden zayıttan başka bir netice alınamadığı gibi bir de karaya asker çıkarma teşebbüsünde bulunulmuş ve bu da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Aslında savaşın sonucu daha başından belli olmaya başlamıştır diyebiliriz.

Düşmanların büyük bir tantana ile ilan ettikleri Çanakkale taarruzu bugünlerde geçmiş gibidir. Birkaç günden beri ortaya çıkan bu durumun onların nazarında kesin bir başarısızlığın ortaya çıkması mı yoksa yeni tedarikler ve ikmal ile mi nitelendirilmesi gerekir tereddüt etmemek mümkün değildir. Bu bir aylık dönemde kesin olan bir şey varsa o da, bu dönemde sadece düşman kendisi hasara uğramış, boğazların müdafa tertibatına hiç bir şey yapmaya muvaffak olamamıştır. Düşman ateşine açık duran dış istihkamları ortadan kaldırıp yürümek pek kolay iken, düşmanın bunu bile yapamaması gerçekten onlar için utanç verici olsa gerektir.

Birkaç günden beri boğaza karşı ciddi bir taarruz yapamayan düşmanın acaba bugüne kadar uğradığı hasar nedir?

Malum olduğu üzere mutaarrız donanma Fransız ve İngiliz savaş gemilerinden oluşmaktadır. Ancak en kuvvetli gemileri İngilizlere aittir. 10-15 kadar gemiden oluşan filo iki kısımdan oluşmaktadır. Gemilerin çoğunluğu bugün için pek kıymetli olmamakla beraber ağır çaptaki toplarıyla boğazlara karşı büyük bir kuvvet teşkil etmişlerdir. Bunların dışında yeni ve kuvvetli gemiler de bulunmaktadır.

Büyük gemilerin en başında Queen Elizabeth isimindeki 68.500 tonluk, daha birkaç ay önce filoya girmiş olan süper bir deridenot gelmektedir. Bu gemi 8 adet 38 cm'lik topları ve 25 mil sürati ile zamanının en mükemmel savaş gemisidir.

Bundan sonra aynı Layn sisteminden önce yapılmış olan en büyük ve seri İngiliz zırhlı kruvazörlerini teşkil eden gemiler de görülmüştür ki geçen sene İstanbul limanına gelmiş olan bu gemileri İstanbul halkı tanıyorlar. 26. 5 mil süratleri, 5-10 cm'lik 8 topları vardır.

Bundan sonra deridenot sınıfından önce 1. sınıf zırhlılardan olan 17.000 tonluk Agememnon ve Lord Nelson zırhlıları geliyor ki 5-19 mil süratleri var 5-30 ton, 5.5., 23 cm'lik toplarla bunlar da pek kuvvetli savaş gemilerindedir.

Bunlardan sonra en kuvvetli İngiliz savaş gemisi 10 yaşını atlatmış gemiden 14. 000 tonluk Kornelyus gemisidir ki bunun da 4 adet 5.30'luk topu vardır. Fransız savaş gemileri bunları takip ediyor. Dörder ağır topu 11000-12000 tonluk hacmi, 18 mil kadar süratleri olan Gaulois, Bouvet, Suffren gemileri bu sınıftandır.

Bu saydıklarımız zırhlı gemilerdir. Bunlardan sonra birtakım küçük kruvazörler gelmektedir. Fransızların Safir, İngilizlerin de Dublin kruvazörleri vardır. Çeşitli destroyerler ile torpido ve tahtelbahrileri de bu filonun üyeleri arasındadır. Filoyla ilgili farklı bilgiler gelse de İngiliz resmi tebliğlerinden bunlar anlaşılmalıdır.

Çok kuvvetli bir filodur. İngilizler boğazı zorlama konusunda gemilerini bahane edemezler. Boğaz zorlanamıyorsa bu gemilerin zayıflığından değil, boğazın zorlanması mümkün olmayan boğazlardan biri olmasından kaynaklanmaktadır. Gemiler şu ana kadar boğaza karşı pek fedakarlık yapmamışlardır, daha farklı harp edebilirler. Oysa onlar sadece araştırma, yoklama amaçlı binlerce mermi atmışlardır.

Düşman şu ana kadar bombardımandan bir netice alamamıştır. Bu gidişle bu tarzda davranırsa da bir şey yapabilmesine imkan yoktur. Şimdiye kadar yapılanlar bir nümayiş olarak nitelendirilebilir ve acaba bu nümayiş düşmanlarımıza kaç mal oldu? Düşmanlarımızı zayıatlarını kendileri itiraf etmiyorlar. Ancak gazetelerdeki haberlerden resmi tebliğlerden bir araya toplanan haberler Osmanlı karargahından verilen malumatların doğru olduğunu ispatlamaktadır. Özellikle Yunanistan ve İtalya gibi tarafsız kaynaklardan gelen haberler düşmanın zayıatının ne kadar önemli olduğuna şahadet etmektedir. Bunlardan anladığımıza göre şimdiye kadar Queen Elizabeth ile Agememnon, Lord Nelson, Kornelyus, Bouvet gemileri ve Amiral Şarلمان, Doblin, Safir kruvazörleri az çok hasara uğramışlardır. Özellikle Queen Elizabeth'in hasarı önemlidir.

Görülüyorki düşmanın şimdiye kadar hiç denebilecek bir netice uğrunda koskoca bir süper deridenotu ile büyük küçük çeşitli gemileri savaş dışı kalmıştır. Bunlardan biri ümitsiz bir halde karaya oturmuş, 2 tanesi torpillenmiş, 1 nakliye gemisi torpil toplamaya mahsus birkaç gemisi, batmış ve hiç değilse 2 de torpidosu yaralanmıştır. Biz bu neticeden çok memnunuz. Bundan dolayı taarruzun devam etmesini isteriz.⁸⁷

Osmanlılar boğazların her tarafından her türlü tedbirleri almıştır. İngiliz ve Fransız donanması boğazları zorlamak ümidinin günden güne azalmakta olduğunu anlamaktadır. Tecrübeli mühendisler nezareti altında gece gündüz demeden boğazlarda çalışılmış, torpiller sıklaştırılmıştır. Bu nedenle boğazın sukısmından aşağı çok kısa mesafeli olan bir harp gemisinin bile boğazları geçmesi fennen mümkün görülmemektedir. Düşmanlarımızın şu ana kadar uğradığı zayıat da bunu ispatlamaktadır. Buna rağmen İngiltere harbiye nazırı Lord Kitchner Avam Kamarası'ndaki bir soruya verdiği cevapta boğazlara karşı icra edilen bahriye hareketinin müttefik donanmaların ne büyük bir kuvvete malik olduklarını gösterdiğini söylemesi ve bu konuda henüz pek fazla bir şey söylemeyeceğini ilave etmesi, bombardımandan beklentilerinin ve de ümitlerinin hala devam ettiğine işaret etmektedir.

İngilizler uğradıkları zayıatı raporlarında bildirmeye başlamıştır. Almanca gazetelerden Reuter Ajansı tarafından bombardımana dair neşredilen ve İngilizlerin

⁸⁷ Tanin, 17 Mart 1915, S. 2241, s. 1

zayıyatından bahseden bir rapor posta ile alınmıştır. Bu raporda, İngiliz donanmasından Queen Elizabeth deridenotuna istihkamlardaki havan topları ve sahra bataryaları ile karşılık verildiği ve atılan mermilerin 3 tanesinin isabet ettiği söylenmiştir. Ancak bu isabetlerin gemiye ciddi bir hasar vermediği mürettebatta telefata olmadığı yazılmıştır. Martın 6. ve 7. günlerinde Dublin savaş gemisi bazı istihkamları topa tutmuş, 3-4 mermi isabet almıştır. İstihkamlardaki topların yerlerini belirlemek için tayyareler gönderilmiş, bunlardan biri denize düşmüştür. 2 tayyare zabiti yaralanmıştır. Diğer bir tayyare atılan mermilerle vurulunca İngiliz gemisine geri dönmüştür. 172 numaralı deniz tayyaresi ile 7 numaralı tayyare keşif uçuşu sırasında Osmanlıların mevzilerinden ateşe maruz kalmıştır. Ark Royal adlı tayyare vapuru beraberinde bulunan birçok deniz tayyaresinin her türlü araç gereciyle donatılmış hazır bulunmaktadır. Raporda yazılan bu bilgilerin bazıları Türk resmi tebliğleriyle uyuşmamaktadır. Özellikle zayıatlar az gösterilmektedir. Queen Elizabeth'in hasarının önemli olduğu yukarıda yazılmıştır.

Düşman donanmasının uğradığı hasar ile ilgili bir bilgi de Atina'dan gelmiştir. İngilizlerin Ameteysit adlı kruvazörünün Çanakkale'ye karşı icra ettiği bir hücum esnasında hasara uğradığı ve gemideki zabıt ve mürettebattan 28 kişinin telef ve bir o kadarının da mecruh olduğu bildirilmektedir.

İngilizler hasarlarını ne kadar da gizlemeye çalışsalar yabancı basından alınan bilgilerle de hasarın büyüklüğü anlaşılakta ve Osmanlı tebliğlerinin doğruluğu da ispatlanmaktadır.⁸⁸

Bu arada Viyana basını, Çanakkale bombardımanı karşısında, büyük donanma tarafından yağdırılan obus yağmuruna rağmen kale müdafilerinin gösterdiği metanetten dolayı onları tebrik etmiş ve vatanın müdafaası söz konusu olduğu zaman Osmanlı askerinin bir karış bile geri çekilmeyeceğini söylemiştir. Askerimizin kahramanlığı Avrupa'da konuşulmaya başlanmıştır. Ayrıca gazeteler Çanakkale'ye karşı yapılan, Fransız-İngiliz kuvvetlerini işmal eden bu teşebbüsün tabiat haricinde olduğunu söylüyorlar.

"Fransız ve İngiliz donanmaları beyhude yere icra ettikleri taarruzlarda mühimmatlarını tüketirken Rus donanması müttefiklerin Rusya hesabına İstanbul'u zapt ile Bahr-ı Sefid'e Rus

⁸⁸ Tanin, 18 Mart 1915, S. 2242, s. 1

hakimiyetini temin etmelerine intizaren limanlarda mahpus kalıyor. Şimdiye kadar Çanakkale bombardımanı mutaarrızlar için maddi ve manevi hasaratı mucib olmuştur. Farz-ı mahal olarak İstanbul zabtedildiği takdirde keyfiyet-i zabtın ne gibi netayic hasıl edeceği meselesine gelince İngiltere ile Rusya arasında bugünden baş gösteren muhalefet bu netayicin mahiyetini bize iyiden iyiye işrab ediyor.”

Viyana basınında yer alan bu yazılar müttefiklerin arasının bozulacağı yönünde düşüncelerdir. Bunlar asılsız değildir. Savaşın seyri bize bu sonuçları tek tek gösterecektir. Çünkü savaş bir menfaat çatışması ile başlamıştır ve aradaki ilişkiler de bu menfaatlere dayanmaktadır.⁸⁹

17 Mart:

Bugün boğazda herhangi bir hareket olmamıştır. Karargâhtan herhangi bir bilgi gelmemiştir.

Düşmanın Çanakkale bombardımana katılarak hasar gören Ameteysit adlı kruvazörünün hasarının önemli olduğu bildirilmektedir. Osmanlı bataryalarının havan topları ile hasar gören kruvazör, İngilizlerin en son sistem gemilerindedir. 1903 senesinde inşa edilmiştir. 3050 ton hacminde olup 12 adet 10.2 cm'lik ve 8 adet 4.1 cm'lik topla donatılmıştır. Bundan başka 2 adet makineli tüfek ve 2 torpil tüpüne sahiptir. Genişliği 12.2, uzunluğu 109.7 ve su kımından aşağı derinliği 404 metre olan Ameteysit'ten başka, İngilizlerin yine bu sistemde 3 kruvazörü daha vardır.⁹⁰ Ameteysit kruvazörünün aldığı isabetlerle su sıkımsından 5 yerinden delindiği gelen haberler arasındadır. Ameteysit kruvazöründen başka, bir İngiliz torpil arama gemisi de Çanakkale girişinde torpil toplamak isterken torpilin patlaması sonucu batmış ve birçok mürettebatı telef olmuş bir çoğu da yaralanmıştır.⁹¹

Bombardımanı yakından takip eden Avrupa'da bir taraftan düşmanlarımızın zayıatları ile ilgili haberler konuşulurken diğer taraftan da itilaf devletlerinin arasındaki ilişkinin gidişatı üzerinde durulmaktadır. Çanakkale bombardımanına itilaf devletlerinin kaderini tayin edecek bir nokta nazarıyla bakılırken, İngiltere ve Fransa'nın ya Rusya'nın açıklamalarına uyacaklarına ya da bu itilafın bozulacağını

⁸⁹ Neue Freie Press, 16 Mart 1915, Viyana (Tanin 18 Mart 1915, S. 2242, s. 1)

⁹⁰ Local Anzeiger, 17 Mart 1915 (Tanin, 19 Mart 1915, S. 2243, s. 2)

⁹¹ Echo de Paris, 17 Mart 1915, (Tanin, 19 Mart 1915, S.2243, s. 3)

düşünmektedirler. Bombardımanın başarıyla sonuçlanacağına da pek ümitle bakılmamaktadır.

18 Mart:

Bugüne kadar geçen süre zarfında düşman, bombardımandan beklediği neticeleri alamamıştır.

Bazen hergün ardı ardına boğaz önüne gelirken, bazen birkaç gün sükunet ile geçen bombardıman belki de bugün en büyük gününü yaşayacaktır. Fırtınadan önceki sessizliği yaşayan düşman asıl fırtınayı bugün koparmayı planlamıştır.

Çanakkale Boğazı ile ilgili bütün ümitlerini gemilerine yükleyen düşman donanması bir kez daha boğaz önüne gelmiştir.

Sabahleyin saat 6'da 6 İngiliz harp gemisi Alyan Dağı önünde demir attıkları mahalden hareket ederek boğaz girişine doğru ilerlemişlerdir. Suffren, Bouvet, Şarلمان ve Gaulois zırhlılarından oluşan Fransız filosu 3 mil uzaktan İngiliz donanmasını takip etmiştir. Saat 10'u 20 geçe girişe yaklaşıldığı zaman İneflexible zırhlısı en önde, ondan sonra 2, daha arkada 4 zırhlı ve sonda Queen Elizabeth deridenotu olduğu halde donanma hareket etmiştir. 10'u 40 geçe en öndeki gemi 2 mermi atmıştır. Bundan sonra 3 zırhlı rotadan çıkarak Erenköy Körfezi'nin içine girmiştir. Bu sırada Fransız filosu dahi girişe yaklaşmıştır. İngiliz donanması ise istihkamata karşı önemsiz ateş açmıştır. 6 zırhlıdan dakikada tahminen 2 mermi atılmıştır.

11'i çeyrek geçe İngiliz gemileri daha süratli ateşe başlamışlardır. Uzaktan İngilizlerin bir Osmanlı savaş gemisini hedef aldıkları anlaşılmıştır. Fakat Kilitbahir önünde geminin nasıl olduğu mesafenin uzaklığından dolayı tam anlaşılmamıştır. Bir gidip bir gelmiştir. Saat 11 buçukta İngiliz gemileri bir hat oluşturarak istihkamata doğru şiddetli bombardımana başlamışlardır.

Müttefikler Çanakkale Boğazı'nı zorlamak hususundaki mesailerini 18 Mart günü açtıkları 7 saatlik bir top muharebesi ile en son noktaya ulaştırmışlardır. Osmanlı askeri ise verdiği karşılıklarla gülle yağmuru altında büyük bir cesaret örneği göstermişlerdir. Hava patlayan güllerle kararmıştır.

Öğle üzeri saat 12 civarında istihkamata ulaşan müttefikler istihkamata üzerine mermi yağdırmaya başlamışlardır. Muharebeye önce 4 Fransız, 5 İngiliz gemisi katılmıştır. Orada hazır bulunan gazete muhabirleri önce Sultaniye kasrı batısında bulunan Çimenlik istihkamında mevki kurmuşlardır. Fakat biraz sonra muhabirlerin bulunduğu yere mermiler yağmaya başlayınca muhabirler oradan kalkarak şehrin dışında bir tepe üzerine gitmişlerdir.

Muhabirler hareket eyledikleri sırada onlara yakın mesafede iki mahalde mermi infilak etmiştir. Mermiler denize düştükçe suların havaya kalktığı görülmektedir.

Saat 1'de ateş şiddetlenmiştir. Yeni sistemde inşa edilmiş olan savaş gemilerinin sahil istihkamları ile yaptıkları muharebe dikkat çekici olmakla beraber insana dehşet vermektedir. Saat 1'den sonra ateş biraz hafiflemiş gibi görünse de bir süre sonra tekrar şiddetlenmiştir. Ancak bu kadar şiddetlenmesine rağmen atılan mermiler isabet etmemiş, uzak mesafelere ve çoğu da denize düşmüştür. Saat 4'e çeyrek kala muharebe tekrar yavaşlamıştır. Bu sırada Fransız Bouvet zırhlısında meydana gelen müthiş bir yaradan dolayı, geminin batmaya başladığı görülmüştür.

Fransız zırhlısının batmasından dolayı büyük bir sevinç duyan Türk askeri hurra! Diye bağırılmışlardır. Torpidolar ile diğer gemiler batmakta olan Bouvet'nin imdadına koşmuşlardır. Fakat zırhlı aldığı yaraların etkisiyle hızla batmaya devam etmiştir. Yardıma gidenler Bouvet'nin birkaç mürettebbatını kurtarabilmişlerdir. Muhabirler bu olaydan birkaç dakika sonra istihkamlarımızdan atılan bir merminin İngiliz gemisinin güvertesine isabet ettiğini görmüşlerdir. Gemi hızla dışarı çıkmaya çalışmış ancak anlaşılan makinelerinde ortaya çıkan hasardan dolayı hareketi her geçen dakika yavaşlamıştır. Bundan birkaç dakika sonra istihkamlarımızdan atılan bir mermi diğer bir İngiliz sefinesinin küpeştesi üzerine isabet etmiş ve gemi savaş dışı kalmıştır.

Saat 4'ü 45 geçerek 3. bir İngiliz zırhlısı savaş dışında kalmıştır. Gemi istihkamların ateşi altında kuma oturmaya mecbur olmuştur. Düşman gemileri batmaya aday bu gemiyi istihkamlarımızın ateşinden korumak için bir saat uğraşmışlardır. Fakat karaya oturtulan gemiye 8 mermi daha isabet edince bundan vazgeçmek zorunda kalmışlardır. On dakika sonra düşman gemisini kaçırmak için yeniden harbe başlamışlar ve istihkamlarımızdan yağdırılan gülle yağmuru altında boğazdan

çıkmayı başarmışlardır. En son düşman gemisi boğazdan çıkıncaya kadar istihkamlarımızın ateşi devam etmiştir. Düşman donanması ilk defa istihkamlarımızın ateş menzili dahilinde bulunmuşlardır. Osmanlı topçularının atış konusundaki harikulade maharetleri sayesinde bu muharebe müttefikler için kötü bir netice vermiştir. Düşman gemileri 2000'e yakın mermi attığı halde bir bataryayı bile susturamamıştır. Bu başarı Osmanlı askerinin güvenini arttırmış ve gelecek olan vukuata karşı emniyetle bakmışlardır.

Cenevre'den Neue Freie Press gazetesine bildirildiğine göre müttefiklerin Çanakkale'de uğradıkları hezimet üzerine askerde evlatları olan Fransız aileler haber alabilmek için bahriye nezaretine müracaat etmişlerdir.

Kazanılan zaferin tarafsız hükümetlerde, özellikle Alman ve Osmanlı etkisindeki topraklarda oluşturacağı tesirler Fransa'yı oldukça rahatsız etmektedir.

Müttefik donanmasının uğradığı son yenilginin gerçekleştiği gün, Çanakkale'deki Fransız donanması kumandanı Amiral Kepraz savaş muhabirlerine boğazın açılacağını beyan etmişti. Fransız gazetelerinin bu haberi yayınlayacakları gün hezimet haberi gelmiştir. Fransız matbuatı donanmanın Çanakkale'de büyük bir hezimete uğradığını öğrenmişlerdir.

Bazı gazeteler hezimet haberini aldıktan sonra başarıya ulaşmak için kara ordusuna ihtiyaç olduğunu ve bu taktirde başarı ihtimalinin olduğunu yazmışlardır.

Müttefiklerin binlerce bomba attıkları halde istihkamlarımıza zarar verememiş olmaları Çanakkale Boğazı'nın tahkimatının fevkalade olduğunu göstermektedir. Düşman karaya 100'er kişilik kuvvetler çıkarmak teşebbüsünde bulunmuş ancak büyük bir zayıyla çekilmek zorunda kalmışlardır.

18 Mart bombardımanından sonra düşman donanması Bozcaada'ya gitmiştir. Müttefikler Çanakkale önünde zayıya uğradığı sırada deniz düşman cesetleriyle dolmuştur. Bu cesetleri toplamak için torpido muhripleri sevk edilmiştir. Torpidolar bu cesetleri toplarken bütün düşman donanması matem içinde bandıralarını yarıya indirmişlerdir. Denizden toplanan cesetlerinin ise ayaklarına ağır cisimler bağlanarak tekrar denize atıldıkları görülmüştür. Mağlubiyetten sonra düşman donanmasının amiralleri Fransız amiral gemisi Suffren'da toplanarak durumla ilgili

konusmuşlardır. Suffren zırhlısı zabitanı kendileri ve gazetecilere Osmanlı topçusunun isabet konusundaki maharet ve başarısını itirafa mecbur kalmışlardır.

Bombardımandan sonra keşfe çıkan tayyarelerimiz iki bacalı bir savaş gemisinin de Bozcaada'ya doğru yedekte sürüklenip götürüldüğünü ve yanında birçok geminin de beraber gittiğini görmüştür. Yalnız gidemeyecek halde hasar gören bu geminin de savaş dışı kaldığı muhakkaktır. Bu son geminin hüviyeti tayin edilememişse de Cornwallis sisteminde olduğu ihtimaldir.

Bu muharebat esnasında duçar olduğumuz hasar pek azdır. Çanakkale müdafileri milletin kendilerine izhar ettiği önem ve itimada layık kahramanlar olduklarını bu defa da göstermişler ve çelik zırhlı gemilere karşı vatani düşmana çığnetmemek için göğsünü ateşe açan Osmanlı kahramanları bulunduğunu cihana ispat etmişlerdir.

Bu üç geminin fiyatı 4. milyon 500 bin İngiliz lirası, mürettebatı 3 bin, tonları 45, topları 151 dir. Bouvet, İrresistible, Afrika.)⁹²

Sofya'dan çıkan Türk Sadası refikamızın Çanakkale muhabiri 18 Mart muhaberesi hakkındaki gördüklerini gönderdiği mektupta ayrıntılı olarak anlatmıştır:

Çanakkale, 18 Mart 1915 saat 7- Üç saat önceki mektubunda Fransız zırhlısı Bouvet'nın uğradığı akıbeti bildirmiş ve bombardımanın devam ettiğini, sonucu yarın bildireceğini söylemişti. Fakat yarına kalmamıştır. Bouvet zırhlısı battıktan sonra İngilizler saat 3'e kadar ateşe devam etmişler ancak hiçbir bir netice elde edememişlerdir. Tam tersine Osmanlı topçuları bir torpidoyu daha batırmıştır. Bu torpido 1 dakika içinde batmıştır. Bugün kaleye taarruz eden gemiler 16 zırhlı, 3 kruvazör, birçok torpidodan ibarettir. İlk bombardıman saat 11.5 geçe başlamıştır. Bir iki saat içinde Bouvet ve bir torpido batmıştır. Bundan sonrası için yayılım ateşleri hayal ediniz. Her taraf duman ve barut kokusu içinde kalmıştır. Kah İngiliz ve Fransız gemilerinin istihkamlara yetişemeyerek denize düşen bir güllesinin havaya fişkırttığı su sütunları ve kah bir Osmanlı bataryasının gemilerden birine isabet ederek geminin üzerinde patlayan bir mermisi, yaralanan geminin yana meylederek çolak ve total bir adam gibi yan yan su üzerinde gitmesi, Çanakkale

⁹² İkdam, 20 Mart 1915, S. 6495, s. 1, Tanin, 28 Mart 1915, S. 2252, s. 1, İkdam, 29 Mart 1915, S. 6504, s. 1, Tanin, 29 Mart 1915, S.2253, s. 6, Servet-i Fünun, 18 Mart 1915, S. 1241, s. 300, 308

istihkamatındaki tekbirler, bazen kahkahalar muzafferiyet nidaları, görülecek ve işitilecek şeylerdi. Mukabil ateş püsküren ağır toplar, adeta fırtına ve yağmurlu havalardaki gök gürültülerinden de müthiş etrafı inletip, sarsmıştır. Kahraman Osmanlı bataryalarından düşmana doğru savrulan mermiler, ince ve korkunç bir vızıltı ile gitmişler, gemilerin birinin üstünde şemsiye gibi dumanlarda açılıp, hedefe isabet ettiklerini bildirmişlerdir. Top başında, dürbünü elinde bir Türk zabiti, cesur bir Türk neferi mermisini zabitinin emriyle ateşleyip, birkaç saniye sonra ufuktaki bir gemide patlama meydana getirmiştir. İşte düellonun bu şiddetli anında İngiliz zırhlılarından birisinin Bouvet'dan daha büyük sekiz on mermi birden yiyerek sancak toplarının suya girdiği görülmüş ve bu zırhlı olduğu gibi su üzerinde kalmıştır. Bunu müteakip yine Bouvet'dan daha büyük bir zırhlı da aynı akıbete uğramıştır. O da aldığı birkaç yaradan sağ tarafına devrilerek ateş hattından yavaş yavaş dışarı çıkmaya çalışmıştır. Bu görülmeye değerdi. O kaçarken güller sağında solunda, bazen güvertesinde patlamıştır. Bu iki zırhlı da bir müddet sonra suya girmişlerdir. Diğer birkaç zırhlı daha önemli surette hasara uğradılar.

Artık müşterek donanmanın hasarları arttığından saat 3'den 6'ya kadar atış menzilimizin dışına çıkarak uzun aralıklarla ateşe devam etmişlerdir. Bu ateş ise ayağı, beli kırılmış bir kelebeğin uçuşunu veya ağır yaralı bir hayvanın son uğraşlarını andırmaktadır.

İşte 7 buçuk saatlik bir muharebe de İngiliz ve Fransız taarruzları bu suretle mahv olmuştur. Türklerin zayıtı ise harici istihkamlar kenarındaki birkaç piyade siperinin ötesinin berisinin topraklarının karışmasıdır. Şimdilik bu kadar fakat ahalinin de istihzalarla bombardımanı seyretmek için civar tepelere çıktıklarını söylersek hayret edeceksiniz. Artık kuvayı müşterekenin bir daha taarruza cesaret edemeyeceği zannolunmaktadır.⁹³

Batırılan Bouvet zırhlısı, 12, 205 ton olup, 2 adet 30, 5'luk, 45 çaptolunda, 2 adet 27, 4'lük, keza 4.5 çaptolunda 8 adet, 14'lük 45 çaptolunda 8 adet 10, 5'luk 50 çaptolunda 30 adet sıra ateşli küçük toplar ve 4 adet torpido kovani ile donatılmıştır. Sürati 18 mil, mürettebatı 621 kişidir. Zırhlı vasıt kısmında 40 cm tahtında Harvey çeliği, güverte zırhı 875 mm'dir. Fiyatı 1.200.000 İngiliz lirasıdır. Su hattından

⁹³ İkdâm, 31 Mart 1915, S. 6506, s. 1

yukarı küpeşteye kadar olan zırhı 10 cm tahtında büyük topları 37 mm tahtında Harvey çeliğiyle de müstevridir.

Londra'da yayınlanan Times gazetesinin 22 Şubat 1915 tarihli nüshasında Çanakkale'ye taarruzla ilgili bir beyanat ve mutalaada bulunulmuştur. Yayınlanan bu yazıyla Çanakkale seferinin asıl maksadı ve durumun zorluğuna da dikkat çekilmektedir. İngiliz ve Fransız donanmasının Çanakkale girişindeki kaleleri Cuma günü bombalaması hareketin ciddi bir mahiyet arzedeceğini göstermektedir. Ayrıca Çanakkale'de yapılacak başarılı bir hareketin diğer harp sahalarında da tesirli olacağı düşünülürse önemi daha da artmaktadır. Her şeyden önce Rusya için, kazanılacak başarının anlamı ve önemi çok büyüktür. Rusya'nın muhtaç olduğu levazım ve techizat-ı askeriye yüklü gemilerin gelişi Çanakkale bombardımanına bağlıdır. Zira Rusya'nın düşündüğü diğer yollar kapalıdır. (Demiryolları, Arkangel, Kuzey Denizi) Siyasi neticeler de aynı derecede önemlidir. Balkanlar ve bitaraf hükümetler üzerindeki tesiri düşünüldükçe, Rusya'nın eksiklerini tamamlayıp Almanya üzerine gidiş planları yapıldıkça, İtilaf devletleri Çanakkale'nin bombardımanı, İstanbul'un alınması fikrine daha doğrusu hayaline sıkı sıkı sarılmaktadırlar. Oysa bu bombardıman karşısında hazırlıklarını yaparken en son imkanlarını kullanan Türkleri ve Türk askerinin sonsuz iman ve cesaretini hesaba katmamışlardır. Tahkim edilen boğazlarda torpiller sıklaştırılmış, asker hazır beklemektedir. Şu durumda itilaf donanmasının kara desteği olmadan bu hayalini gerçekleştirmesi çok zor görünmektedir. Sadece Çanakkale'nin zabtedilmesiyle Rusya'ya doğru bir yol açılması mümkün değildir. Hem İstanbul'un hem de tahkim edilmiş olan boğaziçinin zabt edilmesi gerekmektedir. Bütün bu hazırlıklar, devletlerin durumu göz önüne alındığında şu güne kadar düşman donanmasının elle tutulur bir başarı sağlayamamış olmasının pek de şaşırtıcı olmaması gerektiği kanaatini doğrulamaktadır. Buna rağmen İngiltere harbiye nazırı Lord Kitchner'in bunları görmemesi asıl şaşırtıcı olan noktadır. Çünkü hala kendi donanmalarının gücünden bahsetmekte ve zamana ihtiyaç olduğunu düşünmektedir.

Çanakkale'den gelen haberler de ise görülen veya görülmeyen kahramanlıklardan bahsedilmektedir. Düşman hergün adetleri 4 veya 5'ten aşağı olmayan büyük gemileriyle gelip boğazın kalelerini gülle, mermi yağmuruna tutsa da mukabil hareketler tarihe şan ve şeref sayfaları olarak geçmektedir. Bir taraftan boğaza, bir

tarafından Saroz Körfezi'ne, bir taraftan da Anadolu sahillerine doğru aynı hareketi tekrar eden düşman her seferinde eli boş dönmüştür. Sanırım herkes tarafından fark edilmesi gereken en önemli durumdur. Hergün gelinen kapıdan eli boş dönen düşman bıkmadan usanmadan saldırıya devam ediyor. Neden? Bir sihir mi o lacak aniden? Bu sorunun cevabını en güzel şekliyle Türk askeri vermiş ve o sihri de onlar gerçekleştirmiştir. Tarih 18 mart 1915'tir.

Kopenhag'dan bildirilen bir haberde Japon generallerinden Suda'nın savaşın süresiyle ilgili olarak daha 6 ay devam edeceği şeklinde bir tahminde bulunduğu söylenmektedir. 18 Mart'ta düşmana karşı kazanılan zafer bunu doğrular niteliktedir. Bombardıman ile beraber her geçen gün farklı fikirler, farklı bakış açıları ve bununla beraber bir ümitsizlik de giderek artmaktadır.

18 Mart bombardımanında hasar gören zırhlılardan Afrika sistemindeki zırhlı, derindenotlardan bir önceki sınıfa mensup 1. sınıf bir zırhlıdır. Bu durum hasarın büyüklüğünü de göstermektedir. İrresistible ise biraz daha küçük olmakla beraber İngiliz donanmasında 3. derece önemli olan bir zırhlıdır. Bu geminin arkadaşlarından Bulvark ile Formideyl ise Alman denizatlarınca batırılmıştır.

Ağır surette hasar gören İrresistible ve Afrika zırhlılarının geceleyin boğazın girişinde batırıldığı haberleri karargahtan bildirilmiştir. Düşmanın bombardımanında hasar gören gemilerinden birinin de Bozcaada'ya doğru sürüklendiği tayyarelerimizce görülmüştür.

Bombardımanın şiddetine rağmen istihkamamızdaki maddi hasar pek fazla değildir. Bütün bataryalarımız ateşe hazır bir halde bulunmaktadır. İnsanca zayıratımızda zannedildiğinden azdır. Bu taarruz düşmana, batırılan torpidosundan ve verilen hasarlardan başka toplam 45 bin ton miktarında son sistem üç zırhlıya, büyük küçük 100 top ve 2500 cana mal olmuştur.

Düşman donanmasının en büyük gemilerinden olan Queen Elizabeth zırhlısına 5. İnfexible zırhlısına 4 mermi isabet etmiştir. Bizim 20 şehidimiz vardır. Ayrıca bir uzun menzilli topumuz hasara uğramıştır.⁹⁴

⁹⁴ Tanin, 19 Mart 1915, S. 2243, s. 1, 2, 3, 20 Mart 1915, S. 2244 s. 1, 21 Mart 1915, S. 2245, s. 1

19 Mart:

18 Mart bombardımanında ummadığı şekilde ağır bir yenilgiye ve hasara uğrayan düşman donanması bugün boğaza karşı herhangi bir harekette bulunmamıştır.

Çanakkale'de kazanılan zaferde düşman donanmasının uğradığı hezimetin büyüklüğünü görmek için batan gemilerin adeti ve kaybolan canların çokluğunun dışında bir noktaya daha dikkat etmek gerekmektedir. Bouvet zırhlısı aldığı isabetten sonra çok çabuk battığı halde diğer ikisi (İrresistible, Afrika) evvelki gece geç vakte kadar hareketsiz vuruldukları yerde kalmışlardır. Hasarlarını tamir için çekilip giden düşman donanması hasar gören bu gemileri kurtarmak için hiçbir teşebbüste bulunmamıştır. Bu durum kahraman bataryalarımızın ateşinin ne derece kuvvetli olduğunu ve bunun düşman maneviyatı üzerinde müthiş bir tesir yaptığını çok güzel bir delil olmuştur. Zaferin maddi zayıat yanında verdiği manevi zayıat daha büyüktür. Ne gündüz ne de gece bu iki gemiyi kurtarmak için teşebbüste bulunamaması askerimizin düşmanı yıldırıldığını göstermektedir.

Bundan takriben 2 buçuk asır önce Çanakkale girişinde, birçok noktada bugünkü bombardımana benzeyen bir mücadele olmuştu. O zaman Köprülü Mehmet Paşa gibi bir vezirin azim ve iradesi vardı. Kara Mehmet isminde bir nişancının düşman donanmasının amiral gemisini batırması dillere destan olmuştu. Bugün ise Mehmet Çavuş Çanakkale'de destanlaşan bir isim olmuştur. 2 buçuk asır önce saldıran düşmanlar bugün sadece bayrakları ve isimleri değişmiş olarak yine karşımıza çıkmışlardır. Kazanılan bu zafer de gösteriyor ki biz aynı biziz. Aynı azim, aynı sebat, aynı fedakarlık...

Harbiye nazırının müsadesiyle üçgün boyunca Çanakkale istihkamlarını ziyaret eden Tageblatt gazetesi muhabiri, düşman donanmasının Çanakkale'yi geçebilmesinin mümkün olmadığını ve bu şekilde taarruza devam ettiği sürece de imkansız olduğunu söylemektedir. Düşman dış istihkamatın tahribine çalıştığı günden beri milyonlarca lira sarfetmiştir. Ancak ne karadan ne de denizden ilerleme kaydetmemiştir. 5 İngiliz gemisi savaş dışı kalmış, 3 torpil gemisi 10 – 11 Mart gecesini batırılmıştır. Türk askerinin zayıatı yok denecek kadar azdır. Bu durumda düşmanın Çanakkale'den başarıyla ayrılabilceği ihtimali hiç denecek kadar azdır.

Daily Kronikil gazetesinde ise Çanakkale'nin zorlanması sadece askeri bir önem değil, aynı zamanda siyasi bir önem taşıdığını söylemekte ve İngilizler için Cebelitarık Boğazı kadar önemli olduğu ilave edilmektedir. Bu kadar önemli olmasına rağmen düşmanın durumu oldukça vahimdir.⁹⁵

20 Mart:

Bugün de Çanakkale Boğazı sükunetini korumuştur. Düşman donanmasının boğaza karşı herhangi bir hareketi sözkonusu olmamıştır.

Osmanlı topraklarının boğaz girişinde gösterdiği kahramanlık ve kazanılan zafer Osmanlı topraklarında olduğu gibi müttefiklerimiz arasında da büyük bir tesir yapmıştır. Müttefiklerimizden her gün tebrik ve taktir telgrafları gelmektedir. Berlin ve Viyana'dan gelenler bizim için oldukça kıymetlidir. İki muazzam devlet-i askeriye arasında müşterek düşmanlara karşı hayat-memat mücadelesine girmiş olan Türkiye'nin bu kadar uzun felaketselere maruz kaldıktan ve bu kadar buhran, harp gürültüleri gördükten sonra bu büyük imtihan ve tecrübe gününde savaş üstadlarının taktirlerini kazanması en hissi kalpleri bile iftihar ve heyecan ile doldurmaya kafidir.

Bir günde 5 savaş gemisi kaybeden düşman donanmasının uğradığı büyük hezimet Berlin ve Viyana ile beraber boğazların Osmanlı kalmasını isteyen dostlarımız arasında böyle taktir ve memnuniyet uyandırırken, düşmanlarımız içinde de çok büyük bir yeis uyandırmıştır. Bütün efkar-ı umumiyyeyi aldatmaya çalışmış olan düşmanlar ne yaparlarsa yapsınlar dünya nazarında başarılarının küçüldüğünü göreceklerdir. Artık Balkan devletleri, tarafsız olan devletler daha da rahatlamışlardır.

Düşman 2 günden beri boğaza karşı yeni bir taarruzda bulunmamıştır. Bu da düşmanın 3 gün önceki uğradığı yenilginin ve zayıflığın ne kadar büyük olduğuna bir başka delil olmaktadır. Ancak kazanılan bu başarıya ve düşmanın uğradığı zayıflığa rağmen, vazgeçeceklerini düşünmüyoruz. İlk neticelerin azametini böyle göz önünde durduğu bir sırada onların tekrar gelmelerini temenni etmemek elde değildir. Gururlarının en yakıcı noktasından vurulmuş olan düşmanlar kendilerini toplar toplamaz tekrar geleceklerdir. Gelecekler ve görecekler!

⁹⁵ Tanin, 20 Mart 1915, S. 2244, s. 1, İkdâm 20 Mart 1915, S. 6495, s. 1

18 Mart'ta kazandığımız başarıdan dolayı müttefikimiz Avusturya ve Alman basını bizi tebrik etmişler. İtilaf devletlerinin ne kadar fedakarlık yapsalar da Türkiye'nin müdafaasını kıramayacaklarını yazmışlardır. Yazılan tebrik ve iltifat dolu yazılardan bir tanesi "la ilahe illahllah" başlığıyla neşredilmiştir. Local Anzeiger gazetesinde bu başlıkla yayınlanan makalede boğazın zorlanmasının imkansız olduğu bir kez daha vurgulanmıştır.

I. Dünya Savaşı'nın başladığı ilk günlerde aldıkları başarısızlıklardan sonra Çanakkale'yi zorlamak düşüncesiyle harekete geçmişler ve ilk topun patlamasından itibaren düşman basını haberi tüm dünyaya yaymıştır. "Çanakkale tehlikededir, İstanbul yolu açılmıştır."

Fakat bugün herkes hakikatı olduğu gibi görmektedir. Boğazda düşman donanması büyük bir zayiata ve hayal kırıklığına uğramıştır. Düşmanın tüm zorluklara rağmen boğazı geçtiği düşünülse bile daha vahim akıbetler olacaktır. Saroz Körfezi ile Gelibolu ve İstanbul arasında onları karşılamaya hazır ordular olacaktır. İşte bütün bu ahval içinde Almanya ve Avusturya-Macaristan doğudaki müttefiklerinin hareketini gururla takip etmektedirler. Kazanılan başarılarından memnuniyet duyup, tebrik ve taktir telgrafları ile bunu dile getirmektedirler.

18 Mart bombardımanı ile kazanılan zafer bütün yurttaki büyük sevinçleri uyandırmıştır. Erzurum'da askerlerimiz zaferi kutlarken, Erzurum belediye reisi, Erzurumlular adına başkumandan vekiline telgrafla teşekkür etmiştir. Kahraman askerimizin kazandığı zafer için bir şükran nişanesi olmak üzere Ayvacık kazası 200 lira bağışta bulunmuştur.

Yurttaki bu sevinç ve neşe haberleri dolaşırken, tebrik telgrafları yağarken, düşman Çanakkale'de uğradığı zayıtı anlatmakta ancak bunun torpil infilakından kaynaklandığını söylemektedir. Bunu yaparak askerimizin kazandığı başarının önemini azaltmaya çalışmaktadır. Fransız bahriye nezareti beyannamesinde 18 Mart'ta donanmanın oldukça şiddetli bir ateşe maruz kaldığını, torpillere çarpan gemilerin hasar gördüğünü söylemiştir. Bouvet'nın Gaulois'nın torpillere çarparak hasar gördüğünü, Bouvet zırhlısı savaş dışı kaldığı için yerine 4. Hanri zırhlısının savaşa girme emri aldığı, Bouvet'nın mürebatının ne olduğunun tam bilinmediği, bir kısmının kurtarıldığı söylenmiştir. Ancak bunların çoğu Türk resmi tebliğleriyle

uyuşmamaktadır. Düşmanlarımız zayıatlarını en az şekliyle göstermeye çalıştıklarından ve de Türk askerinin başarısının önemini azaltmak istediklerinden böyle bir çabaya girmişlerdir.⁹⁶

Mütehassısların ifadelerine göre İngilizlerin şimdiye kadar boğazlara 6000 mermi attıkları anlaşılmaktadır. İngilizler boğazları zabt etmekle müttefiki olan Rusya'nın İstanbul'a kolayca ulaşmasına yardım etmeyi düşünüyordu. Bu maksat şimdiye kadar hasıl olmadı. Tam tersine bombardıman neticesinde Rusya ile İngiltere'nin arasında fikir ayrılıkları ortaya çıktı. Ayrıca bombardımanın sonucu olarak itilaf-ı müselles devletlerinin kendi tarafına çevirmek istediği devletler tam tersine onlardan ayrılmışlardır. İngilizler ve Fransızların boğazlara karşı teşebbüsleri iyi olmuştur. Çünkü bu sayede onların siyasi durumlarını iyice tetkik etmek fırsatı ortaya çıkmıştır.

Neue Freie Press, gazetesi Çanakkale zaferi ile ilgili yazdığı makalede askerimizi tebrik ederken, İngilizlerle Fransızların boğazlara karşı hücumlarının şiddetinin akla hayale sığmayacak kadar büyük olduğunu söylemiştir. Bu şiddetli bombardıman bittiğinde ortaya çıkacak tesirler düşünüldüğünde, mermilerin büyük kaya parçalarının sükutu ile eşdeğerde olduğu söylenebilir. İşte müttefikler bombardıman ile bitaraflar ve diğer ülkeler üzerinde aynı tesiri yapmayı planladılar ancak başarılı olamadılar. Bu nedenle boğazların zorlanması fenalıktan başka bir şey yapmadı. İngiliz donanması hasara uğradı.⁹⁷

21 Mart:

Karargâhtan gelen haberlere göre Çanakkale Boğazı karşısında bugün de her hangi bir hareket olmamıştır.

Burada İngilizler ve Fransızlar bombardıman sonucu uğradıkları zayıatla ilgili kendilerine göre raporlar yayınlamaya devam etmektedirler. İngiltere bahriye nezareti İrresistible ve Ocean adlı İngiliz zırhlılarının ve Fransız Bouvet zırhlısının batışlarını teyid ederken bunların torpille çarparak battığını ilan etmektedir. İngiliz

⁹⁶ Tanin, 21 Mart 1915, S. 2245, s. 1, 2, 3

⁹⁷ Neue Freie Press, Viyana (Tanin, 21 Mart 1915, S. 2245, s. 2)

raporunda mürettebatça İngiliz zayıfatının çok olmadığı ve diğer taraftan Bouvet zırhlısı mürettebatından hemen hepsinin telef olduğu bildirilmektedir.

Batan Ocean zırhlısı 5 Temmuz 1898'de denize inmiş olup 13.150 ton hacminde ve 19 mil süratindedir. Bu zırhlı 4 adet 35 çapında 30.5 12 adet 40 çapında 15, 10 adet 40 çapında 7,6 ve 6 adet 4.7 cm'lik toplarla donatılmıştır. Bunlardan başka 2 adet makineli tüfek ile 4 adet torpil kovanına sahip idi. Genişliği 22.6, uzunluğu 119 ve su kısmından aşağı derinliği 8 metre olan Ocean zırhlısının mürettebatı 250 kişiden oluşmaktadır.

Fransızların raporunda ise Bouvet zırhlısının bir torpil tarafından batırıldığı Gaulois'nın savaş dışı kaldığı ve Bouvet zırhlısının mürettebatından bir kısmının kurtarıldığı bildirilmektedir.

Görüldüğu üzere müttefiklerin raporları Osmanlı tebliğleriyle uyuşmadığı gibi kendi aralarında da bir uyuşmazlık bulunmaktadır.

Berlin'de bütün gazeteler 18 Mart'tan sonraki nüshalarında kahraman Çanakkale müdafilerinin kazandıkları parlak muvaffakiyetlerden dolayı Türkiye'yi tebrik etmişlerdir. Matbuat Türklerin cesaret ve vatanperverliğini çok hararetle olarak anlatmıştır. Osmanlıların kazandığı başarıyı kendi başarıları olarak görmüşler ve bu suretle de duydukları iftiharını dile getirmişlerdir. şimdi Almanya gazetesi Çanakkale muharebesi hakkında tafsilatlı bilgiler geldikçe Osmanlı kuvvetlerinin Fransız-İngiliz donanmasına karşı aldıkları başarının büyüklüğünün de daha iyi anlaşıldığını yazmıştır. Savaş son bulduğu zaman Türklerin kazandığı bu başarı Avrupa harp tarihinin en parlak başarılarından biri olarak yerini alacaktır. Ayrıca İngiliz ve Fransızlar, Londra ve Paris'ten gelen haberlerden anlaşıldığına göre kendilerini oyunu kaybetmiş saymıyorlar fakat gerek kara gerekse deniz kuvvetleri açısından son derece büyük bir mesai etmeleri gerektiğini ilan etmişlerdir. Bütün Almanya Osmanlı Devleti'nin payitahtı civarında meydana gelen bu olayı büyük bir dikkatle takip etmektedir. Kahraman Osmanlı askerinin düşmanı ezecek tarzda kesin darbeler indirmesini de temenni etmektedirler.

Almanya matbuatı bu şekilde karşılarken, Viyana matbuatı da 18 Mart zaferini aynı şekilde tebrikler, taktirler ve de memnuniyet ile karşılamıştır. Viyana'da 21 Mart tarihli gazeteler artık Fransız ve İngiliz tebliğlerinde Çanakkale önlerinde uğranılan

hasarın itiraf edildiğini haber vermektedirler. İngiliz ve Fransız filosu öyle bir mukavemete tesadüf etmiştir ki teşebbüsünde devam edecek olursa mağlubiyetinin vehim şekiller alacağını görecektir. Planı İngiliz devlet ricali tarafından yapılan Çanakkale hücumunun neticesi bu olmuştur. Her halde İngiliz siyasi ricali, İngilizlerin dış siyasetinin tayini hususunda şimdiye kadar böyle bir hata daha yapmamışlardır.

Müttefiklerin Çanakkale’de aldıkları yenilgi ve zayıat İtalya’da hayretle karşılanmamıştır. Zaten beklenen bir son gibi görülmektedir. İtalya parlamentosu 18 Mart’ta Osmanlıların kazandığı zaferi memnuniyetle telakki etmişlerdir. İtalya matbuatı da bu zaferi taktirlerle yazmıştır. İngiliz Fransız tebliğleriyle, yayınlanan Osmanlı tebliğleri arasında bir karşılaştırma da yapan İtalya, her şeyin tam olarak yazıldığını yalnız Fransızlar ve İngilizlerin tebliğlerinde batan ya da hasar gören gemilerin Osmanlı askerinin toplarıyla değil torpil infilakları yüzünden olduğunu yazmaları tamamen yanlıştır. Belki de bu tarz haberleri İngiliz ahalisini teselli için vermektedirler. Çünkü İngiliz amirali birden bire hastalanmış ve yerine John Moshluk gelmiştir. Bu durum ise İngilizleri son derece etkilediğinden belki de böyle tebliğlerle bunun etkisini azaltmaya çalışıyorlar. Bütün bunlar İtalyanların Çanakkale’nin geçilemeyeceği tarzındaki kanaatlerini teyid etmiştir.

Çanakkale’deki Osmanlı başarısı üzerine Almanya İmparatorluğu’ndan Prens Adelbert Doperas harbiye nazırı Onur Paşa’ya bir telgrafname göndermiştir.

“Çanakkale kuva-yı müdafası tarafından ihraz olunup 3 düşman hatt-ı harp sefinesinin mahvıyla neticelenen parlak muvaffakiyetten dolayı zat-ı alilerine beyan-ı tebrik ve takdir eylerim.”

Prens Adelbert Doperas

Vilheshafn’da fehmetli Prens Adelbert hazretlerine “Düşman tarafından Çanakkale’ye karşı vaki olan hücumu muzafferane mukabele etmeniz üzerine lütfen beyan buyrulan tebrikattan dolayı zat-ı fehmet racilerine arz-ı teşekkür ve bu muvaffakiyetin müştereken deruhte ettiğimiz emr-i mühimin husul bulmasına hüsn-ü tesir etmesi temennisini izhar eylerim”

Onur

Almanya erkan-ı harbiye reisi tarafından da harbiye nazırı Onur Paşa hazretlerine bir tebrik telgrafı çekilmiştir. “Çanakkale’nin kahramane müdafasından dolayı zat-ı aliyenizi tebrik ve Osmanlı silah arkadaşlarınızla iftihar ettiğimizi ilave eylerim.”

General Fonfalkenhayn

Harbiye Nazırı paşa hazretleri tarafından cevaben bir telgrafname gönderilmiştir.

“General Folfalkenhaym Hazretlerine,

Çanakkale muhareb-i muzafferanesi hakkındaki tebrikatınıza hazretlerine teşekkürle düşmanlarımız tarafından boğazlara vaki olacak diğer hücumların da aynı muvaffakiyete düçar olacağı ümid-i kabbesinde bulunduğunu beyan ederim.”

Onur

Almanya’nın Roma sefiri Prens Bolow’da Osmanlı sefarethanesine azimlele Çanakkale müdafileri tarafından kazanılan başarıdan dolayı tebriklerini sunmuştur. Roma sefaret-i seniyesi Osmanlı askerinin bu parlak muvaffakiyeti şerefine sefarethanede bir ziyafet vermiştir. Avusturya, İsviçre ve Bulgar sefirleriyle Rupilan Paşa ve madamları Alman sefaret-i erkanından birçoğu da bu yemekte bulunmuşlardır.⁹⁸

İngiltere ve Fransa Rusya’nın emirlerine uymakla siyasi bir hata yapmışlardır. Çanakkale Boğazı’na karşı giriştikleri askeri hareket ile de bu hatayı devam ettirmişler ve askeri bir hata haline getirmişlerdir. “Bizzat Times gazetesiyle müttefik donanmanın boğazları açmaya muvaffak olması şüpheli olduğunu beyan etmiş idi. İşte hakikaten şüpheli olduğu meydana çıktı.”⁹⁹

22 Mart:

Çanakkale’de sükunet devam ederken Mavreva Adası’nda bir Fransız zırhlısının karaya oturduğu görülmüştür. Bu zırhlının Gaulois olduğu muhtemeldir. (Mavreva Adası Bozcaada’nın kuzeyinde iskan edilmemiş küçük bir adadır.)

Paris’ten Havas Ajansı’nın bildirdiğine göre batan Bouvet zırhlısından 60 kişi kurtarılmıştır. Hasar gören diğer Fransız filosu mürettebatının da önemli miktarda

⁹⁸ Tanin, 22 Mart 1915, S. 2246, s.1, 3 İkdâm, 22 Mart 1915, S. 6497 s.1

⁹⁹ Neue Wiener Tageblatt, Viyana (Tanin, 22 Mart 1915, S. 2246, s.1)

olduğu bildirilmektedir. Fransız bahriye nazırı Çanakkale önünde yenilgiye uğrayan Fransız filosu kumandanı Amiral Gerat'a bir telgrafname göndererek gerek kendi ve gerek Fransa hükümeti namına taziyette bulunmuştur.

Londra'dan bildirilen haberlerde ise İngiliz matbuatının bombardıman ile ilgili görüşleri vardır. Türk bataryalarının başarısı kabul edilirken, uğranılan zayıat üzerinde durulmuştur. Batan üç zırhlının yeni inşa edilmiş kıymetli gemiler olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca İngiliz matbuatı Çanakkale muharebesinde müttefik donanmaların uğradığı zayıatın İngiltere'de meydana getirdiği hiddeti gizlememektedir. Boğazların pek ziyade tahkim edilmiş olduğu bilindiği halde başarılı olunacağı zannedilmiştir.

Londra bu durumda iken Osmanlı topraklarında tezahüratlar devam etmektedir. Bağdat'da emsalsiz şenlikler tertip edilmiş, Şam'da şehir donatılmış ve şehri ayın yapılmıştır. Zafranbolu'dan gazeteye gönderilen bir telgrafnamede ise bütün Zafranbolu ahali kale müdafilerini selamladıklarını yazmışlardır.

Bu arada Ahmed Cevdet Bey'in dünkü telgrafnamesinde müttefiklerin daha büyük fedakarlıklara hazırlandıklarına, Çanakkale'ye tekrar hücumla başlayacaklarına dair Londra ve Paris matbuatının neşriyatta buldukları bildirilmiştir. Bunun blöf değil gerçek olmasını temenni ederiz. Düşmana daha unutulmaz hatıralar bırakabilmek için bugün vatani uğruna canını feda etmeye hazır olmayan bir Türk dahi yoktur.

Bir Fransız kaynağından alınan malumata göre İngiltere Maliye Nazırı Loyd Gorge İngiliz zayıatının harbin uzun müddet devamına müsait olmadığı cihetle harbi bir an evvel sona erdirmek için Çanakkale'nin bombardıman edilmesini teklif etmiştir. Evvela Sir Edward Grey, Loyd George'un teklifini kabul etmek istememiş ancak İngiltere'nin durumunun maliye nazırı tarafından açıklanmasından sonra Sir Edward Grey Çanakkale'nin zorlanmasına karar vermiştir. Daily Telegraph gazetesi Osmanlı topçularının büyük bir isabet ile endahet etmekte olduklarını tasdik etmiştir.

Demek ki Ahmet Cevdet Bey'in telgrafla bildirdiği haberler doğrudur. Yaralarını saran düşman tekrar saldırmayı planlamaktadır.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Tanin, 23 Mart 1915, S. 2247, s. 1, İkdam, 23 Mart 1915, S. 6498, s. 1

Türk askerinin kahramanlığı ile ilgili yazıların birinde Çanakkale'deki Osmanlı topçularının her türlü hesabı yaparak attıkları obusların ilk atılanlarının dışında hepsinin hedefe isabet ettikleri yazılmaktadır. Ayrıca Daily Mail gazetesinin Bozcaada'daki muhabiri Çanakkale'ye yapılacak hareketin en zor kısmının başladığını, müttefik donanmasının bombardımana uygun bir mevki bulmaları için sahil bataryalarının ateşine maruz kalmaları gerektiğini yazmaktadır. Türklerin sahil bataryalarının boğazın en dar yerinden geçecek olan gemileri bombardıman etmelerinin muhtemel olduğunu da belirtmektedir.¹⁰¹

Berlin gazeteleri 22 Mart tarihiyle yayınladıkları nüshalarda bombardımanın tesirleri, neticeleri ve de tekrar bir taarruz olması ihtimalleri üzerinde yazılar yayınlamıştır. Şayet düşman ikinci defa Çanakkale'ye taarruz için gelecek olursa boğazın ilkinden daha da kuvvetli bir şekilde istihkam edildiğini görecektir. Düşmanların uğradığı bu hezimet Balkan başkentlerinde büyük tesir yapmıştır ve bu tesirler bundan sonraki taarruzlarda muhtemelen etkili olacaktır. Müttefiklerin donanma ile aynı anda kuvvetli bir kara ordusu hazırlamadan taarruza başlamalarının ne sebebe dayandığının henüz anlaşılamadığı da yazılmıştır. Bütün matbuat dünyanın iki büyük devletinden olan bu devletlerin böyle bir hatayı nasıl yaptıkları konusunda hayrete düşmektedir.¹⁰²

Gazeteler İngiliz-Fransız donanmasının Çanakkale'ye tekrar geleceklerine dair haberleri yayınlamaya devam etmektedir. İngiliz ve Fransız amirallerinin evvelki gün Suffren adlı zırhlıda bir araya geldikleri ve Çanakkale'ye karşı yakında yeniden umumi bir hücum yapmayı kararlaştırdıkları söylenmektedir. Yapılacak olan bombardımana iştirak etmek üzere yeni gemiler de gönderdikleri gelen haberler arasındadır.

Londra'dan bildirildiğine göre torpillerin verdiği hasardan dolayı Çanakkale'ye karşı hücumların sonuna kadar sürdürülemediği ve de zırhlıların havaların kötü gitmesinden dolayı Bozcaada'ya gittikleri öğrenilmiştir.

¹⁰¹ Daily Mail, 22 Mart 1915, (Tanin, 23 Mart 1915, S. 2247, s. 4)

¹⁰² İkdâm, 24 Mart 1915, S. 6499, s. 1

Haşmetli Almanya İmparatoru hazretleri tarafından Başkumandan vekili Onur Paşa hazretlerine bir telgrafname gönderilmiştir. 20 Mart 1915 tarihli telgrafname şöyledir:

“Dün ve evvelki gün Çanakkale müdafaası esnasında ihraz olunan parlak muvaffakiyetlerinden dolayı samimi ve hür tebrikatımı beyan eder ve iş bu tebrikatımın cesur kumandan Cevat Paşa'ya kendi namına tebliğini rica ederim.

Cenab-ı Hak bundan böyle dahi silahlarımızı tevfiyat-ı ribaniyesine mahzar buyursun.”

Wilhelm

Başkumandan Vekili Onur Paşa tarafından haşmetli Almanya İmparatoruna cevaben gönderilen telgrafname ise şöyledir:

“Çanakkale'deki muzafferiyet dolayısıyla taraf-ı haşmet-penahilerinden lütfen beyan buyrulan tebligata karşı teşekkürat-ı kemteranemi huzur-u imparatorlarına arz ederim.

Boğazların kahraman müdafilerini lütfen tebliğatinizden haberdar ettim. Almanlar ve Osmanlılar bir ahval-ı sadakatkarane ile harp ve canlarını siper ettiler. Burada ali ve müşterek vazifemiz uğrunda dökülen kan istikbalde daima müttelik ordularımızı yekdiğerine kaviyyen ribat edecektir.”

Onur

22 Mart tarihli bir İngiliz resmi tebliğinde uğranılan zayıyat itiraf edilirken 18 Mart'taki bombardımandan sonra havanın kötü olmasından dolayı tayyarelerin Türk istihkamlarındaki hasarı tespit edemediğini, ayrıca donanmanın hasara uğramasından dolayı bombardımana devam edilemediği ve taarruzun tam neticesi hakkında büyük ümit beslememek gerektiği de beyan edilmiştir.¹⁰³

18 Mart bombardımanı ile itilaf devletlerinin Çanakkale'de uğradıkları zayıyatın Roma ile Balkan hükümetleri üzerinde yaptığı tesirler gelecek olan olayların gidişatında etkili olacaktır. Ayrıca itilaf devletlerinin bekledikleri gibi Balkan hükümetlerinde onların tarafına geçmek gibi bir durumda beklenemez çünkü bundan sonra Balkan hükümetleri ihtiyatlı davranacaklardır.

¹⁰³ Tanin, 24 Mart 1915, S. 2248, s. 1, 3

23 Mart:

Bugün de karargahtan herhangi bir haber gelmemiştir. Görülüyor ki düşman hala yaralarını sarmaya çalışmaktadır. Boğaza karşı ciddi bir harekette bulunacak gücü henüz toplayamamıştır.

Hala 18 Mart bombardımanı ile ilgili tafsilat bildiren haberler gelmeye devam etmektedir. Bozcaada'dan bildirildiğine göre İngilizlerin İrresistible zırhlısı ile bir torpido gemileri batmıştır. Oşın zırhlısı bir torpile çarparak ağır surette yara almıştır. Suffren, Albion, İnflexible, Gaulois zırhlıları da vahim surette yara almıştır.

Gaulois ve İnflexible zırhlılarının süvarileri gemilerinin batmasına engel olmak için Bozcaada'nın kuzeyinde Bozcaada ile Kumkale arasında bulunan Mavreva Adası'nda onları karaya oturtmuşlardır.

Londra'dan bildirilen resmi tebliğlerde havaların iyi gitmemesinden tayyarelerin keşif yapmamalarından dolayı, Çanakkale Boğazı'na karşı yeni bir hücum yapılmadığı beyan edilmektedir.

Osmanlı topraklarında ise tezahürat tüm coşkusuyla devam etmektedir. Antakya'da memurlar ve zabıtlar tarafından parlak bir tezahürat yapılmış ve şehrin her tarafı donatılmıştır. Yine Ayıntab'da da aynı şekilde tam 48 saat aralıksız şenlik yapılmıştır. Bu sevinçli günde Siverekli Şeyh Zevanhar Efendi 100 mücahidi ile savaşa katılmak için buraya gelmişler ve büyük coşkuyla karşılanmışlardır. 18 Mart'tan sonra bu şekilde her gün bir vilayette şenlikler devam etmektedir.¹⁰⁴

Müttefikler Çanakkale'ye karşı donanma ile beraber aynı zamanda hücum edecek kara kuvvetine sahip olmadıkça Çanakkale'yi zorlayamazlar. Çanakkale'nin zorlanması itilaf devletleri için bir hayat memmat meselesidir. İngiliz-Fransız donanmasının hareketi akım kaldığı takdirde Rusya müttefiklerinden ayrılacaktır yani ittifak bozulacaktır.

Bu geçen günler zarfında dikkati çeken en önemli şey Osmanlı askerinin gösterdiği fevkaledede kahramanlık olmuştur. Müttefikler yaptıkları hesaplara bunu katmamışlar

¹⁰⁴ Tanin, 25 Mart 1915, S. 2249, s. 1

ve yarı yolda kalmışlardır. Müttefik donanması ne kadar güçlü olursa olsun bombardıman sonucu aldığı zayıat oldukça büyüktür.

1913 yılında inşa edilen Queen Elizabeth deridenotu hariç diğer bütün zırhlılar önemli ve muhafazalı olmamalarına rağmen önemli hasarlar vereceği düşünülüyordu. Ancak donama şu ana kadar beklenen başarıyı gösterememiştir.

Osmanlılar tarafından Çanakkale müdafaasında gösterilen faaliyet, kazanılan başarı tahminin oldukça üstünde olmuştur. Müttefiklerde bir hayal kırıklığı yaratması normal karşılanmalıdır.¹⁰⁵

18 Mart'ta Çanakkale'de kazanılan zafer savaş taraftarı memleketlerde olduğu gibi Yunanistan'da büyük bir tesir yapmıştır. Çanakkale Boğazı'nın ele geçirildiğini iddia edecek kadar ileriye giden Venizelos taraftarları Türk zaferinin üzerine elim bir hüsrana uğramışlardı. Venizelos taraftarları Çanakkale Boğazı'nın İngiliz-Fransız filosuna uzun müddet karşı koyamayacağına inanıyorlar ve eski Bizans için ortaya çıkacak bu fırsattan yararlanmak gerektiğini bağıra bağıra söylüyorlardı. Venizelos ve taraftarları Amiral Garden sükut ettikten sonra bile bu propagandalarına devam etmişler ve kaçırılan fırsattan dolayı teessüf etmekten vazgeçmemişlerdir.

Yunanistan'ın savaşa girmesi durumunda Bulgaristan'ın hemen bir taarruza geçeceği muhakkaktır. Ancak Venizelos böyle bir duruma karşı Romanya'nın taraftarlığının temin edildiğini söylemişti. Oysa böyle bir durum söz konusu değildir.

Yunan gazeteleri, Bozcaada ve Midilli muhabirlerinden aldıkları telgraflar doğrultusunda haberler yazmışlardır. Türk topçularının başarısı, İngiliz gemilerinin pek çoğunun tahrip edildiğini, hatta toplarının sürati sayesinde düşman donanmasının en kuvvetli gemisi olan İnflexible gemisinin büyük toplarının birinin isabet aldığı haberleri gelmiştir. 22 gülle isabet eden Ameteysit kruvazörünün su kısmına güllere ile beş yara açılmış, topları da kullanılamayacak hale gelmiştir.

Bugün ortaya çıkmış bir hakikat vardır ki o da bugün Çanakkale'de yapılan başarının her türlü tahmin ve tasavvurun üzerinde olduğudur. Ne düşmanlarımız ne de bitaraf hükümetler böyle bir sonuç beklemiyorlardı. Yunanistan'daki Venizelos

¹⁰⁵ *Corriere IDella Sera*, Milan. Ağur Masyon, Viyana, *Independance Roumaine* (Tanin, 25 Mart 1915, S. 2249, s.1)

tarafklararının bir kısmı dūřmanların uğradığı zayıttan sonra aslında Venizelos'un Yunanistan'ı müthiş bir karışıklığa ve boř hayallere sürüklemek istediğine kanaat getirmişlerdir.

Romanya'da diğer Balkan devletlerinde olduğu gibi Çanakkale bombardımanına iştirak etmek ya da itilaf devletlerinin yanında yer almak gibi bir düşünce de bulunmamaktadır.

18 Mart tarihinden sonra Romanya matbuatının yazılarında bazı değişiklikler gözden kaçmamaktadır. Rus taraftarlığıyla bilinen gazeteler bile dillerini değiştirmeye mecbur olmuşlardır. Romanya'nın itilaf devletleri yanında savaşa girişmesi gerektiğini söyleyen gazeteler bile artık bu tarz yazılar yazamıyorlar. Hükümet taraftarı gazeteler ise hakikati artık açıktan açığa yazmaya başlamışlardır. Bazı milli mahiyeti olan gazeteler ise Ruslara karşı halkı ikaz etmeye çalışmaya başlamışlardır.

18 Mart muzafferiyeti Romanya'da da pek azim bir tesir meydana getirmiştir. Kahraman müdafilere taktirler yağdırılmıştır. 18 Mart gününe kadar merak içinde geçirilen günlerin ardından Osmanlı zaferinin kazanılmasıyla bombardımanın sonucundan emin olunmaya başlanmıştır.¹⁰⁶

25 Mart:

Çanakkale önünde taarruzun uğramış olduğu fasılanın ne kadar devam edeceğini kestirmek mümkün değildir. Verilen bu araya, kuzey rüzgarlarının esmesi, şiddetli fırtına oluşması ve denizin pek dalgalı, bulunması da mecbur bırakılmıştır.¹⁰⁷

Roma'da Çanakkale'ye karşı yapılacak taarruzların Osmanlı askeri tarafından defedileceğine tam olarak inanılmaktadır.¹⁰⁸

Bu arada Gaulois ve İnfexible zırhlılarının hasar görmesiyle ilgili yeni tafsilatlı haberler gelmiştir. Boğaz istihkamına karşı şiddetli ateş açmış olan düşmana karşı bataryalarımızdan da mühim bir ateş vardır. Gaulois, bir süre atılan küçük

¹⁰⁶ Tanin, 26 Mart 1915, S. 2250, s.6, İkdam, 26 Mart 1915, S. 6501, s.1

¹⁰⁷ Times, 25 Mart 1915, (Tanin 27 Mart 1915, S. 2251, s.3)

¹⁰⁸ Neue Freie Press, 25 Mart 1915 Viyana (Tanin, 27 Mart 1915, S. 2251, s. 3)

mermilerin isabetine rağmen savaşa devam etmiş ancak ağır topların savaşa girmesiyle iki gülle isabeti olmuş ve bir infilak gerçekleşmiştir. Önce bu infilakın bir tesiri görülmemiş ancak bir iki dakika sonra büyük bir duman görülmüş ve büyük bir hasar meydana gelmiştir. Yara alan gemi savaştan çıkmış ve bataryalarımızın şiddetli ateşle kendisini selamladığı görülmüştür.

İngilizlerin amiral gemisi *İnflexible* ise savaş hattının biraz gerisinde olduğu için birkaç mermi isabet aldığı halde pek etkilenmemiştir. Ancak iki havan mermisinin birbiri ardına isabeti ile güvertesi çökmüş ve savaştan uzaklaşmıştır. Düşman donanmasını büyük bir karışıklık ve şaşkınlık içinde bırakmıştır.

Bu arada Sivas'ta, boğaz muzafferiyeti merkezle mülhakatta şok tesirler uyandırmıştır. Kızılırmak gazetesi, gazilerimize hediye, şeheda yetimlerine yardım ve kahramanlar namına Sivas'ta bir abide tesisi için teşebbüslere başlamıştır.¹⁰⁹

26 Mart:

Bu gece düşman günler sonra ilk defa boğaza karşı bir harekete girişmiştir. Düşmanın torpido ve torpil gemileri Çanakkale Boğazı'na girmeye çalışmışlarsa da bataryalarımızın ateşi ile püskürtülmüşlerdir. Günler sonra düşmanın yaptığı bu hareket pek önemsenecek bir mahiyette değildir ve kolaylıkla karşı konularak etkisiz hale getirilmiştir.

Bozcaada'dan alınan malumatlara göre müttefik donanması Çanakkale'de yediği acı darbeden sonra hasar görmüş bir halde Bozcaada'ya gelmiştir. Müttefik donanmanın uğradığı zayıttan sonra deniz düşman ölüleriyle dolmuştur. Bu cesetleri toplamak için torpidolar gönderen düşman, matem olmak üzere bandıralarını yarıya indirmiştir. Cesetler denizden toplanırken düşman zırhlılarının bandoları matem havası çalmışlardır. Toplanan cesetler ayaklarına taş veya ağır cisimler bağlanarak çıkmamak üzere tekrar denize atılmışlardır. Alınan mağlubiyet Fransız amiral gemisi *Suffren*'da toplanılarak tetkik edilmiştir. *Suffren* zırhlısı zabitleri Bozcaada'ya çıktıkları zaman gazetecilere, Osmanlı topçularının oldukça maharetle isabetli atışlar yaptıklarını itirafa mecbur kalmışlardır.

¹⁰⁹ Tanin, 27 Mart 1915, S. 2251, s.6

“Fransız filosunun uğradığı zayıat o kadar büyük olmuştur ki, yeniden 3 gemi takviyesi yapılmasına rağmen yine bir taarruz teşebbüsünde bulunacak vaziyette değildir. Müttefikler ancak Karadeniz’den bir hareket yapacak olurlarsa başarılı olabilirler. Aksi taktirde boğazı birkaç geminin geçeceğini farzetsek bile 1807’de amiral Devovart akıbetine uğramaları pek muhtemeldir.¹¹⁰

Cenevre’den Berliner Tageblatt gazetesine bildirildiğine göre, İngiliz ve Fransız amiralleri Bozcaada’da Suffren gemisinde bir harp şurası topladıkları zaman boğazın zorlanması nasıl olacağını konuştukları sırada itilaf devletlerinin siyasi ricalini derin düşünceler almıştır. Fransız ve Rus matbuatında münakaşalar açılmıştır. Her iki matbuat da devletlerini yeteri kadar tedbir almadan hareket ettikleri için suçlamıştır. Rus matbuatı boğazın zorlanmasındaki müşkülâtı gördüğünden İngiliz ve Fransız halkını boğazın Rusların eline geçmesinin elzem olduğuna inandırmak için açıklamalarda bulunmuştur.

Aynı gazeteye Petersburg’dan bildirilen haberlerde ise yayınlanan tebligatlara ve alınan haberlere göre müttefiklerin boğazlardaki teşebbüslerinin başarılı olamayacağına hükmetmek gerektiği belirtilmektedir. Müttefikler bir aydan beri henüz bir başarı elde edememişlerdir.

Gazete Çanakkale’de müttefiklerin uğradıkları zayıattan bahsederken, attıkları yüzlerce merminin boşa gittiğini, oysa Osmanlı istihkamatından atılan mermilerin birçoğunun isabetle atıldığı ve düşman gemilerinin çoğunu yaraladığını yazmıştır. Bir Fransız amirali, “Karada mevzii bir top deniz üzerinde bulunan üç topa muadildir” demiştir ve bu söz bombardıman başlarken hatırlatılmış ama yaşanan olaylar bu sözün kulak ardı edildiğinin açık göstergesi olmuştur. Osmanlı kara toplarının karşısında uğradıkları zayıat oldukça büyüktür.¹¹¹

Berliner Tageblatt gazetesinin Çanakkale’ye gönderilen muhabiri orada gördüklerini mektupla gazeteye bildirmiştir. Bu mektup şöyledir: “Çanakkale bombardımanı artık mesail-i yevmiye sırasına geçmiş olduğundan bombardıman vukuu tabii bir şey addedilmektedir. Hava müsait bulunduğu zamanlarda İngiliz ve Fransız sefain-i harbiyesi sabah erkenden Bozcaada’dan çıkarak ve birbiri arkasından olmak üzere uzun bir hat teşkil ederek boğaza tekarrüb eyliyorlar. Bugün (mektupta tarih gösterilmiyor) hava güzel olduğundan sabah saat

¹¹⁰ Tanin, 28 Mart 1915, S. 2252, s.1, 29 Mart 1915, S. 2253, s.6, *Indépendance Roumaine*, 28 Mart 1915 (Tanin 29 Mart 1915, S. 2253, s.6)

¹¹¹ Berliner Tageblatt (İkdam, 28 Mart 1915, S. 6503, s.1)

6'da kalkıp kumandanlık dairesine gittim. Kumandan odasında yaveri vardı. Zabitan odaya gelerek istihkamatin müdafasına dair talimat aldıktan sonra tekrar vazifeleri başına avdet etmişlerdir. Yaver bana hitap ederek dedi ki: "Paşa hazretleri çoktan beri dışarıya çıkmışlardır. Eğer arzu ederseniz sizin dahi biraz gezebilmeniz için yanınıza bir nefer terfik edeyim."

Yaverin refakatime verdiği nefer ile yola koyuldum. Kumandana tesadüf ettim. Paşayı görünce uzaktan bağırarak dedi ki: "Nasıl güzel uyudunuz mu?" Kendisine şu cevabı verdim: "Paşa hazretleri herhalde zat-ı devletlerinden bir saat daha fazla uyumuş olduğum şüphesizdir?" yanında iki yaveri bir de harbiye zabiti bulunmaktaydı. Bunlar, ellerinde dürbün, düşman sefainin hareketini takip ediyorlardı. Ben de onlara bir selam verdikten sonra dürbünü elime alarak teressüdata başladım. Boğaz medhalinde 4 İngiliz sefinesinin birbirinden uzak olarak durmakta olduklarını gördüm. Bunların önünde torpil tahrisine mahsus müteaddid küçük gemiler ve biraz daha ileride de yata benzeyen küçük ve beyaz bir sefine vardı. Ara sıra uzaktan boğuk boğuk top sadaları işitiliyordu. Elinde bir dürbün olarak teressüd eden bir zabıt bir kağıt üzerine meşhudatını yazmakta, not tutmaktaydı. Ben çimenler üzerine oturdum.

Düşman sefinelerinden biri daha büyük bir muvaffakiyetle bombardıman edebilmek için biraz daha Anadolu sahilinde tekarrüb etti. Fakat hemen müteakiben bu sefineye bir mermi isabet eyledi. Sefine duman içinde bürünmüş olduğu halde geri çekildi ve bir saat sonra arkasında bulunan daha üç kruvazör ile birlikte gözden nihan oldu.

Akşamüzeri istihkamatta sükunet-i tama hükmüferma bulunmaktaydı. Öğle vaktini mezkur istihkamların en kuvvetlilerinden birini ziyaret etmiş idim. Burada zabitanın askere kumanda etmekte olduklarını gördüm. Hiçbir Alman istihkamında bundan fazla intizam bundan mükemmel zabt u rabt ve hususiyle azim ve metanet ve askerler arasında muhadeset ve samimiyet görülemez. İstihkamatin en münasip mevkilerinde duran parlak toplar ateşe mahya bir halde bulunmakta idi. Andalhace (?) derhal top içine sürelecek olan mermilerde hazır idi. Duvarları pek kalın olan ve her taraftan taht-ı muhafaza'ya alınmış bulunan cephanelikte bir intizam hükümferma idi. Poligonun bir tarafında çadırlar kurulmuştu. İstihkam zabitanı aylardan beri işte bu çadırlar içinde ikamet etmektedirler. Akşam üzere kıtaat-ı Osmaniye poligonun yanında bulunan çimenlikte toplanarak (Padişahım çok yaşa!) nidalarını asumana çıkarıyorlardı. Akşamın sükuneti içinde sevgili padişahlarına bu suretle dua eden bu kahraman ve fedakar askerler belki de ertesi günü sabahı halife-i müslimin ve vatanları için canlarını feda etmiş bulunacaklardır."¹¹²

¹¹² İkdâm, 28 Mart 1915, S. 6503, s.1

28 Mart:

Bugün boğazın dışını dolaşan bir harp gemisi görülmüştür. Bir deniz tayyaremiz tarafından bu gemiye atılan bombalarla taarruzda bulunulmuş, bunun dışında herhangi bir olay da olmamıştır.

Cenevre'den alınan haberlere göre, düşman amiralleri aralarında aldıkları karar ile Çanakkale taarruzunda kullanılan usullerin değiştirilmesi konusunda fikir birliğine varmışlardır. Düşman şu ana kadar yapılan bombardımandan vazgeçip sahil bataryalarını birer birer tahrip etme yoluna gitmeyi düşünmeye başlamıştır. Bunun için amiraller uzun menzilli toplarla donatılmış gemiler toplamaya dikkat etmektedirler.

Boğaza karşı yapılacak harekete katılmak üzere Beretonis ve Döpartualis adlı Fransız zırhlılarının gönderileceği de Cenova'dan alınan haberler arasındadır. Bu arada Fransız bahriye nazırı Çanakkale Boğazı'nda yeni zayıata uğranması ihtimalini göz ardı etmemek gerektiğini belirtmiştir.

İngiltere Maliye Nazırı Loyd George'un 400 milyon İngiliz liralık yeni bir savaş istikrazı akdi için müzakerede bulunduğu bildirilmektedir. Görülüyor ki düşmanlar aldıkları mağlubiyetten bir ders çıkarmamışlardır. Tekrar Çanakkale önlerine gelmeyi düşünmektedirler. Mayıs ayında hazine tahvilatı suretinde mevkiî tedavüle ihrac edilecek olan bu istikraz ile Çanakkale bombardımanının masrafları kapatılacak ve ayrıca Rusya, Sırbistan ve Belçika hükümetlerine de muavenette bulunulacaktır.

Düşmanlarımız yeni bir hareket düşüncesi ile meşgul iken İngiliz posta vapuruyla Malta'dan gelen yolcuların 4 Fransız zırhlısıyla, 2 İngiliz kruvazörü ve 8 torpidonun Malta havuzlarında tamir edilmekte olduğunu söyledikleri bildirilmektedir. Düşman hasarını yakın adalarda gidermeye çalışmaktadır.¹¹³

Bir taraftan harp usullerini değiştirip, başarı için yeni gemiler toplarken diğer taraftan karaya asker çıkarmaktan vazgeçtikleriyle ilgili haberler çıkmaktadır. Neue Freie Press gazetesinde, müttefiklerin 60 ile 70 bin kişilik kara kuvveti topladıklarıyla ilgili haberlerin aslının olmadığı, toplanan gerçek kuvvetlerin 16-17 bin kişilik olduğu

¹¹³ İkdam, 26 Mart 1915, S. 6501, s.1, 30 Mart 1915, S. 6509, s.1 Local Anzeiger, (30 Mart 1915, S. 6509, s.1)

yazılmıştır. Müttefiklerin Yunanistan'ın kendilerine asker toplamak konusunda yardım edeceğine dair beklentilerine ulaşamayınca şimdilik karaya asker çıkarmaktan vazgeçtiklerine dair haberler de yayınlanmıştır. Yayınlanan bu haberler müttefiklerin ileriki günlerde ne yapacakları konusunda kesin ve net kararlar vermediklerini göstermektedir. Bombardıman devam edecekse bile bunun nasıl olacağı belirsiz gibi görünmektedir. Bu belirsizliğin dışında İngiltere bahriye nezaretinin yayınladığı tebliğlerde Osmanlıların harici istihkamlarının bazılarının tahrip edildiğine dair haberlerin de asılsız olduğu, bu bahsedilen istihkamların 18 Mart bombardımanında faaliyette olup şiddetle ateş ettikleri görülmüştür. Times gazetesi muhabirinin yazdığı bu haberler İngilizlerin yalanlarını ortaya çıkarmıştır. Berliner Tageblatt gazetesi Atina muhabiri de İngiltere'nin hasara uğrayan gemi sayısının bildirdiklerinden daha fazla olduğunu haber vermiştir. İngilizler bu tarz haberlerle bombardıman sonucu alınan başarısızlıktan doğacak tesirleri azaltmayı hedefleseler de bu yalanları uzun sürmemektedir.¹¹⁴

31 Mart:

Düşmanın boğaza karşı herhangi bir teşebbüsü bugün de olmamıştır. Boğaz tam bir sükunet içindedir.

Meclis-i Mebusan Reisi Halil Bey Çanakkale meselesi ile ilgili olarak, İngilizlerin ve Fransızların bir kere daha Çanakkale Boğazı'nı zorlamak için yeni bir donanma göndermelerini arzu ettiğini söylemiştir. Düşmanların gönderecekleri donanma ne kadar büyük olursa olsun başarısızlıkla geri dönecektir. Ayrıca İngiltere'nin donanması adet olarak oldukça fazla olduğu halde şu ana kadar ne Almanya'ya büyük bir zarar vermiş ne de Çanakkale'yi geçebilmiştir. Bütün askerlerimizin maneviyatı oldukça yüksektir. Halil Bey ayrıca Yunanistan gibi tarafsız olan bir devletin tarafsızlığını ihlal ederek savaşa girmesi halinde dahi durumun değişmeyeceğini kendinden emin bir şekilde ifade etmiştir.

Halil Bey'in Bükreş seyahati ile ilgili bizce komik ve de yersiz olan anlamlar çıkarılmıştır. Halil Bey'in seyahatten asıl maksadının İsviçre'ye gitmek ve düşmanlarla bir sulh müzakeresi görüşmelerinde bulunmak olduğu söylenmiştir.

¹¹⁴ İkdam, 31 Mart 1915, S. 6506, s.1

Halil Bey ise bu söylentiler karşısında gülerek, bu gibi sözlerin ahmaklıktan başka bir şey olmadığını söylemiş ayrıca İsviçre'ye gitmek gibi bir düşüncesinin de olmadığını belirtmiştir.¹¹⁵

1 Nisan:

Boğazda bugün de sükunet hakimdir. Çanakkale'nin zorlanmasının mümkün olmadığını ve hareketin savaşın sonuna kadar devam edeceğini söyleyen Avusturya'nın darsaadet sefiri Marko Palaviçni, boğaz bombardımanı konusunda Osmanlı askerinin başarısına güvendiğini göstermiştir.¹¹⁶

Gerek yurt dışında ve gerek yurt içinde bombardımanın yankıları devam ederken, Türk Yurdu mecmuasının 1331 senesine ait 2. sayısında "Çanakkale Güllenenirken" ünvanı altında gayet bedii bir manzume yayınlanmıştır. Türk insanının zafer karşısında gösterdiği tezahüratın ve sevincin bir başka şekli olan bu manzume ruhları dinlendirmektedir.¹¹⁷

2 Nisan:

Avusturya-Macaristan İmparatoru Fransuva Jozef hazretleri tarafından harbiye nazırı Onur ve Çanakkale kumandanı Cevat Paşaların taltifinden bahseden bir gazete şöyle diyor:

"İmparator Jozef tarafından Onur Paşa ile diğer ümera ve zabitana verilen nişanlar Osmanlı ordu ve donanması tarafından ihraz olunan şayan-ı taktir muzafferiyetlere karşı en güzel bir nişane-i şükrandır. Bu muzafferiyetler içinde Çanakkale'nin parlak bir surette müdafaa olunması en birinci mevki ihraz eylemektedir. Osmanlı kuva-yı musalahası tarafından ibraz edilen fevkaleda kabiliyet-i askeriyyenin bu meşuni delailinden sonra Osmanlı ordusu düşman taarruzundan vücud bulacak ve yeni hücumları, dahi şüphesiz aynı muvaffakiyetle akim bırakmayı bilecektir."

Görüldüğü üzere bombardımandan başarıyla çıkacağımıza dair müttefiklerimizin bize itimadı tamdır.

¹¹⁵ Tanin, 2 Nisan 1915, S. 2257, s.1

¹¹⁶ Petit Hırlab, 1 Nisan 1915 (İkdam, 1 Nisan 1915, S. 6507, s.2)

¹¹⁷ Türk Yurdu, 1915 (İkdam, 1 Nisan 1915, S. 6507, s.2)

Düşmanın bugünde Çanakkale'ye karşı bir hareketi söz konusu olmamıştır.¹¹⁸

İtalya'da yayınlanan Tribuna gazetesinin 2 Nisan 1915 nüshadan:

Çanakkale önünde müttefikler donanmasının icra ettiği hücumun tarz-ı cereyanı:

Bozcaada 21 Mart 1915 Çanakkale istihkamıyla müttefikler donanmasının 18 Mart 1915 gününde meydana gelen müthiş tarihi cüretkarane muharebeyi bizzat gören ve muharebeden sonra oradan ayrılan bir zatın tasviri:

Amiraller Meclisi:

İngiliz Amiral Garden'in beti(?) ve tedrici, berien ve bahren melce-i hareket eylemekten ibaret olan planı bilahere Londra'yı sabırsızlığa düşürmüş ve yerine Amiral Rulok'un tayinini mucib olmuştur. Yeni Amiral Anfleksiyon 'da göreve başlar başlamaz son derece cüretkarane bir devir açmıştır. Sabık Amiral devri Kumkale ile Seddülbahir kalelerinin hasarıyla son bulmuştur. Yeni Amiralin devri ise 18 Mart 1915 gününün pek elim sonuçlarıyla son bulmuştur. 18 Mart Vakaası'nda üç geminin batmasından dolayı müttefiklerin donanmasının hezimetini manasına gelmektedir.

17 Mart 1915'de İnflexible'in içinde İngiliz Amiral, Fransız Amiral ve diğer bir amiral ile erkan-ı harbiye zabitleri, arasında boğazı zorlamaktan ibaret olan plan görüşülmüştür. Fenni olmaktan ziyade cebri görülen bu plan baş amiral kelamı olmak itibariyle kabul edilmiştir.

Muharebenin üç devri

Sükunet içinde devam eden son dört – beş gün içinde müttefikler donanması gece gündüz hararetle çalışmıştır. Bir çok tedbirler aldıktan sonra 18 Mart 1915 günü şafağında donanma boğaza doğru hareket etmiştir. Hareket üç devre taksim edilmişti. Zevale kadar İngiliz gemileri, zevalden sonra Fransız gemileri ve akşama doğru tekrar İngiliz gemileri savaşacaktı. Donanma başında 3 İngiliz gemisiyle bunları uzaktan takip eden Queen Elizabeth bulunuyordu. İngiliz baş amiralinin hesabı şuydu: Gemileri birkaç geceden beri tehlikeli bir sürü mesaiyle torpillerden tahir ve bu suretle tayin edilen yoldan ilerlemekte. Halbuki Türkler son gece bu yolu tekrar ziyaret etmişler ve müttefiklerin üç gemisinin denizde kaybolması için gerekli tedbirleri almışlardı. En mahir ve cesur Fransız torpil tahri gemilerinin bunca mesaisini boşa çıkarmışlardır. İnflexible gemisi Ocean ile Albion arasında hakimane bir vaziyette ilerlemekte ve İngiliz amirali başarıdan emin bulunmaktaydı. Ertuğrul ile Orhaniye tabyalarından birkaç mermi atılmaya başlamıştır. Girişte önce hasara uğratılan tabyalara mecidden vazî edilen toplar ve sahilden mitralyözler ateş etmeğe başlamışlardır.

¹¹⁸ Tanin, 2 Nisan 1915, S. 2257, s.1., Tribuna, 2 Nisan 1915, İtalya (İkdam 21 Nisan 1915, S. 6527, s.1)

Saat 10 sularında donanmanın bu birinci grubu menzil dahiline girmesiyle beraber cehennemi bir ateş fırtınası her yeri sarıvermiştir. Karantine, Dardanos, Hamidiye, Oluk Burun, Çanak ateşler fişkıarak ateş fırtınasını bir bela kasırgasına çevirmişlerdir. Donanma dahi bütün ervah-ı nariyesiyle ve bilhassa Queen Elizabeth'in toplarıyla karşılık vermeye başlayarak istihkamatın ateşi sonunda muzafferane bir tavır almıştır. Zevale kadar devam eden bu müthiş düelloda donanmanın hasarı ve zayıfatı gayr-i mahsus kalmıştır. Zevalde Fransız gemileri İngiliz gemileri yerine geçmiştir. Suffren, Bouvet Anadolu tarafını ve Gaulois, Şarlman Rumeli'yi topa tutmuştur, Fransız amirali Suffren zirhlisindedir.

Suffren'in Zedelenmesi ve Bouvet'nın Zevali

Dardanos ve Çanakkale tabyaları ile Suffren ve Bouvet arasında adeta münferid bir muharebe başlamıştır. Her iki gemi kumandanı biliyorlardı ki bu mıntıkada kalelerden ziyade torpil tehlikeleri vardı. Suffren önde bulunduğu cihetle yolunda rastladığı iki torpilin varlığını işaretlerle Bouvet'ya bildirmeye başlamışsa da o anda Dardanos'dan bir mermi yağmuru yağdırılmış ve 30.5 lik bir merminin provasına isabetle Suffren yaralanmış ve su almaya başlamıştır. Buna rağmen yoluna devam etmeyi başarmış ve Bouvet'ya yaralandığı yerde durması emrini vermiştir. Bunun üzerine müşkül bir devir açılmıştır. Bu da cehennemi bir ateş altında ve torpiller arasında manevralar yapmaktadır. Bouvet o iki torpil arasından maharetle geçmek suretiyle ölümden kurtulduğunu zannettiği bir sırada iskele tarafından saat 1'i 58 geçe bir torpile çarpmış ve saat 2'de batmıştır. Gaulois derhal Bouvet'nın battığı yere koşmuştur. Her taraftan indirilen tahliye sandallarına rağmen 800 neferden ibaret olan mürettebattan ancak 5 zabıt ve sancak kulesi topçularıyla o müthiş infilakın denize attığı bazı efrat ki toplam 28 kişi kurtarılmıştır. Diğer mürettebat ise gemideki görev yerlerinden ayrılmadıkları için ölmüşlerdir. Gaulois gemisi bu suretle imdada çalışırken bu defa kendisi de bir mermi yiyerek yaralanmıştır. Bunun üzerine Fransız gemilerinden hasara uğramayan Şarlman gemisi Gaulois'yı çekmek teklifinde bulunmuşsa da Şarlman gemisinde selameti için Gaulois teklifi reddetmiş ve mürettebatını gemiden çıkardıktan sonra kalan mürettebatla gemiyi boğazdan çıkarmaya çalışmıştır. Gaulois akşama doğru Mavrea adasına varmış ve batmamak için tedbirler almıştır. İngilizler Gaulois'nın yarasını sarmak için son derece gayret etmişler ve Marsilya'dan bir römorkör göndermişlerdir. Gaulois'nın bir kısım mürettebatı 2.defa diğer bir ölümden kurtulmuşlardır. Çok uzaklaşmadan bir mermi isabetiyle alt üst olduğundan mürettebat bir daha denize düşerek tekrar kurtarılmıştır.

Devre-i Me'yusiyet:

Artık meydanda yaralı Suffren ile Şarlman üzüntü içinde duruyorlardı. İngiliz gemileri yaklaşmaya başlamışlardı. Ümitleri daha kaybolmamıştı. Dardanos, Hamidiye, Çanak tabyalarından hala mermiler yağdırılıyordu. Fakat yavaş yavaş bu tabyalar aynı suretle mermi atma hızından düşecekleri zannolunmuştu. Halbuki biraz sonra hayretle görülmüştür ki bütün sahil bir mühimmat deposu gibi olmuştur. İngiliz amirali Suffren'a Gaulois yerini tamamen

tutup ateşe devam etmesi emrini vermiştir. Fakat Suffren henüz Gaulois yerini tamamen tutamadığı bir zamanda provadaki zırlı kulesine bir mermi isabet ederek bilcümle mürettebatı çelik ve insandan mürekkep olan bütün heyeti behava eylemiştir. Suffren kumandanı iskele yönünden ateşe devam edilmesini emretmiş ise de işiten olmamıştır. Çünkü kumanda makinesi harap olmuştu. Bunun üzerine İngiliz baş amirali Suffren'a çekilmesini emretmiştir. O sırada Şarلمان gemisi ateşini tazyif ediyordu. İngiliz gemileri başta İrresistible) ile Osean bulunduğu halde yaklaşmaya devam ediyorlardı. Birkaç dakika sonraysa Gaulois ve Suffreni yaralayan 30.5'lik toplar bu iki İngiliz gemisini yaralamışlardır. İngiliz mürettebatı çoğu kurtarılmıştır. Dardanos ile Çanakkale'nin idare ettikleri hareket bilahare müttefikler donanması denize uç gemi ile birçok deniz kahramanları bırakarak Bozcaa'daya çekilmeye mecbur olmuşlardır. Müttefiklerin diğer dört gemisi şuna da buna da yaralarının tedavisine çalışırken İslamiyet Anadolu sahilinden seyrederek bunların son saatlerine bir ümid intizar ediyordu. ¹¹⁹

(Osmanlı heyet-i istihbariyesi)

3 Nisan:

18 Mart'tan beri boğaza karşı ciddi bir harekette bulunmayan düşman bugün de sessizliğini sürdürmüştür.

4 Nisan:

Boğazda sessizlik devam ederken, aynı şekilde gazetelerde de bir sessizlik vardır. Bombardıman günlerindeki hareketlilik artık yoktur. Bütün gazeteler sadece küçük yorumlarda bulunmaktadır. Tanin gazetesinin 4 Nisan tarihli nüshasında yaralıların ziyaret edilmesiyle ilgili bir yazı yayınlanmıştır. 30 Mart tarihinde yapılan bu ziyaret ile cephenin durumu, yaralıların durumu ve maneviyatları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Bir aydan beri düşman mermilerine karşı göğüs geren kahraman kale müdafilerimizi tebrik etmek için donanma cemaatinden ve mebuslardan birkaçından oluşan heyet geçen Salı günü (30 Mart) Çanakkale'ye gitmişlerdir. Bu heyet ile beraber Tanin gazetesi muhabirlerinden biri de gönderilmiştir. Muhabir yolda ve Çanakkale'deki gördüklerini birer birer anlatmıştır.

İstanbul'da hava güneşlidir. Heyeti Çanakkale'ye Kel Cemal adlı biri götürmüştür. Bir vapurla İstanbul'dan hareket edilmiş, bandonun çaldığı selam havasını müteakip

¹¹⁹ İkdâm, 21 Nisan 1915, S. 6527, s.1

cepheye giden askerler “padişahım çok yaşa!” duasını tekrarlamışlardır. Denizin ortasında bulunulduğu sıralarda bandonun çaldığı milli marşlar askerler üzerinde büyük tesirler bırakmıştır.

Çanakkale’deki askerlere nişan ve hediyeleri takdim edecek heyet vapurun güvertesinde lodos rüzgarına rağmen bu durumdan oldukça memnun olmuşlardır. Kale müdafilerine verilmek üzere limon, portakal ve zerre yerleştirilmiştir. Gece yarısına doğru rüzgarın şiddeti arttığından dolayı artık herkes yavaş yavaş kamaralarına çekilmeye başlamıştır.

Güneş Çanakkale üzerinden yükselirken herkes uyandığında vapur Nagara Burnu’na yaklaşmaktadır. Saat 7.30’da vapur kara istihkamatına yanaşmış ve herkes karaya çıkarak, düşman donanmasının mermilerine maruz kalan bu topraklarda ilerlemeye başlamıştır. Şehir sükunet içindedir. Son hezimetten beri düşmanın bir hareketi olmamıştır. Şehirde çukurlar dışında bir harp etkisi yoktur. Herkes işini şevkle yapmaya devam etmektedirler. Düşmanın attığı mermiler istihkamatta pek bir tesir yapmamıştır. Yalnız bir topumuz 18 Mart bombardımanında hasar görmüştür. Askerin intizamı dikkat çekerken, sıhhatleri de oldukça iyidir.

Askerlerimizin gösterdiği cesaret dillerde destan olmaya başlamıştır. Bu ana kadar ki muharebelerde 20 şehit, 75 yaralımız olmuştur.

İstihkamların bazılarını gezdikten ve oradaki müdafileri selamladıktan sonra arabalarla karargaha gidilmiştir. Kumandan Cevat Paşa görev başındadır ve ziyaretten oldukça memnun olmuştur. Heyet reisi Rıza Bey refikasını takdim etmiştir. Sonra Cevat Paşa son muzafferiyetten bahsetmiştir. Bir de açıklamada bulunmuştur:

“Kale müdafileri bu ziyaretinizden ve milletin bu suretle düşünmesinden dolayı son derece memnun ve müteşekkirim. Emin olunuz ki en küçük neferimize varıncaya kadar biz ölmedikçe düşmanlar boğazdan ileriye katiiyen geçemeyecektir. 18 Mart’ta ihraz edilen son zafer zabitan ve efradın kuva-yi maneviyesini arttırmıştır. İnşaaşlah Allah’ın inayetiyle evvelkinden daha parlak muzafferiyetler ihraz edeceğiz. Çünkü herkes fedakarana ve azimkarane bir surette vazifesini ifa ediyor. Düşman donanmasının havancılar mermilerine kemal-i şevk ile göğüslerini geriyor. İşte bunun için düşmanın bu defaki hücumunda daha şanlı ve daha büyük muzafferiyet kazanacağımıza eminim ve sizde emin olabilirsiniz. Askerler düşmanlara karşı gösterdikleri şecaat ve besaletle, müdafaat-ı deliranelerle dinin,

vatanın, makam-ı hilafetin muhafaza edildiğini idrak ediyorlar ve bu suretle bu azimbelend ile bu iman-ı kavi ile sarf-ı gayret ediyorlar.

Bazı mevkinden hasbel ihsab tebdil edilen kıtaat cidden müessir oluyorlar ve hulasa vatan için, namus için, hilafet kapılarına kadar düşmanlar mahv ve tenkil için, büyük bir iman ve azimle çalışıyorlar. İşte ahval de gösteriyor ki cenab-ı hakkın inayeti bizimle beraberdir ve beklediğimiz büyük zafer yakındır.”

Kumandan Paşa'nın bu sözleri zaferin büyüklüğünü ihsan etmektedir. Yarın için ümitler vermektedir.

Cevat Paşa'nın odasından çıktıktan sonra bir hatıra fotoğrafı çektirilmiştir. Karargah civarındaki bir tepeden dürbünlerle düşmanın küçük gemilerinin dolaştıklarını görmüşlerdir Düşman gemileri 25 km'lik bir mesafede bulunmaktadır. 18 Mart'tan sonra düşman kendini toparlayamadığı için enginler de dolaşmaktadır. Diğer taraftan Türk askerinin cesareti ve kahramanlığının tekrar ortaya çıktığı nakledilmektedir. Bunlardan bir ikisini zikretmek bunu ispat edecektir.

“18 Mart'ta Queen Elizabeth'ten atılan bir mermi Osman namındaki cesur bir kahramanın belinden aşağısını parçalamış ve çok sevdiği topunun başından ayrılmasına sebebiyet vermiştir. Fakat Osman top başında bulunduğu sırada kendisini ölüme sürükleyen bu durumdan hiçbir eser göstermeksizin arkadaşlarına vazifenin kutsiyetinden bahsetmiş ve cennetine kavuşacağından dolayı bir hazin içinde arkasına dönüp sancağını selamladıktan sonra “Yaşasın sancağım” diyerek şehadet şerbetini içmiştir.”

Sancağın karşısında ölen bu kahraman askerinin gösterdiği ulviyet gerçekten şükran duyulacak bir durumdur.

Kumkale'de meydana gelen muharebede de buna benzer kahramane hadiseler olmuştur.

“Düşman donanması Kumkale'yi bombardıman ettiği sırada müfrezemizden birinin bulunduğu kulunanın kapısı önünde düşmanın mermileri askerlerimizin dışarıya çıkmalarına mani olmuş, fakat dışarıda nöbet bekleyen bir nefer büyük bir fedakarlıkta bulunmuştur. Attığı bombalardan kalenin sükutuna hükmeden düşman karaya 100 kişilik bir keşif göndermiş ancak nöbetçi asker bir el bombasını tam keşif kolunun ortasına atarak 29'unu öldürmüş, bir diğerini tüfeğiyle tepelemiştir.”

“Yine birgün Şevket Paşa 5 arkadaşıyla Kumkale'de siperler içinde bulunduğu sırada düşman bir keşif kolu çıkarmış ve siperlere doğru ilerlemeye başlamıştır. Bunu gören Şevket daha arkada bulunan askerlerimizi muhafaza etmek için arkadaşlarıyla hemen ateşe başlamış ve bu esnada 40 güllüyü menhuz olan düşmanı firara mecbur eylemiştir. Bu sırada gelen bir kurşun Şevket'in tüfeğine isabet etmiş ve bu suretle silahının balosu zedelenmiştir. Bunun üzerine Şevket ileride ölmüş olan bir İngiliz'in silah ve cephanesini bulmuş ve firar eden düşmanı takibe başlamıştır. Menderes nehrini yüzerek geçen Şevket ve 5 arkadaşı yeniden karaya ihraç edilen düşman askerini mahv ve perişan etmişlerdir. Şevket gösterdiği bu kahramanlığı mükafatını görmüş ve terfien onbaşı olmuştur.”

Bu kahramanlık menkıbelerini dinledikten sonra karargahı terk için tekrar arabalara binilmiş ve yarım saat sonra hastaneye gelinmiştir. Hastanenin koğuşlarını bir bir gezerek yararlıları tebrik etmişlerdir. 25 kişi olan bu yaralıların yüzünde bir mutluluk ve memnuniyet vardır. Bu şekilde sorulara cevap vermişlerdir. Bir aralık birine:

“-Nerede vuruldun?” Diye sorunca

“-Cephanelikte...”

“-Cephanelik patladı mı?”

“-Yok, Allah esirgesin, ona bir şey olmadı. Ben yaralandım.” Yaralı muhabirin “cephanelik patladı mı?” sorusuna adeta hiddetlenmiştir. Gazimizi tebrik ettikten sonra diğer bir askerin yanına varılmıştır. Heyet azasından biri:

“-Nasıl yaralandın?” Diye sormuş,

Kahraman asker boş bir çehre ile cevap vermiştir:

“-Kumakale’de İngilizler karaya asker çıkardıkları vakit ben de arkadaşlarımla beraberdim ve silahla karşılık veriyordum. Fakat kurşun düşmanı tepelemek vaktini uzattığından tüfekle dipçikle üzerlerine hücum ettim ve birçok İngiliz geberttim. Nihayet ben de ayağımdan yaralandım. İnşallah yakında yine çıkarsam bu intikamı da alacağım.”

Bu kahramanı da tebrik ettikten sonra diğer yaralıları ziyaret etmişlerdir. Hatırlarını sorup, kahramanlıklarından dolayı taktir ve tebrik eyledikten sonra hastaneden ayrılmışlardır. Gördükleri bu ahval pek büyük tesirler bırakmıştır.

Hulasa kalenin yakında daha yeni zaferleri ihraz edeceğine ve düşmanlarımızın da daima ve kat’iyyen yenileceklerine emin olmamak imkansızdır.¹²⁰

5 Nisan:

Boğazlarda sessizlik devam ediyor. Bu sükut sürerken Viyana gazeteleri boğazdaki başarısızlıktan ve İngilizlerin hakimiyetinin tehlikeye düşmesinden bahsediyorlar.

İngiltere’nin Çanakkale Boğazı hakkındaki emelleri bütün Avrupa için bir tehlike teşkil etmektedir. Boğaza karşı yapılan hareketin başarısızlığa mecbur olması İngiliz deniz hakimiyetine büyük bir darbe olacaktır. Denizlerde en kuvvetli donanmaya

¹²⁰ Tanin, 4 Nisan 1915, S. 2259, s.4

sahip olan İngiltere'nin bu bombardımandan alacağı sonuç onun nüfuzunu etkileyeceğinden İngiltere büyük önem vermektedir. Ancak şu ana kadar elde edilen sonuç pek de parlak değildir.¹²¹

İtilaf devletleri Çanakkale'ye karşı taarruz düşünürken böyle bir başarısızlıkla karşılaşacaklarını, kuvvetli bir mukavemet olacağını hiç hesaba katmamışlardır. İngiliz bahriye heyeti bunu raporunda ifade ettiği gibi, Türkiye'nin bahriyesinin de dikkate alınmadığını bildirmişlerdir.

Çanakkale'ye karşı icra olunan hareket şu an bir suskunluk devresi geçirmektedir. Bu suskunluk devresinin ne kadar süreceği ise belli değildir. Ancak bu suskunluk son bulduktan sonra kesin taarruzun yapılacağı da beklenen bir gerçektir.

Limni'den bildirildiğine göre Çanakkale önünde bulunan Fransız ve İngiliz amiralleri ile General Damad arasında bir harp şurası yapılmıştır. Bu şurada Çanakkale'deki kuvvetler, kuvvetlerin nasıl ihraç edileceği ile ilgili konuşulmuştur. Çanakkale önünde şimdiye kadar 30.000 kişilik bir kuvvet toplanmıştır ancak bu mevcut kuvvetlerle pek fazla bir şey yapılamayacağı artık aşikardır. Şimdilik boğazın zorlanması zamana bırakılmıştır. Ayrıca Çanakkale önündeki adalara yerleştirilen bu 30.000 kişilik kuvvetin barındırılması konusunda zorluklar mevcuttu. Bu durumun da bombardımanın zamana bırakılmasında etkisi vardı. Askerlerin sevki sırasında aralarında hastalık baş göstermesi ihtimali de vardır. İşte bu sayılan sebeplerden dolayı Çanakkale önündeki adalarda meskun olan askerlerin bir kısmını Mısır'a sevketmişlerdir. Bu sevkiyat için 3 vapur İskenderiye'ye doğru harekete geçmiştir. Gidenler arasında erkan-ı harbiyesi ile birlikte General Damad'da bulunmaktadır. Bütün bunlar boğaza karşı taarruzun henüz hazır olmadığını, sükutun bir süre daha devam edeceğinin göstergeleridir.¹²²

10 Nisan:

Boğazda askeri bir hareket hala söz konusu değildir. Gazeteler olanları ve olacak olayları yorumlamaya devam etmektedirler.

¹²¹ Tageblatt, 5 Nisan 1915, Viyana (Tanin, 7 Nisan 1915, S. 2262, s.1)

¹²² İkdam, 8 Nisan 1915, S. 6514, s.1

Çanakkale Boğazı'nın zorlanabilmesi için 300.000 civarında bir ordunun donanmasının hareketına katılması gerektiği konusunda İtalyan bahriye nazırı Tageblatt gazetesine görüş bildirmiştir. Bu kadar askerin bir araya getirilmesi ise imkansızdır. Az önce anlattığımız üzere daha 30.000 kişilik bir kuvvetin barındırılması hususunda pek çok zorluk yaşanırken, 300.000 kişinin barındırılması, sevkiyatı daha büyük zorluklar yaratacaktır. Şu durumda asker sayısının azlığı bir dert çokluğu ise başka bir dert olarak itilaf devletlerinin başını ağrıtmaktadır.¹²³

12 Nisan:

Günler sonra ilk defa boğazda bir hareket söz konusu olmuştur. Karargâhtan bildirildiğine göre düşmanın birkaç teressüd gemisi Çanakkale Boğazı haricinde giriş civarındaki bataryalarımıza yarım saat kadar tesirsiz ateş etmiştir. Bataryalarımızın mukabil ateşinden düşmanın bir zırhlı ve bir torpidosuna mermi isabetleri görülmüştür. Pek ciddi olmayan bu hareket neticesiz olarak sonuçlanmıştır.

Limni Adası'nda bulunan İngiliz ve Fransız askeri moralen oldukça kötü durumdadır. Çanakkale muharebesinde hasar gören gemilerin adedi 12 olup bunlardan 8'i hiçbir harekete katılmayacak derecede kötü durumdadır. İtilaf devletleri bir taraftan asker toplamak ve onları teçizat bakımından iyileştirmek, diğer taraftan da donanmasının kayıplarının yerine yenilerini koymakla uğraşmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu açıdan geçirilen bu sükut dönemi herhalde iyi bir şekilde değerlendirilecektir.

Düşmanların Çanakkale taarruzunda uğradıkları hezimetini gizlemek için matbuatları oldukça fazla mesai sarfetmektedir. Şimdiye kadar İngilizler Çanakkale önünde uğradıkları hezimet kadar vahim bir duruma daha düşmemişlerdir. Çanakkale hezimetini İngilizlerin nüfuzunu da sarsmıştır. İngilizlerin bu sarsılan nüfuzlarını bir daha sağlayabilmeleri imkansızdır. İngiltere'nin yenilmez bir kuvvetinin, donanmasının olduğuna bundan sonra kimsenin inanması beklenemez. Her ne kadar onlar hezimetlerini örtmeye çalışsalar da boşuna vakit kaybindan başka bir şey değildir. Çanakkale önündeki İngiliz-Fransız filosunun meçhul bir semte

¹²³ Tanin, 11 Nisan 1915, S. 2266, s.6

müteveccihen hareket ettikleri bildirilen mühim haberler arasında yer almıştır ve Ahmet Cevdet Bey tarafından gazetemizde neşredilmiştir.¹²⁴

Boğazlarda şimdiye kadar meydana gelen muharebelere bir bakış olması açısından yabancı bir muhabirin mutalaalarına yer vermekte fayda vardır.

Türkiye'yi muharebeye sevk eden ve doğuda gittikçe muharebenin mihverini teşkil eden sebep boğazlar meselesidir. Çanakkale içinde İngilizlerin abluka tedbirleri, daha muharip bulunmadığı halde İngiliz Amirali tarafından boğaz dışında Osmanlı torpidolarının tevkifi ve Osmanlı donanmasının tehdidi gibi bir durum 28 Eylül'de Çanakkale Boğazı'nın kapatılmasına sahne oldu. Bu sıralarda Goben ve Breslau adlı Alman gemilerinin Osmanlıların eline geçmesiyle çok zaman sonra bu gemilerin silahlarının alınması hakkındaki İngiliz tekliflerinin reddi ve nihayet itilaf devletlerinin harekete geçmeleri siyasi durumu büsbütün bozmuştur. Çanakkale Boğazı'nın seddi suretiyle Rusya'ya mühimmat sevki ve Rusya'nın güney zahirelerinin İngiltere'ye geçirilmesi men edilmiştir. Kafkasya'da Ruslar hududu geçerek devlet-i aliyenin hukuk-u hükümraniyesine tecavüz etmiş ve bu keyfiyet bütün Osmanlıların hissesine dokunmuştur. Yüz seneden beri Osmanlı donanmasının dolaşmadığı Karadeniz'de sonradan ıslah edilen donanmasının dolaşmaya başlayarak ihtiyatkârlıklarını tezyid etmeleriyle donanmasının tedbirler alarak şiddetle tezyid etmelerine sebep olmuş ve nihayet T. evvelde muhasemat-ı inkılab eylemiştir. Bu muhasemat itilafın diğerleri tarafından red edilmesine ve o aralık bir İngiliz harp gemisinin İzmir'de Osmanlı karakol gemisine taarruzu K. saninin üçünde de Çanakkale istihkamatının topa tutulmasına müneccer oldu. Çanakkale'ye yapılan bu ilk düşman taarruzu bir mana ifade etmiyordu. Yalnız itilaf devletlerinin hareket ettiklerine alamet olmaktadır. Bundan sonra Çanakkale'ye karşı aylarca devam eden bütün teşebbüsler, bir İngiliz tahtelabahrinin boğazdan girmesiyle 13 K.evvel 1914'te ittihaz edilmiş olan Mesudiye gemisinin boğazda batarak mürettebatının esir düşmesinden ibaret kaldı. Bu esnada adeden dun bulunan Osmanlı donanması düşmanın kuvvetine inat zihan ederek Kafkasya askeri hareketini himaye ediyordu. 19 Şubat 1915'te Çanakkale harici istihkamatına karşı açılan ateşle düşman taarruzunun 2. safhası başladı.

¹²⁴ Tanin, 13 Nisan 1915, S. 2268, s.4 İkdam, 14 Nisan 1915, S. 6520, s 1, 2

Bu, topu az, açık, toprak istihkamatin tarz-ı reddiyedeki savaş gemileri tarafından bir daha mukabeleye kadir olmayacak surette ateş altına alınabilirlerdi. Buna rağmen savaş gemilerinin attığı toplar hedefe ulaşmıyorlardı. Bu taarruz yalnız birkaç topu safdan çıkarmış ve fakat bu sırada istihkamata daha fazla yaklaşan düşman gemilerine birkaç mermi isabet ettirilmesiyle neticelenmiş bulunuyordu. 25 Şubat'ta harici istihkamatin susturulması için taarruza teşebbüs etmesi düşmanın maksadını ortaya çıkardı. Mart'ın 1. günü harici istihkamata civarına az bir kuvvetle karaya çıkarma teşebbüsünde bulundular. Karaya çıkan düşmana birçok telefata verdirilerek geriye püskürtüldü. Bütün havalı düşmandan temizlendi. Aynı zamanda da torpil tahri gemileri vasıtasıyla Çanakkale Boğazı'nın son aldığı tedbir ise ağır gemi topları vasıtasıyla asıl mevziyi teşkil eden istihkamata uzun mesafeden ateş etmek ve aynı zamanda Gelibolu Yarımadası üzerinden aşırarak aynı hedefleri döğmek oldu. Gayet mahirane yerleştirilmiş olan Osmanlı bataryaları ve bunların yaptıkları başarılı atışlar düşman gemilerinin büyük zayıyata uğramalarına sebep olduğundan düşman aldığı her iki tedbirde de başarılı olamadı. Düşman gemilerine isabet eden Osmanlı mermileri gözle görülebiliyordu. Bundan sonra torpil toplamak ve kalenin pervej kısımlarını tahrip etmek hususunda teşebbüslerde bulunmuşlardır. Ancak bunda da hiçbir başarı elde edememişlerdir. Birçok torpil tahri gemileri batırılmış ve kruvazör ve torpido istimbotları hasara uğratılmıştır. 18 Mart 1915'te bu defa başka usullerle bir yeni taarruz tecrübesi icra etmişlerdir. Düşman gayet büyük kuvvetler getirmiş ve bütün Çanakkale istihkamalarını 15 zırhlı vasıtasıyla 7 saat süren bombardıman etmiştir. Ancak Osmanlı boğaz müdafilerinin kesin muzafferiyetleriyle neticelenmiştir. İkisi İngiliz ve biri Fransız olmak üzere 3 zırhlı ile bir torpido istimbotu, bir torpil tahri gemisi batırılmıştır. Bir Fransız zırhlısı önemli hasara uğratılmış ve batmıştır. Bir İngiliz zırhlı kruvazörü gayet ağır hasara uğrayarak 2-3 İngiliz zırhlısı ağır yaralanmış ve hemen hemen mermi isabet etmeden Osmanlı istihkamata ehemmiyetsiz yalnız bir top hasara uğramıştır. Tahminen insanca toplam 20-22 yaralı vardır. Halbuki düşmanın insanca zayıyatı 1.500 civarında tahmin edilmektedir. O vakitten beri düşman pek bihoş ve sükunetlidir. İngilizlerin malum olan ve dünyanın en büyük devleti bahriyesi olması bakımından boğaza bir daha taarruz tecrübesinde bulunacağı düşünülebilir ve bu defa karaya asker dökerek taarruzu muhtemel ise de mezkur taarruzun da muvaffakiyetle sonuçlanacağını hatıra getirmelidir. İtilaf

devletleri daha doğrusu İngilizlerin kuvveti Osmanlıların kahraman mukavemeti karşısında tehlikeye girmiştir. 18 Mart vakasına bir nazire olmak üzere Karadeniz boğazında da mukavemet toplarının menzili haricinde Rus donanması arzıendam etti. Osmanlı Devleti Karadeniz boğazını kapatmaya gerek görmedi. Bilakis kendi gemilerinin ticaretini Karadeniz’de yapmalarını muhafaza etmişlerdir. İstanbul’da halk oldukça sakindir. Bu kadar insan ve mühimmat ve sefaini sevk Balkan hükümetleri üzerinde hiçbir tesir yapmamıştır. Boğazlar meselesinin halli hususundaki eski müşkülât ise artmaktadır. 18 Mart’taki hadise ile Alman-Osmanlı silah arkadaşlığı takviye olunmuştur. Boğazların müdaffasındaki başarı Osmanlı ittifakının ne kadar yerinde ve harikulade bir kıymeti olduğunu ispat etmiştir. (Osmanlı heyeti İstihbariyesi)¹²⁵

14 Nisan:

Birkaç düşman torpidosu bugün medhal hattına girmek istemiş ancak tarafımızdan vuku bulan mukabele üzerine derhal uzaklaşmışlardır.

15 Nisan:

Bugün hava açık, deniz sakindir. Pek bir hareket yoktur. Gelibolu civarında arasıra düşman mermilerinden dolayı sessizlik bozulmaktadır. Bolayır civarına birkaç serseri mermiden başka bir şey yapamayan düşman hiçbir zarar verememiştir.

15 Nisan tarihiyle Fülkasbelatt adlı Viyana’da yayınlanan bir gazetenin bildirdiklerine göre, itilaf devletleri Çanakkale meselesi hakkında uyuşmamışlardır. Rusya’nın bakış açısıyla İngiltere’nin bakış açısı günden güne ihtilafı arttırmaktadır. Cenevre’den alınan haberlerde Çanakkale’ye karşı yapılan hareketten vazgeçildiğine dair bir şayanın da dolaştığı bildirilmektedir. Rusya İngiltere’yi Rusya’nın siyasetine yeni bir istikamet vermek için sulhün yapılması lüzumundan bahsettiği için suçlamaktadır. Bombardıman başlayalı, bir ay olsa da anlaşmazlıklar gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Savaşın sonuna doğru durumlarının ne olacağı merak konusu olmaktadır.¹²⁶

¹²⁵ İkdam, 14 Nisan 1915, S.6520, s.1,2

¹²⁶ İkdam, 16 Nisan 1915, S.6522 s.2, Servet-i Fünun, 15 Nisan 1915, S.1245, s. 361

Bugün öğleden sonra bir düşman zırhlısının medhal hattından fasılalı ve tesirsiz ateşi esnasında bataryalarımızdan atılan mermilerden dördünün isabeti üzerine zırhlıda patlama meydana gelmiş ve Bozcaada istikametine doğru çekilmiştir.

16 Nisan:

Bugün de düşman yine öğleden sonra bir harekette bulunmuştur. Maroz Körfezi üstünde uçan bir düşman tayyaresi ateşlerimizle sakatlanarak Sazlı Liman önünde denize düşmüştür. Onu kurtarmak için denize inen diğer bir tayyare de topçu ateşlerimizle tamamiyle batırılmış ve bu sırada yaklaşan Amiral Nelson zırhlısıyla bir tayyare gemisine karşı atılan mermilerin isabeti üzerine zırhlı uzaklaşmış ve tayyare gemisi sakatlanan tayyareyi arkasında sürükleyerek çekilmiştir.

Alman bahriye yüzbaşlarından Perzeyus Çanakkale'ye dair Berliner Tageblatt gazetesinde bir makale yayınlamıştır. Çanakkale bombardımanına uzun bir süre ara verildikten sonra müttefiklerin tekrar bombardımana başlayacakları tahmin edilmiştir. Halbuki müttefiklerin sahip olduğu kuvvetlerle boğazın zorlanmasının mümkün olmadığı anlaşılmıştır. Bunun üzerine şura-yı harp aldığı karar ile boğaza karşı taarruzu daha ileri bir zamana ertelemiştir. İngilizler boğazın son derece plansız istihkamları gelişigüzel bombardıman etmişlerdir. Askerlerini ve teçizatlarını manasızca feda etmişlerdir. İstihkamların kara kuvveti olmadan ele geçirilemeyeceğini asla dikkate almamışlardır. Uzun menzilli toplarına güvenmişler ancak bunların açık denizlerde daha tesirli olacağını hesaba katmamışlardır. 38 cm'lik topları olan Queen Elizabeth ile Maroz Körfezi'nden aşırma atışlarla Kilitbahir istihkamını iskat etmeye çalışmışlar, bunu ümit etmişlerdir. 38 cm'lik toplar ancak 100 mermi atabilirler. Queen Elizabeth ise bu toplardan yalnız 8 tanesine sahip olduğu için 800 den fazla mermi atamaz. Bu yüzden, bu gemi toplarının namluları değiştirilinceye kadar uzun zaman iş yapamaz. Bu topların çabuk bozulacağını hesaba hiç katmamışlardır. Sahilden aşırma suretiyle atılan obus ve havan topları gemiden atılan toplar sahildeki bataryalara ulaşamaz.

Boğazda cereyanlar çok şiddetlidir. İngilizler geceleri sabit torpilleri toplamaya muvaffak olsalar bile hareketli torpilleri toplayamazlar. Boğazın cereyanları Bahr-ı Sefid'e kadardır. Her torpil 150 kilodur. İngiliz gemileri bu torpillerin tesirini bizzat tecrübe etmişlerdir. İngilizlerle Fransızlar boğaz girişinde batan gemilerinin torpilden

battığını açıklıyorlar. Düşmanlarımız uğradıkları zayıtı tesadüf olarak nitelendiriyorlar. Osmanlı başarısının kıymetini görmek istemiyorlar. Bu gemilerin sahilden atılan toplarla battıkları görmezlikten gelinse bile netice yine aynıdır. Zira maksat ne suretle olursa olsun düşman gemilerini batırmaktır. Boğaz sahilinde torpil endahtı da olasıdır. Şu halde düşman bir de torpido tehlikesine maruzdur. İngiliz Amiralı Garden başarısızlığından dolayı memuriyetten azl edilmiş yerine Amiral Rebuk tayin olunmuştur. Bu suretle müttefiklerin teşebbüsü başarısızlıkla neticelenmiştir.

17 Nisan:

17 Nisan'da öğleden önce E 15 işaretli bir İngiliz tahtelbahri Çanakkale Boğazı'nda Karanlık Liman'ın doğusunda batırılmıştır. 31 kişilik mürettebatından 3 zabitle 21 kişilik bir nefer grubu kurtarılarak esir edilmiştir. Bunlar meyanında Çanakkale'nin İngiliz Vis konsolosu da vardır. Batırılan tahtelbahrinin tonu 825, sürati deniz üstünde 16 mil. deniz altında 10 mildir. Tahtelbahride bulunan silahlar 4 adet 53 cm'lik torpil, 2 adet 7.6 lık husufi (?) kundak üzerinde top vardır. Makinesi 1750 barkir kuvvetinde gazla müteharrik, tahtelbahrin uzunluğu 53, 6 m, genişliği 7 m'dir.

İngiliz tahtelbahrinin batırılması suretiyle kazanılan bu başarı istihkamların dikkat ve basiretine parlak bir bürhan olmuştur. Bu nedenle önemi büyük olduğu gibi düşmanı da pek mühim düşüncelere düşürecek mahiyettedir. 18 Mart muharebesinden beri Çanakkale'nin zaten müthiş olan müdafa kuvveti % 50 nisbetinde artırılmış ve şanlı muzafferiyetten sonra kahraman müdafilerin maneviyatları da bir iman-ı zafer suretinde tecelli etmektedir. İngiliz Vis konsolosu yaralı olarak esir edilmiştir. Alınan yaralı esirlere gösterilen muameleler ise Osmanlı mertliğinin bir timsalini teşkil etmektedir.

Çanakkale'nin zorlanmasıyla ilgili çeşitli yönlerden faydasız ve de gülünç faraziyeler yapılmaktadır. İngiliz ve Fransız donanmasının boğaza hücum ettiği sırada alem-i gaybdan haber vermek isteyenler faraziyelerini bir kat daha arttırmışlardır. Halbuki Şubat ayında başlayan hücum 3 hafta sonra müttefiklerin hezimetleriyle neticelenmişti.

Bu olayla ilgili daha ayrıntılı ve daha doğru bilgiler alınmaktadır. Faraziyelerle uğraşmak yersizdir.¹²⁷

18 Nisan:

Bugün Çanakkale Boğazı'na yaklaşmak isteyen düşman torpidoları üzerine açılan ateşlerden iki düşman torpidosuna isabet olmuş ve torpidolar geri çekilmişlerdir. Bozcaada üzerinde uçuş yapan tayyaremiz düşman gemileri üzerine başarılı bombalar atmış ve düşmanın ateşlerinden hiçbir zarar görmeden geri dönmüştür.

Çanakkale bombardımanı düşman donanmasına oldukça pahalıyla mal olmuştur. Bir hamlede İstanbul'u zabtecekmış gibi davranarak gururla hareket eden düşmanlar mağlup ve perişan geri çekilirken yaptıkları hatanın cezasını hissetmeye başlamışlardır. Yunanistan'da ve İtalya'da öyle hareketler görülmüştür ki bunlara karşı şaşır kalmışlardır. Bütün planlarının suya düşmesinden dolayı bir yeis ve ümitsizlik içinde derin bir acze düşmüşlerdir. Bu şaşkınlık ve acz devam etmektedir. 18 Mart mağlubiyetinden sonra gerek harp sahnelerinde, gerek siyaset aleminde meydana gelen bütün hadislerin Kale-yi Sultaniye bombardımanı ile büyük bir alaka ve münasebeti vardır.

Nitekim Karpat Muharebeleri, müttefiklerin Müz ve Müzel nehirleri arasındaki taarruz hareketleri, Hindistan olayları, İslam aleminde görülen olaylar, Yunanistan ve İtalya ile Romanya'nın son vaziyetleri Bulgaristan-Sırbistan hadisesi ve durum denildiği gibi hep Çanakkale bombardımanı teşebbüsüyle pek alakalıdır.

Bu alakanın derecesi için uzun uzun araştırmaya ise lüzum yoktur. Mesele oldukça basittir. İngiltere, Fransa ve Rusya maliye nazırları birleşip, görünüşte para meselesini görüştükleri tarihte Çanakkale'ye taarruz meselesini de görüşmüşlerdi. Bu konuda başarılı olacaklarından oldukça emin bir şekilde taarruza karar vermişlerdi. Daha o zaman kararlaştırılan taarruzun bu şekilde neticeleneceğini hiç düşünmemişlerdi. Bu görüşmede alınan karar bu kadar değildi. Çanakkale'deki başarının hasıl edeceği genel tesirlerle Rusya 2 milyonluk bir kuvvetle Karpatlar'dan Macaristana geçecek, Fransa ve İngiltere orduları Müz-Müzel mıntıkasında Almanları yenecek ve savaşta itilaf devletleri lehinde sonuçlanacaktı. General

¹²⁷ İkdâm, 17 Nisan 1915, S.6523, s.1, 18 Nisan 1915, S.6524, s.1

Po'nun ve İngiliz askeri heyetinin seyahatleri hep bu plana göre yapılmıştı. Planın ayrıntıları içindi. İtilaf devletleri aynı zamanda Yunanistan'dan da emindiler ve İtalya ile Bulgaristan ve Romanya'ya karşı iki yüzlü bir politika sayesinde oyun oynayabileceklerini tahmin etmişlerdi.

Eğer işler itilaf devletlerinin zannetikleri gibi bir başarı ile sonuçlanmış olsaydı ilkbaharda onların lehinde sulh akd edilecekti!.. Fakat evdeki hesap çarşıya uymadı. Zayıf sandıkları Türkler düşman donanmasını elleri göğüslerinde titreyerek karşılamadılar. Kahraman müdafilerin topları, gülleleri düşman gemilerini, deldi, parçaladı, batırdı, firara mecbur etti. Yunanistan Venizelos'un serserice ve maceraperest siyasetini takip etmedi ve basiretli bir şekilde hareket etti. İtalya itilaf devletlerinin iki yüzlü siyasetlerine aldanmadı. Çanakkale mağlubiyeti düşmanlarımızın planlarını ta esasından bozmaya sebep oldu. Hatta planlar öyle bir bozuldu ki düşmanlarımız içine düştükleri şaşkınlıkla birbirleri arasındaki ittifakı unuttular ve kavgaya başladılar. Bunu dışarıya yansıtılmamaya çalışsalar da bunda başarılı olamayacaklarına dair şüphe yoktur.

İtilaf devletlerinin planlarının ikinci kısmı da beklenenden farklı, sonuçlandı. Rusların 2 milyon kuvveti Karpatlar'ı geçemedi. Yarım milyona yakını telef oldu. Bunun telafisi mümkün değildir. Çünkü savaşın başından beri Ruslar oldukça yorulmuşlardır. İngilizler ve Fransızlar Karpatlar'daki sükutun birkaç gün süreceğini ve Rusların eskisinden daha kuvvetli harekete geçeceklerini iddia etmişlerse de zaman pek parlak surette ispat emiştir. Zannederiz ki artık onların yalanlarına ne dünya ne de kendi halkları arasında inanlar kalmamıştır. Müz-müzel hattındaki taarruzlarından da başarı elde edemişlerdir.

Sonuç olarak itilaf devletlerinin bütün planları suya düşmüş, hiç hükmüne girmiştir. Hindistan, Afganistan, Belucistan, İran ahvalinde durumlar dikkat çekicidir. Düşmanlarımızın nüfuzu sarsılmıştır.¹²⁸

19 Nisan:

Bugün düşmanın Çanakkale Boğazı'na girmek isteyen 6 torpidosu, yanında 4 torpil arama gemisi bulunduğu halde, bataryalarımızın ateşiyle karşılaşmış ve iki düşman

¹²⁸ İkdâm, 19 Nisan 1915, S.6525, s.1, 20 Nisan 1915, S.6526, s.1

gemisinin atılan mermilerin isabetiyle boğaz dahilinde tamamiyle battığı tahakkuk etmiştir. Yalnız karanlık nedeniyle batan gemilerin torpido ve torpil arama gemisi olup olmadığı anlaşılamamıştır.

İtilaf-ı müselles taraftarlığıyla bilinen Messagero De Rum gazetesi ahiren yazdığı bir makalede sağlam kaynaklardan aldığı bir habere atfen müttefiklerin Kale-i Sultaniye'yi zorlamak meselesini 3 ay tehir ettiklerini çünkü bunun için karaya asker çıkarmak gerektiğini, halbuki şimdi Almanya bahar nedeniyle büyük hazırlıkları yaptığından harp sahnelerinden asker çekemeyeceklerini, fakat 3 aya kadar nasıl olsa galip geleceklerini o zaman Çanakkale'ye asker getirebileceklerini haber veriyor. Dünya'da bundan daha garip daha gülünç bir tevili acz ve zaif olamaz. 3 ay sonra geleceklermiş. Fakat onların gazeteleri Tanlar, Matinler, Timesler... 18 Mart tarihinden önce neler yazmadılar. Onların ifadesine göre müttefikler muhakkak kati surette İstanbul'a girmelerine iki üç ay kalmıştı. Paskalya'yı burada geçireceklerdi. Bu üç ay içinde de mutlaka galip geleceklermiş.

Kendilerinden oldukça emin bir şekilde savaşa başlayan müttefikler, matbuatlarında da bunu sık sık belirtmişlerdir. Oysa aldıkları yenilgiden sonra yenilgilerine bahaneler bulmaya maksatlarına ulaşmak için başka yollar aramaya başlamışlardır. Düşmanlarımızın tavır ve hareketlerinde hayret verici bir şaşkınlık vardır. Kendilerini hayale sığmaz ihtimallerle oyalamaya çalışıyorlar.¹²⁹

20 Nisan:

Düşmanın 2 nöbetçi zırhlısı büyük mesafeden çeşitli aralıklarla bataryalarımıza karşı 100'den fazla mermi atmıştır. Ancak atılan mermilerden hiçbirisinin tesiri olmamış ve tarafımızdan mukabeleye de lüzum görülmemiştir.

18 Mart bombardımanında aldığı yenilgiden beri boğaza karşı ciddi bir harekette bulunmayan düşman, bundan sonraki taarruzlarında daha da dikkatli olmalıdır. Sahil istihkamları 18 Mart'ta olduğundan daha kuvvetlidir, boğazın geçilmesi imkansızdır. Bu araştırmacılar tarafından da tastik olunmuştur.

¹²⁹ İkdam, 21 Nisan 1915, S.6527, s.1

Çanakkale’de durumlar bu şekilde devam ederken Yunanlı bir bahriye nazırı bombardıman ve Yunanistan’ın bombardımana karşı tavrı ile ilgili bir açıklamada bulunmuştur.

Yunan Bahriye Nazırı’nın Corriere Della Sera gazetesine yaptığı açıklamada, müttefiklerin ancak karaya asker çıkarmaları halinde Çanakkale Boğazı’nı geçebileceklerini yoksa yalnız donanma ile hiçbirşey yapamayacaklarını söylemiştir. Ayrıca yalnız boğazın işgal edilmesiyle müttefik donanmaların vazifesini son bulmuş olmayacaktır çünkü İstanbul’un da zapt edilmesi gerekmektedir. Bunu yaparken Osmanlı hükümetinin Trakya’da oldukça fazla askerinin olduğu dikkate alınmalıdır. Türkiye Bulgaristan’ın tarafsızlığını sağlasa böyle bir durumda Trakya’daki bütün kuvvetini kullanabilir. Ancak eğer Bulgaristan savaşa girerse işte o zaman Yunanistan’ın da silaha sarılma ihtimali vardır.

İtilaf devletleri Yunanistan’ı savaşa girmesi konusunda teşvik etmemiştir. Yunanistan tarafsızlığını korumayı tercih etmiştir. Zira İtalya’da tarafsızlığını korumaktadır.

Yunanistan tarafsızlığını korumakla beraber itilaf devletleri ile olan münasebetini de samimiyetle sürdürmektedir. Herhangi bir durum olması ihtimaline karşı Yunan ordusu hudutlarını müdafa edecek bir mevkiye bulunmaktadır.

Bu açıklamayı yapan bahriye nazırı kabineye ilk girdiği zamanlarda Venizelos taraftarlarının etkisinde kalarak Çanakkale bombardımanı sebebiyle itilaf devletleriyle beraber olunmasını söylese de sonradan bu fikirden vazgeçmiştir. Venizelos taraftarı mebuslar o zaman nazıra, itilaf devletinin vaatlerde bulunduğundan, teminat verdiğiinden hatta Anadolu’da Yunanistan’a tavizler verileceğinden bahsetmişlerdir. Ancak bir süre sonra böyle bir durumun söz konusu olmadığı ortaya çıkmıştır. Daha önce itilaf devletleri Yunanistan’ın Sırbistan’a karşı savaşa katılması için vaatlerde bulunmuşlardı. Bundan sonra Rusya hükümeti müttefikler nezdinde bir teşebbüste bulunarak Yunanistan’ın Çanakkale hareketine katılmasına itiraz etmiştir. Rusya’nın bu teşebbüsü Venizelos kabinesinin istifasını verdiği sıralarda olmuştur.

Bulgaristan kesin fikrini beyan edemediğinden mevcut durumda belirsizliğini korumaktadır. İtilaf devletleri Bulgaristan’ı savaşa girmeye ikna için çalışırken

Bulgaristan da İtalya'yı gözlemlemektedir. Bulgaristan'ın durumu ise Yunanistan'ı etkilemektedir.¹³⁰

20-21-22 Nisan:

Birkaç günden beri düşman yine derin bir sessizliğe bürünmüştür.

Londra'dan bildirildiğine göre, Gelibolu ile Çanakkale mintikasını hergün bir kat daha takviye eden Osmanlılar, istihkamlara en büyük çapta toplar yerleştirmişlerdir. Tayyareler hergün müttefik donanmalar üzerine başarıyla bombalar atmaktadır. Tayyarelerin müttefik donanmalara verdiği zararda Osmanlı hükümetinin bilgisi dahilindedir.¹³¹

23 Nisan:

Düşman 23 Nisan'da tayyareleriyle bir harekette bulunmuştur. 2 İngiliz tayyaresi Maydos üzerinde uçarken devriyelerimiz tarafından ateş açılmış ve acele firar etmeye mecbur olmuşlardır. Ancak firarları sırasında kasaba üzerine birkaç bomba atmışlar ve bombaların patlamasıyla çoğu çoluk çocuk olmak üzere ahaliden 8-10 kişi yaralanmış, ölmüştür. Aralarında Maydos Rum Metropolidi bulunan yaralılar hastanede tedavi edilmektedirler. Bu şekilde sivil halkın bulunduğu bir yerleşim yerinin bombalanması düşmanlarımızın vahşetine yeni bir delildir. Düşman akşama doğru Maroz Körfezi üzerine sabit bir balon çıkarmışsa da teressüdat yapmasına meydan verilmeden kaçırılmıştır.

Zeval'den sonra Maroz Körfezi'nde gezinen düşman bir zırhlı ve iki kruvazörünü o yönde bulunan bataryalarımız başarıyla bombardıman etmiştir.

Çanakkale bombardımanında İngiliz ve Fransız filosunun uğradığı zayıat İstanbul'dan bildirilen raporlarda seri şekilde yazılmıştır. Bugüne kadar gelen haberler Türk bataryalarının çevikliğiyle ilgilidir. İtilaf devletleri Osmanlıları bu defa gafil avlayamamışlardır. Londra Konferansı'ndan beri Türkler yeterli mühimmat toplamaya zaman bulmuşlardır. Türk askeri düşmanı Anadolu sahilinden kovduğu gibi İran ve Rus arazisinde de başarı kazanmıştır. Mısır'ı tehdit etmektedir.

¹³⁰ İkdam, 22 Nisan 1915, S.6528, s.1

¹³¹ İkdam, 23 Nisan 1915, S.6529, s.1

Çanakkale’de ise düşman gemileri birbiri ardına mahvolmaktadır. Böylece İngiliz kibir ve gururu darbelere maruz kalmaktadır.¹³²

Fransızlar artık 18 Mart günü uğradıkları hezimetin Türk istihkamlarından atılan mermiler neticesinde olduğunu kabul etmektedirler. Zira daha önce 18 Mart günü batan yada zarar gören gemilerin torpiller sonucu olduğunu söylüyorlardı. Yaralanan Gaulois’nın tamiri havanın fırtınalı ve denizin dalgalı olması yüzünden zorlukla yapılmaktadır. Ajans Havas’a Bozcaada’dan gelen telgrafta Bouvet zırhlısından kurtarılan mürettebattan biri Fransız zırhlısının nasıl battığını anlatmıştır.

“Bouvet, tam yol ile dar mahallelere doğru ilerledi. Hamidiye istihkamını topa tuttuk. Mezkur istihkam dahi bize şiddetle mukabele etti. Türkler ibtida iyi nişan alamıyorlardı. Fakat bilahare mesafeyi pek çabuk tayin ettiler. Mermiler Bouvet’nın üzerinde patlıyor ve sefine her taraftan fena surette rahnedar oluyordu. Kumandan köprüsü altında bulunuyordum. Kumandan sefinenin cihet-i seyrinin tebdili için emir vermişti ki tam bu sırada şedid bir turfe işittim. Bu seda cephaneye deposunun işiali idi. Bouvet derhal yan tarafına pek ziyade meyletti. Tayfaların pek çokları da suların hücumunda boğuldular. İstihkamlar batmakta olan sefinemizin üzerine lieyyin kati ateş ediyorlardı. Ben bir İngiliz sandalı vasıtasıyla tehallsiz edildim.”

Batan gemiden sonra cesetleri toplamak için torpido istibotları Çanakkale sahili boyunca tarama yapmışlar. Çıkarılan cesetleri hastane gemisine koymuşlardır.

Bouvet’nin cephaneye deposunun kale mermileriyle havaya uçurulduğu ve bu mermilerin tesiriyle battığı şu surette itiraf edilmiş oluyor.¹³³ (Osmanlı heyet-i istihbariyesi)

Fransızlar ve Ruslar arasında 1891 senesinde bir ittifak aktedilmişti. Ne tesadüftür ki bu imzalanan ittifakın yeri 18 Mart Çanakkale zaferinde batırılan Bouvet zırhlısıydı.

Bizim için unutulmaz bir hatıra teşkil eden 18 Mart bombardımanında diğerlerinden önce Bouvet zırhlısının garkı Rusya ile Fransa’yı düşünceye sevk edecektir herhalde. Bizce bu hadise Fransız-Rus ittifakının artık suya düştüğünün göstergesidir. Aslında bu ittifakın suya düşmek üzere olduğunu anlıyorduk ve bunu böyle düşünen yalnız biz değildik. Fransa bugüne kadar sabredip ses çıkarmasa da ittifaktan beklediği neticeleri elde edememiştir. Fransa’nın uğradığı mağlubiyetlere, hezimetlere, harcadığı milyonlarca liraya karşılık Rusya’nın tekrar para istemesi Fransa’nın durumunu daha da zorlaştırmaktadır. Artık Fransa serzenişlerde, taşkınlıklarda

¹³² İkdâm, 24 Nisan 1915, S.6530, s.1, 26 Nisan 1915, S.6532, s.1

¹³³ İkdâm, 24 Nisan 1915, S.6530, s.1

bulunmaya başlamıştır. Bu da Fransa'nın sabrının tükendiğini göstermektedir. Rusya ise müttefiklerinden daha kurnazca hareket edip müttefiklerinden şiddetli bir surette şikayet ediyor. Başlarına ne geldiyse müttefikler yüzünden geldiğini anlatıyorlar. İtilaf devletleri arasındaki bu kavga, anlaşmazlık bizim için bir memnuniyettir. Onların bu durumu savaş cephelerindeki mağlubiyetlerinden daha eğlenceli olacaktır.

Osmanlı askerlerinin 18 Mart zaferi düşmanlarımız arasında daha şiddetli kavgalara sebep olacaktır. Bugün aralarında başlayan sahte taziyet telgrafları daha sonra savaş ilanı notalarına, dargınlığa delalet edecek hakaret içerikli neşriyata dönüşecektir.¹³⁴

25 Nisan:

25 Nisan'da kara hareketına başlayan düşman denizden bombardımanı da tamamen terk etmemiştir. Kara hareketına destek olması dolayısıyla denizden savaş gemileriyle de harekete devam etmektedir.

Bugün düşman donanması boğaza girmeye çalışmış ancak ateşimizle geri çekilmiştir. Bu sırada bir torpidosu batırılmış ve ağır yaralanan diğer bir torpidosu sürüklenerek Bozcaada'ya götürülmüştür.¹³⁵

26 Nisan:

Bugün düşmanın boğaza karşı denizden bir hareketi görülmemiştir.

Gelen haberlere göre İngilizler Bozcaada müftüsünü Çanakkale istihkamatına özel işaretler verdiği şeklinde bir ithamla idam etmişlerdir.

Berlin'den bildirildiğine göre, Gelibolu'daki Osmanlı mevzilerinin bombardımanı sırasında Triumph adlı 12 bin tonluk İngiliz savaş gemisi 3 obus isabeti ile hasar görmüştür. Ajans Reuter'in Malta'dan aldığı bu habere göre zırhlının uğradığı hasar pek büyüktür. Zırhlı mürettebatından pek çoğu da yaralanmıştır.

Triumph zırhlısı 1903 senesinde inşa edilmiştir. 12 bin ton olan zırhlının sürati 20 mil'dir. Makineleri 14 bin baskir kuvvetindedir. Zırhlıda 254 milimetrelik 4,190 milimetrelik 4 adet top bulunmaktadır.¹³⁶

¹³⁴ İkdâm, 23 Mart 1915, S.6498, s.1

¹³⁵ İkdâm, 27 Nisan 1915, S.6533, s.1

¹³⁶ İkdâm 28 Nisan 1915, S.6534, s.1

27 Nisan:

Bugün düşmanın 14 zırhlısı ve çeşitli torpido muhripleri boğazda ileri bataryalarımıza karşı bir teşebbüste bulunmuştur. Bataryalarımıza ve avcı siperlerine karanlık basıncaya kadar binlerce mermi atmalarına rağmen bir zabıt ve 3 askerimiz hafifçe yaralanmıştır. Seddülbahir bataryamızdan günde iki düşman nakliye gemisine isabetler olmuştur. Bir düşman gemisi karaya oturmuştur. Nakliye gemilerinin civarında bulunan asker dolu birçok sandal ve römorkörler de hasar görmüş, batırılmıştır.

28 Nisan:

Bugün bataryalarımızın ateşleri ile Fransızların Jandark zırhlı kruvazörü hasara uğramış ve de kruvazörde yangın başlamıştır. Kruvazör Bozcaada'ya çekilmek zorunda kalmıştır. Bugün ayrıca bir İngiliz torpido muhripi ateşlerimiz sonucu medhal civarında batırılmıştır.

Viyana basını Türk askerinin Çanakkale'de kazandığı başarıdan duyduğu memnuniyeti dile getirirken yazılarında "Şu Türkler ne yaman şeylermiş." cümlesini kullanmışlardır. Bir taraftan Osmanlı askerinin kazandığı başarı, diğer taraftan Almanya ve Avusturya'nın kazandığı başarı ile savaşın bu üç devletin lehine sonuçlanacağı şeklinde ahalide bir düşünce oluştuğunu da yazmışlardır.

"İtilaf devletleri Çanakkale'yi zorlamak maksadı ile giriştikleri hareketin altından kalkabilmek için boğaza milyonlarca asker göndermişlerdir."¹³⁷

29 Nisan:

Düşman donanması karaya ihrac edilen askerleri himaye etmek amacıyla çalıştığından boğaza karşı denizden herhangi bir harekette bulunamamaktadır.

Düşmanların Çanakkale Boğazı'na karşı giriştikleri hareketle ilgili olarak gazetelerde hala sorular vardır. Daily Kronikil gazetesi:

"Bizim memleketimizde birçok kimseler, müttefikler donanmasının niçin Mart'ta Çanakkale'yi zorlamaya çalışarak kendisini tahmini gayr-i kabil birçok hasarata

¹³⁷ İkdâm, 30 Nisan 1915, S.6536, s.1, Neue Freie Press, 29 Nisan 1915, Viyana.

uğrattığını ve bu suretle de Türklere vesait-i tedafiyelerini ihzar için vakit verdiğini sual ediyorlar.”

diye yazmıştır. Bu sualinde iki cevabının olduğu söylenmektedir. Birincisi Morning Post gazetesinin dediğidir. İngiltere Bahriye Nezareti tarafından planlanıp kolayca yapılması mümkün olan büyük hatadır. İkinci cevap ise bahriye nezaretinin planı son dakikada Venizelos’un sükutu üzerine büsbütün alt üst olmuştur. Hatırlanacağı üzere Venizelos müttefik taraftarıydı ve Yunanistan’ın onlar tarafında savaşa girmesini istiyordu. Müttefikler de Yunanistan’dan gelecek destek ile rahatlayacaklarını düşünüyorlardı ancak bu durum Venizelos’un istifası ile tersine dönmüştür. Yunanistan’dan ne asker gelmiş ne de Yunan limanları müttefiklerin emrine verilmiştir.

Belki bu ikinci nokta reddedilebilir. Bunu reddedenler birinci cevabı kabul etmeye mecburdurlar. Çanakkale harekatı İngiliz bahriye nezaretinin büyük bir hatasıdır.¹³⁸

1 Mayıs:

Düşman savaş gemileri karada güç hal ile tutunabilen kuvvetlerini büyük çaplı ateşleriyle himayeye mecbur kaldığından boğaza karşı bir teşebbüsleri olamamaktadır¹³⁹

“İngiltere’nin manen sükutu” başlığıyla neşredilen bir makalede aylarca devam eden Çanakkale taarruzunun sonuçsuz kalmasının İngiltere’yi fena bir vaziyete düşürdüğü yazılmaktadır. Osmanlıların gösterdiği cesaret üzerine Büyük Britanya’nın nüfuzu sıfıra inmiştir. Çanakkale muharebelerinin ulaştığı mühim netice İngilizlerin manen sükutu demektir. Osmanlıların Fransa ve İngiltere’ye karşı kazandığı başarı, İngilizlerin İslam alemindeki tesir ve nüfuzunu imha edecek mahiyettedir.

Halbuki 300 milyon müslümanı tabiyetinde bulunduran İngiltere hakimiyeti bu nüfuz üzerine kurulmuştur. Şimdi de son bulan Fransız nüfuzundan ise bahsetmeye bile lüzum yoktur.¹⁴⁰

¹³⁸ İkdam, 1 Mayıs 1915, S.6537, s.1

¹³⁹ İkdam, 2 Mayıs 1915, S.6538, s.1

¹⁴⁰ Kampana, 1 Mayıs 1915, Sofya (İkdam, 2 Mayıs 1915, S.6538, s.1)

2 Mayıs:

Bu gece düşman torpidolarının boğaza karşı önemsiz taarruzları başarıyla etkisiz hale getirilmiştir. Bugün Bolayır civarına aşırma ateşi yapan Agememnon zırhlısına 4 mermi isabet edince zırhlı ateşe devam edemeyerek çekilmiştir.¹⁴¹

4 Mayıs:

Bugün düşman gemileri Çanakkale boğazı girişinin açıklarında, pek uzaklarda kalarak bir teşebbüste bulunmamışlardır. Tayyarelerimiz uçuşlar yaparak düşman gemileri üzerine başarıyla bombalar atmışlardır.¹⁴²

6 Mayıs:

Düşman gemilerinin boğaza karşı bir hareketi olmamıştır. Bu arada Avam Kamarası'nda Çanakkale ile ilgili görüşmeler yapılmaktadır. Çanakkale'ye gönderilecek asker, zabitan, bunların nakli, İngiltere'nin kaynakları ile ilgili İngiliz baş vekili Askoyt'a bir soru sorulmuş ancak Askoyt bu sırada umumi bir beyanatta bulunmanın doğru olmadığını söylemiştir.

Çanakkale taarruzuna başlamazdan önce bahriye nazırlarıyla, bahriye birinci Lordu Fişer ile istişare edilip edilmediği Churchill'den sorulmuş ve Churchill tarafından bu soruya müsbet bir cevap verilmiştir.

Bir taraftan yenilgi üstüne yenilgi almaya devam eden müttefikler hala boğaza karşı taarruz ve bombardıman konusunda tartışmaya devam etmektedirler.¹⁴³

7 Mayıs:

Viyana'dan bildirildiğine göre Osmanlı askerinin gösterdiği kahramanlığa bir tebrik ve taktir nişanı olmak üzere Avusturya-Macaristan hükümeti Osmanlılara verilmek üzere son sistem bir tahtül bahrinin inşasına başlamıştır.

Boğazda bugün de herhangi bir hareket olmamıştır. Çanakkale'ye karşı yapılan taarruzun başarısızlıkla sonuçlanması durumunda İngiltere'de yönetimin karışacağı emareleri görülmeye başlamıştır. Hükümette bulunan İngiliz liberal kabinesinin

¹⁴¹ İkdam, 3 Mayıs 1915, S.6539, s.1, 4 Mayıs 1915, S.6540, s.1

¹⁴² İkdam, 6 Mayıs 1915, S.6542, s.1

¹⁴³ İkdam, 8 Mayıs 1915, S.6544, s.1

hükümetten indirilmesi olasılığı oldukça fazladır. Hükümette bulunanların sözlerine bakılırsa onlar Çanakkale'nin mesuliyetinden, maddi ve manevi mesuliyetlerden kurtulmak ve neticenin diğer hükümet dönemine gelmesini sağlamak düşüncesindedirler.¹⁴⁴

11 Mayıs:

Yaklaşık olarak bir haftadır düşmanın denizden bir faaliyeti görülmezken bugün, birkaç düşman gemisi medhal açıklarında bulunarak istihkamat haricinde kalan mahallere top atışında bulunmuş ancak hiçbir tesir yapmamıştır. Ayrıca bugün bir İngiliz zırhlısı medhal civarında Anadolu kısmındaki bataryalarımıza karşı tesirsiz ateş açtığı sırada tarafımızdan 4 mermi isabeti üzerine geri çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁴⁵

13 Mayıs:

Bu sabah boğaz medhalinin batısında Morto Limanı'nda bulunan bir İngiliz zırhlısına öğleden önce donanmamızın bir kısmı hücum etmiştir. Bu hücum üzerine zırhlı kumandan köprüsü hizasından, ortasından ve gerisinden aldığı üç isabet neticesinde derhal batmıştır.

İngiliz gazeteleri muhabirlerinden en Aschmidt Bartroll Çanakkale muharebesinin sonuçsuz kalması durumunda doğacak neticeler üzerinde dururken, batı cephesindeki harplere asker gönderilmese bile Çanakkale'ye Rus ordusunun yardımının olması gerektiğini, İstanbul'u zapt etmek için bunun gerekli olduğunu yazmıştır. Bundan da anlaşılıyordu ki girişilen teşebbüs sahip oldukları kuvvetlerin üstündedir. Son derece mahir zabitlerin kumandansında bulunan Türk ordusunu gafil avlamak ise mümkün değildir.

Düşman yaralılarını Mısır'a göndermektedir. Ancak bu sayı o kadar fazladır ki Mısır'daki bütün hastaneler dolduğu gibi, oteller ve en adi kahvehaneler dahi yaralılarla dolmuştur.¹⁴⁶

¹⁴⁴ İkdâm, 9 Mayıs 1915, S.6545, s.1

¹⁴⁵ İkdâm, 13 Mayıs 1915, S.6549, s.1

¹⁴⁶ İkdâm, 14 Mayıs 1915, S.6550, s.1

Bu sabah Morto Limanı'nda batırılan İngiliz zırhlısının Govliyat olduğu anlaşılmıştır. Avam Kamarası'nda Mösyo Churchill'de İngiliz zırhlısı Govliyat'ın battığını haber vermiştir. Govliyat'ın batmasıyla 500 kişinin telef olmasından endişe ediliyor.

Torpillenerek batırılan bu Govliyat zırhlısının, son Çanakkale hücumunda batan İngilizlerin Ocean adlı zırhlılarının sisteminde olduğu ve 1898 tarihinde inşa edildiği bilinmektedir. 13150 ton hacminde, 4 adet 30.5'lik, 12 adet 15 lik, 10 adet 7.6'lık ve 6 adet 4.7'lik toplarla donatılmış olan zırhlı, 2 makineli tüfek ile 4 adet de torpidoya sahiptir. 119 m uzunluğunda, 20.6 m genişliğinde ve su kısmından aşağı 8 metre olan Govliyat zırhlısının 750 kişilik mürettebatı vardı. Mürettebatından büyük çoğunluğu boğulmuştur.

Bu muzafferiyet torpido muharibi tarafından kazanılmıştır. Vazifelerini başarıyla yerine getiren ve uzaklaşan bu bir kısım donanmamız birçok düşman torpidosunun şiddetle takibine maruz kalmıştır. Sahil bataryalarımızın ateşleri ile bu düşman torpidoları çekilmeye mecbur olmuşlardır. Bu esnada düşman torpidoları arasında şiddetli üç patlama gürültüsü işitilmiştir.¹⁴⁷

14 Mayıs:

Denizde bugün itibariyle mühim bir hareket olmazken, dün batırılan Govliyat'ın yankıları hala devam etmektedir. Müttefiklerimizin bu olayla ilgili olarak arka arkaya tebrikatları olmaktadır. Viyana ve Alman basını bugünkü nüshalarında Türk askerinin kazandığı bu başarıyı tebrik ederken, bu hadisenin Osmanlı bahriyesi için gerek askerlik ve gerek maneviyat açısından gayet parlak bir zafer olduğunu yazmışlardır. "Çünkü bu defa Türkler hücumu uğramamışlar, bizzat onlar hücum etmişlerdir." şeklinde yazılar neşretmişlerdir. Osmanlı ordusunun karşısında bulunduğu vazifeler hakikaten büyüktür. Bu vazifeleri yapabilecek metanete sahip olmak gerekir ki bu da Osmanlı askerinde vardır. Çanakkale'de Türk askerinin gösterdiği fedakarlık Osmanlılardaki fedakarlığı takdir hususunda en ziyade vardır ve bu konuda yapılan açıklamaları bile aşmıştır.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Tanin, 15 Mayıs 1915, S.2300, s.1

¹⁴⁸ Tanin, 16 Mayıs 1915, S.2301, s.1

15-16 Mayıs:

İki günden beri düşman denizdeki suskunluğunu sürdürmektedir.

Yerli ve yabancı basında Çanakkale bombardımanının zorluğu ve Osmanlı donanmasının başarısı konuşulmaya devam ediyor. Neue Freie Press gazetesinin bir makalesinde: “Müthiş Çanakkale önünden çekilmediği takdirde tevafuk-u bahriyesine veda etmek tehlikesine maruz bulunan İngiliz donanmasının nüfuzunu bu küçük Osmanlı donanması sarsmıştır” şeklinde cümlelerle Osmanlı donanması övülmektedir. Osmanlı donanmasının bu şekilde övgü sözlerine ihtiyacı da yoktur. Kazandığı başarılar onun gücünü, küçümsenmemesi gerektiğini göstermektedir.3 millete karşı mücadele veren Osmanlı askeri ve Osmanlı milleti artık Avrupa’da hakkıyla bir şeref mevki elde etmiştir. Çanakkale’nin geçilmesinin imkânsız olduğunun teminatı Osmanlı askeridir.

Bu arada İngiltere’de Avam Kamarası’nda tartışmalar devam etmektedir. Mart ayında Çanakkale’ye taarruz edilmesinin doğru bir karar olup olmadığı tartışılmaktadır. Lord Feçır’ın kara askerinin de katılabileceği bir zamana kadar beklenmesi gerektiğini söylediği ancak bu tavsiyenin dinlenmediği söylenmektedir. Bu tavsiyeyi dinlemeyen kişinin kim olduğu sorusunun cevabı ise Churchill’den beklenmektedir.

Mösyö Churchill bu soruya şu cevabı vermiştir: “Bu mesele memleketin menaf-i hayatiyesine zarar irad eder. Bahriye nezaretinde meslektaşlar arasında itilaf-ı nam mevcut bulunduğu şüphe etmemelidir.”

Churchill verdiği bu cevap ile kesin bir isim vermezken sadece kişiler arasında fikir ayrılıklarının olabileceğini yani Lord Feçır’ın bu düşüncesinin normal olduğunu söylemeye çalışmıştır. Politik bir cevap veren Churchill belki de hala yaptıkları hatayı kabullenmemekte, bunun yüzlerine vurulmasından rahatsızlık duymaktadır.

25 Nisan’dan itibaren deniz hareketini sınırlandırarak kara hareketine önem veren düşman bunda da başarısızlıklarla boğuşmaktadır. Gelibolu Yarımadası’nda birkaç noktada aynı anda başladığı karaya asker ihracı konusunda şuana kadar sadece ölü ve yaralılarından başka bir şey elde edemeyen düşmanın bu durumunu Atina tarafından yakından takip alınmaktadır. Hatta düşman askerinin uğradığı kayıplardan dolayı Atina’da bir yeis ve matem havası olduğu da gelen haberler arasındadır.

İtilaf-ı müselles devletleri Çanakkale hareketi hakkında halkın endişelerini izole edebilecek bir muvaffakiyet elde edemediklerinden dolayı çok nadir malumat vermektedir.¹⁴⁹

Fransız bahriyesi Çanakkale'de başarılı olacağını zannetmiştir. Nasıl harekete geçileceği konusunda Fransız ve İngiliz kumandanları arasında bir fikir ayrılığı vardı ve Fransızların Asya sahilinden yani Kumkale'den atılmasından sonra Fransız Damad ile İngiliz Hamilton arasındaki durum şiddetlenmiştir. Bundan sonra da Fransızlar Damad'ı değiştirmişlerdir. Çanakkale hareketinin gidişatı müttefikler arasında sorun olmaya başlamıştır. Bunun olacağı daha başından söyleniyordu İngiltere, Fransa ve Rusya ne kadar beraber hareket etseler de yeri geldiğinde elbetteki kendi menfaatlerini gözönünde bulundurarak hareket etmektedirler.¹⁵⁰

18 Mayıs:

17 Mayıs gününü sessiz geçiren boğazda bugün düşman gemileri pek uzaktan medhal civarındaki bataryalarımızı aralıklı olarak bombardıman etmiştir. Bir netice elde edilmeden yapılan bu bombardımanda Albion zırhlısına bir mermi isabet ettiği görülmüştür.

3 haftalık bir gayret ve mesaiden sonra müttefikler hedef ve gayelerine öncekinden çok yaklaşmışlardır denilenemez. İngilizler ve Fransızlar 25 Nisan'dan bu zamana kadar 5 savaş gemisi ile diğerlerinden bir hayli gemi kaybetmişlerdir. Harcadıkları paralar, yaptıkları masraflar düşünülürse henüz ellerine bir şey geçmemesi onlar için zor bir durum yaratmaktadır. Osmanlı bataryaları ve istihkamları bombardımanın başladığı günden beri tesir ve kuvvetini korumaktadır. Torpil hattının yarılması hala ümitsizdir. Osmanlı kuvvetleri için düşman gemilerini batırmak veya hasara uğratmak imkanı heran mevcuttur.¹⁵¹

Bu sabah Rumeli mıntikasında bulunan mevzilerimize karşı bir torpido muhribiyle Şarلمان, Hanri Katr zırhlıları tarafından ateş açılmış ve Anadolu'da bulunan bataryalarımız bu ateşe karşılık verince geri çekilmişlerdir. Öğleden sonra ise İnfexible ve Lord Nelson zırhlıları aynı surette ateş açmışlar ve bunlarda aynı netice

¹⁴⁹ Tanin, 17 Mayıs 1915, S.2302, s.5, Neue Freie Press, 15 Mayıs 1915, Viyana.

¹⁵⁰ Tanin, 18 Mayıs 1915, S.2303, s.1

¹⁵¹ Tanin, 19 Mayıs 1915, S.2304, s.1

ile uzaklaşmışlardır. Lord Nelson yanlış atışıyla denize 200 mermi düşürmüştür. Yapılan bu hareket neticesinde zaiyatımız 2 askerin yaralanması olmuştur.

İngilizlerin Çanakkale’de uğradığı zaiyatlarda asilzade ailelere mensup kimselerde bulunmaktadır. Askoyt’un oğlu ağır surette yaralanmış bir yeğeni ölmüş, diğer iki yeğeni ve onun oğlu yaralanmıştır. Lord Kolondic, Marki Morkonton’un oğlu Lord Valos Kontun, Kont Gauloiss’ın oğlu Keytşevart ve Baron Rovney ölenler arasında sayılmaktadır.¹⁵²

19 Mayıs:

Boğaz medhal karşısındaki düşman zırhlıları ileri sürülen bataryalarımızla bir müddet karşılıklı ateş açmışlardır. Şarlman zırhlısına bir mermi isabet etmiştir.

20 Mayıs:

Bugün medhal civarındaki düşman gemileri sol cenahımıza karşı başarısızlıkla sonuçlanan taarruzlarını ateşleriyle himaye edip ileri götürmeye çalıştıkları sırada Anadolu sahilindeki ileri bataryalarımız düşman zırhlılarına başarılı atışlar yaparak Magestic, Albion sisteminde iki zırhlısına isabetler gerçekleştirmişlerdir.

Boğazda İngiliz hüsranı devam ederken, İngiliz gazeteleri bombardımanın neticesinden dolayı mesuliyeti Churchill’e yüklerken, İngiltere’nin bir tahkikat yapılmasını istediğini yazmışlardır.

Bu arada General Damad’ın yerine tayin olunan Fransız askerinin kumandanı General Gouraund’nın Çanakkale önüne geldiği alınan haberler arasındadır.

Müttefiklerimiz şimdiye kadar Çanakkale önünde 35 bin zaiyat vermişlerdir Yalnız Mısır’da 12 bin yaralı nakledilmiş olduğu haber alınmıştır.¹⁵³

21 Mayıs:

İki düşman zırhlısı bu sabah Anadolu ve Rumeli’deki piyade mevzilerimizi bombardıman ederken, sahil bataryalarımızdan biri İngiliz zırhlısına 2 mermi isabet ettirmiştir. İsabet alan zırhlı önce Morto Limanı’na iltica etmiş daha sonrada boğaz haricine çekilmiştir.

¹⁵² Tanin, 20 Mayıs 1915, S.2305, s.1

¹⁵³ Tanin, 21 Mayıs 1915, S.2306, s.4, 22 Mayıs 1915, S.2307, s.1

Ayrıca bu sabah boğaza doğru ilerleyen bir düşman zırhlısına topçularımız tarafından ateş açılınca, zırhlıda yangın çıkmış ve diğer gemiler tarafından çekilerek götürülmüştür.¹⁵⁴

22 Mayıs:

Bugün Seddülbahir bölgesindeki kara taarruzuna destek vermek amacıyla giden zırhlılardan Magestic zırhlısı Anadolu sahilindeki bataryamızın ateşiyle 4 mermi isabeti almıştır. Zırhlı hemen medhali terk etmiştir. Bunun yerine gelen Vanjans sisteminde bir zırhlıyada 2 mermi isabet ettiği görülmüştür. Bu esnada bataryalarda bulunanlardan 6 askerimiz yaralanmıştır.

Çanakkale ve bununla birlikte İzmir'e karşı yapılan başarısız taarruzlar İngiltere'de büyük bir galeyana meydana getirmektedir. Bunu bir sonucu olarak da Churchill aleyhine pek çok husumetler toplanmaktadır. İngiliz kaynaklarının bildirdiği bu haberlerden başka Ajans Reuter Churchill'in bahriye nezaretinden uzaklaştırılması gibi bir konudan da bahsetmektedir.

İngilizlerin Çanakkale önünde uğradıkları zayıyatın ne kadar olduğu konusunda bir hesap yapılacak olursa, ilk önce batan gemileri dikkate almak gerekmektedir.

Bouvet Fransız	11.250 ton
Gaulois Fransız	11.200 ton
Ocean İngiliz	13.150 ton
İrresistible İngiliz	15.250 ton
Govliyat İngiliz	13.150 ton
	<u>65.100 ton</u>

Batırılan bu büyük zırhlılardan başka muhtelif tarihlerde İzmir istihkamatı önünde ve boğazın dahil ve hariç kısımlarında, istihkamatımız tarafından 5 büyük torpido veya muharib batırılmıştır. Bunlar en yeni sistem gemilerdendir. Bunların ebat ve isimleri hakkında malumat almak güçtür. Çünkü adetleri çok ve sistemleri aynı olan bu gemilerin birbirinden kolayca ayırt edilmesi mümkün değildir.

¹⁵⁴ Tanin, 23 Mayıs 1915, S.2308. s.1

Tahtelbahriler

E 15	İngiliz	825
AE 2	İngiliz	825
Diğer iki tahtelbahri		725

Çeşitli ebat ve şekilde olan, çeşitli sistemlerdeki 5 tahtelbahrin tonu toplam 3500'ü bulmaktadır.

Zikredilen bu savaş gemilerinden başka yine çeşitli ebat ve şekillerde isim ve hacmi meçhul 10 adet torpil gemisi veya nakliye gemisi hep istihkamlarımızdan atılan mermilerle batırılmıştır.

Şimdiye kadar Çanakkale ve İzmir önlerinde 25 parça gemi kaybedilmiş ve bunların toplamları 75 bin ton olurken, içlerinden batan eşyaların adedi de takriben 2000 dir.

Düşmanın zaiyatı elbetteki bu 25 parça gemiden ibaret değildir. Kara muharebelerinde uğradığı hezimetler hesaptan ayrı tutulmuştur. Düşman filounun hasarzade gemileri Malta ve Tolun tersanelerini doldurmuştur Kruvazör ve torpidolardan en güzel zırhlılara varıncaya kadar birçok gemi bunların arasındadır.

İnflexible ve Cornwallis gemilerinin tamiri aylarca sürecek derecede vahimdir. Quinn E lizabeth d eridenotunun da hasarı pek büyük olmasa da 38 lik mermi atan toplarının bozulduğu ortaya çıkmıştır.

Görülüyorki düşmanın Çanakkale önünde Şubat ayından beri uğradığı zayıat oldukça vahimdir. Buna karşılık elde ettiği netice ise hemen hemen hiçtir. Bu durum karşısında İngilizler Churchill'e kızsalar, Çanakkale'de Osmanlı kahramanlarının yapabileceğini hesap edemeyen bu gururlu bakış açısında hücum etseler azdır. Fakat bu zayıat listesinin bu kadarla da kalmayacağını unutmamak da lazımdır.

Bu arada 19 Mayıs günü mermilerimizin isabetiyle çekilmek zorunda kalan Şarlman zırhlısının ciddi bir şekilde tamir edildikten sonra savaşa katılabileceği belirtilmiştir.

155

23 Mayıs:

Düşman gemileri bugün boğaz medhali tarafında bulunan mevzilerimize hafif ve tesirsiz surette ateş etmişlerir.

İtilaf devletlerinin Çanakkale'de uğradığı zaiyatın çokluğundan dolayı sıhhi malzemeye ihtiyaç duydukları haber alınmıştır. İhtiyaç duyulan malzemeleri temin edebilmek için İnflexible zırhlısı Selanik'e gönderilmiştir. İnflexible 48 saat Selanik'te kalarak ne kadar sıhhi malzeme varsa hepsini toplayarak hareket etmiştir. Fransızların Çanakkale önünde son zamanlardaki yaralılarına ayrılmış olan bu malzemenin 10 bin adet olduğu Yunan gazetelerince yazılmıştır.¹⁵⁶

25 Mayıs:

Bugün düşman zaiyatına bir yenisi daha eklenmiştir. Öğleden sonra Saroz Körfezi'ndeki Arıburnu önünde atılan bir torpil ile düşmanın Triumph zırhlısı saat yarımında batırılmıştır.

Triumph zırhlısı tonajı itibarıyla şimdiye kadar Çanakkale önünde batırılan İngiliz zırhlılarının biraz daha küçüğü olmakla beraber onların en yenisi ve teçhiza itibari ile de daha mükemmeli idi. Her ne kadar Ocean, Govliyat ve İrresistible zırhlılarının da 4'er adet 30.5'lik toplara karşılık Triumph da 4 adet 35.4'lük top bulunuyor desede diğerlerinin 40'çapına karşı bu topların çapları 47 idi. Bundan başka daha önce batırılan İngiliz zırhlılarında bulunan 45'çapında 15 cm'lik toplara karşılık Triumph zırhlısı 14 adet 50'çapında 19 cm'lik topla donatılmıştır. Triumph 1903 senesi yapımı olup saatte 20 mil hızla giden son sistem bir zırhlı idi. Maliyeti oldukça yüksek olduğu düşünülürse düşmana ne kadar büyük darbe indirilmiş olduğu anlaşılır.

Bu sayılanların dışında zırhlı 14 adet 7,6 cm'lik, 4 adet 5,7 cm'lik toplarla ve 4 makineli tüfek, 4 tahtülbahri torpil kovanınada sahipti. Makinesi çift uskurlu ve 14 bin beygir kuvvetinde idi. Genişliği 21,6, uzunluğu 122 ve su kısmından aşağı 7,5 m olan Triumph 700 mürettebata sahipti. Bu zırhlı Armstrong destgahlarında Şili hükümeti hesabına inşa edilmiş ve İngiltere tarafından satın alınmıştı.

Bu özelliklere sahip olan Triumph zırhlısı nasıl battı? 25 Mayıs yani bugün öğleden sonra saat yarımında torpil ağlarını yapmış Saroz Körfezi'nde Arıburnu önünden bir

¹⁵⁶ Tanin, 25 Mayıs 1915, S.2310, s.1

seyir botu ile geçiyordu. Maksadı bir aydan beri İngilizlerle savaşan askerlerimizin mevzilerini bombardıman etmektir. Bu aşıkardı. Bu zırhlıya iki torpido muhribi refakat ediyordu. Vengeance sisteminde diğer bir zırhlıda biraz açıkta bulunuyordu. Taarruz eden zırhlıları tahtelbahri hücumlarına karşı muhafaza etmek üzere bir çok torpido muhribleri ile karakol vapurları açıklarda dolaşmakta idi. Bu müthiş tedbirlere rağmen müttefiklerimiz Alman bahriyesine mensup bir tahtelbahri hiçbir taraftan fark edilmeksizin Triumph zırhlısına hücum etmeyi başardı. Attığı torpil zırhlının ağlarını kesip ortasında patladı.

Torpillendikten sonra zırhlı derhal güvertesi suya girinceye kadar yan tarafa meyletti ve 9 dakika sonra devrildi. Omurgası yukarıya gelmiş olduğu halde daha 21 dakika yüzdükten sonra büsbütün suya battı. Mürettebatında bir kısmı güverteye çıkmışlar, bunları top ateşiyle mahvetmek imkanı varken topçularımız hissi necip bir davranışla bunu yapmamışlardır.

12 bin ton hacmindeki zırhlının 700 mürettebatı vardı. Patlamayla mürettebatın çoğunluğu mahvolmuştur.

Savaşın başında bu gemi bir Japon amiralinin idaresinde bombardımana katılmıştı. Ancak Alman bataryaları tarafından önemli bir hasara uğratılmıştı. Bu zırhlıya Nisan ayında Turgut Reis zırhlısı tarafından da büyük çaplı bir mermi isabeti olmuştu.

Alman tahtelbahrilerinin ortaya çıkması Çanakkale önündeki sair düşman savaş gemileri arasında pek büyük heyecana sebep olmuştur.¹⁵⁷

26 Mayıs:

Bugün Morto Limanı istikametinden Rumeli sahilindeki mevzilerimize ateş açan bir düşman zırhlısı Anadolu bataryalarımızın ateşlerinden dolayı geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Çanakkale'de düşmanın durumu oldukça vahim bir şekildeyken bizim için oldukça memnun edici bir vaziyettir. Müttefiklerin Çanakkale mağlubiyetleri ile birbirlerine düşmeleri an meselesi gibi gözükmektedir. Özellikle Govliyat'ın torpillenmesi hususunda bir sorun ortaya çıkmıştır. Bir İngiliz zırhlısı olan Govliyat'ın Fransız cenahını himaye ederken torpillenmesi iki müttefik arasındaki

¹⁵⁷ Tanin, 26 Mayıs 1915, S.2311, s.1, 27 Mayıs 1915, S.2312, s.1

dostluğun zayıf olduğunu ispatlamıştır. Ayrıca İngiliz Hamilton ile Fransız Damad'ın anlaşamamasından dolayı Damad'ın görevden alındığı hususu da ortaya atılmaktadır. Görüldüğü üzere müttefikler arasında küçük şeyler dahi sorun olmaya başlamıştır. Savaş sonunda neler olacağı merak konusu olmaktadır.

Bu arada savaşın balangıcında tarafsızlığını ilan eden İtalya'nın Çanakkale taarruzlarına katılacağı şeklinde şayialar dolaşmaya başlamıştır. Ancak bazı kaynaklardan alınan haberlere göre bu doğru değildir. Şu an İtalya'nın Türkiye'ye hücum etmek gibi bir durumu sözkonusu değildir. İngiltere ve Fransa'ya böyle bir taahhütte bulunmamıştır. Ve Türkiye ile olan siyasi münasebetlerine aynı şekilde devam etmektedir.¹⁵⁸

27 Mayıs:

Düşman donanması arka arkaya ağır kayıplar vermeye devam ediyor. Triumph'dan sonra bugünde Magestic sistemindeki bir İngiliz zırhlısı bu sabah saat 6 buçuk gibi Alman bahriyesine mensup tahtelbahri tarafından atılan bir torpil ile batırılmıştır. Seddülbahir önünde meydana gelen olayda torpil zırhlının kıç tarafına isabet ederek patlamış ve zırhlı hemen yan yatmıştır. Kısa bir süre sonra zırhlının önce kıç tarafı batmış sonra da arka üstü devrilerek büsbütün devrilmiştir. Zırhlının enkazı denizin dibinde olduğu halde görülmektedir.

Magestic zırhlısı aynı sistemde zırhlıdan biri olup 1895'te inşa edilmiş 15.150 ton hacminde ve saatte 18.5 mil sürata sahiptir. Zırhlı 35 çapında 4 adet 30,5 lik, 40 çapında 112 adet 15 lik, 40 çapında 16 adet 7,6 lık ve 4 adet 4,7 lik toplarla donatılmıştı. Bunlardan başka 4'ü tahtelbahri olmak üzere 5 torpil tüpüne ve 2 makineli tüfeğe sahipti. Uzunluğu 119, genişliği 22,8 ve su kısmından aşağı 8.4 m olan Magestic'in mürettebatı 707 kişiden oluşuyordu.

Çanakkale muharebatı artık yeni bir safhaya girmektedir. Arka arkaya batan düşman gemileri buna işaret etmektedir. Önce Govliyat aradan -10 gün geçmeden Triumph, 48 saat sonra Magestic... Bu gemiler Çanakkale'yi eçmek, istihkamatı yerle bir etmek, İstanbul'u almak için gelmişlerdi. Oysa şimdi sonuç ağlanacak vaziyettedir. Şimdiye kadar düşmanın 7 kalesi yok olmuştur, binlerce can mahvolmuştur. Türk

¹⁵⁸ Tanin, 26 Mayıs 1915, S.2311, s.1, 27 Mayıs 1915, S.2312, s.1

askeri şükürler ederek zaferi kutlarken düşman hala biryerlerden umut bekliyor. Bu hafta İtalya'nın savaşa iştiraki beklendi ancak boşa çıktı.

Türk askeri Çanakkale'de müttefiki Alman tahtelbahrileri ile birlikte harikalar yaratmaktadır. Karadaki muharebelerden de eli boş çıkan düşman acaba ne yapacak?

Düşman Çanakkale'ye ilk mermilerini atarken İstanbul'da Meclis-i Mebusan son celsesini yapmıştı. O zaman millet meclisinin muhterem reisi bütün milletin azim ve kararına tercüman olarak kor ve ateşli bir şekilde nutuk atmıştı. Son nefere, son kurşuna kadar harp edecek bir milletin mutlaka başaracağını söylerken kalbinin bütün imanı ile: "Çanakkale İngiliz donanmasına ancak bir mezar olacaktır!" diye bağırmıştır. İşte o zamandan beri geçen aylar gösterdi ki Halil Bey'in imanlı kalbinde çarpan itimat ve kanaat aldanmamıştır: Çanakkale İngiliz donanmasına mezar oluyor... Sadece donanmaya değil, bir de koskoca orduya! ¹⁵⁹

Triumph ve Magestic zırlıların gark edilmesinden sonra müttefikimiz Avusturya matbuatı bu konuda duydukları memnuniyeti dile getirirlerken tebriklerini de sunmuşlardır.

İngiltere Triumph'un batırılmasını bahriye nezareti aracılığı ile ilan etmiştir.

İtilaf devletlerinin Gelibolu Yarımadası üzerinde başladıkları kara hareketinde durumları pek de iyi görülmemektedir. Zaiyatları oldukça fazladır. Şimdiye kadar düşmanlarımıza veddiğimiz zaiyat Alman tahtelbahrilerinin Çanakkale muharebatında faal bir rol oynamaya başlamaları ile daha da büyük bir yekün teşkil edecektir. Adalar Denizi'nde bulunan İngiliz muhabiri bile artık bu gerçeği ve ordularının tarif edilemeyecek derecede azim olan zaiyatlarını itirafa başlamıştır.

Çanakkale hareketini yakından takip eden Daily Telegraph gazetesi muhabiri İngiliz sansürünün gözünden kaçan bir mektubunda bunu açıkça dile getirmiştir. Sahilin ufak ve en göze gözükmeyen noktalarına kilitli top ve mitralyöz yerleştiren Türk askerlerinin asker çıkarmak için sahile yanaşan düşman gemilerine müthiş bir ateş kasırgası halinde taarruzda bulunduğunu ve müthiş bir zaiyatın olduğunu yazmıştır. Sahile çıkarılan bütün düşman kuvvetleri aynı ateş tufanı ile karşılanmaktadır. Öteye beriye şıkışan İngiliz askerlerine feci bir ölüm saçmaktadırlar. Bu feci ölümlere bir

¹⁵⁹ Tanin, 28 Mayıs 1915, S.2313, s.1

de Çanakkale'deki tahtelbahri hareketleri eklenince sonuç elbetteki düşmanlarımız için bir hezimet olacaktır. Düşmanlarımızın bölgedeki hezimetlerini kendileri bu şekilde dile getirdiklerine bakılırsa ne halde oldukları da kolaylıkla anlaşılabilir.¹⁶⁰

28 – 29 Mayıs:

Boğazın girişi açıklarında torpidolardan başka bir şey görünmezken evvelki gün torpillenerek İmroz Adası'na çekilen Agememnon sistemindeki zırhlının ortadan kaybolduğu ve akibetinin de anlaşılamadığı bildirilmiştir.

Berlin ve Viyana basını hala Triumph ve Magestic zırhlılarının batırılmasının yankılarından ve öneminden bahsetmektedirler. Neue Freie Presse gazetesinde donanmanın ricatı ile şimdiye kadar birçok İngiliz ve Fransızların kanlarını döktükleri Çanakakale'ye karşı yapılan harekattan feragat etmek demek olduğunu yazmıştır. Donanma Çanakkale'de oldukça zor günler yaşamaktadır.¹⁶¹

Agememnon zırhlısının Alman tahtelbahrilerinden biri tarafından torpillenmesinden sonra, düşman tahtelbahriler tarafından yeni bir taarruzun olması endişei ile Çanakkale önündeki bütün savaş gemilerini çekmek durumunda kalmıştır. Çanakkale önünde yalnız birkaç torpido bırakan düşmanın gemilerinin Adalar Denizi koylarına kapandığı bildirilmiştir.

Magestic zırhlısının kaybı İngiltere'de son derece kötü tesirler meydana getirmiştir. Bahriye mütehasıslarından biri Daily News gazetesinde bu konu ile ilgili açıklamada bulunurken, az önce bahsettiğimiz tahtelbahriler konusuna da değinmiştir. Adalar Denizi'ndeki bu vaziyetten duydukları endişeyi dile getiren zat Magestic'in zayi edilmesiyle 7. geminin de kaybedildiğini söylemiştir. Savaşta başlarken bu gemi sisteminde 40 gemiye sahipken, 7 tanesinin zayi ile %17 derecesinde donanmaları zarar görmüştür. Bununla beraber savaşta şu ana kadar Alman donanmasının sağlam olduğu da düşünülürse bu %17 lik zarar daha da artmaktadır.

Londra'da bildirilen haberlerle de teyit edilen İngiliz ve Fransız zayıtı gayet vahimdir. Hatta müttefiklerin Çanakkale'de uğradıkları zayıtın Batı cephesinde

¹⁶⁰ Tanin, 29 Mayıs 1915, S.2314, s.3

¹⁶¹ Tanin, 30 Mayıs 1915, S.2315, s.1,4

uğradıkları zayıttan çok daha fazla olduğunu da söylemek mümkündür. Müttefiklerin elinde sadece bir koy vardır. Bir limanları bile yoktur. Ayrıca tahtelbahrilerin zuhurundan beri tesirler daha vahim bir şekil almıştır.

Çanakkale’de İngilizlerin adiliği olarak nitelendirilen bir de olay yaşanmıştır. Çanakkale hareketini idare eden Osmanlı generali İngilizler tarafından yapılan talep üzerine İngiliz cesetlerinin defnedilmesi için 9 saatlik bir mütareke vermiştir. Ancak bu durum İngilizler tarafından farklı bir suretle gösterilerek bizim bir zaafımız gibi anlatılmıştır. Osmanlı kıtaatı için hiçbir lüzum ve mecburiyeti yokken böyle bir davranışta bulunması bir insanlık örneği iken, İngilizlerin bunu halka yansıtış şekli gerçekten acınacak bir durumdur. Artık bir çare bulamadıklarından bu şekilde kendilerine yakışmayacak tarzda davranışlarda bulunmaktadır.¹⁶²

30 Mayıs:

Boğazda düşman gemilerinin herhangi bir hareketi görünmezken, Alman tahtelbahrilerinin Çanakkale önündeki başarılarının düşman maneviyatını son derece bozmuş olduğu anlaşılmaktadır. Hatta Paris’ten alınan haberlere göre İngiltere’nin Çanakkale’deki başarısızlıklardan sonra yeniden takviye kıtaatı ve mühimmat göndermesi için Fransa harbiye nazırını tazyik ettikleri bildirilmektedir. Müttefikler Çanakkale’de nüfuzlarını yeni muharebelerle tamir edebilmek için bu konuda teşebbüslerde bulunmaktadır.

2 İngiliz zırhlısı (Triumph – Magestic) nın ard arda batırılması Londra’da büyük heyecan yaratmıştır. İngilizlerin hareketi bir an önce sonuçlandırmak yada vazgeçmek gibi düşüncede oldukları da gelen haberler arasındadır. Bu düşüncelerin ortaya çıkmasında önemli etkenlerden biri Alman tahtelbahrileri olmuştur. Şayet birkaç tahtelbahri Cebelitarık’tan geçebilmişse başkalarında geçebilir. Bu noktada müttefiklerin endişeleri artmaktadır.

Bu arada İngilizlerin Triumph zırhlısının batırıldığı sırada 3 zabıt ve mürettebatından da 420 kişinin telef olduğu İngiltere bahriye nezareti tarafından ilan edilmiştir. Tüm

¹⁶² Tanin, 1 Mayıs 1915, S.2316, s.1,3

bu kayıplar halk arasında ve de devlet ricalindeki heyecanı arttırmakta, endişeleri günyüzüne çıkarmaktadır.¹⁶³

4 Haziran:

Boğaz sessizliğini sürdürürken, bugün Adalar Denizi'nde ve Çanakkale karşısında büyük başarılar gösteren Alman tahtelbahrilerinden bir tanesi ahalinin minnettar alkışları arasında İstanbul'a limanımıza gelmiştir.¹⁶⁴

8 Haziran:

Düşman donaması Alman tahtelbahrilerinin Adalar Denizi ve Çanakkale önlerinde zuhurundan beri boğaza karşı herhangi bir teşebbüste bulunmaya cesaret edememiştir. Boğazda bugün de denizden herhangi bir hareket söz konusu olmamıştır.

Çanakkale'nin tazyiki Rusya ve itilaf devletleri için hayati bir meseledir. Bu meselenin ehemmiyeti ise Rusya'nın noksan mühimmat yüzünden çekmekte olduğu sıkıntının derecesiyle ilgilidir. Fakat bugüne kadar gerek müttefik filonun ve gerek İngiliz – Fransız ihraç kuvvetlerinin Türk mukavemeti karşısındaki başarısızlığı bu teşebbüsün zorluğunun giderilemeyeceği kanaatini getirmiştir. Büyük hayallerle başlanan Çanakkale bombardımanının müttefikler açısından bu derece kötü sonuçlar vererek devam etmesi Rusya için daha da zor günlerin gelmekte olduğunun göstergesidir.¹⁶⁵

10 Haziran:

Boğazda bugün de bir hareket görülmemiştir.

Bu arada bir süvari yüzbaşı Almaya'ya giderken Çanakkale bombardımanı ile ilgili görüşlerini dile getirmiş, İstanbul'da bulunduğu süre boyunca izlenimleri ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Yüzbaşı Fonmuke, Çanakkale'yi zorlayıp geçmenin İstanbul'u almak kadar mümkünsüz olduğu görüşündedir. Türkleri askerlik açısından oldukça iyi bulan yüzbaşı, Gelibolu'da müttefikler tarafından karaya çıkarılan askere karşı hareket etmelerinin zor olduğunu çünkü İngiliz gemilerinin

¹⁶³ Tanin, 1 Haziran 1915, S.2317, s.1,4

¹⁶⁴ Tanin, 5 Haziran 1915, S.2321, s.4

¹⁶⁵ Tanin, 10 Haziran 1915, S.2326, s.1

bütün havaliyi büyük toplarla ateşe tuttuğunu söylemektedir. Yüzbaşıya göre Alman tahtelbahrilerinin zuhurundan beri iş birden bire değişmiştir. Bir hafta içinde İngilizler 4 gemi, Fransızlar 2 gemi zayi etmiştir. Diğer düşman gemileride mahvolmuştur.

Bu noktada biz yüzbaşının düşüncelerine katılmıyoruz. Çünkü Türk askeri Alman tahtelbahrilerinin hareketinden önce de düşmana ağır kayıplar verdirmiş, düşman askerinin kara istikametinde bir adım bile ilerlemesine izin vermemiştir. Bütün Avrupa Çanakkale'deki Türk askerinin gücünü 18 Mart'ta anlamıştır. Ve devamı da Gelibolu Yarımadası'ndan kazanılan başarılarla gelmiştir.

Yüzbaşı Fonmuke ayrıca düşmanın karaya asker ihracı konusunda da düşüncelerini beyan etmiştir. Türk askerinin görevi karaya çıkan askeri oracıkta imha etmektir. Ve bunu da başarıyla yapmaktadır. Ayrıca düşmanın karaya çıktığı yerlerde su sıkıntısı vardır ve düşman yanında su taşımakta veya nakliye gemileriyle su taşınmaktadır. Tahtelbahrilerde buna da engel olmuşlardır. Yakında suyun arkası tamamen kesilecektir.

Düşmanın Çanakkale'deki bir başka zor durumu da gemilerindeki toplarla ilgilidir. Bombardımanın ilk günlerinde özellikle deli gibi mermi atan bu toplar artık kullanılamaz bir hale gelmiştir. Bunun için Queen Elizabeth Çanakkale'den ayrılmak zorunda kalmıştır. Buna karşın Türk askerinin Çanakkale'de kullandığı toplardan bir teki yaralanmış ve oda hemen tamir edilmiştir.

Fonmuke'nin bu düşüncelerinin büyük kısmına katılmamak imkansızdır. Düşman askeri Çanakkale'nin tabii şartlarıyla ve de Türk askerinin sonsuz azim ve kararıyla aynı anda mücadele etmek zorundadır.

Yüzbaşı savaşın devam ettiği günlerde İstanbul'da hayatın gayet normal bir şekilde devam ettiğini, savaşın tesirinin hissedilmediğini ve herkesin tam bir güven içinde askerine inandığını da sözlerine eklemiştir.

Yüzbaşı'nın da söylediği gibi Çanakkale muharebeleri boyunca Türk halkı askerine olan güven ile hayatına devam etmekte ve hiçbir panik hali görülmemektedir.¹⁶⁶

¹⁶⁶ Tanin, 12 Haziran 1915, S.2328, s.4

13 Haziran:

Bugün düşmanın 7 torpido himayesinde getirdiği 2 savaş gemisi Arıburnu ve Seddülbahir'e karşı yarım saat kadar 90 mermi atmış ve hemen İmroz Adası'na çekilmişlerdir.

Bu arada Cenevre'den alınan bir habere göre Fransız generallerinden Banovanber son muharebelerde bir mermi ile omzundan ve çenesinden yaralanarak tedavi için Tolun şehrine nakledilmiştir.¹⁶⁷

15 Haziran:

Boğazın vaziyetinde bugün de bir değişiklik olmazken müttefiklerin vaziyetleri ile ilgili haberler gelmeye devam etmektedir.

Ajans Reuter'in bildirdiğine göre artık düşman ordusu donanmadan ayrılmıştır. Son muharebeler sırasında İngiliz ve Fransız alaylarında meydana gelen boşluklar yeni telafi edilmiştir. Bundan böyle ordu donanmaya tabi bulunmayacaktır. Mevzilerin kendilerine bahş eylediği doğal kolaylıklarla yetinmeyen Osmanlı askeri siperlerini günden güne yenileyip güçlendirmektedir. Tayyareciler bir iki gün önce üzerinde uçtukları siperleri tespit konusunda zorlanmaktadırlar. Bu durum ise düşman askerine zor anlar yaşatmakta, kara muharebelerindeki başarısızlığa etken olmaktadır.

Düşman ordusu ve donanması ile ilgili bu gelişmeler yaşanırken diğer tarafta Çanakkale Fransız donanma kumandanı da değiştirilmiştir. Vis Amiral Nikol Kont Amiral Keyrat'ın yerine atanmış ve eski kumandan onun emrine verilmiştir.¹⁶⁸

17 Haziran:

Boğazda herhangi bir hareket söz konusu olmamıştır.

Düşmanlarımızın Çanakkale bombardımanı ile ilgili bazı şüphelere düştükleri şu günlerde, İngiliz Avam Kamarası'nda Mösyö Askoyt'un açıklamalarıyla şüphelerden kurtulmaya çalışmaktadırlar. Çanakkale'deki hareketin münasip olup olmadığı hakkında şüphelerini bildirenlere Askoyt'un cevabı ilginçtir. Askoyt şu durumda bu

¹⁶⁷ Tanin, 15 Haziran 1915, S.2331, s.1, Servet-i Fünun, 11 Haziran 1915, S. 1253, s. 77

¹⁶⁸ Tanin, 17 Haziran 1919, S.2333, s.1

konudan bahsetmenin genel olarak menfaatlere uymadığını söylemiştir. Görüldüğü üzere İngilizler hala Çanakkale'deki vaziyetlerinin vehametini kabul etmemekte ısrar etmektedirler. Bir zamanlar Churchill tarafından sarfedilen bu sözleri şimdi Mösyö Askoyt tekrarlamaktadır. O zamandan bugüne gelinceye kadar düşmanların Çanakkale'deki vaziyetlerinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bu açıkça ortadadır. Ancak hala bu sonuç kabul edilmemekte ve hatta harekate devam konusunda sözler sarfedilmektedir.¹⁶⁹

18 Haziran:

Bugün 9 torpido ve 7 torpil gemisi himayesinde Seddülbahir tarafına gelen Magestic sistemindeki bir zırhlı Anadolu sahil bataryalarımızın bombardımanı ile pek az zaman sonra Limni Adası'na doğru çekilmiştir.¹⁷⁰

21 Haziran:

Dün Anadolu bataryalarımız düşman torpido muhripleriyle torpil tahri vapurlarını, kıtaatını, depolarını ve tayyare hangarlarını bombalamıştır. Düşman tayyarelerince 30 dan fazla mermi atılmıştır.

Bugün ise boğaz girişinde bir değişiklik olmamıştır.

Boğaz çevresinde Alman tahtelbahrilerinin varlığından beri düşman donanmasının boğaz önünde pek fazla görünmemesi gazeteler tarafından hayretle karşılanmaktadır. Berliner Tageblatt gazetesindeki bir makalede İngilizlerin gemilerini bir daha gönderip göndermeyecekleri sorusu düşünülürken, diğer taraftan asker ihracı sırasında himaye için büyük toplara ihtiyaç duyulduğundan bahsedilmektedir.

Şu ana kadar müttefiklerin elinde bulunan kara ve deniz kuvvetleri boğazları zorlamaya yetmemiştir. Şu aşamadan sonra da yetmesi beklenmemelidir. Çünkü Şubat ayından beri uğranılan kayıplar oldukça büyük maddi yekün tutmaktadır ayrıca şu ana kadar sahip olunan kuvvetlerden daha fazlasını toplamaları da imkansızdır. Bu noktadan sonra Çanakkale muharebatının nasıl bir şekil alacağı sorusu akıllarda dolaşmaktadır. Var olan kuvvetlere takviye yapıp yapılmayacağı ile ilgili bilgiler mevcut değildir. Kumandanlar değiştirilmiş ancak buda bir netice vermemiştir.

¹⁶⁹ Tanin, 9 Haziran 1915, S.2335, s.1

¹⁷⁰ Tanin, 21 Hiran 1915, S.2337, s.1,4

Acaba savaş bundan sonra nasıl şekil alacaktır? Bundan sonra neler olacaktır? Aslında bunun cevabı haftalar, aylar öncesinden Türk askeri tarafından verilmişti. Tarih 18 Mart'ı gösterirken kahramanlarımız hep bir ağızdan "Çanakkale Geçilmez!" diye haykırmışlardır.

İngiltere'de matbuat artık İngiliz kabinesinin iktidardan inmesi yönünde yayınlara başlamışlardır. Genel olarak Çanakkale'deki sonuçlardan duyulan memnuniyetsizlik dile getirilirken bu durumun sorumlusu olarak da hükmetteki kabine gösterilmeye başlanmıştır. Çanakkale muharebelerinin nasıl sonuçlanacağı merak edildiği gibi İngiltere'de neler olacağı da merak konusu olmaya başlayacaktır.¹⁷¹

28 Haziran:

Boğaz girişinde günlerdir düşmanın herhangi bir hareketi söz konusu olmamıştır.

Cenevre'den Journal De Teno gazetesi Çanakkale'deki müttefik donanmasının uğradığı zayıyla ilgili 3 Haziran 1915 tarihli nüshasında bir makale yayınlanarak, bu zayıyı önlemenin yolları ve nedenleri üzerinde durmuştur. Uzun zamandan beri boğazda donanmanın ciddi bir teşebbüsü olmamıştır. Alman tahtelbahrilerinin zuhuru buna engel olmaktadır. Tahtelbahriler Çanakkale önüne geldiklerinden beri İngiliz ve Fransız savaş gemileri zor günler yaşamışlardır. Zaten deniz hareketi boyunca birçok gemi zayıtı veren müttefik donanması, Gelibolu Yarımadası'na asker ihracından sonra 1 ay zarfında da büyük gemi kayıpları vermiştir. Govliyat, Triumph, Magestic. Gemilerin Polivant tellerini kullanarak torpillerden korunması çaresi bulunmuş ancak bu teller hareketli tel kıran torpiller karşısında etkili olamamıştır. Çanakkale muharebatında bu tellerin yeniden kullanılmasına başlanmışsa da Triumph'un batmasına engel olunamamıştır. Görüldüğü üzere müttefik donanması şu sıralarda Çanakkale önünde çaresiz bir durumdadır.¹⁷²

29 Haziran:

Gelibolu Yarımadası'nda kara muharebeleri bütün şiddetiyle devam ederken, Çanakkale Boğazı'nda bugün de herhangi bir değişiklik söz konusu olmamıştır. Boğaz girişinde tek bir düşman gemisine dahi rastlanmamıştır.

¹⁷¹ Tanin, 22 Haziran 1919, S.2338, s.1, 23 Haziran 1915, S.2339, s.1

¹⁷² Tanin, 28 Mayıs 1915, S.2344, s.1

Çanakkale'de ve Gelibolu'da vaziyet bu şekildeyken, İtalya gazetelerinde dün yayınlanan haberler ortalığı karıştırmıştır. Hükümetin askeri ve siyasi hiçbir gereği yerine getirmeden Çanakkale taarruzuna katılmaya karar verdiğinden bahseden gazeteler bir anda bütün gözlerin İtalya'ya çevrilmesine neden olmuşlardır. Savaşın başlangıcından itibaren tarafsızlığını koruyan ve kendi menfaatlerini göz önünde bulunduran İtalya hükümetinin böyle bir davranışı elbetteki itilaf-ı müselles devletlerini sevindirecektir. Ancak dün yayınlanan bu haberlerden sonra bugün hükümet Journale di Italia ve Tribuna gazetelerince yapılan bu haberi tekzip etmiştir. Haberin tekzibi İtalya parlamentosunda derin bir nefes alınmasına sebep olmuştur.

Corriere Della Sera gazetesinde yayınlanan, harekete katılmanın boş bir davranış olduğu ve Gelibolu'ya küçük müfrezelerle saldırmanın bir sonuç getirmeyeceği, büyük müfrezelere de mevkinin müsait bulunmadığı, İtalya'nın Avusturya'ya karşı bütün kuvvetlerine ihtiyacı olduğu da yazılarak efkar-ı umumiyenin daha da rahatlaması sağlanmıştır.

Bu arada Selanik'ten bildirildiğine göre düşmanlar yaralılarını vapurlarla Çanakkale'den Malta'ya götürmektedirler. Ayrıca Limni Adası'nında yüzlerce yaralıyla dolduğu gelen haberler arasındadır.¹⁷³

2 Temmuz:

Boğazın vaziyetinde bugünde bir değişiklik söz konusu olmazken, Londra'dan bildirildiğine göre, Mösyö Askoyt Avam Kamarası'nda bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamasında Mösyö Askoyt İngiliz kara ve deniz kuvvetlerinin Çanakkale'deki zayıatından bahisle bunun 31 Mayıs tarihine kadar zabitandan 496 telef 1134 yaralı, 96 kayıp ve efraddan 6927 ölü, 33547 yaralı ve 6445 kayıp bulunduğunu söylemiştir.

3 Temmuz:

Bugün itibarıyla Çanakkale'deki şehitlerimiz için bir mevlid okunarak, dualar edilmiştir.

¹⁷³ Tanin, 1 Temmuz 1915, S.2347, s.1,4

Osmanlı topraklarında kazanılan zaferler kutlanırken düşman topraklarında elim itiraflar yükselmektedir. Düşman matbuatı Çanakkale hakkında bedbin bulunmakta ve Çanakkale teşebbüsünün İngiltere tarihinin pek mazlum elim bir sayfasını teşkil etmekte olduğunu beyan etmektedir. Daily Mail gazetesinin bu beyanatına diğer gazetelerde katıldığı gibi, Gelibolu'da vuku bulan kara hareketinin da başarısızlıkla sonuçlanacağı söylenmektedir. Bunun sebebi olarak da Türk istihkamlarının gücü gösterilmektedir.¹⁷⁴

4 Temmuz:

Günler sonra ilk defa bugün boğazda bir hareketlilik olmuştur. Bugün öğleden sonra saat bir buçukta bir Alman tahtelbahri iki bacalı büyük Fransız nakliye gemisini Seddülbahir önünde batırmıştır. Fransız gemisi 3 dakika içinde denize gömülüp gitmiştir. Bu olay müttefik donanmasının tahtelbahri korkularının yersiz olmadığına bir işaretidir.¹⁷⁵

5 Temmuz:

Lozan'dan bugün alınan haberlere göre Çanakkale'de bir İngiliz ve Fransız generali daha yaralanmıştır. Hatta İngiliz Generali Askot Mon Feriyet'in olduğu bildirilmektedir. Fransız ordusu kumandanı General Gouraund'un ilk saff-ı harpteki siperlerin birinde bulunduğu sırada Osmanlı toplarından atılan bir obus mermisinin patlaması ile yangın başlamıştır ve general ağır yaralanmıştır.¹⁷⁶

7 Temmuz:

Bugün Ajans Havas'ın Marsilya'dan bildirdiğine göre Kartece vapuru torpillenerek batırılmıştır. Bu haber Paris'te büyük bir tesir meydana getirmiştir. Vapur Transatlantik Kumpanyası'nın Akdeniz filosuna mensup olarak Çanakkale'ye asker ve mühimmat ihracı için Fransa tarafından satın alınmıştı. Boğazın vaziyetinde bugün de bir değişiklik olmamıştır.

¹⁷⁴ **Tanin**, 4 Temmuz 1915, S.2350, s.1, 5 Temmuz 1915, S.2351, s.4

¹⁷⁵ **Tanin**, 6 Temmuz 1915, S.2352, s.2

¹⁷⁶ **İkdam**, 7 Temmuz 1915, S.6604, s.1

8 Temmuz:

Bugün İngiltere gazeteleri General Hamilton'un Çanakkale muharebeleri hakkındaki raporunu tenkid ile uğraşmıştır. Bu raporun neden önce yayınlanarak halkın bilgilendirilmediği ve 5 aydan beri halkın durumdan haberdar kılınmadığı sorgulanmaktadır. Times gazetesi, Mart ayında bütün nakliye gemilerinin fena şekilde doldurulduğunu ve gemilerin İskenderiye'ye gitmek mecburiyetinde kaldığını neden söylemediklerini sormaktadır. Nakliye gemileri muntazam bir şekilde yüklenmediği için hem karadan hem denizden hücum zordur. Bu yüzden karadan hücum Nisan'dan önce başlayamamıştır. Böylece Türkler Gelibolu Yarımadası'nı en mükemmel şekilde donatarak büyük bir Cebelitarık şekline sokmak için vakit bırakılmıştır. Gazetenin bu yazdıkları tamamen gerçeklerden ibarettir. Zira muharebenin gidişatı ve yaşananlardan görülmektedir.

Daha bombardıman başlangıcında hem kara hem deniz hareketinin birlikte yürütülmeden başarılı olunamayacağı belirtildiği halde müttefikler bunu yapmamışlar ve neticede de büyük kayıplara uğramışlardır.

Times gazetesinin tenkit ettiği asıl konu olan halkın bu olaylardan haberdar edilmemesi de ayrı bir noktadır. Halk Çanakkale'nin zorlanması hatasının mazaretlerini bilmek hakkına sahip olduğu halde bu yapılmamıştır. Hatta bizim de zikrettiğimiz üzere Çanakkale'de ve Gelibolu'da hiç başarı kazanamadıkları halde sanki başarılı olmuşlar gibi gazetelerde haberler yayınlamışlardır. Yanlış haberlerle halkı oyalamışlardır.¹⁷⁷

9 Temmuz:

Çanakkale'de yaralanan Fransız General Gouraund'nun Paris'e gittiği bildirilmiştir. General Gelibolu'dan ayrılan vapurda ameliyat edilmiş ve generalin sol kolu kesilmiştir.¹⁷⁸

10 Temmuz:

Almanya'nın Roma sefiri Çanakkale muharebesi ile ilgili olarak, itilaf devletlerinin boğaza karşı harekate başlamadan bir hayli araştırmalar yaptıklarının söylemiştir.

¹⁷⁷ Tanin, 9 Temmuz 1915, S.2355, s.1, 10 Temmuz 1915, S.2356, s.1

¹⁷⁸ İkdam, 11 Temmuz 1915, S.6608, s.1

İtilaf devletleri doğu hakkında hazırladıkları itilafnameye göre Rusya'ya bütün Balkanlar'da, Galiçya, Macaristan'da serbestlik vermişlerdir. Ayrıca Çar Balkan Devletleri hükümdarlarından her birine itilaf devletlerine yaptıkları hizmet nisbetinde bir hisse vereceğinin söylemiştir.

İtilaf devletlerinin Çanakkale'deki bugünkü vaziyetlerine bakınca hazırladıkları bu itilafnameye gülmekten başka bir şey yapılamaz herhalde.¹⁷⁹

11 Temmuz:

Gazetemizde bugün yayınlanan bir habere göre Çanakkale kahramanlığını yaşatmak için Başkumandan Vekili Onur Paşa gayet güzel ve vefakar bir çabada bulunmuştur. Çanakale'de kahramanca savaşan şehitlerimizve gazilerimizin anısını yaşatmak için yer aldığı birkaç şair, ressam, sinematoğrafçı ve edipleri alarak harp mevkiine gitmiştir. Bunların üzerinde haki renkli elbise ve kollarında beyaz zemin üzerine yeşil renkli gayet zarif yapraklardan oluşan nişaneler olacaktır.

Bugün gidecek olan heyet orada bir hafta kadar kalacaktır. Orada kahraman müdafilerle bir arada kalarak gördüklerini, hissettiklerini tasvir edecekler. Şairler şiirleriyle, ressamlar resimleriyle anlatacaklar.¹⁸⁰

Bundan 3-4 hafta önceki İngiliz gazetelerine bakıldığında son derece ümit veren yazılar görülür. Bu gazeteler Çanakkale'nin zaptını artık 10-15 günlük bir iş olarak görüyorlardı. Müttefikleri Rusya'ya yardım edecekler ve Rusya'da Almanya ve Avusturya tecavüzünü durdurarak harekete geçecekti.

Aslında daha ilk zamanlar boğazlardan geçmeyi ümit etmişlerdi ancak Çanakkale tepelerinde Osmanlı yumruğunu yiyince şimdi sanki planları bu değilmiş gibi davranmaya başladılar. Rusya için boğazlar değil de Arkangel gündeme geldi. Oysa gerçek şudur: Çanakkale'den geçemediklerini söyleyememektedirler.

Müttefikler zannettiler ki zırhlılar, kruvazörler işi bitirmeye yeterlidir, karaya asker çıkarmaya lüzum yoktur. Ancak bu görüş büyük bir hatadır. Aylarca süren sonuçsuz bombardımandan sonra düşmanlar planlarını değiştirmek zorunda kalmışlardır.

¹⁷⁹ Tanin, 12 Temmuz 1915, S.2358, s.1

¹⁸⁰ İkdam, 11 Temmuz 1915, S.6608, s.1

Karaya asker ihracı kararı alınmış ancak şu ana kadar bu noktada da başarısız olunmuştur.

Bu arada Times gazetesi General Hamilton'un raporu ile ilgili tenkidatına devam etmektedir. Az önce bahsettiğimiz kara ve deniz kuvvetleriyle taarruzun aynı anda yapılmamasının ağır sonuçları bugün yaşanmaktadır. Gelibolu ve Çanakkale'nin iki kıyısına adeta çıkarılamaz bir halde yerleşmeye vakit bulan Türkler düşman askerlerini zor durumda bırakmaktadır.

Ayrıca Times gazetesi yaralılarla yeteri kadar ilgilenilmediğini nakledilmeleri, konusunda karışıklıklar yaşandığını söylemektedir.

Aslında bu noktada şöyle bir tespitte bulunmak doğrudur. Gelibolu'da bir anda binlerce kayıp ve yaralı veren düşmanların bu yaralıların hepsini tedavi etmesi, nakletmesi, barındırması elbette çok güç olacaktır. Bu durum ise müttefiklerin yaptığı hatanın bir sonucudur. Çanakkale bomardımanı müttefikler için en büyük hatadır.¹⁸¹

Çanakkale'de aldıkları başarısızlıktan dolayı İngiltere'deki hoşnutsuzluk devam ederken, İngiliz gazetelerinin etkili tenkitleri de son hızla devam etmektedir. Hemen hergün Çanakkale ve Gelibolu'daki vaziyet hakkında, Hamilton'un raporu ile ilgili yazılar neşredilmektedir. Bütün gazetelerin ortak görüşü halkın Gelibolu ve Çanakkale hareketi ile ilgili haberdar edilmemesi ve Hamilton'un raporu ile İngilizlerin raporları arasındaki sayısal uyumsuzluktur.

Ayrıca Çanakkale muharebesinin mesulü olarak görülen Winston Churchill'in nüfuzunu kabinedekileri muharebeye ikna etmek için kullandığını, oysa bu kararın alınması sırasında tecrübeli askerler arasında bir oylama ile olması gerektiğini savunmaktadırlar.

Hareketin bir an önce sonuçlandırılmaması durumunda müttefiklerin himayesinin kaybedileceği hususu da gündeme getirilirken, binlerce yaralıya yeteri kadar bakılmadığı konusu tekrar ortaya çıkarılmıştır. Yaralılar Çanakkale- İskenderiye, İskenderiye – Malta arasında günlerce gemilerde kalmaktadır.

¹⁸¹ Tanin, 12 Temmuz 1915, S.2358, s.1, 13 Temmuz 1915, S.2359, s.4

Zor günler geçiren İngiltere bir taraftan Batı cephesinde savaşırken diğer taraftan Çanakkale’de mücadele ediyor. Son günlerde bir de kendi içinde özellikle gazetelerin bu tenkidleri ile karşı karşıya kalan hükümet acaba bu durumdan nasıl kurtulacak? Bunu da zaman gösterecektir.¹⁸²

20 Temmuz:

İtalya’nın Çanakkale taarruzuna iştiraki ile ilgili konu tekrar gündeme gelmiştir. İtalyan Generali Baron’un İngiliz ve Fransız orduları kumandanlarıyla müzakeresi, İtalya’nın muharebeye katılacağı haberlerinin yayılmasına sebep olmuştur. İtalya başkumandanı bu söylentileri redederek kuvvetini teprik edemeyeceğini söylemiştir. Avaneti gazetesinin neşrettiği mülakat gayet fena bir tesir meydana getirmiştir. Avusturya – Macaristan siyasi ricali ise gayet azimkar olup İtalya’nın planını akamete mahkum edeceklerini söylemişlerdir.

Görülüyor ki İtalya’nın en küçük bir hareketinde Avusturya – Macaristan harekete geçecektir. Bu nedenle İtalya buna fırsat vermemeye çalışmaktadır.¹⁸³

İngiltere’nin en büyük gemilerinden Queen Elizabeth’in Çanakkale önünde aldığı en son patlamadan sonraki hasar ve 38 cm.lik toplarından birinin kamasının patlaması sonucu son derece ağır hasara uğramasından sonra tamir için havuza çekildiği ve muhtemelen kadro dışına çıkarılacağı haberleri alınmıştır.¹⁸⁴

Düşmanlarımızın Çanakkale’de uğradıkları yenilgi ve ümitsizliğin ardından her türlü hukuku unutarak alçakça davranışlarda bulunmaya başlamışlardır. Gelen haberlere göre bir savaş gemisi 7 Temmuz da saat 2’de Fenike Limanı’nda, aynı saatte diğer bir zırhlı uçagıda limana gelerek 20’şer mermi atmışlardır. Bu gemilerin zabitan ve mürettebatı ilk mermiler üzerine sahilde biriken kadın ve çocukları hedef alarak ateşlerini oraya yöneltmişlerdi. Fakat attıkları mermiler çok şükür ki büyük hasar ve telefata sebep olmamıştır. Yalnız Fenike’de Yunan tebasından 2 Rum başından yaralanmış ve bir hayvan da telef olmuştur.

Bir tarafta İngiliz, Fransız, Amerikan gazeteleri Osmanlı askerinin kahramanlığından ve insaniyetinden bahsederken, diğer tarafta düşmanlarımız insanlık dışı davranışlar

¹⁸² Tanin, 18 Temmuz 1915, S.2364, s.2

¹⁸³ Tağbelat, 17 Temmuz 1915 (Tanin, 19 Temmuz 1915, S.2365, s.1)

¹⁸⁴ Mesajero, 19 Temmuz 1916 (Tanin, 21 Temmuz 1915, S.2367, s.1)

sergilemektedir. İşte Çanakkale muharebelerinde Türk askerinin üstünlüklerinden biri de budur.

İngiliz ve Fransız askerleri arasında bulunan Yunanlı gönüllülerin kaçtıkları haberleri gelmiştir. İngiliz ve Fransız sefirleri Çanakkale'den kaçan bu firarilerin tevkifi ve üniformalarının alınması için Yunanistan hükümeti nezdinde de teşebbüslerde bulunmaktadır. Savaşın gidişatından olsa gerek ki bu gönüllüler sonlarının ne olacağını anlamışlardır. Türkiye'nin, Gelibolu Yarımadası'nın müdaafası için istihdam edilebilecek büyük bir orduya sahip olduğunu söyleyen General Hamilton, Türklerin ne asker ne de mühimmat sıkıntısı hiç hissetmeden kendilerine karşı hücumlar yaptıklarını söylemektedir. Hamilton bu açıklamalarda bulunurken, İngiltere başvekili Askoyt, Avam Kamarası'nda Çanakkale'de uğradıkları kara ve deniz kuvvetlerinin zayıflığını belirtmektedir. Askoyt'a göre 42434 kişilik zayıflık vardır. Bunun 8084 kişisi ölü, 26814 kişisi yaralı ve 7536'sında kayıplardan oluşmaktadır. Verilen bu rakamların doğruluğundan emin olmamakla beraber gelecek günlerin bu konuda bir açıklama ve netlik getireceği kesindir.

3 büyük İngiliz kruvazörü Çanakkale'de aldıkları yaralardan sonra İskenderiye önünde demirlemişlerdir. Bir diğer İngiliz gemisinin ise silah ve teçhizatı çıkarılarak gemi hastane gemisi haline getirilmiştir. Bütün bunlar İngiliz donanmasının zor günler geçirdiğinin işaretidir. Dünyanın en büyük donanmasına sahip İngiltere büyük ihtimalle savaştan sonra bu ünvanını kaybedecektir. Zira Çanakkale önünde uğradığı kayıplar bunu göstermektedir. Bilindiği gibi uzun bir süreden beri boğaz önünde İngiliz donanmasından hiçbir gemiye ve de faaliyete rastlanmamıştır.

İngilizlerin kaybettiği gemileri nasıl yerine koyacağı bilinmez ama, İngiltere kaybettiği zabıtların yerine yenilerini tedarik etme çabasına girmiştir. Bunun için İngiliz ateş militeri Yunan ihtiyat zabıtlarına müracaat etmiştir. Gönüllü olarak Çanakkale muharebelerine katılacaklara 600 Frank vereceği ve Yunan ordusundaki rütbelerine de bir derece verileceği söylenmiştir. Ancak bu vaadlere rağmen ateşmiliterin teşebbüsleri sonuçsuz kalmıştır. Bu teşebbüsün sonuçsuz kalacağı

başından bellidir. Çünkü bir taraftan Çanakkale'deki gönüllüleri kaçarken, diğer taraftan diğer Yunanlıların savaşa katılmalarını beklemek hatadır.¹⁸⁵

24 Temmuz:

Uzun zamandır boğazda herhangi bir olay yaşanmamıştır. Yalnız bugün Çanakkale'de Maryot adında bir Fransız tahtelbahri öğleden önce batırılmıştır. Batırılan tahtelbahrin mürettebatından 31 kişi esir alınmıştır.¹⁸⁶

Çanakkale boğazının kapatılmasından bugüne kadar zahire piyasası oldukça zor günler yaşamaktadır. Zahire borsası fiyatları bundan çok etkilenmiştir. Rusya ve Balkan hükümetlerinin ihracatı 2347 milyondan 114 milyon kiloya düşmüştür. Avusturya ihracatının durmasından sonra bu eksiklik, Amerika, Kanada ve Arjantin hükümetlerinden sağlanmıştır. Dışardan zahire alan hükümetler nakliye ve sigorta ücretlerinden çok zarar görmüşlerdir. Çanakkale boğazı açılmadığı süre zarfında da bu durum böyle devam edecektir.¹⁸⁷

İngiltere'de tenkitlerle yayına devam eden Times gazetesi Çanakkale hareketinde bütün mesuliyet ve hataların General Hamilton'a ait olduğunu söyleyerek azlini talep etmiştir.

Yunanistan'ın savaşa girmesi beklentisi boşa çıkan müttefikler İtalya'nın bunu kabul etmesi için hala uğraşıyorlar. Roma'da bulunan İtalya'nın Paris Sefiri bu konudaki mesaisinde yine başarılı olamamıştır.¹⁸⁸

8 Ağustos:

Çanakkale'de bugün beklide bir ilk yaşanmıştır. Bugüne kadar devam eden bombardımanda hep gelen haberler düşman donanmasının kayıplarıyla ilgiliyken bugün alınan haber tam tersi olmuştur. Barbaros zırhlısı bu sabah Çanakkale'de bir düşman tahtelbahri tarafından batırılmıştır. Mürettebatının büyük bir kısmı batırılan Barbaros zırhlısı Çanakkale muharebeleri boyunca önemli hizmetler de bulunmuştur.

Bir İngiliz tahtelbahri tarafından batırılan Barbaros zırhlısının kaybı önemlidir ancak bu bizim için ne yeis ne de ümitsizlik eseri olamaz. Bilakis Osmanlı milleti

¹⁸⁵ Tanin, 22 Temmuz 1915, S. 2368, s.1,3

¹⁸⁶ Tanin, 27 Temmuz 1915, S. 2373, s.1

¹⁸⁷ Tanin, 24 Temmuz 1915, S. 2370, s.1

¹⁸⁸ Tanin, 25 Temmuz 1915, S. 2371, s.1

şanına yakışır bir şekilde bu durumdan bir gayret alarak davranacaktır. Her savaşta kayıpların olması normaldir, yeterki bu kayıplar neticeyi etkileyecek şekilde olmasın.

Düşmanın çeşitli zırhlılarının batmasına karşılık bizim hiçbir gemimizin batmaması temenni edilirdi. Ancak zayıf durumda gösterilecek davranışın vakar ve temkinden ibaret olacağı şüphesizdir. Barbaros'un kazadan kurtulan mürettebatına minnet, şehit olanlara da rahmet diliyoruz.

Barbaros zırhlısı muharebenin başlangıcından beri pek çok defalar Çanakkale muharebelerine katılarak, ağır toplarının ateşiyle Arıburnu'na çıkan düşmana ağır zayıf vermiştir. Bundan başka düşmanın birçok nakliye gemisiyle, bir torpido muhribini mahvetmiştir. Bir defasında da düşmanın Arıburnu'ndaki ihraç iskelesini tahrip etmiştir. Kendisine bu kadar zarar veren Barbaros'un ve sair emsali gemilerimizin izalesi için düşmanın Marmara'ya geçirmek istediği tahtelbahrilerinden 6'sı cezalarını bulmuşlardır. Alınan tedbirlere rağmen geçebilenler ise şimdiye kadar bütün boşa giden taarruz ve teşebbüsten sonra ilk defa olarak Osmanlı donanmasının bir gemisini vurabilmiştir.¹⁸⁹

Barbaros zırhlısının batması Çanakkale müdafasını ihlal edemez. Çünkü bu gemi eski olduğundan zaten seyfar bir batarya hizmeti görüyordu. Oysa Türkiye itilaf devletlerinin şimdiye kadar Çanakkale'de hücum eden 12 savaş gemisi kaybetmesine sebep olmuştur.¹⁹⁰

9 Ağustos:

Dün batırılan zırhlımız Barbaros'un ardından bir misilleme gibi, bugün öğleden önce saat 5'i 50 geçte Bolayır önlerinde bulunan bir düşman tahtelbahri deniz tayyarelerimizden birinin attığı bombalarla tahrip ve mahvedilmiştir.¹⁹¹

Bugün hasar gören tahtelbahrinin Osmanlı tayyaresi tarafından tahrip edildiği Viyana basınında haber verilirken, gazeteler Çanakkale'de gerek askerlik ve gerekse tayyarecilik yönünden gösterilen başarıdan dolayı taktirlerini sunmuşlardır.¹⁹²

¹⁸⁹ İkdam, 9 Ağustos 1915, S. 6637, s.1, 10 Ağustos 1915, S. 6638, s.2

¹⁹⁰ Tageblatt, 10 Ağustos 1915 Viyana (Tanin, 12 Ağustos 1915, S. 2389, s.1)

¹⁹¹ İkdam, 10 Ağustos 1915 6638 s.1

¹⁹² Neue Freie Press, 11 Ağustos 1915, Viyana (Tanin, 13 Ağustos 1915, 2390, s.1)

23 Ağustos:

Düşman donanmasını artık boğaz önünde görmek imkansız hale geldi. Günlerdir boğaza karşı herhangi bir teşebbüste bulunmayan düşman, kara muharebelerine ağırlık vermiş durumdadır.

İşte nihayet müttefiklerin bekledikleri gerçekleşmiş ve İtalya Türkiye'ye karşı savaşa katılmıştır. Macar matbuatı İtalya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilanı ile ilgili, itilaf devletlerinin İtalyan ordusunu Çanakkale'de kaybettiği fırkaların yerine göndermekten başka bir şey yapmayacağını belirtmektedir. Bu son zamana kadar kendi menfaatlerini düşünerek tarafsızlığını koruyan İtalyan'ın itilafarla nasıl bir anlaşmayla bu savaşa katıldığını merak etmemek mümkün değildir.

Macar matbuatının bu düşüncelerine karşılık, İsviçre gazeteleri de çeşitli yorumlarda bulunmuştur. İtalya'nın Türkiye'ye karşı bir harekete girmesinin bir keyfiyet olmadığını, İtalya hükümetinin Avrupa'da önceden beri tayin edilen program neticesinde hareket etmek mecburiyetinde bulunduğu gibi Avusturya'ya karşı şu an yaptığı savaşın şiddet ve önemine binaen Çanakkale hareketına iştirak etmesi ihtimalinin olmadığını kaydediyorlar. Mantıklı düşünüldüğü zamanda İsviçre basınının belirttiği nokta daha doğrudur. Çünkü İtalya'nın savaşa girmesinde en etkili nedenlerden biri Avusturya tehlikesi idi. İtalya savaşa girdiğine göre Avusturya ile savaşmaktan Çanakkale'ye dönecek vakti dahi olamayacaktır. Sadece vakit değil, buna yetecek kuvvet bulması da zordur.¹⁹³

30 Ağustos:

Bugün boğaza yaklaşan bir torpil tahri gemisi boğaz bataryalarımızın ateşi ile geri çekilmeye mecbur edilmiştir. Seddülbahir Burnu civarında görülen diğer torpil gemileri de ateşlerimizle dağıtılmıştır.

Artık boğazda görüldüğü üzere büyük gemi, zırhlı bombardımanı uzun zamandan beri olmamaktadır. Sadece kara hareketini desteklemek ve himaye amacıyla birkaç gemi Gelibolu Yarımadası'nın çeşitli mevkillerine yaklaşarak atışlar yapmaktadır.¹⁹⁴

¹⁹³ Tanin, 24 Ağustos 1915, 2401 s.1, 1 Eylül 1915 2409 s.1, İkdam, 24 Ağustos 1915, S.6652. s. 1

¹⁹⁴ Tanin, 2 Eylül 1915 2410 s.1

4 Eylül:

Bugün İngilizlerin bir tahtelbahri daha batırılmıştır. 7 E işaretli tahtüebahri batırılmış ve 3 zabıt, 25 nefer olan mürettebatıda esir edilmiştir.

Bugün ayrıca boğaz girişine yaklaşmak isteyen düşman torpidoları da geri dönmeye mecbur edilmişlerdir. Top ateşlerimiz altında kalan bir düşman vapuru, karargahtan iki römorkör tarafından uzaklara çekilmiştir.

Batırılan 7 E tahtelbahri 1912 senesinde inşa edilmiştir. 810 ton büyüklüğünde makinesi 1750 barkir gücünde sürati saatte 16 mil, 8 adet torpil kovani olan bir tahtülbahridir.¹⁹⁵

18 Eylül:

Bugün deniz tayyarelerimiz İmroz Adası'nda Kefalu Limanı'na taarruz ederek büyük bir düşman vapuruna isabetli atışlar yapmışlar ve akabinde gemide bir alev yükselmiştir.¹⁹⁶

3 Ekim:

Bugün Çanakkale istikametine doğru ateş açan bir düşman kruvazörüne topçularımız tarafından iki mermi isabet ettirilmiş ve kruvazörün arması yıkılmıştır.

Bugünlerde Çanakkale yeni misafirler ağırlamaya hazırlanmaktadır. Suriye'den 3 zat, Halep'ten İstanbul'a ve buradan da Çanakkale cephesine gidip ziyarette bulunacaklar¹⁹⁷

5 Ekim:

Bugün bir düşman monitörü aşırma atışlarla Gelibolu'yu bombardıman etmiş ve bataryalarımızın mukabelesiyle karşılaşmıştır. Bir mermi isabet edince monitör uzaklaşmıştır.

Çanakkale muharebeleri itilaf devletlerinin en büyük hezimetidir. I. Dünya savaşı başladığından beri henüz pek fazla bir başarı kaydedilmediği gibi İngiliz, Fransız, Rus hükümetleri hep felaket haberleri kaydetmişlerdir. Bütün kış Berlin'de

¹⁹⁵ Tanin, 6 Eylül 1915, S. 2414, s.1, İkdâm, 6 Eylül 1915, S. 6665, s.1

¹⁹⁶ İkdâm, 20 Eylül 1915, S. 6679, s.1, Servet-i Fünun, 16 Eylül 1915, S. 1266, s. 1

¹⁹⁷ Tanin, 27 Eylül 1915, S. 2435, s.4, İkdâm, 5 Teşrin-i Evvel 1915, S. 6694, s.1

olacak taarruzdan bahsetmişlerdi. Almanya'da, Avusturya'da, Galiçya'da başarılı olamamışlar ve bu defada gözlerini Balkanlara çevirmişlerdir.

İngilizler Çanakkale hücumunu futbol partisi zannederek boğazlara hücum etmişlerdir. Birkaç parça gemiyi görünce Türk askerinin İstanbul'u teslim edeceğini sanmışlardır. Çanakkale'yi alır almazda Balkanları zorla Almanya ve Avusturya üzerine kışkırtmayı planlamışlardır. Büyük Petro'nun vasiyetnamesi gerçekleştirilecektir. Ancak evdeki hesap çarşıya uymadı ve Çanakkale İngiliz ve Fransız ordusuna pahalıya mal oldu. 400 milyon müslümanı hakimiyetinde bulunduran İngiltere ilk defa bir Müslüman ülke tarafından mağlup edildi. Diğer taraftan Balkan hükümetlerini Türkiye aleyhine kışkırtma çabalarında boşa çıktı. Balkanlarda siyasi anlamda mağlubiyetlerin en büyüğünü yaşadılar.¹⁹⁸

7 Ekim:

Suriye'den Çanakkale'yi ziyaret için gelecek olan heyet bugün saat 6 buçukta trenle Haydar Paşa'ya gelmişlerdir. Daha önce 3 kişilik olduğunu yazdığımız heyet 31 kişiden oluşmaktadır ve tren garında bando eşliğinde karşılanmışlardır.¹⁹⁹

30 Ekim:

Bugün uzun bir aradan sonra Çanakkale boğazı tekrar hareketlenmiştir. Turkuaz ismindeki Fransız tahtelbahri Çanakkale'de topçularımız tarafından batırılmıştır. Esirler İstanbul'a getirilmiştir. Tahtelbahri ise batırıldıktan sonra denizden çıkarılarak tamire alınmıştır. 10 Kasım günü merasimle Türk bayrağı çekilecek ve uygun bir isim konulacaktır. Daha sonra da erkek-kadın bütün halka ziyaret ettirilecek, elde edilen paralarla da Osmanlı askerine yardım yapılacaktır.

Bu tahtelbahri 2 Kanun-i sani 1330'da Çanakkale'de batırılan Safir sisteminde olup hacmi 39 ton, surati su üstünde 11.5 , su altında 9 mil bahridir. Su üstünde 20 ve makinesi 600 barkir gücündedir. 6 adet 4 cmlik torpido kovanına sahip olup tolu 44.6 ve arzı 3.9 metredir.²⁰⁰

¹⁹⁸ Tanin, 7 T. evvel 1915, S. 2445, s.1

¹⁹⁹ Tanin, 8 T. evvel 1915, S. 2446, s.3

²⁰⁰ Tanin, 31 T. evvel 1915, S. 2469, s.1, 9 T. sani 1915, S. 2478, s.1

5 Kasım:

Bugün Çanakkale Boğazı'nda düşmana önemli bir zaiyat daha verdirilmiştir. Donanmanın tedbirleri sayesinde E 20 işaretli İngiliz tahtelbahri batırılmıştır. Tahtelbahrin mürettebatından 3 zabıt ile 6 asker esir alınmıştır. Batırılan bu tahtelbahri İngilizlerin en yeni tahtelbahrilerinden biriydi.

E 20 iki ay önce Çanakkale'de görünmüştür. 61 m uzunluğunda, 800 ton hacindedir. Deniz üstünde 19 mil, deniz altında 14 mil süratinde olup, 8 torpil, 1.7 cmlik 2 adet seri ateşli top ve 30 kişilik mürettebatı bulunmaktaydı.²⁰¹

21 Kasım:

Bugün boğazdan içeriye girmeye çalışan bir düşman torpidosu görülmüştür. Torpidoya topçularımız tarafından ateş açılmış ve torpido boğaz haricine çıkarılmıştır.²⁰²

16 Şubat 1916:

12 Ocak tarihinde Çanakkale'de boğaz medhaline yaklaşmaya çalışan bir düşman torpidosu bataryalarımızın ateşleri ile defedilmiştir. Aynı şekilde 15-16 Şubat günlerinde de düşman bir kruvazör ve birkaç torpido ile gelerek boğaz açıklarından 5-10 mermi atmışlardır. Bataryalarımızın mukabele etmesi sonucu ateşe devam edemeyip çekilmişlerdir. Bugün boğaz üstünde uçan 3 düşman tayyaresi de görülmüştür. Bunlar da ateşlerimizle uzaklaştırılmışlardır.²⁰³

Muhtelif günlerde düşman gemileri Çanakkale boğazı sahillerine karşı bazen aralıklarla bazen sürekli olmak üzere bombalar atmışlardır. Zaman zaman Çanakkale Boğazı açıklarında görünen düşman torpidoları bataryalarımız tarafından ateş altına alınmıştır. Özellikle Mart ayı boyunca tayyareleri ve gemileriyle boğaz üzerinde ve açıklarında görülmüşlerdir.²⁰⁴

²⁰¹ Tanin, 13 T. sani 1915, S. 248, s.1

²⁰² İkdam, 23 T. sani 1915, S. 6743, s.1

²⁰³ Tanin, 14 Şubat 1916, S. 2575, s.1, 19 Şubat 1916, 2580 s.1

²⁰⁴ Tanin 8 Mart 1916, S. 2598, s.1, 31 Mart 1916, S. 2621, s.1

18 Mart:

Bugün büyük bir zaferin yıldönümüdür. Tam bir sene önce bugün 18 Mart'ta Fransız ve İngiliz donanmaları birleşerek Çanakkale Boğazı'nı geçmeye çalışmışlardır. Büyük bir gurur, velvele ve tantana ile başlamışlar, büyük ümitler beslemişler, hayaller kurmuşlardır. Düşman gazeteleri muzaffer gemilerini birbiri ardına sırayla boğazdan geçirip, İstanbul önlerine kadar gelmişler ve İstanbul teslim olmuştur. Ayasofya üzerinde İngiliz ve Fransız bayrakları dalgalanmaya başlamış, Karadeniz boğazını geçen Rus donanması müttefiklerini selamlamıştır. Türkiye'nin kaderi dünya haritasından silinmek olmuştur. Balkan hükümetleri itilaflar önünde diz çökmüşler, bütün kuvvetlerini onun emrine vermişlerdir. Mühimmat alan Balkan kuvvetleri ile desteklenen Rus ordusu Avusturya ve Almanya'yı birkaç günde istila edip barış yaptırmışlardır.

Bütün bunlar itilafların kurduğu o müthiş hayallerdir. 18 Mart'ta bu hayallerle Çanakkale önlerine gelmişlerdir. Ancak kurdukları bütün bu hayalleri 18 Mart'ta Çanakkale sularına gömülüp giden gemileri gibi bu sularda batıp kalmıştır. Bugünden sonra sona ermeye başlayan hayallerini kara hareketına girerek gerçekleştirmeye çalışmışlar ve orada da bir hezimete uğramışlardır.

İngiliz ve Fransız tarihlerinin sonsuza kadar unutmayacakları bir günün yıldönümüdür bugün. İstanbul'u alıp yüzyıllardır süren hayallerini gerçekleştirmeyi planlayan Rusya'nın müttefiklerle arası açılmaya başlamıştır. Kara hareketinin de başarısız olması anlaşmazlıkları gün yüzüne çıkarmıştır. İtilaflar Çanakkale'den sonra Selanik hülyasına dalmışlardır. Ancak buradan da farklı bir sonuç çıkmayacaktır. İtilaflara katılması beklenen Yunanistan ile Romanya yerinden bile kıpırdamıyor. Düşmanlarımız şaşkın ve serserim bir şekilde Çanakkale'de defnettikleri ümitleri bir daha böyle bir hareketten onları mahkum bırakmıştır.

İlk Alman darbelerinden sonra Çanakkale hezimetini düşmanlarımızı tamamen sarsmış, şaşırtmış, ikinci bir darbe olmuştur. 18 Mart hücumu ile başlamış ve Anafartalar, Seddülbahir hezimetleri ile neticelenmiş olan Çanakkale ve Gelibolu

muharebeleri savaşın en önemli ve en şerefli sayfalarını teşkil etmiştir. 18 Mart Osmanlı tarihinde yeni bir doruk başlatıcı olmuştur.²⁰⁵

18 Mart muzafferiyetinin yıldönümü dolayısıyla Alman matbuatı da yazılarında bugüne değinmişlerdir. Bugünün aynı zamanda Fransız ve İngiliz donanmasının en iyi ve kıymetli zırhlılarında batırıldığı günün seney-i devriyesi olduğunu yazan gazeteler, bugünün İngiliz ve Fransızlara Çanakkale'ye karadan ve denizden taarruz etmek fikrini verdiğini de yazmışlardır. Bütün yaz ve sonbahar boyunca Gelibolu'da uğraşan düşmanlar burada da azim zayiata uğramışlardır.²⁰⁶

Çanakkale'deki deniz hareketi aslında 18 Mart günü sona ermiştir. Bugünden sonra uzun bir süre toparlanamayan düşman donanması yaralarını sarmakla uğraşmıştır. Dünyanın en güçlü donanmasının sahibi olan İngiltere, beklemediği bir yenilgi ile gemilerini Çanakkale sularına gömmüştür. Artık bu ünvanını da kaybetmiştir. Fransa da İngiltere ile aynı kaderi paylaşmaktadır. Batan zırhlılar da Fransız ekonomisinde ve donanmasında kapanması zor yaralar açmıştır. 18 Mart'tan sonra Çanakkale önlerine gelişleri oldukça sessiz ve de gösterişsiz olmaya başlamıştır. Yalnız birkaç zırhlı ile, birkaç kruvazör ile gelerek bombardıman etmişlerdir. Bu da bütün güçleriyle saldırmaya cesaretlerinin kalmadığını göstermektedir.

Çanakkale hareketi kararı alındıktan sonra basbas bağırarak düşman basını, suspus olmuştur. Kendilerine olan aşırı güvenleri ve gururları gemileriyle beraber battıktan sonra nerde hata yaptıklarını düşünmeye başlamışlardır. Ve çok geçmeden bir sebep bulmuşlardır. Buldukları sebep de ileride bir başka hezimete kapı açmıştır. "Kara hareketi" Onlara göre karadan bir hücum olmayışından dolayı kaybetmişlerdir. Çok geçmeden de bunun hazırlıklarını görerek, Gelibolu önlerinde görünmüşlerdir. Denizden gemilerin top ateşiyle de destekleyerek yine bir heyecan ve ümitlerle başlamışlar ve yine bir hayal kırıklığı ve hezimet ile sona erdirmişlerdir.

Eğer müttefikler yaşadıklarından ders çıkarmış olsalardı, en ince ayrıntılarıyla düşünmüş olsalardı görürlerdi ki 18 Mart Çanakkale Deniz Zaferi onlara gereken cevabı vemişti: "Çanakkale Geçilmez!".

²⁰⁵ Tercüman-ı Hakikat, 18 Mart 1916, S. 12538, s.1

²⁰⁶ Tercüman-ı Hakikat, 19 Mart 1916, S. 12545, s.1

2.3. Çanakkale Kara Savaşları (Gelibolu Harekatı)

Bombardımanın başladığı 19 Şubat'tan itibaren yaklaşık 2 ay geçmiştir. Bu 2 aylık süre zarfında müttefikler büyük hayallerle başladıkları bombardımandan ağır kayıplar ve bütün umutları kırılarak bugüne gelmişlerdir.

Çanakkale Boğazı'nı geçip İstanbul'u ele geçireceklerinden emin bir şekilde hareket eden İngiltere ve Fransa donanmaları ummadıkları bir yenilgi aldıkları gibi müttefikleri Rusya'ya yardım düşünceleri de sonuçsuz kalmıştır. Daha Çanakkale Boğazı'nın bombardıman edilmesi fikrinin konuşulduğu günlerde, boğazın yalnız donanma ile ele geçirelemeyeceği donanma kuvvetine eşdeğer bir de kara kuvvetinin olması gerektiği söylenmekteydi. Ancak denizlerde en güçlü donanmanın sahibi olan İngiltere ve boğazların bombardımanının fikir babası olarak görülen Loyd George bu söylentilere kulak asmamıştır. Kendilerine çok güvenen İngilizler yanlarında Fransa'yı da büyük hasara uğratmışlardır.

Bu geçen süre zarfında sadece bir defa karaya asker çıkarma teşebbüsünde bulunmuşlar onu da tabiri caizse yüzlerine gözlerine bulaştırmışlardır. Şimdi ise daha başından yapmaları gereken kara harekatı için harekete geçmişlerdir. Yaklaşık 200-300 bin kişilik bir kara kuvvetinin olması gerektiği, deniz bombardımanı esnasında tüm gazetelerde yazılmıştır. Ancak müttefiklerin bu kadar kısa bir zamanda böyle bir kara kuvveti toplamaları oldukça zordur. Bu kadar sayıda asker bir araya getirilse bile bunların sevkiyatı, teçizatlandırılması ayrı sorunlar oluşturacaktır.

18 Mart'taki büyük Türk zaferinden bugüne kadar müttefiklerimiz boğazda pek ciddi bir harekette bulunamamıştır. Gelen haberlere göre müttefikler 18 Mart'ın yaralarını sarmakla uğraşmaktadırlar. Bir taraftan yaralarını saran düşman, diğer taraftan da yeni harekatın planını yapmıştır. Buna göre denizden elde edemediği başarıya karadan ulaşmayı deneyecektir. Bunun için de Gelibolu Yarımadası'nın çeşitli bölgelerine asker çıkarmayı düşünmüştür. Arıburnu, Seddülbahir, Anafartalar asker ihracı için tespit edilen mıntikalardır. Ancak düşman bu bölgelerde de deniz harekatında olduğu gibi yine başarısızlığa uğrayacaktır.

2.3.1. Arıburnu Çıkarması:

25 Nisan:

Karargâhtan alınan bilgilere göre uzun bir sessizlik döneminden sonra düşman bugün tekrar harekete geçmiştir. Karaya asker çıkararak amacına ulaşmak isteyen müttefikler, bu sabah Gelibolu Yarımadası'nın batı sahilinde Kabatepe'nin batısında Arıburnu civarına asker çıkarma teşebbüsünde bulunmuşlardır. Arıburnu bölgesine çıkarak ilerlemeye çalışan bu düşman kuvvetleri, askerlerimizin taarruzu üzerine geri çekilmeye mecbur olmuşlar ve sahile doğru sürülmüşlerdir.

Kabatepe'de karaya çıkarılan düşman askerlerinden İngiliz ve Avusturyalı bir çok asker ve bir yüzbaşı bir mülazımın esir alındığı da gelen haberler arasındadır.

Düşmanın bu ilk hareketi sabah saat 4 civarında başlamıştır. Müthiş bir bombardıman ve top sesleri arasında askerimiz düşmana hücum hazırlanmıştır. Bir saat kadar devam eden bombardımandan sonra karaya askerlerini göndermiştir. Sahilde onları bekleyen kıtalarımız hemen ateşe başlamışlar ve düşman karada tutunmaya çalışırken büyük kayıplar vermiştir. Askerlerimiz düşmanı sahilden 10 dakika kadar içeri alarak onları mahv etmek istediğinden teşebbüste bulunmamış ancak düşman bu davete icabet etmemiştir. Bütün gün devam eden mücadelede askerimizin süngü hücumu ile düşmanın çoğu denize dökülmüştür.

26 Nisan:

Bugün de yine sabahın ilk ışıklarında düşman zırhlıları sahile ateş püskürmeye başlamıştır. Bütün gün boyunca sahiller düşman askerinin kanıyla yıkanmıştır. Bu gece harp sabaha kadar devam etmiş ve askerlerimiz düşman kıtalarının hareketine engel olmak için bütün güçleriyle karşı koymuşlardır.²⁰⁷

27 Nisan:

Bu sabah bizim için bütün cephelerde doğan bir muzafferiyet güneş doğuyordu. Kabatepe civarına çıkıp, donanmasının ateşleri himayesinde burada tutunmaya çalışarak bir müdafaa mevzii oluşturan düşmanın bu çabası 27 Nisan sabahı Allah'ın da yardımıyla askerlerimizin mukabelesi neticesinde sonuçsuz kalmıştır. Düşman

²⁰⁷ İkdâm, 27 Nisan 1915, S. 6533 s.1, 1 Mayıs 1915, S. 6537, s.1

bütün cephe üzerinde fevkalade bir zayiata uğramış ve geri çekilmeye mecbur kalmıştır. Denize doğru kaçan düşman askerlerinin bir kısmı sandallara binerek uzaklaşmaya çalışırken, kaçamayanlardan bir kısmı beyaz bayrak çekerek küme küme teslim olmuşlardır.

Ayrıca bugün Arıburnu önünde bir düşman nakliye gemisinin topçu ateşlerimiz sonucu mermilerin isabetiyle battığı görülmüştür.

Bugün karargahtan saat 4 buçukta gelen bir haberde Kabatepe civarında 4 liva kuvvetinde tahmin edilen düşmanın denize döküldüğü de bildirilmiştir. Direği kırılmış, kıç tarafı tahrip edilmiş bir kruvazörün de Bozcaada'ya doğru çekildiği gelen haberler arasındadır.

Düşmanın ihraç kuvvetleri tamamen mahvedilmiştir. En çok askerin çıkarıldığı bölge olan Kabatepe'de tamamen mahvedilmiş olan düşman tamamen def edilmek üzeredir.

Bugün Osmanlı topraklarında bir şenlik vardır. Sultan Mehmet Han'ın cülusu kutlanmıştır. Yalnız payitahtta değil İslam diyarlarının hepsinde hissedilen bir saadet vardır. Ancak düşmanlarımız bize bugünü matem günü haline getirmeye çalışmışlarsa da başarılı olamamışlardır. Karaya asker ihracında bulunan düşman gizli gizli yaptığı hazırlıklarını gün yüzüne çıkarmış ancak yine bir hayal kırıklığı yaşamış, yine bir başarısızlık örneği sergilemiştir. Bir taraftan Kaleyi Sultaniye'ye asker ihracından vazgeçtiklerini söylerken bir taraftan büyük miktarda asker toplayıp getirmişlerdir. Bütün müslümanlarca mukaddes bir günde amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Biz bugünü İslamiyet için ve kazanılacak başarılar için büyük yarının başlangıcı olarak farzediyoruz.²⁰⁸

28 Nisan:

Düşman bugün yine Kabatepe ve güney sahilinde karaya asker ihracını tekrarlamıştır. Düşmanın hareketine karşı tarafımızdan başarıyla karşı konulmaya devam edilmektedir.

²⁰⁸ İkdam, 28 Nisan 1915, S. 6534, s.1

Bir iki günlük kısa bir zaman diliminde aldığımız bu başarılar hemen yabancı basında etkisini göstermiştir. Berlin gazeteleri Çanakkale’de, Gelibolu Yarımadasında gösterilen başarı dolayısıyla askerlerimize takdirlerini ve tebriklerini sunmuşlardır. Karadan ve denizden icra edilen iki taraflı hücumların başarıyla karşılanmasından, düşmanın karada 14 saat boyunca uğraşmasına rağmen bir sonuç alamamasından duydukları memnuniyeti dile getirmişlerdir.²⁰⁹

29 Nisan:

Bugün Kabatepe civarında sahilde kalan düşman kuvvetleri donanmanın himayesinde ilerlemeye çalışmışlardır. Düşman birkaç gündür aldığı başarısızlıklara rağmen karaya asker çıkarma ve ilerleme konusunda çabalarını sürdürmektedir.²¹⁰ Bu bölgede dar bir sahada kurtulmaya çalışan düşmanın teşebbüsleri büyük telefat ile neticelenmiştir. Düşman sahilin 500 metre kadar yakınına gemi ateşlerinin himayesinde iltica ettirilmiştir.

Bugün öğle üstü Parisliler Çanakkale’ye asker ihracı teşebbüsünün başarısızlıkla sonuçlandığını öğrenmişlerdir. Bu andan itibaren ahali üzerinde bir heyecan ortaya çıkmış ve bunun üzerine reis-i cumhur heyecanı yatıştırmak için bir beyanname neşretmeye kara vermiştir.

Düşmanın aldığı başarısızlığı, ihrac kumandanı Hamilton tayyarecilerin sahil korumasında bulunan Osmanlı kuvvetleri ile ilgili yanlış bilgi vermelerine atfetmektedir. Ancak Fransız askeri mütehassısları üzgün bir şekilde izah vermektedirler. Düşman açık açık başarısızlığa uğramıştır.

Düşmanın karaya asker ihracında yaşadığı bu hayal kırıklığı Londra ve Paris’te olduğu kadar bitaraf memleketlerde de yankılar uyandırmıştır. Kazandığımız başarı düşmanlarımızı şaşırtmış, dostlarımızı sevindirmiştir.²¹¹

30 Nisan:

Düşman Kabatepe bölgesinde askerimizin taarruzları sonucu buranın kuzeyine doğru sürülmüştür. Düşmanın sol cenahındaki kıtaatı yanından gelen topçu ateşlerimizden

²⁰⁹ İkdam, 29 Nisan 1915, S. 6535, s.1, 2

²¹⁰ İkdam, 30 Nisan 1915, S. 6536, s.1

²¹¹ İkdam, 1 Mayıs 1915, S. 6537, s.1

kurtulmak için ileri hareket teşebbüsünde bulunmuştur. Ancak askerimizin süngü hücumu ile eski mevzilerine sahile doğru sürülmüşler ve bu sırada da cephaneye ve her türlü malzemesiyle beraber düşmandan 2 makineli tüfek ele geçirilmiştir.²¹²

Düşman gemileri sahilde sıkışan piyadelerini bataryalarımızın ateşinden dolayı serbestçe koruyamayacağını anladıkları için bugün pek uzaklarda kalmışlardır. Uzun mesafelerden ümitsiz ve tabii ki tesirsiz birkaç mermi atabilmişlerdir. Deniz kenarına sıkıştırılmış olan düşman piyadesi özellikle Kabatepe mıntikasında topçularımızın şiddetli ateşlerine maruz kalmışlar pek çok telefata vermişlerdir. Düşmanın maneviyatı müthiş surette kırılmıştır.

2 Mayıs:

Arıburnu bölgesinde lehimize devam etmekte olan taarruzlarımızla düşman sahildeki tehlikeli vaziyetini değiştirmeye muvaffak olamamaktadır.²¹³

3 Mayıs:

Düşman bugün Arıburnu civarında, bulunduğu daha doğrusu sıkıştığı o dar alandan çıkmak, bu sahayı genişletmek için tekrar sol cenahıyla ileri hareket teşebbüsünde bulunmuştur. Bu teşebbüse karşılık taarruzlarımız üzerine büyük telefata vererek yalçın kayalı dereler içerisine atılmış ve sonra sahile doğru sürülmüştür. Düşmanın bıkmadan usanmadan kalkıştığı her hareket bir başarısızlık örneği olmaya devam etmektedir.

Bu esnada düşmanın karaya asker ihracında kullandığı bir nakliye gemisinde topçu ateşlerimizin tesiriyle yangın başlamış ve civarındaki diğer nakliye gemileriyle birlikte telaş içinde uzaklaşmışlardır.²¹⁴

Osmanlı askerinin Çanakkale'de kazandığı başarı ile "Hilal" terakki ve tealiye doğru yol almaktadır. Almanya ve Avusturya-Macaristan bunu çok yakından takip etmektedir.²¹⁵

²¹² İkdâm, 2 Mayıs 1915, S. 6538, s.1

²¹³ İkdâm, 3 Mayıs 1915, S. 6539, s.1

²¹⁴ İkdâm, 4 Mayıs 1915, S. 6540, s.1

²¹⁵ Neue Wiener Tageblatt, 2 Mayıs 1915 (İkdâm, 4 Mayıs 1915, S. 6540, s.1)

4 Mayıs:

Düşman dün giriştiği harekatta sol cenahından uğradığı kayıpları telafi etmek ve müşkülâtı da ortadan kaldırmak için bu sabah Arıburnu bölgesinin güneyinde bulunan Kabatepe sahilinde yine donanmalarının himayesinde asker çıkarmaya teşebbüs etmiştir. Ancak düşmanın bu teşebbüsü başarısız olmuş ve büyük çoğunluğu tekrar kayıplarına dönmek zorunda bırakılmışlardır.²¹⁶

5 Mayıs:

Düşman kuvvetlerinin vaziyetinde bugün de bir değişiklik olmamıştır. Henüz ilerleme kaydedemeyen düşmanın yaralılarını İskenderiye ve Kıbrıs'a gönderdiği bildirilmektedir. Ayrıca Limni ve Bozcaada'nın da yaralılarla dolu olduğu gelen haberler arasındadır.²¹⁷ Düşmanın sol cenahına karşı yapılan taarruzda bir taburunun mahvedildiği, 200'den fazla tüfek ve 1 makineli tüfek de ele geçirildiği haber alınmıştır.²¹⁸

6-7 Mayıs:

Arıburnu bölgesinde düşman iki günden beri eski vaziyetinde durumunu korumaktadır.

Atina'dan bildirildiğine göre İngilizlerin ve Fransızların karaya asker ihracı sırasındaki telefâtları oldukça fazladır. 2000'den fazla telefât olduğu bildirilmektedir.²¹⁹

Bu gece düşmanın avcı siperlerine girilerek bine yakın istihkam aletleri kazma, kürek ele geçirilmiştir. Düşmanın erzak depolarıyla ihrac iskeleleri de ateş altına alınmıştır.

Düşmanın telsiz telgraf muhaberatından öğrenildiğine göre, düşman yaralılarımızın toplandığı mahalleri topçu ateşine tutmaktadır.²²⁰

²¹⁶ İkdâm, 5 Mayıs 1915, S. 6541, s.1

²¹⁷ İkdâm, 6 Mayıs 1915, S. 6542, s.1

²¹⁸ İkdâm, 7 Mayıs 1915, S.6543, s.1

²¹⁹ İkdâm, 8 Mayıs 1915, S. 6544, s.2

²²⁰ İkdâm, 9 Mayıs 1915, S. 6545, s.1

9 Mayıs:

8 Mayıs gününü hareketsiz geçiren Arıburnu, bugün tekrar hareketlenmiştir. Bu gece düşman tam 4 defa taarruzda bulunmuştur. Düşmanın bu taarruzları askerlerimiz tarafından süngü hücumuyla karşılanmış ve etkisiz hale getirilmiştir.

Düşman bu taarruzlarında büyük kayba uğramıştır. Tahminen 3 taburluk kuvveti mahvedilmiş ve çok miktarda yaralıları olmuştur.

10 Mayıs:

Düşman kuvvetleri 9 Mayıs gecesi gerçekleştirdiği 4 taarruz neticesinde uğradığı zayıatı bugün öğleye doğru toparlamaya çalışmıştır. Yaralılarını azar azar gemilere nakletmişlerdir.

10 Mayıs tarihiyle Viyana'dan gelen haberlere göre Arıburnu ve diğer sahillerdeki çıkarma hareketi sonucunda İngiliz ve Fransızların 17 bin ölü verdikleri ve pek çok da yaralılarının olduğu bildirilmiştir.

11 Mayıs:

Bugün düşmanın ciddi bir hareketi görülmemiştir.²²¹

12 Mayıs:

Hafif piyade topçu ateşleri bugün de devam etmiştir. Bir kısım topçularımız Arıburnu'nda düşman gemilerini ve iskele mahallerini ateş altına almış, küçük bir düşman müfrezesinin bir topçu ateşimizin tesiriyle iskelelerine doğru perişan döküldüğü görülmüştür.

Askerimizin süngüleri ile denize dökülen düşman cesetlerinin Rodos ve İstanköy sahiline vurdukları görülmüştür. Birçok Fransız cesedi olan sahilde, cesetlerin üzerinde çeşitli süngü yaralarına rastlanmıştır.²²²

²²¹ İkdam, 11 Mayıs 1915, S. 6547, s.1

²²² İkdam, 13 Mayıs 1915, S. 6549, s.1

14 Mayıs:

Arıburnu'ndaki düşman yeniden takviye kıtaatı aldığı halde askerimizin mukabil taarruzlarından dolayı siperlerinden ayrılamamaktadır. Arasına göstermek istedikleri faaliyet de sonuçsuz bırakılmaktadır.²²³

15 Mayıs:

Bugün Arıburnu'nda düşmanın 3 tabur kadar piyade ve buna bağlı istihkam kıtaatı sabaha karşı sağ cenah mevzimize baksın yapmak istemiştir. Ancak bu hücumları her defasında def edilmiş ve bir kısım kuvvetimizin mukabil taarruzlarıyla düşman asıl mevzisine sürülmüştür. Bu hücum hareketinden sonra, mevzi civarında sayılabilen düşman maktullerinin sayısı 300'ü bulmuştur. Düşmanın bu hücum neticesinde zayıyatı 1500 kişi tahmin olunmaktadır. 200'den fazla silah ve birçok savaş teçizatı da ele geçirilmiştir. Düşman kuvvetlerinin zayıyatına karşı bizim zayıyatımız çok cüzi olmuştur.²²⁴

Çanakkale'den Mısır'a giden yaralıların söylediğine göre düşmanların Gelibolu Yarımadası'na asker çıkarmaları son derece zordur. Düşman Gelibolu'da çeşitli bölgelerde yaralanan askerlerinin bir kısmını Mısır'a götürürken bir kısmını da Tolun'a götürdüğü haber alınmıştır.

16 Mayıs:

Bugünü Arıburnu bölgesi, hafif piyade ve topçu ateşleriyle geçirmiştir. Topçu mermilerimizle düşmanın ufak bir nakliye gemisi hasara uğramış, gemide bulunanlar sandallara atlayarak vapur uzaklara çekilmiştir.²²⁵

17 Mayıs:

Arıburnu bölgesindeki düşmanın durumunda herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Düşmanın Gelibolu Yarımadası'na asker çıkararak boğazı ele geçirme düşüncesi gittikçe karamsar bir havaya bürünmektedir. Zira düşmanların uğramış olduğu mağlubiyet ve kayıpları oldukça fazladır. Midilli ve Bozcaada'da bulunan gazeteciler

²²³ İkdam, 15 Mayıs 1915, S.6551, s.1

²²⁴ Tanin, 17 Mayıs 1915, S.2302, s.1

²²⁵ Tanin, 18 Mayıs 1915, S. 2302, s.1

özellikle İngilizlerin Kabatepe'deki hezimetinden bahsederek dehşete düşmektedirler. İngiliz askeri Osmanlı ordusunun hücumu karşısında yüzlerce ölü ve yaralı vererek perişan surette sahile çekilmişlerdir. Kabatepe civarında inşa ettikleri metrislerde tutunamayan askerler sahile ve oradan kayıklarına doğru kaçmışlardır.

Atina'daki söylentilere göre Gelibolu Yarımadası'ndaki müttefikeyn donanması kumandanı uğradığı zayıttan sonra Mısır'dan imdad kuvveti talep etmiştir. Ayrıca Arıburnu'nda Osmanlı mevzilerine hücum etmek isteyip de tamamen mahv olan 3 tabur düşman askerinden de bahsedilmektedir.

Yunan gazeteleri müttefikeyn ordusunun bugünkü kuvvetler ile değil ilerlemek, sahilde donanmalarının ateşi himayesi altında işgal ettikleri mevzilerde bile zor tutunacaklarını açık açık yazmaktadırlar. Aslında en ufak bir başarıyı ve ilerlemeyi bile çok büyükmüş göstermek kabiliyetine sahip olan itilaf devletlerinin henüz böyle bir şansları olmamıştır.

Bu arada Damad'ın yerine gelen Gouround'ın henüz Çanakkale önünde en küçük bir asker sevkiyatı dahi yapamadığı bildirilmektedir. Diğer taraftan Jan Dark ve Şarl Martel zırhlılarından da bir fayda görülmediğinden şikayet olunmaktadır. Paristen gelen bu haberlere bakılırsa müttefikler durumlarından oldukça rahatsızdırlar.²²⁶

19 Mayıs:

Dün bölgede herhangi bir hareket olmazken bugün sabaha karşı tarafımızdan düşmanın müstahkem mevzilerine bir taarruz gerçekleştirilmiştir. Kıtaatımızın tarif edilemez yararlılıkları neticesinde bu taarruzdan beklenen neticeye hemen ulaşılmıştır. Sağ ve sol cenahta düşman ileri mevzilerinden çıkarılmıştır. Merkezde ise düşman siperlerine kadar takip edilmiştir. Sol tarafta bulunan kıtaatımız düşmanın siperlerini kısmen işgal eylemiş, düşman mevziinden 2 makineli tüfek ele geçirmiştir.

Bugün öğleden sonra düşman her zaman olduğu gibi donanmasının ateşleri himayesinde sağ taraf kıtaatımıza karşı taarruzda bulunmak istemiş ancak askerimizin karşı hareketiyle çok miktarda kayıp vererek püskürtülmüştür.

²²⁶ Tanin, 19 Mayıs 1915, S. 2304, s.1,7

Askerimiz karada kahramanca çarpışırken, tayyarelerimiz de havada başarılı uçuşlar yapmışlardır.

Düşmanın karaya asker ihracına başladığı günden beri Gelibolu Yarımadası üzerindeki kuvvetlerimiz canla başla mücadele vermektedirler. Askerlerimizin burada gösterdiği kahramanlıklar yabancı muhabirlerin dahi gözünden kaçmadığı gibi her fırsatta bu durumu dile getirmişlerdir.

Yarımadada birbiri arasında 20'şer kilometrelik mesafe bulunan iki noktaya asker çıkarmışlar ve şiddetli taarruzlarımıza maruz kalmışlardır. Düşman kuvvetleri direkt kara hücumu yanı sıra denizden gemilerinin desteğini de almaktadırlar. Bu şekilde gemileriyle aşırma atışlar yaparak amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardır. Ancak Osmanlı istihkamları o kadar mükemmel tarzda yerleştirilmiştir ki düşmanın bu çabasının faydasız olduğu görülmektedir. Düşmanlarımız aşırma ateşlerini daha ziyade Gelibolu'nun iç kesimlerine doğru yaparak düştükleri can acısından bir nebze olsun kurtulmayı istiyorlar galiba. Maydos üzerine bu şekilde bir hareketleri olmuştur. Ancak İngilizlerin Maydos ile ilgili bu yaptıkları medeniyet temsilcisi olduğunu iddia eden bir devlete hiç de yakışmayacak tarzdadır. Çünkü İngilizler burada Hilal-i Ahmer işareti olan hastaneye karşı bombardımanda bulunmuşlar Allah'a şükür ki hastanedeki yararlılar çıkarıldığından zayiata sebep olmamışlardır. İşte hastaneleri, hastane gemilerini topa tutmak İngiliz ahlakına has bir özellik olsa gerektir. Çünkü savaş boyunca Türk askerinin bu şekilde tek bir hareketi dahi olmamıştır.

Cepheyi gezen muhabirlerin gözüne çarpan en önemli noktalardan biri burada bulunan Türk askerinin gayet sakin ve intizamlı bir şekilde işini yapıyor olması olmuştur. Sanki İstanbul sokaklarındaymış gibi gidip gelen cephane, nakliye arabaları hiçbir kaza veya çarpışmaya mahal vermemektedirler.

Cephede bomba gürültüleri, mermileri kinli kinli ıslık çalarak gitmektedirler sanki ve birden bire patlayan toplar... Bütün bu kargaşa ve cehennemi ateş tufanı arasında, düşmanın başarısız olduğunu zannettiği müdafiler tekrar müdafaaya koşmaktadırlar. Bazı noktalarda düşman ile siperlerimiz arasında 20 m kadar bir mesafe vardır. Mesafenin azlığı dolayısıyla denizden ateş açan düşman gemileri zaman zaman kendi

siperlerini dahi vurmaktadırlar. Bu nedenle bazen gemiler bombardımana ara vermektedirler.

Türk askeri büyük bir iman ve azim ile harbe gitmektedir. Sanki talimgahtaymış gibi, ölümden hiçbir endişe duymadan “süğü tak!” emrini alır almaz bu hissin kendisi için büyük bir iman şeklinde tecelli ettiği görölmektedir.

Gerek Arıburnu’nda ve gerekse Seddülbahir’de Türk askeri defalarca süğü hücumuna kalkmıştır. Türk’ün ecdadından kalma bu silah ile Türk askeri bir arslan kesilmektedir. Süğüleri ile nice İngiliz, Fransız ve Avustralyalı’yı yere sermişlerdir. Cephedeki yabancı muhabirler Türk askerinin savaş sırasında ve savaş sonrasında yaralıyken bile insanı hayran bıraktıklarını ve gerçekten onların emsali olmadığını dile getirmektedirler.²²⁷

20 Mayıs:

Arıburnu’nda 19-20 Mayıs gece yarısından sonra oldukça hareketli saatler yaşanmıştır. Sağ cenahımıza karşı taarruz eden düşman, tarafımızdan yapılan şiddetli mukabele ile hareketinden bir sonuç alamamıştır. Sol cenahımıza doğru giriştiği taarruz hareketi de aynı suretle neticelenmiştir. Büyük zayıyla püskürtülen düşman telaş içinde kaçarken 80 kadar ölüsünü mevzide terk etmiştir.

20 Mayıs günü gündüz ise tayyaremiz düşman üzerine isabetli bombalar atmış ve bir bomba büyük nakliye gemisi üzerine düşmüştür.²²⁸

23 Mayıs:

İki gündür düşmanın vaziyetinde bir değişiklik olmazken, 22-23 Mayıs gecesi hareketlenme olmuştur. Arıburnu’ndaki düşman sol cenahımıza karşı bir teşebbüste bulunmuştur. Düşmanın bu teşebbüsü telefata verdirilerek def edilmiştir. 23 Mayıs sabahı bir zırhlı Kapatepe karşısında bir müddet hareketsiz kalmış, topçu ateşlerimizle hasara uğratarak, tayyaremiz tarafından da zırhlıya iki bomba atılmış ve 5 tane gemi ona yardıma gelerek zırhlıyı alıp uzaklara çekilmişlerdir.²²⁹

²²⁷ Tanin, 21 Mayıs 1915, S. 2306, s.1,4

²²⁸ Tanin, 22 Mayıs 1915, S. 2307, s.1

²²⁹ Tanin, 25 Mayıs 1915, S. 2310, s.1

26 Mayıs:

Dün ve önceki gün Arıburnu bölgesinde bir hareket olmamıştır. Bugün ise düşmanın içinde arabalar bulunan 4 muavanesi bir römorkör vasıtasıyla taşınırken kıtaatımız önce ateşleri ile römorkörü yanaştırmamışlardır. Sonra denize giren efradımız düşman ateşi altında bulunan 36 arabayı çıkarmayı başarmıştır. Kabatepe sahilinde meydana gelen bu olay efradımızın basiret ve fedakarlığının en güzel örneği olmuştur.

Bunun dışında bölgede sadece hafif piyade ve topçu ateşleri olmuş, başka bir hareket gözlenmemiştir.²³⁰

29 Mayıs:

27 ve 28 Mayıs günlerini sükunet içinde geçiren Arıburnu'nda bu sabah saat 3 buçukta bir hareketlenme söz konusu olmuştur. Düşman tarafından bölgede yapılmış olan merkez siperlerinden bir kısmına kıtaatımız tarafından yapılan süngü hücumları başarılı sonuçlar vermiştir. Zabtedilen siperler çok kısa bir sürede düşmana karşı kullanılacak tarzda tanzime başlanmıştır. Kıtaatımız bu hücumda gösterdikleri besalet ile Çanakkale'deki Osmanlı askerinin kahramanlığına yeni bir sayfa ve zafer ilave etmiştir. Düşmanın vatana karşı giriştiği bu harekattan hüsrana uğrayacağını bir defa daha kanıtlamıştır.²³¹

30 Mayıs:

Bugün Arıburnu'nda düşman, dün merkezinden zaptettiğimiz siperleri tahkim ettirmemek için uğraşmıştır. Bunun için var gücüyle çalışsa da bir netice elde edememiştir.

Bu siperler düşmana karşı kullanılacak bir hale getirilmiş ve başarılı bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

²³⁰ Tanin, 28 Mayıs 1915, S. 2313, s.1

²³¹ Tanin, 30 Mayıs 1915, S. 2315, s.1,4

İngilizler yazdıkları raporlarda uğradıkları zayıatın büyüklüğünü dile getirirken, diğer taraftan da Türk mevzilerinin ne kadar mükemmel tesis edildiğini ve bunları zaptetmenin pek müşkül bir iş olduğunu tespit ettiklerini de söylemektedirler.²³²

Düşmanın tarafımızdan ele geçirilen siperleri geri almak için yaptığı bugünkü taarruzda siperlerimiz civarında 100'den fazla ölü ve bir hayli de tüfek bıraktığı görülmüştür. Ayrıca dereler hep düşman cesetleriyle dolmuştur. Akşam saat 8'de gerçekleştirilen baskından sonuç alamayan düşman kuvvetleri eski siperlerine dönmeye mecbur edilmiştir.

Bir İngiliz muhabiri Gelibolu Yarımadası'nda cereyan eden hareketle ilgili bazı itiraflarda bulunarak karaya asker ihracının zorluğunu dile getirmiştir. Kabatepe ve Arıburnu'na asker çıkarmak çok zordur. Çünkü kayalar üzerine bile top ve mitralyöz yerleştirilmiştir. Karaya asker çıkarmak için bu kayaların zabtı gerekmektedir. Müttefiklerin bu noktadaki zayıatı ve fedakarlığı pek büyük olmuş, ciddi bir müşkülata karşı karşıya kalan İngiliz askerleri, istihkamatı hurdahaş edeceğini düşünürken kendisi aynı akıbete maruz kalmıştır. Hem de donanmasının top atışlarının himayesinde olduğu halde bir başarı elde edememiştir. Karaya çıkan 2 tabur ile 2 birlik düşman askeri gerisin geriye tekrar vapurlarına dönmeye mecbur olmuşlardır.

Kara hareketinin ilk günlerinde yaşanan bu olay aslında savaşın sonucunun ne şekilde olacağını göstermektedir. Zira ileriki günlerde yaşananlar da bu durumdan farklı olmamıştır. Düşman her ileri hareketinde başarısız olmuş ve tekrar geriye dönmeye mecbur edilmiştir.

Çanakkale'deki Osmanlı kahramanlığına ve cesaretine örnek olacak pek çok hikayeler ve mektuplar vardır. İşte muhterem bir kıta kumandanının yazdığı mektupta bunlardan biridir. Geçen Balkan Harbi sırasında Makedonya'da vatanına hizmet edemediğinden, hiç olmazsa Selanik derbendinde babasının kemikleri dibinde kendisine bir mezar yapamadığından dolayı duyduğu üzüntüyü dile getiren kumandan, Çanakkale'de savaşa katıldığı için şükürlerini belirtmektedir. Hatta öyle bir anlatmıştır ki, karargahının General Hamilton gibi denizlerde zırhlı kaleler içinde

²³² Tanin, 31 Mayıs 1915, S. 2316, s.1,3

değil de avcı hatlarının 300 hatve gerisinde Cesaret Tepe'sinde olmasından duyduğu mutluluğu her halde tarif etmek mümkün değildir. 19 Mayıs 1915 günü yapılan genel hücumda emrinde bulunan kıtası ile süngü hücumu yaparak düşmanı defetmişlerdir.

Avcı hatlarını gezerken sağ cenahta bir askere:

-“Tüfenk attığın düşmanı bana göster bakalım.” diye sorunca asker:

-“Efendim ben gözetleyiveren ima, bu İngiliz uşakları korkularından kedi gibi büzülüyorlar...”

-“O halde ne yapmalı Mehmet?” diye sorunca:

-“Bunları bizim için tepelemek lazım. Efendim ben, na bu sabah Hüsnü Çavuş'a söyledim zaten süngülerimiz takılı mangacak hücum edelim, bu İngiliz çocuklarını hendekarında birer birer süngüleyelim!” Çavuş:

-“Dur bakalım Mehmet, acele etme, kumandandan daha emir gelmedi”. dedi.

Yine kumandan avcı hatlarına pek yakın duran bir yerde istirahat eden askerlerin çavuşlarına istirahat emri verdiği zaman, çavuş askerlerin içi içine sığmadığını düşmanı karşılarında gördükçe kızıştıklarını, içlerinin kaynaştığını, hop oturup hop kalktıklarını, süngülerini çıkarıp taktıklarını söylemiştir. Bu askerlerin sıralarını beklemeden bir an önce harekete geçmek için sabırsızlandıklarını söylemiştir.

Daha bu şekilde yüzlerce, binlerce hikâye, anı vardır. Avcı hattındaki yüzbaşıya “Yüzbaşı, düşman cepheye hücum edebilir mi? diye sorduğu zaman, yüzbaşidan önce orada bulunan askerler hep bir ağızdan “Edemez!” diye bağırılmışlardır. “Ya hücum ederse ne yaparsınız?” diye sorulunca da “Evvvelallah süngülerimizle hepsinin karınlarını deşeriz” diye cevap vermişlerdir.

Ruhu titreten bu sözlerden sonra söylenecek bir söz bulmak zordur ve zaten bir şey söylemeye de mahal yoktur. Gelecek olan günler bu kahramanlarımıza hak ettikleri zaferi getirecektir.²³³

31 Mayıs:

Arıburnu cihetinde bugün düşmanın mühim bir hareketi söz konusu olmamıştır.

²³³ Tanin, 1 Haziran 1915, S. 2317, s.1, 3, 4

2 Haziran:

Dün ve bugün itibariyle Arıburnu bölgesinde yalnız hafif piyade ve topçu ateşleri olmuş, bunun dışında önemli bir hareket yapılmamıştır. Düşman bulunduğu mevkiini korumaktadır. Yeni ve kuvvetli bir harekette bulunacak cesareti de birkaç gündür gösterememektedir.

3 Haziran:

Bugün de bölgede ciddi herhangi bir hareket olmamıştır. ²³⁴

5 Haziran:

Birkaç günden beri Arıburnu cephesinde herhangi bir harekette bulunmayan düşman bugün harekete geçmiştir. Bir taarruz teşebbüsüne girişen düşman sağ cenahımıza bomba endahtında bulunmuş ancak düşmanın bu taarruzu aynı suretle karşılık bularak büyük telefatla etkisiz hale getirilmiştir.

5-6 Haziran gecesi gerçekleştirilen muharebelerle İngilizler ve Fransızların yalnız ölü olarak zayıflarının 3000'den fazla olduğu düşünülmektedir. ²³⁵

7 Haziran:

Arıburnu'nda düşmanın teressüd mevzileri topçu ateşlerimizle bu sabah tahrip edilmiştir. ²³⁶

8 Haziran:

Düşman 7-8 Haziran gecesi Arıburnu'nda sağ cenahımıza karşı 2 defa taarruzda bulunmuştur. Düşmanın bu taarruzları askerlerimiz tarafından başarıyla ve de düşmana ağır kayıplar verdirilerek etkisiz hale getirilmiştir. 8 Haziran günü ise her iki taraftan da hafif ve de aralıklarla piyade ve topçu ateşleri devam etmiştir. ²³⁷

²³⁴ Tanin, 4 Haziran 1915, S. 2320, s.1

²³⁵ Tanin, 7 Haziran 1915, S. 2323, s.1, 8 Haziran 1915, S. 2324, s.4

²³⁶ İkdam, 9 Haziran 1915, S. 6576, s.1

²³⁷ Tanin, 10 Haziran 1915, S. 2326, s.1

11 Haziran:

Birkaç günden beri yine sükunete bürünen düşman, bugün geceyarısından sonra sağ cenahımıza bir taarruz teşebbüsünde bulunmuştur. Bu teşebbüsünde de büyük telefata püskürtülen düşman gün boyunca fasılalı ateşlerine devam etmiştir. Bu sabah sağ cenahtaki düşman kuvvetleri firar ederken onu himaye eden bir makineli tüfek tahrip edilmiştir. Ayrıca bu civarda düşman kıtalarından bazılarının siperlerinden daha gerilere doğru firar ettikleri de görülmüştür.

Görüldüğü üzere Arıburnu bölgesinde düşman askeri karaya çıktığı ilk günden beri kayda değer bir başarı gösterememiş, bir mil dahi ilerleyememiştir. Verdiği kayıplar ise günden güne artmaktadır.²³⁸

12 Haziran:

Bugün Arıburnu ufukları düşman topçularının boşuboşuna attığı mermilerle inlemiştir. Bugünü de sonuçsuz geçiren düşman yaralılarını hastane gemilerine taşımakla uğraşmıştır.

İngilizlerin şimdiye kadar uğradığı zayıyla ilgili çeşitli tahminler yapılırken, zayıatın ilk İngiliz ihraç kuvvetlerinin miktarını aştığı söylenmektedir. Resmi raporlara göre zayıat Teşrin-i evvelin sonunda 67 bine çıkıyordu. 2 Nisan'da 100 bine, 11 Nisan'da 139 bine çıkmıştır. Şimdi ise 347 bine ulaşmıştır. İngilizlerin zayıatının bu derece çok olmasının en büyük nedeninin Çanakkale muharebeleri olduğu da söylenmektedir. İngilizlerin savaşın genelinde düşünüldüğünde en çok burada kayıp verdiği anlaşılmaktadır. Bu muharebenin daha fazla devam edemeyeceği de söylenenler arasındadır.

Zira bu geçen sürede bu derece çok kayıp verilmiştir ve savaş daha fazla devam ederse kayıpların artacağı da muhakkaktır.²³⁹

13 Haziran:

Bu sabah Arıburnu karşısındaki topçularımız önemli başarılar kazanmışlardır. Düşmanın yeniden inşa etmekte olduğu bomba endaht mevzileriyle makineli tüfek

²³⁸ Tanin, 13 Haziran 1915, S. 2329, s.1

²³⁹ Tanin, 14 Haziran 1915, S. 2330, s. 4, Daily News, 12 Haziran 1915, Londra

mevzilerini tahrip etmişlerdir. Topçularımızın başarılı atışları neticesinde düşman siperlerinin gerisinde bir yangın başlamış ve bu yangın yarım saat kadar devam etmiştir.²⁴⁰

14 Haziran:

Arıburnu'nda topçularımız bugün de neticeli atışlar yapmışlardır. Karargahtan alınan bilgilere göre düşmanın bir top mevzisine karşı açılan ateşlerden sonra bir hayli telefata verildiği anlaşılmaktadır.

15 Haziran:

Bugün de topçularımızın başarılı atışları karşısında düşman hiçbir şey yapamamıştır. Günlerdir düşmanın nefes almasına bile müsaade etmeyen kahramanlarımız, bugün düşmanın bomba endahatı için yeniden hazırladığı mevkiyi 2. defa olarak tahrip etmiştir. Yine aynı mevkide bulunan bir başka topçu mevzisine karşı da başarılı atışlar yapmıştır. Düşmanın burada hissedilir derecede zayıyata uğradığı yaralı ve ölülerinin bir kısmını kaldıramamış olmasından anlaşılmaktadır.

Bugün bir çok torpidonun himayesi altında sahile yaklaşmak cesaretini gösteren bir düşman zırhlısı, Arıburnu'nda bazı mevkilere 20-30 mermi atmıştır. Ancak bu hareketinden bir sonuç alamayan düşmanın bu tarz tesirsiz nümayişleri askerlerimizin maneviyatını fevkalade kuvvetlendirmektedir.²⁴¹

Bu sabah ayrıca bir düşman tayyaresi de düşürülmüştür. Arıburnu karşısındaki mevzimiz üzerinde uçan tayyare, sol cenah topçularımızın ateşleriyle tahrip edilmiş ve düşman siperlerinin gerisine düşürülmüştür.

16 Haziran:

Bölgedeki topçularımız bugün düşmanın mitralyöz ve mühim teressüd mevzilerini tahrip eylemiş ve bir topunu da etkisiz hale getirmiştir. Bir alayımız sağ cenahta düşman siperlerinden bir kısmını zapt ve işgal etmiştir.²⁴²

²⁴⁰ Tanin. 16 Haziran 1915, S. 2332, s.1

²⁴¹ Tanin. 17 Haziran 1915, S. 2333, s.1

²⁴² Tanin. 18 Haziran 1915, S. 2335, s.1

17 Haziran:

Bugünü hafif piyade ve topçu ateşleri altında geçiren Arıburnu'nda önemli bir olay olmamıştır. Yalnız düşmanın bu bölgede 14 Haziran'dan itibaren topçu mermileri içinde fena kokulu gaz çıkaran patlayıcı madde kullanıldığı anlaşılmıştır. Topçularımız düşmanın telsiz, telgraf merkezlerini de ateş altına alarak civarında çalışan düşman efradından birçoğunu öldürmüştür. Arıburnu sahilinde dolaşan bir düşman torpidosu da hasara uğratılmıştır. Torpido uğradığı hasarın etkisiyle bir süre hareket edememiştir. Düşman mevzilerinin bir kısmı da tahrip edilmiş, iskele civarında bulunan düşman askerlerine ateş açılmıştır.²⁴³

18 Haziran:

Bu sabah topçularımız düşmanın sol cenah topçu mevzilerini ateş altına alarak önemli tahribat yapmıştır.²⁴⁴

19 Haziran:

Arıburnu'nda bugün karşılıklı ateş edilmesinden başka kayda değer bir olay olmamıştır.²⁴⁵

20 Haziran:

Arıburnu grubu bataryalarından biri bugün düşmanın bu sahil civarında dolaşan 2 büyük nakliye gemisine ateş açmıştır. Açılan ateşten isabetler alan gemi hasara uğrayarak sahilden uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Bunun dışında bu bölgede hafif top, tüfek muharebeleri olmuştur.

21 Haziran:

Dün hasara uğratılan gemilerin ardından bugün de düşmanın hazırlamakta olduğu bir batarya topçularımız tarafından tamamen tahrip edilmiştir.²⁴⁶

²⁴³ **Tanin**, 19 Haziran 1915, S. 2335, s.1, 20 Haziran 1915, S. 2336, s.1, 4

²⁴⁴ **Tanin**, 23 Haziran 1915, S. 2339, s.1

²⁴⁵ **Tanin**, 26 Haziran 1915, 2342, s.1.4 ,27 Haziran 1915, S. 2343, s.1.4

²⁴⁶ **Tanin**, 28 Haziran 1915, S. 2344, s.4

24 Haziran:

Bugün Arıburnu'nda İmroz'a doğru gitmekte olan düşmanın bir nakliye gemisine topçularımız tarafından ateş açılmıştır. Atılan mermilerden ikisinin isabet üzerine gemiden alev çıktığı görülmüştür. Yine burada bir diğer nakliye gemisi ile bir torpidoda hasara uğratılmıştır.

25 Haziran:

Arıburnu'nda bugün sadece hafif ateş muharebesi olmuştur. Öğleden sonra Kabatepe karşısında görülen bir düşman nakliye gemisine topçularımız tarafından atılan mermilerden biri arkasına diğeri ortasına isabet etmiş ve gemide yangın başlamıştır. Yine bu civarda sahile yakın bir mahalde cephane çıkarmakta olan bir nakliye gemisine iki isabet olmuş ve gemi sahilden çekilmiştir.²⁴⁷

26 Haziran:

Arıburnu cephesinde düşman bugün bazı teşebbüslerde bulunarak siperlerimize yaklaşmak istemiş fakat hiçbir başarı kazanamamıştır. İngilizlerin gayet köhne bir karakol gemisi bir iki saat Akçay Körfezin'e asker çıkarmaya teşebbüs etmiş, kıtalarımızdan açılan ateş üzerine sandaldaki efradından birçoğu telef olmuştur. Gemi geri çekilmeye mecbur kalmıştır.²⁴⁸

27 Haziran:

26-27 Haziran gecesi Arıburnu'nda hafif piyade ateşleri ve bombalar teati edilmiştir. 27 Haziran sabahı ise piyade ve top ateşlerimizle düşman mevzilerine karşı bir baskın yapılmıştır. Oldukça başarılı neticeler veren baskınla düşmanın mahfuz mahalleleri tahrip edilirken, ordugahlarında karışıklık meydana gelmiştir. Bir süre sonra da ordugahtan bir duman yükselirken hemen ardından yangın ilanı verildiği görülmüştür.²⁴⁹

²⁴⁷ Tanin, 26 Haziran 1915, 2342, s.1,4 27 Haziran 1915, S. 2343, s.1,4

²⁴⁸ Tanin, 28 Haziran 1915, S. 2344, s.4

²⁴⁹ Tanin, 29 Haziran 1915, S. 2345, s.1.4

28 Haziran:

Bugün öğleden sonra düşman şiddetli topçu ateşinin ardından sol cenahımıza karşı tam 3 defa taarruzda bulunmuştur. O cenahta muvaffak olmayarak azim bir zayıat ile uzaklaştırılmıştır. Öğleden sonra saat 1'e doğru başlayan muharebede, topçumuz sağ cenah ve merkezimizin karşısında isabet eden düşman siperlerinin bir çoğunu tahrip etmiştir. Düşmanın kaybı harp meydanında terk ettiği cesetlere bakılırsa geçen muharebedeki (21 Haziran) zayıatından fazladır. Buna karşılık bizim zayıatımız ise oldukça azdır. Son muharebede ele geçirilen 700'ü aşkın düşman tüfeği İstanbul'a gönderilmiştir.

Düşmanın bugünkü muharebede gözle görünen meydanda 750 kadar ölü bıraktığı ve ayrıca biri zabıt olmak üzere bir miktar da esir alındığı karargahtan gelen haberler arasındadır.²⁵⁰

29 Haziran:

Bugün topçularımız, içinde asker ve cephaneye bulunan bir düşman muavenesini batırmışlardır.

30 Haziran:

29-30 Haziran gecesi düşman merkez siperlerimize karşı taarruzda bulunmak istemiş ancak düşman hareketi kanlı bir şekilde püskürtülmüştür. Sağ cenah kıtaatımız karşı taarruza geçerek bir birinin gerisinde düşmanda 2 hat siper zaptetmişlerdir²⁵¹

Gece yapılan bu muharebelerden sonra 30 Haziran günü öğleden sonra saat 9'da sol cenahtan ileri gönderilen müfrezelerimiz düşman kuvvetlerini pusuya düşürmüşler, açtıkları ateşle büyük kısmını telef etmişlerdir. Sağ cenahtan çıkarılan keşif kolumuz da düşmandan pek çok savaş malzemesi ele geçirmişlerdir.

1 Temmuz:

Bugün Arıburnu civarına 3 büyük düşman nakliye gemisi yaklaşarak yaralılarını nakletmiştir. Gemilerin hastane gemisi olup olmadıklarına dair üzerlerinde bir işaret görülmemiştir. Buna rağmen bu gemilere ateş edilmemiştir.

²⁵⁰ Tanin, 30 Haziran 1915, S. 2346, s.1,3. 1 Temmuz 1915, S. 2347, s.1

²⁵¹ Tanin, 2 Temmuz 1915, S. 2348, s.1,4

Çanakkale’de bize karşı yapılan harekatta müttefikler başarısızlıklarına rağmen, tam tersi bir şekilde muvaffak olmuşlarmış gibi haberler yayınlamışlardır. Ancak bu yayınlanan haberler de işgal ettikleri noktaların adlarını zikretmeden başarılarından bahsetmeleri ve Malta ile Limni Adaları’na gelen mühim miktardaki yaralıların varlığı, müttefiklerin başarısızlıklarına delalet olarak görülmektedir. Anlattıklarının tersine büyük zayiata uğrayan müttefikler, Galiçya cephesinde Almanlarla Avusturyanın başarılarıyla daha da zor günler yaşamaya başlamışlardır.

Savaşın bu gidişatı ise en çok Rusya için sorun olacaktır. Özellikle Çanakkale hareketına başlarken Rusya’yı sebep gösteren müttefikler bu başarısızlıklarıyla onun sarsılmasına, savaştan çekilmesine neden olacaklardır.

2 Temmuz:

Bugün Arıburnu’nda aralıklı olarak topçu ve piyade ateşi muharebesi olmuştur. Düşman fena kokulu kurşun atan anda hala devam etmektedir. 2 Temmuz’da paralandıktan sonra bu cinsten yeşil gaz çıkaran şarapnel atmışlardır.

Düşmanlarımızın Çanakkale’ye karşı giriştikleri taarruzda İngilizler kendi askerlerini feda etmekten çekinmektedirler. Bu nedenle de Avusturyalı ve Hindli askerleri, Fransızları ve tuttukları diğer kimseleri ileri sürmekte ve Türk ateşleri altında onlar mahvolmaktadır. İtilafçıların Çanakkale cephesindeki vaziyeti bugüne kadar pek vahimdir. Ve bu vaziyet Londra’dan çok Paris’te tesir meydana getirmektedir.²⁵²

4 Temmuz:

3-4 Temmuz gecesi düşman Arıburnu’nda sağ cenahımıza karşı şiddetli bir tüfek ateşinde bulunmuştur. Bu ateşin ardından kuvvetli keşif kollarını ileri sürmek istemiş ancak askerlerimiz tarafından etkisiz hale getirilmiştir.²⁵³

5 Temmuz:

Bugün Arıburnu önünde açıktan açığa hastane gemisini kendisine siper eden bir düşman monitörü karadaki mevzilerimize ateş açmıştır.²⁵⁴

²⁵² **Tanin**, 4 Temmuz 1915, S. 2350, s.1, 5 Temmuz 1915, S. 2351 s.1

²⁵³ **İkdam**, 6 Temmuz 1915, S. 2532, s.2

²⁵⁴ **İkdam**, 7 Temmuz 1915, S. 6604, s.1

6 Temmuz:

Arıburnu bölgesinde bugün yine topçularımızın başarıları görülmektedir. Düşman mevzilerine yaptıkları başarılı atışlar ile oldukça mühim tahribat yapmışlardır. Sol cenahımız karşısındaki düşman topçusu ise yanlış atışları neticesinde attığı bütün mermiler kendi siperlerine düşmüş ve kendi askerlerine epeyce zayıat vermiştir. Burada Türk askerinin atış konusundaki ustalığı ortaya çıkmıştır. Attığı mermilerin çoğunu isabet ettiren askerimiz aynı ustalığını deniz bombardımanı sırasında da ispat etmişti.

Ordumuzun Çanakkale ve Gelibolu'da kazandığı galibiyetler bizim için her zaman iftihar sebebi olacak başarılardır. Dünyanın en birinci donanmasına sahip olan İngiltere ile Fransa boğazdan geçmek için ciddi ve bir o kadar da şiddetli hücumlarda bulunmuşlardır. O zamanlar gazeteler sanki sonuçtan eminmiş gibi memleketimizi paylaşma hülyalarına dalmışlardır. Ancak 18 Mart zaferi ile her şey alt üst olmuştur.

Bundan sonra kara hareketına girişen düşman Gelibolu Yarımadası'na 300 bini aşkın asker göndermiştir. Toplarıyla, bombalarıyla, torpilleriyle, tel örgüleriyle, zırhlı siperleriyle, mazgallarıyla, tayyareleriyle donatılmış bu mükemmel ordu 2 buçuk aydan beri burada harp etmektedir. Bu orduyu 50-60 parçayı geçen harp gemileri attıkları 30-40 bin gülle ile desteklemişlerdir. Dağları taşları bir yanardağ patlaması gibi ateş altında bırakan düşmanlar hiçbir fedakarlıktan kaçınmamalarına rağmen netice bir hiç olmuştur.

Arıburnu tarafında denizden içeriye 1 km. Seddülbahir cihetinde ise ancak 4 km sokulmuşlardır. Bu başarı sayılırsa eğer bunu da zırhlı ateşlerinin himayesinde gerçekleştirebilmişlerdir. Şimdi oralarda oluşturdukları çelik siperler sayesinde tutunmaya çalışmaktadırlar. Ara sıra hücum etseler de tekrar eski mevzilerine çekilmek zorunda kalıyorlar.

Şimdi Gelibolu Yarımadası'nda düşman askerinin karaya çıktığı noktalarda siper muharebeleri olmaktadır. Yarımadanın doğal durumu da buna pek müsaittir. Dereler, tepeler siperler arasında uzanmaktadır. Bir siperden diğer bir sipere geçiş oldukça büyük fedakarlık istemektedir.

Çanakkale muzafferiyetinin en büyük sırlarından biri olarak “iyi idare” unutulmamalıdır. Uzunköprü’den kalkıp cepheyi harbe kadar gitmek ve orada dolaşmak suretiyle işlerin ne kadar muntazam işlediğini görmek mümkündür.

İşte Hüseyin Cahit Bey’in cephede geçirdiği iki gün zarfında anlattıkları buradaki muntazam işleyişi ve intizamı gözler önüne sermektedir.

İstanbul içinde tesis edilemeyen intizamı ordunun kıtaları dağ başlarında muhafaza etmektedirler. Daima sağdan gidip soldan gelen askerler ve etrafta kırılmış, çamura saplanmış araba yok, nakledilmemiş erzak yok. Dinlenenler yolun kenarında intizamla duruyorlar. Nakliyat için hiçbir vasıta ihmal edilmemiştir. Otomobiller, kağnılar, öküz ve manda arabaları, deve katarları bile mevcuttur.

Cepheyi harbin her yerine ulaşan yollar yapılmıştır. Hala da yapılmaktadır. Bir taraftan yollar yapan ordu, diğer taraftan siperler kazıp karargahlar yapmakta, hayvanlar için yer ayarlamaktadır. Bütün bu çalışmalar anca gece yapılabiliyor çünkü düşman tayyareleri gündüzleri uçuşlar yaparak herhangi bir hareket gördükleri yere bombalar yağdırıyorlar.

Her tarafta uzanan telefon teşkilatı kurulmuştur. Boğazın Asya ve Avrupa kısmında cereyan eden herhangi bir olay hemen her yerde duyulmaktadır. Bütün bunlar tek bir gaye için yapılmıştır: “Düşmanı kahretmek!”

Askerimiz bir taraftan medeniyetin en son icadı el bombalarını atarken, diğer taraftan atadan kalma ağızdan dolma humbara ve havanları da kullanmaktadır. Tophanelerde, tersanelerde, istihkamlarda yığılı duran bu içi boş binlerce demir kullanılır hale getirilmiştir. Bu eski havanların içinde düşmana 63 tane bomba atacaklar da bulunmaktadır.

Bütün ordu orada namusumuzu, vatanımızı kurtarmak, bu millete bir hayat hakkı temin etmek için çalışmaktadır. Bu çalışmalarını görünce insanın içi iftihar ile ve gelecekle ilgili ümitlerle dolmaktadır. Karamsar düşünmek imkansızdır.²⁵⁵

²⁵⁵ Tanin, 8 Temmuz 1915, S. 2354, s.1

7-8 Temmuz:

Dün ve bugün Arıburnu cihetinde önemli bir vaka olmamıştır. Bugün Arıburnu'nda topçularımızın tesirli ateşleri düşmana büyük telefata verdimiş ve düşmanın teskerelerle yaralı naklettiği görülmüştür.

Çanakkale'de düşmanların zayıyatının bir günde 14 bin kişi olduğu haberleri gelmiştir. Berliner Zeitung gazetesindeki bu haberde General Hamilton tarafından verilen raporda karaya ihraç edilen bazı müfrezelerden yarısının savaş dışına çıktığı yazılmıştır. 25 Nisan'dan 5 Mayıs'a kadar olan harekattaki kayıplar gerçekten acıdır. 5 Mayıs'ta zayıatları zabitandan 177 ölü 412 yaralı ve 13 kayıp, efrattan 19190 ölü, 1807 yaralı, 3580 kayıp olmak üzere toplam 13.979'a ulaşmıştır.²⁵⁶

10 Temmuz:

Dün bölgede top ve tüfek ateşleri dışında bir değişiklik olmamıştır. Bugün ise karşılıklı olarak aralıklarla topçu ateşleri duyulmuştur. Öğleden sonra 4 torpido himayesinde Lord Nelson sisteminde bir düşman zırhlısı Kabatepe karşısında gelerek mevzilerimize 200'ü aşkın mermi atmıştır. Düşmanın bu sarfiyatından sonra yalnız bir askerimiz şehit ve 2 askerimiz de yaralanmıştır. Geminin ateşine karşılık veren topçularımızın attığı mermilerin bazılarının isabet ettiği görülmüş ve bunun üzerine zırhlı çekilmeye mecbur kalmıştır.²⁵⁷

11 Temmuz:

Bugün Arıburnu'nda ehemmiyetsiz ateş muharebesi olmuştur. Öğleden sonra torpido himayesinde Arıburnu karşısına gelen bir kruvazör balon yardımıyla sağ cenahımızı bir müddet bombardıman etmiş ancak bir sonuç alamadan çekilmiştir.

Bomba Tepesi-İşte tarihi ve insanlığı hayrete düşürecek bir isim. İnsan anlamını düşündükçe kendisini taktirden alamaz. Bu tepeye ayrılanlar öyle kahramanlardır ki bunların hatırasına bile insan en büyük cazibe ile bağlanır.

Bomba Tepesi Arıburnu'ndadır ve tepenin şöhreti de orada kazılan bir siperden gelmektedir. Bu siper düşmanın ileri hattına pek yakındır ancak muhafazası bizim

²⁵⁶ Tanin, 9 Temmuz 1915, S. 2355, s.1, 10 Temmuz 1915, S. 2356 s.1

²⁵⁷ Tanin, 12 Temmuz 1915, S. 2358, s.1

için bir hayat meselesidir. Savaşın daha ilk günlerinde düşman burayı almak istemiştir. Hücum ve tüfek ateşiyle bunu yapmak istemiş ve bunun mümkün olmayacağını anlayarak zırhlı bombalarla muhafızları kaçırarak emeline ulaşmayı planlamıştır. Bu düşünce parlak olsa da Osmanlı imanı buna engel olmuştur. İşte bu iman ile Türk askeri zırhlı bombalara rağmen gökten ateş, taş yağsa bile bir adım dahi kıpırdamamış ve tarihin henüz kaydetmediği bir harika göstermiştir.

O sipere ayrılan askerler şehitlik mertebesine yükselmeye aday demektir. Çok az bir müddet dünyada kalacaklar demektir. Ancak bu çok kısa sürelik zaman zarfında oradaki görevlerini en güzel şekliyle yapıyorlar.

Arkada o vazifeyi bekleyen askerler nasıl kalpleri tertemiz ve vatan aşkı ile doluysa, cisimlerini de o vech ile temizleyerek hazırlanıp bekliyorlar.

Sipere gitmek anının yaklaştığı sırada mangada bir ses yükselir: Yoldaşlar hazır olun! Ayrılık Günü. Vatana hizmet bayramı geldi... Bu davet efradın yüzünde bir gurur olur ve bu nidayı takip eden bir avaz: Tekbir ve tehlil. Yalnız insanları değil bütün her şeyi rükuya davet eder...

Şimdi bir hareket... Kahramanlar yürümeye başlar, cennetlere uçan arkadaşlarının yerlerini almaya giderler. Ve ay hilal, süt içmez kupalar salına salına ölümden daha kuvvetli olduklarını ilan ede ede ilerler.

Son bir nida ve artık sipere girmişlerdir. Bir kısmı düşmana mukabele ederken diğer kısmı yaradana kavuşmuş yoldaşları gibi asil kalplerini şu mübarek vatana feda ederler.

Bu müthiş harp başladığından beri bu sipere ayrılan bir neferin en ufak bir esef göstermediğini fakat herkesin büyük tehlikeli Bomba Tepesi muhafazasına ayrılmak istediğini herkes bilir kumandan bunu anlatmaktadır.

Bomba Tepesi Osmanlılar için ebedi bir şan ve şeref vesilesidir.

Osmanlılar Gelibolu Yarımadası'nda harkulade bir cesaret göstermektedirler. Osmanlı askerinin kahramanlığıyla Gelibolu itilaf devletleri askerleri için bir cehennem haline gelmiştir.

Paris'te yayınlanan Journal gazetesi İngilizlerin Çanakkale'de karaya çıkışlarını, 25 Nisan'da 6 bin İngiliz'in birden bire Riyodoglit vapurundan çıktıklarını ve çıkar çıkmazda siperlerinde mahfuz bulunan Türk askerleri tarafından bir cehennem ateşi ile karşılandıklarını yazmıştır. İngiliz imdad kuvvetleri gelinceye kadar Riyodoglit'in korumasında kalmışlardır. İlk mevzilerin zabtı için olan muharebe iki gün sürmüştür. 6 bin İngiliz'den bugün hiçbiri sağ değildir. Müttelikler ne zaman karaya asker çıkarsalar daima büyük telefata meydana gelmektedir.²⁵⁸

12 Temmuz:

Düşman Arıburnu'nda bugün tekrar şiddetli bir harekette bulunmuştur. Öğleden önce 8 buçukta şiddetli top ve tüfek ateşlerinden sonra bir kısım efradını bomba atmak suretiyle sağ cenahımıza doğru sürmek istemiştir. Ancak düşmanın bu teşebbüsleri ateşlerimiz karşısında tamamiyle kırılmış ve düşmanın geri çekilmesiyle sona ermiştir. Düşman sol cemahta buna benzer bir teşebbüste bulunmuş ancak bundan da bir sonuç elde edememiştir. Düşmanın bu cemahtan firarı pek çabuk olmuştur. Kaçamayan düşman askerlerinin bir kısmı dereler içine dökülüp kalmışlardır. Bu neticede kıtaatımız meydana birçok silah, cephaneye ve teçizat toplamıştır.²⁵⁹

13 Temmuz:

Dünkü taarruzun ardından gece sağ cenahımızdan çıkarılan keşif kolları düşman siperlerinden sandık dolusu bomba kalıpları ele geçirmişlerdir. Bu cemahta siperlerimize yaklaşmaya çalışan düşman efradı da püskürtülmüştür. Sol cemahta düşman baskın korkusundan sabaha kadar tenvir tabancaları yakmış ve boşluğa sürekli piyade ateşi açmıştır.

Bu arada Çanakkale müdafileri şerefine 22 Temmuz'da Budapeşte'de bir müsamere icra edileceği haber alınmıştır. Yapılacak olan müsamerede "Çanakkale Yenilmez" adlı bir oyun verileceği de bildirilmektedir.²⁶⁰

²⁵⁸ Tanin, 13 Temmuz 1915, S. 2359, s.1.2.4

²⁵⁹ Tanin, 14 Temmuz 1915, S. 2360, s.1

²⁶⁰ İkdâm, 15 Temmuz 1915, S. 3612, s.1

14 Temmuz:

Bugün hafif tüfek ateşlerinden başka bir hareket olmazken Arıburnu sahiline yaklaşmak isteyen düşmanın bir nakliye gemisi ile bir torpidosu topçu ateşlerimizle kaçırılmıştır. Ayrıca civarda dolaşan 2 büyük muaveneden biri batırılmış diğerinde de yangın çıkarılmıştır.

Çanakkale hareketi ile ilgili Viyana basını askerlerimizi taktir ederken, İngiliz-Fransız ihraç kuvvetlerinin Türk ordusunun himmetiyle hiçbir sonuç elde edemediklerini yazmıştır.

Viyana'da bulunan Osmanlı sefiri Hüseyin Hilmi Paşa'ya Bern şehrinde Hilal-i Ahmer yararına toplanan paradan 6 bin kron verilerek ahalinin samimi teşekkürleri bildirilmiştir. Bunun üzerine Hüseyin Hilmi Paşa'da Çanakkale muharebesi hakkında pek ümitbahş konuşarak teşekkürlerini sunmuştur.

Düşmanlarımız Çanakkale'de vücuda getirilen tahkimatı taktir ederek bu konuda Osmanlıların her türlü yola başvurmuş olduklarını söyleyerek bir itirafta bulunmuşlardır.

Bir Amerikalı harp muhabiri İstanbul'dan Çanakkale'ye gelip buradaki vaziyeti gördükten sonra gördüklerini anlatırken, müttefiklerin özellikle Gelibolu'da karşılaştığı sıkıntılar üzerinde durmuştur. İhraç kuvvetlerinin su sıkıntısı çekebileceği, yarımadanın doğal yapısının zorluğu ve de Türk askerinin burada meydana getirdiği tahkimatı ve teşkilatı anlatmıştır.

Çanakkale'de müttefikler ne yaptılarsa donanmanın sayesinde yapmışlardır. Ancak bu noktada da hayret verici bir durum vardır. Donanmanın attığı mermilerin adedi ile bundan etkilenen Türk zayıyatı miktarının azlığı arasındaki orantısızlıktır.²⁶¹

15 Temmuz:

Arıburnu'nda tarafımızdan atılan bombaların tesiriyle bu gün düşman siperlerinde yangınlar meydana getirilmiştir. Düşman bu yangınları güçlükle söndürebilmiştir. Öğleden sonra 4 bacalı bir İngiliz kruvazörü torpido ve torpil tahri gemileri

²⁶¹ Fremdenbelatt, 14 Temmuz 1915, Viyana, Neue Freie Press, Viyana, Tanin, 16 Temmuz 1915, S. 2362, s.1

himayesinde Kabatepe karşısına gelerek balon gemisinden uçurdıkları bir balon ile uzaktan mevzilerimize beyhude bir şekilde bir süre bombalar atıp çekilmişlerdir.²⁶²

Çanakkale harekatı ümitsiz ve neticesiz bir harekattan ibarettir. Savaşta Türklerin Alman usulünü uyguladığını söyleyen Daily Telegraph gazetesi, Türklerin mümkün olan yerlerde kesin netice elde edecek şekilde taarruz ettiklerini, mümkün olmayan yerlerde ise sadece beklediklerini belirtmiştir. Almanlar bu tarzı Felander'de ve Fransa'da uygulamışlardır. Türkler müdafaaya uygun olan Gelibolu Yarımada'sını hakiki bir kaleye çevirmişlerdir.

Aslında gazetenin bu tespitine katılıp katılmamak hususunda tereddüt etmemek imkansızdır. Şöyleki, biz Türkler yüzyıllardır savaşlarla bugüne gelmiş bir millet olarak, herhangi bir devletin savaş tekniğini alacak kadar tecrübesiz değiliz. Öyle veya böyle Gelibolu karasında kazandığımız başarılar tamamen askerimizin başarısıdır, askerimizin cesaretinin ürünüdür.²⁶³

16 Temmuz:

Hafif ateş teatisinden başka bugün Arıburnu'nda sağ cenahta bazen sürekli bazen aralıklarla bomba endahtı da devam etmiştir.

19 Temmuz:

Birkaç gündür Arıburnu bölgesinde düşman vaziyetinde herhangi bir değişiklik olmazken, bugün askerlerimiz harekete geçmişlerdir. Merkez siperlerimizden düşmana karşı kazılan yer altı lağamlarından biri patlatılarak düşmanın buna karşılık hazırlamakta olduğu lağamları tahrip edilerek, çökertilmiştir.

Sol cenahımızda tarafların ileri karakol postaları müsademesine düşman 2 kuvvetli müfreze ile katılmak istemiştir. Ancak bu isteğinde başarılı olamamış, ateşlerimiz altında ölü ve yaralıları bırakarak firar etmişlerdir.

Çanakkale muharebelerinde askerlerimizin gösterdiği besalet ve alicenabı Amerikan gazeteleri dahi taktirler yağdırarak yazmaktadırlar. Reuter Ajansı tarafından verilen

²⁶² Tanin, 17 Temmuz 1915, S. 2363, s.1

²⁶³ Daily Telegraph, 15 Temmuz 1915 (Tanin, 17 Temmuz 1915, S.2363, s.4)

telgrafnameyi neşreden gazeteler Osmanlı askerinin son derece kahramanca savaştığını söylemektedirler.

“Türk askerlerinden biri pek şiddetli bir ateş altında bulunmasına rağmen, mecruh düşman bir İngiliz neferinin yarasını sarmak gibi bir büyüklük, diğer bir Türk neferi de mecruh bir Avusturyalı'nın yanına bir matara su bırakmak gibi bir insaniyet göstermişlerdir. Kezalik Türk askerinden birisi düşman siperlerinden epeyce uzak bir mahalde yaralı düşüp saatlerce aç ve bitap kalmış olan bir İngiliz'e ekmek ve su vermiştir.”

Osmanlı askerleriyle ilgili bu anlatılanlar bizim için bir gurur kaynağıdır. Bunların dışında İngiliz askerleri Türklerin esirlere son derece iyi davrandığını kendileri söylemektedirler.

Türk askerinin medeniyet kuralları ve izaletten ayrılmamasının hem Fransızlar hem de İngilizler tarafından resmi surette ilan edilmiş olması savaşın pek önemli intibah safhalarından birini teşkil etse gerektir.²⁶⁴

Bugün merkezimizden düşmana karşı patlatılan lağam tamamiyle karşı düşman lağamları üstünde patlamıştır. Bu patlama neticesinde 10 m mesafede bir tesir meydana gelmiş ve düşman lağamlarında çalışan efradın toprak altında kaldıkları görülmüştür.²⁶⁵

20 Temmuz:

Bugün öğleden sonra saat 9 buçukta düşman Arıburnu'nda sol cenahımıza karşı önce bomba hücumu yapmış daha sonra da süngü hücumuna kalkmıştır. Ancak ateşlerimiz altında kırılarak yine eski yerlerine dönmek zorunda kalmışlar, kaçmışlardır. Sabaha kadar 3 defa bu teşebbüslerini tekrarlamışlardır. Yalnız üç teşebbüslerinde de başarılı olamamışlardır.²⁶⁶

Düşmanların Çanakkale'ye asker ihrac etmeleri bugün yarın 3 ayı bulmaktadır. İngiliz ve Fransız orduları 20. yüzyılın bütün gelişmeleriyle sahip oldukları mühimmat ve levazıma rağmen küçücük Gelibolu Yarımadası'nda hiçbir başarı elde edememişlerdir.

²⁶⁴ Tanin, 21 Temmuz 1915, S. 2367, s.1,4

²⁶⁵ Tanin, 22 Temmuz 1915, S. 2368, s.1

²⁶⁶ İkdam, 23 Temmuz 1915 6620 s.1

Onlar istedikleri kadar başarıdan söz edip buradaki tepelere ünvanlar verseler de ortada bir gerçek vardır: Müttefikler Çanakkale'de iflas etmişlerdir.

Düşmanlar şu ana kadar bir adım bile ilerleyememişler, hala ilk karaya çıktıkları yerde bulunmaktadır. Onların Çanakkale sahil kıyısında tutunmaları başarı değil hezimettir. Çünkü maksatları, karaya çıkıp orada tutunmak değil, Türk askerini yenip kaçırarak istihkamları yok etmek, Anadolu istihkamlarını karşıdan çevirmek sonra da torpilleri toplayıp İstanbul yolunu açarak donanmalarının geçişi için hazırlamaktı. Ama hala donanma ortada görünmüyor. Askerimiz en son 18 Mart'ta bütün düşman donanmasını boğazda gördü. O günden beri donanma bir daha uğramadı.

İngilizlerle Fransızlar Çanakkale'de uğradıkları hüsrani kendi memleketlerinde güzel sözlerle halktan saklamaya çalışsalar da artık düşman gazeteleri de tenkitlere başlamıştır. Onlar Çanakkale'de başarısızlığın sebebini kara ve deniz kuvvetlerinin birlikte hareket edememesi olarak görmektedirler. O halde bu hatalarını bir an önce telafi etsinler. Hem karadan hem de denizden harekete geçsinler. Zira geldiklerinde göreceklerdir ki Türk askerinin sinesi hem karada hem de denizde bir kale gibi onları bekliyor olacak. Muharebeye başlandığı ilk günde bu kale oradaydı, hala da orada ve savaşın sonuna kadar da orada kalacaktır.²⁶⁷

22 Temmuz:

Bugün bölgede siper tahribi maksadıyla karşılıklı lağam muharebeleri olmuştur. Sağ cenah topçularımızın aşırma mermilerinin tesiriyle düşman mevzileri gerisinde yangınlar meydana gelmiş ve uzun bir süre devam etmiştir.²⁶⁸

23 Temmuz:

Dün yapılan karşılıklı lağam muharebelerinden sonra 22-23 Temmuz gecesi de aralıklı olarak topçu muharebeleri olmuştur. Bu sabah ise merkeze karşı düşman lağamını iptal için karşılıklı olara patlayan lağam iyi netice vermiştir. Öğleden sonra düşmanın 2 monitör gemisi sol cenah mevzilerimizi neticesiz bombardıman ederken,

²⁶⁷ Tanin, 23 Temmuz 1915 2369 s.1

²⁶⁸ Tanin, 24 Temmuz 1915, S. 2370, s.1

topçularımızın karşılık vermesinden sonra monitörün birine tam isabet olmuştur. Monitörler aldığı hasardan sonra uzaklara açılmışlardır.²⁶⁹

24 Temmuz:

Karşılıklı lağam muharebeleri yapılmaya devam edilmiştir. Ayrıca bataryalarımız düşmanın Arıburnu ihraç iskelelerini de bombardıman etmişlerdir.²⁷⁰

25 Temmuz:

Topçularımız bugün Arıburnu'nda yine başarılar kazanmıştır. Sol cenahımız karşısında düşman siperlerinin bazı kısımlarıyla siperleri önündeki tel örgülerini tahrip etmişlerdir. Öğleden sonra ise düşman mevzileriyle gerilerine kadar yapılan etkili ateşlerden sonra düşmanın epey telefata verdiği görülmüştür.²⁷¹

27 Temmuz:

Dün gün boyunca ve gece devam eden piyade ve topçu ateşleri, aralıklarla bugünde devam etmiştir. Bunun dışında önemli herhangi bir hareket olmamıştır.

Müttefiklerin İstanbul'dan uzak olarak geçirmeye mecbur oldukları her bir gün, onların ordularının ulvi kuvvetini azaltmaktadır. Ayrıca Asya ve Amerika'daki nüfuzlarını da kırmaktadır. Çanakkale zayıyatı hem maddi hem de manevi bir külfet olarak İngilizlerin ve Fransızların omuzlarındadır.

Çanakkale'den Atina'ya gelmiş olan bir İngiliz zabitanın Gelibolu'daki hareketin İngiliz-Fransız kıtaatına tahminen 80 bin kişi zayıyata mal olduğunu, buna karşılık Osmanlı kıtaatının zayıyatının fazla olmadığını söylemiştir.²⁷²

29 Temmuz:

Arıburnu karşısında düşmanın bir balon gemisi topçularımızın ateşleri neticesinde güvertesine bir mermi isabeti olarak top menzili haricine çekilmek zorunda kalmıştır. Bunun dışında bazen hafif bazen şiddetli topçu ve piyade ateşleri devam etmiştir.

²⁶⁹ Tanin, 25 Temmuz 1915, S. 2371, s.1

²⁷⁰ Tanin, 26 Temmuz 1915, S. 2372, s.1

²⁷¹ Tanin, 27 Temmuz 1915, S. 2373, s.1

²⁷² Tanin, 27 Temmuz 1915 2374 s.1, 29 Temmuz 1915 2375 s.1,4

Bu arada Londra'dan bildirildiğine göre Çanakkale'de bulunan düşman askerlerinin sağlık durumları pek iyi değildir. Harbiye nezareti müsteşarının söylediğine göre bazı yerlerde ordu humması ve dizanteri gibi salgın hastalıklar baş göstermiştir.

Amerikan matbuatı Çanakkale'deki kara muharebelerini yakından takip etmektedir. Gelibolu Yarımada'sını sarmış olan kayalara taarruz etmeyi büyük cüret olarak nitelendiren gazeteler Osmanlı kıtaatının azim ve cesaretini taktire şayan bulmaktadırlar. İngilizler burada mermi ve kurşun yağmuru altında erimektedir. 1000 kişilik bir Avustralya alayının 67 kişi kaldığını ve onların da yaralı olduklarını söyleyerek hareketin ne derece müşkülata sahip olduğunu anlatmışlardır. Amerikan zabitanı müttefiklerin Çanakkale hareketına tamamen akim kalmış nazarıyla bakmaktadırlar.²⁷³

30 Temmuz:

Bugün mevzi ateş muharebeleriyle geçmiştir. Fecr ile beraber Arıburnu mıntıkasında merkezden düşmana karşı patlatılan lağamlar başarılı neticeler vermiştir. Düşman siperlerinden bir kısmı ile önündeki tel örgüleri tahrip edilmiştir.²⁷⁴

31 Temmuz:

İleri sürülmüş tek bir teressüd postamıza ait küçük bir siperi ele geçirmek için hareket eden düşman, bugün öğleden sonra bu sipere karşı top ve piyade cephanesi ve bomba sarfettiği gibi 2 de lağam patlatmıştır. Bir taraftan bu maksadın gerçekleşmesi için bütün sol cenahımıza nümayiş taarruzları teşebbüsünde de bulunmuştur. Ancak çok zayıf verdirilerek uzaklaştırılmışlardır.

Rotterdam'dan gelen bir habere göre İngilizler Çanakkale'de şaşkın bir şekilde hareket etmektedirler. 1 Temmuz'da meydana gelen muharebelerde bir İngiliz savaş gemisi toplarını yanlış bir istikamete döndürerek taarruz teşebbüsünde bulunmuş ve Avusturalya kıtaatını bombardıman etmiştir.²⁷⁵

²⁷³ Tanin, 31 Temmuz 1915, S. 2377 s.1,4

²⁷⁴ İkdam, 1 Ağustos 1915, S. 6629 s.1

²⁷⁵ Tanin, 4 Ağustos, 1915, S. 2380, s.1

4 Ağustos :

Birkaç günden beri Arıburnu bölgesinde önemsiz siper muharebelerinden başka bir hareket olmamıştır. 3-4 Ağustos gecesi sol cenah siperlerimiz önünde düşman bir lağam patlatarak hemen ardından hücumla kalkmıştır. Ancak boş bir hücum olarak kalmış ve kayıplarla uzaklaştırılmıştır. 4 Ağustos sabahı ise siperler önünde birçok düşman ölüleri görülmüştür. Bugün akşam ise sol cenahımıza karşı düşmanın hafif kuvvetle icrasına yeltendiği taarruzu tarafımızdan şiddetle karşı konularak sonuçsuz bırakılmıştır.²⁷⁶

6 Ağustos:

Bu sabah Arıburnu karşısında ve kuzeyinde torpidolar himayesinde düşman nakliye gemileri görülmüştür. Belli ki düşman asker ihracı düşünüyor. Bu nakliye gemilerine topçularımız tarafından ateş açılmış ve gemilerden birinde yangın çıkmıştır. Yangından sonra gemi uzaklaşırken, bir mermi de civardaki muavenelerden birine isabet ederek batmasına sebep olmuştur. Bunun üzerine diğer nakliye gemileri de kuzeye doğru çekilmişlerdir. Öğleden evvel saat 4 buçukta Arıburnu'nda sol cemahta baskın hareketiyle düşmanın toplanıp takviyesine zaman bırakmadan ufak bir siper düşmandan ele geçirilmiştir. Düşman bu siper sahasında 300'ü aşkın ölü bırakarak kaçmıştır.

Öğleden sonra saat 4'te gemi ve kara toplarıyla sol cemahtaki siperlerimize karşı düşman keşif ve sürekli ateş açıp bunu takiben de çeşitli hücum kollarıyla bu siperlerimize ulaşmıştır. Bu siperlerden bir kısmına girdiyse de akşam üstü büyük kısmı tekrar askerleri de ateşlerimiz altında barınamaz bir hale gelmişlerdir.

Londra'dan bildirildiğine göre, Çanakkale'deki askerlerin sağlık durumları iyi olmadığından Fransa parlamentosu sıhhiye komisyonu Çanakkale'deki Fransız askerlerinin sağlık kontrollerini yapmak için azasından 3 kişiyi seçerek buraya savaş alanına gönderme kararı almıştır.²⁷⁷

²⁷⁶ Tanin, 6 Ağustos 1915, S. 2383, s.1, 7 Ağustos 1915, S. 2384, s.1

²⁷⁷ İkdam, 8 Ağustos 1915, S. 6636, s.1

7 Ağustos:

Düşman dün gece donanmasının himayesinde bir kısım kuvvetlerini Arıburnu'nun kuzeyinde bulunan iki mevkiye karaya çıkarmıştır. Karaya çıkan bu düşman kuvvetleri bugün donanmalarının ateşi himayesinde bir miktar ilerleme şansı bulmuşlardır. Ancak akşamüzeri askerimizin mukabele ve taarruzlarıyla düşman askeri bulunduğu hatta kalmaya mecbur edilmiştir.

16 Temmuz tarihiyle Times gazetesine gönderdiği mektubunda Aschmidt Bartroll, Avusturalya ve Yeni Zelanda askerlerinin işgal ettikleri mevzilerden bir adım bile kıpırdayamadıklarını, 6 hafta önceki mevkilerinde bulduklarını yazmıştır.

Bugün yeni bir taarruz ve ihraç işiyle meşgul olan düşman burada karaya çıkan askerlerinin ilerlemesini beklemek gibi bir ümide kapılmasın. Zira 3 aydır yapamadıklarını bundan sonra yapmaları ihtimal dahilinde görünmüyor.

8 Ağustos:

Dün Arıburnu bölgesinde karaya çıkartılan ve ilerlemeye çalışan düşman kuvvetleri bugün şafaktan itibaren birkaç defa hücum hareketinde bulunmuşsa da büyük telefata uğramıştır. Bu hücumlar sırasında yaralı ve sağlam bir miktar zabıt ve efrad da esir alınmıştır.²⁷⁸

9 Ağustos:

Bugün Arıburnu'nun kuzeyinde düşmanın yaptığı taarruzu yine büyük telefata uğratılarak püskürtülmüş ve daha kuzeyde bulunan düşman kuvvetleri kıtaatımızın şiddetli taarruzlarıyla sahile doğru sürülmüşlerdir. Bu hareket ile düşmandan 4 zabıt ve 50 nefer esir alınmıştır. Ayrıca 2 makineli tüfek ile hilyosta ve telefon takımları, bir hayli de silah ele geçirilmiştir. Arıburnu'nda sol cemahta düşmanın son günlerde işgal ettiği siperlerden bir kısmı da yine bugün süngü hücumu yapılarak ele geçirilmiştir.²⁷⁹

²⁷⁸ Tanin, 9 Ağustos 1915, S. 2386, s.1

²⁷⁹ Tanin, 11 Ağustos 1915, S.2388, s.1

10 Ağustos:

Arıburnu'nun kuzeyinde düşman mevzilerine bugün kıtaatımız tarafından şiddetli bir hücum gerçekleştirilmiştir. Bu hücumumuz sonucu ağır kayıplar veren düşman 500 m kadar geriye püskürtülmüştür. Bu muharebede ayrıca düşmandan bir makineli tüfek ile 200 kadar da tüfek ele geçirilmiştir.

Bugünkü hücumdan önce kıtaatımız 9-10 Ağustos gecesi Arıburnu'nun sol cenah kısmında bulunan düşman siperinden yeniden bir kısım daha zaptetmişlerdir. 9-10 Ağustos'ta mevzilerimize 4 defa hücum eden düşman 4.de de başarılı olmayarak telefata ile tard ve def edilmiştir. Yalnız bir fırkamızın cephesine icra ettiği taarruzda düşman 3000'i aşkın ölü bırakmıştır. Bir taraftan karşı taarruza kalkan askerlerimiz düşmanı mevziden çıkararak yeniden 2 makineli tüfek ele geçirmiştir.²⁸⁰

12 Ağustos:

11-12 Ağustos gecesi Arıburnu'nun kuzeyindeki düşmanın küçük bir kuvvetle yaptığı hücum başarıyla defedilmiştir. Bu esnada düşmandan bir miktar da esir alınmıştır.

Bu mıntıkadaki düşmandan üç gün içinde yapılan muharebelerde techizat ve cephaneleriyle birlikte toplam 8 adet makineli tüfek ele geçirilmiştir. Bu tüfeklerin 5 tanesi tekrar düşman aleyhine kullanılmaya başlanmıştır.

Bugün Arıburnu karşısında dolaşan bir düşman zırhlısının girişine topçularımızın ateşiyle karşı konulmuş ve bir mermi isabeti sonucu zırhlı uzaklara çekilmiştir.²⁸¹

Bugün ayrıca düşmanın iskele mahalleri de tarafımızdan bombardıman edilmiştir. Civarda bulunan düşman kıtalarına da birçok zayıat verdirilmiş, asker dolu bir muavene batırılmıştır.

13 Ağustos:

Bugünlerde düşman çoğunlukla dom dom kurşunu atmaktadır. Bu sabah ve akşam düşman tayyarelerinden Arıburnu'nda Hilal-i Ahmer işaretli hastanelerimize yeniden

²⁸⁰ Tanin, 12 Ağustos 1915, S. 2389, s.1, 13 Ağustos 1915, S. 2390, s.1

²⁸¹ Tanin, 13 Ağustos 1915, S. 2390, s.1

12 bomba atılmıştır. Bu hain olay sonucu 9 askerin yeniden yaralandığı bildirilmiştir. Bu iki vakayı esefle kınamamak elde değildir.

Dün Arıburnu'nda topçumuzun düşman mahalline yaptığı tahribattan sonra birkaç çuval bomba ele geçirilmiştir.

Gelibolu önünde meydana gelen son muharebelerde İngiliz ve Fransız ordusunun yalnız ölümler olarak 10 bin kişi kaybettiği tahmin olunmaktadır.

Kazanılan başarılar ve muharebelerin verdiği neticeler Türk askerinin secaatini ve hüsnü iradesini pek parlak bir surette yeniden ispatlamış olmaktadır.²⁸²

15 Ağustos:

Arıburnu karşısında bir düşman torpidosu, topçularımızın ateşleriyle sahilden uzaklaşmıştır.

24-25 Temmuz'dan beri (6-7 Ağustos) beri düşman karaya çıkardığı 5 firkalık kuvvetinin 2 bin tanesini Arıburnu bölgesinde ölü olarak kaybetmiştir. Bu miktarın iki misli kadar da yaralı vardır. Esirlerin ifadelerinden ve hergün dolu dolu uzaklaşan hastane gemilerinden anlaşılmaktadır.

Düşmanın son 6 günlük genel zayıyatı 17 bin ölü ve yaklaşık 50 bin yaralıdır. Bundan başka müttefiklerden yapılan muharebelerde biri binbaşı 9'u zabıt olmak üzere 200'ü aşan esir ve 8 makineli tüfek ve birçok tüfek ele geçirilmiştir.²⁸³

21 Ağustos:

Birkaç günden beri sakin geçen Arıburnu cephesinde bugün öğleden sonra düşman taarruza geçmek istemiş ve bir teşebbüste bulunmuştur. Ateşlerimiz altında derhal eriyen düşman askeri netice elde edememiştir.²⁸⁴

26 Ağustos:

Arıburnu mıntikasında dün ve bugün aralıklarla bazen şiddetli bazen hafif topçu ve piyade ateşlerinden başka bir hadise olmamıştır.²⁸⁵

²⁸² Tanin, 15 Ağustos 1915, S. 2392, s.1,4

²⁸³ Tanin, 17 Ağustos 1915, S. 2394, s.1,4

²⁸⁴ Tanin, 23 Ağustos 1915, S. 2405, s.1

27 Ağustos:

26-27 Ağustos gecesi Arıburnu'nda sağ cenahta ziyadece bomba endahı devam etmiş ve bu mıntıkadaki bataryalarımızın ateşleriyle düşmanın bir nakliye gemisi ve bir römorkörü zedelenmiştir.

İsviçre'den bildirildiğine göre, Gelibolu Yarımadası'na ihraç edilen İngiliz askerleri arasında ihtilal meydana gelmiştir. Bu nedenle iki tabur Mısır'a gönderilmiştir.

Düşmanın Gelibolu Yarımadası'nda yeniden icra ettiği ihraç hareketi vahim zayıatlarla sonuçlanmıştır. General Hamilton bir çaresini bulmayacak olursa hiç ilerleyemeden büyük kuvvetlere ihtiyaç duyulacak ve yeni mevzi muharebeleri karşısında bulunacaktır. Böyle olduğu taktirde icra edeceği hücumlar büyük zayıat olacaktır. Yeni ve müthiş fedakarlıklara hazırlanmak gerekir.²⁸⁶

2 Eylül:

Arıburnu'nda bugün hafif piyade ve topçu ateşlerinden başka bir olay olmamıştır.²⁸⁷

8 Eylül:

Beş altı günden beri Arıburnu bölgesinde önemli bir hareket olmamıştır. Yalnız topçu ve piyade ateşleri aralıklarla devam etmiştir. Bugün ise Arıburnu'nda düşman sol cenahımıza karşı gaz içeren bombalar atmuşlardır. Ayrıca bir lağam patlatmışlar fakat bir zarar vermemişlerdir.²⁸⁸

13 Eylül:

Birkaç günden beri Arıburnu yine sükunetini korumaktadır. Düşman kuvvetleri ağırlığını Anafartalar bölgesine vermiştir.

12 -13 Eylül gecesi bu bölgede keşif kollarımız muhtelif mahallerde düşman siperlerine başarılı baskınlar yapmışlar ve düşmana birçok kayıp verdirmişlerdir.

²⁸⁵ Tanin, 23 Ağustos 1915, S. 2400 s.1

²⁸⁶ Tanin, 29 Ağustos 1915, S. 2406 s.1, Daily Kronikil, 25 Ağustos 1915

²⁸⁷ Tanin, 4 Eylül 1915, S. 2412, s.1

²⁸⁸ İkdam, 10 Eylül 1915, S. 6669, s.1

İskeledeki hendekler arasında yangın çıkararak, topçu mevzilerini de tahrip etmişlerdir. Yükseksirt'ta düşmanın top mevzii tahrip edilmiştir.²⁸⁹

14 Eylül:

Bugün topçularımız sahildeki düşman efradına kayıplar verdirmişlerdir.

Çanakkale'de ölen bir Avustralyalı asker, 25, 26, 27 28 Nisan günleri meydana gelen olayları günlüğünde anlatırken yaşadıklarının zorluğuna değinmiştir.

25 Nisan 1915 günü saat 2 buçukta filikalarla karaya çıkan askerler için her şey yolunda gider. Kumsala 150 yarda kala Türk askeri yaylım ateşine başlar. Öldürücü ve kemirici bir ateş. Bütün tepeler sık çalılarla doludur ve ilk tepeye tırmanırlar, zabt ederler. Bu tepenin zabtı büyük kana ve cana mal olur. Arkadaşları her yerde biçilmiş başak gibi yatarlar. Onlara yardım edemezler. Türkler ateşe devam ederler. Yüzbaşı yaralanır. 6 saat sonra B bölüğüne katılır.

Türk askerinin ateşine rağmen muharebeye devam edip galebe çalmaya çalışırlar. Muharebe değil cehennem makinalarının rol oynadığı bir zamandır. Son derecede büyük bir kuvvetle cesaretle hücum yaparlar. Bu hücum tarihin kaydettiği hücumlardandır.

Bu Avusturyalı asker ölmüştür. Savaş boyunca tuttuğu günlüğünde ilk taarruzu böyle anlatmıştır. Kanlı, ateş yağmuru altında ilerlemeye çalışan düşman askerleri ve netice ölüm.²⁹⁰

17 Eylül:

Arıburnu bölgesinde birkaç günden beri herhangi bir değişiklik olmamıştır.

6 Ağustos'ta alınan bir kararla Çanakkale'deki askerleri teftiş için gönderilen Fransız sıhhiye heyeti tetkikatlarını yaparak geri dönmüşlerdir. Bölgedeki seyyar hastaneleri ziyaret eden heyet, Çanakkale'deki hasta ve yaralıların daha hızlı nakledilmesi için yeni bir takım teşkilat oluşturulmasını teklif etmiştir.²⁹¹

²⁸⁹ Tanin, 15 Eylül 1915, S. 2423, s.1,3

²⁹⁰ Tanin, 16 Eylül 1915, S. 2424, s. 1,3

²⁹¹ Tanin, 19 Eylül 1915, S. 2427, s.1

19 Eylül:

Dün Arıburnu bölgesinde bir hadise olmazken bugün, sol cenahta icra edilen topçu ateşlerimizle düşman bomba mevzileri ve piyade siperlerinin birçok kısmı tahrip edilmiştir. Bu sırada siperlerini bırakarak kaçan düşman askerleri de piyade ateşlerimizle kayıplar vermişlerdir.

Bugünkü endahlarda düşmanın iki topu tahrip edilmiştir. Ayrıca Arıburnu civarında duran bir düşman gemisine ateş edilince gemide yangın çıkmıştır. Kabatepe açıklarında muavenelerle bir römorköre isabet etmiş ve her ikisi de İmroz Adası'na çekilmiştir.²⁹²

21 Eylül:

20-21 Eylül gecesi Arıburnu'nda sol cenahımızda düşman tarafından atılan lağam pek az hasar vermiştir. Meydana gelen hasar askerlerimiz tarafından hemen tamir edilmiştir.²⁹³

22 Eylül:

Dünkü verilen hasardan sonra, 21 -22 Eylül gecesi de bir lağam patlatılmış ve düşmanın mukabil lağamı etkisiz hale getirilmiştir. Arıburnu mıntukasının sağ cenahında da topçularımız düşmanın siperleriyle zeminliklerinden bir kısmını tahrip etmişler ve düşmanın kereste yüklü bir yelken gemisini de batırmışlardır.²⁹⁴

23 Eylül:

Bugün Arıburnu Yükseksirt'ta bulunan düşmanın bir topu ateşlerimizle sakatlanmıştır.²⁹⁵

25 Eylül:

Dün hafif ateş teatisiyle geçen Arıburnu'nda bugün sağ cenahımızın ilerisinde tarafımızdan patlatılan lağam ile düşmanın yaptığı lağam tahrip edilmiştir. Topçularımız sol cenahta bulunan düşmanın bomba mevzilerini ateş altında almışlar

²⁹² İkdam, 21 Eylül 1915, S. 6680, s.1 Tanin, 22 Eylül 1915, S. 2430,s.1

²⁹³ Tanin, 23 Eylül 1915, S. 2431, s.1

²⁹⁴ Tanin, 24 Eylül 1915, S. 2432, s.1

²⁹⁵ Tanin, 25 Eylül 1915, S. 2433, s.1

ve bu sırada karşılık veren düşman topçuları da susturulmuştur. Arıburnu açıklarında bu gemiler yük çıkaran üç nakliye gemisine karşı topçularımızın ateşleri olmuş ve kaçırılmışlardır.²⁹⁶

27 Eylül:

Arıburnu'nda sağ cenah bataryalarımız düşmanın üç toptan oluşan bataryasını ateşleriyle susturmuşlar ve tahrip etmeyi başarmışlardır.²⁹⁷

30 Eylül:

Dün Arıburnu bölgesinde aralıklarla süren bir topçu ateşi olmuştur. Bugün ise sol cenah topçularımız Kanlısirt civarındaki düşman siperlerini ve muhafazalı mahallerini tahrip etmişlerdir.²⁹⁸

1 Ekim:

Bir düşman kruvazörü Arıburnu mıntıkasında Conkbayırı'ndaki mevzilerimize karşı tesirsiz ateş etmiştir. Buna karşılık açılan ateş sonucu bir mermi isabeti ile kvurazör uzaklaştırılmıştır.²⁹⁹

7 Ekim:

Birkça gündür sakin olan Arıburnu'nda bugün de önemsiz piyade ve bomba atışları olmuş ve akşama kadar sürmüştür.³⁰⁰

9 Ekim:

Arıburnu bölgesinde düşmanın kazmakta olduğu bir lağam tarafımızdan patlatılan lağamla etkisiz hale getirilmiştir. Düşmanın Korfudere civarındaki topçu mevzisi topçu ateşlerimizle tahrip edilmiştir. Düşman bu mevziyi tahliye etmeye mecbur olmuştur.³⁰¹

²⁹⁶ Tanin, 27 Eylül 1915, S. 2435, s.1

²⁹⁷ Tanin, 29 Eylül 1915, S. 2437, s.1

²⁹⁸ Tanin, 2 T. evvel 1915, S. 2440, s.1

²⁹⁹ Tanin, 3 T. evvel 1915, S. 2441 s.1

³⁰⁰ İkdam, 9 T. evvel 1915, S. 6698, s.1

³⁰¹ Tanin, 11 T. evvel 1915, S. 2449, s.1

10 Ekim:

Arıburnu'nda bir düşman torpidosu sağ cenahımıza ve bir kruvazör ile bir montitör Millidos istikametine doğru bir müddet neticesiz ateş açarak çekilmişlerdir.³⁰²

17 Ekim:

Bugüne kadar birkaç günden beri aralıklarla top ve tüfek ateşleriyle, bomba endahları olan Arıburnu'nda, bugün düşman kara toplarıyla ve bir torpidosu ile mevzilerimize karşı ateş açmış ancak netice alamamıştır. Mukabele edilerek ateşkese mecbur edilmişlerdir.³⁰³

19 Ekim:

18-19 Ekim gecesi Arıburnu'nda sağ ve sol cenahımıza karşı düşman tarafından ateş açılmıştır. Bu ateşe katılan bir torpido sol cenah topçularımızın mukabelesi üzerine ateş kesip çekilmek zorunda kalmıştır.³⁰⁴

22 Ekim:

Dün Arıburnu bölgesinde bir iki harp gemisi ve kara toplarının ateşleriyle mevzilerimize karşı durmuş, topçularımızın şiddetli bir şekilde karşılık vermesi üzerine düşman ateşkese mecbur olmuştur. Bugün de sadece fasıllı top ve tüfek atışları vardır. Conkbayırı civarına ateş açan bir düşman torpidosuna karşı tarafımızdan ateş açılarak bir mermi isabeti olmuştur. Torpidoda duman ve patlama görülmüştür. Bunu gören civardaki düşman torpidoları gelerek yaralanan torpidoyu İmroz adasına çekmişlerdir.³⁰⁵

26 Ekim:

Aralıklarla devam eden topçu ve piyade ateşleri bugün de devam etmiştir. Düşmanın gemi ve kara topları ile topçularımız arasında karşılıklı topçu ateşi olmuştur. Arıburnu iskelesi civarında görünen düşman nakliye kolları bu topçu ateşlerimizle dağıtılmıştır.

³⁰² Tanin 19 T. evvel 1915, S. 2457, s.1

³⁰³ Tanin, 12 T. evvel 1915, S. 2450, s.1

³⁰⁴ İkdam, 21 T. evvel 1915, S. 6710, s.1

³⁰⁵ İkdam, 23 T. evvel 1915, S.6712, s.1, Tanin, 24 T. evvel 1915, S. 2462, s.1

27 Ekim:

26-27 Ekim gecesi mevzi ateş muharebeleri olmuştur. Ateşe iştirak eden 2 düşman monitörü topçularımızın mukabil ateşleriyle sahilden uzaklaşmışlardır.³⁰⁶

28 Ekim:

Bu gece Arıburnu'nda düşman sağ cenah siperlerimize sabaha kadar bomba endahtına devam etmiştir. Sabah da yine tesirsiz bir şekilde çeşitli istikametlere ateş açan düşman topçuları boşa mesai sarfetmişlerdir.³⁰⁷

29 Ekim:

Arıburnu'nda bugün bomba atışlarımız sonucu düşmanın siperlerinden birinde yangın çıkmış ve iki saat kadar devam etmiştir.³⁰⁸

1 Kasım:

Arıburnu'nda düşmanın bir torpidosu kara ateşlerine tesirsiz bir surette iştirak etmiştir.³⁰⁹

2 Kasım:

Arıburnu'nda bir taraftan mevzi ateşi devam ederken, piyade ve topçu ateşleri de olmaktadır. Bir düşman torpidosu kara ateşlerine bugün de katılmıştır. Topçularımız Arıburnu'nda Kanlısirt mevkiine düşman karşısında başarıyla ateş ederek iki makineli tüfek mevzisini tahrip etmişlerdir.³¹⁰

5 Kasım:

Düşmanın iki kruvazörüyle bir monitörü Arıburnu'nda yapılan aralıklı mevzi ateşlerine katılarak mevzilerimize ateş açmıştır.³¹¹

³⁰⁶ Tanin, 29 T. evvel 1915, S. 2467, s.1

³⁰⁷ İkdam, 30 T. evvel 1915, S. 6719, s.1

³⁰⁸ Tanin, 31 T. evvel 1915, S. 2469, s.1

³⁰⁹ Tanin, 3.T. sani 1915, S. 2472, s.1

³¹⁰ Tanin, 4 T. sani 1915, S. 2473, s.1

³¹¹ Tanin, 7 T. sani 1915, S. 2476, s.1

7 Kasım:

Dün karşılıklı ateş teatisi ve sol cenahtaki bomba atışlarından sonra, bugün de tarafımızdan atılan bombalar düşman siperlerinde önemli tahribat yapmıştır.³¹²

8 Kasım:

Arıburnu bölgesinde Süngübayırı'nda piyade ve şiddetli bomba muharebeleri olmuştur. Topçularımız buradaki düşman siperlerini etkili bir şekilde ateş altına almışlardır.³¹³

10 Kasım:

Bugün ise Korkudere yakınlarında bulunan düşman topçusu ateşlerimizle susturulmuştur.³¹⁴

11 Kasım:

Arıburnu'nda Kanlısirt bölgesinde düşmanın bir bomba mahalli topçularımız tarafından tamamen tahrip edilmiştir.³¹⁵

12 Kasım:

Dün aralıklarla devam eden karşılıklı top ve bomba atışları bugün de devam etmiştir. Ayrıca bugün Arıburnu sahiline malzeme ihracına çalışan bir düşman nakliye gemisi görülmüştür. Topçularımızın gemiye doğru başarılı atışlarıyla sahilden uzaklaşmaya mecbur olmuştur.³¹⁶

18 Kasım:

Birkaç günden beri Arıburnu'nda karşılıklı topçu ve bomba atışları aralıklarla devam etmektedir. Piyade ve topçu ateşleri de devam etmiştir. Topçularımız burada Kanlısirt mevkiinde bulunan düşman bomba mahallini ve bir makineli tüfek mevzisini tahrip etmeyi başarmışlardır. Ayrıca Kabatepe'deki mevzilerimize karşı da

³¹² Tanin, 8 T. sani 1915, S. 2477, s.1

³¹³ Tanin, 10 T. sani 1915, S. 2479, s.1

³¹⁴ Tanin, 12 T. sani 1915, S. 2481, s.1

³¹⁵ Tanin, 13 T. sani 1915, S. 2482, s.1

³¹⁶ İkdam, 17 T. sani, 1915, S. 6737, s.1

düşmanın kara ve gemi toplarıyla icra eylediği atışlar olmuştur. Buradan da bir sonuç alamamıştır.³¹⁷

19 Kasım:

Arıburnu'nda bugün oldukça fazla topçu ve bomba atışları olmuştur.³¹⁸

21 Kasım:

Dün aralıklarla bomba ve topçu atışları devam etmiştir. Bugün de Arıburnu sahiline yaklaşmaya çalışan düşmanın nakliye gemisi topçularımız tarafından açılan ateş sonucu uzaklaşmak zorunda kalmıştır.³¹⁹

24 Kasım:

Aralıklarla devam eden topçu ve bomba endahına devam edilmiştir. Topçularımız Arıburnu'ndaki düşmanın top ve makineli tüfek mevzilerini tahrip etmişlerdir. Ayrıca Arıburnu iskelesi civarındaki düşman efradına da bir hayli telefata verdirilmiştir.³²⁰

25 Kasım:

Bu sabah bölgede askerlerimiz tarafından bir baskın gerçekleştirilerek düşmandan büyük bir kısım siper zaptedilmiştir. Arıburnu iskelesine yaklaşmak isteyen bir düşman nakliye grmisine de topçularımız tarafından hemen ateş açılarak bir mermi isabet ettirilmiş ve gemi sahilden çekilmek zorunda kalmıştır. İskele civarında bulunan düşman askerleri de bu ateşlerimizle dağılmışlardır.³²¹

26 Kasım:

Arıburnu'nda düşmanın bir makineli tüfekle, bir bomba mevzisi topçularımızın ateşi ile tahrip edilmiştir. İskeleye yaklaşmaya çalışan bir düşman nakliye gemisi de topçularımızın ateşleriyle uzaklaşmaya mecbur edilmişlerdir.³²²

³¹⁷ Tanin, 20 T. sani 1915, S. 2489, s.1

³¹⁸ Tanin 21 T. sani 1915, S. 2490, s.1

³¹⁹ İkdam, 23 T. sani 1915, S. 6743, s.1

³²⁰ Tanin, 26 T. sani 1915, S. 2495, s.1

³²¹ Tanin, 27 T. sani 1915, S. 2496, s.1

³²² İkdam, 28 T. sani 1915, S. 6748, s.1

27 Kasım:

Bugün Arıburnu önüne gelen bir düşman kruvazörü top ateşleriyle ve kara topçularının da ateşleriyle iki taraflı ateş içinde kalan askerlerimize pek bir hasar veremeyen düşman yine boşa mesai yapmıştır. Oysa bugün topçularımız düşmanın Kanlısirt mevkinde bulunan çelik mazgallı siperiyle, iki bomba mahallini tahrip etmeyi başarmışlardır. Düşman karadan obus topları ve denizden de bir kruvazörü ile karşı koymaya çalışmıştır.³²³

28 Kasım:

Top ve bomba endahatı devam ederken, bilhassa sağ cenahta düşman oldukça fazla bomba kullanmıştır. Bu tarafta bir torpidosu tesirsiz kara ateşlerine katılmıştır.³²⁴

30 Kasım:

Dün bölgede önemli bir hadise ve değişiklik olmamıştır. Top, bomba ve makineli tüfek muharebesi bugün de devam etmiştir. Düşman kuvvetleri Kanlısirt bölgesinde önce topçularımız tarafından tahrip edilen siperleri onarmaya çalışmışlardır. Ancak ateşlerimizle başarılı olamamışlardır. Öğleden sonra bir düşman kruvazörü sol cenah ve mevzilerimize ateş açarken topçularımız tarafından karşılık verilmiş ve sahilden uzaklaşmaya mecbur edilmiştir. Ayrıca bugün Kabatepe üzerinde uçmakta olan bir düşman tayyaresi, buna karşı uçurulan bir harp tayyaremizin ateşleriyle firara mecbur edilmiştir.³²⁵

1 Aralık:

Bugün Arıburnu bölgesindeki düşmanın bomba mahallinden bir kaç topçularımızın ateşleri ile tahrip edilmiş, düşmanın bir mönitörü kara ateşlerine iştirak etmiştir.³²⁶

³²³ Tanin, 29 T. sani 1915, S. 2498, s.1

³²⁴ İkdam, 30 T. sani 1915, S 6750 s.1

³²⁵ İkdam, 2 K. evvel 1915, S. 6752, s.1

³²⁶ İkdam, 3 K. evvel 1915, S. 6753, s.1

2 Aralık:

Bazen aralıklarla bazen sürekli olarak her cins ateş muharebesi devam etmiştir. Düşman bir torpido ve bir mönitör ile de karadaki ateşlerini destekleyerek mevzilerimize karşı ateş açmıştır. Ancak bir tesiri olmamıştır.³²⁷

3 Aralık:

Arıburnu bölgesinde Kanlısirt mevkiinde düşmanın bir makineli tüfeği tarafımızdan tahrip edilmiştir.³²⁸

4 Aralık:

Bu gece bir düşman torpidosu çeşitli istikametlere doğru ateş açmıştır. Bu gün ise karşılıklı topçu ve bomba muharebesi aralıklı olarak devam etmiştir. Arıburnu açıklarında görünen düşmanın iki nakliye gemisi bu ateşlerimizin tesiriyle daha uzaklara çekilmek zorunda kalmışlardır.³²⁹

5 Aralık:

Bugün Kapatepe'ye yaklaşmak isteyen bir düşman kruvazörü topçu ateşlerimizle uzaklaştırılmıştır. Arıburnu'nda mevzilerimize ateş açmıştır.³³⁰

6 Aralık:

Arıburnu'nda bugün de bir düşman kruvazörü görülmüştür. Karadaki ateşlerini denizden desteklemek isteyen düşman hemen her gün bu şekilde kruvazör, torpido, monitör göndermektedir. Uzaklaştırılan bu kruvazörden sonra, düşman siperleri tarafımızdan atılan bombalarla tahrip edilmiştir.³³¹ Ayrıca bugün topçularımız tarafından düşmanın ihtiyat kıtaatına mahsus bir kısım korumalı mahalleri ateş altına alınarak tahrip edilmiştir.

³²⁷ Tanin, 4.K. evvel 1915, S. 2503, s.1

³²⁸ Tanin 5 K. evvel 1915, S. 2504, s.1

³²⁹ İkdam 6 K. evvel 1915, S. 6756, s.1

³³⁰ Tanin, 7 K. evvel 1915, S. 2506, s.1

³³¹ Tanin, 8 K. evvel 1915, S. 2507, s.1

7 Aralık:

Bugün ise sağ cenahda tarafımızdan patlatılan bir lağam düşmanın iki lağamını etkisiz hale getirmiştir.³³²

9 Aralık:

Arıburnu'nda ziyadece bomba ve top muharebesi olmuştur. Düşman bu mıntıkada da kara torpili kullanmaktadır. Bir düşman kruvazörü de aralıklarla mevzilerimize karşı ateş açmıştır. Top menzilimiz içine giren diğer bir düşman kruvazörü ateşlerimizin tesiriyle uzaklaşmaya mecbur olmuştur.³³³

10 Aralık:

Arıburnu'nda şiddetli bomba atışları bugün de devam etmiştir. Düşman 3 kruvazörü, bir zırhlı dubası ve kara topları ile beraber bir saat aralıksız olarak mevzilerimize karşı ateş açmıştır. Bu ateş sonucu bir askerimiz şehit olurken, ufak bir iki siperimiz de tahrip edilmiştir. Topçularımızın mukabelesi sonucu bir düşman kruvazörüne iki mermi isabet etmiş ve kruvazör uzaklara çekilmiştir. Ayrıca Kanlısirt mıntikasında bulunan düşmanın bomba mevzileri tahrip edilmiştir.³³⁴

11 Aralık:

10-11 Aralık gecesi Arıburnu'nda bomba muharebesi devam etmiştir. Bugün de topçularımız Kanlısirt mıntikasındaki düşman siperlerinden bir kısmını tahrip etmeyi başarmışlardır.³³⁵

13 Aralık:

Dün yapılan aralıklı bomba ve topçu ateşinden sonra bugün de aynı şekilde topçu ateşleri devam etmiştir.³³⁶

³³² Tanin, 9 K. evvel 1915, S. 2508, s.1

³³³ Tanin, 11 K. evvel 1915, S. 2510, s.1.

³³⁴ Tanin, 12 K. evvel 1915, S. 2511, s.1

³³⁵ Tanin, 13 K. evvel 1915, S. 2512, s.1

³³⁶ İkdâm, 15 K. evvel 1915, S. 6765, s.1

14 Aralık:

Arıburnu'nda bugün sağ cenahta tarafımızdan iki lağam patlatılmıştır. Bu lağamın tesiriyle düşmanın mukabil lağamları çökertilmiştir. Bir düşman kruvazörü bu muntıkada mevzilerimize karşı bir süreliğine tesirsiz ateş açarak geri çekilmiştir.³³⁷

15 Aralık:

Bu gece Arıburnu iskelesine yanaşarak yük çıkaran iki nakliye gemisi top ateşlerimizle açığa kaçırılmıştır.³³⁸

16 Aralık:

Arıburnu'nda aralıklarla yalnız topçu muharebesi olmuştur. Geçen günlere nisbeten hafif geçmiştir.³³⁹

17 Aralık:

Arıburnu bölgesinde düşman bugün sağ cenahımıza karşı pek çok bomba atmıştır. Kara topçularıyla beraber bir kruvazör, üç monitör, bir zırhlı da çeşitli istikametlere bir süreliğine ateş açmıştır. Topçularımız da bu ateşlere tesirli bir şekilde karşılık vermişlerdir.³⁴⁰

18 Aralık:

Aralıklarla top ve bomba ateşleri devam etmiştir. 17-18 Aralık gecesi Arıburnu iskelesi civarında yangın meydana gelmiş ve sabaha kadar devam etmiştir.³⁴¹

19 Aralık:

18-19 Aralık gecesi ve bu sabah Arıburnu'nda düşman mevzilerine karşı topçularımız tarafından şiddetli ateş açılmıştır. Bu ateşlerimizle düşman kuvvetleri zor anlar yaşamışlardır. Kuzeyde ilerleyen taarruzlarımızdan kurtulamayan düşman ile ilgili son alınan raporlara göre, Arıburnu bölgesinde hiç kalmamışlardır. Kıtaatımız bu muntıkada sahile kadar ilerlemiş ve birçok cephane, çadır, top ele

³³⁷ Tanin, 16 K. evvel 1915, S. 2525, s.1

³³⁸ Tanin, 17 K. evvel 1915, S.2516, s.1

³³⁹ Tanin, 18 K. evvel 1915, S. 2517, s.1

³⁴⁰ Tanin, 19 K. evvel 1915, S. 2518, s.1

³⁴¹ Tanin, 20 K. evvel 1915, S. 2519, s.1

geçirilmiş, düşmanın bir deniz tayyaresi de ateşlerimizle denize düşürülmüştür. Tayyarenin pilotu ve yardımcısı esir alınmıştır.

Düşman kuvvetleri Gelibolu Yarımadası'nın kuzey bölgesinde tutunamayacağını anlamıştır artık. Bu nedenle de gece gemilerine doğru kaçmışlardır. Kaçarken bıraktıkları ganimet ise oldukça fazladır. Arıburnu'nda artık birtek düşman askeri bile kalmamıştır. Bu haber duyulur duyulmaz büyük bir sevinç yaşanmıştır. Aylardır beklenen zafer nihayet kazanılmıştır.³⁴²

Arıburnu'nda düşmanın bıraktığı ganimetler arasında iki ağır top ile bir sahra şınaydır topu, bir hayli tüfek, cephane, bilhassa piyade ve makineli tüfek cephanesi, birçok ester, cephane arabaları, içi erzak dolu çadırlar, istihkam ve telefon aletleri bulunmaktadır. Düşman gemileri, askerlerinin kaçarken bıraktıkları bu malzemeleri tahrip etmek için karaya ateş açmışlarsa da başarılı olamamışlardır.

25 Nisan gece yarsısından itibaren başladıkları Gelibolu harekatı nihayet sona gelmiştir. O gün yarımadanın birkaç noktasına ve Kumkale'ye aynı anda çıkarma yaparak büyük hayallerle başladıkları kara harekatından bir hezimet ile vazgeçmektedirler. Yarımada üzerinde karaya çıktıkları noktalarda dar bir saha içerisinde kalan ve içerilere ilerleyemeyen düşman kuvvetleri, sahip oldukları bu dar alanları da terke mecbur olmuşlardır. Türk askerinin fedakar ve kahramanca hücumları altında ezilirken, Gelibolu'nun kayalık, dağlık arazisinde susuzluktan da kırılmışlardır. Düşman Arıburnu ve Anafartalar'dan kovulmuştur. Yakında Seddülbahir bölgesinden de kovulacaktır.³⁴³

22 Aralık:

19 Aralık'taki hezimetlerinin tesirinden kurtulamayan düşmanlarımız, o gün kaçarken bıraktıkları malzeme ve silahın ne kadar olduğunu herhalde kendileri de bilmiyorlar. Çünkü henüz askerlerimiz bu miktarı belirleyememişlerdir. Kara torpili olan aletler, köprü kurmak için pek çok dubalar ile dekovil vagonları parça parça çıkarılmaya devam edilmektedir. O gece sisli havadan yararlanarak kaçan düşman askeri büyük bir zayıttan da böylece kurtulmuştur. Şimdi Arıburnu ve Anafartalar

³⁴² Tanin, 21 K. evvel 1915, S. 2520, s.1

³⁴³ Tanin, 22 K. evvel 1915, S. 2521, s.1,2

bölgesinin her yeri düşmandan kalan malzeme ve bir de cesetlerle doludur.³⁴⁴ Bugün bir düşman torpidosu Arıburnu civarına gelerek tesirsiz birkaç mermi atıp çekilmiştir. Bugüne kadar Arıburnu ve Anafartalar'da düşmandan ele geçirilen topların adedi 10'a ulaşmıştır. Bunlardan 8 tanesi ağır top, 2'si sahra topudur. Son olarak telsiz telgraf istasyonu da ele geçirilmiştir. 21 Aralıkta karaya oturan vapurların içinde ne varsa alınarak vapurlar tahrip edilmiştir.³⁴⁵

25 Aralık:

Dün öğleden önce Arıburnu'na bir düşman kruvazörü ile bir torpidosu tarafından birkaç mermi atılmıştır. Tarafımızdan bu ateşlere karşılık verilmiştir. 24-25 Aralık gecesi de Arıburnu iskelesine ateş açan bir düşman torpidosu topçu ateşlerimizle uzaklaştırılmıştır.³⁴⁶

26 Aralık:

Bugün Arıburnu bölgesinde düşman terk etmiş olduğu mevzilere karşı bir kruvazör ile birkaç mermi atarak çekilmiştir. Hala bıraktığı malzemeyi tahribe çalışmaktadır. Arıburnu bölgesinde karaya oturmuş olan bir vapurun bütün eşyası tarafımızdan alınmıştır. Diğer ganimetler de toplanmaya devam etmektedir.³⁴⁷

27 Aralık:

Arıburnu üzerinde bugün 3 düşman tayyaresinin uçtuğu görülmüştür. Bunlardan biri topçu ateşlerimizle sakatlanarak açıkta denize düşmüş ve enkazı iki gemi tarafından İmroz istikametine doğru çekilmiştir.³⁴⁸

29 Aralık:

Bugün Arıburnu'na yaklaşmak isteyen bir düşman torpidosu topçu ateşlerimizle kaçırılmıştır.

³⁴⁴ İkdâm, 24 K. evvel 1915, S. 6774, s.1

³⁴⁵ Tanin, 25 K. evvel 1915, S. 2524, s.1

³⁴⁶ Tanin, 26 K. evvel 1915, S. 2524, s.1

³⁴⁷ Tanin, 28 K. evvel 1915, S. 2527, s.1

³⁴⁸ Tanin, 29 K. evvel 1915, S. 2528, s.1

Anafarta ve Arıburnu mıntıklarında düşmanın kaçarken bıraktıklarından şimdiye kadar toplanıp da hesap edilen ganimetlerin miktarı şöyledir:

Çeşitli çaplarda 10 top, 140 tüfek, 60 makineli tüfek namlusu, 8 bomba atış makinesi, 42 toparlak, 21 cephane arabası 600 çeşitli topçu cephanesi, döküm halinde 650 bin piyadelik siper mazgalı, 22 çadır, 9500 kazma-kürek, 550 teskere, 2600 elbise ve kaput, 3000 kat çamaşır, 15515 sandık konserve, 280 çeşitli büyüklükte araba, ayrıca erzak ve konserve miktarı bunlardan harihtir. Daha birçoğunun kayıt ve tescili henüz tamamlanmamıştır.³⁴⁹

2-3 Ocak 1916:

Bugün Arıburnu'nda düşman tarafından gizlenmiş olan 400 sandık piyade cephanesi bulunmuştur. 2-3 Ocak gecesi düşmanın bir torpidosu Arıburnu taraflarına doğru birkaç mermi attıktan sonra çekilmiştir. 3 Ocak günü de Arıburnu mıntığında yeniden, 2 bin sandık el bombası ve bütün takımıyla bir sahra matbahu, topçu mühimmatı yüklü birçok demir cephane sandıkları bulunarak daha önce alınan ganimetler listesine kaydedilmiştir.³⁵⁰

Tanın gazetesi tarafından Gelibolu'daki tahliye edilen mıntıkları gezmek için gönderilen muhabir Cemil Hakkı Bey bu defa Conkbayırı'ndadır. Burada gördüklerini 24 Kanun-i evvel 1331 tarihli mektubunda anlatmıştır. Önceki mektubunda Anafartalar'daki Kayacıkagılı mıntığında gördüklerini anlatmıştı.

Conkbayırı karşısında terkedilmiş siperleri gezmek için hareket etmişlerdir. Kayalık bir yerdir. Bir süre sonra Kocaçimen dağı eteklerine çıkmışlardır. Yarımadanın en yüksek yerlerinden olsa gerektir. Kocaçimen-Conkbayırı arasındaki Kurt Geçidi'ni gören yüksek bir yere çıkmışlardır. Rüzgar esmektedir, gözleri üşümüştür. Gözlerini Ağıldereye doğru çevirmişlerdir. Sarı toprak yarların dikliği başdöndürücüdür. Uçurum dairesinde hakikaten yalnız kurtların geçebileceği bir yer. Fakat bu mıntıkaya açılan mevzilerle bir yol vücuda getirilmiş. Bu yükseklikte bir gün şehirler kalabalığının ateşler püskürmeye geleceği, iskan edeceği bu Kurt Geçidi'nin değil bizim de hatırımıza gelmezdi. Bu yoldan Conkbayırı'na geçmişlerdir. Burada

³⁴⁹ **Tanın**, 31 Aralık 1915, S. 2530, s.1

³⁵⁰ **Tercüman-ı Hakikat**, 5 K.sani 1916, S. 12471, s.1

Anafartalar ayaklarının altında gibi görünmektedir. Kireçtepe, Büyük ve Küçük Kemikli Burunları, Suvla Limanı, Tuzla Gölü görünmektedir. Lale Baba Tepesi, Birnar Tepe, Mestantepe, daha geride İsmialoğlu sırtları, Küçük Kemikli'den Arıburnu'na doğru hafif bir girinti ile uzanan sahil Şahinsirt'in kapattığı noktaya kadar kuş bakışıyla görünmektedir. İşte Anafartalar'da düşmanın işgal edebilmiş olduğu arazi bu görünenlerin sahil tarafındaki bir kısımdan ibarettir. Deniz kenarından ancak 2,5 km kadar girebilmişlerdir. Halbuki İngilizlerin gemileri 20-30 km'lik mesafelere mermi yağdırmışlardır. En son techizata sahip oldukları halde bu 2,5 km'lik mesafede kalmışlar ve sonunda burayı da terke mecbur olmuşlardır. Yüzleri yere eğdiren bu başarısızlığı İngilizler de itiraf etmişlerdir. İngilizler şahsiyetinin erişemeyeceği kadar yüksek ve harikulade cesaret ve fedakarlığa, en müthiş çeliklerden daha kuvvetli azim karşısında çaresiz kalacaklarını pahalı bir netice ile anlamışlardır.

Conkbayırı'ndan ağır adımlarla aşağıya Şahinsirt'i'ndeki terkedilmiş siperlere doğru ilerlemeye başlamışlardır. Sarı Tarla önüne gelmişlerdir. Burası İngilizler için ebedi bir hatıradır. Hiç unutamazlar. Meşhur Conkbayırı hücumunun 6 bin kurbanı burada vermişlerdir. Güya Kocaçimen'e sahip olma planları ile gelmişlerdir. Biraz daha ilerleyince düşman hatlarına yaklaşılmış ve tel örgüler görülmüştür. Konserve kutularına rastlanmaya başlanmıştır. Siperler yine kum torbaları ve mazgallarla doludur, çelik levhalar vardır. Sağa sola, aşağıya girip çıkmak için yollar... Patlatılmadan bırakılmış lağamlar.. Acele ile kaçtıklarından patlatılmaya fırsat bulamamışlar.

Şahinsirt ovasında aralıklarla birbiri gerisinde düşman siperleri bulunmaktadır. Düşman kuvvetleri ellerinden çıkmasından korktukları bu gibi önemli mahallerde tahkimata daha çok önem vermişlerdir ve buralarda birkaç siper hattı oluşturmuşlardır.

Şahinsirt'in solundan yeni açılmış yoldan Ağılderesi'ne doğru inmişlerdir. Sahile doğru uzanan istikamette Ağıldere'nin doğu sırtlarında düşman bir siper hattı meydana getirmiştir. Burada tahkimatına da çok önem vermiştir. Çünkü buradan başka sahile doğru tutulabilecek ve mevzi olabilecek yer yoktur. Ağıldere'nin doğu sırtları adeta bir mevzi muharebesi için yaratılmıştır. Sırtların cephemize karşılık

olan tarafları , fundalık denize doğru olan tarafları toprak yarlar... Bu sağlam sarı toprak yarlar oyularak koğuklar, inler, mağaralar yapılmış. Aslında ateşten korunmak için burası kadar muhafazalı yer zor bulunur, battaniyeler, şişeler, kolonyalar, şapkalar, kasketleri, demir, tüfek, süngü parçaları, boş ve dolu cephane sandıkları, tulumbalar görülmektedir. Biraz dereyi kıvrılınca karşılarına iki top çıkmıştır. Başları yukarıya kalkmış, üzerine henüz yeşilliği geçmemiş dallar konulmuş. Bu iki düşman topunu yakından görmek için yakınlaşmışlardır. Ancak bu gerçek top değil bir taklittir. Bu sahte topun boyası bugün yolda top arabalarında gördüklerine benziyordu. Sahteliliğini bunları gördükten sonra anlamışlardır. Cephane arabasının tekerleğine varıncaya kadar her tarafı eflatun, sarı çamur. Arazinin tabii halindeki çamurlar. Mermi koymaya mahsus arka mahalleri yoktu. Sahte toplar top mevzii ortasına konularak ateşin üzerine çekmesi için kullanılmış. Biraz daha ilerleyince topların hakikisine ve cephane arabasına rastlamışlar. Düşman kaçarken arabaların tekerleğini keskin bir testere ile doğramış. Dolaşırken büyük şeyler daha çok dikkat çektiğinden küçük tüfekler göze çarpmıyor. Halbuki saymakla tükenmeyecek kadar çok var. Sahile doğru gidildikçe kaçarken bıraktıkları pek çok şey görmek mümkündür. Alafranga abdesthaneler bile bulunmaktadır. 800'e yakın top mermisi, 600'e yakın tüfek, 2 top. 500 sandık bomba, dinamit, tüfek mermileri, üzerlerini örtmek için su geçirmez örtüler.. daha bunlar çok küçük bir mıntıkada bulunanlardır.

Sahile doğru gidildiğinde yüzlerce demir nakliye arabaları görülmektedir. Su varilleri vardır. Yalnız bir bölüğün hafriyatı mıntikasında her biri 50'şer lira değerinde hasta teskereleri bulunmuştur. Binlerce kazma, kürek... değeri 20 lira olan 40 kadar emmebasma tulumba, 6 bin konserve kutusu, 20 kadar büyük bisküvi, çay sandıkları, kovalarla gravyer peynirleri çıkarılmıştır. Araba tekerleri, hasta nakline mahsus arabalar, hasta karayolları, portatif çadırlar bulunmuştur.

Akşam yaklaşınca gidecekleri yol bir -iki buçuk saatlik yol olduğundan geri dönmüşlerdir. Conkbayırı'na çıkmışlardır. Bu arada Seddülbahir'deki seyrekleşen top seslerinin boğuculuğu devam etmektedir.³⁵¹

Arıburnu mıntikasındaki ihraç iskeleleri de gezilmiştir. Düşmanın burada da büyük depoları bulunmaktadır. Arıburnu'nun sağ tarafındaki koyda düşman üç uzun iskele

³⁵¹ Tanin, 13 K.sani 1916, S. 2543, s.1

inşa etmiştir. Bunların üzerine içeridekiler gibi dekoviller kurmuştur. Buradaki ganimetle Kemikli İskelesi'ndekinden daha fazladır. Nakliye arabaları tahrip edilmiştir. Birkaç otomobil, fiçılar, sıhhiye sandıkları, yığılmış konserve enkazı, pek çok tel halatlar, zincirler, sahil yakınında batırılmış büyük bir şilep, üç küçük nakliye römörkörü, motorlar... Düşmanın gerek tahrip ettiği gerekse tahribine imkan bulamadığı erzak ve malzemeler 3 milyon lirayı geçecek kadar kıymetlidir. İngilizler burada kaldıkları 8 ay zarfında kimbilir daha kaç milyonlarca lira harcamışlardır.³⁵²

İngilizler resmi tepliğlerinde hala Anafartalar ve Arıburnu'ndan kendi istekleri ile ve büyük bir sükunetle çekildiklerini ilan etmektedirler. Ancak birazdan abartısız ve belki de eksik olarak gösterilecek ganimet miktarı ve acele kaçışlarının tesiriyle tahribe vakit bulamadıkları bütün mefruşat, tertibat ve alelade terk edilmiş olan ordugahların vaziyeti bu çekilmenin ihtiyari ve sükunetle olmadığına pek açık bir delil olacaktır. Anafartalar ve Arıburnu'ndan şimdiye kadar toplanan silahlar, cephaneye, eşyalardan en mühim olanlarının miktarı şöyledir:

10 top, 2000 tüfek ve bu kadar kasatura, 60 makineli top ve makinesi, 45000 bomba, 160 toparlak ve cephaneye arabası, 61 deve duba, 2850 çeşitli çadır, 11850 hasta teskeresi, 13 hilyosta, 300 km telefon kablosu, 160 teneke benzin, 250 teneke gaz, 5800 battaniye, 3400 kat elbise, 3100 kaput ki toplam 6500 kaput ve elbise 20000 sandık konserve, 5000 çuval erzak. 12500 çeşitli kazma, kürek ki bunlar yalnız toplanmış olanlardır. Yenebilecek, giyilebilecek, saklanabilecek şekilde bunun 3 misli olarak kabul edilebilir. Su depoları ve büyük mesaiye ihtiyaç gösteren su tasfiye mazgal ve makineleri ve daha sair birçok şeyler bu meyana dahil edilmiştir.³⁵³

Düşman kuvvetlerinin Arıburnu mıntikasından çekilmelerinden sonra bölgede sadece aralıklarla birkaç kruvazör veya monitör ile gelerek ateş açmalarından başka bir hareketleri olmamıştır. 12 Nisan 1916 günü tayyarelerinin gözetiminde bir monitör ve 2 torpido ile uzaktan Arıburnu mıntikasına tesirsiz olarak bir müddet ateş açmışlardır. Her defasında yaptıkları teşebbüsler topçu ateşlerimizle def edilmiştir.

Kruvazör ve monitörlerin dışında tayyareleri ile de uçuşlar yapmışlardır. 28 Nisan günü de Arıburnu ile Seddülbahir arasındaki sahil kısmına yaklaşmak istemişler ve

³⁵² Tanin, 14 K.sani 1916, S. 2544, s.3

³⁵³ İkdam, 14 K.sani 1916, S. 6795, s.1

yine topçu ateşlerimizin sonucunda torpidoları bir isabet almış, alev ve duman içinde oradan uzaklaşmıştır.

24 Haziran 1916 günü ise Arıburnu üzerine bir düşman tayyaresinin geldiği görülmüştür. Bu tayyareye karşı tarafımızdan çıkan bir başka tayyare taarruz ederek İmroz istikametine kaçırmıştır.³⁵⁴

Artık düşmanın Arıburnu istikametinde herhangi bir hareketi olmamaktadır. 19 Aralık'taki Arıburnu hezimetini ve bölgeden çekilmelerinden sonra çok nadir olarak sadece torpido ve kruvazörleriyle gelerek birkaç mermi atıp çekilen düşman, onu da yapmamaktadır.

İngilizlerce Arıburnu'nun terki, kendi istek ve kararları ile olmuş gibi gösterilse de, burada uğradıkları yenilginin ardından bariz bir kaçış olmuştur. Geride bıraktıkları cephane, silah ve teçhizatı gözleri bile görmemiştir. 25 Nisan sabahından 19 Aralık tarihine kadar yaklaşık 8 ay boyunca Arıburnu mıntıkasında mücadele etmişler ancak ilk karaya ayak bastıkları gün aldıkları toprak parçasından başka bir başarıları da olmamıştır. Bugün savaşı kaybedip çekilmişlerdir ve bakıyoruz ki ilerledikleri mesafe harcadıkları mesai ve paranın çok çok altında kalacak bir kıymete sahip bulunmaktadır.

Aslında daha başından itibaren sonucu belli olan bir muharebeyi yürütmeye çalışmışlardır. 18 Mart deniz mağlubiyetinden sonra kara hareketine girişerek başarılı olabileceklerini zannetmişlerdir. Ancak görüldüğü üzere evdeki hesap çarşıya uymamıştır. Türk askerinin kahramanlığını ve kara hareketine başladıkları bölgenin şartlarını hiç hesaba katmamışlardır. Kolay yutulur bir lokma olarak gördükleri Çanakkale, boğazlarında kalmış ve burada boğulmuşlardır.

³⁵⁴ Tanin, 14 Nisan 1916, S.2635, s.1, 1 Mayıs 1916 2652 s.1, 26 Haziran 1916, S.2708,s.1

2. 3. 2. Seddülbahir Muharebesi:

25 Nisan:

Birkaç noktada aynı anda çıkarma planı yapan düşman kuvvetleri Seddülbahir bölgesinde harekete geçmişlerdir. Zığındere civarına ve Teke Burnu civarında tam dört noktaya çıkarma yapan düşman sabahın erken saatlerinde askerimizi hazırlıksız yakalamayı planlamıştır. Teke Burnu civarına çıkan düşman kıtaları askerimizin süngü hücumu ile karşılaşmıştır. Birçoğu Türk askerinin süngüsü altında telef olurken birçoğu da denize dökülmüşlerdir.

26 Nisan:

Bu bölgede karaya çıkan düşman askerine karşı kahraman Türk askerlerinin mukabelesi bugün de devam etmiştir.³⁵⁵

27 Nisan:

Duruma göre kâh silahıyla, kâh süngüsüyle düşmana karşı savaşan cengaverlerimiz Seddülbahir'in batısında bulunana Zığındere civarını düşmandan temizlemişlerdir. Düşmanın askerle dolu 10 muavenesi topçu ateşlerimizle batırılmıştır. Bundan başka yine bu civarda bir nakliye gemisi karaya oturtulmuştur. İhraç kuvvetlerini himaye etmeye çalışan Magestic zırhlısı toplarımızın isabeti ile çekilmeye mecbur olmuştur.

Arıburnu bölgesindeki Kabatepe civarına çıkarılan askerlere nazaran Seddülbahir bölgesine daha az sayıda asker çıkarılmıştır. Kabatepe'de olduğu gibi Zığındere'de de düşmandan eser kalmadığı bildirilmektedir.

Seddülbahir ile beraber diğer çıkarma noktalarından da alınan başarılar memleketin her tarafında müjdeli birer haber olarak dolaşmıştır. 18 Mart mağlubiyetinden sonra mutlaka başarılı olmak arzusuyla bütün kuvvetini toplayarak gelen düşmanlarımıza karşı bir iki gün içinde kazanılan bu azim başarı tahminlerin üstünde olmuştur. Sanırım bu başarısızlıklarda daha da sarsılan düşmanlarımız "Hasta Türk"ün nasıl canlı ve kuvvetli olduğunu öğrenmişlerdir. Düşmanlarımızın uğradıkları bu yenilgiler

³⁵⁵ İkdâm, 27 Nisan 1915, S. 6533, s.1

maddi olmaktan çok manevi zarar vermiştir. Çünkü bu onların son oyunudur ve henüz bu oyunda hiç sayı alamamışlardır.³⁵⁶

30 Mayıs:

Seddülbahir'de kıtalarımızın fevkalade mukavemeti karşısında bir adım bile ilerleyemeyen düşman, ancak denizden gemilerin himayesinde sahilde tutunmaya çalışmaktadır. Bir kısım düşman kuvveti ise gemilerine firar etmektedir. Bu gün Seddülbahir yönünde kaçan düşman üzerine ateş edilerek birçoğu batırılmıştır. Gemilerin bazıları da ateşlerimiz sonucu geri çekilmeye mecbur kalmaktadır. Düşmanın zayıtının ne kadar çok olduğunu ise alınan esirler itiraf etmektedir.

1 Mayıs:

Sahilin çeşitli kısımlarında karaya çıkarak yerleşen düşman askeri bugün Anadolu sahilindeki bataryalarımızın ateşleri altında kalmışlardır. Burada barınamayacak vaziyettedirler.

Düşman uğradığı yenilginin etkisiyle oldukça şaşkırtıcı, hayrete düşüren hareketlerde bulunmaktadır. Bugün Gelibolu Yarımadası üzerinde uçan düşman tayyareleri görülmüştür. Bu tayyareler bütün yarımadaı dolaşarak havadan beyannameler atmışlardır. Oldukça garip birer vesika olan bu beyannamelerde İngilizlerin küstahlığına delil cümleler bulunmaktadır. Beyannamenin sureti şöyledir:

“Türk kardeşlerimiz: İngilizlerin aldıkları esraya sui muamele ettikleri ve hatta kendileri hakkında işaa edilen rivayetler kezb-i mahzuddur. Şu yalanların tekzibine en iyi delil Mısır dar'ül harbinde alınan esra-yı Osmaniye'nin bugünkü halidir. Esir düştükleri zaman aç, çıplak, perişan olan Asakir-i Osmaniye'ye İngiltere hükümeti tarafından fevkalade bakılıp her türlü esbap, istirahatleri temin olunduğu ve din icabatına dahi riayet edildiğine binaen esra-yı mezkure yalanlara kulak sermeyip de esir düşmüş olan arkadaşlarımızın hallerine iştirak etmeye siz de şitaban olunuz.”

Görüldüğü üzere savaşta hüsrana uğrayan düşman artık her yola başvurmaya başlamıştır. Savaşın her alanında çeşitli kahramanlıklar gösteren Türk askerlerinin böyle bir kağıt parçasına inanarak hemen teslim olacaklarını beklemeleri de ayrıca şaşılacak bir durumdur. Hem söylendiği gibi Mısır'daki Türk askeri aç, çıplak,

³⁵⁶ İkdam, 28 Nisan 1915, S.6534, s.1

perişan değildir. İngilizler aldıkları esirlerin üstlerini soyarak onları sokaklarda kendileri gezdirmişlerdir. Türk askeri ve Türk halkı böyle oyunlara gelmez.³⁵⁷

Bugün Seddülbahir bataryalarımıza karşı ateş açan Fransız 4. Hanri zırhlısına 10 mermi isabet etmiştir. Vengeance adlı İngiliz zırhlısı da ateşlerimiz sonucu isabet eden mermilerin tesiriyle çekilmek zorunda kalmıştır.

2 Mayıs:

Seddülbahir Burnu'ndaki düşman kıtaatı üzerine karşı sahildeki bataryalarımızın ateşleri iyi neticeler vermektedir. Düşman askeri bulunduğu yerden kıpırdayamamaktadır.³⁵⁸

3 Mayıs:

Bu gece düşmanın üç taraftan donanma ateşlerine rağmen kıtaatımızın Seddülbahir'e karşı icra eylediği taarruzlarıyla düşman bulunduğu siperlerinden kovulmuş, ancak gündüz olunca donanmalarının şiddetli himayesiyle kıtaatını denize dökülmekten kurtarabilmiştir. Bu sırada düşmandan sağlam olarak cephaneye, üç makineli tüfek (mitralyöz) ele geçirilmiştir.

4 Mayıs:

Seddülbahir'de bugün de düşmana karşı harekete devam edilmiştir.³⁵⁹

5 Mayıs:

Düşman bulunduğu vaziyeti değiştirme konusunda başarılı olamamıştır. Pek bir harekette bulunmamıştır.

Bugün akşam düşmanın bir hareketi olmuş onda da kendisine büyük telefata verdirilmiştir. Külliyetli cephanesiyle 3 makineli tüfek daha ele geçirilmiştir. Böylece bugüne kadar ele geçirilen makineli tüfek sayısı 10'a ulaşmıştır.

25 Nisan'dan beri yapılan Çanakkale muharebelerinde kazanılan zaferler askerimize yeni bir şan ve şeref vermiştir. Düşman donanmanın himayesinde karada tutunmaya

³⁵⁷ İkdâm, 2 Mayıs 1915, S. 6538, s.1

³⁵⁸ İkdâm, 3 Mayıs 1915, S. 6539, s.1

³⁵⁹ İkdâm, 5 Mayıs 1915, S. 6541, s.1

çalışılırken askerimiz göğsünde iman ve vatan aşkı ile mücadeleye devam etmektedir.

Düşman gemileri 30'luktan aşağı mermi atmamaktadır. Atılan mermiler afaki tutan sesler çıkarırken buna karşılık Türk askerinin "Allah Allah" nidaları gökyüzünü tutmaktadır.

Düşman dar ve kayalık bölgelerde sıkışıp kalmış durumdadır. Kaç gündür bir adım bile ilerleyemeyen düşman kuvvetlerinin zayıtı da büyüktür. Yaralılar toplanıp toplanıp gemilerine bindirilmektedir.³⁶⁰

6 Mayıs:

Düşman bugün öğleden önce donanmasının himayesinde taarruz etmek istemiştir. Muharebe öğleden sonra geç vakte kadar lehimize devam etmiş ve sonra mukabil bir taarruzumuz karşısında düşman büyük kayıplar vererek eski ihraç yerine dönmek zorunda kalmışlardır. Sol cemahta bir kısım kuvvetimiz Seddülbahir iskelelerine kadar ilerlemiş ve firar eden düşman arkasından bomba yağdırmıştır.³⁶¹

7 Mayıs:

Düşman durumunu korumaya devam etmektedir. Ancak ilerleyebilmek için uygun bir zaman kollamaktadır. Sadece gemi ateşleri himayesinde ilerlemeye çalışan düşman askerleri her defasında zayıtı vererek geri çekilmek zorunda kalmaktadırlar.³⁶²

8 Mayıs:

Seddülbahir civarında düşman bugün sonuçsuz kalan taarruzlarını birçok takviye kıtaatı yardımıyla tekrarlamıştır. Muharebe gece yarısına kadar devam etmiş ve neticede sayısız telefata veren düşman yine ihraç mahalleri civarına püskürtülmüştür.

İngilizler Seddülbahir'in kuzeydoğusundan Osmanlı dahili istihkamlarına karşı bir hücum da bulunmuşlardır. Burada arazinin gayet arızalı olması ve Osmanlı askerlerinin şiddetli mukabelesinden dolayı düşmanın zayıtı oldukça fazla olmuştur.

³⁶⁰ İkdâm, 7 Mayıs 1915, S. 6543, s.1

³⁶¹ İkdâm, 8 Mayıs 1915, S. 6544, s.1

³⁶² İkdâm, 9 Mayıs 1915, S. 6545, s.1

Bu arada Çanakkale'ye asker ihracı ile görevli vekil Damad'ın geri çağrıldığı bildirilmektedir.

Lozan'dan 1 Mayıs tarihiyle gelen habere göre ise İngiltere baş vekili Askoyt'un oğlu Çanakkale muharebelerinde yaralanmıştır.³⁶³

10 Mayıs:

Bugün donanmasının ateşleri yardımıyla yine harekete geçen düşman deniz sahilinden bir taarruzda bulunmuştur. Düşmanın bu taarruzu kıtaatımızın mukabil taarruzları ile tesirsiz hale getirilmiştir.³⁶⁴

Yukarıda zikrettiğimiz Çanakkale'deki Fransız heyet-i seferiyesi kumandanı Damad, maharetsizliği ve beceriksizliği hasebiyle, ordusunu büyük zarara uğratmasından ve askerinin Kumkale'den kovulmasından dolayı azledildiği ve yerine başka birinin tayin edildiği haber verilmektedir.³⁶⁵

11 Mayıs:

Düşman bugün Seddülbair'de ciddi bir teşebbüste bulunmamıştır. Bataryalarımıza ateş eden Fransız **Şarl Martel** zırhlısına iki isabet vaki olmuştur.

13 Mayıs:

Anadolu sahilindeki bataryalarımız Seddülbahir bölgesindeki düşman iskeleleriyle ordugahlarını tesirli ateş altına almışlardır. Bu ileri bataryalarımızın ateşine karşı düşmanın birkaç zırhlısı da başarısız atışlarda bulunmuş ve sonra bu zırhlılardan **Magestic** zırhlısı ile **Albian** zırhlısı medhalden boğaza girmeye çalışmışlar ancak askerimiz ateşe devam edince vazgeçmişlerdir.

14 Mayıs:

Ara sıra faaliyette bulunmaya çalışan düşman başarılı olamamaktadır. Düşman bu bölgede vaziyetini korumaktadır. Bir tayyaremiz düşman ordugahlarına başarılı

³⁶³ İkdâm, 10 Mayıs 1915, S. 6546, s.1

³⁶⁴ İkdâm, 11 Mayıs 1915, S. 6547, s.1

³⁶⁵ İkdâm, 12 Mayıs 1915, S. 6548, s.1

bomba atışları yapmış, düşman telefatını ikmale gelen iki taburluk düşman kuvveti ileri sürülen bataryalarımızın ateşleriyle perişan bir şekilde dağıtılmıştır.³⁶⁶

15 Mayıs:

Bugün boğazın medhal civarındaki bataryalarımız düşman gemileri tarafından tesirsiz bombardıman edilmiştir. Bu bombardımana rağmen Seddülbahirdeki düşman mevzilerini bataryalarımız şiddetle topa tutmuşlardır. Bu esnada atılan mermilerden 3 tanesi İngilizlerin **Vengeance** isimindeki zırhlısına isabet etmiştir. Diğer taraftan tayyarelerimiz de düşmanın üzerine muvaffakiyetle bombalar atmıştır.³⁶⁷

16 Mayıs:

Bu mıntıkada bugün sağ cenahtaki kıtaatımız 200 m ileride bulunan bir tepeyi düşmandan temizlemiştir.³⁶⁸

17 Mayıs:

Tayyarelerimiz Seddülbahir üzerinde bugün faydalı uçuşlar yapmışlardır. Bunun dışında karada herhangi bir değişiklik olmamıştır.³⁶⁹

19 Mayıs:

Seddülbahir mıntıkasında düşmanın bu gece yaptığı karşı taarruz başarıyla def edilmiştir. Düşman ordugâhıyla topçu mevzileri, sahil bataryalarımızın başarılı ateşleriyle dögülmüştür. Düşman bu netice ile topçu mevzilerini değiştirmeye mecbur olmuştur.

Düşman haftalardan beri boğaz önünde sahilin iki karışlık dar bir parçasında çabalayıp durmaktadır. Koca İngiliz filosunun himayesi altında oldukları halde buldukları yerde bile tutunamayan müttefikeyn askerleri, fedakar müdafilerimiz zırhlıların ateşine de karşılık verdikçe pek büyük zayiata uğramaktadırlar. Düşman adeta kırılmaktadır. Osmanlı askerinin bu azim fedakarlığını ve cesaretini hem dost devletler hem de düşman devletler taktir ve tebrik etmektedir. Times gazetesi İngiliz

³⁶⁶ Tanin, 15 Mayıs 1915, S. 2300, s.1, 16 Mayıs 1915, S. 2301 s.1

³⁶⁷ Tanin, 17 Mayıs 1915, S. 2302, s.1,2

³⁶⁸ Tanin, 18 Mayıs 1915, S. 2303, s.1

³⁶⁹ Tanin, 19 Mayıs 1915, S. 2304, s.1

Fransız ordu ve donanmasına karşı dikilen engeli tarif etmek için Plevne Kahramanları'nın boğazda harikalar vücuda getirdiğini itiraf ediyor.

Şimdiye kadar koca bir müttefik ordusu Çanakkale önünde erimiştir. Şubat'tan beri devam eden bu taarruz şimdiye kadar İngilizlere heybet ve hüsrandan başka bir şey vermemiştir. Denizde uğradıkları zayıt karada uğradıkları zayıt ile adeta yarışmaktadır. Denizdeki acının intikamını almak için yapılan kara hareketi da aynı kaderi paylaşmıştır. Karada uğranılan mağlubiyetlerden sonra İngiliz hükümetinde sarsıntılar başladığını söylesek yersiz olmaz herhalde. İngiliz milletine iki günlük bir iş gibi gösterilen taarruz şimdiye kadar katlanılan fedakarlıklara rağmen hüsrandan başka sonuç getirmemiştir. Alman tahtelbahrilleri karşısında da ezilen İngiltere zor günler geçirmektedir. Taarruz neticelenmediği halde böyle tesirler yapmıştır. Eğer kesin bir başarı ile sonuçlanacak olursa kim bilir bütün itilaf-ı müselles ufuklarında nasıl bir tesir yapacak, nasıl bir gürültü ile patlayacaktır?³⁷⁰

20 Mayıs:

Bu sabah güney sahillerinde düşman denizden donanmanın ateşleri himayesinde sol cenahımıza karşı ateş baskını yapmaya çalışmıştır. Bu taarruzda başarılı olamayan düşman mukabil taarruzumuz ve süngü hücumlarımızla def edilmiştir.³⁷¹

22 Mayıs:

Dün herhangi bir harekette bulunmayan düşman, bugün öğlenden evvel saat 8'den 10 buçuğa kadar kara bataryaları ve donanma toplarının uzun müddet devam eden ateşleri himayesinde bütün kuvvetleriyle taarruza kalkmıştır. Geriden de takviye kıtaati alarak taarruzu beslemek istemiştir. Ancak zabitlerimizin ve askerlerimizin pek fedakârca ve bütün gayretleriyle yaptıkları karşı taarruz ile, düşmanın taarruzu tamamıyla sonuçsuz kalmıştır. Düşman geriden gördüğü tatbik ile ancak sahil mevzilerinde tutunabilmiştir. Düşman kuvvetleri geri çekilirken savaş alanında 2000 den fazla ölü bırakmıştır.

Mukabil taarruza iştirak eden bir kıtamız düşmandan bir makineli tüfek ele geçirmiştir. Muharebe esnasında düşmanını tayyaresi de ateşlerimizle susturularak

³⁷⁰ Tanin, 21 Mayıs 1915, S. 2306, s.1

³⁷¹ Tanin, 22 Mayıs 1915, S. 2307, s.1

denize düşürülmüştür. 9 saat devam eden bu muharebede zayıyatımız 420 yaralı ve 43 şehitten ibarettir.

Çanakkale sahil bataryalarımız bu kara muharebesine katılan düşman zırhlıları ve Seddülbahir'deki bataryalarına epeyce hasar vermiştir.³⁷²

Bugünkü muharebede düşmanın toplam zayıyatının ölü ve yaralı 4000'den fazla olduğu söylenmektedir.

23 Mayıs:

Bugün düşmanın pek bir hareketi görülmezken, ileri sürülen bir bataryamız tarafından Seddülbahirdeki düşman bataryasının birinin topları tahrip edilmiştir.³⁷³

26 Mayıs:

Birkaç gündür bu bölgede devam eden suskunluk bugün de devam etmiştir. Hafif piyade ve topçu ateşlerinin dışında düşmanın durumunda herhangi bir değişiklik olmamıştır.

Düşman donanmasının denizde uğradığı ağır zayıyatlardan olsa gerektir ki karada da pek bir varlık gösterememektedir. Zaten karadaki kuvvetleri denizden himaye ile harekete geçebiliyordu. Birkaç günden beri denizden himaye yapılamamaktadır. Düşman gemileri uzaklarda dolaşip duruyorlar, bataryalara, sahile yaklaşmıyorlar.³⁷⁴

27 Mayıs:

Bugün karada herhangi bir düşman hareketi olmamıştır. Ajans Reuter'in Kahire'den bildirdiğine göre, Seddülbahir'e asker çıkarıldığı sırada İngilizlerin uğradığı zayıyat pek büyük olmuştur. Müttefikler için Türk toplarının bulunduğu mevzileri tayin etmek pek güçtür. Müttefiklerin bir balonu veya tayyaresi istikşaf için havada yükseldiği zaman düşman ateşini kesiyor. Türkler toplarının toprak altındaki yolları vasıtasıyla her defasında mevzilerini değiştiriyorlar. Müttefikler bu ihtimali düşünerek toplarımıza karşı başarılı olamadıklarını söylemektedirler. Her ne şekilde

³⁷² Tanin, 24 Mayıs 1915, S. 2309, s.1

³⁷³ Tanin, 25 Mayıs 1915, S. 2310, s.1

³⁷⁴ Tanin, 28 Mayıs 1915, S. 2313, s.1

olursa olsun, düşmanlarımızın zayıtı oldukça fazladır ve bunu nasıl düzeltereklerini bekleyip göreceğiz.³⁷⁵

28-29 Mayıs:

Seddülbahir'de sağ cenahımız son iki gün zarfında düşman mıntukasından sahile doğru 400 m yer kazanarak ilerlemişlerdir. Ayrıca dün bir tayyaremiz Seddülbahir'de düşman mevzilerine başarılı bombalar atmıştır.

Düşman askerleri Seddülbahir mıntukasına karşı giriştiği asker ihracı hareketinden büyük kayıplar vermektten başka bir netice elde edememişlerdir. Düşmanın bu bölgede uğradığı kayıplar Ajans Reuter tarafından da telgrafnamelerle teyid edilmektedir.

İskenderun'da bu ajansa bildirilen haberlerde, evvelce Fransa'da siperler içinde muharebe ettikten sonra Çanakkale'ye gelip savaşa katılarak yaralanan ve İskenderun'a giden bir Fransız zabiti, Gelibolu Yarımadası'na müttefik askerler çıkarıldığı zaman ve çıkarıldıktan sonra açılan ateş kadar şiddetli bir muharebeye daha rastlamadığını söylemektedir. Müttefik askerleri üzerine şarapnel, makineli tüfek ve kurşun yağmuru yağdığını söyleyen zabıt İngiliz ve Fransızların toplam zayıtının tam bilinmemekle beraber ilk üç gün zarfında 89 bin kişiden fazla olduğunun zannedildiğini de eklemiştir.

Bugüne kadar Arıburnu bölgesi ve Seddülbahir'deki muharebeler ve düşmanın girdiği zor durum bu sayının doğru olma ihtimalini artırmaktadır.³⁷⁶

30 Mayıs:

Dün Anadolu bataryalarımızın Seddülbahir'deki düşman kıtaatına karşı gerçekleştirdiği tesirli atışlardan sonra düşman bugün uğradığı telefâtın ikmaliyle meşgul olmuştur. Bir taraftan bataryalarımızın top ateşleri yapılırken diğer taraftan da tayyarelerimizin bomba atışlarıyla desteklenmiştir.³⁷⁷

Bir İngiliz muharriri olan Sir Stevens, Seddülbahir bölgesine asker ihracıyla ilgili düşüncelerini anlatırken bazı itiraflarını da dile getirmiştir. Karaya asker ihracının ilk

³⁷⁵ Tanin, 29 Mayıs 1915, S. 2314, s.3

³⁷⁶ Tanin, 30 Mayıs 1915, S. 2315, s.1,4

³⁷⁷ Tanin, 31 Mayıs 1915, S. 2316, s.1

gülerinde Seddülbahir bölgesi içerisinde Teke Burnu'na yapılan harekattan sonra askerlerin 1 mil kadar mesafede tutunabildiğini, bunun dışında kalan yerlerde ise büyük zayıata uğradıklarını itiraf etmiştir. Ayrıca Sir, Gelibolu Yarımadası'nın tel örgülerle, kilitli siperlerle dolu bir ölüm tuzağı olduğunu da söyleyerek burada ilerlemenin güçlüğüne dikkat çekmiştir.

Askerlerin Teke Burnu ile Seddülbahir arasında karaya çıkarılması sırasında büyük zorluklarla karşılaşmış, karaya yanaşan düşman gemileri mitralyöz ve yakıcı ateş kasırgası arasında kalmıştır. Mesela **River Clyde** adlı bir nakliye gemisinden karaya çıkan 200 askerden çok azı kurtulabilmiştir. Bu durum karşısında asker ihracı için gecenin gelmesi beklenmiştir. İlk ihrac teşebbüsünde bulunan nakliye gemisi 12 Türk güllesinin isabeti ile yara almıştır.

Arıburnu'ndaki harekattan bir farkı olmayan Seddülbahir bölgesinde de düşman beklediği sonucu alamamış ve bir hayal kırıklığına uğramış durumdadır. Ancak sonucun bu şekilde olmasına rağmen Çanakkale hareketinden vazgeçmek gibi bir düşünceleri olmadığını görüyoruz hatta gelen haberlere göre İngiltere Fransa'yı takviye kıtaatı ve techizat göndermesi konusunda tazyik etmektedir.³⁷⁸

31 Mayıs:

Bu gece sol cenah kıtaatımız düşmanın büyük malzeme fedakârlığıyla tahkim ettiği siperlerini baskın suretiyle zaptetmiştir. Gemilerinin ateşleriyle de himaye edilmekte olan bu siperler tarafımızdan tamamen tahrip edilmiştir. Ayrıca Anadolu bataryalarımız düşman gemilerinin mukabelesine maruz kalmadan, Seddülbahirde düşman mevzilerine başarılı ateşler açmıştır.³⁷⁹

2 Haziran:

Dünü sessiz geçiren Seddülbahir'deki askerlerimiz bugün de ciddi bir hareket ile karşılaşmamıştır. Anadolu sahil bataryalarımız Seddülbahir'de bulunan düşmanın mevzilerini bombalamaya devam etmiştir.

4 Haziran:

Dün ve bugün bir hareket olmamıştır.

³⁷⁸ Tanin, 1 Haziran 1915, S. 2317, s.1

³⁷⁹ Tanin, 2 Haziran 1915, S. 2318, s.1

Rumeli muntakası muhabirimizden bildirildiğine göre bu sabah ayandan Müşir Fuat Paşa Seddülbahir civarında girdiği muharebede şehit olan mahdumunun kızını ziyaret etmek için buraya gelmiştir ve sonra geri dönmüştür.³⁸⁰

5-6-7 Haziran:

Çanakkale cephesinde Seddülbahir muntakasındaki düşman son günlerde aldığı takviye kıtalarına güvenerek bugün öğleden sonra saat yarımından itibaren ciddi bir taarruza başlamıştır. Askerlerimizin mukabil taarruzlarıyla başarıyla karşılanan bu hareket def edilerek etkisiz hale getirilmiştir. Düşmanın bu hareketinden sonra düşmandan 5 makineli tüfek ele geçirilmiştir.

Anadolu sahil bataryalarımız müsait vaziyet buldukça düşmanın taarruz kollarıyla topçularına ve korunan gemilerine tesirli ateşler etmektedir. Atılan bir mermi Fransız **Berudikus** zırlı kruvasörüne isabet etmiştir.

Düşmanlarımızın itiraflarına göre, Seddülbahir'e karşı vuku bulan ihraç hareketinde İngiliz zabitlerinin pek çoğu telef olmuştur. Düşman Türk topçularının bu başarılı hareketinden sonra, onların gizlice mevzi değiştirerek bu başarıyı kazandıklarını düşünmeye başlamıştır. Reuter Ajansı'nın 26 Mayıs tarihli bu haberinden başka, 23 Mayıs tarihli bir haberinde ise, Seddülbahir'de gerçekleştirilen taarruzda düşmanın hiç arazi elde edemediği ve buna karşılık verilen zayıatın en şiddetli muharebelere verilenler derecesinde olduğu bildirilmektedir.

Times gazetesinin Atina muhabiri, Osmanlı askerlerinin Gelibolu Yarımadası'ndaki sayısının 275 000 kişi kadar olduğunu tahmin etmektedir. Bu sayının oldukça kuvvetli bir yekun teşkil ettiğini ve ayrıca Osmanlı askerlerinin işgal ettikleri mevzilerin tabien de kuvvetli olduğunu söylemektedir. Mevzi muharebelerinde cansiperane müdafaa gerçekleştiren Osmanlı askerlerinin müttefikleri olan Almanlar tarafından nakliyat ve levazımının da tamamlandığını yazmaktadır. Muhabirin Çanakkale'deki Osmanlı kuvvetleri ile ilgili olarak verdiği bu bilgiler alınan başarılı sonuçlarla teyid edilmektedir.³⁸¹

³⁸⁰ **Tanin**, 4 Haziran 1915, S. 2320 s.1, 5 Haziran 1915, S. 2321, s.4

³⁸¹ **Tanin**, 6 Haziran 1915, S. 2322, s.1

5-6 Haziran tarihlerinde gerçekleşen bu büyük taarruz, zabitan ve efradımızın cesaret ve fedakârlığı sayesinde düşmanın hüsrânıyla neticelenmiştir. 4 Haziran'da yaklaşık 6000 kadar mermi atarak taarruzu takviyeye çalışan gemiler tahtulbahirlerin korkusundan çok süratli hareket etmişlerdir. 4 Haziran'da bir netice alamayan düşman ertesi günü taarruzuna devam etmiştir. Sağ cenahımız birkaç siper alarak ilerlemiştir. 6 Haziran da ise Allah Allah nidalarıyla düşmanı karşılayan askerlerimiz şiddetli bir karşı taarruzla düşmanı yok etmişlerdir 4 saat devam eden muharebede en büyük zabitenden en küçük neferine kadar bütün askerlerimiz büyük fedakârlıkta bulunmuşlardır. Tamamıyla eski yerlerine sürülen düşmandan 12 mitralyöz ele geçirilmiş ve düşmana karşı kullanılmıştır.

Düşmanın bu muharebede zayıtının 15.000'i aştığı düşünülmektedir. Savaş sırasında birçok hastane gemisi yaralıları toplamıştır.

5-6 Haziran günlerinde gerçekleştirilen bu muharebede düşman gülleleri savururken askerlerimiz sanki talimgâhta imiş gibi davranmışlardır. Tam bir intizam ve sükunet vardır. Herkes görevini layığıyla yapmaktadır. Levazım taşıyanlar, sıhhiye görevlileri hepsi de büyük fedakârlıklar göstermişlerdir. Hatta yaralıların çoğu seyyar hastanelerinde hemen tedavi edilerek tekrar harbe dahil olmuşlardır.

5 Haziran günü öğleden itibaren Seddülbahir mıntikasında başlayan ve pek ciddiyetle iki gündür devam eden bu şiddetli muharebede zabîtan ve efradımızın büyük bir azim ve fedakârlığıyla bu sabah şafakla beraber sağ cenahtan icra edilen mukabil taarruzlarla başarılı sonuçlar alınmıştır. Düşman büyük zayıt vererek eski yerlerine perişan bir halde geri püskürtülmüştür. Dünden bu sabaha kadar düşmandan 17 adet makineli tüfek birçok silah ve harp techizatı da ele geçirilmiştir.

Düşman başlangıcında sol cenahımıza karşı teşebbüs ettiği taarruzunda başarılı olamayarak uzaklaştırılınca bu defa da sağ cenahımıza karşı bütün kuvvetiyle yüklenmek istemiştir. Nihayet 7 Haziran sabahı karşı taarruzlarımızla karşılanarak taarruzunu devam ettirecek gücü göremeyince def olmuştur.

Gelibolu Yarımadası sahilllerinde 2 gündür devam eden muharebede Türk süngüsü yeniden muzaffer olmuştur. Düşmanın uzun tedarikler ve büyük ümitlerle teşebbüs ettiği bu taarruz müthiş bir zayıtla mahvolmuştur. Düşman cesetleri üzerinden atlayarak kaçanları takip eden askerlerimiz 17 mitralyözle çok mühimmat ele

geçirmişlerdir. Bu kadar dar bir sahada cereyan eden bu muharebede kazanılmış en güzel zafer olmuştur.

Düşmanın böyle bir taarruz yapacağı konusunda pek çok eser neşriyat ve rivayet vardı ve bu taarruz önceden belliydi. Ayrıca tahtulbahrielerin başarılı atışlarından sonra İngiliz, Fransız ve Rus mehafilinde büyük bir endişe ve asabiyet meydana gelmişti, adeta korkuyorlardı. Bu noktada ya hareketten vazgeçilmesi ya da ne yapılacaksa bir an önce yapılması hususunda düşünceler konuşuluyordu ve neticede 2. nokta üzerinde duruldu. Alınan takviye kuvvetleri ile bir an önce sonuca gidilmesi için harekete geçirildi. Ancak eminiz ki şu andan itibaren verdikleri zayıtın azimet ve dehşetini görerek yaptıklarına pişman olmuşlardır. Yaz gecelerinin karanlıkları arasında parlayan Osmanlı süngüleri korkak düşmanın korkak taarruzunu kahretmiştir.

Bu defa ki taarruzun uğradığı akıbet pek hayırlıdır. Çünkü düşmanın Adalar Denizi'nde şimdiye kadar uğramış olduğu zayıt pek büyüktür. Bitaraf ve hatta önceden beri i tilaf devletlerine taraftar olan matbuat ve bilhassa Bükreş gazeteleri dahi bu zayıtın ehemmiyetini dile getirmişlerdir. Ayrıca İngilizler için boğazlarda tutunmanın da çok güç olduğunu eklemişlerdir. Şu durumda yaklaşık bir hafta kadar önce gazetelerde yazılan ya vazgeçmek yahut işi süratle sonuçlandırmak şıklarından birisi kalmıştır. Son alınan yenilgi işin süratle sonuçlanmayacağını göstermiştir. Öyleyse geriye kalan şık vazgeçmektir. Artık Çanakkale taarruzundan vazgeçmeleri gerektiğini anlamaları şarttır.³⁸²

Seddülbahir'de gerçekleştirilen bu muharebelerde zabitan ve efradımız bir defa daha dünyaları hayrete düşürecek derecede bir cesaret örneği göstermişlerdir. Bir alay makinesi bir tabur imamı Hilal-i Osmanlı'nın alay, şan ve celadeti uğrunda zafere koşan kıtaatla hücumu katılarak şehitlik mertebesine ermişlerdir.³⁸³

Anadolu boğaz bataryalarımız Seddülbahir cihetinde düşman topçularıyla ordugâhlarını ve nakliye gemilerini başarılı bombardıman ettiler. Bir nakliye gemisinde mermi isabet etmiş ve yangın başlamıştır. Gemi batmak üzere yana

³⁸² Tanin, 7 Haziran 1915, S. 2323, s.1 , İkdam, 13 Haziran 1915, S. 6580, s.2

³⁸³ Tanin, 8 Haziran 1915, S. 2324, s.1

yatmıştır. Ateşlerimizden etkilenen diğer nakliye gemileri de acele demir alıp açılmışlardır.³⁸⁴

9 Haziran:

8 Haziran gününü sükun içinde geçiren ve ciddi bir hareketin olmadığı Seddülbahir cephesinde Anadolu boğaz bataryalarımız düşman piyadesiyle topçu mevzilerini başarılı bir surette topa tutmuştur. Düşmanın bir obus bataryasını susturan topçularımız başarılı bir gün daha geçirmişlerdir.

Bu arada karargâhtan tebliğ olunan haberlere göre Seddülbahir muharebesinde düşman zayıtının 15 binden fazla olduğu tahmin olunmaktadır. Mukabil taarruzlarımızla düşman Seddülbahir'de eski mevzilerine sürülmüşler ve terk ettikleri mahallerde bulunan ölülerinin büyük bir kısmını da henüz kaldıramamışlardır.

Düşmanın uğradığı bu zayıata karşılık bizim zayıatımız düşmanın ki ile kıyas kabul etmeyecek kadar azdır. Muharebede yaralanan gazilerimizin yaraları da ekseriyetle birkaç gün zarfında iyileşebilecek derecede hafiftir. Kahraman askerimizin son muzafferiyeti ordumuzun kuva-yı maneviyesini büsbütün artırdığı gibi düşmanın maneviyatını da son derece bozmuştur.³⁸⁵

Mayıs ayının son günlerinde Türk askeri gayet şiddetli bir mukavemet icra etmiştir. Bu cihetle Fransızlar ilerlemeye kadir olamamışlardır. Gelibolu Yarımadası'ndaki Osmanlı ordusunun techizatının mükemmel olduğu anlaşılmıştır. Bölgede 7 kolorduluk bir kuvvet olduğu, erzak ve mühimmat tedariki gazetelerinde neşrettikleri yazılarında bu konulara değinmektedirler. Şu durumda düşmanlarımız Çanakkale'yi ve de Gelibolu'yu beklediklerinden daha güçlü ve tahkim edilmiş şekilde bulmuşlardır. Söylenenlerden bir hayal kırıklığı olduğu anlaşılmaktadır.³⁸⁶

10 Haziran:

Bugün Anadolu sahil bataryalarımız yine başarılı bir gün geçirmiştir. Seddülbahir'de düşman nakliye gemisi ile orduğâhlarını ve ihraç köprüsünü bombardıman etmişler ve Hisarlık'ın batısındaki düşman topçusuna karşı başarılı ve etkili atışlar gerçekleştirmişlerdir.

³⁸⁴ İkdam, 9 Haziran 1915, S. 6976, s.1

³⁸⁵ Tanin, 11 Haziran 1915, S. 2327, s.1

³⁸⁶ Matin, 8 Haziran 1915 (Tanin, 11 Haziran 1915, S. 2327, s.1)

11 Haziran:

Düinkü başarılı atışlardan sonra bugün de bölgede aralıklarla ateşler devam etmiştir. Bu gece bir kısım düşmanın sol cenahımıza yaklaşmak istemesi üzerine askerimiz tarafından karşı bir taarruzda bulunulmuştur. Bu karşı taarruzla düşmanın bu hareketi sonuçsuz kalmıştır.³⁸⁷

12 Haziran:

İki gündür sürekli hareket halinde bulunan düşman kuvvetleri bu gece de yine bir hücumda kalkışmışlardır. Bölgedeki sağ cenahımızın bazı siperlerine karşı giriştikleri bu hücumda çok küçük bir başarı bile elde edemezken yine pek çok zayıat vererek püskürtülmüşlerdir.³⁸⁸

13 Haziran :

Bugün sadece hafif top ve tüfek muharebesi olmuştur. Anadolu bataryalarımız tarafından da başarılı atışlar yapılmıştır. Bu atışlarla düşmanın piyade ve topçuları zor anlar yaşamışlardır.³⁸⁹

14 Haziran:

Seddülbahir'de 13-14 Haziran gecesi ufak bir keşif kolumuz düşman siperlerine girerek, düşmandan bütün teferruatıyla yeni bir makineli tüfek ve kasaturalarıyla beraber 15 tüfek ve birçok da fişek ele geçirmiştir.

14 Haziran günü ise tayyaremiz İmroz ve Limni Adaları üstünde uçarak düşman ordugâhlarına bombalar atmıştır. Sahil bataryalarımız Seddülbahir'de düşman topçu mevzileriyle ordugâhını ve nakliye vapurlarını topa tutmuşlardır. Hemen hemen her gün bataryalar üzerinde uçurduğu tayyaresiyle 7 bomba atmıştır. Ancak düşmanın bu teşebbüsü kendisine hiçbir netice vermemiştir.

Lion'dan bildirilen bir habere göre Fransız generallerinden Gandal Gelibolu muharebelerinin batı ahiresinde telef olmuştur.³⁹⁰

³⁸⁷ Tanin, 13 Haziran 1915, S. 2329, s.1

³⁸⁸ Tanin, 14 Haziran 1915, S. 2330, s.4

³⁸⁹ Tanin, 15 Haziran 1915, S.2331, s.4

³⁹⁰ Tanin, 16 Haziran 1915, S. 2332, s.1

16 Haziran:

Boğaz sahil bataryalarımız Seddülbahir'de düşman topçu mevzileriyle kıtalarını ve bir nakliye kolunu bombardıman ederek koldaki arabaların birini de yok etmiştir.

Anadolu bataryalarımızın birkaç günden beri devam eden ateşlerinden bunalan düşman nihayet topçu mevzilerini değiştirmeye mecbur olmuştur. İngilizler ve Fransızlar bu sabah tesirsiz fakat şiddetli topçu ateşine başlamışlar, tarafımızdan da şiddetle karşılık verilince sonuç alamamışlardır. Düşmanın topçu ve bomba endahtına mahsus makine mevzileri kısmen tahrip olmuştur.³⁹¹

17 Haziran:

Bugün Seddülbahir mıntıkasında sadece hafif piyade ve topçu ateşleri olmuş, bunun dışında önemli bir olay geçmemiştir. Dün topçu mevzilerini değiştiren düşmanın yeni mevzilerinin yeri tespit edilerek Anadolu bataryalarımız tarafından bombardıman edilmiştir. Piyadelerimiz üzerine ateş açan düşman bataryaları da ateşlerimiz karşısında dayanamayarak ateşe son vermişlerdir.

18 Haziran:

Bugün hafif fasıllı ateş teatisinden başka bir olay olmamıştır.³⁹²

19 Haziran:

Bu sabah düşmanın Seddülbahir'in güneyine doğru yaptığı bir taarruzu püskürtülmüştür.

Anadolu boğaz bataryalarımız Seddülbahir'de düşman topçusuyla kollarını, nakliye vapurlarını ve Rumeli kara toplarımızın tesiriyle kısmen siperlerinden geri çekilmekte olan düşman piyadelerini bombardıman etmiştir. Daha sonra düşmanın yürüyüş kollarıyla yeni ordugâhına ve tayyare hangarlarına karşı başarılı atışlar yapılmıştır. Bu atışlar neticesinde hangarlarda ve civarında yangınlar başlamış, birçok asker, hayvan darmadağın kaçışmaya başlamışlar ve birkaç düşman tayyaresi

³⁹¹ Tanin, 18 Haziran 1915, S. 2334, s.1

³⁹² Tanin, 19 Haziran 1915, S. 2335, s.1, 20 Haziran 1915, S. 2336, s.1, 4

de tahrip edilmiştir. Askerlerimizin bu başarılı hareketlerinden sonra düşman tayareleri havalanarak neticesiz 8 bomba atmışlardır.³⁹³

21 Haziran:

20 Haziran günü akşama doğru Seddülbahir'de başlayan düşman taarruzu 21 Haziran'da da devam etmiştir. Dün yalnız bir cenahımıza karşı şiddetli top ateşinden sonra taarruza geçen düşman mukabil ateşimiz altında birçok telefata vererek tekrar siperlerine dönmeye mecbur olmuşlardır.

Dünkü taarruzunu bu sabah da önce bir top ateşiyle devam ettirmek isteyen düşman askerleri, kahraman askerlerimizin karşı taarruzu sonucu aynı surette püskürtülmüşlerdir. Bu iki günlük muharebe neticesinde düşmanın uğradığı zayıflığın pek çok olduğu her yerde serili olan düşman ölü ve yaralılarından anlaşılmaktadır.

Düşman yine burada evvelki gün Anadolu bataryalarımızın tesiriyle ordugâh kaldırmaya mecbur oldu. Donanma hücumu tarafından orduya ihda olunan 50 bin paket sigara derhal kıtalara dağıtılmıştır.

21 Haziran sabahından gece yarısından sonraya kadar devam eden taarruz düşmana pek kanlı zayıflığa mal olmuş ve yine kaldıkları siperlerine dönmeye mecbur olmuşlardır. Zabitan ve efradımızın fevkalade cesareti ile kazanılan zafer seherle beraber başlamıştır. Harekâta hem Seddülbahir kıtaatımız hem de Anadolu sahil bataryalarımızın gülle yağmuru altında kalan düşman telefata vermekten başka bir başarı kazanamamıştır. Bir karış birle ilerleyemeyen düşman aldığı yaraları ancak sarabilecektir.³⁹⁴

Bugünkü taarruza gelinceye kadar beş gün üst üste ağır toplarıyla bombardımanında bulunan düşman bugünkü taarruzun haberini vermiştir. Dakikada 150 mermi atmak suretiyle şiddetli bir şekilde harekete başlayan düşman art arda aldığı takviyelerle siperlerimizin bir kısmını işgal etmeyi bile başarmıştır. Ancak sonuç yine başarısızlık olmuş ve akşama doğru düşmanın elinde 100 m'lik bir siper parçası kalmıştır.

21-22 Haziran gecesi ise askerlerimiz gündüz ki şiddetiyle aynı surette gece baskınıyla kalan bu 100 m'lik parçayı da ele geçirmişlerdir. Düşman perişan bir

³⁹³ Tanin, 21 Haziran 1915, S. 2337, s.1, 4

³⁹⁴ Tanin, 22 Haziran 1915, S. 2338, s.4, 23 Haziran 1915, S. 2339 s.1

şekilde eski vaziyetine dönmüştür. Türk askeri için ise yeni bir zafer sayfası olmuştur.

22 Haziran günü ise düşman bir hareket gösterememiştir. Yalnız sabahleyin ve akşam üstü sol cenahımıza karşı aralıklarla topçu ateşleri olmuştur.³⁹⁵

21 Haziran günü yapılan muharebede düşmanın zayıtının 7 binden fazla olduğu tahmin olunmaktadır. Gerek yaralıları taşıyan nakliye gemilerinin miktarından ve gerekse henüz kaldırılmayan ölü yığınlarından bu tahmin yapılmaktadır.

25 Haziran:

24-25 Haziran gecesi Seddülbahir cephesinde ileri çıkarılan kuvvetli bir keşif kolu evvela tesadüf ettiği düşman kuvvetini derhal imha ederek İngilizlerin bir makineli tüfeğini tahrip, 26 tüfek ile 9 sandık cephane, birçok kazma, telefon, bomba vesaire savaş aletleri ele geçirilmiştir. Düşman biraz sonra yine bu savaş merkezinde taarruz etmek istemiş ise de çok fazla telefata vererek sonuç elde edememiştir.

Seddülbahir bölgesinde düşman son taarruzdan beri pek fazla kıvılcılamamıştır.³⁹⁶

Bugün öğleden sonra sağ cenahtaki siperlerimizi şiddetle ateş altına almışlar ancak sonuç alamamışlardır. Sol cenahta düşmanın geceleyin birkaç noktadan yapmak istediği hücumlarda başarısız olmuştur. Düşman geri dönmeye mecbur kalmıştır.

Anadolu bataryalarımız Seddülbahir önündeki düşman piyadesi mevzilerini ve topçularını muvaffakiyetle bombardıman etmiştir.³⁹⁷

27 Haziran:

Seddülbahir cihetinde hafif piyade ateşleri ve bomba entahtı devam etmiştir. Ara sıra düşman topçuları tarafından siperlerimizi tahrip maksatıyla beyhude mermiler sarf edilmektedir.

Anadolu bataryalarımız Seddülbahir'de bulunan düşman topçularına karşı yaptığı bombardımanına bugün de devam ederek, Gelibolu Yarımadası'ndaki askerlerimize destek olmuştur.³⁹⁸

³⁹⁵ Tanin, 24 Haziran 1915, S. 2340, s.1

³⁹⁶ Tanin, 26 Haziran 1915, S. 2342, s.1, 4 27 Haziran 1915, S. 2343, s.1,4

³⁹⁷ Tanin, 28 Haziran 1915, S. 2344, s.1

³⁹⁸ Tanin, 29 Haziran 1915, S. 2345, s.1

28 Haziran:

Dün gece ağır toplarıyla sağ cenah siperlerimizi sabaha kadar bombardıman eden düşman, bugün öğleden önce bu cenaha karşı taarruzlarda da bulunmuştur. Ancak mukabil taarruzlarımız düşmanın bu hücumlarını etkisiz hale getirmiştir. Ertesi gece ise düşman sol cenahımıza karşı taarruzlarda bulunmuştur ve bundan da bir sonuç elde edememiştir.

Düşmanın öğleden sonra merkezimize doğru yapmak istediği taarruz püskürtüldüğü gibi, karşı hareketimizle de düşman mevzilerinden iki hat siper zapt edilmiştir.

Anadolu bataryalarımız ise faaliyetlerine devam ederek Seddülbahir'de sol cenah muharebatına başarılı bir şekilde katılmış ve düşmana büyük kayıplar verdirerek geri çekilmesinde etkili olmuştur. Yine bu bataryalarımız düşmanın Teke Burnu'ndaki bataryalarını da etkisiz hale getirmiştir. Tayyarelerimiz tarafından da düşman mevzilerine başarılı şekilde bombalar atılmıştır.

Bugünü de başarıyla geçiren Seddülbahir bölgesinde 21 Haziran günü alınan başarıdan sonra İngiltere'de bir ümitsizlik husule geldiği bildirilmektedir. Düşmanın 21 Haziran'da uğradığı hezimetten sonra bütün İngiliz gazeteleri Çanakkale'de uğranılan mağlubiyetlerin doğal olduğunu ve kahraman mukavemet karşısında ilerlemenin pek müşkül olduğunu söylemeye başlamışlardır. Times gazetesi 22 Haziran tarihli nüshasında derin bir yeis ve ümitsizliğin eseri olarak yazılar neşretmiştir.

Bu sabah saat 9'u 40 geçe kara topçusu ile sağ cenah ve merkezimize karşı şiddetli ateşle başlayan muharebe denizden bir kruvazörün top ateşleriyle de desteklenmiştir. Bugün düşmandan ele geçirilen siperler tekrar ihtiyacımıza göre tahkim olunarak düşmana karşı kullanılacak şekilde hazırlanmıştır.³⁹⁹

29 Haziran:

Dünkü ağır muharebeden sonra bugün düşman sağ cenahımıza karşı bir taarruz yapmak istemişse de hiçbir başarı elde edememiştir. Bugün bütün gün devam eden muharebede düşman sağ cenahımızı ihata fikriyle hareket etmiş ancak sonuç alamamıştır.

³⁹⁹ Tanin, 30 Haziran 1915, S. 2346, s.1, 3

30 Haziran:

29-30 Haziran gecesi güney grubunda düşmanın sol cenahına karşı mukabil taarruz yapan kıtaatımız, bütün gece devam eden muharebe de düşman siperlerinin birçok kısmına girerek süngü muharebesi yapmışlardır. Bu muharebeye şafakla beraber ara verilmiştir.

30 Haziran günü ise sabahın 7'sinden 12'ye kadar bölgede sağ ve sol cenahımızda muharebe devam etmiştir. Her iki cenahta da kıtaatımızın taarruzlarıyla başlayan muharebe, bizim açımızdan oldukça müsait bir surette devam etmiştir.

Anadolu sahil bataryalarımızda bu muharebeye başarıyla katılarak düşman ordugâhını ve topçu mevzilerini bombardıman etmiştir. Tayyaremiz Seddülbahir üzerinde uçarak bombalar atmıştır.⁴⁰⁰

1 Temmuz:

Düşmanın büyük hazırlıklar yaparak 3 günden beri teşebbüs ettiği taarruzları kıtaatımızın fedakârane mukavemeti ile tamamen kırılmış ve düşman büyük kayıplar vererek eski mevzilerine çekilmiştir.

Bugün düşmanın sağ cenahımıza karşı birkaç defa tekrar ettiği hücumlar kendisine ağır kayıplara mal olmuş ve geri püskürtülmüştür. Ayrıca boğaz ileri bataryalarımız akşamüzeri bölgedeki düşman ordugâhına bir ateş baskını yaparak bir düşman bataryasını iskat etmiştir. Tam bir isabetle düşmanın bir obus topu tahrip edildiği gibi, topun etrafında bulunan hayvan ve insanların da birçoğu telef edilmiştir.⁴⁰¹

2 Temmuz:

Seddülbahir'de düşman, kendisinin sol cenahına karşı yapılacak taarruz hazırlıklarımızı durdurmak için bir hayli cephane sarfetmiştir. Ancak düşmanın bu çabası bir sonuç vermemiştir. Kıtaatımız düşman ateşlerine rağmen onların siperlerine kadar yaklaşarak düşmanı yakından şiddetle tazyik etmiştir. Seddülbahir'in merkez bölgesinde ise bugün nispeten sükunet vardır.

⁴⁰⁰ Tanin, 1 Temmuz 1915, S. 2347, s.1, 4, 2 Temmuz 1915, S. 2348, s.1

⁴⁰¹ Tanin, 3 Temmuz 1915, S. 2349, s.1, 4

Sol cenahta topçu ve piyade ateşleri fasıllı olarak karşılıklı surette devam etmiştir. Siperlerde bomba endahları yapılmıştır. Anadolu bataryalarımız düşmanın Seddülbahir'e çıkarmak istediği takviye kıtaatını taşıyan kayıklara şiddetle ateş açarak önemli zayıat verdirmiştir. Bunun üzerine düşman derhal kıta ve gemilerini toplamak mecburiyetinde kalmıştır. Yine aynı bataryalar düşmanın Seddülbahir'deki ve Teke Burnu'ndaki ordugâhlarını, kıtaatını ve bir obus bataryasını başarılı bir şekilde topa tutmuştur.

Bugün düşman mevzilerinin bazı kısımlarına süngü hücumlarıyla girilmiştir.

3 Temmuz:

Bugün ise Seddülbahir'deki düşman topçularıyla kıtaatı ve tayyare hangarları, sahil bataryalarımız tarafından bombardıman edilmiştir.

Gelibolu Yarımadası'nda müttefiklerin sarfettikleri bütün faaliyetlere rağmen onların lehine hiçbir değişiklik meydana gelmemiştir. Her boğaz bir manga ve her yamaç bir istihkam değerindedir. Düşmanlar araziye tanımadıklarından dolayı zorluklar yaşamaktadırlar. Yağmurlar dolayısıyla su eksikliği hissedilmemiştir ancak muharebe Temmuz ve Ağustos'a kadar devam ederse o zaman iş tamamen değişecektir. Müttefikler büyük fedekarlıklara katlanmak zorundadırlar.⁴⁰²

4 Temmuz:

Bugün öğleden önce saat 10'u 40 geçe topçularımız Seddülbahir cephesinde düşmanın bir cephane deposunu yok etmişlerdir. Bunun üzerine düşman bataryalarının bir kaçında patlamalar ve yangın meydana gelmiştir. Yangınları söndürmeye çalışan düşman askerleri yine topçularımız tarafından telef edilmişlerdir.

403

6 Temmuz:

6 Temmuz günü de Seddülbahir bölgesinde muharebelerle geçmiştir. Sağ cenahımıza karşı düşman önce keşif kollarını ileri sürmek suretiyle taarruz teşebbüsünde bulunmuş ancak büyük zayıat vererek geri püskürtülmüşlerdir.

⁴⁰² Tanin, 4 Temmuz 1915, S. 2350, s.1, 5 Temmuz 1915, S. 2351, s.1,4

⁴⁰³ Tanin, 6 Temmuz 1915, S. 2352, s.4

Bugün ayrıca düşman muavene gemileri ve sair küçük gemilerle Teke Burnu'na yaklaşarak ihraç işiyle meşgul olmuştur. Bunu gören Anadolu sahil bataryalarımız ise hiç durmaksızın bu mevkiye ateş açmışlar ve hazırlık vaziyetinde bulunan bir taburun tam ortasına bir mermi düşürmüşlerdir. Merminin düştüğü yerde mühim bir kargaşalık ve telefât meydana gelmiştir. Yine bu bataryalarımızın atışlarıyla o civarda bulunan bir düşman cephaneliği de havaya uçurulmuştur.

Askerlerimiz bugün Seddülbahir'de oldukça başarılı bir gün geçirmişlerdir.

Çanakkale'de bulunan Amerikalı bir savaş muhabiri olan Şeraytır, düşmanların Çanakkale'deki durumları ile ilgili çektiği telgrafnamesinde, 5 Temmuzdaki müttefiklerin Arıburnu ve Seddülbahir taarruzları ile ilgili bilgiler verirken düşman askerlerinin vaziyetini açıkça gözler önüne sermiştir. Ağır telefât ve Seddülbahir'deki bir çok düşman siperlerinin kaybı ile neticelenen taarruzlarda düşmanın kaybı öncekilerden daha fazla olmuştur. Zira 2 hastane gemisinin yardımı yaralıları taşımaya yetmemiştir. Bu nedenle de yaralılar adi nakliye gemileriyle taşınmak zorunda kalmıştır.

“Bölgede bulunan müttefik askerlerinin bir sıkıntısı da son zamanlardaki sıcaklardan kaynaklanmaktadır. Esirlerin ifadelerine göre gelecek 2 ay zarfında havalar bu şekilde gittikçe ve Türk askeri birkaç su kaynağını da etkili bombardımana tabi tuttuğu için sıkıntılar daha da artacaktır.

Gelibolu Yarımadası'nda müttefik askerlerinin vaziyeti oldukça kötüdür. 4 Temmuz'da bir Alman tahtelbahrinin Fransız nakliye gemisini batırması işleri tamamen değiştirmiştir. Şimdiye kadar müttefiklerin Gelibolu'daki kaybı 60 bin olup 36 bini beyaz ve siyah İngilizdir. Bu zayıat ilk ihraç zamanındaki kuvvetler kadardır. Geçen her gün Çanakkale ve Gelibolu'daki müttefik hareketinin boş olduğunu, 70 günlük muharebenin Osmanlılara bütün beklentilerini verdiğini ispat etmektedir.

Bugün Türkiye'nin harp hakkında perverde eylediği ümitler, itilaf devletleri tarafından ilk defa taarruza duçar olduğu zaman beslediği ümitlerin pek fevkindedir. İngilizlerin Çanakkale'de duçar oldukları zayıat o derecede azimdir ki bu babda hakikati ifşa edemiyorlar. Osmanlılar cereyan etmekte olan muharebenin neticesinden katiyyen endişe etmemektedirler. Balkan devletlerinin Türkiye'nin hasımları cihetine geçmemesi kendilerinin menafii iktizasındadır. Mezkur devletler

Türkiye ile tevhide hareket etmek veya harbin nihayetine kadar bi taraf kalmak şıklarından birini tercih etmelidirler.

Viyana Sefiri Hüseyin Hilmi Paşa'nın savaşın gidişatı ile ilgili Local Anzeiger gazetesine yaptığı bu beyanata da katılmamak imkansızdır. Hüseyin Hilmi Paşa ayrıca Almanya, Avusturya – Macaristan ve Türkiye ittifakının dökülen kanlarla bir kat daha sağlamlaştığını ve savaştan sonra da devam etmesi gerektiğini söylemiştir.

404

7 Temmuz:

Bugün sağ cenahımız karşısında düşmanın 2 siperi kıtamız tarafından zapt ve işial edilmiştir. Merkezden çıkarılan keşif kollarımız düşman siperlerini basarak bir miktar cephaneye ve istihkam malzemeleri ele geçirmişlerdir. Sol cemahta hafif piyade, topçu ateşleri ve bomba atışları devam etmektedir.

Öğleden önce bir düşman tayyaresi Gelibolu Kasabası üzerinde uçarak 3 bomba atmıştır ancak bir zarar olmamıştır.

Anadolu bataryalarımızın atışlarıyla düşmanın Teke Burnu'ndaki ihraç iskeleleri tahrip edildiği gibi, o civarda bulunan karargâh çadırları da ateşimiz altında kalmıştır.

Sofya'dan bildirildiğine göre son Seddülbahir muharebesinde düşmanların zayıyatının 11 bin telef ve bunun iki misli kadar da yaralı olduğu öğrenilmiştir.⁴⁰⁵

8 Temmuz:

Bugün düşmanın sağ cenahımıza karşı yapmak istediği bombalı taarruz büyük zayıyat verdirilerek def edilmiştir. Bütün gün aralıklarla devam eden top tüfek ateşinden başka bir hareket olmamıştır. Anadolu bataryaları da Seddülbahir'deki düşman ordugâhını ve ihraç mahallelerini bombalamaya devam etmiştir.⁴⁰⁶

⁴⁰⁴ Tanin, 8 Temmuz 1915, S. 2354, s.1, 4

⁴⁰⁵ Tanin, 8 Temmuz 1915, S. 2354, s.4, 9 Temmuz 1915, S. 2355, s.1

⁴⁰⁶ Tanin, 10 Temmuz 1915, S. 2356, s.1

9 Temmuz:

İleri sürülen Anadolu bataryalarımız Teke Burnu'nda düşman ordugâhlarıyla, Seddülbahir civarındaki araziye ve düşmanın piyadeden oluşan bir yürüyüş kolunu başarıyla topa tutmuşlardır.

Öğleden sonra Teke burnu civarında büyük bir yangın görülmüş ve ara sıra da infilak sesleri işitilmiştir. Bunun dışında bölgede top ve tüfek ateşleri devam etmiştir.⁴⁰⁷

10 Temmuz:

Anadolu bataryalarımız bugün de başarılı atışlar yapmışlardır. Bu bataryaların tesiriyle Teke Burnu'nda düşmanın önceki faaliyetlerinden eser kalmamıştır. Bugün Hisarlık'ın batısında bulunan düşmanın obus bataryasına karşı ateş açılmıştır ve çok etkili olan bu ateş sonucu düşmanın bir obus topuna isabet görülmüştür.

Bu arada düşman tayyarelerinin Anadolu sahiline doğru uçuşları da ateşlerimiz etkisiyle devam edememiştir.⁴⁰⁸

11 Temmuz:

Seddülbahir'de bugün sağ cenahta ve merkezde ara sıra top muharebesi yapılmıştır. Düşmanın Morto limanındaki kıtalarıyla daha batısında bulunan bataryaları ve tayyare hangarları Anadolu bataryalarımızın tesirli ateşleriyle dögülmüştür.⁴⁰⁹

Harp muhabiri Mösyö Şeraytır tarafından, Gelibolu Yarımadası'nda Seddülbahir mıntıkasında devam eden muharebelerle ilgili bilgiler gönderilmeye devam edilmektedir. Mösyö Şeraytır çektiği telgraflarla Berlin'deki gazeteleri muharebeden haberdar etmektedir. Onun gönderdiği telgraflardan birini daha bizim gazetelerimiz yayınlamışlardır. Burada anlatılanlara göre, son hafta Arıburnu ve Seddülbahir'de meydana gelen hareket müttefiklerin Osmanlı siperlerine karşı hafif ve tesirsiz hücumları şeklinde olmuştur. Müttefikler yaptıkları bu hücumlarda büyük zayıat vermişlerdir. 7 Temmuz'da müttefik topçusu piyadesini himaye ettiği sırada kendi siperlerini humbara yağmuruna tutmuştur. Düşman şaşkınlığından ne yaptığını,

⁴⁰⁷ Tanin, 11 Temmuz 1915, S. 2357, s.1

⁴⁰⁸ Tanin, 12 Temmuz 1915, S. 2358, s.1

⁴⁰⁹ Tanin, 14 Temmuz 1915, S. 2360, s.2

nereye ateş ettiğini bilemez haldedir. Bu şekilde birkaç olay daha önceden de yaşanmıştır.

Düşmanın bu şaşkınlığına karşılık Osmanlı topçusu oldukça başarılıdır. Anadolu sahiline, Seddülbahir cephesine yeni bataryalar getirilmiştir. Bu bataryalar 6 Temmuz'dan beri müttefiklere insanca ve maddi açıdan oldukça zayıt verdimişlerdir. Düşman ordugâhları sürekli ateş altında bulundurulmaktadır. Seddülbahir'de Temmuz'un 6'sı ile 10'unda düşmanın cephanesini havaya uçurulmuştur. Bu olayda bizzat Anadolu bataryaları etkili olmuştur. Ayrıca Alman tahtelbahrileri de düşman donanmasının taarruzuna engel olmuşlardır. İngiliz esirlerin ifadelerinden öğrenildiğine göre, Türk askerleri önce siperlerinin bir kısmını terkedip, düşman askeri buraya geldiği zaman onları dehşetli bir ateş altına alarak büyük kayıplar verdimektedirler. Osmanlı askerleri bunu sanki bir oyun haline getirmişlerdir.

Arıburnu ve Seddülbahir'de bugün müttefiklerinin vaziyeti taarruz ettikleri 21 Hazirandan önceki durumlarıyla aynıdır. Düşman pek bir ilerleme kaydedemediği gibi o tarihten beri de taarruzları son bulmuştur.⁴¹⁰

12 Temmuz:

Bugün öğleden önce her iki cenahtan bir kısım donanmasının yardımıyla kesif bir topçu ateşinde bulunan düşman kuvvetleri bu hareketin hemen ardından sağ ve sol cenahlarımıza taarruza başlamış ve sağ cenahımıza karşı tam 3 defa tekrar ettikleri taarruzları büyük telefata uzaklaştırılmıştır. Sol cenahta ise muharebe geceye kadar mevzi siper müsademesi şeklinde neticesiz devam etmiştir. Bu cenahta düşmanın iki adet makineli tüfeği ele geçirilmiştir.

Bu arada dünkü muharebede düşman hemen 60 binden fazla topçu cephanesini sarfetmiş olduğu halde arzu ettiği başarıyı elde edememiş ve büyük zayıata uğramıştır.

13 Temmuz:

12 Temmuz'daki şiddetli hücumuna gece de devam eden düşman 13 Temmuz'da sabahtan itibaren harekete geçmiştir. Bütün cephede hafif topçu ateşi devam etmiştir.

⁴¹⁰Tanin, 13 Temmuz 1915, S. 2359, s.1, İkdam, 14 Temmuz 1915, S. 6611, s.2

Öğleden sonra saat 4'te düşmanın şiddetli topçu ateşlerini müteakip sol cenahımıza bir hücumu olmuştur. Süngü hücumlarımızla def edilen düşmana büyük kayıplar verdirilmiştir.

Dün bu cenahtaki siperlerimizden bir kısmına yaklaşmış olan düşman, bugünkü taarruzlarımız neticesinde yerlerinden çıkarılarak geriye tekrar eski yerlerine sürülmüşlerdir. Bu sırada kaçmayı başaramayan düşman efradından 14 İngiliz esir alınmıştır.

Anadolu sahil bataryalarımız ise 12-13 Temmuz Sedülbahir muharebatına başarılı bir şekilde katılmışlardır. Kerevizdere civarına sokularak sol cenahımıza ateş eden, düşman torpido muhriplerinden ikisi bu bataryalarımızın isabetli ateşleriyle boğazdan firar etmişlerdir.

Bu arada her zaman Saroz Körfezi'nde dolaşmakta olan düşman torpidolarından birinin dün öğleden önce sahile pek yakın dolaştığı görülmüştür. Topçu ateşlerimizden yediği iki mermi ile derhal Saroz Adaları gerisine kaçmış ve gece körfezi terketmiştir.⁴¹¹

15 Temmuz:

14-15 Temmuz gecesi Kerevizdere'ye kadar sokulan düşman torpido muhripleri burada sahil topçu ateşlerimizle def edilmişlerdir. Bugün öğleden evvel saat 11'de de hastane işaretini taşıyan gemilerin düşman tarafından asker nakliyesinde kullanıldığı ve bunlarla karaya asker çıkardıkları görülmüştür.

Belki de düşman çaresizliğinden değil de bilerek böyle bir yola başvurmaktadır. Zira hastane işaretini taşıyan gemilere ateş edilemeyeceğini bildiği için ihraç kuvvetlerini bu yolla karaya çıkarmak istemiştir. Kurnazca ve de insanca duyguları suiistimal eden bir hareket olduğunda şüphe yoktur.

Seddülbahir cihetinde sağ cenahımıza karşı düşman topçusu 1 saat kadar ateş etmiştir. Düşman 2 günden beri Seddülbahir sahilinden muavene ve istimbotlarıyla taşıdıkları yaralıları 3 büyük ev 2 küçük hastane gemisine bindirerek batıya doğru nakletmişlerdir.

⁴¹¹ İkdam, 15 Temmuz 1915, S. 6612, s.1

Görüldüğü üzere düşman hücum veya taarruz hareketinde bulunmadığı günlerde ancak yaralıları taşımakla meşgul olmaktadır.⁴¹²

16 Temmuz:

Seddülbahir cihetinde sağ cenahımız karşısında duran düşman ışık tabancaları kullanarak sabaha kadar hesapsız piyade ve makineli tüfek ateşleri yapmıştır.

Anadolu sahil bataryalarımız ise 15-16 Temmuz gecesi Teke Burnu ile Seddülbahir'e ve Morto Limanı civarındaki düşman ordugahına ateş baskını yapmışlardır. Bu ateşlerimizle Teke Burnu'nda meydana gelen bir yangın sabaha kadar devam etmiş ve arasıra infilak sesleri duyulmuştur. Bu bataryalarımız bugün tekrar Seddülbahir civarında bulunan düşman ordugahını topa tutarak büyük bir karışıklık meydana getirmişlerdir. Bir müddet için Teke Burnu insandan hali kalmamıştır.⁴¹³

Midilli Adası'ndan gelen haberlere göre İngilizler ve Fransızlar hergün Marsilya ve İskenderiye'ye 800 yaralı nakletmektedirler.

İttihat ve Terakki kulübü vasıtasıyla bir komisyon oluşturularak Osmanlı mücahitlerine hediye ve şehit ailelerine yardım için Ramazan vesilesiyle bir miktar para toplamıştır. Şehit ve zabitan ailelerine verilmiştir. Çanakkale'de bulunanlara 10 bin, zabıtana da bin paket sigara gönderilmiştir. Bunların dışında ayrıca bayram münasebetiyle birçok hediye de toplanıp memurlara gönderilecektir.⁴¹⁴

18 Temmuz:

Bugün Seddülbahir cihetinde düşman fecr ile beraber bir kısım kuvvetleriyle sol cenahımızın bazı siperlerine hücum teşebbüsünde bulunmuştur. Bu suretle düşman askerlerimiz tarafından siper içine kadar çekilerek hepsi de orada süngülenmiştir. Bu muharebede kurtulan Fransız askerlerinden bir kısmı da esir alınmıştır.

Sahil bataryalarımız düşmanın Teke Burnu'nda bulunan ordugâhlarıyla ihraç iskelelerini de şiddetli bir surette bombardıman etmişlerdir. Bu tesirle ordugah civarında zuhur eden bir yangın yarım saat kadar söndürülemedi. Yangın söndürülmeye uğraşılırken cephane infilakları da işitilmiştir.

⁴¹² Tanin, 17 Temmuz 1915, S. 2363, s.1

⁴¹³ Tanin, 18 Temmuz 1915, S. 2364, s.1

⁴¹⁴ Tanin, 19 Temmuz 1915, S. 2365, s.1, 4

Düşman askerleri için zor bir gün daha geçerken, dün alınan haberlere göre Fransız zabitleri Çanakkale'ye karşı yapılan hareketten dolayı pek kötü ve üzgün durumdadırlar. Ayrıca bu zabitler harekâtın neticesiz olduğunu da beyan etmişlerdir.

415

19 Temmuz:

Bugün Seddülbahir'de düşmanın kendi sol cenahını takviye için göndermek istediği uzun bir piyade yürüyüş kolu etkili topçu ateşlerimizle darmadağın edilmiştir.

Dün bölgede sol cenah siperlerde esir alınan Fransız askerleri içinde ağır yaralı Fransız zabitleri dahi bulunmaktadır.

Anadolu bataryaları 19-20 Temmuz gecesi Teke Burnu'nda düşman ordugâhı, sabahleyin Morto Limanı civarındaki kıtalarını ve tekrar öğle üstü Teke Burnu ihraç iskelelerini bombardıman etmiştir.⁴¹⁶

20 Temmuz:

Bugün öğleden sonra Seddülbahir'de düşman 2 saat kadar sol cenahımızı topa tutmuş ancak bir netice elde edememiştir.

20-21 Temmuz gecesi ışık fişekleri ve bir torpidonun projektörleriyle sağ cenahımızı aydınlatarak bir müddet bombardıman etmişlerdir. Askerlerimiz düşmanın bu tesirsiz ateşlerine karşılık vermeye bile lüzum görmemişlerdir.

Kumkale bataryalarımız bu gece Seddülbahir'de düşman ordugâhına baskın ateşi yapmıştır. Bu baskında düşmanın mühimmat depolarına isabet eden bir merminin tesiriyle patlama sesleriyle beraber yangın başlamıştır. Yangın 2 buçuk saat devam etmiştir.

21 Temmuz:

Bugün Morto Limanı'nda düşman ordugâhı ve topçu mevzileri tesirli bir suretle bombardıman edilmiştir. Düşman bu ateşlerimize neticesiz mukabelede bulunmuştur.⁴¹⁷

⁴¹⁵ Tanin, 19 Temmuz 1915, S. 2365, s.4, 20 Temmuz 1915, S. 2366, s.1

⁴¹⁶ Tanin, 21 Temmuz 1915, S. 2367, s.1

⁴¹⁷ İkdâm, 23 Temmuz 1915, S. 6620, s.1

22 Temmuz:

Bugün bölgede hafif piyade ve aralıklı olarak topçu ateşleri olmuştur. 22 – 23 Temmuz gecesi Kerevizdere civarına yaklaşarak sol cenahımızı bombardıman etmek isteyen düşman torpidoları Anadolu bataryalarımızın ateşleriyle firara mecbur olmuşlardır.⁴¹⁸

23 Temmuz:

Dünkü hafif piyade ve topçu ateşlerinden sonra bugün öğleden önce düşman sağ cenahımızda ufak bir siper cephesine karşı taarruza teşebbüs etmiştir. Düşmanın bu teşebbüsü askerlerimiz tarafından püskürtülmüştür. Yine bu cenah siperlerimizle bataryalarımıza karşı ateş açan düşman bataryaları mukabil ateşlerimizle susturulmuştur. Seddülbahir'in güneyinde tahkimatla meşgul olan düşman efradı Anadolu bataryalarımızın ateşiyle dağıtılmıştır.⁴¹⁹

24 Temmuz:

Bugün bir müddet karşılıklı olarak hafif ateş edilmiştir. Sol cenah karşısında Hisarlık'ın batısındaki düşman havan bataryası topçu ateşlerimizle mevzi değiştirmeye mecbur kalmıştır. Yerini değiştirdikten sonra ateşe başlayan batarya mukabil ateşlerimizle susturulmuştur.

Bir İngiliz zabitanın anlattıklarına göre, Gelibolu Yarımadası'ndaki hareket pek fena idare edilmektedir. İngilizler karaya çıkardıkları askerleri genellikle Avusturalya, Yeni Zelanda gibi ülkelerden getirmişlerdir. Bu askerler alelacele toplandığı için de talim ve terbiyeden uzak bulunuyorlar. Bu nedenle ilk defa olarak yarım adanın güneyinde karaya çıkan bu askerler, sandallarla yaklaştıkları sırada mermi yağmuru altında sandallarda biri batmış ve içindekiler de boğulmuşlardır. Sadece bir mevki almayı başaran bu askerlerin çoğu tedbirsiz hareket yüzünden kırılmışlardır.⁴²⁰

25 Temmuz:

Piyade ve aralıklarla topçu ateşleri devam etmiştir. Düşman gaz çıkaran mermilerini hala kullanmaktadır. Bugün öğleden önce bu mıntıkanın sol cenahına çıkarılan küçük

⁴¹⁸ Tanin, 24 Temmuz 1915, S. 2370, s,1

⁴¹⁹ Tanin, 25 Temmuz 1915, S. 2371, s,1

⁴²⁰ Tanin, 26 Temmuz 1915, S: 2372, s,1, 3

keşif müfrezemiz düşman siperine hücum etmiş ve siperlerden bir kısmını zabt ederek muhafızlarını süngülemiştir. Bu hücumda düşmandan 40 tüfek bir miktar cephane, bir çuval el bombası ele geçirilmiştir.

Bugün gün boyunca ve akşam sahil bataryalarımız Seddülbahir civarında düşman mevzileriyle ordugâhlarını bombardımana devam etmişlerdir. Bu bombardımana karşılık veren düşman herhangi bir zarar verememiştir. Akşamüstü düşman teyyareleri üzerlerinde açıkça görülen Hilal-i Ahmer işaretleri bulunan Halil Paşa hastanesine bombalar atmışlardır.⁴²¹

26 Temmuz:

Fasılalı ve hafif topçu ateşlerinden başka, öğleden sonra Kerevizdere fezalarına gelerek Seddülbahir'e karşı olan kıtaatımızın sol cenahını bombardıman etmek teşebbüsünde bulunan birkaç düşman torpidolardan birinin baş tarafına isabet etmiş ve bunun üzerine hepsi de bombardımanı keserek çekilmeye mecbur olmuşlardır.⁴²²

29 Temmuz:

Bugün de bazen hafif bazen şiddetli topçu ve piyade ateşleri devam etmiştir.

Öğleden sonra Seddülbahir'deki topçu ateşlerimiz tesiriyle düşman siperleri gerisinde yangın zuhur etmiştir. Yangın sırasında cephane ve bomba infilakları işitilmiştir. Anadolu bataryalarımız Teke Burnu civarındaki düşman müfrezelerini bombardıman etmiştir.⁴²³

Liman Von Sanders Çanakkale'de devam eden muharebede Osmanlı askerinin emsali görülmemiş bir kahramanlıkla savaştığını, İngiliz ve Fransızları denize dökmedikçe de taarruzlarına son vermeyeceklerini söylemiştir.⁴²⁴ Bu sözler Alman kumandanın Türk askerine güvenine bir işarettir.

31 Temmuz:

Bugün bölgedeki keşif kollarımız düşman siperlerine girerek bir hayli tüfek ve bomba ele geçirmişlerdir. Bir tayyaremiz öğleden önce Bozcaada üzerinde uçarak

⁴²¹ Tanin, 27 Temmuz 1915, S. 2373, s,1

⁴²² Tanin, 29 Temmuz 1915, S. 2375, s,1

⁴²³ Tanin, 31 Temmuz 1915, S. 2377, s,1

⁴²⁴ Fremdenblatt, 28 Temmuz 1915 (İkdam, 30 Temmuz 1915, S: 6627 s,2)

düşman karargahına 4 bomba atmıştır. Bombalardan biri tam isabet etmiştir. Bu tayyaremizi 2 düşman tayyaresi takip etmiş ve makineli tüfekleriyle ateş etseler de zarar verememişlerdir.⁴²⁵

Çanakkale'deki vaziyetle ilgili gecikmeli olarak gelen bir haberde, müttefiklerin Temmuz'un 4'ünden 7'sine kadar icra ettikleri büyük hücumdan beri bir adım bile ilerlemedikleri yazılmıştır. Seddülbahir cihetindeki düşman mevkilerini başarıyla topa tutan Anadolu bataryaları yüzünden düşman asla ilerleyememiştir. Mösyö Askoyt'un da itiraf ettiği gibi 5 km'lik mesafe şimdiye kadar 45 bin kişilik telefata mal olmuştur.⁴²⁶

3 Ağustos:

Mevzi ateş muharebelerinin dışında bugün Seddülbahir önünde duran düşman nakliye gemilerine sahil bataryalarımız tarafından tesirli ateşler açılmış ve bunun üzerine gemiler uzaklaşmışlardır.

Bugün öğleden sonra Seddülbahir bölgesinde bulunan Alçıtepe civarı bir düşman kruvazörü tarafından tesirsiz bombardıman edilmiştir. Bu sırada topçularımızın attığı mermilerden 3 tanesi torpidonun güvertesine isabet edince torpido derhal uzaklaşmıştır.⁴²⁷

4 Ağustos:

3-4 Ağustos gecesi Seddülbahir'de sağ cenah topçularımız bir düşman torpidosunu ateş altına almışlardır. Aralıklarla piyade ve topçu atışları devam etmiştir. Kıtaatımız taarruzlarıyla sol cenahtan düşman siperlerine doğru 200 m'lik araziye düşmandan temizlemiştir. Kilitbahir civarında Ağaderesi mevkiinde etrafı Hilal-i Ahmer bayraklarıyla dolu olmasına rağmen hastanelerimize düşman tayyarelerinden bombalar atılmıştır. Düşmanın haince bu hareketinde 4 yaralımız şehit olmuş, 14 kişi de ayrıca yaralanmıştır.⁴²⁸

⁴²⁵ İkdam, 2 Ağustos 1915, S. 6630, s.1

⁴²⁶ Tanin, 3 Ağustos 1915, S. 2380, s.1

⁴²⁷ Tanin, 5 Ağustos 1915, S. 2382, s.1

⁴²⁸ Tanin, 6 Ağustos 1915, S. 2383, s.1

5 Ağustos:

Bugün düşmanın bir kruvazörüyle torpidoları ve kara bataryaları Alçitepe'ye ve Sığındere civarına 400'e yakın mermi atmışlardır. Bir netice elde edemedikleri bu taarruzdan sonra, topçularımızın ateşleriyle Teke Burnu'nda ihraç iskelesi civarında yangın çıkarılmıştır. 1 saat kadar devam eden yangın zorla söndürülmüştür.⁴²⁹

6 Ağustos:

Bugün Seddülbahir bölgesinde de düşman Arıburnu mıntıkasında olduğu gibi hareketli bir gün geçirmiştir. Bugün öğleden sonra saat 2'de düşman sağ cenahımıza doğru Zığındere'nin güneyinde bulunan siperlerimize karşı çok miktarda topçu ve piyade cephanesi sarf ettikten sonra taarruzu büyük telefata püskürtülmüştür. Ancak düşman bu sonuçtan ders çıkarmayarak 2.defa hücum kalkışmış ve bu hücumunda da sonuç elde edememiştir. Bu cenahta ileri sürülmüş siperlerimizden bir kısmı bir müddet düşmanla kıtaatımız arasında kalmıştır. Nihayet akşama doğru askerlerimiz tarafından şiddetli bir hücum gerçekleştirilerek bu siperlerin hepsi düşmandan temizlenmiştir. Bu siperlerde yerleşmek isteyen düşmanın hepsi de süngüden geçirilmiştir. Bugünkü şiddetli muharebede bir binbaşı, 2 si mülazım olmak üzere 60 İngiliz esir alınmıştır. Taarruza iştirak eden düşman alaylarından ikisinde sadece 30 – 40 kadar askerin sağ kalabildiği, alınan esirler tarafından beyan edilmiştir. Bugün ki hücumlar düşmana ağır kayıplara mal olmuştur.⁴³⁰

Sağ cenahta düşmana doğru bazı siperlerimiz 40 m kadar ileri sürülmüştür. Düşman bu cenaha karşı taarruzlarında başarısız olurken 2000'i aşkın ölü bırakmıştır.

7 Ağustos:

Bugün yine dünkü siperlerimize ve bilhassa kesif kuvvetlerle merkez ve sol cenahımıza karşı 3-4 defa şiddetli ve sürekli olarak taarruzda bulunan düşman, pek mühim zayiata maruz kalmış ve hiçbir netice elde edemeyerek eski mevzilerine dönmek zorunda kalmıştır. Kahraman askerlerimiz düşmanın birbiri ardına yaptığı hücumlarını kırmakla kalmayıp karşı taarruzlar da yaparak, düşmanın bir kısım

⁴²⁹ Tanin, 7 Ağustos 1915, S. 2384, s.1

⁴³⁰ İkdam, 8 Ağustos 1915, S. 6636, s.1

siperlerine kadar girmeyi başarmışlardır. Girdikleri siperleri düşman aleyhine çevirip oraya yerleşmişlerdir. Burada düşmandan alınan esir miktarı 110'dur.

8 Ağustos:

Seddülbahir'de bugün düşmanın bir bomba mevzisi tahrip edilmiştir. ⁴³¹

9 Ağustos:

Bugün ise sol cenahta düşmanla aramızda münferit bir halde bulunan siperin önemli bir kısmı tarafımızdan zapt edilmiştir. ⁴³²

10 Ağustos:

Seddülbahir de sol cenahta düşmandan biri zabit olmak üzere bir miktar Fransız esir ve bir çok da silah ele geçirilmiştir. Bunların dışında bölgede pek fazla bir hareket olmamıştır.

Bugün öğleden sonra sağ cenahımız karşısında düşman iki lağam patlatarak ardından hücum kalkmıştır. Ancak bu hücumdan da başarılı olamayarak püskürtülmüştür. ⁴³³

Gelibolu'daki kara hareketi sırasında, düşmanın hastane gemisindeki bir doktor tarafından tutulan günlükte 10 Ağustos 1915 tarihinde Seddülbahir mıntıkasında Alçitepe civarında meydana gelen muharebe anlatılmıştır. Doktor bir taraftan gemiye gelen yaralılarla ilgilenirken diğer taraftan da yapılan muharebeyi takip etmiştir.

Sahilden bir buçuk mil açıkta demirlemiş olan Devga ismindeki hastane gemisinde bulunan doktor 8 Ağustos saat 3.30 tarihiyle müthiş bir muharebenin devam ettiğini, Alçitepe'nin sığına bomba ve mermi yağmuru olduğunu ağır sahra topları ile hücum yapıldığını yazmıştır. Saat 9.05 te monitör ve savaş gemilerinden atılan mermiler 7-8 mil uzakta bulunan gemileri bile sarsmıştır. Gece mehtapsız ve yıldızlıdır. Saat 9.20 civarı itibariyle bir römorkör yedeğinde iki sandal dolusu yaralı hastane gemisine gelmiştir. Gelenler arasında kolundan yaralanmış bir zabit, 301 rakımlı tepenin bugün ele geçirildiğini ancak Türklerin mukabil taarruzlarına dayanılamayacağını söylemiştir. Bu gece Avusturaylılar tarafından, yeni topların himayesinde bir taarruz planlanmıştır. Saat 10.30 itibariyle bütün ahvalde top ve tüfek sesleri, müthiş

⁴³¹ Tanin, 9 Ağustos 1915, S. 2386, s.1

⁴³² İkdam, 10 Ağustos 1915, S. 6638, s.1

⁴³³ Tanin, 11 Ağustos 1915, S. 2388, s.1

bomba sesleri, patlamalar ve saçılan ışıklarla her yer aydınlanmaktadır. Bombaların patlaması sonucu ortaya çıkan ışık ile torpil tahri gemileri veya bir torpidonun şekli rahatça görülebilmektedir. Bütün gece, devam eden bir top ve tüfek ateşi ve sesler arasında geçmiştir. 9 Ağustos'ta da devam eden muharebe sonuçsuz kalmıştır. Düşmanın bütün ateşi son gece Türkler tarafından yapılan müthiş bombalar ve hücumlar ile kesilmiş ve zabt edilen tepe yine Türklerin elinde kalmıştır. Bu arada hastane gemisine yaralılar gelmeye devam etmektedir. Doktorlar ve görevliler bir taraftan yaralılarla ilgilenirken diğer taraftan da onları yerleştirmeye çalışmışlardır. O kadar çok yaralı vardır ki gemilere sığmamaktadır. Bu nedenle hafif yaralı olanlar çıkarılmadan yeni gelenlerin sığmayacakları açıkça görülmektedir. Sahilde de daha bir çok yaralının olduğu, gemiye binen yaralılarından öğrenilmiştir.⁴³⁴

11 Ağustos:

Bugün öğleden önce ise sol cenahımızdaki siperlerden bir kısmına karşı hücum teşebbüsünde bulunan düşman kuvvetleri bir bölük kadar zayıf vermişlerdir.⁴³⁵

Düşmanın Seddülbahir bölgesine ilk asker ihracı sırasında adeden fazla olan kuvvetlerine karşı fevkalade surette bir cesaret göstererek karşı koyan kuvvetlerimiz içinde bulunan Mudurnu kazasına bağlı Çarşamba nahiyesinin Gök Haliller karyesinden Karaoğlan oğullarından İsmail oğlu Hüseyin adlı askerin diğer arkadaşlarıyla beraber hizmetlerini taktir etmek için dersadetde milli ajans vasıtasıyla toplananlardan hissesine 10 Osmanlı altını düşmüştür. İsmail oğlu Hüseyin'in Arıburnu muharebesine katılarak şehit olması üzerine bu para ailesine verilmek üzere Bolu askerlik şubesine gönderilmiştir.

Günlerdir Gelibolu'da yaptığı taarruzlardan hiçbir netice alamayan müttefikler kendi içlerinde karışıklık yaşamaya devam ediyorlar. General Hamilton, Çanakkale hareketine devam edilerek hiçbir fayda elde edilemeyeceğini söyleyen Lord Kitchner'e bir rapor göndermiştir. Hamilton raporunda Balkan hükümetlerinden birisinin Çanakkale savaşına katılmaması veya Bulgaristan'ın Rus ordularının Türkiye'ye girmesine izin vermemesi durumunda müttefikler için Çanakkale hareketinde başarılı olunmasının imkânsız olduğunu bildirmiştir. Yavaş yavaş

⁴³⁴ İkdam, 25 T. evvel 1915, S. 6714, s.1, 26 T. evvel 1915, S. 6715, s.1

⁴³⁵ Tanin, 12 Ağustos 1915, S. 2389, s.1, 13 Ağustos 1915, S. 2390, s.1

müttefikler de bazı imkansızlıkların farkına varmaya başlamışlardır. Yalnız hala bazı şartlara bağlı olarak bunu düşünmektedirler. Oysa kayıtsız şartsız durum ortadadır. Ne kadar zaman geçerse geçsin Çanakkale'de mağlubiyetten başka bir neticeye ulaşamayacaklardır.⁴³⁶

Alınan haberlere göre Gelibolu'da bulunan düşman kuvvetlerinin genel olarak baş kumandanlığına Berular (?) getirilmiştir.⁴³⁷

12 Ağustos:

Seddülbahir'de sağ cenahta kıtaatımız bugün yaptığı bir hücum ile düşmandan 100 m kadar mesafede bir siper zaptetmiştir. Düşmanın bomba mevzileri topçu ateşlerimizle berhava edilmiştir.

Çanakkale'de Gelibolu Yarımadası'na çıktığı günden beri düşman pek dar bir yerde tutunup kalmış ve burada uğradığı zayıat binleri aşmıştır. Türk askerinin bulunduğu yer ve arkası geniş olduğu için düşmanın açtığı ateşten etkilense bile bu çok cüzi olmaktadır. Oysa düşman askeri dar alanda olduğundan açılan ateşten tamamen etkilenip çok kayıp vermektedir. Düşmanın verdiği kayıpların tek sebebi elbette bu değildir. Daha birçok sebep vardır. Journal gazetesi muhabirinin anlattıkları bu konuda bir fikir verecektir. Muhabirin Seddülbahir'den yazdığı mektuplarda düşman askerinin buraya çıkışı, bataryalarımızın ateşleri, ihraç iskeleleri üzerinde yapılan taarruzlardan bahsedilmektedir.

Muhabir düşman askerlerinin de bulunduğu kayıkla iskeleye yanaşırken 77 mm'lik mermi kasırgasının 20 metre ötede tozu dumana katışını ve denizdeki su sütunlarının yükselişini görmüştür. Bu mermiler Anadolu sahilinden, buradaki bataryalardan gelmektedir.

Torpedo himayesinde askerler 2'şer 2'şer inerken atılan mermilerden biri torpil kovanını suya batırmıştır. İskeleye yanaşıp karaya ayak basar basmaz başlarının üzerinden bir uğultu ile mermiler geçmeye başlamıştır. Ağır siyah bir dumanla beraber yerin titrediği hissedilmiştir.

⁴³⁶ İkdam, 13 Ağustos 1915, S. 6641, s. 1

⁴³⁷ Neue Freie Press, Viyana. (İkdam, 13 Ağustos 1915, S. 6641, s.1).

Ateş uğultuları, mermi sesleri..... Bu sesleri duyanların bir daha unutmaları imkansızdır. Kahramanlık taslanacak bir yer olmadığı için hemen her yere yatıp kendilerini güvenceye almışlardır. Karaya çıkan 582 kişi vardır. Ateş arasında ve kargaşalıkta kimlerin kaybolduğunun anlaşılması mümkün değildir. Kimin kaybolduğu ancak akşam yoklamasında ortaya çıkacaktır.

İşte Seddülbahir’de karaya çıkıp tutunmaya, ilerlemeye çalışan düşman askerleri böyle bir durum içinde bulunuyorlar ve her teşebbüslerinde de bu yaşadıkları değişmiyor. Düşman içinde bulunduğu müşkülata artık saklayamıyor. Seddülbahir’deki düşmanın vaziyetinin bu yönü özellikle muhabirin 1 Temmuz tarihli mektubunda anlatılmaktadır.

Bütün inceliğiyle Seddülbahir’de bir siper muharebesi mevcuttur. Dağ, taş, kaya, toprak, uçurum, herşey adım adım zapt edilmeye muhtaç beklemektedir. Felander’de veya batı cephesinde düşmanın zayıf noktalarını anlamak için manevralar yapma imkanı vardır. Ancak Seddülbahir’de böyle bir imkan yoktur. Mutlaka cepheden siperlere hücum etmek gerekiyor çünkü 3 km’lik bir genişliği var. Düşman bu dar sahada geri giderse denize, ortada durursa askerin güllelerine maruz kalacaktır. Yayınlanan resmi tebliğlerinde de bölgenin darlığından ve yapılacak siper muharebelerinden bahsedilmiştir. Bu da artık düşmanın içinde bulunduğu durumun farkında olduğunu kanıtlamaktadır. Ayrıca bölgede yapılan siperlerin mükemmelliği de düşmanın dikkatini çekmiştir. Bu siperlere “labirent” adını vermişlerdir.

Görüldüğü üzere muhabirin yazdıklarından, Çanakkale karşısında başarılı olmak için çalışan düşmanın pek büyük müşkülata maruz bulunduğu açıkça anlaşılmakta ve de muhabir tarafından da belirtilmektedir. Yalnız muhabirin söylemediği bir şey daha vardır. Düşmanın başarı ihtimali yoktur.

Mektubun yazıldığı tarihten itibaren düşmanın ciddi surette teşebbüs ettiği iki hücumu başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Şu durumda söylediğimiz başarı ihtimalinin olmayışı noktasında biz haklıyız.⁴³⁸

⁴³⁸ Tanin, 14 Ağustos 1915, S. 2391, s,1,3

15 Ağustos:

Bir iki gündür Seddülbahir'de pek önemli bir hareket olmamıştır. Bugün ise sağ cenahta düşman siperlerinin 2-3 m yakınında bataryalarımızdan patlatılan bir lağamın tesiriyle düşmanın bomba mevzileri çökmüş ve tel örgüleri de yıkılmıştır. Düşman askerlerimizin bu hareketine karşı bütün gece boş yere birçok cephaneye sarf edilmiştir.

6 – 7 Ağustos'ta karaya çıkarılan 5 fırkalık düşman kuvvetinden 8 bin tanesinin Seddülbahir bölgesinde öldüğü ve bunun 2 misli kadarının da yaralandığı gelen haberler arasındadır.⁴³⁹

16 Ağustos:

Bugün öğleden önce düşman sol cenahımıza karşı topçu ateşlerinden sonra piyade kuvvetleri bombalarla taarruza teşebbüs etmiştir. Ancak düşman taarruzuna karşılık veren askerlerimiz bir çok ölü ve yaralı verdirerek eski mevzilerine dönmelerini sağlamıştır.⁴⁴⁰

17 Ağustos:

Seddülbahir'de bugün aralıklı olarak topçu ateşleriyle bomba endahatı devam etmiştir. Tarafımızdan düşmanın yakınında patlatılan bir lağam arkasından ilerleyen bir keşif kolumuz düşmandan bir makineli tüfek ele geçirmiştir.⁴⁴¹

18 Ağustos:

Bugün bölgede önemli bir hadise olmazken, öğleden sonra sağ cenahımız açıklarında uçan bir düşman deniz tayyaresi topçularımızın ateşleriyle zedelenerek denize düşürülmüştür. Daha sonra tayyare bir düşman torpidosu tarafından sürüklenerek götürülmüştür.⁴⁴²

25 Ağustos:

Yaklaşık bir haftadan beri Seddülbahir bölgesinde günler eskisine göre daha sakin geçmiştir. Bugün bazen şiddetli, bazen hafif topçu ateşleri olmuştur. Dün gece

⁴³⁹ Tanin, 17 Ağustos 1915, S. 2394, s.1,4

⁴⁴⁰ Tanin, 18 Ağustos 1915, S. 2395, s.1

⁴⁴¹ İkdam, 19 Ağustos 1915, S. 6647, s.1

⁴⁴² Tanin, 20 Ağustos 1915, S. 2397, s.1

sabaha kadar da düşman ateşi duyulmuştur. Zayıf kuvvetlerle sol cenahımıza karşı taarruza geçmek isteyen düşman kuvvetlerinin tamamı ateşlerimizle mahvedilmiştir.

Gazeteler Çanakkale’de yapılan hareket hakkında bir İngiliz zabitanın beyanatını neşrederken, Osmanlı kıtaatının son derece mükemmel techiz edilmiş olup akıllıca muharebe ettiklerini, düşman askerlerini karaya çıkar çıkmaz müşkülata uğrattıklarını yazmıştır.

Lahey’den gelen haberlere göre de İngiliz generallerinden Boldvin Çanakkale muharebelerinde telef olmuştur.

Düşmanlardan alınan esirlerin ifadelerine ve durumlarına bakılarak ruh hallerinin gerçekten bozuk olduğunu anlamak zor değildir. Bir Fransız esiri diyor ki:

“Ben öyle zannediyorum ki biz İstanbul’u almadan Almanlar Paris’i alacaklar. Bize kumandanlarımız Fransa’ya iade olunacağımızı söylemişti. Bu güne kadar kaldık, fakat ümit etmem ki kışın burada kalalım. Burada hastalıktan biteceğiz. Bilhassa dizanteri ve dipore çok tahrip ediyor. Dörtte üçünü savaşta zayi eden alaylarımızın mevcudu hastalıktan da pek ziyade azalmıştır.”⁴⁴³

26 Ağustos:

Bugün sol cenahta topçu ateşlerimizle düşmanın bir kısım siperi tahrip edilmiştir.

İngilizler artık Gelibolu’daki aczlerini itiraf ediyorlar. Savaşa katılan fırkalar mevzilerini terk ederek geri çekilmeye mecbur olmuşlardır.⁴⁴⁴

27 Ağustos:

Bugün bu mıntıkada sadece piyade ve topçu ateşleri olmuştur.⁴⁴⁵

28 Ağustos:

Seddülbahir mıntıkasında bu akşam, sol cenahta bulunan bir düşman bomba mevzisi topçu ateşlerimizle tahrip edilmiştir.⁴⁴⁶

Amerikan muhabirlerinden Şeraytır Çanakkale’deki müttefiklerin müthiş zayıfatı ile ilgili 24 Ağustos 1915 tarihiyle gönderdiği telgrafnamede, ümitsiz bir hava çizmiştir.

⁴⁴³ Tanin, 27 Ağustos 1915, S. 2404, s.1,4

⁴⁴⁴ Tanin, 28 Ağustos 1915, S. 2405, s.1

⁴⁴⁵ Tanin, 29 Ağustos 1915, S. 2406, s.1

⁴⁴⁶ Tanin, 31 Ağustos 1915, S. 2408, s.1

Haziran'dan beri müttefiklerin Seddülbahir'deki vaziyetleri ümitsiz, kayıplar, ölümler, yaralılar binlercedir. Müttefikler 900 yardalık bir yerde bulunurlarken, Türkler kendi mevkiilerini ıslah ve takviye etmişlerdir diyen Şeraytır, Anadolu sahiline yakın ağır bataryalarla beraber her yere toplar yerleştirildiğini de söylemiştir. Asker ihracı teşebbüsü sırasında düşman zayıtı 5 bini aşkındır. Bunların hepsi ölüdür. Ayrıca tesirli topçu ateşleri nedeniyle düşman Seddülbahir'deki ordugâhlarından birkaçını kaldırmaya mecbur olmuştur. Haziran'dan beri yağmur yağmadığı için de susuzluk sıkıntısı çeken düşman, rüzgarın getirdiği toz bulutlarından dolayı da sıkıntılar yaşamaktadır. Ayın 21'inden beri müttefiklerin Seddülbahir bölgesindeki hareketi zayıf top ateşleriyle sınırlı kalmıştır. Bu da onların ne kadar zor durumda olduklarının bir başka kanıtıdır.⁴⁴⁷

1 Eylül :

Bugün sol cemahta düşman topçuları bir çok cephanesini sarf ederek siperlerimizi tahrip etmeye çalışmıştır. Bu düşüncesinde başarılı olamayan düşman, makine ile attığı 4 bombadan 2 tanesi ile kendi siperlerini vurmıştır ve bu nedenle de bomba endahtına devam edememiştir. Anadolu sahil bataryalarımız da bugün başarılı bir gün geçirmiştir. Düşmanın Seddülbahir'deki piyade mevzilerini tesirli bir şekilde bombardıman etmiştir.

Alman İmparatoru 2.Wilhelm'in Osmanlı ordusunu taktir etmesinden dolayı Başkumandan Vekili Onur Paşa bir telgraf göndererek, Türk askerinin Çanakkale'deki başarılarını taktirlerine teşekkürlerini bildirmiştir. Ayrıca Çanakkale'de düşmana aynı şekilde karşı konulacağına dair itimat etmelerini de rica etmiştir.

Bir tarafta Türk askerinin kazandığı başarılar ve tebrik telgrafları gelirken, diğer tarafta cepheden giden düşmanlar Çanakkale'deki vaziyetlerini anlatmaya devam etmektedirler. Gün geçmiyor ki gazetelerimizde İngiliz veya Fransızlardan bir zatın telgrafı ya da mektubu yayınlanmasın. Ümitsizlik ve itiraflarla dolu açıklamalar...

10 Ağustos 1915 tarihiyle Times gazetesinden alınan bu yazıda, Çanakkale Savaşı'nda bulunmuş bir İngiliz doktorunun açıklamaları vardır.

⁴⁴⁷ Tanin, 30 Ağustos 1915, S. 2407, s.2

Avusturalya kolordusuyla beraberken rahatsızlanması sonucu hizmet edemediğinden iş ararken, emiri tarafından Çanakkale'den yaralı getirilecek olan bir gemiye memur edilmiş olan bu doktor, ufak ve seri bir gemidedir.

Halas Burnu'na vararak hasta nakledicilerle beraber karaya çıkan doktor ateş hattının gerisindeki mevkiye varır. O gün yarımada üzerinde dehşetli bir toz bulutu vardır, sıcak haddinden fazladır. Etraftakileri taciz eden bir koku vardır. Her iki tarafın ateş hattı arasında yaklaşık 3 millik bir sahada binlerce cesetle karşılaşılır. Hiç kimse korkusundan, ölmek korkusundan cesetleri kaldırmaya cesaret edememiş. Ertesi gün hücum edileceğinden, doktora henüz iş çıkmamış. Bir sipere yerleşip uyuyorlar. Sabah dört buçukta bombardımanla uyanıyorlar. Seddülbahir'in sırtlarına yerleştirilmiş olan bataryalar dakikada 12 mermi attıklarından başlarının üzerinde bir mermi yağmuru var. Siperdekiler çıkarak mermilerin toz bulutuyla karışıyorlardı. Hücum emriyle askerler hareket ederler. Bu ana kadar sakin duran Türk askeri öyle bir ateş açar ki askerler orak makinesine takılmış başaklar gibi yere serilmeye başlarlar. Doktor derhal hareket edip düşenlerin akan kanlarını durdurmaya, yaralarını sarmaya başlar. Derken bir hücum daha olur. Bir tabur İskoçya askeri yıldırım gibi arkadaşlarının yardımına koşar. Onlar da o kargaşada kaybolurlar. Tüfek sesleri gittikçe azalır. O gece de Seddülbahir'de uyurlar tabi uyku denebilirse. Çünkü Türk askeri o gece 2 mukabil hücumda bulunur. Sabah 4 buçukta kalkar. Bir dürbünle bir tepe bularak etrafı izler. Askerleri ilerleyip duruyor siperler alıyor. Ancak bir noktada kalırlar. Çünkü Türk askeri tarafından çepeçevre sarılmışlardır. Arkalarında bıraktıkları siperleri Türk askeri tutmuştur. Bunları kurtarmak için bir tabur gönderilir. Türkler onları da yenilgiye uğratırlar. Doktor o gün öğleden sonra bir çok yaralıyla gemi dolusu hareket eder. İşte bütün bunlar Türk askerinin nasıl savaştığına, düşman askerini nasıl mahvettiğine delil beyanatlar, itiraflardır. Düşman askeri dayanılmaz bir acizlik içindedir.⁴⁴⁸

Gelibolu'da düşmanlarımızın ard arda aldığı yenilgiler ve uğradıkları kayıplar, İngilizler ile Fransızlar arasında bir süre önce meydana gelen gerginliği tekrar gündeme getirmiştir. Selanik'ten gelen haberler bu şekildedir.⁴⁴⁹

⁴⁴⁸ Tanin, 1 Eylül 1915, S. 2409, s.1, 2 Eylül 1915, S. 2410, s.1, İkdâm 1 Eylül 1915, S. 6660, s.1

⁴⁴⁹ İkdâm, 3 Eylül 1915, S. 6662, s.1.

2 Eylül:

Bugün Seddülbahir'de merkez ilerisinde hafriyatı ikmal edilen 90 m'lik bir siper tarafımızdan işgal edilmiştir.

Sol cenahta Kerevizdere civarında düşmanın 2 topu da iskat edilmiştir. Bugün ayrıca 2 saat kadar düşmanın kara ve deniz topları Alçıtepe ve civarına ateş açmışlardır. Ancak pek bir hasar verememişlerdir. Sol cenahta tarafımızdan patlatılan lağam düşmanın bomba mahalinde tesirler yaparken, imal ettikleri tel kafeslerini ve tel örgülerini tahrip eylemiştir.

Bir Alman muhabiri Çanakkale'de kaldığı süre içinde gördüklerini Türk askerinin cephedeki yaşantısını anlatmıştır.

Güneş batarken, bütün gün devam eden topçu ateşi de yavaşlamaya başlamıştır. Tek tük atılan mermi seslerinden başka ses işitilmez. Akşam yemeği zamanıdır ve ekme, yiyecek yüklü arabalar vadilerden siperlere doğru çıkar. Karanlık basarken şiddetli bir topçu ateşi bütün hatlar üzerine yayılır. Bu topçu ateşinde Türk askeri hiç aldırmadan, yerinden kıpırdamamıştır.

Son haftalardaki Türk askerinin cesareti taktire değerdir. İngilizler müthiş topçu ateşinden sonra piyadeleriyle ilerlemeyi amaçlamışlardır. Ancak şu güne kadar pek bir ilerleme kaydettikleri söylenemez.

Düşman geçen gün öğle vakti bir cenahımıza şiddetli ateş açmıştır. Uğuldayarak uçan mermiler düştükleri yerlerde derin çukurlar ve siyahlaşan buharlar çıkarmıştır. Fasilasız devam eden ateşe şarapnellerde karışıyor. Akşama kadar, gece ve hatta ertesi günde aynı şekilde devam ediyor.⁴⁵⁰

İlerideki avcı siperlerinde tüfeğiyle bekleyen Türk askeri topçu ateşleri altında bekliyor. Atılan bu mermilerin tanesi 1 Mark olsa acaba bu muharebe de sarf edilenler ne kadara mal oluyor? Bunun miktarını düşünmek zor.

Avrupa ve Asya tarafından bataryalar askerle dolu düşman siperlerine ateşe başlıyor ve mükemmel endahlar yapıyorlar.

⁴⁵⁰ Tanin, 4 Eylül 1915, S. 2412, s.1.

Düşman muharebenin 2.akşamı bütün hatta tevciye ediyor. Sonra Fransız hatları yaklaşmaya başlıyor, muzaffer olacaklarından eminler. Müthiş bir tufan başlıyor. Düşman askerinin kurtulanları kaçıyorlar. Gece karanlığı çöktüğünde biz muzafferiz. Ertesi gün esirler getiriliyor, yaralı olanlar esterlere bindirilmiş. Bütün yaralılara itina ile davranılıyor.

İşte cephede geçen birkaç günün hikâyesi Alman muhabir bunları anlatırken, Türk askerinin bütün davranışlarını taktir ediyor. Savaşmasını, savaş sonrası muamelelerini...⁴⁵¹

4 Eylül:

Bugün düşman topçuları tesirsiz ve fasıllı ateşler açmışlardır. Alçıtepe civarına yapılan bu atışlar bir sonuç vermemiştir. Anadolu boğaz bataryalarımız düşmanın İlyas Burnu'nda bulunan kayıklarını, Morto Limanı civarındaki mahfuz mahallelerini, Seddülbahir cihetindeki bataryalarını ve ordugâhlarını başarıyla bombardıman etmişlerdir. Bu harekate karşı koymaya çalışan düşman bataryaları susturulmuş ve ordugâh mahallelerini tahliye ve değiştirmeye mecbur olmuşlardır.

Cenevre'den bildirildiğine göre, İngiltere hükümetinin istatistikleri, İngiliz ordusunun Çanakkale'de 14 gün zarfında 13075 nefer, 475 zabıt kaybettiğini göstermektedir.

Reuter Ajansı'nın İngiliz karargâhındaki muhabiri

“Ordumuzun Gelibolu'ya çıktığından beri 4 ay geçti. Sahilden içerilere girmek ve süratle ilerlemek için sarf ettiğimiz emekler, beslediğimiz ümitler daha ilk haftalardan boşa çıktı. Bugün boğazlarda bizimle harp eden Osmanlı askerleri, açlıktan müesseren Lüleburgaz ve Kumano'dan ricat eden Türk askeri değildir. Çanakkale'deki kahraman Türk Asya'nın en cengaver Türküdür. Türklerin esasen nasıl harp ettiği İngiltere'de malum idi. Hiçbir muharebe Gelibolu muharebatı kadar şiddetli olmamıştır. Hiçbir muharebede Gelibolu'daki kadar zayıat vermedik. Hiçbir yerde asker, erzak, silah ihracında Gelibolu'daki kadar güçlük çekmedik. hiçbir yerde İngilizler bu kadar fazla fedakarlığa mecbur kalmamıştır.”

diye yazmıştır.

Reuter Ajansı muhabirinin bu yazdıkları yoruma gerek bırakmayacak kadar net ve açık tespitlerdir.⁴⁵²

⁴⁵¹ Tanin, 5 Eylül 1915, S. 2413, s.1

6 Eylül:

Dün akşam Anadolu sahil bataryalarımız Seddülbahir'de düşman topçularıyla ordugahlarına başarılı baskınlar yapmışlardır. Bugün de düşman tesirsiz topçu ateşlerinde bulunmuştur. Keşif kollarımız Seddülbahir muntikasında 30 sandık kadar piyade cephanesi ele geçirmiştir. Bataryalarımızın düşman mevzilerine ateşleri iyi neticeler vermiştir.

İngilizlerin karaya asker çıkarmak için yapmaya çalıştığı iskeleler topçularımızın ateşleriyle tahrip edilmiştir. Anadolu bataryalarımız bu hususta çok başarılar elde etmişlerdir.

Güvenilir kaynaklardan alınan haberlere göre İngiliz askerleri arasında birkaç defa isyan çıkmıştır. Bu isyanlar işe yüzünden ve büyük telefata verildiği halde tekrar tekrar hücum yapmayla sevk edilmelerinden dolayı olmaktadır. 14 gün önce bu nedenle alaylardan ikisi Mısır'a gönderilmişti.⁴⁵³

7 Eylül:

Seddülbahir'de düşman torpidoları balon teressüdatıyla sağ ve sol cenah mevzilerimize bir müddet ateş açmışlardır ancak önemli bir hasar verememişlerdir. Boğaz bataryalarımız Seddülbahir'de sol cenah kıtaatımıza ateş açan düşman bataryalarını susturmuştur. Ayrıca Morto Limanı'nda bulunan düşman kıtalarını da dağıtmıştır.

Çanakkale muhabirimizin bildirdiğine göre Seddülbahir bölgesinde esir edilen Fransızların ifadelerinden maneviyatlarının iyi olmadığı anlaşılmaktadır. Zabitler askerleri tehdit ederken kendileri hücumlara katılmazlarmış. Bu askerlerin zabitlerine karşı itimatları yok. Fransızlar Çanakkale'de muharebe etmekten memnun değillermiş. Temmuz'da 2.Fırkanın Fransa'ya gideceği ve yerlerine İngilizlerin geleceği haberlerinin aslı çıkmamış. Zabitler askere burada önemsiz bir resmi geçit yapacaklarını söylemişler, bunda başarılı olamayınca da işlerinin Aşaybaba ve

⁴⁵² Tanin, 6 Eylül 1915, S. 2414, s,1,4

⁴⁵³ İkdam, 7 Eylül 1915, S. 6666, s,2, Tanin, 8 Eylül 1915, S. 2416, s,1,4.

Alçıtepe'yi almak olduğunu söylemişler. Bunda başarılı olunca işleri bitecekmış. Ancak Alçıtepe'nin zaptında başarılı olamayınca iyice ümitsiz kalmışlar.⁴⁵⁴

8. Eylül:

Bugün hafif ateş teatisinden başka bir değişiklik olmamıştır.

İngilizler Çanakkale'de yalnız kendilerinin savaştığını ve sadece İngiliz kanı döküldüğünü göstermeye çalışıyorlar. Nedense burada savaşp da ölen Yeni Zelanda ve Avustralya askerlerinden hiç bahsedilmiyor. Hatta Fransızların zayıyatını sanki kelimeler arasına sıkıştırarak anlatıyorlar.

Şu ana kadar kazandığı hiçbir başarı olmayan İngiltere'nin bu şekilde davranışı acaba Çanakkale'den zaferle ayrılıyadı nasıl olacaktı?

Halbuki son alınan Avustralya ve Yeni Zelanda'lı esirlerin ifadelerine göre 1500 kişilik tabur takviye edilmiş, yani yok olan kıtaat takviye edilmiş. Bunlardan bir kısmı zayi olmuştur. Seddülbahir'deki Hinduların taburu ise o kadar çok zayıat vermiştir ki takviye olunmadan geri çekilmişlerdir, geri de ameleliğe gönderilmişlerdir. Fransızların zayıatı da aynı derecede büyüktür. Şu durumda İngiltere neden bunları görmemezlikten geliyor acaba? İngilizlerin hakikati gizlemelerinden dolayı Fransızların rahatsız olduklarını esirler anlatıyorlar. Yeni Zelanda ve Avustralya memleketlerinde ise durumun şiddetli olduğunu esirlerin aldıkları mektuplardan öğreniyoruz. "Çanakkale'ye gönderdiğimiz Avustralya ve Yeni Zelanda askerleri demir zerre içinde midirler? Şimdiye kadar zayıat listelerinde bir şey göremiyoruz" tarzında hayretlerini dile getiriyorlar.⁴⁵⁵

9 Eylül:

Seddülbahir'de sağ cenahımıza ateş açan bir düşman torpidosunun güvertesinde topçularımız tarafından atılan merminin parçalanması üzerine, torpido derhal ateş keserek uzaklaşmıştır. Bu cenahta düşman hattına doğru tedricen ileri sürülerek hafriyatı bugüne ikmal edilen bir siperde kıtaatımız yerleşmiştir.

Düşmanın aldığı bütün tedbirlere rağmen, askerleri arasında salgın hastalıklar başlamıştır. Özellikle lekeli humma hastalığı büyük zayıata neden olmaktadır. Birkaç

⁴⁵⁴ Tanin, 9 Eylül 1915, S. 2417, s.1, 4

⁴⁵⁵ Tanin, 10 Eylül 1915, S. 2418, s.4, İkdam, 10 Eylül 1915, S. 6669, s.1.

kolera, Hintli askerler arasında da veba başlamıştır. Veba olanlar Limni Adası'nın kuzeyindeki küçük bir adacıkta inşa edilen barakalara gönderilmektedirler.

Ağustos sonuna kadar düşmanın zayıtı 115 bine ulaşmıştır. Bunların 35 bini Fransızlardır. İngiliz ve Fransız kumandanı arasında başarısızlık konusunda bir gerginlik vardır. Fransız kumandanı başarısızlıktan tamamen Hamilton'un suçlu olduğunu söylemektedir. Bu arada İngiliz generallerinden Kenna'nın Çanakkale'de öldüğü bildirilmiştir.⁴⁵⁶

12 Eylül:

Seddülbahir civarındaki toplu hareket eden düşmanın piyade bölükleri topçularımız tarafından açılan tesirli ateşlerle dağıtılmıştır.⁴⁵⁷

13 Eylül:

Bugün öğleden önce merkezdeki mevzilerimizden bir kısmına karşı düşman topçularının yarım saat kadar devam eden tesirsiz ateşleri olmuştur. Sol cenahımız karşısında bulunan bir düşman siperi tahrip olunmuştur.⁴⁵⁸

14 Eylül:

Seddülbahir'de sağ cenahta düşman lağımına karşı tarafımızdan kazılan lağam patlatılarak düşman lağamı tahrip edilmiştir. Düşman lağamları bunun ardından infilak etmiştir. Sol cenahta düşman efradı attığımız bombalarla kayıplara uğramışlardır. Burada iki düşman bataryasının topçu ateşlerimizle susturulduğu görülmüştür.

Dün boğaz sahil bataryalarımız İlyas Burnu'nda düşman kıtaatını, Teke Burnundaki iskeleyi, Seddülbahir'i ve bundan başka piyadelerimize ateş açan Hisarlıktaki düşman bataryalarını ateş altına almışlardır. Bu ateşler oldukça tesirli olmuştur.⁴⁵⁹

⁴⁵⁶ Tanin, 11 Eylül 1915, S. 2419, s.1,4

⁴⁵⁷ Tanin, 14 Eylül 1915, S. 2422, s.1

⁴⁵⁸ Tanin, 15 Eylül 1915, S. 2423, s.1,3

⁴⁵⁹ Tanin, 16 Eylül 1915, S. 2424, s.1

15 Eylül:

Hisarlık Burnu'na yaklaşmak isteyen düşman torpidosu topçu ateşlerimizle kaçırılmıştır. Sahil bataryalarımız düşmanın torpil gemileriyle Seddülbahir mıntıkasında önemli görünen düşman hedeflerini başarıyla topa tutmuştur.⁴⁶⁰

16 Eylül:

Bugün öğleden önce Seddülbahir'de sol cenahta topçularımız düşmanın bir bomba mevziinde büyük bir patlama meydana getirmişlerdir. Düşman bu patlamadan sonra bu mevziden bomba endahtına devam edememiştir.

17 Eylül:

Seddülbahir'de bugün önemli bir değişiklik olmamıştır. Londra'dan, Avam Kamarası'nda bildirildiğine göre İngilizlerin toplam zayıatı 87630'dur. Bunlar, zabıt olarak 1130 ölü, 2371 yaralı, 323 kayıptır. Nefer olarak 18478 ölü, 59257 yaralı ve 8021 kayıptır. Toplam 3874 zabıt, 82759 neferdir.⁴⁶¹

Geçen sonbaharda Türkiye'nin savaşa girmesi haberi üzerine Askoyt, Türkiye'nin savaşa girmekle kendi sonunu hazırladığını ve hatta idamına kendisinin karar verdiğini söylemişti. Oysa bugün Türk askerinin kahramanlıkları bunun tam tersini söylüyor. Bugüne kadar binlerce cana ve milyonlarca liraya mal olan Çanakkale harekatı İngiltere'nin sonu olmuştur. Asya, Afrika bölgelerinde sarsılan İngiliz nüfusu ve en iyi donanmaya sahip ülke ünvanını kaybetmişlerdir. Bugün parlamentoda Lord Kitchner Türkler lehine konuşmalar yapmaktadır. Bir yılda her şey değişmiştir.⁴⁶²

18 Eylül:

Bugün merkez bölgesinde mevzilerimize ateş açan düşman topçusu, askerlerimizin mukabil topçu ateşleriyle susturulmuşlardır. Bu mıntıkada keşif kollarımız Kerevizdere civarındaki düşman siperlerine bombalar atmışlardır.

Sahil bataryalarımız öğleden önce Seddülbahir'de düşman ordugahıyla piyade topçu mevzilerine ateş açmışlardır. Büyük çaplı bir düşman bataryasının hemen yakınında

⁴⁶⁰ Tanin, 17 Eylül 1915, S. 2425, s,1

⁴⁶¹ Tanin, 18 Eylül 1915, S. 2426, s,1

⁴⁶² Tanin, 19 Eylül 1915, S. 2427, s,1

şiddetli bir patlama olmuş ve bunun ardından hastane arabaları alelacele batarya civarına gelmişlerdir. Öğleden sonra Patri sisteminde bir Fransız gemisi ile Seddülbahir’de düşman kara bataryası tarafından sahil bataryalarımıza karşı bir saat kadar süren bir ateş olmuş ancak bir zarar olmamıştır.⁴⁶³

19 Eylül:

Seddülbahir’de sağ ve sol cenahta tahkimatla uğraşan düşman askerleri topçu ateşlerimiz yüzünden bu işe ara vermek zorunda kalmışlardır. Düşman askeri sol cenahımıza karşı binlerce mermi sarf ederek bir taarruzda bulunmuşsa da bir netice elde edememiştir.

Bugün Kerevizdere’ye yaklaşarak mevzilerimize ateş açan iki düşman torpidosu da ateşlerimizle kaçırılmışlardır. Düşman karadan ve Mavre adalarından ateşle karşılık verse de bir şey yapamamıştır. Ayrıca bir düşman tayyaresi Değirmen Burun önündeki hastane gemimize 4 tane bomba atmıştır.

Düşman kendisi ise hastane gemilerini üzerlerinde bayrakları olduğu halde asker sevkiyatı için kullanarak bu durumu suistimal etmektedir.⁴⁶⁴

20 Eylül:

Bugün Anadolu bataryalarımız Morto Limanı ile Seddülbahir’deki düşman kıtalarını, Hisarlık’taki düşman topçusunu tesirli surette topa tutmuştur. Buna karşılık düşman büyük çaplı toplarıyla mukabele ederken, gaz bombaları da atmıştır.⁴⁶⁵

21 Eylül:

21 Eylül öğleden önce düşman topçularının sağ cenahımıza karşı bir müddet şiddetli ateşleri olmuştur. Bu sırada düşman bomba atışı yapmıştır. Buna karşılık topçularımızın mukabelesi olmuş ve düşman topçusu susmak zorunda kalmıştır.

Bugün sol cenahta Kerevizdere civarında bir zabıt ile 9 neferden oluşan düşmanın keşif kolu telef edilmiştir. Topçularımız bu cenah karşısında bir düşman bataryasını susturmuşlardır. Hisarlık Burnu’na yaklaşan torpido uzaklaştırılmıştır.

⁴⁶³ İkdam, 20 Eylül 1915, S. 6679, s,1

⁴⁶⁴ İkdam, 21 Eylül 1915, S. 6680, s,1

⁴⁶⁵ Tanin, 22 Eylül 1915, S. 2430, s,1

Bir düşman tayyaresi Çanakkale'de önceden beri mevki ve işaretleriyle hastane olduğu belli olan askeri merkez hastanesine 3 bomba atmıştır, ancak hasar olmamıştır.⁴⁶⁶

23 Eylül:

Seddülbahir'de sağ cenahımız ilerisinde tarafımızdan patlatılan bir lağamın tesiriyle düşmanın bir kısım siperleri ve bombalara karşı gerilen tel kafesleri tahrip edilmiştir. Ayrıca düşmanın bize karşı kazmakta olduğu lağam da bu sırada tahrip olunmuştur. Düşman lağamları tamamen etkisiz hale getirilmiştir.⁴⁶⁷

24 Eylül:

Bölgenin sol cenahında bugün çıkarılan bir müfrezemiz el bombalarıyla hareket ederek düşmanın bomba mevzisine taarruz etmiş ve düşmanın bomba endahtını engellemiştir. Bugün akşam düşmanın sol cenahtan siperlerimize karşı attığı bombalardan hiçbiri siperlerimize düşmemiştir. Bilakis bir kısım bombaların kendi siperlerinde patladığı görülmüştür.⁴⁶⁸

27 Eylül:

Bugün öğleden sonra Seddülbahir'de bütün cephede piyade ateşleri olmuştur. Sol cenahta top ve bomba ateşi de yapılmıştır. Merkez de düşman kuvvetleri bir hücum teşebbüsünde bulunmuş ancak on adım bile gitmeden ateşlerimizle kayıplar vererek geri dönmüşlerdir.

Bu akşam Kerevizdere civarında görünen bir düşman torpidosu sahil bataryalarımızın ateşleriyle batırılmıştır. Bu bataryalarımızın ateşleriyle düşman mevzileri de bombardıman edilmiştir.

28 Eylül:

27-28 Eylül gecesi çeşitli istikametlere keşif kolları çıkarılmıştır. Bu sırada düşmanın bir keşif kolu pusuda bastırarak bir kısmı telef ve esir edilmiştir. Tesadüf edilen diğer düşman keşif kolları da kaçmak zorunda bırakılarak bir çok silah ve teçhizat alınmıştır.

⁴⁶⁶ Tanin, 23 Eylül 1915, S. 2431, s.1, 24 Eylül 1915, S. 2432, s.1

⁴⁶⁷ Tanin, 25 Eylül 1915, S. 2433, s.1

⁴⁶⁸ Tanin, 26 Eylül 1915, S. 2434, s.1, 27 Eylül 1915, S. 2435, s.1

Bugün ise düşmanın muhtelif bataryaları tarafından mevzilerimize bir müddet ateş edilmiştir. Topçularımız da düşman ateşlerine karşılık verince sükuta mecbur olmuşlardır.⁴⁶⁹

“Gerek denizde gerek karada her türlü vasıtası olan, dünyanın en büyük iki hükümeti tarafından yapılan hareketin, Gelibolu Yarımadası üzerinde yalnız birkaç kilometreye sahip olacağı acaba kimin aklına gelirdi?

Herhalde Almanların Türkiye'nin müttefikliğini kazanmakla pek büyük bir fayda kazandıklarını söylemek icab eder.”⁴⁷⁰

29 Eylül:

Sağ cenahta bugün düşman tarafından bir lağam patlatılmıştır. Ancak bize bir hasarı olmamıştır. Bugün akşam askerlerimiz tarafından patlatılan bir lağamın tesiriyle düşman siperlerinin bir kısmı yıkılmıştır.⁴⁷¹

1 Ekim:

Seddülbahir'de bugün bir müddet top düellosu devam etmiştir. Düşman bataryalarından bir kaçı susturulmuş, sol cenahta bulunan düşman siperlerinden bir kısmı da tahrip edilmiştir. Sağ cenahta ise karşılıklı lağam patlatılması şeklinde cereyan eden harekette düşman lağamı iptal edildiği gibi lağamcıları da telef edilmiştir.⁴⁷²

2 Ekim:

Bugün de karşılıklı lağam hareketi devam etmiştir. Sağ cenahımızın ilerisinde tarafımızdan patlatılan lağam sonucu düşmanın mukabil lağamı patlatılarak, içindeki düşman askerleri telef edilmiştir.⁴⁷³

Çanakkale muharebesine dair bir Amerikalının açıklamalarına göre, Gelibolu'da müttefikler hiçbir başarı gösterememişler ve her bir Türk askerine karşılık 5 İngiliz askeri telef olmuştur. Bu zat İstanbul'da bulunduğu süre içerisinde, burada hayatın gayet normal ve hatta neşeli bir şekilde devam ettiğini, savaşa rağmen her şeyin yolunda olduğunu da belirtmiştir. Bu zat İstanbul'dan ayrılırken pek üzgün ve

⁴⁶⁹ Tanin, 29 Eylül 1915, S. 2437, s.1, 30 Eylül 1915, S. 2438, s.1

⁴⁷⁰ *Independance Roumaine*, 28 Eylül 1915 (Tanin, 30 Eylül 1915, S. 2438, s.4)

⁴⁷¹ Tanin, 1 T. evvel 1915, S. 2439, s.1, 2 T. evvel 1915, S.2440, s.1

⁴⁷² Tanin, 3 T. evvel 1915, S. 2441 s.1.

⁴⁷³ Tanin, 4 T. evvel 1915, S. 2442 s.1

maneviyatı da bozuk olarak gitmiştir. Çünkü müttefiklerin bu şekilde bir mağlubiyetle karşılaşacağını beklemediği gibi bunu istemiyor da.⁴⁷⁴

3 Ekim:

Bugün sol cenahımıza karşı düşman topçuları tarafından bine yakın mermi sarf edilmiş ancak bir sonuç alamamışlardır. Topçularımızın bu harekete karşılık şiddetli mukabelesi olmuş ve düşman bataryaları ateşi kesmek zorunda kalmışlardır. Yine bu cenahta tarafımızdan patlatılan bir lağam ile düşmana bir hayli zayıat verilmiştir.

Anadolu sahil bataryalarımız da aynı şekilde ateşlerle Seddülbahir iskelesindeki düşman şilep ve dübesine zayıat verdirmişlerdir.

İngilizler ve Fransızlar tarafından yapılan taarruzlar son günlerde zayıflamaya başlamıştır. Böylece gidecek olursa Çanakkale harekatı, kış mevsiminin de etkisiyle tehîr edilmek zorunda kalacaktır.⁴⁷⁵

4 Ekim:

Üç düşman torpidosu bugün Kerevizdere civarın ayaklaşarak sol cenahımıza karşı ateş açmışlardır. Anadolu sahil bataryalarımız ise bu torpidolara karşılık vermiş ve bir torpido da patlama meydana geldiğinden yanarak diğer torpidolarla beraber boğaz haricine çekilmişlerdir.⁴⁷⁶

5 Ekim:

Sağ cenahımızın ilerisinde düşman tarafından bir lağam patlatılmış ve sol cenahımıza karşı da topçu ateşi yapılmıştır. Ancak düşmanın her iki hareketinden de bir hasar olmamıştır.⁴⁷⁷

7 Ekim:

Sol cenahtaki topçularımız düşmanın bomba mahalini tesirli ateşleriyle tahrip etmişlerdir.⁴⁷⁸

⁴⁷⁴ Times, 16 Eylül 1915 (Tanin, 4 T. evvel 1915, S. 2442, s,3)

⁴⁷⁵ İkdâm, 5 T. evvel 1915, S. 6694, s,1,2

⁴⁷⁶ İkdâm, 6 T. evvel 1915, S. 6695, s,1

⁴⁷⁷ Tanin, 7 T. evvel 1915, S. 2445, s,1

⁴⁷⁸ İkdâm, 9 T. evvel 1915, S. 6698, s.1

9 Ekim:

8-9 Ekim gecesi Seddülbahir'de sol cenahtan çıkarılan keşif kollarımız düşman siperlerine bomba taarruzu yapmışlar ve taarruz sonucu bir miktar ganimet ele geçirmişlerdir.⁴⁷⁹

10 Ekim:

Seddülbahir'de mevzilerimize karşı 1000 den fazla mermi sarf eden düşman bir sonuç elde edememiştir. Topçularımızın mukabelesiyle düşman bataryaları ve bomba mahalleri ateş altına alınarak düşman ateşi susturulmuştur.⁴⁸⁰

12 Ekim:

Dün Seddülbahir bölgesinde hafif piyade ve topçu ateşleriyle bomba endahatı yapılmıştır. 11-12 Ekim gecesi keşif kollarımız düşman siperlerine bomba baskını yapmışlardır. Bu baskınlar sonucu hayli tahribat olmuş ve zayıat meydana gelmiştir. Bugün ise sol cenahımızın ilerisinde patlattığımız bir lağam düşman siperlerinden büyük bir kısmını tahrip etmiştir. Epey müddetten beri Seddülbahir mıntıkasında önemli bir muharebe olmadığı halde bugünlerde düşman hastane gemilerinde görünen faaliyet, düşmanın öteden beri bu gemileri asker ve cephaneye naklinde kullanarak, suistimal etmekte olduklarını ispatlamaktadır.⁴⁸¹

13 Ekim:

Bugün bir düşman torpidosu Kerevizdere yakınlarında sol cenahımıza karşı ateş açmaya teşebbüs etmişse de topçu ateşlerimizle torpido boğaz haricine kaçırılmıştır.⁴⁸²

14 Ekim:

Seddülbahir'de sağ cenahtan endahat edilen top bombalarımız düşman siperlerinde yangın çıkarmıştır. Sol cenahımıza ateş açan düşman bataryaları topçularımızın

⁴⁷⁹ Tanin, 11 T. evvel 1915, S. 2449, s.1

⁴⁸⁰ Tanin, 12 T. evvel 1915, S. 2450, s.1

⁴⁸¹ Tanin, 14 T. evvel, 1915, S. 2452, s.1

⁴⁸² Tanin, 15 T. evvel 1915, S. 2453, s.1

mukabelesiyle susturulmuştur. Teke Burnu'nda düşman ordugahında yangın başlamış ve bir saat kadar devam etmiştir.⁴⁸³

15 Ekim:

Bugün Kerevizdere istikametinde tarafımızdan patlatılan bir lağam tesiri ve top ateşlerimizle düşmana kayıplar verdirilmiştir.⁴⁸⁴

16 Ekim:

Gemi ve kara toplarıyla mevzilerimize bir müddet ateş açan düşman topçularımızın mukabelesiyle etkisiz hale getirilmiştir. 24 saat süren bir top ateşi olmuştur.⁴⁸⁵

22 Ekim:

20 Ekim'de sadece mevzi ateş muharebeleri olmuştur. Dün ise sol cenahımıza karşı düşmanın 1000'e yakın attığı mermiler hiçbir zarar vermemiştir. Bugün de aralıklarla top ve tüfek endahtından başka bir hadise olmamıştır.⁴⁸⁶

25 Ekim:

Piyade, topçu ateşleri ve bomba endahtı bugün de devam etmiştir. Birkaç günden beri bunun dışında önemli herhangi bir hareket olmamıştır.⁴⁸⁷

26 Ekim:

Bugün Seddülbahir'deki sol cenah siperlerimize karşı düşman tarafından 700'e yakın mermi ve bomba atılmasına rağmen bir zarar verememişlerdir.⁴⁸⁸

28 Ekim:

Dün yapılan karşılıklı mevzi muharebelerinden sonra bugün Seddülbahir'de top, bomba ve torpil endahtı yapılmıştır. Yalnız sol cenahımıza karşı düşman 1000'e yakın mermi sarf etmiş olduğu halde sadece siperlerimizin bir kısmına önemsiz surette toprak yığıntısından başka hasar yapamamıştır.⁴⁸⁹

⁴⁸³ Tanin, 16 T. evvel 1915, S. 2454, s.1

⁴⁸⁴ İkdam, 17 T. evvel 1915, S. 6706, s.1

⁴⁸⁵ Tanin, 19 T. evvel 1915, S. 2457, s.1

⁴⁸⁶ İkdam, 23 T. evvel 1915, S. 6712, s.1, Tanin, 24 T. evvel 1915, S. 2462, s.1

⁴⁸⁷ Tanin, 27 T. evvel 1915, S. 2462, s.1

⁴⁸⁸ İkdam, 28 T. evvel 1915, S. 6717, s.1

⁴⁸⁹ İkdam, 30 T. evvel 1915, S. 6719, s.1

29 Ekim:

Seddülbahir'de bugün sağ cenah ve merkezde yapılan düşmanın iki bomba mahalli topçularımızın başarılı ateşleri sonucu tahrip edilmiştir.⁴⁹⁰

31 Ekim:

Bugün iki düşman kruvazörü Seddülbahir mıntikasında ateş katılarak çeşitli istikametlere tesirsiz ateş açmıştır. Topçularımız da düşmanın üç bomba mahallini tahrip ettikleri gibi, Morto Limanı ile İlyas Burnu'nda görülen toplu düşman kıtalarını da boğaz bataryalarımız ateşleriyle dağıtmışlardır.⁴⁹¹

1 Kasım:

Sol cenahta düşmanın kazmakta olduğu bir lağam tarafımızdan tesirsiz kılınmıştır.⁴⁹²

2 Kasım:

Bugün mevzi ateşi devam ederken, düşman iki kruvazörüyle kara ateşine katılmıştır. Seddülbahir'de sağ cenahımız karşısındaki düşmanın iki makineli tüfek mevzisi tahrip edilmiştir. Ayrıca Seddülbahir iskelesine çıkmak isteyen düşman nakliye gemisine Anadolu sahil bataryalarımız tarafından ateş açılmış ve nakliye gemisi uzaklaşmıştır.⁴⁹³

5 Kasım:

Birkaç günden beri bölgede herhangi bir hareket olmazken bugün bir düşman kruvazörü Seddülbahir'e yanaşarak kara ateşlerine iştirak etmiş, mevzilerimize aralıklarla tesirsiz surette ateş açmıştır.⁴⁹⁴

6 Kasım:

Bugün düşman kuvvetleri Seddülbahir bölgesinin merkezine doğru ateş baskını yapıp müteakiben de bombacılarını mevzilerimize sürmeye teşebbüs etmiştir. Ancak tarafımızdan açılan ateşlerle hepsi de uzaklaştırılmıştır. Bu mıntıkada karşılıklı ateş

⁴⁹⁰ Tanin, 31 T. evvel 1915, S. 2469, s.1

⁴⁹¹ Tanin, 2 T. sani 1915, S. 2471, s.1

⁴⁹² Tanin, 3 T. sani 1915, S. 2472, s.1

⁴⁹³ Tanin, 4 T. sani 1915, S. 2473, s.1

⁴⁹⁴ Tanin, 7 T. sani 1915, S. 2476, s.1

muharebesi bir müddet devam etmiştir. Düşman sol cenahımıza karşı 24 saat zarfında tam 1300 mermi atmasına karşılık tesirli bir netice elde edememiştir.⁴⁹⁵

7 Kasım:

Sol cenahımıza karşı oldukça fazla top ateşi açan düşman, bu cenahta patlattığı bir lağamdan sonuç alamamıştır. Çünkü patlatılan lağam geri püskürerek düşmanın kendi siperlerinde hasara neden olmuştur.⁴⁹⁶

8 Kasım:

Seddülbahir'de bugün düşman topçuları sol cenah siperlerimize karşı ateş ederek cüz'i miktarda hasar vermişlerdir. Buna karşılık topçularımız da düşmanın açıkta çalışan efradıyla bomba mahallerini etkili bir ateş altına almışlardır. Bunların dışında cephede hafif piyade ve oldukça fazla topçu ve bomba ateşleri olmuştur. Bu sırada düşmanın iki monitörü ve bir torpidosu da tesirsiz surette bu ateşe katılmışlardır.⁴⁹⁷

9 Kasım:

Bugün ise topçularımız Seddülbahir'deki düşmanın bir bomba makinesini tahrip etmişlerdir. Sol cenahta tarafımızdan patlatılan bir lağam ile düşmanın buna karşılık gelen siperi havaya uçurulmuştur.⁴⁹⁸

10 Kasım:

Seddülbahir'in sol cenahında bugün düşman tarafında patlatılan bir lağam geri püskürerek kendi siperlerinden bir kısmını tahrip etmiştir. Düşman son günlerde lağam patlatma konusunda oldukça başarısız olmaktadır. Zira birkaç gün önce yine patlattığı lağam geri püskürerek kendi siperlerine zarar vermişti.

Çanakkale'de kahramanca savaşan askerlerimiz taktirleri toplarken, Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı Onur Paşa hazretleri, Seddülbahir'de savaşıp şehit düşen bir askerimizin annesine taktir ve teşekkürlerini sunmuştur. Aynı zamanda bir taziyet olan mektubunda anne oğlunun şehadet haberini de almıştır. Bir şehit annesinin hissiyatıyla Onur Paşa hazretlerine bir cevabi mektup yazılmıştır. alayın 1.tabur

⁴⁹⁵ Tanin, 8 T. sani 1915, S. 2477, s.1

⁴⁹⁶ Tanin, 9 T. sani 1915, S. 2478, s.1

⁴⁹⁷ Tanin, 10 T. sani 1915, S. 2479, s.1

⁴⁹⁸ İkdam, 11 T. sani 1915, S. 6731, s.1

4.bölük kumandanı Ali Haydar Efendi bin Rıza Efendi'nin Şam'da bulunan annesi Münire Hanım, mektubuna dualarla başlamıştır. Oğluyla iftihar ettiğini söyleyen Münire Hanım, cihanı hayretler içinde bırakan askerlerimizin başarılarının devamı içinde dualarını eksik etmemiştir.⁴⁹⁹

11 Kasım:

Bugün Seddülbahir'de sol cenah karşısından tel örgü kurmakla meşgul düşman askerleri topçularımız tarafından epeyce zayıya uğratılmışlardır. Bugün yapılan karşılıklı ateş teatisine düşmanın bir kruvazör ve iki monitörü de katılmıştır.⁵⁰⁰

12 Kasım:

Bugün mevzi ateş muharebeleri devam ederken , topçularımızın da başarılı atışları olmuştur. Anadolu sahil bataryalarımız Seddülbahir civarında ve Morto Limanı batısında bulunan düşman kıtalarına, römorkör ve dubalarına başarılı atışlar yapmışlardır.⁵⁰¹

14 Kasım:

Dün aralıklarla top ve bomba atışları devam ederken bugün de düşman topçuları sol cenahımıza 8000 kadar mermi, torpil, bomba atmışlar ise de başarılı bir sonuç elde edememişlerdir.

15 Kasım:

Bugün düşman kuvvetleri tarafından sağ cenahımıza karşı 3000 kadar bomba atılmıştır. Öğleden sonra hem gemi hem de kara toplarıyla harekete geçen düşman, merkezdeki ileri hatlarımıza karşı bir müddet ateş açmıştır. Bu sırada iki tane de lağam patlatmıştır. Saat 5'e kadar bombardımana devam etmiştir. Diğer yandan düşman kuvvetleri merkezde bulunan bir alayımıza doğru hücum teşebbüsünde bulunmuşlardır. Düşmanın bu hücumu sühuletle defedilmiştir. Diğer bir alayımızın cephesine de ikinci bir hücum gerçekleştiren düşman askeri ileri siperlerimize kadar gelmişlerdir. Ancak bu hücumları da gerek civar siperlerimizin yan ateşleri ve gerek

⁴⁹⁹ Tanin, 12 T. sani 1915, S. 2481, s.1

⁵⁰⁰ Tanin, 13 T. sani 1915, S. 2482, s.1

⁵⁰¹ İkdam, 14 T. sani 1915, S. 6734, s.1

mukabil taarruzlarımızın neticesinde düşmana zaiyat verdirilerek, bu ileri hatlardan eski mevzilerine sürülmüşlerdir.

Düşman uzun zamandır bugünkü kadar şiddetli ve arka arkaya hücumlarda bulunmamıştır. Bugün hem merkez hem de sağ cenahımıza karşı hücumlar yapmıştır. Ancak her zamanki gibi sonuç değişmemiştir.⁵⁰²

16 Kasım:

Dünkü şiddetli hareketinden sonra bu sabah da dün iki alayımızın cephesine icra ettiği taarruzları tekrar etmiştir. Ancak düşmanın bugünkü taarruzları da başarıyla etkisiz hale getirilmiştir.⁵⁰³

17 Kasım:

Karşılıklı top ve bomba atışlarının yanı sıra, bugün Seddülbahir'de merkez bölgesinde şiddetli bomba atışları yapılmıştır.⁵⁰⁴

18 Kasım:

Piyade ve bomba ateşleri devam ederken, düşman bilhassa dün olduğu gibi bugün de merkez bölgesindeki siperlerimize karşı devamlı olarak bomba atışlarını sürdürmüştür.⁵⁰⁵

19 Kasım:

Seddülbahir'de piyade ve makineli tüfek, şiddetli topçu ve bomba ateşlerine devam edilmektedir. Topçularımızın ateşiyle bugün düşmanın Kerevizdere'de bulunan bir blok havzu tahrip edilirken, topçusu da susturulmuştur.⁵⁰⁶

21 Kasım:

Seddülbahir'de bugün, merkezde ileri hat siperlerimize karşı yerleşmek isteyen düşman kıtalarıyla karşılıklı muharebeler olmuştur. Bu düşman kıtalarına karşı bir taarruz yapılarak siperlerden uzaklaşmaları sağlanmıştır. Düşman tarafından yapılmak istenen mukabil taarruzda etkisiz hale getirilmiştir.

⁵⁰² İkdâm, 17 T. sani 1915, S. 6737, s.1

⁵⁰³ Tanin, 18 T. sani 1915, S. 2487, s.1

⁵⁰⁴ İkdâm, 19 T. sani 1915, S. 6739, s.1

⁵⁰⁵ Tanin, 20 T. sani 1915, S. 2489, s.1

⁵⁰⁶ Tanin, 21 T. sani 1915, S. 2490, s.1

22 Kasım:

Dün yapılan taarruzlardan sonra bugün de sağ cenahta şiddetli topçu muharebesi olmuştur. Topçularımız düşman siperlerinin bir kısmını tahrip etmeyi başarmışlardır. Merkezde ise şiddetli topçu muharebesi devam etmiş ve sol cenahta düşman tarafından patlatılan bir lağam tesirsiz kalmıştır.⁵⁰⁷

25 Kasım:

Birkaç gündür devam eden şiddetli top ve bomba muharebesi bugün de devam etmiştir. Düşman sağ ve sol cenahımızın ilerisinde tesirsiz üç lağam patlatmıştır. Bu lağamlardan ikisi geriye düşmana doğru püskürmüştür.⁵⁰⁸

26 Kasım:

Seddülbahir'de bugün sol cenahta bir hareket olmuştur. Topçularımızın ateşleriyle düşmanın bu bölgede bulunan bazı siperleri ve bomba mahalleri tahrip edilmiştir.⁵⁰⁹

27 Kasım:

26-27 Kasım gecesi bu bölgede aralıklı bomba ve top ateşine devam edilmiştir. Bugün ise sol cenah ilerisinde düşman lağamı ile tarafımızdan kazılan lağamın birleşmesi üzerine lağam için de bomba ve tüfek muharebesi yapılmıştır. Sonunda lağam tarafımızdan tahrip edilmiştir. Bu cenahta düşmanın kara torpili atan torpil mevzisi topçularımızın tahribatına uğramıştır.⁵¹⁰

28 Kasım :

Bugün Seddülbahir bölgesinde düşman ile sağ ve sol cenah da birlikte muharebe edilmiştir. Sağ cenaha karşı fazlaca bomba atan düşman, sol cenahta da bin kadar top mermisi, bomba ve kara tedbiri almıştır. Buna rağmen bir zararı olmamıştır.⁵¹¹

30 Kasım :

Aralıklarla ateşler devam ederken, boğazın Anadolu sahilinde ateş açmak isteyen bir düşman bataryası, topçularımız tarafından susturulmuştur. Öğleden sonra

⁵⁰⁷ İkdam, 24 T. sani 1915, S. 6744, s.1

⁵⁰⁸ Tanin, 27 T. sani 1915, S. 2496, s.1

⁵⁰⁹ İkdam, 28 T. sani 1915, S. 6748, s.1

⁵¹⁰ Tanin, 29 T. sani 1915, S. 2498, s.1

⁵¹¹ İkdam, 30 T. sani 1915, S. 6750, s.1

Agamemnon sisteminde bir düşman zırhlısı Kilitbahir istikametinde bombardimana başlamış ve bu esnada bu civardaki hastaneye mermiler isabet etmiştir. 4 şehit ve 20 asker yaralanmıştır.⁵¹²

1 Aralık :

Bir kruvazörüyle Seddülbahir bölgesindeki kara ateşlerine katılan düşman bir sonuç alamamıştır. Seddülbahir sahiline ateş açan düşman kruvazörünün baş tarafına iki, güvertesine bir mermi isabet ettirilmiştir. Kruvazör ateşi kesip uzaklaşmıştır.⁵¹³

2 Aralık :

Seddülbahir'de bir zırhlı ve bir monitör ile kara ateşlerine katılan düşman mevzilerimize tesirsiz ateş açmıştır. Ayrıca sağ cenah ve merkezde şiddetli bomba muharebeleri olmuştur. Düşman tarafından merkez ve sol cenahımıza karşı oldukça fazla torpil atışı olmuştur. Bu arada düşmanın talim yapmakta olan bir taburu top ateşimizle zayıf verdirilerek dağıtılmıştır.⁵¹⁴

3 Aralık :

Sağ cenahta 2-3 Aralık gecesi şiddetli bomba muharebesi yapılmıştır. Merkez ile sol cenahımıza karşı düşman tarafından pek çok torpil atılmıştır.

Tayyarecilerimizin son günlerde başarılı uçuşları olmuştur. Tayyareci Ali Rıza Efendi ile yardımcısı Orhan Efendinin sahip bulunduğu harp tayyarelerimizden biri Seddülbahir mıntıkasında düşman tayyarelerinden birini susturmayı başarmıştır. Kuma oturmuş bir torpidonun yardımına gelen kruvazör üzerine hücum ederek bomba atmış ve kruvazörü uzaklaşmaya mecbur etmiştir. Sonra bu harp tayyaremiz kruvazör ve torpido muharibinin güvertesi üzerinde bulunan askerlere mitralyöz ile ateş açmıştır. O sırada düşman tayyaresi tarafından hücum edilmişse de o da etkisiz hale getirilmiştir. Aynı tayyare dün mevzilerimize ateş açan bir monitör üzerine hücum etmiş ve monitörü ateş kesmeye mecbur bırakmıştır.

Gelibolu Yarımadası üzerinde düşmana karşı cihanda görülmemiş bir fedakârlık ve cesaret ile savaşan Türk askerlerinden bir şehidin hatıra defteri ölümünden sonra

⁵¹² İkdâm, 2 K. evvel 1915, S. 6752, s.1

⁵¹³ İkdâm, 3 K. evvel 1915, S. 6753, s.1

⁵¹⁴ Tanin, 4 K. evvel 1915, S. 2503, s.1

eşyaları arasında bulunarak özenle korunmuştur. Bu defterde cepheye gidişi, Seddülbahir de düşmanla mücadelesi, Kemalyeri'ndeki savaş ve en son Anafartalar bölgesinde katıldığı bir süngü hücumu anlatılmıştır. Bu şehit askerimiz en son katıldığı Anafartalar'da ki süngü hücumunda şehit olmuştur. İstanbullu Behzat Kerim Efendi, vatanı uğruna canını seve seve veren nice şehitlerimizden birisidir. Balkan Savaşları'na da katılmıştır. Çanakkale muharebesine katılmak için de can atmıştır.

15 Temmuz 1331 (28 Temmuz 1915)'te kütasına katılmıştır. 21 Temmuz 1331 (3 Ağustos 1915)'te cepheye gelmiştir. 22 Temmuz 1331 (4 Ağustos 1915)'te Kerevizdere'de bulunmaktadır. Bugün yazdıklarına göre kendisini artık mesut bir gazi olarak nitelendirmiştir çünkü dün muharebeye katılmıştır. 24 Temmuz 1331 (6 Ağustos 1915)'te Kemalyeri'ndedir. Tabur mevzi değiştirmiştir. Bu arada İstanbul'dan ailesinden bir haber alamamıştır. 26 Temmuz 1331 (8 Ağustos 1915)'te yazdığı hatıralarında gördüğü rüyayı anlatmıştır. Bu rüya cephede düşmanla göğüs göğüse çarpışan askerimizin maneviyatının inancının ne kadar kuvvetli olduğunun göstergesidir. Rüyasında oğlu Ertuğrul'u görüyor oğlu baş ucunda “— Baba...Baba...Bak ben senin öldüğüne ağlamıyorum...gülüyorum...” diyor. Kahraman şehidimiz de zaten oğlunun ağlamasını istemediğini babasının vatanı ve dini uğruna öldüğünü bilmesini söylüyor. Ayrıca bugün bir haber almış düşman Anafartalar karşısında bir taarruza hazırlanıyormuş. 1-2 Ağustos 1331 (14-15 Ağustos 1915)'te Anafartalar bölgesine gelmiştir. Artık içi içine sığmamaktadır. Çünkü bu gece düşmana karşı bir süngü hücumuna katılacaktır. Takımının İstanbul'a dikilen hain gözlerin bir çoğunu söndüreceğinden emindir. Kahraman askerimiz zaten bu süngü hücumundan sonra şehit olmuştur. İşte bir kahramanlık hikayesi. Çanakkale'de daha nice hikayeler saklıdır. Bizler bu kahramanlara şükran ve minnet borcumuzu nasıl ödeyeceğiz?⁵¹⁵

4 Aralık:

Seddülbahir'de sağ cenahımızın ilerisinde bugün tarafımızdan iki lağam patlatılmıştır. Böylece düşmanın mukabil lağamı da iptal edilmiştir. Bunun üzerine düşman bu cenahımıza karşı piyade ateşine kalkışmış ve birçok da bomba

⁵¹⁵ Tanin, 5 K. evvel 1915, S. 2504, s.1,3

atmıştır.Öğleden sonra düşman topçuları bir monitör,bir zırhlı ve bir kruvazörün katılımıyla yaklaşık iki saat kadar hiç ara vermeden şiddetli bir şekilde mevzilerimizi bombardıman eylemişlerdir.Seddülbahir'in sol cenah kısmında ise hafif tüfek ateşi olmuştur.Burada düşman fazlaca torpil kullanmıştır.Tayyarelerimizde keşif ve taarruzlarına başarıyla devam etmişlerdir.⁵¹⁶

5 Aralık:

Bugün Seddülbahir'de topçularımız düşmanın muhtelif bomba mahallerini tahrip etmişlerdir.Özellikle sol cenahımıza karşı düşman tarafından ziyadece yapılan torpil ateşi,topçularımız tarafından durdurulmuştur.⁵¹⁷

7 Aralık:

Dün devam eden top,bomba ve torpil ateşlerinden sonra bugün öğleden sonra düşman kuvvetleri bir monitörü, iki kruvazörü ile Seddülbahir'e karşı ateş açmışlardır.Ancak topçularımızın ateşleriyle uzaklaştırılmışlardır.Ayrıca bir kruvazörü bir monitörü ve bir torpidosu da Kayalıtepe civarına ateş açmıştır. Bunlar da aynı şekilde topçu ateşlerimizle uzaklaştırılmışlardır.⁵¹⁸

9 Aralık:

Bugün de düşmanın bomba ve torpil ateşleri topçularımızın mukabil ateşleriyle def edilmiştir ve düşmanın topçuları susturulmuştur. Burada iki düşman kruvazörü gelerek mevzilerimizi tesirsiz bir şekilde bombardıman etmişlerdir.⁵¹⁹

10 Aralık :

Seddülbahir'de 9-10 Aralık gecesi devam eden düşmanın torpil ve bomba ateşleri etkisiz hale getirilirken ,bomba mevzileri de tahrip edilmiştir. Bugün ise düşman bölgedeki bütün mevzilerimize karşı bomba topçu ateşinde bulunmuştur. Tarafımızdan bu ateşlere şiddetle karşılık verilmiştir ve sol cenahımız karşısında bulunan bazı düşman bataryaları susturulmuştur.⁵²⁰

⁵¹⁶ İkdam, 6 K. evvel 1915, S. 6756, s.1

⁵¹⁷ Tanin, 7 K. evvel 1915, S. 2506, s.1

⁵¹⁸ Tanin, 9 K. evvel 1915, S. 2508, s.1

⁵¹⁹ Tanin, 11 K. evvel 1915, S. 2510, s.1

⁵²⁰ Tanin, 12 K. evvel 1915, S. 2511, s.1

11 Aralık:

Düşman kuvvetleri bugün Seddülbahir'de sağ ve sol cenahlarımıza karşı bomba atışları yapmıştır. Düşmanın bu ateşleri topçularımız tarafından tesirsiz bırakılırken, düşman siperlerinden bir kısmı ve bazen bomba mahalleri tahrip edilmiştir. Ayrıca bugün iki düşman kruvazörü gelerek Alçıtepe civarına ateş açmışlardır. Ancak bir tesir olmamıştır.⁵²¹

12 Aralık :

11-12 Aralık gecesi Seddülbahir'de düşman sol cenahımıza karşı oldukça fazla bomba atmıştır. Bugün de yine bu cenahımıza karşı bir saat boyunca her çeşit bomba ve kara torpili ve piyade topçusunun bütün şiddetiyle ateş baskını yapmıştır. Bu baskının ardından bir hücum teşebbüsünde bulunmuştur. Topçularımız düşmanın hücumunu şiddetle karşılamış ve hücumu tamamıyla sonuçsuz bırakmışlardır. Düşman bir hayli telefata vermiş ve yine eski siperlerine dönmek zorunda kalmıştır.⁵²²

13 Aralık :

Dün gece sağ ve sol cenahımıza karşı bomba ve kara torpili atışları yapan düşmanın, topçumuz tarafından ateş altına alınan bir obus bataryasının cephaneliği isabet almış ve cephanelik ateş almıştır. Bugün de düşman merkezi siperlerimize ziyadece bomba atmıştır. Topçularımızın tesirli bir şekilde atışlarıyla bomba mahalleri ateş altına alınmış, Kerevizdere'de bulunan düşmanın bir blok havuzuyla iki köprüsü tahrip edilmiştir.⁵²³

14 Aralık :

Seddülbahir'de bugün torpidolarımız sağ cenahımıza ateş açarak yaklaşmaya çalışan bir düşman kruvazörü ile bir torpidosunu tesirli bir şekilde ateş altına alarak uzaklaşmaya mecbur etmişlerdir. Düşmanın bazı bataryaları da susturulmuştur.⁵²⁴

⁵²¹ Tanin, 13 K. evvel 1915, S. 2512, s.1

⁵²² İkdam, 14 K. evvel 1915, S. 6764, s.1

⁵²³ İkdam, 15 K. evvel 1915, S. 6765, s.1

⁵²⁴ Tanin, 16 K. evvel 1915, S. 2515, s.1

15 Aralık :

Geçen günlere göre bugün ateş muharebesi hafif geçmiştir. Seddülbahir'de merkezimize karşı düşman tarafından bombalar atılmıştır ancak tesiri olmamıştır. Seddülbahir'de sağ cenahımıza karşı ateş açan düşman kruvazörü topçularımızın ateşi ile dört mermi isabeti almıştır. Bu nedenle kruvazör uzağa çekilmek zorunda kalmıştır. Bir düşman tayyaresi tayyare topumuzun ateşiyle denize düşürülmüştür. Bugün ayrıca sol cenahımız tarafından patlatılan lağam tesirini göstermiş ve düşman her çeşit silahlarıyla mevzilerimize ateş açmaya başlamıştır topçularımız bu ateşlere şiddetle karşılık vermiş ve düşman ateşini daha fazla devam ettirememiştir. Topçularımızın ateşleriyle Zığındere yakınlarında duran bir nakliye gemisi de kaçırılmıştır.⁵²⁵

16 Aralık :

Bugün öğleden sonra Seddülbahir bölgesinde karaya asker ve malzeme çıkaran iki düşman römorköründen biri boğaz toplarımızın ateşleriyle batırılmıştır. Nakliyat da durdurulmuştur. Kara toplarımız sağ ve sol cenahta düşman siperleriyle bomba mahalleri tahrip edilmiştir. Topçular, susturulmuştur. Bir düşman kruvazörü ile monitörü Alçıtepe civarında ateş açmış ancak zarar verememiştir.⁵²⁶

18 Aralık:

Merkez ve sol cenah siperlerimize karşı düşman tarafından pek çok bomba atılmıştır. Kara torpili ateşi yapılmıştır. Topçularımız gerek bomba ve torpil mahallerinde ve gerek tesirsiz ateşe başlayan düşman topçuların ateş açarak onları etkisiz hale getirmişler ve bir kısım düşman siperlerini de tahrip etmişlerdir. Bugün ayrıca bir kruvazör ile bir monitör gelerek bölgedeki çeşitli istikâmetlere bir müddet ateş açmışlardır.⁵²⁷

19 Aralık:

Bugün düşman için artık yenilginin kabul edildiği bir gündür. Çünkü Arıburnu ve Anafartalar'dan çekilmeye başlamışlardır. Seddülbahir'de öğleden sonra bütün kuvvetiyle taarruza kalkışmış ancak sonuçsuz kalmıştır. Kuzeyde ilerleyemeyen

⁵²⁵ Tanin, 17 K. evvel 1915, S. 2516, s.1, 18 K. evvel 1915, S. 2517, s.1

⁵²⁶ Tanin, 19 K. evvel 1915, S. 2518, s.1

⁵²⁷ Tanin, 20 K. evvel 1915, S. 2519, s.1

düşman askerleri 19-20 Aralık geci telâşla vapurlara binmeye başlamışlardır. Bugün öğleden sonra karadan her cins şiddetli ateşleriyle ve denizden monitör ve kruvazörleriyle mevzilerimize bir müddet ateş açmışlardır. Daha sonra sağ cenahımızdan başlayarak merkez ve sol cenahımıza bütün kuvvetleriyle taarruz etmişlerdir. Düşmanın bu şiddetli taarruzları kendisine büyük kayıplara mal olmuştur. Tamamen sonuçsuz kalan hücumlardan sonra düşman askerleri yine eski mevzilerine sürülmüşlerdir.

Arıburnu ve Anafartalar bölgesinden çıkarılan düşmanın Seddülbahir'de de yakında aynı akıbete uğrayarak sürüleceğinden eminiz. Askerimize sonsuz güveni olan halk artık Çanakkale meselesinin bitmiş olduğuna hükmetmektedir.⁵²⁸

20 Aralık:

Bugün Seddülbahir'de sağ ve sol cenahlarda mühim bir hadise olmamıştır. Yalnız merkezde düşman her defasında başarısızlıkla sonuçlanan taarruzlarını ara ara devam ettirmiştir. Muhtemelen dünkü hezimetin ardından bugün tekrar bir taarruza şiddetli bir hücumla cesaret edememişlerdir.⁵²⁹

21 Aralık:

Seddülbahir bölgesinde aralıklarla topçu ve torpil ateşi devam etmiştir. Anadolu boğaz bataryalarımız Morto Limanı ve Teke Burnu'nda ihraç iskelelerini bombardıman etmişlerdir. Morto Limanı'nda bulunan iki sandal ve Teke İskelesi'nde bulunan cephane yüklü bir muavene batırılmıştır.

Düşmanın çekildiği mıntikalardan yalnız birinde kolorduya gönderilecek çeşitli erzak, kum torbası, battaniye, hasta tezkeresi, on bin sandık konserve, elli varil benzin, Zığındere civarında bir obus topuyla, yere gömülmüş vaziyette birçok obus mermisi, üç yüz kilometre telefon teli bulunmuştur.⁵³⁰

22 Aralık:

Bugün düşman sağ cenahımıza karşı devamlı topçu ateşi icra etmiştir. Topçularımızın ateşleriyle bazı düşman siperleri ve bomba mahalleri tahrip

⁵²⁸ Tanin, 21 K. evvel 1915, S. 2520, s.1

⁵²⁹ Tanin, 22 K. evvel 1915, S. 2521, s.1

⁵³⁰ Tanin, 23 K. evvel 1915, S. 2521, s.1

edilmiştir. Ayrıca tarafımızdan atılan üç merminin isabeti ile düşmanın havan bataryası iskat edilmiştir.⁵³¹

23 Aralık:

Seddülbahir'de, boğaz bataryalarımızdan birkaçı Teke Burnu'ndaki ihraç iskeleleriyle, civarında bulunan baraka ve sandalları tesirli surette topa tutmuşlardır. Böylece düşman nakliyatı engellenmiştir. Yedi baraka tahrip edilmiş yüklü iki sandal batırılmıştır.⁵³²

24 Aralık:

Seddülbahir'de sol cenahımız karşısında bulunan düşman siperlerine karşı topçularımız tarafından ateş açılmış ve bu ateş sonucu önemli tahribat meydana getirilmiştir.⁵³³

25 Aralık:

Bugün ise bölgede kalan düşman kuvvetleri bir müddet ziyadece bomba ve torpil atmışlardır. Topçularımız bunlara karşılık vererek düşmanın birkaç bomba makinesini tahrip etmişlerdir. Birinci ve ikinci hat düşman siperlerinde önemli hasarlar olmuştur. Günün farklı saatlerinde Alçıtepe civarını bombardıman eden bir düşman kruvazörüne de topçularımız tarafından dört mermi isabet ettirilmiştir. Boğaz bataryalarımız Seddülbahir'de ihraç iskelelerini, Morto Limanı'nda bulunan içtimai mahallerini ve Kerevizdere civarındaki düşman siperlerini Eski Hisarlık'ın batısındaki ihtiyat kuvvetlerini ve bir de obus bataryasını top ateşine alarak epeyce hasar vermişlerdir. Morto Limanı'nda bulunan yüklü iki sandal batırılmıştır.

Bugün ayrıca bir deniz tayyaremiz Bozcaada, Mavreada ve Seddülbahir'de düşman mevzileri üzerinde uçarak başarılı keşifler yapmıştır. Seddülbahir'in güneyinde bulunan bir düşman torpidosuna da bomba düşürmüştür.⁵³⁴

⁵³¹ İkdâm, 24 K. evvel 1915, S. 6774, s.1

⁵³² Tanin, 25 K. evvel 1915, S. 2524, s.1

⁵³³ Tanin, 26 K. evvel 1915, S. 2525, s.1

⁵³⁴ Tanin, 27 K. evvel 1915, S. 2526, s.1

26 Aralık:

Dün yapılan başarılı bomba atışlarından sonra düşman bugün bölgede sağ cenahımıza karşı oldukça fazla bomba ve topçu ateşinde bulunmuştur. Sol cenahımıza ise aralıksız olarak makineli bomba ve torpil atmışlardır. Arıburnu ve Anafartalar' dan kaçışlarından sonra bütün ağırlıklarını Seddülbahir'e vermişlerdir. Her gün topçu muharebesi devam etmektedir. Düşman ateşine karşı topçularımız mukabelede bulunmuştur. Böylece düşman topçuları susturulduğu gibi bir kısım siperleri de tahrip edilmiştir.⁵³⁵

27 Aralık:

Seddülbahir'de bugün her cins ateş, bomba ve torpil endahtı devam etmiştir. İki kruvazör ile iki monitör ve sekiz torpido himayesinde A gememnon sisteminde bir zırhlı da aralıklarla mevzilerimize karşı bir müddet ateş açmışlardır. Bu ateşlere topçularımız tarafından karşılık verilmiş, kruvazörlerden birine iki mermi isabet ettirilmiştir. Boğaz bataryalarımız çeşitli zamanlarda Teke Burnu ve Seddülbahir İskelelerini ateş altına alarak düşman nakliyatını durdurmuşlardır. Bu ateşler ile Teke Burnu'ndaki bir düşman sandalı batırılmış, büyük bir hangar, iki mermi isabetiyle tahrip edilmiştir. Deniz tayyarelerimizden biri geceleyin Seddülbahir bölgesindeki çadırı ordugaha başarılı dört bomba düşürmüştür. Ayrıca bugün öğleden sonra Merkep Adası civarında bir monitör aralıklarla Anadolu sahil kısmına doğru seksen kadar mermi atmıştır.⁵³⁶

28 Aralık:

Dün gece ve bugün sağ ve sol cenahta fazlaca bomba ve torpil endahtı devam etmiştir. Merkezdeyse yalnız topçu ateşleri olmuştur. Öğleden sonra iki düşman kruvazörü sağ cenahımıza ve çeşitli istikamette bir müddet ateş açmıştır. Topçularımız tarafından karşılık verilmesiyle ateşe devam edemeyip çekilmişlerdir. Kruvazörlerden birine mermi isabeti olmuştur. Bugün öğleden önce Yenişehir ve Kumkale üzerinde uçan iki satırlı düşman tayyaresi topçu ateşlerimizle Teke Burnu açıklarında düşürülmüştür. Anadolu sahil bataryalarımız Teke Burnu, Seddülbahir

⁵³⁵ Tanin, 28 K. evvel 1915, S. 2527, s.1

⁵³⁶ Tanin, 29 K. evvel 1915, S. 2528, s.1

ihraç iskelelerini ve civarını ateş altına almışlardır. Bir deniz tayyaremiz Mondros Limanı'ndaki düşman depolarına başarılı bombalar düşürerek yangın çıkarmıştır.⁵³⁷

29 Aralık:

Seddülbahir bölgesinde sağ ve sol cenahımızda şiddetli bomba ve torpil ateşi bugün de devam etmiştir. Bir düşman tayyaresinin yardımıyla iki harp gemisi merkez siperlerimizi bir müddet bombardıman etmişlerdir. Ayrıca düşman üç tane de lağam patlatmıştır. Lağamlardan biri geri püskürerek etkisiz kalırken, diğer ikisi siperlerimizden on metrelik bir mahali tahrip etmiştir. Bu siper enkazı düşman tarafında kalmıştır. Dün Yenişehir batısında demirleyen Suffren zırhlısı Anadolu boğaz bataryalarımızdan birine ateş açarken, bataryalarımız karşılık vermiş ve beş mermiden ikisi zırhlıya isabet edince zırhlı duman ve alev içinde demir alarak uzaklaşmıştır. Boğaz bataryalarımız bugün de düşmana tahribat yapmışlardır. Deniz tayyarelerimizden biri Seddülbahir'de düşman ordugahına üç bomba düşürerek orada yangın çıkarmıştır.⁵³⁸

30 Aralık:

29 – 30 Aralık gecesi bazen şiddetli bazen hafif olmak üzere sabaha kadar devam eden piyade ateşi ve bomba endahtı olmuştur. Bugün öğleden sonra ise sağ cenah ve merkezde kısmen de sol cenahımızda şiddetli topçu, piyade ve bomba muharebesi olmuştur. Düşmanın iki kruvazörle bir monitörü de karadaki topçu ateşlerine katılmışlardır. Topçularımız düşman siperlerinde ve Seddülbahir'deki düşman ordugâhlarında önemli tahribat yapmışlardır.

Gelibolu Yarımadası'nın güneyinde bulunan İngiliz mevzileri hemen her gün bombardıman edilmektedir. Üç yönden yapılan bombardımanda özellikle Alçıbaba mevzileri önemli yer tutmaktadır. İngiliz askerleri son haftalarda hem topçu ateşlerimizden hem de bölgedeki şiddetli fırtınalardan dolayı zor günler yaşamaktadırlar. Fırtınanın tesiriyle ve yağmurlardan dolayı siperler suyla dolmaktadır. Ayrıca Türk siperlerindeki yağmur suları da düşman siperlerine doğru aktığından sıkıntıları iki kat artmaktadır. İngiliz askerleri ısınmak için ateş yakmaya

⁵³⁷ Tanin, 30 K. evvel 1915, S. 2529, s.1

⁵³⁸ Tanin, 31 K. evvel 1915, S. 2530, s.1

imkan bulamadıkları gibi fırtınadan dolayı gemiler sahile yanaşmakta zorlandığı için gerektiği gibi mücadele edememektedirler.

31 Aralık:

30-31 Aralık gecesi ve bu sabah Anadolu boğaz bataryalarımız Seddülbahir İskeleyi'ni ve Teke Burnu'nu etkili bir şekilde bombardıman etmişlerdir. Ayrıca bir tayyaremiz Seddülbahir'deki çadırılı düşman ordugahına ve bir nakliye gemisine isabetli bombalar düşürmüşlerdir.⁵³⁹ 30-31 Aralık gecesi sağ cenahta oldukça fazla bomba muharebesi yapılmış ve merkezde sabaha kadar şiddetli topçu ve bomba ateşleri devam etmiştir. Bugün öğleden sonra sağ cenahta yine tarafımızdan iki lağam patlatılmış ve bunu müteakip iki düşman kruvazörünün katılımıyla kara topçuları tarafından merkez siperlerimize ateş açılmıştır. Tarafımızdan bu ateşlere şiddetle karşılık verilmiştir. Seddülbahir' de ihraç iskeleyi ve civarındaki düşmana ait ambar boğaz bataryalarımızın ateşi altında kalmıştır. Düşmanın Suffren zırhlısı 5 torpido himayesinde ve bir tayyare yardımıyla bu bataryalarımıza karşılık vermişlerse de tesir yapamamışlardır.⁵⁴⁰

1 Ocak 1916:

Seddülbahir' de top ve bomba muharebesi bugün de devam etmiştir. Düşmanın bir kruvazörü ve bir monitörü kısa süre ateşe katılmışlar ancak topçularımızın ateşleriyle uzağa çekilmek zorunda kalmışlardır. Bir monitör boğaz bataryalarımıza yaklaşık 1 saat kadar neticesiz ateş açmıştır. Topçularımız ise Teke Burnu açıklarında görünen düşman torpidosunu ateş altına almışlar ve torpidonun kaptan köprüsüne isabetli bir atış yaparak torpidoyu kaçırmışlardır. Bir deniz tayyaremiz Seddülbahir düşman ordugâhlarına üç bomba düşürmüştür. Boğaz bataryalarımız Seddülbahir'de bulunan düşmanın iskele ve ambarlarını ateş altına alarak birçoğunu tahrip etmişlerdir. Artık düşman Gelibolu'daki son anlarını yaşamaktadır. Bu top ateşleri ve muharebeler son çarpınışları olacaktır.⁵⁴¹

⁵³⁹ Tanin, 1 K.sani 1915, S. 2531, s.1, Daily Telegraph 30 K. evvel 1915 (Tanin, 31 K. evvel 1915, S. 2530, s.4)

⁵⁴⁰ Tanin, 2 K.sani 1916, S. 2532, s.1

⁵⁴¹ Tanin, 3 K.sani 1916, S. 2533, s.1

2 Ocak:

Bugün sağ ve sol cenahta şiddetli bomba ve genellikle cephede aralıklarla topçu muharebesi olmuştur. Düşmanın bir torpido, bir kruvazör ve bir monitörü de mevzilerimize karşı aralıklarla ateş edip çekilmişlerdir. Tayyarelerimiz düşman mevzileri üzerinde 600 m kadar yüksekten uçarak başarılı keşifler yapmışlardır.⁵⁴²

3 – 4 Ocak:

Dün gece sabaha kadar Anadolu bataryalarımızla Seddülbahir cephesindeki topçularımız başarılı atışlar yapmışlardır. Seddülbahir, Teke Burnu iskelelerine ve bu civarda bulunan düşman ordugâhlarına, işlek nakliye yollarına ateş etmişlerdir. İskele civarında bulunan iki nakliye gemisi açıklara kaçmak zorunda kalmıştır. Topçu ateşlerimizin tesiriyle iskele civarında yangın çıkmış ve sabaha kadar devam etmiştir. Cephede aralıklarla siper ve bomba muharebesi olmuştur. Keşif kollarımıza tesadüf eden düşmanın keşif kolları siperlerine kaçmaya mecbur olmuşlardır. Bugün Seddülbahir'de cephemize karşı ateş eden iki düşman kruvazörü görülmüştür. Bunlardan birine topçularımızın attığı iki mermi isabet etmiş ve derhal kaçmışlardır. Diğer bir düşman kruvazörü ise Anadolu bataryaları tarafına tesirsiz birkaç mermi atmıştır. Düşmanın kara topçuları sağ cenahımız açıklarına gelen iki monitörün de katılmasıyla bir saat kadar ateş açmışlardır. Topçularımız bu ateşlere şiddetle karşılık vererek düşman siperlerinin önemli bir kısmını tahrip etmeyi başarmışlardır. Düşman iskelelerini, nakil yollarını, ordugâhlarını başarılı bir şekilde ateş altına almışlardır. Ayrıca bir tayyaremiz düşman mevzileri üstünde uçarak Teke Burnu'ndaki düşman ordugahlarına ve nakliye gemilerine bombalar atmıştır.⁵⁴³

5 Ocak:

Seddülbahir'de bugün sağ cenah ile merkezimizde bazen şiddetli bazen hafif olmak suretiyle yalnız topçu muharebesi olmuştur. Düşmanın bir kruvazörü ile bir monitörü Alçıtepe civarını bir müddet bombardıman ettikten sonra çekilmişlerdir. Topçularımız bugün düşmanın bir havan bataryası ile bir sahra bataryasını etkisiz hale getirmişlerdir ve Seddülbahir'deki düşman ordugâhını etkili bir şekilde ateş altına almışlardır. Anadolu bataryalarımız ise günün çeşitli saatlerinde Seddülbahir

⁵⁴² Tanin, 4 K.sani 1916, S. 2534, s.1

⁵⁴³ Tanin, 5 K.sani 1916, S. 2535, s.1

ve Teke Burnu'nda bulunan düşmanın ihraç iskelelerini bombardıman etmişlerdir. Yarbay Buddecke idaresindeki bir deniz tayyaremiz boğaz üstünde uçan bir Fransız tayyaresine taarruz ederek onu sakatlamıştır. Sakatlanan Fransız tayyaresi Akbaş karşısında Anadolu yakasına düşmüştür. Tayyarenin hasarı az olup tamir edilebilir derecededir. Tayyareci Fransız ise ölü bulunmuştur.⁵⁴⁴

6 Ocak:

Dün yere düşürüldüğü bildirilen tayyareden başka düşmanın ikinci bir tayyaresi daha yine Yarbay Buddecke idaresindeki tayyaremizin taarruzu sonucu yanarak düşmüştür. Karman sisteminde 942 numaralı Fransız tayyaresi bugün Nagara Burnu'nun doğusuna düşmüştür. Diğer tayyare ise İngiliz Karman sisteminde olup Rumeli tarafında Yalova'nın doğusuna düşmüştür. Aynı günde tayyare filomuz tarafından Seddülbahir'de düşman mevzilerine ve İmroz'daki tayyare karargâhına başarıyla bombalar atılmıştır. Sağ cenahımıza karşı cephede hafif bomba ateşi ve önemsiz piyade ateşleri devam etmiştir. Düşman kara topçusuna eşlik eden iki monitör ve iki kruvazörüyle sabahtan akşama kadar kısmen şiddetli bir şekilde mevzilerimize ateş etmiştir. Topçularımız tarafından şiddetle karşılık verilince kruvazörlerden biri uzaklaşmış, düşman siperlerinin bazılarında tahribat olmuştur.

Bugün öğleden önce ve sonra çeşitli zamanlarda 4 monitör ve 6 torpido himayesinde bir düşman kruvazörü boğazın Anadolu sahilini ve bazı bataryalarımızı devamlı surette bombardıman etmişlerdir. Dün gece ise boğaz bataryalarımız Seddülbahir ve Teke Burnu'nda bulunan düşmanın ihraç iskelelerini bombardıman etmişlerdi. Bugün de tekrar edilen bombardıman ile Teke Burnu'nda yangın çıkarılmış, iskele ve sandallara isabetler olmuştur.⁵⁴⁵

8 Ocak:

6-7 Ocak gecesi sağ ve sol cenahımızda oldukça fazla bomba endahtı olmuştur. Dün öğleden önce saat 11'den öğleden sonra saat 3'e kadar topçumuz sağ cenahımız karşısındaki düşman siperlerini aralıklarla fakat şiddetli bir şekilde ateş altına almış ve tahribat yapmıştır. Merkezde ise topçu ve bomba ateşlerimizle düşman siperleri ve bomba mahalleri tahrip edilmiştir. Sol cenahımızda ise hafif bir ateş olmuştur.

⁵⁴⁴ Tercüman-ı Hakikat, 6 K.sani 1916, S. 12472, s.2

⁵⁴⁵ İkdâm, 8 K.sani 1916, S. 6789, s.1

Bugün Anadolu bataryalarımız yine başarılı bir gün geçirmişlerdir. Seddülbahir, Teke Burnu limanlarını toplu düşman kıtaatı ile ve Kerevizdere vadisi ile Morto Limanı mevzilerini bombardıman etmiştir.

Tayyarecilerimizin cesaretiyle düşman tayyareleri arasında başarılı bir muharebe olmuştur. İmroz hangarından uçup tayyare karargâhımıza doğru gelen 8 düşman tayyaresi tarafından pek çok bomba atılmıştır. Bu bombaların bize çok az hasarı olmuştur. Tayyarelerimiz bu ateşlere karşılık vermişler ve bir düşman tayyaresini Çanakkale civarına düşürmüşlerdir. Tayyarenin pilotu 10 m mesafede bulunmuştur. Bunların dışında iki düşman tayyaresi karargâhımıza doğru gelmişler, zamanında havalanan tayyarelerimizin ateşinden birinin benzin deposu isabet almış ve Ilgar Dere civarına düşürülmüştür. Bu düşman tayyaresinin pilotu yanmış kömür olmuş yardımcısı ise parçalanmıştır. Tahrip edilen tayyarenin ikisi de çifte satırlı Karman sistemindedir. Düşmanın diğer tayyareleri bu mağlubiyet üzerine geri dönmüşlerdir.⁵⁴⁶

9 Ocak:

Düşmanın Gelibolu Yarımadası'nda kalan son kırıntıları da nihayet temizlendi. Seddülbahir bölgesinde 3 günden beri yapılan taarruzlarla düşman sıkıntıya düşmüştür. Dün öğleden sonra başlayan muharebe sonucunu vermiştir. Seddülbahir'de ve Teke Burnu'nda savaştan önce yapılan siperler tarafımızdan işgal edilmiştir. Merkezden ilerleyen kıtaatımız düşmandan 9 top almayı başarmışlardır. Düşmanın buradaki çadırı büyük ordugâhları çadır ve eşyaları ile birlikte ele geçirilmiştir. Topçularımız aylardır beklenen o büyük güne doğru ilerlemektedirler. Askerle dolu düşmanın nakliye gemisi batırılmıştır. Düşman dün öğleden sonra durumun vehametinin farkına varmıştır. 8-9 Ocak gecesi ise Seddülbahir'den çekilmişlerdir.

Cephede yaşanan bu olaylar hemen şehre, İstanbul'a bildirilmiştir. Aylardır bu haberi bekleyen halkımız çoluk çocuk hepsi ellerinde bayraklarla sokağa dökülmüşlerdir. Şehirde büyük bir sevinç adeta bayram yaşanmıştır. Bir seneden beri bu cephede bizi kalpağımızdan vurmak için her yola başvuran düşman bugün artık yoktur. Bütün ümitleri kırılarak kaçmaya mecbur olmuşlardır.

⁵⁴⁶ Tanin, 9 K.sani 1916, S. 2539, s.1

Birkaç gün öncesine kadar gerek resmi tebliğlerinde ve gerekse Avam Kamarası'nda yaptıkları açıklamalarda Seddülbahir'den çekilmek niyetinde olmadığını açıklayan düşmanın bugün kaçarken uğradığı zayıat Anafartalar ve Arıburnu'ndakinden de fazladır. Zayıatın miktarı henüz bilinmemekle beraber alınan bilgilere göre ölülerin sayısı oldukça fazladır. Düşmanın topçu ateşlerimiz altında barınmaya imkânı kalmadığından yavaş yavaş ağırlıklarını toplamaya başlamışlardır. Cehennem gibi bir top ateşi olmuştur. Elde edilen ganimetler de Arıburnu ve Anafartalar' da elde edilenden az değildir.

Arıburnu ve Anafartalar'dan çekildiği gün düşmanlarımız hem sisten faydalanmışlar hem de az da olsa hazırlanma fırsatı bulmuşlar ve bununla teselli buluyorlardı. Bu defa kaçışları pek müthiş bir zararla olmuştur. Bunun için aylardır hilafet kapılarını koruyan kahraman askerlerimize taktirlerimizi sunuyoruz.

Geçen Şubat ayında başlayan muharebe için itilaf devletlerinin en ağır gazeteleri öyle konuşuyorlardı ki şimdi her şey tersine döndü. Çanakkale Boğazı'nın küçük bazı noktalarına nasıl gidileceğini, Türkiye'nin nasıl paylaşılacağını anlatan makaleler yayınlıyorlardı. Şimdi orduları denizin dibinde. Askoyt, Churchill bütün itilaf diplomatları Çanakkale'deki demir yumruğun tadına bakmışlardır artık. Zelil ve hakir bir şekilde kaçıyorlar. Boğazın alelacele tahkimi karşısında dünyanın en büyük donanması ve ordusu susup kalmıştır. Tıpkı şimdi İngilizlerin sustuğu gibi. Çanakkale'den kaçıp giden yalnız İngiliz, Fransız ordusu değildir. Onunla beraber bütün bir devir, tarihi gidiyor ve yenisi başlıyor. Türk ordusunun Çanakkale başarısı bütün Asya'yı kurtarmıştır.⁵⁴⁷

Bugün Gelibolu'nun düşmandan tamamen temizlenmesi üzerine Beyoğlu telgrafçıları tarafından orduyu hümayuna bir teşekkür telgrafı çekilmiştir. Bütün ülkede sevinç başlamıştır. İnsanlar mutluluk gözyaşları döküyorlar.

“General Hamilton'un ordusuyla Amiral Rubeck'in donanması yakında öyle bir zafer kazanacak ki bu zaferle Türk imparatorluğunun sükutu ve payitahtın istilası gerçekleşecektir. Şimdiden kesin gözüyle baktığım zafer İngiltere'nin mukadderatını, muharebenin müddetini tayin edecek.”

⁵⁴⁷ Tanin, 10 K.sani 1916, S. 2540, s.1

Bu sözler 6 ay önce İngiltere bahriye nazırı tarafından söylenmişti. Aslında bu kadar geriye gitmemize gerek yok. Daha 20 gün öncesinde sayın Askoyt İngiliz meclisinde Anafartalar hezimetini bildirirken teselli olmak üzere mağrurane bir lisanla: “Mamafih, biz boğazların medhaline hakimiz. Seddülbahir elimizdedir ve orada kalacağız.” demiştir. 20 gün sonra bu hülyaları da mahvolmuştur.

Nutkun söylendiği gün Seddülbahir’de bulunan İngiliz askeri, bugün ya ceset halinde Seddülbahir siperleri önünde serilmişler ya da canlarını kurtaranlar denizlerde serseri dolaşmaktadırlar. Acaba Askoyt bu haberi nasıl verecektir?

Çanakkale sahillerinde mühimmat ve insan sürülerinin en ağır bastığı bir mıntıkada süngülerin parıltısından, yüreklerinden kuvvet ve kudret alan kahramanlarımız düşmana beklemediği bir darbe indirmiştir. Son noktayı Seddülbahir’deki kahraman askerimiz koymuştur.

10 Ocak:

Düşmanın Seddülbahir’den çekilmesinden sonra geride bıraktığı ganimetler yavaş yavaş ortaya çıkarılmaya başlanmıştır. Düşman enkazından terk edilen ganimetler ve meydanda serilmiş bir çok cesetten başka bir tek asker bile kalmamıştır. Düşmanın takibi sırasında teslim olmak yerine kaçan askerlerin tamamı telef edilmiştir. Sol cenahta Kerevizdere mıntikasında düşman tarafından tertip edilen pek çok iş bizzat lağamlara rast gelen askerlerimiz tarafından yalnız küçük bir mıntıkada 90 lağım imhası yapılmıştır.⁵⁴⁸

Seddülbahir muzafferiyeti münasebetiyle Alman orduları erkan-ı harbiye reisi General Folkeşhaym hazretleri Başkumandan vekili Onur Paşa’ya bir tebrik ve teşekkür telgrafi çekmiştir.

“İngiliz-Fransız kıtaatı aylardır Osmanlıların payitahtını zabt için uğraştılar. Osmanlı askerleri düşmanı ricata mecbur ettiler. Bu münasebetle, pek sadık bir silah arkadaşı sıfatıyla en samimi tebrikatımı takdim ederim...”.

Başkumandan vekili Onur Paşa da bu telgrafa cevaben bir telgraf göndermiştir.

“Gelibolu’nun külliye düşmandan tethir edilmiş olması vesilesiyle keşide buyrulan tebrik telgrafınıza arz-ı teşekkür eylerim. Bu geçit kahraman askerlerimizin en küçük rütbeden en

⁵⁴⁸ Tercüman-ı Hakikat, 10 K.sani 1916, S. 12476, s.1,2

büyüğüne kadar canla başla savunmasıyla korunmuş, başarılı olunmuştur. Buna mazhariyetten naşi muzaffer Alman ordusunu ve sizi dahi tebrikte pek haklıyım.”

Bütün Avrupa ülkelerinde heyecan yaratan Seddülbahir hezimetini ve Türk askerinin kahramanlığından dolayı Alman ve Avusturya – Macar basını takdirlerini dile getirmişlerdir. Churchill’in hayallerini mahveden bu parlak zafer hem siyasi hem de askeri önem arz etmektedir. Ayrıca maddi ve manevi olarak İngiltere ve Fransa’ya verdiği hasarlar da cabasıdır. Artık Rusya’da yüzyıllardır süre gelen emellerinin gerçekleşmesinin ne kadar zor olduğunu anlamıştır. Türk askerleri kazandıkları bu zafer ile çünkü hasta adamın bugün yenilmez bir kahraman olduğunu da göstermişlerdir.

Londra’dan bildirilen haberlere göre İngiltere yayınladığı resmi tebliğ ile Seddülbahir hezimetini ve Gelibolu hareketinin sonunu kendisi duyurmuştur.⁵⁴⁹

Bu arada 9 – 10 Ocak gecesi düşmanın bir harp gemisi sabaha kadar İmroz tarafında Seddülbahir, Teke Burnu ve Hisarlık taraflarına aralıklarla ateş etmiştir. 10 Ocak’ta ise birkaç torpido muhribiyle bir kruvazör aralıklarla Seddülbahir’i bombardıman etmiştir. Boğaz bataryalarımız tarafından karşılık verilince çekilmeye mecbur olmuşlardır. Düşmanlarımız uğradıkları hezimetten sonra bu şekilde bombardıman ile terk ettikleri siperleri ve ganimetleri tahrip etmeye çalışıyorlar herhalde. Bu hareketlerinin bundan başka bir anlamı olamaz.

Seddülbahir muzafferiyeti dolayısıyla tebrikler devam etmektedir. Alman imparatoru tarafından da bir tebrik telgrafi gönderilmiştir. İmparatorun gönderdiği tebrik telgrafını Başkumandan Vekili Onur Paşa bütün ordu kahramanlarına tebliğ etmiştir. Ayrıca imparatora teşekkürlerini sunarak bundan sonra da Osmanlı ordusunun aynı şekilde vazifesine devam edeceğini söylemiştir. Alman imparatorunun dışında Viyana şehri belediye reisi de aynı şekilde bir tebrik telgrafnamesi göndermiştir.

10 aydır kuvvetlerinin bir kısmını Çanakkale’de savaşa sevk eden ve diğer savaştığı cephelere gönderemeyen İngiltere ve Fransa, şu ana kadar doğuda Çanakkale boğazında olduğu kadar büyük bir hezimete uğramamıştır. Gelibolu’ dan çekilen askerlerini diğer cephelere sevk edeceklerdir. Özellikle Selanik’ e göndereceklerdir. Ancak orada da durumları pek parlak değildir. İngilizlerin ve Fransızların tamamen

⁵⁴⁹ Tanin, 11 K.sani 1916, S. 2541, s.1, Tercüman-ı Hakikat, 11 K.sani 1916, S. 12477, s.1

tard ve def edilmesinde Türk askerinin kahramanlığı ile beraber Berlin–İstanbul yolunun açılması üzerine mühimmatın serbestçe geçmesinin de tesiri olduğu Alman matbuatı tarafından belirtilmektedir. Burada boş kalan asker başka yerlere taarruz için serbestçe istihdam olunabilecektir.

Seddülbahir muntikasında düşmanın kaçarken bıraktığı ganimetler muhteşem denecek bir miktardadır. Ganimetlerin cins ve çeşidi bile sayfalar dolduracak kadar çoktur. Üzerleri örtülü patates, pirinç, un çuvallarına uzaktan bakıldığında ufak tepeleri andırmaktadır. Depolar ise daha hiç kullanılmamış çizme, potin, kaput, elbise ile doludur. Bugüne kadar bir çok hastane otomobil ve motosiklet, binlerce istihkam malzemesi, bomba mancınıkları, seyyar ameliyathaneler bulunmuştur. Bundan başka binden fazla ester, barkın vardır. Düşmanlarımız hiddetlerini bu zavallı hayvancıklardan alarak bir çoğunu zehirlemişler ve kendilerine mahsus olan vahşeti uygulamaktan çekinmemişlerdir.

Bir tarafta düşman cesetleri defnedilmekle bitirilemezken diğer tarafta da ganimetler toplanmakla bitirilememektedir. Bugünkü çalışmalara bakılacak olursa Seddülbahir'den çıkarılan ganimet Arıburnu'ndaki ganimetten oldukça fazladır. Düşman askerleri acele bir şekilde kaçarken un ve arpa yığınlarını ateşe vermişlerse de askerlerimiz bu yangınları söndürerek erzakı kurtarmışlardır.

Ganimetlerin toplanması sırasında ilginç bir de olay yaşanmıştır. Askerimiz Kerevizdere'de düşman siperlerini bastığı zaman orada siper yollarının birinde asılı duran büyük harflerle yazılmış bir levha bulmuşlardır. Levhada "İstanbul Caddesi" yazmaktadır. Bu levha düşmanlarımızın yüz binlerce telef verdiği halde uzakta rüzgarını bile koklayamadığı İstanbul hakkındaki kurduğu hayallerini göstermektedir. Bu hayallerin kahraman askerimiz tarafından suya düşürülmesini belli ki hiç ummuyorlardır.⁵⁵⁰

11 Ocak:

Hezimetlerinin ardından bugün çeşitli düşman kruvazörleri ve torpidoları Seddülbahir ve Teke Burnu civarı ile Anadolu bataryalarımız aralıklarla bombardıman etmişlerdir. Hiçbir beklentileri olmadan yapılan bu bombardıman ile

⁵⁵⁰ Tanin, 12 K.sani 1916 2542 s.1

bir hasar v erememişlerdir. Dün öğleden sonra Yarbay Buddecke idaresindeki harp tayyarelerimiz Seddülbahir üzerinde uçan Karman sisteminde 4. düşman tayyaresine taarruz etmişler ve bu tayyare 1500 metre irtifaından umuden Seddülbahir açığında denize düşüp parçalanmıştır.

Düşmanın Seddülbahir'den kovulması ile neticelenen 8, 8-9 Ocak muharebesinin nasıl cereyan ettiği ile ilgili ayrıntılı bilgiler bugün gelmiştir. Son günlerde düşmanın kara topçusunda önceki günlerde yaptıkları faaliyet azalmış ve yerine çeşitli gemilerle ateş altına almaları ve geceleri ihraç iskelelerinin civarında sık sık nakliye gemilerinin varlığı gündüzleri Anafartalar' da yaptıkları suistimalleri burada da yaparak nakliyatı hastane gemileriyle yapmaları, düşmanın şiddetli topçu ateşlerimizin altında barınamayarak bu mıntıkadan da kaçmaya karar verdiği hissini veriyordu. Bu defa Arıburnu ve Anafartalar'dakinin aksine bu kararın düşmana daha kanlıya mal olması için her türlü hazırlıklar yapılmış ve başarıyla da uygulanmıştır. 4 Ocaktan itibaren taarruz hazırlıklarına başlanmıştır. Bir taraftan topçu ateşlerimizle taarruz mıntıkları dövülürken diğer tarafta da bu mıntika da lağım hafriyatı yapılmıştır. 8 Ocak öğleden sonra ise askerlerimiz ateşlerini şiddetlendirmişlerdir. Lağım hafriyatından sonra bütün cephede ileriye doğru keşif kolları sürülmüştür. Bu taarruzu gören düşman kuvvetleri ise çeşitli gemilerini doldurarak bu keşif müfrezelerimize ve ileri hatlarımıza karşı şiddetle ateş açmaya başlamışlardır. Bazı mahallerde düşman siperlerine kadar yaklaşmayı başaran müfrezelerimiz düşman tarafından piyade ateşi, el bombası ve bomba toplarıyla karşılanmışlardır. Bu nedenle de muharebe gece yarısına kadar bu şekilde devam etmiştir. 8-9 Ocak gecesi saat 3'e kadar tekrar keşif müfrezelerimiz her taraftan düşman siperlerine doğru sürülmüştür. Saat 3'te düşmanın merkezden itibaren geri çekilmeye başladığı görülmüştür. Bunun üzerine derhal bütün cepheden ilerleme emri verilmiştir. Kaçmaya başlayan düşman kuvvetleri sahilden gemi ateşleri himayesinde iskelelere doğru giderken, geride kalan düşman kuvvetleri lağamları patlatarak kademe kademe ilerlememize engel olmaya çalışmışlardır. Bu sırada uzun menzilli toplarımız düşmanın ihraç iskelelerine ve sahra bataryalarımız gerideki düşman hatlarına şiddetli ateş açarak onlara bir hayli telefata verdirmişlerdir. Bir taraftan da cibale toplarımız piyade ile birlikte ilerleyerek yakından düşman askerlerini tazyik etmişlerdir. Askerlerimiz düşman gemilerinin ateşlerini ve patlayan lağamları ciddiye almadan her adımlarında cehennemi

tehlikeleri geçerek büyük bir şevk ve cesaretle her taraftan ileriye atılmışlardır. Bazı noktalarda düşman askerlerini süngüden geçirmişlerdir. 9 Ocak'ta ortalık aydınlandığında askerlerimiz kendilerini binlerce düşman cesedi arasında bulmuşlardır. Gelibolu Yarımadası'nda 8.5 aydan beri devam eden muharebenin son perdesi inayet-i hakla düşmanın yenilgisi ve kaçışıyla kapanmıştır.

Düşmanın merkez cephesinden Teke Burnu'na kadar olan bölgede, düşmanın baştan başa tel örgüleri, üç hat siperlerinin pek çokları toplanmış ve askerimiz tarafından patlatılan lağamlar vasıtasıyla tamamen tahrip edilmiştir. Bu bölgede yer yer patlamamış kara torpillerine, bombalara birçok mermilere rastlamak mümkündür. Savaş alanının bir yerinde topçu ateşlerimizle tahrip edilmiş 20 kadar cephane arabası bulunmaktadır. Teke Burnu civarında iki mevkiye yüzü aşkın hasta çadırı, 2000 karyola, binlerce battaniye, zabıtana mahsus 10 portatif baraka, karyolalar, eczaneler, ecza depoları, dezenfekte aletleri bulunmuştur. Ele geçirilen zabitan barakalarındaki yatakların kuş tüyünden olduğu dikkate değerdir.

Bunların dışında bölgede beş yüze yakın posta bisikleti, motosiklet bulunmuştur. Tarlaların etrafı koşum ve eğerlerle doludur. Teke Burnu sahiline yakın 2 kilometrelik bir mesafe içinde ancak büyük ticaret limanlarındaki depolarda görülebilecek tarzda sandıklar istif edilmiş halde bulunmuştur. Sandık istiflerinin içinde ne ararsanız vardır. Bilhassa her çeşit konserve, çay, reçel, bisküvi, gravyer vs. peynirler. En iyi bakkalları senelerce idare edecek miktarda mal bulunmaktadır. Anlaşılan İngilizler ve Fransızlar buraları ihracat limanına çevirmişlerdir. Bu terk edilen mallara bakanlar bundan başka bir şey düşünmezler.

Düşmanın uğradığı telefata ve terk etmeye mecbur kaldığı ganimet miktarının çokluğu askerimizin gücünü, İngiliz ve Fransızların perişanlığını tamamıyla göstermektedir. Sahile yakın yerlerde bulunan tıklım tıklım dolu lastik bot depoları da cabası. Seddülbahir galibiyeti üzerine Halep, Diyarbakır, Bitlis, Kars, Beyrut, Yozgat, Konya şehirlerinde büyük kutlamalar yapılmıştır. Bu muzafferiyet haberi şehirlerimize Millî Ajans tarafından tebliğ edilmiştir.⁵⁵¹

⁵⁵¹ Tanin, 13 K.sani 1916, S. 2543 s.1, Tercüman-ı Hakikat, 14 K.sani 1916, S. 12480, s.1

12 Ocak:

Bugün boğaz açıklarında bulunan 1 kruvazör ile 30 monitör çeşitli vakitlerde Teke Burnu ve Seddülbahir iskelelerine ateş açmışlardır. Ayrıca 1 monitör Kilitbahir istikametini başarısız bir şekilde bombardıman etmiştir. Bu sırada deniz tayyarelerimizden biri monitöre bomba hücumu yaparak onu uzaklaşmak zorunda bırakmıştır. Bugün öğleden sonra ise Yarbay Buddecke idaresindeki savaş tayyaresi düşmanın 5. Karman sistemindeki tayyaresine ateş ederek Seddülbahir civarında karaya düşürmüştür. Tayyarenin pilotu ölürken yardımcısı yaralanmıştır.

Bugün sağ cenahtan Seddülbahir'e kadar olan bölgede yine ganimet toplama çalışmaları vardır. Buradaki ganimetler de dün bildirilenler kadar muhteşemdir. Yalnız burada diğerlerinden biraz fazlalık vardır ki o da düşman cesetlerinin öncekilerden çokluğudur. Bu sabah düşürülen düşman tayyaresinin enkazı Kirte'in güneyinde görülmüştür. Tayyarenin mitralyözü sağlam olarak alınmıştır. Düşmanın gömdüğü yüzlerce denk katıyla don. gömlek ve binlerce yeni postallar çıkarılmıştır. Burada çıkarılan ganimetler birçok alayları tepeden tırnağa giydirecek kadar çoktur.

Seddülbahir muzafferiyetini pek hararetli anlatan İsveç matbuatı Türkiye hakkında övgü dolu sözlerle bezenmiş makaleler neşretmektedir.⁵⁵²

İtilaflar karşı harekete geçmek için son emellerini de Seddülbahir ve Gelibolu hezimetini ile kaybetmişlerdir. 200 bin askeri boğazlarda boğulurken 5 milyar Frank da Çanakkale'de gömülmüştür.⁵⁵³

14 Ocak:

Bugün bir düşman savaş gemisi Seddülbahir'i iki defa tesirsiz olarak bombardıman etmiştir. Deniz tayyarelerimiz Mondros Körfezi'nde bulunan düşman gemilerine bombalarla hücum etmişlerdir.

Düşman askerinin Seddülbahir'i terkenden sonra şimdiye kadar elde edilen ganimetin miktarı tahminen şöyledir.

Çeşitli çap büyüklükte 15 top, birçok mühimmat, yüzü aşkın cephan arabası, 200 araba, çeşitli otomobil, birçok velosepet ve motosiklet, çok miktarda dekovil

⁵⁵² Tanin, 14 K.sani 1916, S. 2544, s.1

⁵⁵³ Tercüman-ı Hakikat, 14 K.sani 1916, S. 12480, s.1

malzemesi çok miktarda istihkam malzemesi , yüz canlı ve bin kadarı zehirlenmiş Normand cinsinde araba hayvanı, iki yüzü aşkın hastane çadırı, her türlü teçhizatıyla hastane takımları, 100 sandık tıp ve baytariye malzemesi, 50 bin kadar battaniye çok miktarda et ve sair konserve 2 milyonu aşkın araba ve bu miktarda yulaf, un, pirinç ve pek çok eşya ki kıymeti en az 2 milyon lira olarak tahmin olunmaktadır. Denize atılmış ve toprağa gömülmüş daha bir çok silah ve eşya mevcut olup bunlar parça parça çıkarılarak kaydedilmektedir.

Düşman Seddülbahir ve Teke Burnu'nu kısa süre için bombardıman ederken bir monitörü de Kıyaltepe önünde birkaç mermi atmıştır. Öğleden sonra yarımada gelmeye çalışan harp tayyareleri, tayyarelerimizin ateşi ile İmroz'a kaçmışlardır.

Seddülbahir'deki ganimetler artık taşmaktadır. Telefon kabloları, istihkam malzemeleri toplanmakla bitmiyor. Düşman burada bir çok gemi de kaybetmiştir. Seddülbahir' de görülen 2 tane batmış büyük savaş gemisinden başka büyük küçük bir çok gemiler de bulunmaktadır.

İngilizler Gelibolu hakkında sahte raporlar yayınlamaya devam etmektedirler. Gelibolu'nun savaşız tahliye edildiği tarzındaki sahte raporlarından birkaç gün sonra İngiliz hatlarına doğru şiddetli bir Türk hücumunun olduğunu, süngü hücumunun olduğunu rapor etmişlerdir. Bu yayınlanan 2. rapor tahliyenin bir hezimet olduğunu göstermektedir.⁵⁵⁴

19 Ocak:

Düşmanın bir kruvazörü ile bir monitörü Teke Burnu ile Seddülbahir civarına birkaç mermi atmış ve topçularımız tarafından bir monitör ile kruvazöre karşılık vermiştir.⁵⁵⁵

20 Ocak:

Bugün öğleden sonra düşman yine bir kruvazör ve monitörü ile gelerek Alçıtepe ve Teke Burnu civarlarına 30 kadar mermi atmışlardır. Topçularımız bunlara da karşılık vererek uzaklaşmalarını sağlamışlardır.⁵⁵⁶

⁵⁵⁴ Tanin, 16 K.sani 1916, S. 2546, s.1

⁵⁵⁵ Tanin, 21 K.sani 1916, S. 2551, s.1

⁵⁵⁶ Tanin, 22 K.sani 1916, S. 2552, s.1

21 Ocak:

Bir düşman savaş gemisi gelerek Seddülbahir civarına bir müddet bombalar atarak çekilmiştir.⁵⁵⁷

29 Ocak:

Bugün öğle üstü Seddülbahir açıklarına gelen bir düşman zırhlısı bu civara birkaç mermi atmıştır. Ayrıca bir kruvazör de aralıklarla 20 mermi atıp çekilmiştir.⁵⁵⁸

31 Ocak:

Bugün akşam Teke Burnu açıklarında bulunan bir kruvazör Seddülbahir civarına 12 mermi atıp çekilmiştir.⁵⁵⁹

3 Şubat:

Düşmanın bir torpidosu ile bir kruvazörü Çanakkale boğazı açıklarından Teke Burnu ile Seddülbahir'e karşı birkaç mermi atıp çekilmişlerdir.⁵⁶⁰

4 Şubat:

Boğaz açıklarına gelen 2 düşman kruvazörü Teke Burnu ile Seddülbahir civarlarına ateş açarlarken. Anadolu bataryalarımız tarafından karşılık verilerek 30 mermi atılmış ve kruvazörler ateşi kesip uzaklaşmışlardır.⁵⁶¹

7 Şubat:

Teke Burnu bugün bir düşman torpido muhribi tarafından bombardıman edilmiştir. Bataryalarımız bu ateşe karşılık verince torpido uzaklaşmıştır. Ayrıca bir başka düşman kruvazörü Yenişehir açıklarından Teke Burnu sırtlarına tesirsiz 10 mermi atıp çekilmiştir. Seddülbahir üstünde de öğleden önce uçan bir düşman tayyaresi de topçularımızın ateşleri ile kaçırılmıştır. Öğleden sonra yeni bir düşman tayyaresi daha görülmüş ve topçu ateşlerimizle uzaklaştırılmıştır. Tayyaremiz tarafından da takip olunarak İmroz Adası'na kaçmaya mecbur olmuştur.⁵⁶²

⁵⁵⁷ İkdam, 23 K.sani 1916, S. 6804, s.1

⁵⁵⁸ İkdam, 30 Kisani 1916, S. 6811, s.1, 31 K.sani 1916, S. 6812, s.1

⁵⁵⁹ Tercüman-ı Hakikat, 2 Şubat 1916, S. 12499, s.2

⁵⁶⁰ Tercüman-ı Hakikat, 5 Şubat 1916, S. 12502, s.2

⁵⁶¹ İkdam, 7 Şubat 1916, S. 6819, s.1

⁵⁶² İkdam, 9 Şubat 1916, S. 6821, s.1, Tanin, 10 Şubat 1916, S. 2571 s.1

9 Şubat:

Bugün öğleden sonra bir düşman kruvazörü Yenişehir açıklarından Teke Burnu'na beş mermi atmış ve Anadolu bataryalarımız da bu kruvazöre karşılık vererek İmroz Adası'na çekilmesini sağlamışlardır.⁵⁶³

14 Şubat:

Bugün düşmanın bir kruvazörü ile bir monitörü ve bir torpidosu boğaz açıklarından Teke Burnu ve Seddülbahir civarlarına doğru tesirsiz 20 kadar mermi atmıştır. Sahil bataryalarımız bu düşman ateşine karşılık vermiş ve ateş kesip uzaklaşmaya mecbur olmuşlardır.⁵⁶⁴

16 Şubat:

Seddülbahir istikametine doğru bir düşman kruvazörü tarafından ateş açıldığı sırada bataryalarımızın mukabelesi ile 16 ateşten sonra ateş kesip uzaklaşmışlardır.⁵⁶⁵

17 Şubat:

İmroz civarında bulunan bir düşman zırhlısı Teke Burnu'na tesirsiz birkaç mermi atmıştır.⁵⁶⁶

18 Şubat:

Seddülbahir ve Teke Burnu civarına ateş açan 2 düşman savaş gemisi bataryalarımızın mukabelesiyle birçok mermi isabeti almışlar ve çekilmeye mecbur olmuşlardır.

19 Şubat:

Bugün de Seddülbahir sırtlarına karşı bir düşman monitörünün ateşleri olmuştur. Bataryalarımız yine başarılı atışlarla monitörü ateş kesmeye mecbur etmişlerdir.⁵⁶⁷

⁵⁶³ İkdam, 11 Şubat 1916, S. 6823, s.1

⁵⁶⁴ Tanin, 16 Şubat 1916, S. 2577, s.1

⁵⁶⁵ Tercüman-ı Hakikat, 17 Şubat 1916, S. 12514, s.2

⁵⁶⁶ Tanin, 20 Şubat 1916, S. 2581, s.1

⁵⁶⁷ Tanin, 21 Şubat 1916, S. 2582, s.1

23 Şubat:

Bir deniz tayyaremiz düşman tayyarelerinden birini firara mecbur ederken, düşman bir zırhlı ve bir kruvazörü ile gelerek Seddülbahir ve Teke Burnu'na tesirsiz birkaç mermi atarak çekilmişlerdir.⁵⁶⁸

Görüldüğü üzere düşman birkaç haftadan beri Çanakkale Boğazının Rumeli ve Anadolu sahil kısımlarını çeşitli zamanlarda ve aralıklı bir surette bombardıman etmektedir. Düşmanın bu hareketine karşı da sahil bataryalarımızın karşılık vermesi sonucu hiçbir tesir yapamayarak her defasında ateş kesip uzaklaşmaya mecbur olmuşlardır. Boğaz üstünde uçan birkaç tayyaresi de neticesiz uçuşlar yapmışlardır.

11 Mart:

Bugün 2 düşman monitörü pek uzaklardan Seddülbahir'deki bataryalarımıza karşı tesirsiz ateş açmışlardır. Düşmanın bu ateşlerine tarafımızdan karşılık verme lüzumu görülmemiştir. Bunun arkasından bir düşman kruvazörü ortaya çıkmıştır. Bataryalarımız bu defa kruvazöre ateş açarak uzaklaşmasını sağlamışlardır.⁵⁶⁹

Bugünkü olayın dışında Mart ayı boyunca çeşitli zamanlarda monitör, kruvazör veya torpidolarıyla gelen düşman Seddülbahir ve Teke Burnu taraflarına aralıklarla bombalar atıp çekilmişlerdir. Düşmanın bu hareketlerine hep sahil bataryalarımız tarafından karşılık verilmiştir.⁵⁷⁰

30 Mart:

Seddülbahir mıntıkasında bugün uçan düşman tayyareleri Buddecke komutasındaki 2 tayyaremizin taarruzuna uğramışlardır. Bunun sonucu meydana gelen hava muharebesi ile düşman tayyarelerinden biri denize düşmüş diğerleri İmroz' a kaçmaya mecbur olmuşlardır.⁵⁷¹

26 Nisan:

Ara ara Seddülbahir istikametine doğru yaklaşarak ateş açan düşman kruvazör ve torpidoları ateşlerimizle kaçırılmışlardır. Bugün akşam da Seddülbahir civarına

⁵⁶⁸ Tanin, 25 Şubat 1916, S. 2586, s.1

⁵⁶⁹ İkdam, 12 Mart 1916, S. 6853, s.1

⁵⁷⁰ Tanin, 19 Mart 1916, S. 2609, s.1, 27 Mart 1916, S. 2617, s.2

⁵⁷¹ Tanin, 2 Nisan 1916, S. 2623, s.1

yaklaşmak isteyen düşmanın 1 torpidosuyla 3 tayyaresi topçu ateşleriyle kaçırılmışlardır.⁵⁷²

Artık düşmanın torpedo ve kruvazör ateşleri de sakinleşmeye başlamıştır. Kara hareketinin son bulduğu gün düşman kuvvetlerinin çekilmelerinden sonra ara ara Seddülbahir mıntikasına doğru gelerek ateş açıp geri dönen düşman artık bunu da yapmamaktadır. Mayıs ve Haziran ayları boyunca birkaç defa bu şekilde gelmişlerdir. Onun dışında ise tayyareleri ile gelerek uçuşlar yapmışlardır. Düşman tayyarelerine topçularımız tarafından ateş açılarak kaçırılmışlardır. Temmuz ayında da birkaç defa düşman tayyareleri aynı şekilde gelmişler ve yine topçu ateşlerimiz karşısında kalmışlar ve uzaklaşmışlardır.⁵⁷³

Müttefikler 18 Mart'ta uğradıkları yenilgiden sonra taarruzlarını boğaza hakim bulunan Rumeli yönündeki istikamet arkasına kaydırmışlardı. Bu emellerini 25 Nisan günü tatbika başlamışlardır. Büyük gemiler himayesinde karaya asker çıkarılarak süratli bir şekilde ileriye sürülecekti fakat düşmanlarımız bu planlarında hiç beklemedikleri bir şekilde başarısız oldular. Türk askerinin şecaati ile daha ilk günden pek vahim zayiata uğradılar. İşte Seddülbahir de düşmanın asker ihracı planını uygulamaya çalıştığı mıntikalardan biriydi. 25 Nisan'dan 9 Ocak tarihine kadar en uzun süre kaldıkları Seddülbahir bütün hayallerinin sonucu olmuştur. Sahile asker ihracı ve ilerleme çabaları Türk süngüsü ile karşılanmıştır. Mayıs ayı boyunca yapılan taarruzlar tarafımızdan başarıyla karşılanmış düşmanın takviye kuvvetleri alması bile sonucu değiştirmemiştir. Arıburnu ve Anafartalar ile beraber Seddülbahir 'de de kaçınılmaz bir yenilgiyi tatmıştır. Düşman Seddülbahir' de karaya asker ihracından sonra yalnızca 2 büyük taarruz yapabilmiştir. İkisinde de azim zayıat olmuştur. Düşmanın burada başarı için kat etmesi gereken mesafe pek az olduğu halde ancak 5.5 kilometrelik ilerleme gösterebilmiştir. Düşman Seddülbahir' de 259 gün, Arıburnu'n da 229 gün ve Anafartalar'da ise ancak 135 gün kalabilmiştir. En çok kaldığı ve de en çok zayıat verdiği saha da Seddülbahir olmuştur.⁵⁷⁴

⁵⁷² Tanin, 29 Nisan 1916, S. 2650, s.1

⁵⁷³ Tanin, 27 Mayıs 1916, S. 2678, s.1, 18 Haziran 1916, S. 2700, s.1, 26 Temmuz 1916, S. 2738. s.21

⁵⁷⁴ Tanin, 10 K.sani 1916, S. 2540, s.1

2. 3. 3. Anafartalar Muharebesi

Düşman bu bölgeye diğer bölgelerle aynı zamanda bir çıkarma hareketinde bulunmamıştır. Diğer bölgelerde 25 Nisan'da başlayan kara harekatı Anafartalar'da yoğun olarak 7 Ağustos tarihinde başlamıştır.

29 Nisan:

Karargahtan bildirilen haberlere göre düşman askerleri donanma himayesinde Saroz Körfezi'nde bir çıkarma teşebbüsünde bulunmuşlar ancak bu teşebbüsleri sonuçsuz kalmıştır.⁵⁷⁵ Bu hareketleri bölgedeki ilk teşebbüsleri olmuştur.

7 Ağustos:

Düşman karaya asker çıkarmaya karar verdiği günden itibaren sürekli Gelibolu Yarımadası'nın güney ucuna yüklenmiştir. 29 Nisan'da Saroz körfezine karşı yaptığı çıkarma hareketinden başka bir teşebbüsü olmamıştır. O günden bugüne Arıburnu ve Seddülbahir'de battığı bataklıktan çıkmaya uğraşan düşman 6-7 Ağustos gecesi Anafartalar'da bir çıkarma teşebbüsünde bulunmuştur. Güney bölgesinde beklediğini bulamayınca kuzeye yönelmiştir.

Donanmasının himayesinde taze kuvvetlerle gelen düşman Saroz Körfezi'nin kuzeyinde bulunan Karaçalı mevkisine çıkarma yapmıştır. Karaya çıkan askerler büyük çoğunlukla tard edilmiş ve meydana 20'yi aşan ölümler bırakıp tekrar gemilerine kaçarak çekilmişlerdir.⁵⁷⁶

10 Ağustos:

Birkaç gün önceki çıkarma teşebbüsü başarısızlık ve kayıplarla sonuçlanan düşman bugün, bir kruvazörü ile Saroz Körfezi'ne gelerek aşırma atışlarla Bolayır civarını bombardıman etmiştir. Buradaki bataryalarımız bombardımana karşılık verince birkaç merminin isabetine maruz kalan kruvazör körfezden çekilmiştir.

⁵⁷⁵ İkdam, 1 Mayıs 1915, S. 6737 s.1

⁵⁷⁶ Tanin, 9 Ağustos 1915, S. 2386 s.1

Dün de Galata köyünde, üzerinde Hilal-i Ahmer işaretleri taşıyan bir hastanemize düşman tayyaresi tarafından 3 bomba atılmıştır. Düşmanın bu hareketi sonucu 1 asker şehit ve 3 asker de yaralanmıştır.⁵⁷⁷

12 Ağustos:

Düşman bugün bir çıkarma ve taarruz hareketinde daha bulunmuştur. Anafartalar Ovası cihetinde bulunan düşman sağ cenahımıza karşı taarruz teşebbüsünde bulunmuştur. Askerlerimizin karşı teşebbüsleriyle püskürtülmüşler ve eski mevzilerinin birkaç yüz metre gerisine kadar takip olunmuşlardır. Bu muharebede biri zabıt olmak üzere bir miktarda esir alınmıştır.

Bu taarruz hareketinin dışında düşman, akşama doğru karaya bir alayı aşkın sayı da kuvvet çıkarmıştır.

Bugünkü takibinde düşman kuvvetleri sahile doğru perişan vaziyette kaçmıştır. Siperler, tarlalar cesetlerle ve yaralılarla dolmuştur.

13 Ağustos:

Dünkü çıkarma ve taarruz hareketinden sonra, bugün topçularımız Anafartalar Ovası'nda düşmanın bir tabur kadar piyadesini ateş altına almıştır. Tabur perişan bir surette Kemikli Limanı'na iltica etmeye mecbur olmuştur. Bu esnada liman karşısında duran düşman gemileri dahi topçu ateşlerimizin tesiriyle sahilden uzaklaşmışlardır. Düşmanın bir kruvazörüne çeşitli isabetler olmuştur.⁵⁷⁸

14 Ağustos:

Bugün akşama doğru düşman Anafartalar Ovası'ndaki kıtaatımızın sağ cenahına karşı bir taarruz teşebbüsünde bulunmuştur. Bu teşebbüsü askerlerimiz tarafından sonuçsuz şekilde püskürtülen düşmanın bir taburu tamamen mahvedilmiştir. Düşmanın taarruzdaki zayıtı büyüktür.⁵⁷⁹

⁵⁷⁷ Tanin, 12 Ağustos 1915, S. 2389 s.1

⁵⁷⁸ Tanin, 15 Ağustos 1915, S. 2392, s.1,4

⁵⁷⁹ İkdam, 17 Ağustos 1915, S. 6644, s.2

15 Ağustos:

Bugün düşmanın Anafartalar cihetinde yaptığı bir taarruzu büyük kayıplar verdirilerek def edilmiştir. Düşmandan bir yüzbaşı ile bir miktar da esir alınmıştır. 2 makineli tüfek ve bir hayli silah ele geçirilmiştir.

6-7 Ağustos günlerinde karaya çıkarılan düşman kuvvetlerinden 10 bini aşkın kişinin bu bölgede öldüğü ve bu sayının iki katı kadarının da yaralı olduğu bildirilmiştir.⁵⁸⁰

Saroz Körfezi'ne yapılacak çıkarma hareketına dair bir İngiliz zabitanın defter hatıraları, düşman askerlerinin neler yaşadığını açıkça gözler önüne sermektedir. İngiltere'den Çanakkale'ye uzanan yolculuk boyunca yaşananlar ve Saroz Körfezi'ne yapılacak çıkarma ile ilgili bu bilgiler oldukça önemlidir. Bu hatıraları olduğu gibi yazıyoruz.

“Bir İngiliz Küçük Zabitanın Hatıraları:

Harp matbuatı karargahından; Çanakkale'de ölen düşman İngiliz zabitanın üzerinde bulunan muhtıra defterinden tercüme edilmiştir.

17 Mart Çarşamba-Rağbi'den badezzeval 1.45'te Londra haricindeki düklere müteveccihen hareket ettik.

18 Mart Perşembe-Avanos'a 6.20 de badezzeval ulaştık pek yorgunum badezzeval Maryu ve Araba vesaireyi yüklediler ve bindik. Badezzeval sekizde hareket ettik.

19 Mart Cuma-Bütün ışıklar söndürüldü. Hareketimizden beri su sıkıntısı ve vesaitin yokluğundan asker yikanamamıştır.

20 Mart Cumartesi-Gemi gayet kalabalık 14 tabur idik.

25 Mart Perşembe- Tunus önlerine yaklaştık. Zevalde bir deniz tayyaresi tarafından ziyaret olunduk. Sonra doğu istikametine gitti. Çanakkale'ye gitmekte olduğumuz bize bildirildi. Malta'ya 4 saat kala 2 tahtulbahrin deniz üstüne çıktığını gördüm. Malta görüldü. Badezzeval saat 3'te büyük limana girdik. Tamir için Çanakkale'den gelen 2 gemi var. Rağbi'den gelen diğer efrat da oradaydılar. Tabi gemilerimizden çıkamıyorduk. Karaya çıkmak için müsaade istedim verilmedi. Yalnız zabitanaya müsaade vardı. Bütün gece dışarıda kaldılar. Kömür almaya başladık.

26 Mart Cuma-Badezzeval 5'te hareket ettik.

⁵⁸⁰ Tanin, 17 Ağustos 1915, S. 2394, s.1,4

29 Mart Pazartesi-Kablezevval 10'da İskenderiye'ye vardık. Diğer nakliye gemileri bizden önce varmışlardı. Hemen her millete mensup gemi vardı. Amerika'nın tensi gonbotu dahi oradaydı. Takriben ' bin nüfusu olan bir Fransız nakliyesi yanımızdan geçti. Evvelce nakliye olan Sudan hastane gemisi de vardı.

30 Mart Salı-Karaya ihraç olunmamız için emir geldi. Meksi mevkiine çıkarıldık. Çadırlar kurulmadığından açıkta yattık.

31 Mart Çarşamba-Çadırları kurduk.Adam başına bir dilim tereyağlı ekmek. Bu nasıl uygulama bilmiyorum. Bugün yemek yoktu. Su yok.! 6 bin mevcudumuz vardı bir yudum içecek bile yok. Ekmek patates hatta tuz bile yoktu. 6 buçukta on bisküvi yarım dilim ekmek on altı kişi içinde 6-----reçel verdiler.

1 Nisan Perşembe-Talim yaptık.Bugün iyi yemek verdiler. Ekmek ve domuz eti.

2 Nisan Cuma-Önce manevra sonra ateş kontrolü sonra flama ile muharebe talimleri yaptık. Çay ile domuz eti verdiler. Ekmek yoktu. Patates vesaire şeyde yoktu.

6 Nisan Salı-Mısır askeri kumandanı Sir Hamilton ve General Makisdol tarafından teftiş olunduk. Bunlar ----- müstesna olmak üzere İngiliz ordusunda temyiz etmişlerdir.

7 Nisan Çarşamba-Talim edildi. Yarın hareket olunma ihtimaline karşı toplanmaya başladık.

8 Nisan Perşembe-Biz İskenderiye'ye hareket ediyoruz. Fırkanın diğer kısmı müfarekat ediyor. İskenderiye'de bir fırka yerine bir alaydan ibaretiz.

9 Nisan Cuma-Çanakkale'de kullanılmak için yağ tenekelerine su dolduruyoruz.

10 Nisan Cumartesi-Ateş kontrolü talimi yaptık. Burada bulunan yalnız bizim alayımız olduğundan her iş bize düşüyordu. Pazartesi günü hareket etmek ihtimali var. Top sesleri daha kuvvetli geliyordu.

12 Nisan Pazartesi-En ufak bir fedakarlığın büyük mükafatı olacağına ve harbe dair bir nutuk verildi. Pek etkilendik. Yarın hareket edeceğimiz ümit ediyorum.

13 Nisan Salı-Toplanmaya hazırlandık yalnız ben maiyetimle beraber hareket için emir aldık. Bataryanın tamamı Perşembe günü hareket edecek. Savislen vapuruna bindik.

16 Nisan Cuma-İskenderiye'den hareket ettik. Fırkamızı kumanda edecek olan Fransız Generali Damad gemiye geldi. Hastane gemisi Sudan gözden kayboldu.Pek çok küçük adaları gece geçtik. Bir çok kruvazörler ve torpido merakibi tarafından tutuluyorduk. Müdafaa konumunda seyrediyorduk. Denizde hiçbir ziya görünmüyordu.

18 Nisan Pazar-2.30'da Limni'ye vardık. Beyaz ve yüz renginde boyanmış kruvazörler görünüyordu. Bazı gemilerin yamalı olduğunu söylüyorlardı. Göze daha az çarpsın diye

böyle boyandıklarını ben biliyordum. Bir deniz tayyaresi dahi gördük. Ayın 17'sinde badezzeval saat 10'da hemen açılmaya yaklaşıyorduk. 3 Türk gemisinin bizi takip ettiği ve iki torpido attığı resmen bildirildi. Hepimiz aşağı güvertelere gönderildik. Kendi gemilerimizden birisi kuvvetli projektörlerin desteğiyle 20 dakika bizi bulundurdu. Yanımızdan yıldırım gibi geçiyorlardı.

19 Nisan Pazartesi-Limanda gemiler bordo yurduya bağlıydı yanımızdaki gemide Vorçester ve Hemteyd alayları efradı vardı güvertede ayak talimi yapıyorlardı. Salonda piyano çalınıyordu. Adam başına 200 mermi olmak üzere cephane verildi.

20 Nisan Salı-Bir sandalın alabora olup içinde bulunan iki askerin denize düştüğünü ve Rus ganbotu Cezordu iç tarafından kurtarıldıklarını gördüm. Bu sabah limanda bulunan bir çok harp gemilerinin hareket ettiklerini gördüğüm zaman şaşırđım. Şimdi bulunduğumuz mahal Limni adasıdır kısmen Yunanistan'a kısmen Türkiye'ye aittir. Limanda 16 gemi ve birkaç tahtelbahri var. İlk geldiğimiz gün bunun 3 misliydi. İhtimal yarın karaya ihraç oluruz.

21 Nisan Çarşamba-Hava yağmurlu ve soğuk olduğu halde talim yaptık. Queen Elizabeth'i epeyce yakından gördüm. 8 adet 15'lik toplar vardı. Toplam toplarının adedi 535'e ulaşıyordu. Çok alçak ve yapıldığı iş için çok elverişliydi. Hareket için emrimizi sabırsızlıkla bekliyoruz. Karaya ihracımız için tertip olunan plan bize bugün söylenildi. Limni'den badezzeval saat 3'te hareket edeceğiz. Kruvazörler vesaire savaş gemileri gece yarısına kadar devam etmek üzere şiddetli bir bombardıman edecekler ve gece karanlığından istifade ederek tam sürat Saroz Körfezi'ne gideceğiz. Gemiler dahi körfezin burnunda Çanakkale Boğazı'nı bombardıman edecekler. Fırka taksim olunmuştur. Biz bahriye kıtalarıyla çıkacağımızı zannediyordum. 3.30'da gemimiz limanda 3 00 yarda i lerledi ve tekrar demirledi. Ayın 17'sinde bizi kaybeden Türk gemileri bizim monitör ismindeki nakliye gemimizin arkasında giderek ateş etmişler. Fakat şüphesiz tesadüf ettirememişler 70 kişi denize atlamış 60'ı boğulmuş. Bu sabahın havadisiydi.

22 Nisan Perşembe-Cephane sandıklarını doldurduk. Birkaç torpido muhribinin geldiğini gördüm. Söylendiğine göre sabit torpillerden dolayı buradaki merakı-bı saire torpil arayacak bir hale getirilerek ve içlerine bahriye efradı konularak, torpiller çıkarılmadıkça karaya asker ihracının kesinlikle mümkün olmayacağı rivayeti vardı. Alenen hareket için bir emare yoktu.

23 Nisan Cuma-İnkrayet gemisine rakip olduk ve hemen Çanakkale'ye hareket ettik. 12'de Saroz Körfezi'ne demirledik. Son sürat ile gidiyorduk. Bunu mehtapta yazıyorum." ⁵⁸¹

⁵⁸¹ İkdam, 17 Ağustos 1915, S. 6645, s.2

16 Ağustos:

Bu gün Anafartalar bölgesinde bir firka kadar düşman kuvveti sağ cenahımıza karşı taarruza kalkmıştır. Ancak düşman bu taarruzunda başarısız olmuş büyük telefata tard edilirken bir makineli tüfek ile bir hayli de harp teçhizatı ele geçirilmiştir.

Topçularımız Kemikli civarında düşman nakliye gemilerinden birini ateş altına almış ve atılan mermilerden biri nakliye gemisine isabet ederek büyük bir patlama meydana getirmiştir.

Fransız bahriye nazırlarından bir zat, İstanbul'u almak amacıyla yapılan Çanakkale Savaşı'nın boşuna olduğunu söylerken, İngiliz ve Fransız askerlerinin Gelibolu Yarımadası'nda büyük zayıyata uğramakta olduklarını, Türk müdafaa mevzilerinin düşmanı denizden ve arkada döğdüğünden durumlarının çok tehlikeli olduğunu beyan etmiştir.

Balkan harbini kaybeden Osmanlı ordusunun perişan halde olması gerekirken Türk askeri bütün kuvvetiyle düşmanın karşısına çıkmıştır. Türk askerinin bu gücünde milli birlik ve beraberlik hissinin önemi büyüktür. Görülüyor ki müttefikler bunu hiç beklemiyorlardı ve hesaplarında yanıldılar.

Bu arada Fransızlar Çanakkale'de yeni bir kumandan tayin etmişlerdir. General Damad, Gouraund'ın ardından, Fransızların Argon ordusu kumandanı Soray getirilmiştir. İngiliz Generali Hamilton' da hiçbir kontrole tabi olmaksızın müttefiklerin bütün Çanakkale ordusunun kumandanlığına getirilmiştir.⁵⁸²

17 Ağustos :

Anafartalar cihetinde düşman öğleden önce bir bölük askeriyle taarruza kalkışmış ancak başarısız olmuştur. Bu taarruzda düşmandan birkaç esir de alınmıştır.⁵⁸³

18 Ağustos :

Bugün öğleden sonra düşman yine harekete geçmiştir. Bir alay kadar düşman askeri taarruzda bulunmuştur. Ancak düşmanın bu taarruzu askerlerimiz tarafından birçok zayıat verdirilerek tamamen defedilmiştir. Birkaç günden beri görüldüğü üzere,

⁵⁸² Tanin, 18 Ağustos 1915, S. 2395, s.1,4

⁵⁸³ İkdam, 19 ağustos 1915, S. 6647, s.1

düşman kuvvetleri Arıburnu ve Seddülbahir' e nazaran Anafarta bölgesine ağırlık vermiştir.

Gelibolu Yarımadası'nın güney ucundan başaramadığı muharebeyi, Kuzey bölgesinde kazanmayı düşünmektedir.⁵⁸⁴

19 Ağustos :

Cüzi bir kuvvetle taarruza geçen düşman bir çok ölü ve esir bırakarak çekilmiştir.

Arıburnu ve Seddülbahir'de aylarca savaşan ve her seferinde kanlar içinde, büyük zayıyla geriye devrilen düşman, bizi yeneceğini zannederek daha şiddetli bir surette askerlerimizi vurup, sarmak istemiştir. Bunun için 60 bin kadar askerini Anafartalar Ovası'nda karaya sevk etmiştir. Karaya çıkarılan bu kuvvetlerin enkazını görmek mümkündür. Anafartalar Ovası'nın her karışı düşman askeri ile dolmuştur.

Hamilton'un kana bulanmış ümitlerini tahlil ederken, cephede her şeyi görmek mümkündür. Bir siperde alayın 8. bölümü yalnız 150 m uzunluğunu geçmeyen siperin hemen 50 adım ilerisi düşman cesetleriyle doludur. Görünüşe göre 300'den fazladır. Küme küme serilen askerler vardır. Yalnız ilk gün 7 hastane gemisine yaralılar doldurularak gönderilmiştir. İlk günden bugüne kadarki düşman zayılatı ona göre hesaplanır.

Hamilton gafil avına çıkmışken kendisi gafil yakalanmıştır. Askerlerimiz her yönden düşmana göğüs verdiklerini göstermişlerdir. Hamilton Balkanlar üzerinde tesir etmek için bu durumu kim bilir nasıl ilan edip nasıl anlatacaktır. Onları uyuşturmaya, onları kandırmaya çalışacaktır.⁵⁸⁵

Bugün geriye püskürtülen düşmandan kasaturalarıyla beraber 90 kadar tüfek, pek çok makineli tüfek cephanesi, yüzlerce malzeme, bir çok dikenli tel, tel makasları ve 5 yaralı esir alınmıştır.⁵⁸⁶

⁵⁸⁴ Tanin, 20 Ağustos 1915, S. 2397, s.1

⁵⁸⁵ Tanin, 21 Ağustos 1915, S. 2398, s.1,4

⁵⁸⁶ İkdam, 22 Ağustos 1915, S. 6650, s.1

21 Ağustos:

Bugün karadan ve denizden şiddetli bir topçu ateşini müteakip düşman bir fırkadan fazla kuvvetle Anafartalar cephesinde taarruza başlamıştır. Düşmanın bu taarruzu kamilen tard edilmiştir, düşman büyük telefata vermiştir.

3-4 ve 7 Ağustos'taki muharebelerde (16-17 ve 20) düşmandan kasaturalarıyla beraber 400'ü aşkın tüfek, bir sandık bomba ve bir çok edevat alınmıştır. 587

Gelibolu Yarımadası'ndaki harekate Avustralyalıların ve Yeni Zelandalıların buldukları noktanın güney ve batısındaki düşman mevzilerine karşı bir taarruz ile Suvla Koyu'na asker ihracından ibaret olan harekatta Türklerin hücum için takviye kuvveti aldığını yazan Hamilton, 24 saat Türklerin taarruzlarına zor karşı koyduğunu söylemiştir. Suvla Koyu'na asker çıkarması işi başarılı olmamış hissolunacak kadar da ileri gidilememiştir. Hamilton'un raporundan alınan bu yazıdan da anlaşılıyor ki düşmanlarımız acizliklerini itiraf ediyorlar.⁵⁸⁸

Harp matbuatı karargahından Aschimidt Bartroll tarafından yazılan raporda 21 Ağustos günü Anafartalar mıntikasında yapılan muharebeler bütün ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Bugün saat 10'da ilk top sesi duyulmuştur. Bunu müteakiben düşman gemilerinin sahra topları, havan topları birbirine karışmıştır. 70 ve 112 numaralı tepelere doğru ateş eden düşman gemilerinin bombardımanı Türk siperlerinde tozu dumana katmıştır. Düşmanın bu hareketine rağmen Türk askerinde hiçbir eser meydana getirmemiş ve hiçbir Türk mevzisini terk etmemiştir. Askerler yerlerinden zerre kadar kımıldamamışlardır.

Bombardıman esnasında Türk askerlerinin topları aralıklarla ateşlenmiş şarapnel parçalarıyla dolu Çikolata Tepesi ve bu tepenin arka cephelerine yaparak karşılık vermişlerdir. Bu sırada sükut eden obusların tesiriyle çalılıklarda yangın başlamış alev ve dumanlar altında kalmıştır. Saat 3 buçuk civarında bir alay İngiliz askeri tepenin eteğinde avcı tertibatı kurma teşebbüsünde bulunmuşlardır. Bu teşebbüs bütün Türk hattı boyunca dehşetli bir tüfek patlamasına sebebiyet vermiştir.

⁵⁸⁷ Tanin, 23 Ağustos 1915, S. 2400, s.1

⁵⁸⁸ Tanin, 24 Ağustos 1915, S. 2401, s.1

Aynı zamanda diğeri bir alay 70 numaralı tepenin güneyine doğru ilerleyerek tepenin eteğindeki açıklık bölgeye yerleşmiştir. Tepenin zirvesinde bulunan siperlere karşı İngiliz topları hiç durmadan ateş etmişlerdir. Türk piyadesi ise düşmanın bu ateşine önem vermemişlerdir. Bu Türk askerleri büyük bir cesaret örneği göstererek siperlerden çıkıp düşmanın durumunu keşfetme cüretini dahi göstermişlerdir.

Saat 3'ü 50 geçte iki alay, biri batı diğeri güney tarafından son bir hücum yapmışlardır. Toz duman arasında parlayan süngülerle tepedeki Türk siperlerine karşı ilerlemişlerdir. Bu sırada toplar birkaç dakikalığına ateşlerini karşı bayırlara yaparak siperler hattını ateş dairesinin dışında bırakmışlardır. Bu sırada Türk askerleri zirveden ilerlemekte olan İngilizlere şiddetle ateş etmeye başlamışlardır. Bu ateş sırasında Türk askerlerinin siperlerdeki halini görmek gerekir çünkü hepsinin de ölmeye azmetmiş oldukları açıkça görülmektedir. Düşman kuvvetleri bayırın bir kısmını aşsalar da kuzey tarafında mitralyöz ve top ateşi ile çapraz ateşte kalan askerler durmak zorunda kalmışlardır. Güneyde bulunan düşman askerlerinin ise bazıları zirveye ulaşarak siperlere doğru atılmışlardır. Ancak düşmanın bu hareketi Türk askerinin süngüsüyle karşılaşmış ve orada hayatlarını kaybetmişlerdir. Güney kısmında muharebe adeta boğaz boğaza cereyan etmiştir. Hiçbir yerde böyle cesur ve azim metanetle savaşıldığı görülmemiştir. Birkaç dakika süren bir müddet içinde zirvede kalan düşman ve güney eteklerinde görülen düşman tepeyi ele geçirdiğini düşünürken, 112 numaralı tepenin arka tarafında bulunan Türk bataryaları 1200 yardalık mesafeden düşman askerlerinin üzerine obus yağdırmaya başlamışlardır. Bu ateş düşman askerlerini orakla biçilmiş bitkiler gibi yere sermiş, kurtulanlar bayırın etkilerine doğru gitmeye mecbur olmuşlardır. Düşman askerleri bu mevkilerini ancak birkaç dakika koruyabilmişlerdir. Tekrar eski siperlerine dönen düşman, bu taarruzdan da bir netice alamamıştır. 70 numaralı tepe Türklerle yaralıların ve ölülerin elinde kalmıştır.

Sayın Aschmidt Bartroll'un bu telgrafından sonra Times gazetesi Türk askerinin, payitaht İstanbul'un elden çıkması, hilalin inmesi kelimelerinin ne anlama geldiğinin çok iyi farkında olduklarını ve o yüzden böyle kahramanca muharebe etkilerini

yazmıştır. Ayrıca Sayın Aschmidt Bartroll da Türk askerlerinin gösterdiği cesareten dolayı taktirlerini sunarak methü sena etmiştir.⁵⁸⁹

Diğer taraftan sağ cenah da tepe etrafında şiddetli bir muharebeye girmiştir. Saatlerce devam eden muharebeden sonra, düşman kıtaları birden bire Osmanlı askeri tarafından yağdırılan ateş tufanı karşısında durmak zorunda kalmıştır. Osmanlı askerleri tam bu sırada tepeye hakim bulunan bir siperde büyük bir savlet ile hücumla kalmıştır. Bunun üzerine akşama kadar devam eden bir muharebe olmuş ve müstemlekat askerlerinin mahvıyla neticelenmiştir. İhtiyat olarak bırakılan bir süvari fırkası tepeye ikinci bir hücum için emir almıştır. İngiliz asilzadelerinden oluşan bu tabur, ileriye atılmıştır. Bataryalar akşamın tam 6'sında civardaki tepeleri bombardımana başlamışlardır. Diğer taraftan Osmanlı bataryaları da düşman siperlerine karşı mermi yağdırmışlardır. Tepe ikinci defa ateş tufanı altında kalmış ve mevcut durum daha da zorlaşmıştır. Karanlık başlayınca Türk askerleri önceki ele geçirdiği mevzilerine çekilerek İngilizleri kuşatıp ateş tufanına girişmişlerdir. İngiliz taburu Türklerin taarruzu karşısında gönderilen geri çekilme emrine rağmen tamamen mahvolmuştur. Bu muharebede İngiliz ordusu en güzide zabitlerinin bir çoğunu kaybetmiştir.⁵⁹⁰

22 Ağustos:

Anafartalar cephesinin bugünkü vaziyetinde yine düşman taarruzu ve düşmanın büyük kayıplarla püskürtülmesinden başka bir değişiklik olmamıştır.

Dünkü taarruzlarda düşmanın yalnız bir kısım siperlerimiz önünde 500'den çok ölü bıraktığı, bir zabıt ve bir hayli de nefer esir alındığı bildirilmiştir.

Gelibolu'da arazinin her bir karışı düşman için ayrı bir tuzak nispetindedir. Bu tuzaklar ihraç olunanlar da hayat bırakmamaktadır. Bir Avustralya zabiti Çanakkale'nin zabtı hakkındaki umutsuzluğu dile getirerek müttefiklerin 3 gün boyunca cephanesiz kalarak, süngü hücumuna mecbur olduklarını söylemiştir. Müttefiklerin 80 bin asker zayi ettikleri de bildirilmektedir.⁵⁹¹

⁵⁸⁹ İkdâm, 22 Eylül 1915, S. 6681, s.1, Tanin, 22 Ağustos 1915, S. 2399, s.4

⁵⁹⁰ İkdâm, 27 T. Evel 1915, S. 6716, s.1

⁵⁹¹ Tanin, 24 Ağustos 1915, S. 2401, s.1

İngiliz Baş Vekili Askoyt'un bildirdiğine göre 18 temmuz tarihiyle zayıatları şu şekildedir; Zabit, ölü 567, yaralı 1279, kayıp 198'dir. Efrad, ölü 7567, yaralı 68635, kayıp 10896 kişidir.⁵⁹²

26 Ağustos:

Dün ve bugün Anafartalar Ovası'nda bazen hafif bozan şiddetli topçu ateşlerinde bir hadise olmamıştır.⁵⁹³

27 Ağustos:

Bugün Anafartalar bölgesinde düşman yeni mevkiiler bularak taarruz etmiştir. Öğleden sonra sağ cenahta Kireçtepe ve merkezden Azmakdere güneyinde bulunan merkez mevzilerine karşı kara ve gemi toplarıyla ateş açtıktan sonra taarruza kalkışmıştır. Her iki cihette de bir başarı elde edemeyerek uzaklaşmıştır. Kireçtepe de hemen hemen bir taburdan fazla askeri mahvolmuştur. Merkeze karşı taarruzları 3 defa tekrarlayan düşman üçünde de pek çok kayıplar vererek kaçmışlardır. Topçu mermilerimizden birkaçı düşmanın kruvazörüyle bir nakliye gemisine isabet etmiştir.⁵⁹⁴

28 Ağustos:

26-27 Ağustos'ta Anafartalar mıntıkasında yaptığı taarruzu bugünden tekrar eden düşman neticede büyük kayıplarla tard edilmiştir. Merkezde bazı siperlerimize girmiş olan düşman karşı hücumlarımızla süngülenmişler mahvedilmişlerdir.

Düşman bu iki gün zarfındaki muharebelerde 10 bin ölü vermiştir. Zayıyatımız pek azdır. Tayyarelerimiz düşman mevzileriyle ordugahlarına tesirli bombalarla muharebelere katılmışlardır.⁵⁹⁵

29 Ağustos:

Anafartalar Ovası düşmanın son ümitlerine pek yakında ebedi mezar olacaktır. Çünkü düşman askerinin vaziyeti bunu göstermektedir. Üç gündür bu mıntıkada

⁵⁹² İkdâm, 24 Ağustos 1915, S. 6652, s.1

⁵⁹³ Tanin, 28 Ağustos 1915, S. 2405, s. 1

⁵⁹⁴ Tanin, 29 Ağustos 1915, S. 2406, s.1

⁵⁹⁵ Tanin, 30 Ağustos 1915, S. 2407, s.1

devam eden harpten anlaşılmasıdır. Askerlerimizin gösterdiği fedakârlığı ve cesareti anlatacak söz bulmak zordur.

Düşmanın Anafartalar'a karşı asker ihracında amacı Arıburnu karşısındaki mevzilerin sağ cenahına hakim olan Kocaçimen dağı ele geçirmektir. Bunun için bütün kuvvetlerini sarf etmiştir. Bir netice elde edememiştir. İlk hezimetinin yorgunluğunu bir haftalık istirahatla giderip 26 Ağustosta bu hedefe ulaşmak için tekrar taaruza geçmiştir. Ancak her taaruz zayıttan başka netice vermemiştir.

Yalnız Azmakdere'nin güneyinde bulunan 3 fırka kadar düşman kuvveti 3-4 saatlik bir muharebe neticesinde hemen üçte birini kaybetmiştir. 28 Ağustos'ta bu telefât miktarı 10 bini bulmuştur. Yaralılarıyla beraber bu üç günlük muharebe düşmanın zayıttını 20 bine çıkarmıştır. Alınan esirlerin verdiği bilgi ise telefâtın daha fazla olduğu yönündedir. Esirlerin ifadesine göre düşman karaya çıkan askerlerini kayıplarıyla ürkütmemek için bunları geceden ileri sürüp daha gündüzü göstermeden hemen taarruza sevk ediyordu.

Bugün düşman bu mıntıkada ileri bir harekette bulunamamıştır. Topçularımızın attığı mermilerin tesiriyle bir düşman torpidosunun geri tarafında patlama meydana gelmiş ve torpido bir istimbotun yediğinde çekilerek götürülmüştür.

İngiliz ve Fransızların bu son günlerde verdikleri zayıttın pek dehşet olduğu ortaya çıkmaktadır. Yalnız Azmakdere'nin kuzeyinde meydana gelen muharebede bir alayımızın cephesinde düşmanın bıraktığı cesetler 3400'dür. Halbuki bu cephe önünde düşmana nispeten hafif bir taaruz yapılmıştır. Hafif taarruzlar bu kadar zayıttla sonuçlandığına göre şiddetli taarruzların nasıl olduğu çabuk anlaşılır.

Askerlerimizin kahramanlıkları her gün gazetelerde anlatılmaktadır. Müttefiklerimiz ve düşman basını da taktirler yağdırırken, şairlerimiz de askerlerimize olan şükranlarını dile getirmek için şiirler yazmışlardır. O şiirlerden biri İbrahim Alaaddin tarafından 25 Ağustos 1915 tarihiyle yazılmış olan "Çanakkale İzleri" adlı şiirdir.⁵⁹⁶

Geçen günlerde İngiliz Baş Vekili Askoyt'un verdiği zayıtt tablosuna göre 567 zabıt ölmüştür. Ancak 28 Ağustos tarihiyle Times gazetesi son 8 günde Gelibolu'daki zabıt kayıplarını 780 kişi olarak tahmin etmiştir. Askoyt 18 Temmuz tarihiyle bu

⁵⁹⁶ Tanin, 30 Ağustos 1915, S. 2407, s.1,4, 31 Ağustos 1915, S.2408, s.1,2

bilgileri vermişti. Times gazetesinin zayıf tablosu bile ondan fazladır. Şu durumda gerçek rakamın hangisi olduğu önemlidir. Ancak düşmanların son gündeki kayıpları düşünülürse Times gazetesinin verdiği bilgilerin doğru olduğu söylenebilir.⁵⁹⁷

31 Ağustos:

Anafartalar Ovası'nda bu gün önemli bir hadise meydana gelmemiştir. Ancak önceki günlerde Osmanlı askerlerinin Anafartalar'daki parlak muvaffakiyetleri Berlin şehrinde büyük etki yapmıştır. Alman basınında bütün gazeteler Osmanlı başarısını ve Türk askerini taktirler ve teşekkürlerle parlak cümlelerle anlatmışlardır.

Türk askerinin dünyaca ünlü cesareti Gelibolu'da düşmanın teşebbüsünü sonuçsuz bırakacak derecede güçlüdür. Churchill'de artık bu gücü anlamış olacaktır. Türk askeri düşmanın ileride yapacağı taarruzlara da hazırdır.⁵⁹⁸

2 Eylül:

Bugün Anafartalar'da hafif piyade ve topçu ateşleri yapılmıştır. Sağ cemahta talim yapan bir düşman taburu topçu ateşlerimizle dağıtılmıştır. Dün gece çıkarılan keşif kollarımız da düşman siperlerine girerek bir çok tüfek ve techizat ele geçirmişlerdir. Azmakdere'nin güneyinde ve Anafartalar'da düşmanın bir makineli tüfeği topçu ateşlerimizle tahrip edilmiştir.⁵⁹⁹

4 Eylül:

Anafartalar'da bu gün keşif kollarımızın başarılı gece baskınları olmuş ve bir çok ganimet elde edilmiştir.

Topçularımız Büyük Kemikli civarında duran düşman gemisine atışlar yaparak gemide yangın çıkarmışlardır.

Saroz Körfezi'nde karaya ihraç olan kuvvetler arasında Giritli Beyparış'ın kumandasında bir gönüllü Yunan taburu bulunmaktadır. Bu gönüllüler karaya çıktıkları anda Türk askerlerinin büyük yayılım ateşiyle karşılaşmışlardır. Bu sırada onları karaya getiren İngiliz gemisi kendilerini terk etmiş ve kaçmıştır. Yayılım ateşi altında kalan taburda sağ kalanlar bin türlü müşkülâtla Mondoros'a gelebilmişlerdir.

⁵⁹⁷ Times, 28 Ağustos 1915, (Tanin, 29 Ağustos 1915, S. 2406, s.4)

⁵⁹⁸ Tanin, 2 Eylül 1915, S. 2410, s.1

⁵⁹⁹ Tanin, 4 Eylül 1915, S. 2412, s.1 5 Eylül 1915, S. 2413, s.1

Bu şekilde muharebeye devam edemeyeceklerini söyleyerek Atina'ya geri dönmüşlerdir.

Bunlar Gelibolu'dan Atina'ya giden ilk Yunan gönüllüleri değildir. Daha önceden Çanakkale'de vaziyeti görerek savaşmaktan vazgeçen Yunan gönüllüleri geri dönmüştür ve İngiltere hükümeti onların rütbelere, ünvanlarının alınması için Yunan hükümetine başvurmuştur.⁶⁰⁰

5 Eylül:

Bugün düşman aralıklı suretle mevzilerimize kara ve gemi toplarıyla bombardıman ancak bir tesir yapmamıştır.⁶⁰¹ Topçularımız Anafartalar'da düşman siperleriyle, topçu mevzilerinde yangın çıkarmışlardır.

6 Eylül:

Bugün öğleden önce Kemikli civarında görünen toplu düşman kıtaatı topçularımızın baskın ateşleri altında epey telefata verdirilerek dağıtılmıştır.⁶⁰²

7 Eylül:

6-7 Eylül gecesini Anafartalar'da Mestantepe ile Azmakdere istikametine keşif kolları çıkartılmıştır. Bu askerlerimiz düşman siperlerinden bazılarında girerek bir çok cephane, techizat, iki makineli tüfek, 15 sandık cephane, bir çok fişek ve 20 adet de tüfek ele geçirmiştir. Alınan makineli tüfekler tekrar düşmana karşı kullanılmaktadır. Cephane yüklü bir hasta arabası da tarafımızdan açılan ateşlerle tahrip edilmiştir.

Çanakkale'deki askeri vaziyet bizim lehimize gelişmeye devam etmektedir. Ancak bazı gazetelerde müttefiklerin büyük bir başarı kazandığını hatta Bolayır bölgesini işgal ettikleri yazılmıştır. Bu haberler teyid edilmemiştir ve Times gazetesi muhabiri Bartroll gerçeği ortaya çıkarmıştır.

Ağustos'un 6. günü İngilizler 5 piyade fırkası, atsız bir süvari fırkası, bir çok Hint ve Avustralya takviye kuvvetini ihraç etmiştir. 100 bin kişilik ve toplarla donanmış bu ordu İngiliz ve Fransız gemilerinin top ateşi altında Suvla Limanı'na çıkarılmıştır.

⁶⁰⁰ Tanin 6 Eylül 1915, S. 2414, s.1,4

⁶⁰¹ Tanin 7 Eylül 1915, S. 6666, s.1

⁶⁰² Tanin 8 Eylül 1915, S. 2416, s.1

Bu kuvvetler bizim güney cenahımıza hücum etmişler ve büyük zayıatta uğramışlardır.

Suvla Körfezi'nden önce bir miktar ileriye boşanan bu kuvvetler askerlerimizin mukabelesiyle oldukça geriye atılmıştır. Bütün bu cephe 16 km genişliğindedir ve içeriye doğru en ileri noktası sahilden 2 km uzaktadır. Türk askerinin elindeki hakim mevzilerle çevrili olduğundan İngilizler müsait durumda değildirler.

100 bin kişilik bir kuvvetin ihracından elde edilen netice düşmanlar için pek parlak değildir. İngiliz gemilerinin topları nereye kadar himaye edebildiyse ancak oraya kadar gelebilmişlerdir.

Durum böyleyken Bolayır bölgesinin işgal edilmesi gibi bir durum elbette söz konusu bile olamaz. Müttefikler yalan yanlış haberlerle halkı oyalamaya devam ediyorlar.

Anafartalar bölgesinde başarılı hücumlarımız sonrasında ele geçirilen düşman askerleri daha sonra yaşadıklarını anlatmışlar ve Türk askerinin kendilerine davranışlarından dolayı memnuniyetlerini dile getirmişlerdir.

Esirler karaya çıkar çıkmaz 24 saat boyunca ateş altında kaldıkları ve 43 kişilik müfreze kuvvetlerinden geriye sadece 11 kişi kaldıklarını geri kalanının öldüğünü söylemişlerdir. Genel olarak bütün zayıatta bu nispette olmuştur.

İngilizler, Türklerin kendilerini aldattıklarını söylüyorlar. Çok telefata vermelerine rağmen ilerlediklerini zanneden düşman askerleri ele geçirdikleri birkaç siperden ileri gitmeye çalışırken taburun müthiş bir ateşle karşılaştığı ve yere serildiğini anlatmışlardır. Türk askeri geldiğinde onları esir almışlardır, geri kalanlar ise hepsi ölmüşlerdir. Taburdan 4-5 kişi sağ kalmıştır. Türk askeri hemen yaralıları tedavi etmiş ve onlara çok iyi bakmışlardır. Esirlerin söylediklerine göre şimdi esir olmayı muhabere yapmaya tercih ediyorlar. Onlar gönüllü olarak yazıldıklarından imza verdikleri yerde askerlik yapacaklarını beklerken Çanakkale'ye sevk edilmişler ve bunlardan memnun olmamışlardır. Şu an hiç kimsenin asker olmayı istemediğini de söylüyorlar.⁶⁰³

⁶⁰³ Tanin 9 Eylül 1915, S. 2417, s.1.4

8 Eylül:

Anafartalar'da bugün Azmakdere'nin güneyinde bulunan düşman mevzilerine karşı yapılan topçu ateşleri tesirli olmuştur. Düşman siperlerinde cephane ve bomba iştipleri görülmüştür.⁶⁰⁴

9 Eylül:

Bugün Anafartalar bölgesinde önemli bir hadise olmamıştır. Bütün düşman mevzileri toplarımızın tehdidi altındadır. Bu nedenle Fransızlar ve İngilizler hiçbir hayat belirtisi gösterememişler bütün faaliyetlerini Tuzla Gölü'nün kuzeyindeki deniz kenarında hastane çadırlarından gemilere hasta nakline hasretmişlerdir. Bir bataklıktan ibaret olan Tuzla Gölü'nün düşman mevzilerine yakın bulunması yüzünden İngiliz ordusunda sarı hastalık ortaya çıkmıştır.⁶⁰⁵

10 Eylül:

Anafartalar'da sağ cenahta topçularımız düşman cephane arabalarına ateş açarak bunlardan birkaç tanesini tamamıyla tahrip etmiştir. Sol cenahtaki topçularımızın düşman siperlerine yaptıkları endakt da pek tesirli olmuştur. Bu gün akşam kıtaatımız şiddetli ateş baskını ile düşman mevzilerinden bir çoğunu tahrip etmişlerdir. İngiliz siperleri üzerindeki ateşimiz tesiriyle düşman cesetleri patlayan mühimmatın çıkardığı siyah duman arasında parça parça uçmuştur. Siperlerde bulunanlar kaçarken muhtemel hücumu karşı düşmanın mahv olduğu görülmüştür. Nişancılıkta kötü olan ve bilhassa tayin edemeyen İngilizler ateşlerimize karşı koydularsa da başarılı olamamışlardır. İngilizler bu cephede varlık gösterememişler buldukları yeri korumak için takviye kuvvet getirmişlerdir. İngiliz askerlerinin ümitsizliğine karşı Türk askerinin maneviyatı fevkalade yüksektir.

Anafartalar'da Mestantepe civarında seyyar hastanelerinin hemen yanında düşmanlar askerlerine süngü ve muharebe talimi yaptırıyorlar. Birkaç günden beri bu mıntıkada pek önemli bir hareket olmadığı halde hasta arabaları savaş hattına doğru nakliyat yapmaktadır. Çeşitli hastane arabalarına sahip oldukları halde bütün Kemikli

⁶⁰⁴ İkdâm 10 Eylül 1915, S. 6669, s.1

⁶⁰⁵ Tanin 11 Eylül 1915, S. 2419, s.4

sahilinin çeşitli yerlerinde en iyi asker ihracına uygun mevkilerde bir çok Salib-i Ahmer bayrakları sallanıyor.

Gelibolu'daki askeri hareket bu şekilde devam ediyor. Ancak İngilizler resmi tebliğlerinde çok farklı yansıtmaya çalışıyorlar. 6 Ağustos'tan beri meydana gelen taarruzları ve neticelerini sanki kendi lehlerinde gerçekleştiriyorlarmış gibi anlatıyorlar. Suvla Koyu'nda ve Halas Burnu'ndaki taarruzlarda başarılı oldukları Avustralya ve Yeni Zelanda kıtaatının taarruzlarıyla mevzilerin ileri götürüldüğünü, ilerleyerek bazı tepeleri işgal ettiklerini yazmışlardır. Türk askerlerinin zayıflığının fazla olduğu da tebliğlerde bildirilenler arasındadır. Zapt edilen arazinin önemli olduğunu ancak milletin maksada ulaşıldığını zannedip yeni fedakârlıklara ve gayretlere lüzum olmadığını zannetmemesi gerektiğini de belirtmeden geçmemişlerdir. Bu cümleden olmak üzere milleti oyalamak için olduğu bellidir. Artık halk arasında uğranılan zayıflardan dolayı huzursuzluk başlamıştır. İngiliz hükümeti yine kendince oyun oynamaktadır.⁶⁰⁶

12 Eylül:

Anafartalarda Karakoltepe civarında bulunan bir düşman piyade alayı ile Tuzla Gölü civarındaki düşman orduları topçularımız tarafından tesirli surette ateş altına alınmıştır ve toplu kıtaat dağıtılmıştır.

İngilizler Gelibolu'da icra etmek istedikleri yarma hareketi sonuçsuz kalınca 4 İngiliz liva kumandanını azletmişlerdir. Düşmanlarımız uğradıkları kayıplardan sonra ne yapacaklarını bilmez halde her çareye başvurmaktadırlar.

Fransa asıl harp sahnesinin kendi ülkeleri olduğunu ve İngiltere'nin savaşı iyi idare edemediğini söyleyerek müttefiki ile arasındaki soğukluğu dile getirmektedir. Çanakkale Savaşı'nın başından sonuna kadar Londra'dan idare edildiğini oysa cepheye bir savaş heyeti gönderilse daha başarılı olacağını ileri süren Fransa durumdan hoşnut değildir. Bir elbiselik kumaştan iki elbise çıkarmaya çalıştıklarını söylemişlerdir⁶⁰⁷

⁶⁰⁶ Tanin 12 Eylül 1915, S. 2420, s.1,4

⁶⁰⁷ Tanin 13 Eylül 1915, S. 2421, s.1 14 Eylül 1915, S 2422 s.1

İngilizler Çanakkale'ye gönderebilecekleri bütün kuvvetleri göndermişlerdir. İngiltere'nin buraya takviye kuvvetleri gönderecek gücü kalmamıştır. Zira bugüne kadar müthiş bir zayıata uğrayarak bütün güçleri tükenmiştir. İtalyanların kendilerine asker yardımında bulunması veya Çanakkale hareketına doğrudan doğruya katılması konusu da henüz belli değildir. İtalyanların da Çanakkale de diğer düşmanlarımızdan fazla bir iş görecekları şüphelidir.

Hamilton bir darbede Anafarta tepelerini işgal etmek amacıyla Suvla Limanı'na asker ihraç etmişti. Oysa bugünkü durumda sanki hiç asker ihracı olmamış gibidir. Çünkü bir adım bile ilerlememişlerdir.⁶⁰⁸

13 Eylül:

Anafartalar'da keşif kollarımız 12-13 Eylül gecesi düşman siperlerine kadar ilerleyerek düşmanı sabaha kadar bombalamışlardır. Bu hareket sonucu bir hayli edevat ele geçirmişlerdir. Bu gün ise toplu hedef gösteren düşman kıtaatıyla araba ve makara kolları topçularımızın ateşiyle dağıtılmıştır.

Hemen her karış toprağı Türk askerinin pek büyük kahramanlarına mastar olan Gelibolu Yarımadası Osmanlılığın tarihe hediye ettiği en büyük abidedir. Gelibolu da Yalova Köyü ... Anafarta bölgesi içinde Akbaş Limanı'nın kuzeyinde bir köy ve burada gömülen bir şehit yüzbaşı ... Topçu yüzbaşısı Yenişehirli Vefik Efendi, 33 yaşında, bayrağı ve vatani için fedakârlıklar yapmış. Tuzla'da düşman nakliye ve cephaneye kollarını başarıyla topa tutmuştur. Cephaneye arabalarını yakmıştır. Siperlerine dönerken bir şarapnel danesiyle şehit olmuştur. Gelibolu'da şehit olan bütün kahramanlarımız gibi ona da rahmetler diliyoruz.⁶⁰⁹

14 Eylül:

Bu gece Anafartalar'da keşif kollarımız cüretli baskınlar yapmışlardır. Düşman kuvvetlerini taciz ederek firara mecbur bırakmışlardır. Burada birçok tüfek ele geçirilmiştir.

Düşmanın Anafartalar'daki mağlubiyetinde sık sık yeni usuller bularak savaşmaları da etkili olmuştur. Anafartalar'da İngilizler Roma devrinden kalma koloni nizamında

⁶⁰⁸ İkdâm 12 Eylül 1915, S. 6671, s.1

⁶⁰⁹ Tanin, 15 Eylül 1915, S. 2423, s.1

hücum etmişlerdir. Bu şekilde topçu ateşlerimiz altında yanaşık nizamda talim yapmışlardır. Önceki taarruzlarında mümkün olduğunca ateşlerimizden kurtulma çareleri arıyorlardır. Ancak sonraları koloni sisteminde taarruza ve hücumla teşebbüs etmişlerdir. Bu yeni İngiliz usulü askerlerimizi hayretlerde bırakmıştır. Yine de zayıftan ve mağlubiyetten kurtulamamışlardır.

Kumandanlar başarıyı hergün yeni usuller bulmakta aramışlar ve askerleri toplu halde yada parça parça ateşlerimiz önüne atmaktan çekinmemişlerdir. İngilizler başarısızlıklarını sanki başarıymış gibi güzel sözlerle anlatmaya çalışmışlardır. Arıburnu'ndaki hareketi kuzeye doğru devam ettirdiklerini söylemişlerdir. Bunun acısını yakında anlayacaklardır. Buraya asker, cephane, su, yiyecek sevkiyatında zorlanacaklar ve burada başarının zorluğunu göreceklerdir.⁶¹⁰

15 Eylül:

Anafartalar'da sağ cenahımız karşısında düşmanın yapmakta olduğu tahkimat ateşlerimizle engellenmiştir.

İngiliz gazetelerinden bazılarında Çanakkale'den harp muhabirliği yapan Aschmit Bartroll, İngilizlerin Suvla Limanı'na karşı asker ihracını anlatırken, muharebenin çok kanlı ve masraflı olduğunu anlatmaya gerek görmemiştir zira gün gibi ortadadır artık.

Suvla Limanı'na ihraç edilen Avusturalya ve Yeni Zelanda askerleri ilk önce ilerlemeye fırsat bulmuşlardır. Ancak Tuzlu Göl civarında toplanmış bekleyen Türk askeri karşısında başarısız olmuşlardır. Düşman askerleri burada bir taraftan askerimizin mukavemeti ve diğer taraftan arazinin ormanlık olmasından dolayı ilerleyememiştir.

İngiliz matbuatının geçenlerde neşrettiği gibi Suvla Limanı'nda henüz kazanılmış bir başarı bulunmamaktadır.⁶¹¹

Aschmidt Bartroll Suvla Körfezi'ne asker ihracı ve Anzak(Avusturalya – Yeni Zelanda) mıntikasındaki ileri yürüyüş hakkında tafsilat verirken, Suvla Koyu'nda ilk önce bir mukavemetle karşılaşılmadığından ancak Tuzla Gölü'nün arkasında Türk

⁶¹⁰ Tanin, 16 Eylül 1915, S. 2424, s.1,3

⁶¹¹ Tanin, 17 Eylül 1915, S. 2425, s.1, İkdam, 15 Eylül 1915, S. 6674, s.1

askerinin büyük hazırlığı olmuştur. Çalılıklarla dolu bu bölgede yangın çıkınca hareket sonuçsuz kalmıştır.

Çanakkale harbinden günden güne kabaran zaiyat listelerinden başka bir haber gelmemektedir. Bu haberleri neden yayınladıklarını anlamak zordur. Türk askerinin durumunun kötü olduğuna halkı inandırmaya çalışıyorlar. Oysa Gelibolu'da durumları çok kötüdür. Savaşa uzak olan ahali bu haberlerle ümitlenmektedir.

Çanakkale'deki yaralıları nakleden müttefik gemileri 6 bin ton ile 12 bin ton arasında olan 51 hastane gemisidir. Bunların 44'ü İngiliz, 7'si Fransız'dır. Madem Gelibolu'da bu kadar başarılılar da neden bu kadar hastane gemisini birden kullanıyorlar?

Bir Alman muhabiri cephede atla gezerken gördüklerini anlatıyor. Etrafin sakin olduğu ve uzaklardan ezan sesinin duyulduğu bir an. O gün hava pek sıcak. 100 m ilerde İngiliz siperleri ve bu siperlere karşı bekleyen Türk askerleri. Yüzbaşı Hüseyin Ali Efendi avcı siperlerinde dolaşiyor. Etrafin sakinliği içinde avcı hatları ilerlemeye başlıyor, taarruz kızışıyor. Bazıları ölüyor ama diğerleri ilerlemeye devam ediyor. Yeni kitleler geliyor, kurşunlar yağmur gibi yağıyor.

“Asker, çabuk siper kazın, çabuk cephaneye getirin, kurşunları buraya dök, sükunetle nişan al, daha ileriye ... Manilayı dolaşıp siperlere girmeli. Haydi çocuklar hücum... Hücum!...” bu şekilde devam eden konuşmalar...

Düşman artık yaklaşmıyor. Askerler kazma kürekle geliyor. Siperler genişletiliyor. Geride ki safla irtibat kuruldu. Ölüler yanıyor, mecruhlar iniyor ve güneş batıyordu. Yüzbaşı Hüseyin Ali'nin alınına kurşun isabet etmiş ağır ağır getiriliyor.

Bu Alman muhabiri Gelibolu tepelerinde atla gitmeye devam ediyor. Bu anlattıklarına söyleyecek tek kelime yok. Türk askeri bütün savaş boyunca aynı kahramanlık, cesaret ve azimle vatanını muhafaza etmiştir.⁶¹²

16 Eylül:

Vaziyette bir değişiklik olmamıştır. Çeşitli istikametlerde çıkarılan keşif kollarımız düşmanı, fırsat buldukça taciz ederek her baskında ganimet ele geçirerek geliyorlar.

⁶¹² Tanin, 17 Eylül 1915, S. 2425, s.1,4

Siper yapmaya çalışan düşmana da fırsat verilmemiştir. Topçu ateşlerimizle telefata verdirerek dağıtılmışlardır.⁶¹³

Lord Kitchner Lordlar Kamarası'nda Gelibolu'nun durumundan bahsederken buradaki Avusturalya ve Yeni Zelanda askerlerinin cesaretinden de bahsetmiştir. Ayrıca "Türk askerlerin müttefikleri Almanlar derecesinde bir başarı gösterdiklerini görmek gerekir" diye de ekleyerek Türk askerini taktir etmiştir.⁶¹⁴

17 Eylül:

Bugün Anafartalar bölgesinde önemli bir hadise olmamıştır.

18 Eylül:

Bu gece keşif kollarımız, düşmanın keşif kollarını etkisiz hale getirerek, düşman siperlerine başarılı bombalar atmışlardır. Bir miktar tüfek ve savaş malzemesi de ele geçirmişlerdir.⁶¹⁵

19 Eylül:

Anafartalar'da bugün sağ cenahımız karşısında tahkimatla uğraşan düşman askerleri topçu ateşlerimizle dağıtılmıştır.⁶¹⁶

21 Eylül:

Dün sakin geçen Anafartalar bölgesinde bugün de pek fazla bir değişiklik olmamıştır. Topçu ateşlerimizin tesiriyle solda düşman siperlerinde ve ordugahlarında yangın meydana gelmiş ve 2 saat kadar yangın devam etmiştir.⁶¹⁷

22 Eylül:

Keşif kollarımız, Anafartalar bölgesindeki düşman siperlerine bombalarıyla taarruz ederek büyük telefata vermişlerdir. Ayrıca bu taarruzdan tüfek ve cephaneye de ele geçirilmiştir. Bugün Büyük Kemikli civarındaki düşman ordugahına karşı topçu ateşleri yapılmış ve ordugahta epey zaiyat olmuştur.⁶¹⁸

⁶¹³ İkdam, 18 Eylül 1915, S. 6677, s.1

⁶¹⁴ Tanin, 18 Eylül 1915, S. 2426, s.4

⁶¹⁵ İkdam, 20 Eylül 1915, S. 6679, s.1

⁶¹⁶ İkdam, 21 Eylül 1915, S. 6680, s.1

⁶¹⁷ Tanin, 23 Eylül 1915, S. 2431, s.1

⁶¹⁸ Tanin, 24 Eylül 1915, S. 2432, s.1

23 Eylül:

Anafartalar'da topçularımızın tesirli ateşleriyle düşman siperlerinden bir kısmı yeniden tahrip edilmiştir.

Atina'daki muhabir-i mahsusamızın güvenilir kaynaklardan aldığı bilgilere göre müttefikler Çanakkale hareketinden vazgeçme ihtimalleri üzerinde duruyorlar. Müttefikler gerek mevsimin geçmekte olmasını, gerek Balkan hadiselerinin almış olduğu şekilden dolayı, bilhassa bundan sonra yapılacak taarruzlarda başarı ihtimalinin zor olmasını dikkate alarak, bombardımanın faydasız teşebbüslerle boş yere kuvvet israfından başka bir şey olmayacağını düşünerek böyle bir ihtimal üzerinde duruyorlarmış. Özellikle Bulgaristan'ın savaşa girmesi ihtimaline karşı , böyle bir durumda Çanakkale'nin zorlanmasından bir fayda olup olmayacağını hesap etmekteymişler. Bu haberi ihtiyatla verirken şunu söylemek gerekir ki, Çanakkale de özellikle mevsimin başarısızlıkta büyük tesiri olacaktır. Zira kış gelmektedir. İtilaf devletleri içinde sonuca razı olmaktan başka bir çıkar yol bulunmamaktadır. Çanakkale'de bulunan muhabirlerimizden biri siperler arasında geçen uzun ve yorucu günün ardından burada bulunan kahramanlardan biriyle sohbet ederek yaşadıklarını anlatmasını istemiştir. Oldukça sakin bir gecede alçak bir tepenin kuytu bir kenarında küçük bir çadırda muharebeleri ilk ağızdan dinleme fırsatını bulmuştur.

Tepesinde yeşil canlı bir fener olan çadırın içinde genç kahraman yaşadıklarını anlatmıştır. Arıburnu'nda beş bin Türk'le yirmi beş bin İngiliz'i perişan ederek düşmana ilk darbeyi vuran kumandanın adıyla anılan tepede bulunmaktadırlar. O tarihte düşman biraz kendisine doğru çekerek kesin bir darbe vurmak isteği ile bu yönde tertibat alınmıştır. İngilizler bir gece ilerleme fırsatı bulmuşlar ve cenahımızı tehdide başlamışlardır. Kurşun yağmuru altında telgraf telefon hattı işlerken kumandanlar arasında haberleşme devam etmektedir. Grup kumandanına takviye kıtaatı göndereceğini söylemektedir. Durum gerçekten nazik ve kısmen de zordur. Düşman diğer taraftan da güneyde faaliyet göstermektedir. Bütün toplarıyla ateş eden Alçıtepe'ye doğru ilerlemek istediği görünen düşmanın, aslında bu hareketinin arkasında başka bir maksadı olduğu kumandanın çadırı önünden geçilirken işitilmiştir. Bir süre sonra da durum ortaya çıkmıştır. İngilizler özellikle Avustralyalıların olduğu kıtaatı Kemikli'ye çıkarmışlardır. Haberler ardı ardına

gelmeye başlamıştır. Büyük Kemikli'ye, Küçük Kemikli'ye, Tuzla Gölü civarına hülasa 6 noktaya düşman çıktığı ve şiddetli muharebeler olduğu söylenenler arasındadır. Uzaklarda inleyerek gelen top sesleri de bunu doğrulamaktadır. Bir süre sonra düşmanın Kocaçimen Tepesi'ne doğru ilerlemek istediği duyulmuştur. Bu tepe oldukça önemli bir mevkidir ve İngilizlerin de başlangıçtan beri burayı ele geçirmeyi düşündükleri aşikardır. Çünkü bu tepeyi elinde bulundurması ilerlemesi için çok önemlidir. Türk askeri de onların bu niyetini anladığından onları bu noktaya doğru çekerek son darbeyi vurmaya planlamıştır. Hücum eden İngilizlere karşı duran askerlerimiz bu sırada geriden imdat kuvvetlerinin kavuşmasına imkân hazırlamışlardır.

İngilizler bir süre için hücumu ara vererek ele geçirdikleri mevkiileri tahkime çalışmışlar. Türk askerleri ise hafif hücumlarla onları rahat bırakmamışlardır. Vakit gece yarısını geçerken bir plan hazırlığı yapılmış ve sabahleyin erkenden taarruz kararı alınmıştır. Kumandan soğukkanlılığıyla bunun için çalışmış hazırlık yapmıştır. Adaların arkasında bir beyazlık yükselmeye başlamıştır. Hedef Kocaçimen Tepesi, Anafarta Ovası, İsmailbayırı'dır. Hareket çeşitli noktalarda cereyan etmiştir. Düşman tutunduğu her noktayı tahkim etmiştir. Türk hücumundan önce taarruz hazırlığı da yapmıştır. Bir taraftan piyade sevk edilirken diğer taraftan toplarımızla düşman hududunu tarumar ederken, düşmanda top atışlarıyla buna karşılık vermiştir. Ancak düşmanın top ateşleri pek tesirli olmamıştır. Ya çok ileride yada çok geride patlamışlardır. Savaşın sonucu için önemli olan bir noktaya süvari sevk edilmiştir. Nihayet akşama doğru zafer teraneleri yükselmiştir. Düşman topunu , tüfeğini, çantasını bırakarak perişan şekilde sahile doğru kaçmıştır.

Türk askerlerinin bir kahramanlığı da böyle gerçekleşmiş, bir taarruz daha başarıyla sonuçlanmıştır.⁶¹⁹

24 Eylül:

Anafartalar bölgesinde keşif kollarımız sağ cenahta düşman siperlerinde 30 kadar tüfek ve techizat ele geçirmişlerdir. Bu cenahta düşmanın başlangıçta asker ihracı sırasında işgal ettiği mevzilerden bir kısmı tarafımızdan ele geçirilmiştir.

⁶¹⁹ İkdam, 25 Eylül 1915, S. 6684, s.1

Gelibolu'daki İngiliz kuvvetleri arasında salgın hastalıkların başladığını daha önce belirtmiştik. Bu hastaların Cebelitarık ve büyük İspanya için tehlike oluşturduğunu söylemek gerekir. Çünkü lekeli humma ve sara hastası askerler Çanakkale'den Cebelitarık'a getirilmektedirler. İspanya'da bu durum için tedbirler alınmıştır. Cebelitarık'tan İspanya limanlarına gelen herkes kontrol edilmektedir. Şüpheli görünenler ise hastaneye sevk edilmektedir.

Çanakkale muharebelerine katılan Avusturulaya kıtaatının uğradığı zaiyata ilişkin gelen haberlere göre, genel zaiyat 19.183 kişi tahmin olunmaktadır.⁶²⁰

25 Eylül:

Bugün Anafartalar bölgesinde bulunan Mestantepe'nin gerisindeki düşman ordugahları ateş altına alınarak pek çok zaiyat verdirilmiştir. Keşif kollarımız sağ cenahta düşmandan 43 tüfek ve bir miktar da cephane ele geçirmişlerdir.⁶²¹

27 Eylül:

Birkaç günden beri Anafartalar bölgesinde başarılı keşifler yapan askerlerimizin bugün de düşman siperlerine baskınlar yaparak birçok ganimet almışlardır.⁶²²

Gelibolu Yarımadasındaki kahramanlığımız taktirler toplamaya layıktır ve artık düşmanlarımız da bunun farkındadırlar. Bu nedenle de yazılarında bu durumu dile getirmeye başlamışlardır. Kendi askerleriyle beraber Çanakkale'de, vatanlarından binlerce kilometre ötede savaşıyan Avusturalya ve Yeni Zelanda askerlerini de unutmayan Acshmidt Bartroll içinden bir çoklarının harbi ilk defa tattıklarını belirtmektedir.

Suvla Körfezi civarında ve Anzak mıntikasında bulunan Türk mevzilerine hücum eden bu askerler bölgede hem Türk askerlerine karşı mücadele ederken hem de Gelibolu Yarımadası'nın doğa şartlarıyla mücadele etmektedirler. Gelibolu Yarımadası üzerinde dağların eteğinden itibaren kademe kademe yükselen tepeler arasında bir çok kayalıklar, çalılık ve fundalıklarla örtülmüş dereler buranın müdafasının ruhunu oluşturmaktadırlar. Müttefikler muharebe edecekleri arazi ile

⁶²⁰ Tanin, 26 Eylül 1915, S. 2434, s.1,3

⁶²¹ Tanin, 27 Eylül 1915, S. 2435, s.1

⁶²² Tanin, 29 Eylül 1915, S. 2437, s.1

ilgili önceden ayrıntılı bir bilgiye sahip olmadıklarından dolayı oldukça zorlanmaktadırlar.

Türk askerleri bu muharebede uğrayacakları yenilginin neticelerini bildiklerinden dolayı bütün cesaret ve fedakarlıklarıyla savaşıp takdire şayan başarılar kazanmışlardır. Ateş tufanı altında çıplak bir kumsalda karaya çıkan müttefikler ilerlemeye çalışsalar da bunda başarılı olamamışlardır. Türk ateşi altında eriyip gitmişlerdir. Vatanlarından kilometrelerce uzakta savaşan bu askerlerde taktire değerdir çünkü hiç bilmedikleri bir arazide bilmedikleri bir amaç uğruna canlarını vermişlerdir.⁶²³

29 Eylül:

Bugün öğleden önce Anafartalar bölgesinde düşman kara ve gemi toplarıyla mevzilerimize neticesiz ateş etmiştir. Topçularımız ise düşmanın obus toplarını ateş altına alarak bunları susturmuştur ve bir makineli tüfek mevzii de tahrip etmiştir.

30 Eylül:

29-30 Eylül gecesi keşif kollarımız yine iş başındadır. Anafartalar bölgesinde düşmanın keşif kollarını siperlerine kadar takip ederek 20 tüfek, kasatura ve sair techizat ele geçirmişlerdir.

Çanakkale hareketundan ümitli olup olmadığı konusunda Avam Kamarası'nda Mösyö Askoyt'a sorulan soruya bir cevap verilmemesi, İngilizlerin de Çanakkale muharebesinin neticesinden dolayı endişelerinin bir eseridir. Muharebenin başladığı ilk günlerde matbuatlarıyla beraber her fırsatta konuşuyor ve kesin gözüyle bakıyorlardı. Oysa şimdi bir suskunluk hakimdir.⁶²⁴

1 Ekim:

Anafartalar bölgesi vaziyetinde bir değişiklik olmamıştır yalnız keşif kollarımız düşmandan techizat almaya devam etmektedir.

⁶²³Times, 4 Eylül 1915 (Tanin 30 Eylül 1915, S. 2438, s.1)

⁶²⁴Tanin, 2 T. evvel 1915, S. 2440, s.1

5 Ekim:

Birkaç günden beri mevzi muharebelerinden başka bir hareket olmayan Anafartalar bölgesinde bugün topçularımız tarafından Büyük Kemikli civarında ordugâhta büyük karışıklık ile zayıat meydana gelmiştir.⁶²⁵

7 Ekim:

Bugün Anafartalar bölgesindeki keşif kollarımız tahkimatla meşgul olan düşman askerlerine bombalarıyla taarruz ederek tahkimata engel olmuşlardır.

Topçularımızın attığı bir mermi Kemikli Limanı'ndaki düşman kruvazörüne isabet edince limandan kaçmıştır.⁶²⁶

9 Ekim:

Anafartalar'da bugün sol cenahımıza ateş açan düşman bataryaları mukabil topçu ateşlerimizle tahrip edilmiştir.⁶²⁷

10 Ekim:

Topçularımız bugün Kireçtepe'nin kuzey kısmında görülen düşman torpidosuna karşı yaptığı ateş sonucu bir mermi isabet ettirmişlerdir. Buna karşılık bir zırhlı ve torpido 10 dakika kadar bataryalarımıza ateş açmışlardır.

Öğleden sonra düşman siperi altında tarafımızdan patlatılan bir lağam ile siperdeki düşman askerinin bir çoğu telef olmuştur. Sağ kalanlar ise siperden kaçmışlardır.⁶²⁸

11 Ekim:

Bugün Büyük Kemikli civarında düşman ordugahı topçularımız tarafından ateş altına alınarak bir hayli telefata verdirilmiştir.⁶²⁹

Çanakkale muharebesinden vazgeçiyorlar... Gazetelerde bu konuyla ilgili haberler çıkmaya devam ediyor. Vazgeçmelerindeki sebeplerden biri Sırbistan ve Bulgaristan'a karşı gelmek için büyük askeri kuvvete ihtiyaç duymaları. 300 bin asker. Bunu sağlamak için Gelibolu'daki askeri çekmesi gerekir. Ya Çanakkale'den

⁶²⁵ Tanin, 7 T. evvel 1915, S. 2445, s.1

⁶²⁶ İkdam, 9 T. evvel 1915, S. 6698, s.1

⁶²⁷ Tanin, 11 T. evvel 1915, S. 2449, s.1

⁶²⁸ Tanin, 12 T. evvel 1915, S. 2450, s.1

⁶²⁹ Tanin, 13 T. evvel 1915, S. 2451, s.1,

vazgeçecek ya da tehdit eder duruma getirecektir. Umum-i Harbiye Gelibolu'da başarılı olunamadığından bundan vazgeçilmek fikrini savunmaktadır. Bu arada halk da bu fikre karşı harbiye tarafından hazırlanmıştır.⁶³⁰

Sırbistan'a gönderilmek üzere Mısır ve Gelibolu cephelerinden 100 bin asker çekme konusu da gündeme gelmiştir. İtalyanların da aynı maksatla Arnavutluk'a 40 bin kuvvet göndereceği konuşulmaktadır. Selanik'e çıkarılacak askerlerin Sırp-Bulgar hududunu koruması planlanmaktadır.

Bütün bu planların konuşulması artık Çanakkale hareketinin sonuna yaklaşıldığının habercisidir. Gelibolu Yarımadası'na gömülen binlerce düşman askerinden sonra buradan çekilme planları yapılmaktadır. Hezimetini kabul ediyorlar.⁶³¹

12 Ekim:

Bugün tarafımızdan atılan top bombalarıyla düşmana mühim zaiyat verdirilmiştir.

Bu arada Londra'dan bildirilen haberlere göre Gelibolu'daki hareketin durdurulması kararının alınmasının Mısır ile Hindistan'da bir aks yaratacağı beyan olunmaktadır.⁶³²

13 Ekim:

Anafartalar'da bugün bir düşman tayyaresi ateşlerimizle sakatlanarak Tuzla Gölü'nün doğusuna düşürülmüştür. Topçu ateşlerimizle tayyare tahrip edilmiştir.⁶³³

14 Ekim:

Bugün sadece aralıklarla top, tüfek ve bomba atışları olmuştur.

Kanada'dan bildirildiğine göre Kolombia eyaleti ahalisinden 9000 asker Çanakkale'de telef olmuştur ve bu durum eyalette büyük tesir uyandırmıştır.⁶³⁴

Çanakkale hareketi hakkında nasıl bir vaziyet alınacağı konusunda İngilizler'de münakaşalar devam etmektedir. İngiltere hükümeti Gelibolu Yarımadası'nı tahliye veya orada iyi bir vaziyet oluşturmak şıklarından hangisini tercih edeceğine dair

⁶³⁰ İkdam, 12 T. evvel 1915, S. 6701, s.1

⁶³¹ İkdam, 12 T. evvel 1915, S. 6701, s.1

⁶³² Tanin, 14 T. evvel 1915, S. 2452, s.1

⁶³³ Tanin, 15 T. evvel 1915, S. 2454, s.1

⁶³⁴ Tanin, 16 T. evvel 1915, S. 2454, s.1

karar verememektedir. Yarımadanın tahliyesi durumunda buradaki Osmanlı askerinin serbest kalacağı hesapları yapan hükümet bu kuvvetlerin diğer cephelere kaydırılacağına farkındadır. Burada kalıp müdafa vaziyeti halinde olması ise Gelibolu'daki kuvvetlerin hezimetini demek olacaktır. Şu durumda İngiltere ne yapacağını bilmez bir haldedir.⁶³⁵

17 Ekim:

Düşman gemi ve kara toplarıyla mevzilerimize karşı dün yaptığı taarruzdan bir sonuç alamamıştır. Bugün ise keşif kolları müsademesiyle aralıklı olarak top ateşinden başka bir hadise olmamıştır.⁶³⁶

18 Ekim:

17 – 18 Ekim gecesi yine keşif kollarımız Anafartalar mıntıkasında başarılı olmuşlardır. Düşman kuvvetlerini dönmeye mecbur etmişler ve önemli bir miktarda da zayıat verdirmişlerdir.⁶³⁷

19 Ekim:

Anafartalar'da tahkimatla meşgul olan düşman kıtalarıyla Kireçtepe'ye atışlar yapan bir torpidosu topçularımız tarafından açılan ateş sonucu etkisiz hale getirilmiştir.⁶³⁸

Çanakkale'deki Osmanlı askeri yalnız müdafa konusunda başarılı değildir, aynı zamanda taarruz ve bilhassa süngü hücumlarında çok başarılıdır. Gelibolu Yarımadası'ndaki kara harekâtı sırasında bunun en güzel örneklerini sergilemiştir. Kocaçimen mevkisine bir fırka kadar asker ihraç eden İngilizlere karşı müthiş bir hücumla karşı koyan Osmanlı askeri onları sahile kadar sürmüştür. Bu en basit bir örnektir.

Osmanlı askeri en ziyade İngilizlere karşı kin beslemektedir. İngilizlere esir düşüp kaçma fırsatı bulan bir Osmanlı askerinin anlattıklarına göre 3 gün susuz kalmıştır. Oysa Osmanlı askerlerinin esir aldığı İngilizlerin neler yaşadığını daha önce anlatmıştık. Onlar esir olmayı savaşmaya tercih ettiklerini, kendilerine çok iyi davranıldığını anlatmışlardır.

⁶³⁵ İkdam, 15 T. evvel 1915, S. 6704, s.1

⁶³⁶ Tanin, 19 T. evvel 1915, S. 2457, s.1

⁶³⁷ Tanin, 20 T. evvel 1915, S. 2458, s.1

⁶³⁸ İkdam, 21 T. evvel 1915, S. 6710, s.1

Gelibolu'nun doğal şartları müttefik askerleri çok zorlamıştır. Dağlık arazide savaşmaya alışık olmadıklarından dolayı büyük zorluklara katlanmak durumunda kalmaktadırlar.⁶³⁹

22 Ekim:

Dünkü mevzi ateş muharebelerinden başka bu günde düşman siperlerinde topçularımız önemli surette tahribat yapmışlardır.

Gelibolu'daki İngiliz askerlerinin salgın hastalıkları devam etmektedir. En çok asker zayıfına sebep olan dizanteri hastalığının son günlerde azaldığı bildirilmiştir.

Dün ayrıca düşman tarafından Azmakdere vadisinde tesis edilen barikat topçularımızın ateşleriyle döğülmüş ve orada bulunan 3 makineli tüfek tahrip edilmiştir.⁶⁴⁰

23 Ekim:

Anafartalar'da keşif kollarımız, düşman keşif kollarını pusuya düşürerek öldürmüşler, kalanları ise siperlere geri dönmeye mecbur etmişlerdir.⁶⁴¹

26 Ekim:

Birkaç günden beri hafif piyade ve topçu ateşlerinden başka hadise olmamıştır. Bugün keşif kollarımız düşman siperlerine yaklaşarak tahkimatla meşgul düşman askerlerinin bir kısmını bomba taarruzlarıyla telef etmiş ve tahkimata engel olmuşlardır. Düşmanın bazı siperlerde bulunan tel örgülerini de söküp getirmişlerdir.⁶⁴²

27 Ekim:

Epey zamandır tesirsiz mevzi muharebeleri ve piyade topçu ateşlerinden başka bir muharebe olmamaktadır. Düşman hastane gemilerini hastane çadırlarıyla müessesatını her türlü nakliyat ve askeri amaçlar için siper olarak kullanmaya devam etmektedir. Küçük Kemikli'de Salib-i Ahmer işaretini taşıyan hastane çadırları

⁶³⁹ Berliner Tageblatt, (Tanin, 24 T. evvel 1915, S. 2458, s.1)

⁶⁴⁰ Tanin, 24 T. evvel 1915 İkdâm, 23 T. evvel 1915 6712 s.1

⁶⁴¹ İkdâm, 25 T. evvel 1915, S. 6714, s.1

⁶⁴² İkdâm, 28 T. evvel 1915, S. 6717, s.1

önünde talim yapan İngilizlerin, talim sonunda bu çadırlara girdikleri pek açık bir şekilde görülmüştür.⁶⁴³

28 Ekim:

Anafartalarda bataryalarımız bomba ateşleriyle düşmanın cephaneliğine bir isabet meydana getirmiştir ve cephanelik ateş almış on beş dakika kadar devam etmiştir. Topçularımız tesirli ateşleriyle tahkimatla meşgul düşman askerini dağıtmıştır. Bu ateşlerimize karşı düşman topçusunun mukabelesi sonuçsuz kalmıştır.⁶⁴⁴

29 Ekim:

Bugün topçularımız bir düşman nakliye gemisinin baş tarafına bir mermi isabet ettirmişlerdir. Nakliye gemisi isabetin ardından kesif bir duman içinde sahilden çekilmek zorunda kalmıştır.⁶⁴⁵

1 Kasım:

Dün dahi devam eden mevzi ateş muharebesi olmuştur. Düşmanın Kemikli Limanı açıklarındaki bir fırkası da tesirsiz surette ateşe katılmıştır. Anafartalar bölgesinin batısında fırtınadan karaya oturan bir römorkör ile 3 duba topu ateşlerimizle daha çok hasarsa uğramışlardır.⁶⁴⁶

4 Kasım:

İki gündür cephedeki durumda bir değişiklik olmamıştır. Karşılıklı ateş muharebesi devam etmiştir. Anafartalar'da tahkimatla meşgul olan düşman askerleri keşif kollarımızın bomba ateşleriyle tahkimatı bırakmak zorunda kalmışlardır. Dün Kemikli Limanı'nda bulunan bir düşman savaş gemisi topçu ateşlerimizle limandan ayrılmaya mecbur olmuştur. Atılan mermilerden üç tanesi zırhlıya ve bir tanesi de civarındaki nakliye gemisine isabet etmiştir. Nakliyat gemisinde merminin tesiriyle yangın başlamıştır. Bir römorkör yedeğinde batıya doğru çekilmiştir. Talim yapmakla meşgul bir düşman bölüğü üzerine topçularımız tarafından ateş açılmıştır.

⁶⁴³ Tanin , 29 T. evvel 1915, S. 2467, s.1

⁶⁴⁴ İkdam , 30 T. evvel 1915, S. 6719, s.1

⁶⁴⁵ Tanin , 31 T. evvel 1915, S. 2469, s.1

⁶⁴⁶ Tanin , 3 T. sani 1915, S. 2472, s.1

Düşman askerleri top ateşinin tesirinden uzak kalmak için o mahale hemen Salib-i Ahmer bayrağı çekmişlerdir. Bu durum suiistimallerine başka bir örnektir.⁶⁴⁷

5 Kasım:

Topçularımız bugün Küçük Kemikli'deki düşman cephane deposunu tahrip etmiştir.⁶⁴⁸

6 Kasım:

Anafartalar'da Kemikli Limanı'nda karaya oturan düşman torpidosu ile bir nakliye gemisi topçularımız tarafından ateş altına alınarak her ikisine de isabetli ateşler yapılmıştır. Nakliye gemisi duman içinde uzaklaşmıştır. Bugün bir düşman tayyaresi de öğleden sonra ateşlerimizle sakatlanmış ve Küçük Kemikli civarında denize düşürülmüştür. Topçularımızın ateşleriyle daha da tahrip edilmiştir. Düşürülen tayyarenin enkazının sahildeki hastane çadırlarının yanına çekildiği görülmüştür. Bu mıntıkada üç düşman zırhlısı ve bir torpidosu ateş muharebesine katılmıştır.⁶⁴⁹

7 Kasım:

Anafartalar'da topçularımız bugün de başarılı atışlar yapmıştır. Topçularımızın attığı mermilerden biri Birnartep'e'deki düşman bataryasının bir topuna isabet etmiştir. Cephaneliğinde de patlama meydana gelmiştir. Bu mıntıkada piyade ve topçu ateşi ile bomba endahı devam etmiştir.⁶⁵⁰

8 Kasım:

Topçularımız bu gün düşmanın Azmakdere yakınlarındaki büyük bir topunu ve Mestantepe'nin kuzeyinde bulunan bomba mahallini tahrip etmiştir.⁶⁵¹

9 Kasım:

Kemikli Limanı'nda bulunan üç düşman nakliye gemisi bugün topçu askerlerimizle sahilden uzaklaştırılmıştır. Bunun dışında karşılıklı ateş muharebesinden başka kayda değer bir hareket olmamıştır.⁶⁵²

⁶⁴⁷ Tanin, 6 T. sani 1915, S. 2475, s.1

⁶⁴⁸ Tanin, 7 T. sani 1915, S. 2476, s.1

⁶⁴⁹ Tanin, 8 T. sani 1915, S. 2477, s.1

⁶⁵⁰ Tanin, 9 T. sani 1915, S. 2478, s.1

⁶⁵¹ Tanin, 10 T. sani 1915, S. 2479, s.1

10 Kasım:

9-10 Kasım gecesi Anafartalar bölgesinde keşif kollarımız yine iş başına geçmiştir. Düşman kuvvetli keşif kollarıyla yaptıkları karşılaşmalarda onlara zayıf verdirerek mevzilerine kaçmaya mecbur etmişlerdir. Bugün ayrıca düşman iki monitörü Saroz Körfezi sahiline ateş açmışlar ve topçularımızın mukabelesiyle etkisiz hale getirilmişlerdir.⁶⁵³

11 Kasım:

Anafartalar'da Kemikli Limanı'nda görünen düşman gemileri topçu ateşlerimizle limandan uzaklaşmışlardır. Dünde bu limanda karaya oturan bir düşman torpidosu tamamen batmıştır. Karşılıklı yapılan ateş müsademesine denizden kruvazör ile iki monitör de katılmıştır.⁶⁵⁴

12 Kasım:

Mevzi ateş muharebesi bugün de devam etmiştir. Düşmanın iki torpidosu gelerek kara muharebelerine katılmıştır.⁶⁵⁵

13 Kasım:

Bir müddet aralıklarla top ve bomba atışları olmuştur. Bugün ayrıca Saroz Körfezi'nde sahile yaklaşan iki düşman monitöründen birine topçularımızın attığı obus mermilerinden iki isabet görülmüş ve monitörde yangın çıktığından süratle çekilmek zorunda kalmışlar. Diğer monitörler ise topçularımızın ateşiyle uzaklaştırılmıştır.⁶⁵⁶

14 Kasım:

Bugün karşılıklı ateşler devam etmiştir. Kemikli Limanı'nda görülen düşman torpidosu topçu ateşlerimizle sahilden uzaklaşmaya mecbur edilmiştir.⁶⁵⁷

⁶⁵² İkdam, 11 T. sani 1915, S. 6731, s.1

⁶⁵³ Tanin, 12 T. sani 1915, S. 2481, s.1

⁶⁵⁴ Tanin, 13 T. sani 1915, S. 2482, s.1

⁶⁵⁵ İkdam, 14 T. sani 1915, S. 6734, s.1

⁶⁵⁶ İkdam, 15 T. sani 1915, S. 6735, s.1

⁶⁵⁷ İkdam, 17 T. sani 1915, S. 6737, s.1

18 Kasım:

Bir kaç gündün beri Anafartalar bölgesinde karşılıklı topçu ve bomba ateşleri piyade ateşleri aralıklarla devam etmektedir. Bugün ise karşılıklı olarak yalnız topçu muharebesi olurken birkaç düşman zırhlısı da gelerek bu ateşe katılmışlardır. Bu gece ayrıca bölgede fırtına çıkmıştır. Fırtına ve yağmurdan dolayı düşmanın iki iskelesi yıkılırken bir istimbotu ve 9 büyük sandalı da karaya oturmuştur.⁶⁵⁸

19 Kasım:

Anafartalar'da bugün bir keşif kolumuz düşman kuvvetlerini tard etmiş bin kum torbasıyla bir miktar da kazma kürek almıştır.

Koyun Limanı'nda bir düşman römorkörü karaya oturmuştur. Bu römorkör bir istihkâm müfrezemiz tarafından atış yapan bir düşman torpidosuna da topçularımızın attığı mermilerden biri isabet etmiştir.⁶⁵⁹

21 Kasım:

Anafartalar'da dün devam eden topçu atışları bu günde bomba endahıyla devam etmiştir. Bugün sağ cenahta çıkarılan keşif kollarımız düşmanı yeniden tesise çalıştığı bir kısım siperlerini tahrip etmişlerdir. 500 adet kum torbası ile tel örgüler ele geçirilmiştir.⁶⁶⁰

24 Kasım:

Bir iki gündür Anafartalar bölgesinde aralıklı olarak devam eden topçu ateşlerinden başka bir hareket olmamıştır. Bugün düşmanın makineli tüfek mevzisi ve bomba mevzileri topçularımız tarafından tahrip edilmiştir. Düşmanın Kireçtepe istikametine doğru götürmek istediği büyük çaplı bir topçu ve toparlağı tesirli şekilde tarafımızdan ateş altına alınmıştır. Topun çevresindeki asker ve hayvanların çoğu telef edilmiştir. Böylece düşman topun yerini değiştirme teşebbüsünde başarısız olmuştur.⁶⁶¹

⁶⁵⁸ Tanin , 20 T. sani 1915, S. 2489, s.1

⁶⁵⁹ Tanin , 21 T. sani 1915, S. 2490, s.1

⁶⁶⁰ İkdam, 23 T. sani 1915, S. 6743, s.1

⁶⁶¹ Tanin , 27 T. sani 1915, S. 2496, s.1

26 Kasım:

Bugünde topçularımız başarılı atışlar yapmışlardır. Karakoldağ civarında bulunan düşman topçusu susturulmuştur. Ayrıca Kemikli Limanı'nın güney kısmında açıkta görünen kıtaatıyla nakliye kollarını da tesirli ateşleriyle kayıplar verdirerek dağıtmışlardır.⁶⁶²

27 Kasım:

Anafartalar'daki düşman askerleri topçularımız tarafından ateş altına almaya devam etmektedir. Düşman askerleri bu topçularımıza iki zırhlı ve bir monitörün iştiraki ile karşılık verirken bazı mevzilerimize ateş açmışlardır. Öğleden sonra Kemikli Limanın da bu iki düşman zırhlısı ve kara topçularının ateşleri neticesiz kalmıştır.⁶⁶³

28 Kasım:

Topçularımız bugün açıkta görünen düşman askerlerine karşı ateş açmışlardır ve ateşlerimiz sonucu düşman kuvvetleri dağılmışlardır. Düşman topçusu bu hareketimize hiçbir karşılık verememiştir.⁶⁶⁴

30 Kasım:

Keşif kollarımız Anafartalar bölgesinde bugün de hareketli ve başarılı bir gün geçirmişlerdir. Düşman siperlerinden bir kısım tel örgüyü kesip getirdikleri gibi birkaç tane de esir almışlardır. Düşman kara ve gemi toplarıyla çeşitli istikametlerde bir müddet ateş açmıştır. Topçularımız bu ateşlere karşılık vermişler ve açıkta görünen düşman askerlerini ordugâh ve cephanesini ateş altına alarak tahrip etmişlerdir.⁶⁶⁵

1 Aralık:

Düşman iki zırhlısıyla Anafartalar bölgesindeki kara ateşlerine katılmış ve mevzilerimize ateş açmışlardır. Topçularımız düşmanın kara toplarına başarılı bir şekilde karşılık vermişlerdir. Ayrıca topçularımız şiddetli ateşleri ile bir kısım düşman siperlerine ve açıkta görünen düşman askerlerine önemli zararlar vermiştir.

⁶⁶² İkdâm, 28 T. sani 1915, S. 6748, s.1

⁶⁶³ Tanin, 29 T. sani 1915, S. 2498, s.1

⁶⁶⁴ İkdâm, 30 T. sani 1915, S. 6750, s.1

⁶⁶⁵ İkdâm, 2 T. sani 1915, S. 6752, s.1

Bu gün ayrıca Saros Körfezi'nin kuzey sahilinde Erice Burnu'nun 3 km. batısında karaya oturan düşman torpidosuna tayyaremiz tarafından taarruz edilmiştir. Renk şekil ve işaretleri itibariyle hastane gemisi olarak tanıtılan Reşit Paşa Vapuru üzerine bu gün düşman tayyaresi tarafından bomba atılmıştır. Ancak bir zarar olmamıştır. ⁶⁶⁶

2 Aralık

Bazen aralıklarla bazen de sürekli olarak devam eden muhabereelerde düşman birkaç kruvazörle de desteklemeye çalışmıştır. Topçularımız düşmanın Küçük Kemikli'ye giden iki bölük piyadesini dağıtmayı başarmıştır. Büyük Kemikli'de ise düşman ordugahında yangın çıkarılmıştır. Ayrıca Lalebaba Tepe civarındaki düşman bataryasının cephaneliği havaya uçurulmuştur. Azmakdere'nin güneyinde bulunan düşmanın ağır bataryası şiddetli top ateşlerimiz altında sükuta mecbur olmuştur. Düşman gemilerinin ateşlerinin desteklemek üzere harekete geçen düşman tayyaresine karşı tarafımızdan bir tayyare taarruzu yapılmış ve düşman tayyaresi yere indirilmiştir. ⁶⁶⁷

3 Aralık

Karadan ve denizden devam eden düşman ateşleri topçularımızın şiddetli mukabelesiyle tesirsiz bırakılmıştır. Kemikli Limanı'nda bulunan nakliye gemisine de bir mermi isabeti olmuştur. Bunun üzerine karaya oturan gemiyi gören diğer bir düşman torpidosu limandan çekilmiştir.

Saros Körfezi'nden Kavakköprü istikametine doğru ateş açan bir düşman zırhlısına da baştarafına ve ortasına 4 mermi isabet ettirilmiştir. Bunun üzerine zırhlı ateşi kesip uzaklaşmıştır. Bu körfezden adalara yaklaşmak isteyen bir düşman torpidosu ateşlerimizle kaçırılmıştır. ⁶⁶⁸

4 Aralık:

Anafartalar'da topçularımız düşmanın kara ve gemi toplarına şiddetle karşılık verirken piyade ve topçu mevzilerini de tesirli bir surette ateş altına almışlardır. ⁶⁶⁹

⁶⁶⁶ İkdam, 3 K. evvel 1915, S. 6753, s.1

⁶⁶⁷ Tanin, 4 K. evvel 1915, S. 2503, s.1

⁶⁶⁸ Tanin, 5 K. evvel 1915, S. 2504, s.1

⁶⁶⁹ İkdam, 6 K. evvel 1915, S. 6756, s.1

5 Aralık:

Topçularımız bu günde Anafartalar da düşmana zor anlar yaşatmışlardır. Bölgede düşmanın tahkimatla meşgul olan askerlerini hafif ve ağır bataryalarını tesirli bir surette ateş altına almışlardır.⁶⁷⁰

6 Aralık:

Bugün düşman gemi toplarının da katılımıyla Anafartalar'da mevzi muharebesine karışmıştır ve topçularımızda buna karşılık vermişlerdir.⁶⁷¹

7 Aralık:

Anafartalar da bugün düşmanın bazı toplu kıtalarıyla bataryaları ve Suvla Limanı'nda bulunan nakliye gemisi topçularımızın tesirli ateşleri altında kalmıştır. Düşman kıtaatı zayiata uğrarken nakliye gemileri de çekilmeye mecbur kalmıştır.⁶⁷²

9 Aralık:

Anafartalar bölgesinde düşman bugün Kemikli Limanı'na getirdiği zıhlılarıyla mevzilerimize karşı bir müddet ateş açmıştır. Topçularımızın bu ateşlere karşılık vermesi sonucu düşman siperlerinde ve topçu mevzilerinde hasarlar meydana gelmiştir. Ayrıca Kemikli İskelesi'ne isabet eden iki mermi orada telefata ve karışıklık meydana getirmiştir. Bu muntıkada dün gece düşman tarafından 5 lağam patlatılmıştır. Ancak bu lağamlardan 3 tanesi tamamıyla kendi siperleri altında patlamış ve tesirsiz mesafede patlayan lağamlar ise bize 5 – 10 yaralı ve şehitten başka zarar vermemiştir.⁶⁷³

10 Aralık:

Bölgedeki topçu muharebesi bugün de devam etmiştir. Topçularımızın ateşleriyle Kemikli Limanı'nda bir düşman nakliye gemisine iki mermi isabeti olmuştur. Ayrıca bir düşman zırhlısı da bu ateşlerimizin sonucu isabet almıştır.⁶⁷⁴

⁶⁷⁰ Tanin, 7 K. evvel 1915, S. 2506, s.1

⁶⁷¹ Tanin, 8 K. evvel 1915, S. 2507, s.1

⁶⁷² Tanin, 9 K. evvel 1915, S. 2508, s.1

⁶⁷³ Tanin, 11 K. evvel 1915, S. 2510, s.1

⁶⁷⁴ Tanin, 12 K. evvel 1915, S. 2511, s.1

11 Aralık:

Bir iki gündən beri Kemikli Limanı'na gələn düşmən zırhlıları bugün də yinə aynı yerdədir. Aldıkları isabəttən və uğradıkları zayıttan dərslər almış olsalar gərəkir, limanda bulunan bir kaç düşmən zırhlısı balon yardımıyla mevzilərimize və Dursun Köyü'ndə bulunan hastanemizə atəş açmışlardır. Bu atəş sonucu hastanemizde bulunan 7 əskər şəhit olarkən bir əskər də yaralanmışdır. Mevzilərimize qarşı yapılan hərəkətə Ece Limanı'nın kuzeyində bulunan bir düşmən torpidosu ilə monitörü də katılmışlardır.⁶⁷⁵

12 Aralık:

Bugün Anafartalar'da düşmən zırhlıları balon yardımıyla bir müddət mevzilərimize atəş açmışlardır. Topçularımız bilməkəbələ qarşılıq verərək düşmən siperlərinə və bataryalarına qarşı atəş etmişlərdir.⁶⁷⁶

13 Aralık:

Anafartalar'da topçularımız bugün düşmən mevzilərini və Kemikli Limanı'nda bulunan gəmilərini atəş altına almışlardır. Limanda bulunan gəmilər bu təsirlə daha fazla kalamayaraq uzağa çəkilmişlərdir. Düşmən topçusu hiçbir şəkildə qarşılıq verəmemiştir.⁶⁷⁷

14 Aralık:

Anafartalar bölgəsində top və torpil endahı bu gün də davam etmişdir. Kemikli Limanı'nda barınmaq istəyən düşmən gəmiləri topçu atəşlərimizlə limandan kaçırlmışdır.⁶⁷⁸

15 Aralık:

Geçən günlərə nispetən atəş müharəbəsi və özəlliklə bomba endahı hafif keçmişdir.⁶⁷⁹

⁶⁷⁵ Tanin, 13 K. evvel 1915, S. 2512, s.1

⁶⁷⁶ İkdam, 14 K. evvel 1915, S. 6764, s.1

⁶⁷⁷ İkdam, 15 K. evvel 1915, S. 2565, s.1

⁶⁷⁸ Tanin, 16 K. evvel 1915, S. 2515, s.1

⁶⁷⁹ Tanin, 17 K. evvel 1915, S. 2516, s.1

16 Aralık:

Bugün bölgede aralıklarla yalnız topçu muharebesi olmuştur. Topçularımızın mukabelesiyle Anafartalar'da düşman topçusu susturulurken bir makineli tüfeği de tahrip edilmiştir. Ordugahlarında da yangın çıkarılmıştır.⁶⁸⁰

17 Aralık:

Anafartalar'da bugün karşılıklı topçu muharebesi aralıklarla devam etmiştir. Düşman tarafından bölgede iki lağam patlatılmıştır. Bu lağamlardan birinin geri püskürmesiyle düşmanın kendi siperinde tahribat olmuştur. Patlatılan diğer lağamın bize bir zararı olmamıştır. Bu mıntıkada çıkarılan keşif kollarımız tarafından düşman siperlerinde bir çok kasatura, fişenk ve bir çok harp edevatı ele geçirilmiştir.⁶⁸¹

19 Aralık:

Dün karşılıklı top ve bomba ateşleri devam etmiştir. 18 – 19 Aralık gecesi ve bu sabah ise düşman mevzilerine karşı şiddetli top ateşlerimiz olmuştur. Düşman bu ateşlerin tesiriyle kuzey bölgesinde ilerleyemeyeceğini artık anlamıştır. Bugün son alınan karargah raporlarına göre bölgede düşman askeri kıtaatımız tarafından sahile kadar takip edilmiştir. Bölgede artık düşman askeri bulunmadığı bilinmektedir. Kıtaatımızın takibiyle pek çok ganimet de ele geçirilmiştir. Anafarta'da düşmanın önemli istinad noktaları zapt olunmuştur.

Karargâhtan alınan bu haberlerden sonra şehirde bir müjde dolaşmaya başlamıştır. İstanbul da sanki bir bayram vardır. Akşam gazeteleriyle birlikte haberler tüm şehre duyurulmuştur. Anafarta ve Arubunu'nda bir tek düşman askeri bile kalmamıştır. Topçumuzun iki gün aralıksız süren ateşlerinden sonra düşman şaşırıp kalmıştır. Aylardan beri gücünü tecrübe ettiği Türk süngüsünün parıldamaya başladığını gören düşman kaçmaktan başka bir çare bulamamıştır.⁶⁸²

Düşman kaçarken bir çok eşya, silah bırakmıştır. Bunlar yavaş yavaş toplandığı içinde sayısı miktarı henüz tespit olunamamıştır. Düşmanlarımız kaçarken

⁶⁸⁰ Tanin, 18 K. evvel 1915, S. 2517, s.1

⁶⁸¹ Tanin, 19 K. evvel 1915, S. 2518, s.1

⁶⁸² Tanin, 21 K. evvel 1915, S. 2520, s.1

biraktıkları malzemeleri kullanılmaz hale getirmek için gemilerle bunlara ateş açmışlarsa da başarılı olamamışlar.⁶⁸³

22 Aralık:

Birkaç günden beri Anafartalar bölgesinde askerimiz hummalı bir çalışma içerisinde ama bu savaş çalışması değildir artık. Düşmandan geriye kalanların toplanması ve miktarının belirlenmesi çalışmalarıdır. Düşman askerlerinin ne kadar zayıf olduğu de anlaşılmamıştır. Çünkü düşmanın vapurlarına kaçtığı 19 – 20 Aralık gecesi hava sisli olduğundan tam olarak bir şey görülemedi. Aslında bu düşman kuvvetleri için bir sevinç kaynağı olmalıdır. Eğer o gece sis olmasaydı kaçan düşman askerlerini sahile kadar takip eden kuvvetlerimiz onların tamamını beklide denize dökceklerdi.

Bu gün daha kuzeye Saroz Körfezi'ne yaklaşmak isteyen beş düşman topidosu ve bir kruvazötör topçularımızın ateşleriyle uzaklaşmışlardır. Atılan mermilerden biri kruvazöre isabet etmiştir.⁶⁸⁴

23 Aralık:

Düşmandan kalan ganimetler toplanmaya devam edilmektedir. Bu arada İngiltere de Avam Kamarası'nda tartışmaya devam etmektedir. Askoyt ordunun 1 milyondan fazla kaybının olduğunu ve noksanları temin, cepheleri takviye için pek çok askere muhtaç olduklarını söylemiştir. Ayrıca Anafartalar'dan Suvla Limanı'ndan kaçış ile ilgili olarak bunun askeri ve bahri müşavirlerin kararı General Monrö ve Lord Kitchner'in mevzileri teftişi üzerine olduğu söylenmiştir. Görüldüğü üzere sayın Askoyt hala yenilgilerinin tam farkında değildir. Çekilmek kendi kararlarıdır. Türk askeri onları çekilmeye hatta kaçmaya zorlamamıştır. Askoyt Avam Kamarası'nda bunları söylerken asker toplama konusunda gönüllü usulünden vazgeçilip geçilmeyeceği konusunda net bir şey söylememiştir. Mecburi askerlik düşünülmektedir. Bu ise İngiliz halkını daha da karıştıracaktır. O gün ayrıca neden İngiliz askerlerinin aylarca Gelibolu cehenneminde bırakıldığı, madem böyle çekilme kararı verilecekti neden bu kadar fedakarlığa katlanıldığı da sorgulanmıştır.⁶⁸⁵

⁶⁸³ Tanin, 22 K. evvel 1915, S. 2521, s.1

⁶⁸⁴ İkdam, 24 K. evvel 1915, S. 6774, s.1

⁶⁸⁵ Tanin, 25 K. evvel 1915, S. 2524, s.1

24 Aralık:

Bu gün öğleden önce Saroz Körfezi'ne sokulmak isteyen bir düşman kruvazörüne topçularımız tarafından ateş açılarak 3 mermi isabet ettirilmiş ve kruvazör uzaklaştırılmıştır. Öğleden sonra ise Kireçtepe ve Büyük Kemikli'ye bir kruvazör ve bir torpido tarafından birkaç mermi atılmıştır. Bu sırada tarafımızdan atılan mermilerle torpidoya isabet görülmüştür.⁶⁸⁶

26 Aralık:

Anafartalar'da düşman terk ettikleri mevzilere karşı bugün bir kruvazörü ile birkaç mermi atıp çekilmiştir. Büyük Kemikli sahilinde karaya oturan düşmanın nakliye gemileri 5 bin ton hacminde 4 adettir.

İngilizler Anafartalar ve Arıburnu bölgesinden çok az zayıyla kuvvetlerini kurtarmış olmalarını başarı olarak ilan etmişlerdir. İngilizler her taraftaki başarısızlıklarını, başarı olarak göstermeye alışmış olduklarından bu tarz beyanlarına şaşırılmamakta gerekmektedir. Ayrıca İngilizler savaş boyunca Salib-i Ahmer işaretini suistimal etmişlerdir. Bu kadar az zayıyla kurtulmalarını da yine bu işarete borçludurlar. Çünkü Osmanlı askeri bu işaretli gemilerle asker nakliyatı yapıldığını bildiği halde yinede de onlara ateş açmamışlardır. Oysa kendileri tam tersine hatırlanacağı üzere Reşit Paşa hastane gemimize ateş açmışlardır.⁶⁸⁷

29 Aralık:

Bugün düşman bir zırhlısı ve bir torpidosu ile Anafartalar mıntikasına birkaç mermi atarak çekilmiştir. Bu arada düşmanın kaçarken terk edip gittiği malzemenin bir kısmının hesabı yapılmıştır. Bir kısmının tespiti de henüz tamamlanmamıştır. (Bkz. Arıburnu, 29 Aralık)⁶⁸⁸

5 Ocak:

2 Ocak tarihi ile karargahtan alınan haberlere göre Anafartalar'da askerlerimizin eline geçen ganimet son günlerde elde edilenlerin 3 misline ulaşmıştır. Düşmanın toprağa gömdüğü birçok tüfek, bomba, mühimmat, konserve ve sandıkları, birçok

⁶⁸⁶ Tanin, 26 K. evvel 1915, S. 2525, s.1

⁶⁸⁷ Tanin, 28 K. evvel 1915, S. 2527, s.1

⁶⁸⁸ Tanin, 31 K. evvel 1915, S. 2530, s.1

pirinç çuvalları zahire parça parça çıkarılmaktadır. Variller içinde çok miktarda asetilin bulunmaktadır. Düşman askerleri kaçarken zaman bulamadıklarından bu malzemelere zarar verememişlerdir. Un çuvallarının az bir kısmını yırtmışlardır. Ayrıca düşman kuvvetlerinin kaçışları sırasında çöken siperlerinin altından da pek çok malzeme çıktığı görülmektedir. Askerlerimiz bir taraftan ganimetleri toplarken diğer taraftan da düşman askerlerini defnetmekle uğraşmaktadır. Çünkü bu ölümler üzerine sadece birkaç kürek toprak atılıp bırakılmışlardır. Düşman lağamlarında yığınlarla kereste kalmıştır. Bugün bir düşman kruvazörü Anafarta sahilinde uzun süre dolaşarak terk edilen sahayı incelemiştir.

Anafartalar bölgesinde bulunan muhabirimizin bugün cephede dolaşırken çıkarılan ganimetler hakkında verdiği bilgilerle düşmanın ne kadar telaşlı ve korku içinde kaçtığını anlamak mümkündür. Çünkü hiçbir şeyini yanına almamıştır. İngilizlerin kaçarken güya kurnazlık ederek bir levha ile hela olduğunu yazdıkları mahallelerde sandıklar içinde 800 obus mermisi, biri dinamitle parçalanmış, diğeri sağlam iki top, her birisi 100 lira değerinde 15 yeşil çadır bezi, 6000 bisküvi, çay ve konserve dolu kutular ortaya çıkmıştır. Yine bu mntıkada değeri 20 liralık 10 tulumba, birçok lastik boru, 100 lerce kazma, kürek, balta, 100 lerce madeni su varili, 15 adet vantilatörlü portatif demirci uçağı, çeşitli yerlerde terkedilmiş kuvvetli 20 ester 50 lastik tekerlekli hasta arabası, 2 kalvanizli hasta karyolası bulunmuştur. Hala da arama ve tespit çalışmaları devam etmektedir. Karada olduğu gibi denizde birkaç kulaçlık mesafe içinde de çalışmalar yapılmaktadır. Burada obuslar ve vesair toplar bulunması ihtimali vardır.⁶⁸⁹

7 Ocak:

Anafartalar'ın Kireçtepe, Kemikli mntıkalarında bugün son elde edilen ganimet listesi şöyledir:

Beheri 250 lira kıymetinde ve 60 kişi istabında 100, beheri 25 lira kıymetinde 200 mahruti çadır, zeminlik üzerlerini örtmek için 10 bin sac levha, 2000 oluklu çinko, 4 motosiklet, 2 obus, 2 sahra topu, 150 varil makine yağı, 500 Hint askerlerine ait balta, düşman yalnız bu mntıkada asgari olarak 1 milyon kum torbası, 1 milyona yakın kutu et, reçel, süt, kutu konserveler bırakmıştır. Açıkta parça parça çıkarılan

⁶⁸⁹ Tercüman-ı Hakikat, 3 K.sani 1916, S. 12469, s.1, 6 K.sani 1916, S. 12472 s.1

cephane, tüfek, ağır obus mermilerinin miktarı artmaktadır. Bunlardan başka 100 adet seyyar çifte mazgallı kalkanlar, erzak sandıkları, üzerine örtmek için pek büyük muşambalar 30'u aşkın köprü tombazı, 300 tombaz malzemesi, 400 körü döşemesi, sahilde 550 tonluk batırılmış gemiler, 20 demir duba, mavene, sandal, 500 parça yeni elbise, birçok sıhhiye malzemesi bulunmuştur.

Bugün gezilen saha küçük bir yer olmasına rağmen elde edilen ganimetler büyük miktardadır. Bu arada bu sabah düşmanın bir tayyare filosu faaliyet göstermek istemiş ancak topçu mevzilerimizin şiddetli ateşine maruz kalmıştır. Bu sırada düşmanın bir kruvazörü de aralıklarla ateş açmıştır.⁶⁹⁰

Gelibolu Yarımadası'nda düşman tarafından tahliye edilen sahayı gezmesi ve burada gördüklerini yazması için bölgeye bir muhabir gönderilmiştir. Cemil Hakkı Bey Çanakkale'ye gittikten sonra ilk mektubunu 8 K.sani'de göndermiştir. Anafartalar bölgesindeki terkedilmiş siperleri gezen muhabir burada gördüklerini anlatmıştır.

16 Kanun-i evvel 1331 tarihiyle yazdığı mektubu bize bölge ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermektedir. Arıburnu ve Anafartalar'da İngiliz askerlerinin kaçarken bıraktıklarını, bölgenin tespitini her gün ayrı bir yeri gezerek anlatmıştır. İngilizlerin en mühim noktalarından biri olan Kayacık Ağılı siperine girmiştir. Bizim cephemize gittikleri zaman daha yüksek bir yerde sağa sola sapan yollardan yürümüşlerdir. Sonunda ileri mevzimize varmışlardır. Top gürültüleri lağam gürültülerinden sonra ortalıkta şimdi ölümler sükuneti dinlemektedirler. Siperlerimizin üzerinden atlayarak tarafeyn siperlerinin ateş mıntikasına doğru yürümeye başlamışlardır. Bu sırada heryeri iyice görmeye çalışmıştır. Tarafeyn siperlerinin 2-3 metreye kadar birbirine yakın olduğunu görmüştür. Bizim siperlerimizin 2-3 metre yakınında düşmanın kullandığı el bombalarının izleri görülmüştür. Bu izleri düşman siperleri yakınında görmemesi tarafımızdan atılan bombaların düşman siperlerinin içine girdiğinin göstergesidir. İngilizlerin bomba fırlatmaktaki ustalıkları burada görülmektedir. Bu konuda Türk askeri ile rekabet edemezler. Her iki tarafın patlattığı lağamların açtığı büyük çukurlara sık sık rastlamışlardır. Düşman askerlerinin bombalarında gaz kullandıkları anlaşılmaktadır. İngiliz siperlerinde gaz rastlanmaması ise bizim medenice bir harp yaptığımızı ispatlamaktadır. Siperlerimizin sağında, solunda, içinde düşmanın

⁶⁹⁰ Tanin, 8 K.sani 1916, S. 2538, s.1

denizden attığı 38'likten en küçüğüne kadar yağdırdığı mermiler görülmektedir. İngiliz siperlerinde ise mermilerimizin olduğu binlerce çukurlar ...

İngiliz siperleri arazinin şekline uygun yapılmıştır. Kazma kürek çalışmasından ziyade kum torbalarından yapılmışlardır. Binlerce kum torbası siper yapımında büyük bir surat ve suhulet temin eder. Siperlerin kenarlarındaki izlerden kazma küreğin keskin olduğu anlaşılmaktadır. Siperler bir manga asker alacak kadar uzun yapılmıştır. Siperlerin derinliği ise bir İngiliz'in boyundan epey uzundur. Ateş edildiği zaman efradın korunması için bir set bulunmaktadır. Ayrıca makineli tüfek ateşlerinin mermilerini koymak için 150 fişek konulacak kadar oyuklar vardır. Siperler de çelik tel örgülere de rastlanması mümkündür. Siperler içinde bizim siperler istikametinde kapatılmış lağam mazgallarına rastlanmaktadır. Lağamlarda bazıları bizim siperlerimize kadar gitmektedir. İngilizler buradan gelip bir çalığın arasından siperlerimize bomba düşürüyorlarmış. İstihkam malzemeleri kullanılarak ne yapmak mümkünse hepsini yapmışlardır. Bütün bu siperler acele ve telaşla bırakıp kaçarken ayaklar altında çiğnenerek ezilmiştir.

Gerek siperler içinde gerekse ateş hattına yakın yerlerde milyonlarca süt, reçel, sebze, boş teneke kutular görülmektedir. Her adımda kırılmış süngüler, parçalanmış tüfekler, elbise parçalarına, çürümüş kunduralar, kanlı şapkalara tesadüf etmişlerdir. Çürümüş el, kol, bacak parçaları, ileri düşmüş İngiliz kafaları, kan lekeleri, gömülmeye vakit bulamadıkları cesetler, yağmurlar sayesinde yüzeye çıkmışlardır. Çünkü cesetler üzerine çok az toprak atmışlardır. Bir taraftan amele kollarımız bu cesetleri gömerken diğer taraftan da çıkarılan ganimetlerle ilgilenilmekte, kaydedilmektedir. Meydanda görülen eşyaların dışında birçok yerde gömülmüş cephe, bomba sandıkları, konserveler bulunmaktadır.

Ekip Kayacıkağılı Sırtı'nı dolaşırken Arıburnu istikametinden düşmanın iki direkli, iki bacalı bir kruvazörü Anafartalar sahili açıklarına doğru gelmiş ve uzun bir süre bu terkedilmiş yeri incelemiştir. İhtimal ki açıklardan Anafartalar'da yatan binlerce İngiliz ölülerini takdiz ediyordu ve ihtimal ki götüremedikleri şeyleri hiç olmazsa uzaklardan olsun son bir kez bakıyordu.

Akşam olduğu zaman tekrar siperler üzerinden atlaya atlaya bir meydana doğru gelmişlerdir. Burada İngilizlerin yeni kunduralarını giymiş dolaşan askerleri ve

İngiliz çadırlarını kurmakla uğraşan bir bölüğü görmüşlerdir. Çadırlar bizimkilere benzese de bunlarda düğme ve ilik yerine yalnız delikler var. Bu delikler birbiri üzerine getirilip bağlanıyor. Giderken yollarda makaralarla ganimet taşıyanlar görülmüştür. Sıra ile hergün bir yer gezilecektir.⁶⁹¹

12 Ocak:

Bugün Kovala istikametinden gelen bir kruvazör Saroz Körfezi'nin kuzey mıntikasına ateş açmak teşebbüsünde bulunmuştur. O civarda bulunan bataryalarımızın karşılık vermesiyle uzaklaşmıştır.⁶⁹²

Gazetenin cepheye gönderdiği muhabir 26 K.evvel 1331 tarihiyle yazdığı mektubunda bu defa Anafartalar bölgesindeki ihraç iskeleleri ve karargahları dolaşarak burada gördüklerini anlatmıştır.

Anafartalar'da sahilde dolaşırken düşmanın 8 tayyaresi çeşitli istikametlere doğru başlarının üzerlerinden uçarak gitmişlerdir. Çift satırlı ve sarı renklidirler. Sesleri uzun müddet kulaklarında uğuldamıştır. Büyük Kemikli Burnu'na doğru sahile geçmişlerdir. Burada pek çok sandallar, gemi enkazları vardır. Biraz ileride düşmanın ihraç iskelelerine ulaşmışlardır. Düşman burada bulunan bazı depoları ateşe vermiştir. Şimdi burası harabeye benzemektedir. Hala dumanlarda çıkmaktadır. Sandıklarla cephaneler, sıhhiye malzemeleri, köprü tonbazları ... hülasa mükemmel bir firarın savaş meydanında istiğmal edeceği ne kadar eşya varsa hepsi mevcuttur. Ötede beride küme küme kok kömürler, dövülmüş arabalar, saman balyaları, hayvan koşumları... Aklınıza ne gelirse mümkün. Kireçtepe istikametinde bir yerde yeşil barakalar... Kenarlarında Salib-i Ahmer işaretleri var. Sıhhiyeye ait olması muhtemeldir.

Civardaki ordugahlarda gezilmiştir. Hepsi kum torbaları üst üste konularak mükemmel kıtalar yapılmış. Vapurlardan çıkarılan kapılar konulmuş. Kemikli Burnu'na giden caddeyi takip etmişlerdir. İskeleden inenlerin önünde birkaç dekovil hattı vardır. Dekovil hattının solunda ambarlar var. Ambarlarda sandıklar dolusu kullanılmamış malzemeler bulunmaktadır. Bunların üzerindeki İngiliz etiketleri bile koparılmamıştır.

⁶⁹¹ Tanin, 9 K.sani 1916, S. 2539, s.3

⁶⁹² Tanin, 13 K.sani 1916, S. 2543, s.1

Dekovil hattı bir rıhtıma bağlanmaktadır. Bir kısmı taştan bir kısmı kum torbalarından yapılmış bir rıhtım. Burada gemi zincirleri, birçok makaralar, yığınlarla eşyalar var. Koyun girişine dalga kıran vazifesini görmek için 2 şilep bırakmışlardır. Getirilen suları taşımak için bir römorkör var. Suları sahilden siperlere kadar taşımak için motorlar ve lastik borular kullanmışlardır. Rıhtım üzeri ve civarında tel halatlar, telgraf telleri, elektrik lambaları, variller bulunmaktadır. Tahliye simitleri sarı renkli üzerlerine balık ağı geçirilmiş kapaklı çelik tahliye balonları, baş aşağı çevrilmiş peksimet, topraklar arasında reçeller, yağ tenekeleri altında gözükmüyor. Koyun sonunda hayvanlar için yapılmış yerler var.

Buradan sonra Kireçtepe'nin sahile yakın taraflarına çıkmışlardır. Saroz Körfezi'ne doğru olan buralarda birçok konserve kutuları, peynir sandıkları vardır. Sahil kenarında açtığı mevziden geçip siperlere doğru gitmişlerdir. İleriye çıkan yollarda siperler arasında dolaşmışlardır. Birçok gazeteler, kitaplar, parçalanmış kağıtlar vardır. Siperler içinde kenarında çürümüş el, kol, bacak, ayak parçaları görünüyor. Cesetleri toprakla örtmek için günler lazımdır.

Kireçtepe'nin birçok defalar kanlı müsademelere sahne olan Arslan Tepe'sine gelmişlerdir. Buradaki düşman siperlerinin tel örgü maniaları içinde firar esnasında tepelene düşman naaşları duruyor. Bir İngiliz askeri sahile doğru uzanmış yatıyor, eli çürümüş bir şekilde uzanmış. Burada gerçekten dehşet verici görüntüler mevcuttur. Buradan bizim cepheye doğru ilerlemişlerdir. Kireçtepe'de bir mevkiye bulunan bu karargahta biraz dinlendikten sonra burada Arslan Tepe ve Kanlıtepe ile ilgili bazı hatıraları yad etmişlerdir. Toplanan ganimet yığınları arasında koşuşan, işlerini yapan askerlerimiz içinde fırka mızıkası bir şarkı çalmıştır. Mızıkadan sonra toplanan ganimetin miktarı hakkında bir bilgi alınmıştır. İşte Anafartalar'da yalnız bir fırka mıntıkasında bulunan ganimetler ki bunlara düşmanın tahrip ettikleri dahil değildir.

Bir milyona yakın kutu kavurma, et konservesi, 500 sandık reçel, 650 süt, 50 erzak örtmek için muşamba örtü, 100 sandık sebze konserve, 30 tombaz, 350 köprücü döşemesi, 10 km dekovil hattı, 30 vagon, 110 km kablo, 5 seyyar matbah, 40 motosiklet, 110 demir fiçı içinde makine ve top yağı, 431 hasta sedyesi, 4 hasta nakli için sedye arabası, değeri 200 lira kıymetinde 60 kişilik 100 hastane çadırı, 205

mahrafi hasta çadırı, 2000 battaniye, 2000 takım elbise, (... aradaki birkaç satır silik olduğu için okunamamıştır.) sandıklar dolusu top mermisi, binlerce kum torbası, birçok tüfek, binlerce portatif çadırlar, top cephanelikleri ele geçirilmiştir.

Anafartalar sahasında ele geçirilen ganimetlere bakılırsa burada bulunan düşman askerleri oldukça iyi bir hayat sürmüşlerdir. Sütlerinden bisküvilerine kadar en ileri hatlarda bile askerlerin bütün ihtiyaçları karşılanmıştır. Sıhhiyelerine de dikkat etmişlerdir. Su meselesini halletmişler ileri mevzilere kadar ulaştırmaya çalışmışlardır. Savaş aletlerini en son sistemde olanlarını kullanmışlardır. Askerlik konusunda da çok iyi olan İngilizler olmuştur. Türk askeri süngüsü ile burnunun ucuna kadar geldiği halde mitralyözün başından ayrılmayan ve süngülenen İngiliz askerleri olmuştur. Havadan, karadan, denizden 38.5'luğunda en küçüğüne kadar toplar, çeşitli bombalar, dinamitler, kara torpilleri, obus mermileri, tayyare mermileri, makineli tüfekler velhasıl en vahşi harp vasıtalarına müracaat etmişlerdir. 8 ay boyunca onlarda fedakarca savaşmışlardır. Aslında kumandanları, zabıtları iyi düşünüyorlardır. Conkbayırı hücumunu boşuna yapmamışlardır. Burayı alırlarsa bütün bölgeyi almaları daha kolay olacaktır. Ancak başarısız oldular. Bir adım bile atamadılar. 8 ay zarfında 200 bine yakın İngiliz feda edildi. Sonuç bir hezimet oldu.

İşte düşmana bu hezimetini yaşatan biziz, bu galibiyeti, göğüslerimizle, kanlarımızla, azim bir fedakarlıkla kazandık.⁶⁹³

18 Ocak:

Bölgeden kaçmalarına rağmen düşman arasına denizden gelerek bombardımana devam etmektedir. Bugün 7 torpil tahri gemisi himayesinde bir monitör ile 3 torpido himayesinde bir zırhlı Saroz Körfezi'ne girerek monitör ile zırhlı tayyare yardımıyla Gelibolu ve diğer istikametlere doğru ateşe başlamışlardır. Civarda bulunan bataryalarımız şiddetli bir şekilde karşılık vermişler ve atılan mermilerden 3'ü zırhlıya isabet edince zırhlı uzaklaşmış, monitör de beraber çekilmiştir. Bu zırhlının öğleden sonra aynı istikametlere ateş açmaları üzerine bataryalarımız tekrar karşılık vermişler ve bir mermi zırhlının geri tarafına isabet etmiş ve patlama olmuştur. Zırhlı uzaklaşmak zorunda kalmıştır.

⁶⁹³ Tanin, 14 K.sani 1916, S. 2544, s.3

Gelibolu'dan çekilen İngilizlerin çekildikleri yerlerde telef olan askerlerinin cesetlerini bile defnetmedikleri anlaşılmaktadır. Hint askerlerinin açığıdaki cesetleri perişan uzun saçlarından teşhis edilmiştir. Her tarafta çeşitli memleketlerden askerlerin cesetleri vardır. Osmanlı topçusunun İngiliz mevzisinde ne kadar tesirli oldukları görülmektedir.⁶⁹⁴

8 Nisan:

Anafartalar'dan çekildikten sonra düşman uzun bir ara ile bugün ilk defa bölgeye doğru gelmiştir. Bir düşman kruvazörü Kemikli Limanı'na yaklaşmış birkaç mermi atmıştır. Topçularımız tarafından kruvazöre karşılık verilmesi sonucu uzaklaşmaya mecbur kalmıştır. Bugün ayrıca Gelibolu üzerinde uçan düşman tayyareleri görülmüştür. Bunlar harp tayyaremiz görünce İmroz Adası'na kaçmışlardır.⁶⁹⁵

23 Mayıs:

Bugün Gelibolu'da Küçük Kemikli'ye yaklaşmak isteyen bir düşman torpidosu ateşlerimizle kaçırılmıştır.⁶⁹⁶

22 Haziran:

Bir tayyaremiz tarafından bugün Saroz Körfezi üzerinde uçan iki düşman tayyaresine taarruz edilmiştir. Bunun üzerine tayyareler İmroz'a doğru gitmişler ve oraya kadar tarafımızdan takip olunmuşlardır.⁶⁹⁷

Düşman kuvvetlerinin en az süre ile kaldıkları bölge Anafartalar olmuştur. Karaya asker ihracında ilk önce Seddülbahir, Arıburnu ve Kumkale'ye karşı harekete geçen düşman Ağustos ayında Anafartalar'a doğru ihraç girişiminde bulunmuştur. Denizden gemilerinin top ateşi himayesinde taarruzlar yapmışlarsa da yenilgileri hezimet seviyesine ulaşmıştır. Anafartalar'da yaklaşık 135 gün kalmışlardır. Buradan kaçarken bıraktıkları ganimetin haddi hesabı yoktur. Kendilerine milyonlarca liraya mal olan bir yenilgi yaşamışlardır. Çanakkale Seferi içerisinde kara hareketinin hedefi olan Gelibolu Yarımadası bir başka Türk zaferinin sahipliğini yapmıştır.

⁶⁹⁴ Tanin, 18 K.sani 1916, S. 2548, s.1, 20 K.sani 1916, S. 2550, s.1

⁶⁹⁵ Tanin, 10 Nisan 1916, 263,1 s.1

⁶⁹⁶ Tanin, 25 Mayıs 1916, S. 2676, s.1

⁶⁹⁷ Tanin, 24 Haziran 1916, S. 2706, s.1

2.3.4. Kumkale Çıkarması:

Çanakkale Boğazı'nda deniz savaşlarında ummadığı bir yenilgi alan düşman, bu defa hedefine karadan ulaşma yolunu seçmiştir. Bunun için Gelibolu Yarımadası üzerinde ve Anadolu sahilinde birkaç noktaya aynı anda çıkarma yapmayı denemiştir. İşte Anadolu sahilinde en uygun yer olarak Kumkale ve Yenişehir belirlenmiştir. Kumkale ve Yenişehir'e karşı Gelibolu Yarımadası ile aynı tarihte yani 25 Nisan sabahı ihraç hareketine girmiştir. Buralara yapılan ihraç hareketinin nasıl geliştiği ve askerlerimizin faaliyetleri ile nasıl sonuçlandığı konusunda menzil hastanesinde yatan ve Kumkale'de yaralanmış olan kahramanlarımız oldukça ayrıntılı bilgi vermişlerdir. 25-26-27 Nisan günleri yapılan hareket ve Kumkale ile Yenişehir'in tamamen düşmandan temizlenmesini onların ağzından dinlemek bambaşka bir duygudur.

“Kumkale düşmandan nasıl temizlendi?” Başlığıyla 8 Mayıs tarihli İkdam gazetesinde, gazetemiz muhabirinin Kumkale'de bir hastanede yaralılarla konuşarak aldığı bilgiler yazılmıştır.

İlelebet şayan-ı iftihar bir zafer nişanı-Düşmana bir intikam darbesi daha indirmek arzusu -Kumkale'ye asker ihracı-Gece hücumları- Kahramanlarımızın maneviyatları merhum Namık Kemal Bey'i medhettmeli- Aman kurşuna yazıktır süngülerle hücum edelim- Düşmanın tardına çalışırken- Kumkale- Yenişehir arazisinin düşmandan temizlenmesi- Menzil Hastanesi'nde intizam ve mükemmeliyet.

Rus hastanesi olan bu hastane son hükümet tarafından menzil hastanesi haline getirilmiştir. Hastane başhekimi tarafından büyük bir nezaketle karşılanan gazete muhabiri, zabitanlara mahsus kısma götürülerek birinci odaya girilmiştir. Burada gayet rahat karyolalarına uzanmış bir iki kahraman zabıt vardır. Bu zabitler Kumkale ve civarı muharebelerine katılarak düşmana müthiş darbeler indirmiş zatlardır. Vücutlarının bazı yerlerinden cüz'i yaralanmışlardır. Yüzlerinde zaferin memnuniyeti olan bu bahadırları görüp de iftihar etmemek imkansızdır.

“Gazanız mübarek olsun” diyerek onları selamlamıştır. Gaziler vatanın ve milletin onlara verdiği vazifeyi yaptıklarını ve esasen bugün doğduklarını kimsenin unutmaması gerektiğini söylemişlerdir. Ayrıca yaralarından dolayı üzgün olmadıklarını kimsenin unutmaması gerektiğini söylemişlerdir. İyileşir iyileşmez

tekrar cepheye koşup düşmana bir darbe daha indirmek için savaşacaklarını, birkaç güne kalmadan da bu dileklerine kavuşacaklarını sözlerine eklemiştir. Bundan sonra muhabirimizin sualleri doğrultusunda Kumkale'de gerçekleşen muharebe ile ilgili halkımızı aydınlatmak için gereken bazı bilgiler vermişler, muharebeyi kendilerine has dillerince anlatmışlardır. Gerek bu odadaki ve gerekse diğer odalarda bulunanların anlattıklarına göre düşman 24 Nisan'a kadar boğaz girişinde nöbet beklemesi için 2 zırhlı ile 4 torpido bulundurmuştur. O gün sabah bu zırhlılardan biri Maroz Körfezi'ne gitmiş ve biraz sonra da dönerek bir meçhule doğru istikamet vermiştir. Bu zırhlı Maroz Körfezi'ne giderken medhalden bir torpido daha ayrılmıştır. Bu durum herkesin dikkatini çekmiştir. Öğleden sonra ise Bozcaada önünde birçok gemiler görünmüştür. Akşam ise teressüd yerinden boru sesleri işitmeye başlanmıştır. Bu boru sesi uzak bir mesafeden gelmiştir. Gece olunca gemilerin geçmekte olduğu görülmüş ancak bu gemilerin hangi istikamete gittikleri tespit olunamamıştır. Kaç tane olduklarını anlamak da zordur. Çünkü prova hattı oluşturacak şekilde gitmişlerdir.

25 Nisan günü sabahleyin pek erken saatlerde Maroz istikametine doğru boğaz karşısına çeşitli gemiler gelmiştir. Bunlar tahminen 27 parça idi. Bu gemiler saat 4'ü 55 geçte Seddülbahir tarafını bombardıman etmeye başlamışlardır. Şiddetli ve dehşetli bir bombardıman olmuştur. Yarım saat, 45 dakika kadar devam ettikten sonra yarımadanın burnunda piyade ateşleri işitmeye başlanmıştır. Bu ateş oldukça uzun sürmüştür ve o sıralarda gemilerin sayısı 57'ye ulaşmıştır. Geride 14 nakliye gemisi bulunurken, İmroz Ada'da daha birçok nakliye gemisi de görülmüştür. Arasına gemilerden Kumkale ve Yenişehir de bombardıman edilmiştir. Fakat düşman gemilerinin bu bombardımanı oradaki kıtaları hiç etkilememiştir.

Biraz sonra Jandark adlı gemiye beş bacalı bir Rus gemisi arkalarında 4 nakliye gemisi olduğu halde Yenişehir'in önüne gelmişlerdir. Burada Osmanlı topçuları başarılı bir şekilde karşılık vermişlerdir. Bataryalardan atılan mermilerden bazıları gemilerin hemen civarına düşürülmüştür. Düşmanın artık karaya asker çıkarmaya teşebbüs edeceğinden şüphe kalmadığından, Osmanlı kıtaları buradaki faaliyet için gerekli tertibatta bulunmuşlardır. Bir taraftan karşılıklı muharebe devam ederken diğer taraftan büyük gemilerinin ateşleri himayesinde asker ihracı için iki römorkör tahsis edilmiş ve her bir römorkörün arkasında da 7-8 sandal bulunmaktadır.

Yenişehir arazisi asker ihracına uygun olmadığından birinci römorkör Kumkale'nin önüne gelmiştir. İkinci römorkör de onu takip etmiştir. Zırhlılar bombardımanı fazlasıyla takviye etmişlerdir. Bu suretle Kumkale'nin önündeki harap iskeleye asker çıkarmaya başlamışlardır. Fakat bu sırada İntepe topçularının son derece şiddet ve akıllara hayret verecek derecedeki faaliyetleriyle, düşmanın ihraç hareketi pek çok telefata uğradığı gibi büyük bir müşkülata uğramıştır. Saat 5'e kadar bunca uğraşlarına rağmen ancak bir tabur asker ile bir çöl bataryası ve bir tüfek makinesi çıkarabilmişlerdir. Bombardıman bütün dehşetiyle devam etmiştir. Karaya asker çıkarılan yerde, askerler tekrar nakliye gemilerine dönebilmek için kendilerini sandallara atıp durmuşlardır. Akşam olup da karanlık bastırınca donanma bombardımanına biraz ara vermiştir. Osmanlı askerleri bunu fırsat bilmişler ve iskeledeki düşmana mezarlık tarafından yaklaşarak müthiş bir hücum başlatmışlardır. Karanlık olmasına rağmen düşman donanması hücum üzerine tekrar bombardurmana başlamıştır. Eğer donanma bombardıman başlamamış olsaydı iskelede tek bir fert bile kalması imkansız olacaktır. Osmanlı askerlerinin bu hücum sırasında gösterdiği kahramanlık her türlü taktirin üstünde olmuştur.

Bunlar anlatıldığı sırada orada bulunan zabitlerden biri "askerimizin kuvayı maneviyesini, o vakit merhum Namık Kemal mezardan çıkıp methetmeliydi" diye söze karışmıştır.

Sabaha kadar Kumkale'de düşman donanmasının bombardımanı kesildikçe askerlerimizin hücumu devam etmiştir. Her seferinde süngü muharebeleri yapılarak bombardıman tekrar başlayınca kadar düşmana bir hayli zayıat verdirilmiştir.

Bu şekilde sabaha kadar tam üç defa hücum yapılmıştır. Düşman bombardımanı keseceği sırada iskeledeki askerlerini gemilere aldıktan ve bombardımana başladıktan sonra yeniden ihraç yapmaktan başka bir çare bulamamıştır.

26 Nisan günü muharebe dünkünden daha şiddetli bir şekilde devam etmiştir. Yenişehir tarafına geçen düşman askerlerinin tamamı zenci olup, kulaklarında halka tarzında iri küpeler takılıdır. Akşam olunca gerek Kumkale'deki ve gerekse Yenişehir'deki düşman askerlerinin tamamının o gece kovulmasıyla her iki mevkinin de düşmandan temizlenmesi konusunda emir verilmiştir. Bu emir verildikten sonra Osmanlı dilaverlerinin gösterdiği faaliyet hakikaten göğüs kabartıcı olmuştur. Zaman

zaman Kumkale’de bulunan bataklıklar askerlerimize engel olmuştur. Bataklık olan yerlerde piyade ateşi yapılırken, bataklıklar geçilir geçilmez tekrar süngü hücumuna başlanmıştır. Yenişehirde’ki kuvvetlerimiz hücum sırasında piyade ateşi yapılırken “aman kurşuna yazıktır, süngülerle hücum edelim” diyerek maneviyatlarının ne kadar kuvvetli olduğunu da ispatlamışlardır. Hakikaten Yenişehir’deki zenci düşman kuvvetlerine hücum sırasında Osmanlı arslanları pek büyük bir savlet göstermişlerdir. Bu şekilde devam eden hücumlarla buradaki zenci askerlerin birçoğu yere serilmiştir. Diğer cephedeki düşman kuvvetleri de aynı nisbette zayıt vermişlerdir.

27 Nisan günü düşman donanması sahilden yeniden bombardımana başlamıştır. Gerek karaya çıkardıkları ve gerekse karaya çıkaracakları askerler için zerre kadar bir ilerleme imkanı olmadığı anlaşılmıştır. Böylece asker çıkarma işinden vazgeçilmiştir. Bu suretle Kumkale ve Yenişehir tamamen düşmandan temizlenmiştir.

Muhabirimiz anlatılanları dinledikten sonra zabitlere taktirlerini sunarken, hastane memurlarına da yaptıkları yardım için teşekkürlerini bildirmiştir. Burada anlatılanlar Çanakkale muharebelerince küçük bir örnektir. Çanakkale nice kahramanlık hikâyeleri ile doludur.⁶⁹⁸

25 Nisan günü gerçekleşen ilk ihraç hareketinde düşmandan 400 kişinin telef olduğu, 200 kişinin de esir alındığı bildirilmiştir. Buna karşılık Türk askerinin zayıtı ise ehemmiyetsiz denecek kadar az olmuştur. Bu civarda Fransızlar tarafından karaya çıkarılan müslüman askerlerden bir kısmı, fırsatını buldukları ilk anda bizim tarafımıza, müslüman kardeşlerine katılmışlardır.⁶⁹⁹

27 Nisan günü büyük bir kuvvetle tekrar taarruz teşebbüsünde bulunan ancak başarısız olan düşman, 3 makineli tüfeğini terk ederek çekilmeye mecbur olmuştur.⁷⁰⁰

⁶⁹⁸ İkdam, 8 Mayıs 1915, S. 6544, s.2

⁶⁹⁹ İkdam, 27 Nisan 1915, S. 6533, s.1

⁷⁰⁰ İkdam, 29 Nisan 1915, S. 6535, s.1

29 Nisan:

Denizden donanmaların bombardımanı himayesinde Kumkale'ye çıkarak burada tutunmaya çalışan düşman kıtaları askerlerimiz tarafından büyük ölçüde tard edilmişlerdir. Böylece boğazın Anadolu sahilinde hiç düşman bırakılmamıştır.⁷⁰¹

1 Mayıs:

Anadolu sahilindeki hareketine bugün Maydos tarafında devam eden düşmanın, tayyareleri bu bölge üzerinde uçarak şehre ve bilhassa Hilal-i Ahmer işareti bulunan hastaneye bombalar atarak alçakça bir tecavüzde bulunmuştur. Hastanede tedavi edilen yaralılarından bir ikisi tekrar yaralanmış ve şehirde bir kadın ile çocuğu telef olmuştur.

Müttefikler kale-yi sultaniyeyi denizden ve karadan zorlayıp geçmenin imkansızlığını artık kesin surette anlayarak derin bir üzüntü ve mateme bürünmüşlerdir. Ugradıkları maddi hasarın büyüklüğünün yanı sıra manevi hasarları daha da büyüktür. Milyarlarca liralık hasara bir de binlerce asker zayıyatı eklendiği gibi emellerini gerçekleştirme konusunda da bir hayal kırıklığı söz konusudur. Kendi gazeteleri artık bu durumu açık açık yazmaktadır.⁷⁰²

27 Haziran:

Yaklaşık olarak 1 aydan beri düşman Kumkale cihetinde herhangi bir teşebbüste bulunmamıştır. Anadolu sahilinden yalnızca bataryalarımızın Seddülbahir'e doğru himaye ateşleri olmaktadır. Düşman karaya asker çıkarma konusundaki ilk teşebbüsünden sonra Kumkale'de bir daha görünmemiştir. 25 Nisan'dan beri Arıburnu ve Seddülbahir yönünde yoğun olarak hücumlarda bulunmaktadır. Nihayet bu uzun aradan sonra ilk defa bugün karargahtan Kumkale ile ilgili bir haber alınmıştır. Düşman tayyareleri Kumkale'nin güneyinde bulunan Yenişehir karasına karşı neticesiz bombalar atmışlardır.⁷⁰³

⁷⁰¹ İkdâm, 30 Nisan 1915, S. 6536, s.1

⁷⁰² İkdâm, 2 Mayıs 1915, S. 6538, s.1

⁷⁰³ Tanin, 29 Haziran 1915, S. 2345, s.1

2 Temmuz:

Düşman tayyarelerinin bugün Yenişehir'e karşı neticesiz bomba atışları olmuştur.⁷⁰⁴

3 Temmuz:

Boğazların yakından ve kısa bir zamanda zorlanabileceğini düşünenler yanıldıklarını anlamışlardır artık. Nagara istihkamından Kumkale'nin batısına kadar bütün sahil pek muazzam şekilde istihkamlarla tahkim olunmuştur. 18 Mart'tan beri bölgede müdafaaya elverişli her bir mevzi mükemmel şekilde müthiş bir istihkam haline getirilmiştir.

Bu mevzilerdeki gizli muharebelerden pek büyük bir suht ve isabetle ateş edilmektedir. Boğaz üzerindeki istihkamlardan her biri buraya yaklaşan düşman gemileri için büyük tehlike arz etmektedir. İstihkamların hepsinde miktarı bilinmeyen mühimat bulunmaktadır. Ayrıca bataryalar önündeki sulara pek derinlere kadar torpiller yerleştirilmiştir ve torpil tahri gemileri boğazda pek o kadar uzaklara ilerlememektedir.

Anadolu sahilindeki bataryaların ve istihkamların sayesinde düşman boğaza yaklaşmamaktadır. Bu iyi müdafa nedeniyile düşman askerleri Kumkale civarına çıkarma yapma hususunda başarılı olamamışlardır. Bu bataryalar ayrıca karşı tarafta Seddülbahir mıntikasında da düşmanı zorlamaktadır.

Kumkale'de yalnızca tayyareleri ile uçuşlar yapacak kadar faaliyet gösteren düşman karada henüz bir teşebbüste bulunmaya cesaret edememektedir.⁷⁰⁵

3 Ağustos:

Bugün bir düşman tayyaresi Kumkale'nin güneyinde bulunan Ezine Hastanesi'ne bomba atarak burada yatan bir yaralının şehadetine sebep olmuştur.⁷⁰⁶

Bugün bombalanan Ezine, aslında savaştan uzaklığı nedeniyle burada herkes emin bir şekilde hayatını devam ettirdiği yerdir. Düşman tayyareleri şimdiye kadar Bozcaada'dan kalkarak Kemikli, Yenişehir, Kumkale, Önköy, Çanakkale, Gelibolu

⁷⁰⁴ Tanin, 4 Temmuz 1915, S. 2350, s.1

⁷⁰⁵ Tanin, 5 Temmuz 1915, S. 2351, s.4

⁷⁰⁶ Tanin , 5 Ağustos 1915, S. 2382, s.1

Yarımadası üzerinde dolaşmışlardır. Dolaşırken de yanlarında ne kadar bomba getirmişlerse hepsini bırakıp gitmişlerdir. Ezine ise yer olarak daha içerlerde kalmasından dolayı şimdiye kadar böyle bir olayla hiç karşılaşmamıştır. Ancak hain, düşman bugün cinayet silsilesine bir yenisini ekleyerek Ezine'yi bombalamıştır. Hilal-i Ahmer hastanesine attığı bombalar hastanenin yanındaki binaya düşmüştür. Bomba patlarken hastane duvarında iki buçuk metre genişliğinde ve dört metre boyunda bir delik açmıştır. Bu delikten dökülen taş toprak orada yatan askerin üzerine dolmuştur. Hasta bir askerimiz de şehit olmuştur. Hastanenin karşısında bulunan evlerde patlamadan etkilenmişler ve ön yüzleri parça parça olmuştur. Bombanın düştüğü evin içindekiler o gün başka bir köye gittiklerinden evde kimse bulunmuyormuş. İşte medeniyet iddiasında bulunan İngilizler...Alçaklıklarına ve işledikleri cinayetlerine bugün yeni bir delil daha eklemişlerdir.⁷⁰⁷

6 Ağustos:

Düşman bugün öğleden önce saat 10 civarında Kumkale'nin güneyinde bulunan Beşike sahiline bir gambotla yaklaşmak isteyince topçularımız ateşe başlamışlar ve 3 mermi isabet ettirmişlerdir. Bu isabet ile yana eğilen gambotu gören, diğer bir gambotun Bozcaada'ya çekildiği görülmüştür.⁷⁰⁸

12 Ağustos:

Bugün Kumkale sahil bataryalarımız boğaz civarında dolaşan düşman torpidolarını baskın ateşleriyle dağıtmışlardır.⁷⁰⁹ Bugünden sonra da bölgede düşmanın herhangi bir hareketi olmamıştır.

Düşman kuvvetlerinin Kumkale civarındaki hareketleri oldukça kısa sürmüştür. 25 Nisan sabahı Gelibolu Yarımadası ile aynı anda yaptıkları ihraç hareketinde, bölgede sadece birkaç gün dayanabilmişlerdir. 25-26-27 Nisan günlerinde meydana gelen şiddetli hücumlar neticesinde Anadolu sahilini terk etmeye mecbur kalmışlardır. O günden sonra da Kumkale'ye ve Anadolu sahiline karşı ciddi hiçbir teşebbüste bulunamamışlardır. Yalnızca ara ara torpido ya da kruvazörleriyle, bazen birkaç

⁷⁰⁷ İkdam, 21 Ağustos 1915, S. 6649, s.2

⁷⁰⁸ Tanin, 7 Ağustos 1915, S. 2384, s.1

⁷⁰⁹ Tanin, 15 Ağustos 1915, S. 2392, s.1

tayyare uçuşuyla bu mıntıkaya ateş açıp geri çekilmişlerdir. Yaptıkları bu tesirsiz hareketleri de Anadolu sahili boyunca yerleştirilmiş olan bataryalarımız tarafından başarılı bir şekilde karşılanmıştır.

İtilaf devletleri Anadolu sahiline asker çıkarma konusunda başarılı olamadıkları gibi, burada bulunan bataryalarımızın İngiliz ve Fransız kuvvetlerine karşı açtığı ateşler oldukça önemli hasarlara sebep olmuştur. Gelibolu Yarımadası'ndaki hareket boyunca özellikle Seddülbahir mıntıkası ve Teke Burnu civarındaki düşman askerleri, bu bataryalarımızın ateşinden kurtulamamışlardır. Seddülbahir'deki askerimizin en büyük yardımcısı olmuşlar ve düşmanı birlikte karşılamışlardır. Düşman kuvvetlerinin Seddülbahir'den kovulmasından sonra dahi zaman zaman bu civara gelen düşmanın monitör ve torpidolarına yine Anadolu sahilinde bulunan bataryalarımız tarafından mukabelede bulunulmuştur. Ve bugün kazanılan zaferin gururu ile bütün yürekler minettar bir şekilde atmaktadır.

III. BÖLÜM

3. ÇANAKKALE SAVAŞLARI VE DEĞERLENDİRMELER

3.1. Çanakkale Muharebelerinde Sona Doğru

1915 Şubat'ından beri devam eden Çanakkale bombardımanı nihayet sona yaklaşıyor. 18 Mart 1915'de denizde en büyük hizmeti olan İngiltere ve Fransa, 25 Nisan 1915 günü başladığı kara hareketinde da sona gelmiştir. Gelibolu Yarımadası binlerce İngiliz, Fransız, Avusturalya, Yenizelanda askerine mezar olmuştur.

Büyük hayallerle ve de mağrurane bir şekilde başlanan hareketin şu günlerinde müttefiklerin artık sesleri çıkmaz olmuştur. Gazeteler Çanakkale muharebesinden vazgeçildiği ile ilgili haberlerle doludur. İngiltere ve Fransa hükümetleri dahi artık uğradıkları hezimetini kabul eder duruma gelmişlerdir.

General Hamilton ile Damad taburlarından bir kısmının Çanakkale'den Selanik'e çıktığı, diğerlerinin de yakında bunları takip edeceği söylenmektedir. Çok mağrur bir şekilde başlayan Çanakkale hareketi müttefikler için çıkmaz yola sapmıştır. Eğer Çanakkale'de düşman hareketi gerilirse Türk askeri de diğer cephelere gönderilebilir. Çanakkale harbi itilaflar için en başarısız olunan teşebbüs olmuştur.

Çanakkale Boğazı'nda 18 Mart hezimetinin tek suçlusu olarak görülen ve bahriye nezaretinden alınarak küçük bir nazırlığa getirilen Churchill bir nutkunda, Çanakkale'deki bazı noktaları zabtetseler de işgali mümkün sanılan noktaların hiçbirini alamadıklarını, Gelibolu'daki muharebenin de iki adamın muharebesi gibi olsa da bu iki adamdan birinin mağlubiyetinin bir hezimet, büsbütün bir mahvolma olduğunu söylemiştir.⁷¹⁰

⁷¹⁰ Tanin, 8 T. evvel 1915, S. 2446, s.1

Fransız ve İngiliz kumandanları Gelibolu'daki harekâtın durdurulması kararındadırlar. Ancak bu karar çok üzücü ve elimdir ve Mısır ile Hindistan ahalisi üzerinde bir aks yaratacağı da kesindir.⁷¹¹

Bu günlerde Balkanlar oldukça karışıktır. İtalya'nın savaşa katılmasından sonra, Bulgaristan'da savaş hazırlıklarına başlamıştır. Sırbistan ise ayrı bir vakadır. Balkanlardaki hadiselerden faydalanarak belki de bunları bir bahane göstererek Çanakkale karekatından vazgeçilmesi gerektiği söylenmiştir. Az önce belirttiğimiz Mısır, Hindistan gibi yerlerde uyandıracacağı aksler düşünülerek, Balkan hadiseleri bahane olarak kullanılmak istenmektedir.⁷¹²

İtilafçıların Çanakkale'deki harekatı tamamen akim kalmıştır. İngilizlerin buradaki zaiyatı 10 bin kişiye ulaşmıştır. Harekat Rusya'nın teklif ve ısrarı üzerine başlamıştı. Rusya zehairini ihraç ve Kafkasya'daki Osmanlı taarruzuna bir tesir icrası sebeplerini ileri sürerek bu harekatı istemişti. Asıl sebep ise İstanbul'un işgali ile Rus hayallerinin gerçekleşmesiydi. Bunu meşru göstermek için Rusya, İngiltere ve Fransa ellerinden geleni yapmışlardı. Oysa sonuç sadece sükut-u hayal oldu.⁷¹³

Çanakkale'de özellikle Gelibolu Yarımadası'na yapılan ihraç hareketinde İngiltere yalnız kendi askerlerini kullanmamıştır. Özellikle Anzak olarak adlandırılan Avusturalya ve Yeni Zelanda askerlerini kullanmıştı. Şimdi Çanakkale mağlubiyetinin kabul edilmesi ve seferden vazgeçilmesi konusu Avusturalya matbuatında acı bir şikayetle ele alınmıştır. Gelibolu'da yüzbinlerce Avusturalya askerinin boş yere feda edilmiş olmasından dolayı son derece üzgün olan Avusturalyalılar bu durum müsebbiplerinin cezalandırılmasını talep etmişlerdir.⁷¹⁴

Çanakkale harekatında İngiliz ve Fransızların başarısızlıkları konuşulurken, diğer tarafta yaklaşık bir yıldan beri Osmanlı askerlerinin gösterdiği müdafâ hareketi de taktirler toplamaya devam etmektedir. Çanakkale seferi İngiliz ve Fransızların hakimiyeti altında bulunan bütün topraklarda aks edecek bir hezimet teşkil etmektedir.⁷¹⁵

⁷¹¹ Tanin, 14 T. evvel 1915, S. 2452, s.1

⁷¹² Tanin, 18 T. evvel 1915, S. 2456, s.1

⁷¹³ Tanin, 19 T. evvel 1915, S. 2457, s.3

⁷¹⁴ Stampa, 18 T. evvel 1915 (Tanin, 20 T. evvel 1915, S. 2458, s.1)

⁷¹⁵ Tanin, 22 T. evvel 1915, S.2460, s.1

İtilaf devletleri Çanakkale harbinden bir başarı sağlayamayacaklarını nihayet anlamışlar ve Osmanlı askerlerinin demir yumruğu altında şaşırıp kalmışlardır. Şimdi Gelibolu'daki ölüm tuzagından yakayı kurtaracak bir vesile aramaktadırlar ve bulmakta geç kalmamışlardır. Avusturya ve Almanya Sırbistan'a saldırınca onlara karşı koymak bahanesi ile Çanakkale'den vazgeçmeyi bin minnetle karşılamışlardır. Bu bölgeye çıkarılan askerin bir kısmı Çanakkale'den ayrılmışlardır ve yeni bir sefere hazır değillerdir. Buna rağmen İngiltere onları Sırbistan-Bulgaristan sınırında tutmayı düşünmektedir.

Çanakkale'den giden askerler Osmanlı askerlerinin kahramanlıklarını anlata anlata bitiremezken, Çanakkale kelimesi İngiliz ve Fransızlar için bir kâbus olmuştur. Çanakkale'ye gönderdikleri askerlerin çoğu telef olmuştur. Kalanlar ise perişan haldedir. Bu arada Fransız askerlerinin durumu İngiliz askerlerinin durumuna göre daha kötüdür. İngiliz askerlerinin sayısı azdır. Müttefikler askerlerinin durumunu bile bile onları ikinci bir savaşa sevk etmişlerdir.⁷¹⁶

Harp matbuatı karargâhında alınanan bilgilere göre 5 ay kadar İngiliz ordusunda hizmet edene ve daha sonra ülkesine dönen bir Kanadalı'nın ifadelerinden, İngiliz ve Fransız askerlerinin ne kadar zor durumda savaştıkları anlaşılmıştır.

İngiliz ve Fransızların Çanakkale'deki zayıatları fevkaladedir. Karaya çıkan askerlerden yalnızca uzman olan çok azı hayatta kalabilmiştir. Zabitanın hemen tamamı telef olmuştur. Buraya savaşmaya gelen askerlerin bir çoğuda ancak 3-4 ay talim ve terbiye görmüşlerdir. Kanadalı'nın ifadesine göre 4 alayın tamamı 16-18 yaş arasındadır. Ayrıca İngiliz askerleri ile Fransız askerleri arasında anlaşmazlık da vardır. 14 Temmuz da avcı hendeklerinde Fransız ve İngilizler birbirlerine ateş etmişlerdir.

Sıhhiye durumu kötüdür. Su ihtiyacı vardır. Her asker 3 günde 1 litre su alabilmektedir. Bilindiği üzere son zamanlar da salgın hastalıklar da başlamıştır. Tifo ve iskorpit hastalığı sık görülenlerdir. Hastane tertibatı yetersizdir ve yaralılar günlerce susuz, gıdasız kalmaktadırlar. Cephedeki ölümler kaldırılmadığından kokmaktadır. Hastane gemilerinin sayıları yetersizdir. Yaralılar nakil için 3 hafta beklemektedirler. Askerlerin maneviyatları da kötüdür. Hoşnutsuzluk hakimdir.

⁷¹⁶ Tanin, 27 T. evvel 1915, S. 2462 s.1

Mektup ve kartlar yalnız matbu numuneye göre yazılabilmektedir. Gelen mektuplar ise sansürden geçmektedir. Bu durum akserin maneviyatını iyiden iyiye bozmaktadır. İngiliz ve Fransız donanmasının mürettebatının büyük kısmı da gemiden dışarda, karada çalışmaktadır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen İngiltere ve Fransa hükümetleri bu askerleri ikinci bir savaşa götürmektedirler. Bu askerlerle başarılı olabilmeleri ihtimali ne kadar dır acaba?

Aslında Kanadalı'nın ifadelerinde belirtilen tüm bu olumsuzlukları Times ve sair İngiliz gazeteleri, mağlubiyet sonucu İngiliz hükümetini tenkit ederken yazmışlardır. Ancak galiba bu tenkitleri ciddiye alan kimse olmamıştır.⁷¹⁷

Stokholm'den alınan haberlere göre, İngiltere hükümeti askeri sebepler dolayısıyla Çanakkale Seferi'nden vazgeçmekte olduğunu Rusya hükümetine bildirmeyi zorunluluk olarak görmüştür. Eğer alınan bu haberler doğruysa, bildiri gerçekleşmiş ya da gerçekleşecekse Çanakkale Muharebeleri'nin bitişi ve Türk askerinin zaferini ilan edebiliriz demektir. Çanakkale'de ve Gelibolu'da bundan sonra yapabilecekleri bir şey kalmamıştır. Tek bir şey dışında o da "çekilmek!"⁷¹⁸

İngilizler bütün muharebe boyunca, bilindiği üzere zaiyatını hep gizlemeye çalışmışlardır. Bunun bir örneği de yeni alınan haberlerden öğrenilmektedir. Geçen Eylül ayında yani yaklaşık olarak 2 ay önce bir tayyare tarafından Çanakkale önünde hafif bir İngiliz kruvazörüne bomba atılmıştır. Bunun neticesinde 145 zabıt ve tayfa telef olurken, bir o kadar da yaralı olduğu söylenmektedir. İşte İngilizler bu zaiyatları ile ilgili tek kelime dahi etmemişlerdir. Bu olay Adriyatik vapuru ile Amerika'ya giden mühendis Eric Wilson'ın açıklamaları üzerine ortaya çıkmış ve duyurulmuştur. Bu gün artık sonuç ortadadır ve Çanakkale'den vazgeçme düşünceleri konuşulmaktadır

Ayrıca Amerika Sefareti maiyet vapurunun süvarisi Kaptan Morten ile Amerika Ateşemiliteri Miralay Wilyins da bir süreliğine Çanakkale'ye gidip, karagah ve cepheleleri, Gelibolu'yu gezdikten sonra, Osmanlı askerinin vazifelerini, siperlerin mükemmeliyetini, burada meydana getirilen yolları, pek taktir ettiklerini söyleyerek, her ikisinde Çanakkale'nin ele geçirilmesinin mümkün olmadığına kanaat

⁷¹⁷ Tanin, 3 T. sani 1915, S. 2472, s.1

⁷¹⁸ İkdam, 16 T. sani 1915, S. 6736, s.1

getirdiklerini söylemişlerdir. Bu açıklamalara eklenecek bir şey yoktur. İngilizler için durumun zorluğu açıktır.⁷¹⁹

İtilaf devletleri özellikle İngiltere Çanakkale seferi ile ikinci bir Cebelitarık vücuda getirmek maksadındaydı. Çanakkale seferinin başladığı ilk günlerde başarılı olasılığı daha fazlaydı. Oysa şimdi İstanbul-Berlin yolu açıldığından Osmanlı askerine techizat, silah yardımı da kolaylaşmıştır. Bu nedenle itilaflar için tehlike daha da artmıştır. Rusya ve İtalya'nın yardımı gibi bir konu ortaya çıkar çıkmaz, Gelibolu'daki kuvvetlerin Selanik'e gönderilmesi gerektiği söylenmektedir. Ancak henüz Rusya ve İtalya'nın asker yardımı ile ilgilil bir hareketi söz konusu değildir. Gün geçtikçe itilafların zayıyatı daha da artmaktadır. Öyle görünüyor ki yardım gelmeden askerlerini çekmek zorunda kalacaklardır.⁷²⁰

Müttefiklerin Çanakkale'den çekilip çekilmeyecekleri ile ilgili açıklamalar, sorular ve ihtimaller devam etmektedir. Lord Kitchner ya son güçleri ile Gelibolu'daki harekete devam edilmesini yahut da bu savaşı terk etmenin uygun olacağını mecliste kararlaştıracaklarını söylemiştir. Yalnız İngiltere'nin şark İslamları üzerindeki nüfuz ve itibarı buna bağlı olduğundan dikkatli davranmaları gerekmektedir. Lord Kitchner, Gelibolu Seferi'nin Rusya'nın ricası ile başladığını ve ve ikiyüz bin askerin boş yere yarım adanın kayalarına çarpıldığını da itiraf etmiştir. İşte! Nerde Avam Kamarası'nda bas bas bağırın Lord Kitchner ? Nerde bir kaç haftaya kadar Çanakkale'nin geçilip İstanbul'a varılacağını yazan gazeteler? Artık İngilizlerin Gelibolu'da yaptıkları hatanın tamiri yoktur. İngilizler yarımadadan çekilirken de hücumlara maruz kalacaklardır ve kayıpları daha da artıracaktır.⁷²¹ İngiliz ve Fransız kıtaatı Çanakkale'den çekilirken tamamen denize dökülme ihtimallerine % 99 ihtimalle bakılmaktadır. Bu nedenle Çanakkale'den takviye yapılması lüzumu vardır. Bu da İngilizleri zor duruma sokmaktadır.⁷²² Çanakkale harbini gezmiş olan Amerikalı bir yüzbaşı Çanakkale'de yalnız bahriye hücumunun netice vermeyeceğini, burada tek yolun kalelerin karadan zapt edilmesi ya da harekete son verilmesi olduğunu söylemiştir. Gelibolu Yarımadası'nın ayrıntılı bir haritası olmadan da burada savaşmanın zor olduğunu belirtmiştir ki bu doğrudur. Müttefikler

⁷¹⁹ Tanin, 20 T. sani 1915, S. 2489, s.1

⁷²⁰ Tanin, 27 T. sani 1915, S. 2496, s.1

⁷²¹ Tanin, 4 K. evvel 1915, S. 2503, s.1

⁷²² Tanin, 12 K. evvel 1915, S. 2511, s.1

yarımada ile ilgili bilgi toplamadan, Gelibolu'nun doğal şartlarına da yenik düşmüşlerdir.⁷²³

Tarihler 19 Aralık'ı gösterirken Çanakkale seferinin sonu gelmiştir. Bir tarafta gazeteler ve İngiltere Çanakkale Seferi'nden vazgeçilip geçilmeyeceğini konuşa, tartışadursun, diğer tarafta Gelibolu'daki düşman kuvvetleri gecenin bir yarısı vapurlara binerek kaçıma başlamışlardır. Evet en son Arıburnu ve Anafartalar da yapılan şiddetli top ateşlerimizden sonra bölgedeki düşman birlikleri kaçıma başlamışlardır. 20 Aralık'ta sabahın erken saatlerinde bakıldığında hiç bir düşman askerinin kalmadığı görülmüştür. Bu haber karargahtan derhal başkent İstanbul'a bildirilmiştir. Gazeteler hemen bir baskı yaparak haberi halka duyurmuşlar ve bir bayram başlamıştır.

Gelibolu Yarımadası'nda müttefiklerin uğramış oldukları bu yeniliden sonra Almanya ve Avusturya basını derhal haberleri yayınlamışlar ve ayrıca Osmanlı askerine olan güvenlerini ve taktirlerini bir kez daha dile getirmişlerdir. Osmanlı ordusu azim bir taarruzla düşmanı defetmiş, İngilizlerin dünyaca ünlü itibarları sarsılmıştır. İngiltere ve Fransa'nın Gelibolu'da uğradığı hezimet yalnız askeri değil aynı zamanda siyasi bir hezimetdir. İngilizlerin Gelibolu'daki hezimetleri Selanik'teki vaziyetlerini de etkileyecektir. 10 ay kadar düşmana fedakar ve kahramanca karşı koyan Osmanlı askeri sabrının ve azminin karşılığını bu gün almıştır. Ve almaya da devam edecektir. Çünkü Seddlbahir bölgesinde kalan düşman kuvvetleri de aynı akıbete uğrayacaklardır. Pek yakında!

Çanakkale'deki Osmanlı başarısını memnuniyetle selamlayan Almanya basını bu harp ile Türkiye'nin mahvedilmesi amaçlanırken bu savaş yeni Türkiye'nin başlangıcı olduğunu yazmıştır.⁷²⁴

Düşman kuvvetlerinin Arıburnu ve Anafartalar bölgesinden kaçışı haberleri bütün yurttta şenliklere neden olmuştur. Ayrıca her şehirden ve de hemen her ülkeden tebrik telgrafları gelmektedir. Edirne, Eskişehir, Trabzon, İzmir, İnegöl askerimizin kahramanlığının haklı gururunu yaşayan şehirlerimizden sadece bir kaçıdır. Ayrıca Alman, Avusturya, Bulgar, İsveç gazeteleri de tebriklerini sunarken, Osmanlı

⁷²³ Tanin, 13 K. evvel 1915, S. 2512, s.1

⁷²⁴ Tanin, 22 K. evvel 1915, S. 2521, s.4, 23 K. evvel 1915, S. 2522, s.4

askerinin başarısının sonunda gerçekleşmesinden duydukları memnuniyeti dile getirmişlerdir. İsveç basını, Çanakkale başarısının İslam alemi üzerinde büyük bir tesir yapacağını ve İngiltere'nin dünyadaki itibarına darbe vuracağını belirtmiştir.

Müttefikler Çanakkale Seferi'ne başlarken, Türkiye'den böyle bir müdafâ beklemiyorlardı. Onlara göre Osmanlı "Hasta Adam" dı. Balkan Savaşlarından yenilgiyle çıkmıştı. Askeri silahı, techizatı yoktu. Muharebe başlar başlamaz hayaller kurmuşlar hemen İstanbul'a ulaşmışlardı. İşte kendilerine bu kadar güvendiklerinden ve de rakiplerini küçümsediklerinden dolayı şimdi hayal kırıklıklarını anlatmak için kelime bulmakta güçlük çekiyoruz.

İngiltere Avam Kamarası'nda bir taraftan da kendi içindeki anlaşmazlıklarla uğraşmaktadır. General Hamilton'un Suvla Körfezi ile ilgili raporu tenkit edilmiştir. Ayrıca Çanakkale'nin tahliyesinin bir gerek olarak gösterilmesi ve eğer bu ricat bir lüzum ise neden aylarca asker ihraç edildiği sorgulanmaktadır. İngilizler bu konuları konuşa dursunlar, askerimiz Seddulbahir de kalan son düşman kırıntılarını da atacaktır.

İngiliz gazeteleri Çanakkale'de uğranılan zayıatın zabıt ve nefer olarak bir blançosunu çıkarmışlardır ve sonuç onlar için gerçekten acı vericidir. Bu sefer için 200.000 kişi feda edilmiştir. Bu seferin tertibinden sorumlu olanlara gerekenlerin yapılması talep edilmektedir.⁷²⁵

İtilaf devletlerinin Çanakkale cephesinde uğramış olduğu yenilginin ne kadar vahim olduğu resmi tebliğlerimizden anlaşılmaktadır. Bu darbe özellikle İngiltere için vahim olmuştur ve Balkanlarda feda edecek pek bir şeyleri de kalmamıştır. İtilaf taraftarı gazeteler bile artık gerçekleri olduğu gibi yazmaya başlamışlardır. İngilizler ve Fransızlar Çanakkale'de hata üzerine hata yapmışlardır. Bu yüzden mağlubiyetten başka bir sonuç da beklenemezdi.⁷²⁶

Gelibolu'da uğranılan hezimetten sonra Avusturalya ve Yeni Zelanda askerleri, yarımadadan çekilir çekilmez Mısır'a gitmişlerdir.⁷²⁷

⁷²⁵ Tanin, 24 K. evvel 1915, S. 2523, s.4, İkdâm, 24 K. evvel 1915, S. 6774, s.1

⁷²⁶ Tanin, 26 K. evvel 1915, S. 2525, s.1

⁷²⁷ Times, 31 K. evvel 1915 (Tanin, 3 K.sani 1916, S. 2533, s.1)

Çanakkale hezimetini düşman efkar-ı umumiyesi üzerinde büyük tesirler meydana getirmiştir. Düşman matbuatının oldukça geniş bir şekilde buna yer vermesi bir sürpriz değildir. Tan gazetesi eğer Çanakkale seferinde başarılı olursa ve İstanbul alınsaydı Rusya'ya yardım edilerek, Balkan ahvalinin de bu hale gelmesinin sağlanabileceğini yazmıştır. Ama artık çok geçtir. Ne -sa'lar ne -se'ler itilaf devletlerini uğradıkları hezimetten kurtaramaz artık. Yine aynı gazete bunları yazdıktan sonra, Seddülbahir'de kalmanın anlamı olup olmadığını sorgulamaktadır. Bunun cevabını biz verelim:- Yoktur. Çünkü İngiliz askerlerinin Seddülbahir'de bir kaç gün fazla kalmasının bir faydası olmayacaktır.

İtilaf devletleri artık Selanik'e yönelmişlerdir. Ancak kafalarda Selanik'in 2. bir Çanakkale olması korkusu vardır. Efkar-ı umumiye aldatmaya çalışan İngiliz ve Fransızlar mağlubiyetlerini şanlı şerefli başarıymış gibi göstermeye çalışıyorlar. Bu nedenle de Anafartalar ve Arıburnu'ndan kaçışlarını harp meclisinin almış olduğu çekilme kararı olarak gösterip ilan ediyorlar. Arıburnu ve Anafartalar'dan kaçan İngiliz askerlerinin Mısır'a gidişleri düşünülürse tehlikenin hedefi belli olur. Çanakkale ve Selanik seferleri Fransızların yeni kuvvetlerine bağlı olarak devam ettirilecektir. Ancak bu kuvvetler Çanakkalede boşlukları doldurmaya yetmeyecektir. Görüldüğü üzere itilaf devletlerinin durumları karışıktır. Hangi kuvvetler nereye sevkedilecek, nerede savaşacak zaman gösterecektir.⁷²⁸ Bu arada Atina'dan bildirildiğine göre itilafçıların Çanakkale donanmasına Selanik'e gitmesi için emir verilmiştir.⁷²⁹

19 Aralık'ta Arıburnu ve Anafartalar'dan kaçan düşman askerlerinin son parçası Seddülbahir'de kalmıştı. Bir süre burada tutunmaya çalışan düşmanlarımız nihayet pes etmişlerdir. Tarihler 8 Ocak'ı gösterirken tarafımızdan büyük bir taarruz yapılmış ve netice 8-9 Ocak gecesi düşman askerlerinin son kırıntıları da temizlenmiştir. 9 Ocak sabahı aydınlıkta bakıldığında bölgede düşman cesetlerinden başka bir şey kalmadığı görülmüştür. İşte Çanakkale Seferi'nin son perdesi. Toplarını, tüfeklerini, arabalarını bırakarak kaçmışlardır. Türk askerinin Çanakkale başarısı bütün Asya'yı kurtarmıştır. Çünkü artık Asya'daki İngiliz nüfuzu bir hiçtir.

⁷²⁸ Tercüman-ı Hakikat, 4 K.sani 1916, S. 12470, s.1

⁷²⁹ Tercüman-ı Hakikat, 6 K.sani 1916, S. 12472, s.2

Seddülbahir'de kazanılan zaferden sonra askerimize tebrik ve taktir telgrafları yağmaya başlamıştır. Yurt içerisinde büyük bir sevinç ve bayram yaşanmaya başlamıştır. Düşmanın Çanakkale'den kaçtıkları haberi her tarafta sonsuz memnuniyetler uyandırmıştır. Kayser Hazretleri tarafından padişah hazretlerine tebrik telgrafi ve kıymetli hediyeler gönderilmiştir. Kullanılan dilin hararet ve samimiyeti ve ayrıca gönderilen hediyeler bu memnuniyetin derecesini gösterir cinstendir. Batıda da genel bir memnuniyet yaratan zaferden sonra düşmanlarımızda da ayrı bir memnuniyet, bir teselli vardır. Selanik ve Sırbistan olaylarının sonuçlandırılmasından önce şeref ve haysiyetlerini soktukları bu uçurumdan kurtulmuş olmaktadır. Çünkü şimdiye kadar Çanakkale kadar kanlı, Çanakkale kadar büyük zayıyla dolu bir harp sahnesi daha görülmemiştir. Bundan dolayı da ne tarzda olursa olsun bu müthiş harbin son perdesinin kapanmış olması kovalayanlar kadar kaçanları da memnun etmiştir.

Çanakkale'den kaçanların nereye gittikleri henüz tam belli olmamakla beraber Selanik üzerinde yoğunlaşmaktadır. Selanik, Mısır, Arnavutluk, Irak, İran ... gibi seçenekler vardır. Çanakkale'den sonra Selanik etrafında bir tahkikat başlamıştır. Ancak bugün pek hummalı bir faaliyet ile Selanik'e gitmiş olanlar, pek yakın bir zamanda oradan da kaçmak için 2. bir Selanik arayacaklardır. Çanakkale'den kaçan düşmanlar nereye giderlerse gitsinler artık onlar için şarka veda etmek zamanı gelmiştir. Onlar için Çanakkale demek şark demektir. Oysa şarkın bütün anahtarları Çanakkale'yi müdafa eden Türk süngüsünün ucunda durmaktadır.⁷³⁰

Çanakkale'de uğradıkları yenilgi ile maddi ve manevi bir çok kayıpları olan İngiltere için bu olayın bir başka yüzü daha vardır. Zaten İngiltere Çanakkale'den çekilip çekilmeme konusunda tereddütler yaşadığı günlerde bu noktayı hep hesaba katıyordu. Nihayet korkulan oldu. Çanakkale'de hezimet ve burada serbest kalan Türk askerinin başka cephelere sevk edilmesi. İşte bu noktada İngiltere için başka bir tehlike oluşmaktadır. İngilizlerin El-Cezire'de durumları pek iyi değildir. Bu durumda İngiltere'nin doğudaki mevkiisi gittikçe tehlikeli bir hal almaktadır.⁷³¹

⁷³⁰ Tanin, 13 K.sani 1916, S. 2543, s.1

⁷³¹ Berliner Tageblatt, 11 K.sani 1916 Berlin (Tanin, 13 K.sani 1916, S. 2543, s.1)

Yunan matbuatı İngilizlerin Gelibolu'dan kovulmasına büyük bir önem vermiştir. Yunan matbuatının zannına göre Gelibolu'dan çekilen askerler Selanik'e sevk edilse de itilafçıların vaziyetinde bir değişiklik olmayacaktır. Çünkü maneviyatları oldukça bozuk olan bu askerlerin bir iş görmesi çok zordur.

Gelibolu hezimetinin Balkan seferinin terki hususunda İngilizlere bir ihtar olduğu da düşünülebilir. Neue Freie Press gazetesi, Geliboludan firarın Rusya'nın ümitlerinin mahfi demek olduğunu söylerken, İstanbul'un Viyana-Berlin'in hemşiresi olduğunu da belirtmiştir. İstanbul'un devlet merkezleri içinde lüzum-u hayat olduğunu yazmıştır. İstanbul'un Türklerin elinde kalması Avrupa devletlerine mutlu bir iktisadi gelecek temin eylemektedir.

Artık Rusya'nın da savaşa devam etmesi için ortada bir sebep kalmamıştır. Bulgarlar Ruslara karşıdır. Sırbistan ise fiilen mevcut değildir. İstanbul ve Boğazlar meselesinin de bir serap olduğu artık ortaya çıkmıştır. Bütün bu şartlar dahilinde Rusya'nın tek başına sulh teklifi yaptığını görürsek eğer şaşırılmamalıyız. Çünkü müttefiklerce de anlaşılmıştır ki İngiltere ve Fransa'ya indirilen darbeler Rusya'yı felce uğratmıştır. Bu vaziyetler ise itilaf devletleri arasındaki zayıf ipi kıracak mahiyettedir.⁷³²

Bütün Avrupa matbuatı Gelibolu hezimetini yazarken, İngiliz gazeteleri Gelibolu'nun tahliyesinden duydukları büyük memnuniyetsizliği yazmışlardır. Makalelerin başlıkları da dikkat çekicidir. "8 aylık şayan-ı iftihar bir kahramanlık... Fakat bisuud hareket..!"⁷³³ "Tarih-i cihanın en şayan-ı iftihar adem-i muvaffakiyeti"⁷³⁴

Fransız gazetelerinden Tan ise Çanakkale seferi üzerine bu kadar hayaller ve ümitler bağlanarak bir çok fedakarlıklar yapılmasından sonra hareketin sonucuz kalmasının çok dikkat çekici olduğunu yazmıştır. Mağlubiyetin sebebi olarak da itilaf devletlerinin Balkanlarda takip ettiği siyasetin etkisini dile getirmiştir. Bu

⁷³² Tecüman-ı Hakikat, 12 K.sani 1916, S. 12478, s.4 / 13 K.sani 1916, S. 12479, s.1

⁷³³ Daily Mail, 12 K.sani 1916 (Tercüman-ı Hakikat, 13 K.sani 1916, S. 12479, s.1)

⁷³⁴ Daily Exspress, 12 K.sani 1916 (Tercüman-ı Hakikat, 13 K.sani 1916, S. 12479, s.1)

mağlubiyetin Fransız halkında büyük bir hoşnutsuzluk uyandıracığını da ayrıca belirtmiştir.⁷³⁵

Çanakkale’de kazanılan büyük bir zafer karşısında bütün Avrupa, İslam alemi ve Türkiye taktirlerini dile getirmeye devam etmektedir. Türkiye son asırlarda Çanakkale muzafferiyeti ile kıyaslanabilecek derecede önemli bir başarı daha kazanmamıştır. Bu yüzden yaşanan sevinç ve duyulan huzur başkadır. Eğer Çanakkale meselesi düşmanlarımızın hayal ettikleri şekilde gelişseydi tarihte yeni bir devre başlayacaktı. Nasıl ki İstanbul’un Fatih Sultan Mehmet tarafından alınması yeni bir devreyi açtı, şimdi tekrar bir zabt hareketi ile de yeni bir devre daha açılmış olacaktı. Ancak Çanakkale’deki kahramanlarımız buna müsaade etmediler. İleride olacak olan bir çok değişikliği de engellemiş oldular. Hem Asya’da hem de Avrupa’da Türk adının yankısı duyulmuştur. Düşmanlarımızın zayıflığı ise maddiyattan ziyade maneviyatta daha fazla olmuştur. Çanakkale hezimetini ve firarı İngiltere, Fransa ve bütün itilafçılar için yalnız bir mezar değil bir uçurumdur ki onların buradan topları, tüfekleri, kuvvetleri ile beraber namusları, şerefleri, nüfusları, kudretleri de sükut etmiştir.⁷³⁶

Berlin gazeteleri Moltke’nin bir sözünü yayınlamışlardır ki Çanakkale zaferinin daha başından haberini vermektedir. “Çanakkale Boğazı’nda topçu tedarikat ve tertibatı ikmal edilecek olur ise cihanda hiç bir donanma boğazı zorlamaya cesaret edemeyecektir.” Cesaret edenlerin sonlarının ne olacağı bugün artık açık ve net bir şekilde ortadadır.⁷³⁷

Avam Kamarası’nda General Hamilton tarafından yazılan raporun tartışılıp tartışılmaması ile ilgili bazı anlaşmazlıklar vardır. Baş Vekil Askoyt, raporun münakaşası yahut Çanakkale hareketinin idaresi konusunda tahkikata girişmenin uygun olmayacağını söyleyerek bu konuyu kapatmaya çalışmıştır. Onlar ne kadar kapatmaya çalışsalar da Çanakkale’de uğranılan mağlubiyetin suçlularını halk görmek isteyecektir. Bu nedenle de sorgulamaya devam edilecektir. Günlerce

⁷³⁵ Tan, 12 K.sani 1916 (Tercüman-ı Hakikat, 13 K.sani 1916, S. 12479, s.1)

⁷³⁶ İkdâm, 11 K.sani 1916, S. 6792, s.1

⁷³⁷ İkdâm, 12 K.sani 1916, S. 6793, s.1

gazeteler Hamilton'un raporunu tenkit ettikleri gibi hezimetin sorumlularını da ortaya çıkarıp cezalandırmayı isteyeceklerdir.⁷³⁸

İngilizler bu şekilde kargaşa içindeyken Fransa Çanakkale'de kaybettiği kuvvetlerin hesabını yapmaktadır. Fransızlar Çanakkale'deki kara hareketinde 100 bin kişilik bir kuvvetlerini kaybetmişlerdir. İngilizler ile Fransızların bu muharebede verdikleri toplam zayıat ise bahriye zayıatı hariç olmak üzere 300 bin kişiyi aşmıştır.

Bu arada Daily Mail gazetesinin haberine göre Kral 7. Edward zırhlısı Gelibolu Yarımadası civarında batmıştır. Böylece müttefiklerin zayıat listesine son günlerde bir zarar daha eklenmiştir⁷³⁹

Çanakkale ve Gelibolu zaferinin yankıları sürerken bir Alman mebusu gelerek Çanakkale'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaretle ilgili de dönüşünde bir konferans vermiştir. Konferans Türklerin askeri sahadaki durumlarını takdir etmiş ve Avrupalıların Türkiye'yi sadece sulh taraftarı bir memleket olarak görmemelerini söylemiştir. Zira Türk askeri vatanı ve milleti, dini söz konusu olduğunda ne kadar gözü kara olduğunu göstermiştir. Bu zat ayrıca misyonerlerin Türkiye'deki faaliyetlerine de muhalif olduğunu göstermiştir.⁷⁴⁰

Avam Kamarası'nda itilafların ve özellikle İngilizlerin Irak'ta ve Çanakkale'deki askeri hareketleri hakkında münakaşalar olmaktadır. Bu münakaşadan önce Baş Vekil Askoyt, bu iki askeri harekattaki hataları yok saymayacaklarını ve kim olursa olsun doğrudan doğruya mesul bulunanları himaye etmek istemediklerini söylemiştir. Acaba sayın Askoyt bunları söyleyerek birilerinin korumaya mı çalışıyor yoksa bu sözlerinde samimi midir? Belkide ortam daha fazla gerginleşmesin diye yatıştırılmaya çalışıyordur. Çünkü uzun zamandan beri hem halk hemde gazeteler hezimetin sorumlularının gereken muameleyi görmesi gerektiğini söylüyorlardı ve ayrıca Avam Kamarası'nda bu tarz konular açıldığı zaman Sayın Askoyt şuan bunun zamanı olmadığını söylüyordu. Buna göre imdi bu şekilde söylemesi düşündürücüdür.⁷⁴¹

Çanakkale müdafaası hakkında ne yazılsa azdır. Tarihin seyrine büsbütün başka bir istikamet verecek olan bir hadisedir. Bu müdafa ile ilgili bu güne kadar pek fazla bir

⁷³⁸ Tanin, 15 K.sani 1916, S. 2545, s.1

⁷³⁹ Tanin, K.sani 1916, S. 2546, s.1

⁷⁴⁰ Tanin, 2 Nisan 1916, S. 2623, s.1

⁷⁴¹ Tanin, 23 Temmuz 1916, S. 2785, s.1

şey yazılmamıştır. Bunun bir sebebi de savaşın henüz son bulmamış olmasıdır. Ancak Amerika yüzbaşılardan Granobil Furteskiyo adında bir zat, bu müdafa ile ilgili bir eser meydana getirmiştir. İngiliz sansürü ve tetkikinden geçtikten sonra Londra'da basılan eser, bu nedenle bir hususiyet arz etmektedir. Eser ile ilgili yazılar da bu nedenle parça parça yayınlanmıştır. Eserin bir özelliği ve önemli yanı da bi taraf bir zat tarafından yazılmış olmasıdır. Böylece müdafanın önemi daha iyi anlaşılacaktır. Buna bir de İngiliz sansürünün izin vermesiyle eserin kıymeti büsbütün artmıştır Eserin mukaddime kısmında yüzbaşı, zihninden geçen bir çok soruyu sıralamıştır ki bu sorular aslında bir çok kişinin de kafasından geçmekte olan sorulardır. Çanakkale Savaşı ile ilgili İngiliz efkar-ı umumiyesinin çok az bilgiye sahip olmasının doğru olup olmadığı, savaşılacak arazi ile ilgili yeterli malumat toplanıp toplanmadığı, kış yaklaşırken çıkacak fırtınaların hesaba katılıp katılmadığı, burada savaşan bir askerin yiyecek ve mühimmat sorunlarının olup olmayacağı ... gibi daha bir çok soru ve düşünce zihinlerde dolaşmaktadır.

Yazar, bu savaşta alınan tedbirlere bakarak, İngiltere'nin en ağır ve müthiş rakibinin sansür belası olduğunu söylemiştir. İngilizler gerçeği bilmek istemiyorlar mı? Gerçek bu kadar açık mı? Hiçbir kavim kötü haberleri iyi gibi saymaz. Ancak hatırlanacağı üzere İngilizler bunu yapmışlardır. Durumu İngilizlerden gizlemek bu asrın durumunu tamamen yanlış anlatmaya delalet eder. İngilizler bu şekilde yalan yanlış haberlerle halkı aldatmaya çalışarak onların zeka ve irfanına da hakaret etmişlerdir. Oysa şimdi bu yalan haberlerle doldurdukları halktan büyük fedakarlık beklemektedir. İngiliz halkının ordusuna karşı olan tavrından tamamen İngiliz sansürü sorumludur.

Daha önce raporlarında bahsettiğimiz Aschmit Bartroll tarafından yazılanlarda farklı şekilde yayınlanmıştır. Yüzbaşı Granobil Furteskiyo tarafından yazılan bu küçük risale İngilizlerin kafasındaki karabulutunu dağıtmak içindir. Kullanılan kaynaklar da tamamen savaşın içinde olan, savaşı görmüş, bir ecnebi ve bizzat Çanakkale'yi gezen kendisidir. 25 Mayıs'ta İngilizlerin karaya asker çıkarışları, Magestic zırhlısının akibetini, River Clyde vapurunu, donanmanın bombardımanını, Fransız-İngiliz gemilerini, Seddülbahir'deki Türk siperlerini görmüştür.⁷⁴²

⁷⁴² Tanin, 30 Ağustos 1916, S. 2771, s.3

Granobil Furteskiyo, eserinde esas hata olarak nitelendirdiği kara hareketinin deniz hareketiyle birlikte aynı anda yapılmamasını sorgulamıştır.

1915 senesinin Mart'ının 18'inde Kirte Kasabası'nda bulunan İngiliz bahriye askerleri burada bazı zorluklarla karşılaşmışlardır. Gelibolu'nun doğal durumu ve su problemleri ile uğraşan askerler zor anlar yaşamışlardır. Hava sıcaktır ve askerler mataralarını içerek sularını bitirmişlerdir. Tırmandıkları tepe oldukça diktir ve susuzluktan dolayı zorlanmışlardır. Mataralarını doldurmak için buldukları su kuyuları hayvan leşleriyle dolu olduğundan mataralarını dolduramamışlar ve bir dereye ulaşmaktan başka ümitleri kalmamıştır. Oldukça zahmetler çekerek bir dereye ulaşmışlardır.

Bu kısa bilgi aslında müttefik kuvvetlerinin karaya çıktıkları zaman nasıl bir durumla karşılaşacaklarını, hangi zorluklarla uğraşacaklarının küçük bir delilidir. Ancak yüzbaşı, müttefiklerin, boğazın kuşatıldığı gün karaya da asker çıkarılsaydı Gelibolu seferinin baştan başa değişeceğini yazmıştır. Bu fikirde olan yalnız kendisi değildir. Türk ordusuyla beraber bulunan tarafsız bir zabıt de aynı şeyi söylemiştir. Bir alman zabiti tarafından da bu nokta teyit edilmiştir. İngilizlerin bu fırsatı zayi ettiklerini alalede bir askeri fikre sahip olan bir adamın bu hatayı yapmayacağını söylemişlerdir.

Çanakkale ile ilgili planı hazırlayanlar deniz savaşını kazanıp aynı zamanda kara istihkamlarını da denizden yok edeceğini ümit ediyordu. Bu yanlış hesabı yapanın sansür perdesi arkasında hata yapmasına bir mecburiyeti yoktur. O zaman bahriye kuvveti kadar kara kuvveti yoksa eğer, deniz hareketi başka zamana ertelenebilirdi. Ancak bu hatanın yapılmasında İngiliz kumandanının engellerden, mani alandan yeterli bilgisinin olmamasının etkisi çok olmuştur. Etraflıca bir tahkikat yapılmış olsaydı herhalde böyle bir hata yapılmazdı.

Bu hatanın Britanya İmparatorluğu'na neye mal olduğu merak konusudur hareketin sonucu aslında bu merakı bir nebze olsun gidermektedir. Binlerce asker telef olmuş, milyonlarca lira kaybedilmiş, bütün ümitler Çanakkale'nin sularına gömülmüş ve İngiliz nüfuzu yerle bir olmuştur.

18 Mart'ta müttefiklerin elinde yeterli kuvvetleri yoktuysa ertelemeleri zaruriydi, 3 haftalık bir süre onlara yeterdi. Hem ayrıca Türkler deniz hareketi ile beraber bir kara

harekatı beklemediklerinden sonuç daha başarılı olurdu. Ancak 18 Mart yenilgisinden sonra Gelibolu'ya karşı kara harekatı yapılması ihtimalini düşünmüşler ve hararetle bir çalıma ile buna hazırlanmışlar.

İngilizlerin Çanakkale Seferi'ndeki bir başka hataları da Yunanlıların kendi taraflarında savaşa katılacağını beklemeleri olmuştur. Yunanlılar savaşa 20 bin askerle katılsalardı bile bu durum boğazı ele geçirme hatasını uzatmaktan başka bir işe yaramazdı. Burada yüzbaşı savaşı yalnız İngiliz askerinin sırtladığı, Fransız, Rus, Belçika askerinin savaşı sırtlamadığını yazmıştır. Ancak buna katılmak zordur. Ayrıca Avusturalya ve Yeni Zelanda askerlerini kullanan İngilizlerin bunların hakkını ödeyemezler.

Başkumandanlık deniz ve kara harekatının kıymetini bildiği halde ihmal etmiştir. Yunanlılara itimadın yanlış olduğunu anladıkları zaman asker dolu gemilerle gelmemeleri de hatadır. Çanakkale boğazının yalnız donanma kuvvetiyle zorlanmaya çalışılması keyfiyeti bunun sonuçsuz kalmasıyla neticelenen bir hata olmuştur.⁷⁴³

Çanakkale kuşatması sonucu ne olursa olsun Asya ve Avrupa'nın haritasını değiştirecek son derece önemli bir askeri harekattır. Siyasi açıdan İskender'in, Sezar'ın, Napolyon'un yaptıklarından daha ciddi görülmektedir. Türklerin elinde bulunan Avrupa'nın kapısına Hıristiyanlar tarafından hücum olunmuştur. Başarılı olunursa Asya'ya medeniyet götürülecek, başarısız olunursa ki olunmuştur. Türkiye'de, Mısır'da, Hindistan'da İngilizlerin gücü kaybolacaktır.

Gelibolu muharebesinin siyasi yüzü böyledir. Bunun yanında askeri yüzü de önemlidir. Sayısız gemi, tayyare, mermiler, süngüler ve binlerce asker kullanılmıştır.

Çanakkale ile ilgili bir makalede, bir zat, Gelibolu'nun bahriye kuvveti ile alt üst olabileceğini ve bundan sonra istihkamların sükutunun zaman meselesi olduğunu yazmıştır. Bu zatın düşüncesinin yanlış olduğu 18 Mart günü anlaşılmıştır.

Çanakkale'yi vakitsiz kuşatmanın mesulü kimse, tarih onu ortaya çıkaracaktır. İngiliz sansürü onu saklasada işe yaramayacaktır. O zat maziden alınan dersleri unutup, en güzide harp zabitlerini bir felakete sürüklemiştir. Amiral Hamilton, Queen Elizabeth'in toplarının çapını bir boy büyüterek her şeyi değiştirebileceğini mi

⁷⁴³ Tanin, 1 Eylül 1916, S. 2773, s.3

sanmıştı? Geminin hiç zarara uğramadan hücumla kalkışacak faydayı sağlayacağını ümit etmişti galiba ki netice bu ümitleri tastikten çok çokuzak olmuştur.

Saroz istihkamlarındaki çelik kapıdan bir geminin geçmesi imkanı sıfırdır. Ancak bu işi planlayanlar bu işle meşgul olan zatlar bilgileri gizli tutarak hareket etmişleridir. Mart ayında yüzbaşı Londra'da bulunurken ona Çanakkale'nin geçilebileceği zannında bulunup bulunmadığını sorunca 6 ayda değil belki de edebiyyen geçilemeyeceği cevabını verince İngilizler kendisine gülmüşlerdir. Oysa sonuç ortadadır. Galiba şimdi gülme sırası yüzbaşıya gelmiştir.

Çanakkale Boğazı lağam tarlalarıyla doldurulmuştur. Akıntıya rağmen torpiller denize gönderilmiş ve demirletilmiştir. Torpil tahri gemilerine bile meydan okuyacak şekildedir. Ayrıca bu lağamlar tepelerdeki istihkamlar ve top mevzileri tarafından da müdafaa olunmaktadır. Bu şartlarda nasıl bir başarı beklenmektedir ki?⁷⁴⁴

Neticesi felaket olan Çanakkale taarruzunda kaybedilen Ocean, Bouvet, Irresistible gemilerinin kaybedilmesine bir sebep bulmak çok saçma olarak görülmüştür. Bu deniz hareketinde hayale gelmeyecek derecede bir sonuç ortaya çıkmıştır. Seddülbahir ve Kumkale bataryalarından ateş talimi yaparcasına bu gemilere yüzlerce mermi atılmıştır. Acaba İngiliz kumandanlığına kendi gemilerini tehlikeye göndermek için ne gibi sebepler etkili olmuştur?

Seddülbahir merkez gibi düşünülerek buraya binlerce mermi atılmıştır. İstihkamlardan atılan mermiler geminin 1000 yarda önüne düşünce Türkler böyle bir bombardımanda mevkillerini terk etmişlerdir. Ancak bu istihkamlara keşif müfrezeleri gönderilince meydana gelen hasar karşısında hayretle kalınmıştır. Çünkü istihkamların sadece taş kısımları hasara uğramış, toprak kısımlar tahrip edilmemiştir. İstihkamları tamamen tahrip etmek zorluklar doğurmuştur.

Müttefik donanmanın açtığı mermiler yüzünden uzaklara çekilen Türk askerinin bu hareketinden cesaret alan müttefikler istihkamlara hücum ederek aynı sonucu alacaklarının ümit etmişler ancak, çok gelişmiş silahlar bu toprak istihkamlara bir tesir edememiştir.

⁷⁴⁴ Tanin, 3 Eylül 1916, S. 2775, s.3

İstihkamlar fenni bir suretle cephelendirilmiş, her cephede mazgallar, kıtalar ve toplar konulmuştur. Bu toplar asrın durumuna uygun olmayan, 2 dakikada bir ateş eden topar olsa da her atış maksadına ulaşmıştır. Bu nedenle Naros istihkamlarına karşı Queen Elizabeth, Agememnon, Ora Nelson gemilerinin mermileri istihkamların haricinde patlamış, zarar verememiştir. Bu topların mesafesi az olmasına rağmen, boğazın dar yerinde savaşıldığından etkili olmuşlardır. Boğazın en dar noktasında mesafe 3 milden fazla değildir. Nagara, Kilya, Kilitbahir Kale-yi Sultaniye mevkiileri arası bir ölüm sahası olmuştur. Burayı gören gemi üç taraftan tehlikeye maruzdur. Havadan tayyarelerle durum daha da zorlaşmaktadır. Bir istihkam başka bir istihkam tarafından korunurken nasıl oldu da İngiliz gemileri boğazın bu istihkam tarlasına gönderildi?

Çanakkale'de deniz hareketi ve müdafaası bu şekilde olurken, kara hareketi de aynı zorluklarla gerçekleşmiştir. İngiltere tarihinde Çanakkale muharebelerinden daha iyi zengin bir sayfa yoktur. Binlerce insan Gelibolu'nun yarları ve yamaçları üzerinde en yüksek şecaatlere ulaşmışlardır. Sefere katılanlarda en ufak bir dirliksizlik olmaması hayret vericidir. Çünkü her asker ayrı bir yerden gelmiştir. Tahtelbahri tehlikesine rağmen gemilerle Mondoros Limanı'na gelen bu askerler büyük cesaret örneği göstermişlerdir.⁷⁴⁵

Türk taburları yarımada'nın her yerinde çadırlar kurmuş beklerken, burada karşılaşılabilecek müşkülât kumandan tarafından ya bilinmiyordu ya da taktir edilemiyordu. Türk askeri her bir karışını bildiği bir arazide savaşırken, müttefikler bu konuda ayrıntılı bir bilgiye sahip değillerdi ve bu durum onlar için eksi taraftır. Her tarafı yarlarla ve yarlar üstü çalılarla kaplı olduğundan bunlar doğal engeller oluşturmaktadır. Bu yarlar karaya asker sevki için uygun değildir. Sadece birkaç küçük düzlük vardır ve buralara da çok az asker çıkarılabilmektedir. Bu askerler sırtlarında çantalarla yarlara tırmanmaya çalışmışlardır.

Sahil hattının arkası tepeler, dağlar, dereler, derin hendekler, vadiler, oyuklar, düzlükler... karmakarışıktır. Yarımada'nın bu durumu doğal bir istihkam oluşturmaktadır. Her yer tahkim edilmiştir. Ve bütün tahkimat boğaz saldırısından hemen sonra başlamıştır. Her geçen gün vaziyet değiştiği için de Sir Hamilton

⁷⁴⁵ Tanin, 6 Eylül 1916, S. 2778, s.3

planını sürekli değiştirmek zorunda kalmıştır. Türkler yarımadaanın çehresini değiştirmekten bıkmamışlardır. Hergün yeni siperler kazılmış, tel örgüler çekilmiştir. Bu tel örgüler Çanakale harbinde zayıatın çok olmasının bir nedeni olmuştur.

1 Mart bahriye hücumundan sonra yapılan bu tahkimatın kara hareketi sırasında hesap edilmemesi bir hatadır aynı zamanda askerlerin durumunu da düşünmemişlerdir. Balkan Savaşlarından yenilgi ile çıkan Türk askerlerinin durumunun kötü olduğu düşünülmüş ve tabiri caiz ise Türk askeri küçümsenmiştir. Bu düşüncelerle harekate başlandığı için de sonuç hezimet olmuştur. Türkiye'nin istila edilmiş olması Türk askerine ayrı bir cesaret vermiştir.

Nisanın son haftasına doğru İngilizler askerlerini takviye için asker beklerken, Türk askeri de istihkamlarının takviye edip onarmışlardır. Yaz aylarının büyük sorunlarından biri de susuzluk olmuştur. Nakliye gemileriyle getirilen su ihtiyaı karşılamakta yetersiz kalmıştır. Ayrıca bütün ihtiyaçlar İngiltere'de toplanıp nakliye gemileriyle getirilip depolamış veya hemen karaya çıkarılmıştır. Nakliye gemileri tahtelbahri saldırısına maruz kalmıştır. Bütün sahil boyunca bir ihraç iskelesi yok gibidir. Mondros Limanı'na bazı iskeleler yapılarak ışlah edilmiştir. Ancak onlar da emin ve selamet değillerdir. Bütün bunlar müttefikler için eksi taraf olmuştur.⁷⁴⁶

Kara hareketini desteklemek amacıyla gelen düşman gemilerinden atılan mermilerin çoğu isabet etmiyor, edenlerde pek fazla zarar vermediğinden , karaya çıkarılan kuvvetlerinin işleri zorlaşıyordu. Düşman tayyareleri tam olarak Türk mevzilerini zabt edemediğinden onlarda isabetli atış yapamadığı gibi ayrıntılı bilgi de veremiyorlardı.

Müttefiklerin durumlarını zora sokan diğer bir Şey Anadolu sahil bataryaları olmuştur. Bunlar Çanakale geçidini muhafaza ederken İngiliz-Fransız ordularına da mermi yağdırmışlardır. Ayrıca dinlenmek için orduya getirilen düşman kuvvetlerini bombardımana tutarak istirahatlerini müşkül duruma sokmuşlardır. Bu durum düşmanın maneviyatını da bozmaktadır. Yaralı bir asker tedavi için getirildiğinde çadırın önünde mermiler uçuşması o askerin maneviyatını nasıl etkiler düşünün .

⁷⁴⁶ Tanin, 7 Eylül 1915, S.2779, s.1

Anadolu sahilinin kayıtsız şartsız kontrolünün Türk askerinin ellerinde olması demek, boğazın karşısına taarruz edileceği zaman karşı hareketi onların elinde bulundurmamak demektir. İşte Kumkale'nin zabtedilmesindeki başlıca sebep de buydu ancak başarılı olamadı. Kumkale'de birkaç günden fazla kalamamışlardır. Bunların elde tutulamaması da müttefikler için bir eksi daha olmuştur.

Çanakkale'de tabiat Türklerin en birinci müttefiki olmuştur. Görülmüştür ki Çanakkale için daha basit planların başarılı olma ihtimali daha yüksektir. İyice tetkik edilirse anlaşılır ki bu plan yalnız bir noktaya yapılsa başarılı olunabilirdi. Bunun için Türklerin güçlü olduğu nokta seçilmeliydi ki burası Alçıtepe olarak görülmüştür. Almanlar bu şekilde düşünmüşlerdir. Eğer bu plan Liman Von Sanders'in elinde olsaydı da sonucun bundan daha iyi olmayacağı da söylenmiştir. Çanakkale taarruzunun bu şekilde sonuçlanmasında şartların tamamıyla bilinmemesinin etkisi çok büyüktür.

Acaba birçok defa ertelenen bu plandan başka bir plan var mıydı? Bu soru karşısında karşımıza ikinci bir plan çıkmaktadır ki Gelibolu'nun kuzeyinde Bolayır tarafından savaşa başlanması planlarıdır. Askeri hareketin icrası için Bolayır'ın kuzeyindeki arazinin güneyindeki araziden daha müsait olduğu şüphesizdir. Diğer bir planda Anadolu sahilinin işgali meselesidir. Buradaki arazide Rumeli'den daha uygundur.

Ancak bu ikinci ve üçüncü planlar uygulanamamıştır. Kumkale için düşünülenler daha ilk günlerde sonuçsuz kalmıştır. Yeni bir taarruzdan önce önemli olan ele geçirilen yerlerin korunmasıdır. Müttefikler bunu da başaramamışlardır.

Seddülbahir Çanakkale için çok önemlidir. Burayı elde tutmakla İngiltere Karadeniz müdafaasını elde etmiştir. Ancak Seddülbahir hareketi de onlar için bir hezimet olmuştur. Bu meselenin ümit verici yanı olarak askeri hareketin bu arazide pek kuvvetli olmayışı görülmüştür. İngilizlerin burada buldukları siperlerden çıkarılması mümkün görülmemiştir. Yalnız cephanelerin bitmesi durumunda bunun olacağı düşünülmüştür. Bu düşünceye de Anzak firkalarının gösterdiği şiddet ve sabır dolayısıyla varılmıştır. Serddülbahir'i elde tutmanın İngiltere İmparatorluğu'nun geleceği üzerinde büyük tesir yapacağı şüphesizdir.

Yüzbaşı Seddülbahir ile ilgili düşüncelerini yazarken müttefik askerleri henüz buradan çekilmemişlerdi. Ancak savaş sona erdi ve bütün bu ihtimaller ve düşünceler

hepsi boşa çıkmıştır. Düşmanlar önce Arıburnu ve Anafartalardan, sonra da kendileri için ne kadar önemli olduğu yukarıda anlatılan Seddülbahir'den kaçış şeklinde bir çekilme yaşamışlardır.⁷⁴⁷

Çanakkale ve Gelibolu seferlerinin uğradığı kötü akıbet İngilizler üzerinde ağır bir tesir yapmıştır. İki büyük devletin efsanevi şekildeki son moda vasıtaları karşısında Türklerin aylarca dayanması, tarihin büyük bir ehemmiyet vererek kaydedeceği hadiselerindedir. Bundan dolayı İngilizler bu harp sırasında yapılan hataları bir tarafa bırakarak bir araştırma komisyonu oluşturup tahkikat yapma kararı almışlardır. Bu komisyon bir rapor hazırlayarak sunmuştur ve rapor 6 fasıldan oluşmuştur.

- İlk sefer tasavvuru
- Harpten önceki teşkilat
- Muharebenin başlangıcında kabul edilen teşkilat ve şura-yı harp
- Hadiselere ait hikâyeler
- Harekatın neticesi
- Neticeler

Raporun bütün fasıllarında sefer ve sefere neden olan bütün herşey özel bir bakış açısıyla tetkik edilmiştir. Çanakkale Seferi baştan başa en basit manevi hissiyatın bütün plan ve hesaplara üstün geldiği felaketli bir örnek olmuştur. Mesele düşünülürken yanlış düşünülmüş, hareket edilirken yanlış hareket edilmiş, yapılan hataların sebebi araştırıldığı zaman neticede hata İngiliz hükümetinden bir idari teşkilatın sessizce işlediği bir durum olduğu anlaşılmıştır. Çanakkale Seferi ilk hatıra geldiği zaman bütün mütehasıslar kara ve deniz kuvvetlerinin birlikte hareketini söyledikleri halde, Churchill yalnız denizden harekatın yeterli geleceğini söylemiştir. Lord Fişer buna muhalif olduğu halde Churchill'in nüfuzuna karşı gelmemiştir. Lord Kitchner'de sırf kendi şahsiyetini kullanarak harp şurasının fikrine muhalif hareket edecek derecede ileri gitmiştir. Bütün bunlara rağmen 18 Mart hezimetini boğazın denizden ayrılmayacağını maddi bir surette ortaya koyunca bu defa da İngiliz hükümeti hem karadan hemde denizden hareket etmiştir. Bu konuda askeri şuranın

⁷⁴⁷ Tanin, 11 Eylül 1916, S. 2783, s. 3

fikri alınmıştır. 18 Mart ile 25 Nisan arasında şura sadece bir defa toplanmıştır. İngiltere ve onun arkasında sürüklenen Fransa şanslarını bir kere daha denemek istemişler ve bu uğurda yüzbinlerce insan ve milyonlarca lira sarfetmişlerdir. Neticede büyük bir hezimet ve dünya karşısında mahcup olmaktan başka bir sonuç elde edilmemiştir.

Raporla da anlaşılmıştır ki Çanakkale Seferi baştan başa hatalarla doludur. Bu hatalar sadece Çanakkale hezimetinin sebeplerini değil, belkide bütün muharebe boyunca itilafın neden bu kadar ağır malubiyetlere uğradığını açıklamaktadır. İngiltere'ye kalırsa bu seferin böyle sonuçlanmasının sebebi hem denizden hem karadan aynı anda hareket edilmemesidir. Ancak düşünülecek olursa, deniz harekatı ile hem deniz hem kara harekatı arasında pek fazla bir zaman yoktur. Bu da gösteriyor ki sonuç yine aynı olacaktır. Hizmet!

Çanakkale'nin akibetinin böyle olmasının sebebini izah etmek pek kolaydır. Çanakkale müdafaasını yapanlar bu müdafanın kendi hayat ve namusları açısından ne kadar büyük bir iş ve önemli olduğunu taktir etmiş olan fedekârlardır. Onlar hangi şart ve durumda olursa olsun kan dökselerde orada başarılı olacaklardı ve nitekim olmuşlardır.

İngilizler Çanakkale Seferi'nin akibetini tahkik ederken kendilerine ait olan bütün hataları da ortaya koymuşlardır. Bu hatalardan faydalanıp ders çıkarıp çıkarmayacakları kendilerine kalmıştır. Yalnız bir kere daha söylemeliyiz ki, bu hatalar olsada olmasada, Çanakkale Seferi zaten akamete uğramaya mahkumdur.⁷⁴⁸

Çanakkale Savaşı'nın bitiminden sonra yaklaşık bir yıl geçmiştir. Bu günlerde Alman İmparatoru'nun ziyareti ile meşgul olunmaktadır. Kayser Hazretleri İstanbul'da buldukları bir kaç günden istifade ile Çanakkale'yi de ziyaret etmişlerdir. Çanakkale artık bugün bir muharebe meydanı değildir. İki sene önceki cehennemden eser kalmamıştır. Yalnızca boğazın sakin suları altında yatan birçok düşman gemisi ile her iki tarafta bulunan harabeler vardır. Ayrıca bunların yanısıra yeni ihtimallere karşı hazırlanmış yeni kaleler ve istihkamlar bulunmaktadır.

⁷⁴⁸ Tanin, 11 Nisan 1917, S. 1993, s.1

Kayser Hazretleri'nin Çanakkale'ye gösterdiği hususi dikkat sebepsiz değildir. Kendisi Alman ordularının başkumandanı olması dolayısıyla savaşla ilgili bütün ayrıntıları bilmektedir. Bildiği şeyler arasında ise Çanakkale'ye ait olanların pek mühim olduğuna şüphe yoktur. Savaş meydanından uzak olmasına rağmen olayları günü gününe, bütün gizli köşelerine kadar takip etmiştir. Çanakkale müdafaasının sırrını bilenler arasında; İmparator Hazretleri birinci sırada yer almaktadır.

Çanakkale'de Türklerin İngilizler ve Fransızlara karşı nasıl bir müdafaa yaptıklarını Kayser Hazretleri çok iyi bilmektedir. İngilizler boğaza karşı hareketin iki gün içinde sonuçlanacağını beklerken herşey tam tersi olmuştur. Koca bir düşman filosu Çanakkale üstünde bir cehennem gibi yaşayarak perişan olup çekilip gitmişlerdir. Bir süre sonra karadan bir teşebbüste bulunan düşman boğazın birkaç kilometrelik toprağını zaptedip yolları açmak için sahillere binlerce asker dökmüştür. Seri bir hareket ve birkaç kilometrelik yürüyüşle herşeyi halledeceklerini sanmışlardır. Oysa hiçbir şey hallolmamıştır. 2-3 km'lik bir ileri hareket düşmana yetecekken buna izin verilmemiş ve aylarca süren kanlı ve korkunç bir muharebe olmuştur.

İşte İmparator Hazretleri Çanakkale'nin bu karanlık aylarını bilenlerin ilk sırada gelenlerindenidir. Türk kahramanlığının tarihi bir sergisi olan bu sahayı görmeden gitmek istememişlerdir. Çanakkale'deki Türk ruhu hiçbir maddi kuvvetin yıkamayacağı bir güç olmuştur ve birşey yapmayacağını anlayan düşman çekilmeye mecbur kalmıştır. Kayser Hazretleri bu hakikati herkesten iyi bildikleri için Çanakkale'nin yüksek hatırasını takdis etmeyi şanlı bir vazife olarak görmüşlerdir. Çanakkale Türk ve Alman ruhunun ne yakın şeciyeler taşıdığını gösteren kanlı, fakat mübarek ve kutsi bir timsaldir.

Kayser Hazretleri 16 Ekim 1917 tarihinde saat 10 civarında üzerinde kılıç ile birlikte Çırağan Sarayı'nın Mecidiye İskelesi'ne gelmiştir. Buradan Yavuz zırhlısına geçmiş ve Onur Paşa tarafından karşılanmıştır. Mızıka tarafından Alman Marşı çalınmıştır. Yavuz 10 buçuk civarında yanında Ertuğrul yatı ve torpidolarla hareket etmiştir. 17 Ekim çarşamba saat 7 buçuk civarında demir atılarak kahvaltı edilmiştir. Nihayet mızıkanın eşliğinde ganbotlara binilerek saat 9 civarında Çanakkale İskelesi'ne çıkmışlardır. Karşılama töreninden sonra otomobille Hamidiye Tabyası'na gitmişlerdir.

İstihkâm meydanına geldiği sırada deniz hareketinden bahsedilmiş, 18 Mart muharebesi anlatılmıştır. Bu anlatılanlar büyük bir haritada gösterilerek izah edilmiştir. İstihkam civarına düşen bomba ve şarapnel parçalarını büyük bir alaka ile incelemiştir. İstihkam kumandanı tarafından yapılmış ve üzerinde Çanakkale 18 Mart ibaresi bulunan bir kalemlik hediye edilmiştir. Daha sonra tekrar gambotlara binilerek karşı sahile Rumeli yakasına geçilmiştir.

Rumeli yakasında önce Akbaş mevkiine gidilmiştir. Burada bir merasim ve selamlama töreni yapılmıştır. Burada hazır bulunan otomobillere binilerek önce Anafartalar'a sonra da Arıburnu'na geçilmiştir. Gerek Anafartalar'da ve gerek Arıburnu'nda yapılan muharebeler Liman Paşa tarafından İmparator Hazretleri'ne izah olunmuştur. Arıburnu'nda öğle yemeği yenerek saat 5 civarında buradan ayrılmışlardır. Bir merasim ile gambotlara binen İmparator Hazretleri Yavuz'a binerek saat 6 civarında İstanbul'a hareket etmişlerdir. bir süre güvertede Onur Paşa ile sohbet eden Kayser Hazretleri saat 7 buçukta odalarına çekilmişlerdir. 18 Ekim Perşembe sabahı Haydar Paşa Limanı önüne gelmişlerdir.

Kayser Hazretlerinin Çanakkale'ye yapmış oldukları bu ziyaret elbetteki Türk kahramanları için şeref veren bir hareket olmuştur. Bütün dünyanın tebrik ve taktirlerini kazanan Çanakkale kahramanları bir kere daha yad edilmiş, muharebenin her ayrıntısını bilen ruhunu anlayan bir zat tarafından iftihar ile gezilmiştir.⁷⁴⁹

Çanakkale gezilirken her köşeden insanı telkini altında bulduran tesir ve hatıraların ulviyeti vardır artık. Hisleri harici bir şiddetle sarsacak bir gürültü ve manzaralar görülmemektedir. Yalnız şurada göze çarpan bazı izler ve eserler bulunmaktadır ki insan hislerini derinden sarsıp buraların bir iki sene önceki halini gözünde canlandırmasına sebep olmaktadır. İngiliz ve Fransızların terkettikleri malzemelere bakarak burada Türk askerinin karşısına çıkan düşman kuvvetinin son derece donanımlı olduğunu anlamak zor değildir. Düşman Çanakkale'nin galibiyetin anahtarı olduğunu biliyordu. Çanakkale geçilecek olursa bizimle müttefiklerimizin irtibatı kesilecek, buna karşılık Rusya ve Avrupa arasında kısa bir yol oluşacaktı. Çanakkale'de dövüşen düşman bütün fen ve sanattaki ustalarını bizim aleyhimize kullanmışlardır. Bir taraftan Seddülbahir'i döverken, diğer bir taraftan Saroz

⁷⁴⁹ Tanin, 19 Teşrin-i evvel 1917, S. 3179, s.1,2

Körfezi'ni bombalıyor, havadan tayareleriyle ateş yağıdırıyorlardı. Düşman askerlerinin her türlü ihtiyacı karşılanıyordu. Buna karşılık bizim askerlerimizin başlıca silahı fedakarlığı ve imanı olmuştur. Bu eşsizliğe rağmen, Çanakkale'yi geçmenin herşey olduğunu bilen iki muaazzam devlete karşı savaşarak onların bütün ümitlerini ve hayallerini yok etmeyi başardık. Şeref ve itibarlarını bırakarak çekilip gitmeye mecbur ettik.

Eğer düşmanlarımız Çanakkale'yi geçbilselerdi bu durum bizim ve Avrupa'nın ne hale geleceğini, dünya üzerinde nasıl bir Rus- İngiliz kahır ve istibdadı oluşturacağını uzaktan uzağa düşünmek bile acıdır. Bu acı ihtimal karşısında başarımızdan dolayı ne kadar iftihar duysak azdır.

Çanakkale vakası ve orada akıtılan Türk kanlarını askeri ve siyasi karşılaştırmalarla ölçmek hatadır. Çanakkale'de akan kanlar bu millet için ebedi azim ve itimat kaynağı olmalıdır. Bu kaynağın irşad ve ilhamı orada bizim için kanlarını akıtan, gözünü kırpmadan düşmana karşı giden fedakâr kahramanlarımıza vazifemiz bizi daima ihtiraslardan korumalı ve ulvi gayelere doğru sevk etmelidir. Bunun tenini içinde "Çanakkale" sözü küçükten büyüğe milletin her fertlerinin kafalarında yüreklerinde yer etmelidir. Buda kalemlerin çalışmasına bağlı olacaktır. İleriki nesillere de bu şekilde aktarılacak bir kahramanlık öyküsü, bir gurur sayfası olan Çanakkale ruhları titrekten bir kelime haline gelmelidir.⁷⁵⁰

3.2. General Hamilton'un Raporu

Çanakkale Seferi Başkumandanı olan Sir Ian Hamilton, sefer ile ilgili bir rapor hazırlayarak İngiltere Harbiye Nezareti'ne takdim etmiştir. Sir Hamilton'un hazırlamış olduğu bu rapor ile ilgili zaman zaman İngiliz gazetelerinde tenkitler yapılmıştır. Gazeteler raporun neden yazıldığı zaman halka duyurulmadığını, raporda yazılanlarla İngiliz tebliğlerinin neden uyuşmadığını sürekli yazılarıyla gündeme getirmişlerdir ki bu konudan daha önce bahsetmiştik. Şimdi General Hamilton'un yazmış olduğu raporun Tanin gazetesi tarafından yayınlanmış olanlarını aktaracağız.

⁷⁵⁰ Vakit, 7 T. sani 1917, S. 17, s.1

Rapor ilk Çanakkale hareketinden sonuna kadar pek çok şeyi açıklamaktadır. Bu rapor kısmen özetlenerek ve sadeleştirilerek anlatılmaktadır.

İLK ÇANAKKALE HAREKATI

İhraç Planı:

Yapılacak ihraç planında düşman mevzileri (Türk mevzileri) önce donanma tarafından şiddetle bombardıman edilecek ve sonra Daplin Fuzileriz'den oluşan 3 müfrezelik asker sahile çekilip gönderilecektir. Bunlar Kurut kaptanı Anveyn'in yakından kumanda ettiği River Clyd kömür gemisi tarafından takip edilecektir. İki güverte arasında Dablin Fuzileriz'den kalan asker ile Monstir Fuzileriz ve Hameyşir kıtalarından yarım taburu ve Vestraydeynfild efradını vesaireyi hamil bulunduracaktır.

River Clyde içinde bulunan kuvvetleri süratle tahliye etmek üzere özellikle hazırlanmıştır. Askerin girip çıkması maksadıyla büyük kapaklar açılmıştır. Bu kapaklardan, sürekli yedeğinde bulundurduğu depolarından uzatılan kalaslarla kurulacak olan iskeleler vasıtasıyla askerin nakli yapılacaktır. İlk askeri kıta sahile ulaşır ulaşmaz, River Clyde doğruca sahile yanaşacaktır. Dubaları ise sahil ile gemi arasında köprü vaziyeti görmektedir. Bu şekilde 2000 kişi pek kısa bir zamanda sahile çıkarılması gerçekleştirilmiştir. Bunların dışında karaya çıkan askeri kuvvetleri korumak amacıyla da kum çuvaları ile sipere 61 batarya makineli top River Clyde'ın baş tarafına yerleştirilmiştir.

Bu ihraç planına göre önce yarımadanın sahil kısımları şiddetli bombardıman edilecek sonra askerler karaya çıkarılacak ve karaya çıkarılan kuvvetler gemide bulunan toplarla ateş açılarak korunacak, ilerlemelerine imkan sağlanacaktır.

Sahilin bu noktasını işgal etmek için olan kuvvetlerin tamamı harekate katılan geminin kapağında çıkarılacaktır.

V noktası Seddülbahir'in hemen batısındadır. Seddülbahir köyünün bulunduğu uçurumlu yer ile bir numaralı istihkam arasındaki arazi 300 veya 400 yarda katarında pek muntazam bir açık hava tiyatrosu şeklindedir. Sahile doğru inen bayırların çok az oyuk olması nedeniyle tiyatronun sahilden itibaren 100 kadem irtifasına kadar

yükselen bir çimenlik vardır. Bu çimenliğin sınırında bulunan saha müdafilerin ateşi ile süpürülebilir bulunmuştur. Sahilin kendisi 10 yarda genişliğinde ve 350 yarda uzunluğunda bir kum şeridinden oluşmaktadır.

Müttefiklerin Tefavvuku: (Üstünlüğü)

Asker çıkarılan kumsalın güneydoğusunda, sahil ile köy arasında Seddülbahir'in yıkık kalesi bulunmaktadır. Amak-ı tiyatrodan bakılınca sırt üzerinde kuzeye doğru kışla harabesi görülür bu iki bina ile 1 numaralı istihkam uzun bir süre filo tarafından bombardıman edilmiş ve istihkamin topları susturulmuştur. Ancak duvarların yıkık yığınları ve köyün harap varoşu müdafaa edenlere ve silah atanlara karşı çok güzel bir siper oluşturmuştur. Bununla beraber müdafiler anlatılan bayırlardan da kumsala hakim bulunuyorlardı. Kumsallığın pek kenarında Seddülbahir'in eski istihkamından geçerek karanın kuzeybatısına kadar, kuvvetli bir engel gerilmiştir. Bu tel öyle ağır madenden ve uzun dikenlerden yapılmıştır ki böyle bir maniayı önce hiçbir yerde görmemişlerdir. Sırtın tepesine kadar olan yolun ucunda ise öncekinden çok daha kuvvetli bir tel mania gerilmiştir. Bu tel maniada kışla harabesi önünden amak-ı tiyatroyu geçerek köyün varoşunda son bulmaktadır. Bu iki tel maniayı birleştiren 3. sü ise sahilin doğu tarafından geçerek tepeye ulaşmaktadır. Yukarıda bulunan iki tel manianın üstündeki arazi Türkler tarafından yapılan metrislerle çetele haline gelmiştir. Bu metrislerin birine 4 tane bombom konulmuştur. Diğer bazı mahallelerde dahi ateşi kendilerine doğru çekmek üzere boş bombomlar vardır. Halbuki her iki tarafta da bulunan binaların enkaz yığıntısı sırt üzerinden açılan tüfek ateşleri ile süprülen sahayı makas ateş altında tutan birçok makineli tüfek mevzilerini çevreleyip bunları korumaktadır.

Yapılan keşifler esnasında meydana gelen zorluklar dolayısıyla arazinin doğal halini ve düşmanın hazırlığına dair ayrıntılı bilgi elde etmek zor olmuştur.

Hamilton'un bu yazdıklarından da anlaşıldığı üzere arazi düşmanlarımız için çok zor şartlar içermektedir ve bununla beraber Türk askeri yarımada beklemedikleri kadar kuvvetli bir hazırlık yapmışlardır.

Ateş Tufanı:

İhraç planını ve asker çıkarılacak sahanın durumunu anlattıktan sonra General Hamilton ilk asker ihracını ve ateş muharebesini anlatmıştır.

River Clyde asker dolu filika ve kofrelerle Seddülbahir'in önüne gelmiştir. Getirilen bu kuvvetler sahile ulaşır ulaşmaz Kurut Kaptanı An Veyn'de gemisini özellikle kumluğa oturtmuştur. Askerler meleke ve muaveneleriyle sahilin çıkılacak mahalline yaklaştıklarından Türk askerinden hiçbir muvaffakiyet görülmemiştir. Bu nedenle son ana kadar sahile çıkmanın taarruza uğramayacağını zannetmişlerdir. Fakat ilk filika sahile bindirir bindirmez fırtına kopmuştur. Ateş tufanı kumsallığı gelecek filikaları ve muaveneleri silip süpürmüştür.

Dablin Fuzileriz kuvveti ile filikalar içindeyken dehşetli bir suretle kırılmışlar ve mahvolmuşlardır. Bunlardan karaya ayak basmayı ve kum şeridini geçmeyi başaranlar hemen kendilerine bir yer bulmuşlardır. Muavene ve filikalardan hiçbir tekrar gemiye dönmemişlerdir. Mürettebatlarıyla beraber kumsallık üzerinde mahvolmuşlardır.

Karaya ihraç edilen kuvvetler bu şekilde ateş tufanı içinde kalınca River Clyde harekete geçerek tüm bombalarını sahile yağdırmaya başlamıştır. Fakat dubalı sahil ile gemiyi ara yerine koymalarından dolayı ciddi ve önemli bir engel ortaya çıkmıştır. Şiddetli bir akıntı başlamıştır. Düşmanın (Türk askeri) ateşi de birinci derecede şiddetli ve isabetli olduğundan hiçbir mermisi boşa gitmeyerek duba tarafından aradığını bulmuştur. Ve askerleri öldürmüştür. Denizden yapılan bombardıman semeresini vermiş ve dubalar yerlerine getirilmiştir. Sonra da karaya asker sevki başlamıştır.

Monstir Fuzileriz alayından bir bölük sevkiyatın rehberi olmuştur. Fakat cenahlar ve cepheden yağdırılan ateş yağmuru altında ancak birkaç kişi onlarda mesafenin azlığından dolayı sahile çıkabilmişlerdir. Karaya çıkan bu kuvvetleri 2. bir bölük takip etmiştir. Akıntının tesirinden dolayı dubaların üzerine kurulan iskeleler düşmüştür. İskelelerin sahile yakın olan uçları derin suya sürüklenmiş ve düşman (Türk askeri) kurşunuyla telef olmaktan kurtulan birçok asker, sırtlarında bulunan çantaları ve levazımlarının verdiği eşyalarla sahile doğru yüzerken bu şekilde suda boğulmuşlardır. Ölümden yılmayan cesur asker karaya çıkmaya hazırdır. Dubalar

yine yerine getirilmiş, aynı alaydan 3. bölük de adeta koşarcasına sahile hücum etmişlerdir. Fakat bu sefer şarapnel parçaları, tüfek, bombom ve makineli tüfeklerden çıkarılan öldürücü kurşunlar ile son derece önemli zayiata uğramışlardır.⁷⁵¹

General Napier Nerede Vuruldu?

Dubaları yeniden derin suya getirmeye teşebbüs etmişlerdir ki o zaman da bunların üzerine General Napier ile yaveri Yüzbaşı Kosteker ve Hameyşir alayından da birçok efrad vardır. Bunlar için dubaların içinde yüzükoyun yatmaktan başka çare kalmamıştır. Orada General Napier ile yüzbaşı Kosteker telef olmuşlardır. Bu zamanda sabahın 10 u ile 11 arasında yaklaşık 1000 kişi River Clyde vapurunu terk etmişler ve bunların dik yarlı kumsal üzerinde küçük bir sahaya ulaşınca kadar yarısından çoğu telef olmuşlar veya yaralanmışlardır. Bunun üzerine karaya daha fazla asker ihracından vazgeçilmiştir. Efradın hepsi açık filikalar içinde bulunmuş olsaydılar ancak birkaçı ölecektir ve diğerleri hayatta kalacaklardı. River Clyde kömür gemisi derununda bulunanları tesirli bir surette korumak için bu şekilde inşa edilmiştir. Ve karaya çıkmak teşebbüsünde bulunanlarda pek az zaiyat olmuştur.

Günün devamında başka bir değişiklik olmamıştır. River Clyde'a bağlı olan makineli toplar mevki vaziyetini kurtarmış ve Türk askerinin ateşini bir dereceye kadar susturmuş, mukabil hücumunu men etmek hususlarında pek fedakar muavenette bulunmuştur. Seddülbahir köyünün hemen doğusunda bulunan yere ihraç edilen Dablin Fuzlileriz alayından 1.5 bölük, V kumsallığına geçecek halde değildir. Bunlardan ancak 25 kişi sağ kalmıştır. V kumsallığına çıkarılması tahmin olunan kuvvetin Y'de bulunan kısmına iltihak edilmek isenmiş ise de mesafenin fazlalığından dolayı bunun olması zor olduğundan Lankasır Fuzileriz alayının çıktığı sahilin V kısmına geçilmiştir.

Kamer Ziyası Altında Muharebe:

O gün geç vakitte Vorçester alayı ile Lankasır Fuzileriz alayı V kumsallığından yukarıdaki yüksek araziye çıkarak V mevki surlarının cenahından hücum ile vaziyeti kurtarmak istemişlerdir. Fakat kendilerine karşı cepheden olan taarruz araya giren manialı tel örgüler, ileri hareketi engellemiştir ve gecenin ahvalinde River Clyde

⁷⁵¹ Tanin, 26 Ağustos 1915, S. 2403, s.3

kömür gemisindeki geri kalan piyade kıtaları karaya ihraç edilmiştir. Şimdi hücumla elverişli ve oldukça büyük bir kuvvet ihraç edilmiştir. Fakat efrad, mevki itibariyle önceki kadar fena bir vaziyette ve Türk askerinin ay ışığı altında yapmış olduğu ateşler o kadar etkili ve isabetli olmuştur ki istihkâmın o köyün varoşunu düşmandan temizlemek hususunda yapılan her bir gayret bir biri ardınca mahvolup gitmiştir. Başkasının muavenetine muhtaç olmayacak derecede yaralananlar gece karanlığında gemiye ulaşabilmişlerdir. Fakat sabahın ilk ışıklarıyla beraber vaziyet bir gün evvelinden hiçte farklı olmamıştır. Ancak şu fark vardır ki o da ilk önce karaya çıkarılan asker yorgunluktan kımıldamaya mecali olmamış adeta kurumuşlardır.

Karaya asker ihracına başlandığından 24 saat sonra sahilde hayatta kalan kuvvetler Dablin ve Monstir ruzileriz ile Hameyşir alayından ikibölüm olmuştur. General ile erkan-ı harbiye reisi ölümler arasında bulunuyordu. Hameyşir alayını kumanda eden kaymakam Karinoson Simit telef olmuş ve yaveri de yaralanmıştır. Monstir Fuzileriz alayının yaveri de yaralanmış ve bunu yüksek rütbeli zabitanının büyük kısmı da ya yaralanmışlar yada telef olmuşlardır. Karaya çıkarılan askerlerden hayatta kalanlar kumsallığa dik bir şey ile meyletmiş bulunan nice canları kurtaran uçurumun altına iltica ederek mevkilerini muhafaza etmek cesaretinde bulunuyorlardı. Bu askerler ile birlikte erkan-ı harbiye kaymakamı Duti Vayl ve kaymakam Vilyams bulunuyordu. River Clyde vapurundan çıkan iki zabitin ölümleri o gün ve gece için durup dinlenmeden ölüm tehlikesine karşı arkadaşlarının ruhi durumlarını ve maneviyatlarının bozmuştur.

Cüz'i Tamların Boşlukları Dolduruldu

Tekrar sabah olmuştur. Kaymakam Duti Vayl ile Vilyams kumsallığın üzerinde bulunan tepeye hücum etmek için karşılıklı konuşarak hazırlıklara başlamışlardır. Günün çeşitli saatlerinde Türk askerinin ateşine maruz kalan kuvvetler saff-ı harplerdeki boşlukları doldurmaya kalkıştıkları zaman bunun mükafatını göreceklerdir. Aynı zaman da General Hunter Weston 'un liva Amiral Veyms ile birlikte yapmış oldukları tertibat üzerine, donanmanın eski istihkama, Seddülbahir köyüne, köyün kuzeyinde bulunan Kasr Harabesi'ne ve kumsallıktan tepeye doğru olan yola karşı gayet şiddetli bir suretle bombardımana başlamışlardır. Bu bombardımanın himayesinde ve kaymakam Duti Vayl ile yüzbaşı Volford'un

kumandası altında olarak hareket eden askerler sabahın 10 unda köye girip bir mevki almayı başarmışlardır. Aldıkları bu mevkiyi muhafaza için yapılan mukavemetler, iyice gizlenmiş olan makineli tüfekler ile piyade ateşinin tesiri dolayısıyla pek çok zayiata mal olmuştur. Düşmandan (Türk askeri) gördükleri şiddetli mukavemet üzerine donanmanın ateşleri yardımıyla, ilerlemişler, öğleden sonra köyün kuzey yakasını yakalamışlardır. Bu noktada, eski Kasr ile 141 numaralı tepeye hücum etmek için uygun bir mevziye gelmişlerdir. Bu hücum esnasında Yüzbaşı Volford telef olmuştur. Kaymakam Duti Vayl'ın hakikatan takatsiz olan düşman ateşi altında hücumu idare ile kumsallıktan çıkıp köye kadar girmesi ve orada tutunması fevkaledede cesurane bir harekettir ve kaymakamın göstermiş olduğu besalet harikadır. Ve mevki gittikçe genişlemektedir. Ne kadar yazıktır ki son hücumda kendisi ölmüştür. Fakat sebat ederek ve dövüşerek hücum eden kuvvetleri düşmanı (Türk askeri) yararak tepeyi işgal ve eski Kasr ile 141 numaralı tepeyi saat ikide zaptetmişlerdir.⁷⁵²

Kara Lağamları ve Deniz Lağamları:

W kumsallığı, 350 yarda uzunluğunda ve 15 ile 40 yarda genişliğinde bir yerdir. Burası Teke Burnu'nun hemen güneyinde bulunmaktadır Teke Burnu'nda denize akan dere yar üzerinde bir oyuk oluşturmuştur. Diğer yönde sahil uçurumlu bir irtifa oluşturmaktadır ve merkezde bazı seyyar kum tepelerinin mevcudiyetini denize görüşü olan sırtta tedricen vusulü mümkün kılıyordu. Karaya ölüm kapını haline getirmişlerdir. Denizin sahil ile kavuştuğu yerde bir mahale sahil boyunca enli bir tel mania gerilmiştir. Denizin içine doğru sığ suda da dikenli bir tel mania şebekesi daha tesis edilmiştir. Bunların dışında kara ve deniz lağamları da yerleştirilmiştir. Kumsallığa bakan arazi ise siperlerle kuvvetli bir şekilde tahkim edilmiştir. Derenin kendisi de siperleri doğal bir şekilde koruyordu. Oyuklara birkaç makineli top yerleştirilmiştir. Bunlar ateşlerini tel manialar üzerine yaptıkları halde filonun bombardımanından etkilenmiyorlardı. Kumsallığı gören tepenin en yüksek yerini, kuzeybatı – güneydoğu hattını hakimiyetleri altında bulunduruyordu ve özellikle haritada 138 numarayla gösterilen mevzinin yakınına yerleştirilen piyadelerin ateşleri altındaydı. Bu deridenotların her ikisi de takriben 20 kadem genişliğinde bulunan tel

⁷⁵² Tanin, 27 Ağustos 1915, S. 2404, s.3

manialarla takviyeli, bunlara ancak W kumsallığının üstünde bulunan yüksek arazideki bir bayırdan yada Halas Burnu fener kulesinden yaklaşabilirdi. Buna ilaveten bu iki deridenottan fener kulesi yakınındaki yarın kenarına kadar tel mania gerilmiştir. Bunun varlığı V ve W mevzileri arasındaki teması imkansızlaştırmıştır.

W mevkiyi iyi tahkim edildiğinden Türkler buranın zabtının mümkün olmadığını anlamıştır. 26 Nisan 1915 sabahı açık filikalarla gelip de böyle bir yer zaptetmek ancak Britanya İmparatorluğu askerlerine has bir cesaret ve fedakarlık olarak düşünülmelidir.

Hayret-i Avar Muvaffakiyet:

W mevkiine çıkan asker Lankasır Fuzileriz'in birinci taburu olup Binbaşı Bişub'un kumandası altında bulunmaktadır. Bu taburun korkusuz ve tehlikeyi görmeyen hareketi hayret verici bir başarı ile sonuçlanmıştır. X mevkiinde karaya çıkıldığı zaman ki gibi burada da karaya asker sevki yarım saatte tehire uğramıştır. Fakat sabahın 6 sında bütün tabur sığ sularda sahile çıkmayı başarmışlardır. 3 bölük filikalarla kumsala çıkmışlardır. Bir bölük Teke Burnu yarının altında bulunan sıra kayalara doğru ilerlemiştir. 88. livayı kumada eden General Han kumsala çıkarken ateşten kendisini zor kurtaran bu bölüğe refakat etmiştir. Tel maniyayı aşmak hususunda bu bölük bulunduğu yer itibarı ile taburun geri kalanından daha iyidir.

Sahile ulaşanlara siperlerinde bulunan Türk askerlerinden hiçbir hareket olmamıştır. Lakin 2. filika sahile yanaşır yanaşmaz kurşun yağmuru başlamıştır. Zabitler tarafından cesurca idare edilen Fuzileriz sahile kendilerini zor atmışlar, sağdan soldan merkezden ateş açarak tel maniyayı geçmişlerdir. Bir kısım asker tırpandan geçmiş buğday başakları gibi düşmüşlerdir. Geri kalanlar ise mücadeleden vazgeçmeyerek sahile yanaşan geminin ateşi himayesinde tel maniaları kırmışlar ve yarların altında toplanmaya başlamışlardır. Bölükler burada tekrar teşkil edilmişler ve Türk siperlerine doğru hücumla başlamışlardır.

Bu hücumlar sırasında taburun bütün heyeti 141 numaralı tepeye doğru hareket etmişlerdir. Bir bölük Halas Burnu'nda ilk önce karaya çıkarılan mevkiye kadar aşağıya doğru uzayan siperlere hücum etmişlerdir.

Hücumlar esnasında kara lağamları Türk askeri tarafından atılmıştır. Fakat askerlerin gayretine hiç tesiri olmamıştır. Sabahın 10'unda düşmanın (Türk askerin) 3 sıra siperi ele geçirilmiş ve kumsallık üzerindeki tutturulan mevki korumaya alınmıştır.

753

Dikenli Tel Manialar:

Sahilin önüne doğru karaya bir miktar daha piyade sevkine başlanmıştır. 2 saat sonra X mevki üzerine çıkan asker ile 141 numaralı tepe üzerinde yerleşmeye hiçbir mani kalmamıştır. Sağ tarafta 138 numaralı tepenin üzerindeki mevki fevkalade müstahken olmasından dolayı az surette ilerlenmiştir. Bu istihkamatta ilerleyen Monstir Fuzulerz alayından küçük bir parti tepenin yanına kadar sokulmayı başarmışlardır ancak o kadar kuvvetli olmadığından maniaya bir zarar vermemişlerdir. 86. piyade alayının binbaşı bu sırada şahsen keşif yapmak cesaretini göstermiştir ancak Türkler tarafından öldürülmüştür. General Han, sabahleyin erkenden yaralandığından emri kumandayı uygulamak için hazırlanmak üzere 69. firkanın reisi olan Miralay Vuli – Dud W mevkiine çıkartılmıştır.

Saat 2'de 138 numaralı tepeye doğru bulunan arazinin şiddetli bombardımandan sonra Vorçester taburu hücumu uğramıştır. Bu taburda bulunanlardan bir çokları demir maniaları kesmek için ali bir ruh hali ile ileriye atılmışlardır. Bunlardan bazıları telef olurken bazıları yerlerini korumayı başarmışlardır. Saat 4'te tepe Veredot zapt olunmuştur.

V kumsallığında bulunup düşmanın (Türk askerinin) ateşinden baş getiremeyen askerler ile birleşmek hususunda harekete başlandı. Onlara yardım etmek üzere ikinci piyade alayından bir kısım tepenin üzerinden yola doğru harekete geçtiler dikenli tel maniayı geçmekte bir had vardı. Telin üzerindeki dikenler yol vermiyordu. Tel salkımı keser gibi telleri kesmişlerdir. Bunlardan bazıları vurulup ölmüşlerdir. İstihkamdan gelen ateş yağmuru altında Ağustos'un bu sıcak gününde ve yorgunluktan bitap düşen askerlere istirahat verilmek zorunda kalınmıştır.

Gece başladığı sırada W mevkiinin cephesindeki İngiliz mevzisi Halas Burnu kenar kulesinden 1138 numaralı tepeden geçerek 141 numaralı tepeye kadar ulaşmışlardır.

⁷⁵³ Tanin, 28 Ağustos 1915, S. 2405, s.3

Bu hattı muhafaza için her bir asker siperlere hücum etmiştir. İhtiyat olarak ancak 2. London filo taburu askeri ile kumsallık üzerinde çalışmak ve ağırlıkların çıkarmaya yardım etmeleri için çıkarılan Akson taburundan bir müfreze kalmıştır.

Gece düşman (Türk askeri) defalarca hücum etmiş ancak bir karış yer vermeksizin hepsi def edilmiştir. Aynı zamanda fırkadan geri kalanların V ve X kumsallıklarına ihracına da başlanmıştır.

Avusturalya ve Zeland Cedid-i Efradı:

Avusturalya ve Zeland askerlerinden oluşan ordu Nisan'ın 24. günü öğleden sonra Liva Amiral Serzebay'ın kumandasında bulunan ikinci filonun himayesinde olmak üzere, Mondros Limanı'ndan hareket etmişlerdir. Randevu yerine 2. Nisan sabahı 1.5 ta ulaşmışlar ve Mondros'tan hareket ettiklerinden beri içinde bulunan 1500 kişilik kuvvet kendi gemilerine nakledilmiştir. Bu nakil işi süratli ve de sakin bir şekilde yapılmıştır. Aynı zamanda işgal kuvvetlerinden 2500 kadar asker nakliye gemisinden torpido muhriplerine nakledilmiştir. Sabahın 2.5'unda yedekteki duba ve muavenelerle beraber torpido bot muhripleri ve savaş gemileri hepsi Kabatepenin 1 mil kuzeyindeki sahile 4 mil kadar yaklaşmaya başlamışlardır. Liva Amiral Serzebay'ın kumanda kursu Queen zırhlısında bulunuyordu. Yedekte bulunan duba ve muavenelerin sahile varıp askerlerini karaya çıkarmaları hakkında 3 ve torpidoların aynı hareketi yapması hususunda 4 saat 10 dakikada emirler yerine getirilmiştir.

Bu emirlerin hepsi eksiksiz hazırlanarak tam bir intizam ile sakin bir şekilde yapılmıştır. Bu sırada denizi buruşturacak kadar bile rüzgar yoktur ve durum çok uygundur.

Karaya çıkmak için sahilin arızalı ve oldukça zor olan bir bölgesi seçilmiştir. Bu nedenle Türk askeri buradan asker ihraç edileceğine dair bir düşünceye malik olmamıştır. Yedekte bulunan duba ve muavenelerin gitmeleri gereken yerden ayrılmaları nedeniyle, karaya çıkılan nokta belirlenen asıl hedefi bir mil daha kuzeyinde bulunan daha dik yarıların bulunduğu bir yer olmuştur. Burada karaya çıkmak ve düşmanı (Türk askerini) içerideki tepelere kadar sürmek daha müşğulatlî bir durum ortaya çıkarmışsa da bu sayede işgal kuvvetlerinin asıl hareketi şarapnel ateşinden daha iyi ve emin bir suretle korunmuştur.

Bugün sahilde karaya çıkılan bu mevki yaklaşık 1000 yarda uzunluğunda olup 2 küçük yükselmiş burun ile çevrilmiştir. Mevkiinin güneyinde fevkalade uçurumlu, yanları çalılarla bezenmiş derin çukur vardır. Kuzey doğuya doğru içeriye girmiş, kumsallığın kuzey kısmına yakın küçük fakat derin bir dere tepelere doğru uzanmaktadır çukur ile dere arasında yüzü denize dönük mahmuz şeklindeki kara parçasının kuzeyine doğru uzanmaktadır. Mahmuz şeklindeki kara parçasının tepesinden itibaren arazi hemen bitişik olarak bulunmaktadır. Kumsallığın güney hududuna yakın olan yerlerde ise hafif meyilli bayırlar, arkasında kalan çukurun ağzına yol açmaktadırlar.

Daha içerilerde derin çukurlarla ayrılmış Sarıbayır vardır ki burası hareketi büyük surette işgal eder. Sık çalılarla örtülmüş bulunan ve karanın birçok mahallerinde yarı kumlardan aşağıya sarkmakta olan mahmuz şeklindeki kara parçaları sahilin kuzeybatı, batı, güneybatı ve güneyine doğru uzayan kitlelerden ayırmaktadır.

Şedid Bir Hücum:

Filikalar sessiz ve sakin bir şekilde Türk askeri farkına varmadan sahile iyice yaklaşmışlardır. Bu sırada filikaların yolunu kesmek için bir tabur Türk askerinin koştuğu görülmüştür. Böyle nazik bir anda filikalarda bulunanlar tek bir kelime dahi söylememişlerdir. Her bir fert emre uymuş, düşmanın (Türkler) ateşini beklemişlerdir. Türkler ateş açarak birçok zayiata sebep olmuşlardır. Filikalar karaya ulaştınca nöbet sırası Avusturalya'lılara gelmiştir. Sahile çıkıp süngü hücumuna geçmişlerdir. Hücum o kadar şiddetli olmuştur ki Türk askeri bayırdan bayıra firara başlamışlardır. Avusturalya piyadeleri tarafından takip olunmuşlardır.* (*)

Bu hücum Binbaşı Singler Maklagan'ın kumandası altında bulunan 3. Avusturalya alay tarafından yapılmıştır. 1. ve 2. alayın sevkine başlanmış öğleden sonra saat 2'de 12 bin asker ile Hindistan topçusundan 2 batarya top karaya çıkarılmıştır. Türk askerlerinin nakliye gemisine ateşinden dolayı gemi denize açılmış ve karaya daha fazla top çıkarma işi ertelenmiştir.

Arazinin arızalı olması sık çalılar, karaya asker sevkinin nazik bir noktada olması savaşta açılan boşlukların doldurulması her şeyi birbirine karıştırmıştır. Savaşın

* Bunda garip bir durum vardır. Türkler böyle bayırdan bayıra firar eyledikleri halde neden İngilizler bu kadar zaiyat mukabilinde hiçbir şey yapamıyorlardı?

karmakarışık bir hale girmesi sağ cenahı Kabatepe'nin yaklaşık 1 mil kuzeyinde sol cenahı ise Baklacı kulbasının üstündeki arazide olan yarım daire içinde şiddetli olmuştur. Bu müddet zarfında 9. ve 10. taburların birer kısımları, düşmanın 3 grup topunu kullanılmaz hale getirmiştir. Karaya asker sevkinde Avusturalya fırkalarını Zeland fırkaları Avusturalya fırkasından 2 liva takip eylemiştir.

20 Bin Türk'ün Hücumu:

Saat 10'dan saat 3 e kadar 20 bin kişi** ile takviye edilen düşman (Türkler) bütün hat boyunca hücumu başlamıştır. Bu hücum 2. ve 3. livanın kalan kısmında pek şiddetli olmuştur. Bu hücum kraliyet toplarıyla defedilmiştir. 5 ile 6.5 arasında 3. livaya şiddetli bir hücum daha olmuştur. Ancak liva bu hücumu karşı durumunu korumayı başarmıştır. Geceleyin Türk hücumu olmuş ve 8. tabur bu hücumu da defetmiştir. 24. ve 25. gecede askerler dinlenmemişler bütün gün harp etmişlerdir. Açıkta olduklarından şarapnel ateşine maruz kalmışlardır. Zaiyat çok olmasına rağmen 26. günün sabahı yine askerler zinde bir şekilde savaşa devam etmişlerdir.

İleri hareket zor olduğundan burada yapılacak tek şey kazanılan yerlerin siperlerle tahkimi olmuştur. Ayrıca mühimmat ve su tedariki yapılmıştır. Bunların yapılması güç olmasına rağmen yinede yapılmıştır. Royal Nevil Diojen'den 4 tabur daha asker takviyesi yapılarak karaya çıkarılmıştır. 28-29 Nisan'da karaya çıkarma işlemi yapılmıştır.

Savaşın merkezindeki önemli bir tepenin zaptı için Mayıs'ın 2. günü bir hücum yapılmıştır. Düşmanın makineli toplarının yüzünden Türklere zaiyat verdirilememiştir. Askerlerden 800 kişi telef edilmiştir. Kabatepe'nin zaptı için Mayıs'ın 4. günü yapılan hücumda da başarılı olunamamıştır. Dikenli tel manialar oldukça kuvvetlidir. Bundan sonra bazı ufak tefek hareketler olmuştur Türklerin 24 bini aşan askeri zorlanmıştır. Türkler ölmekte ve vurulmakta devam etmektedirler.***

** Bu kuvvetin 20 bin kişi olup olmadığı savaş tarihi yazılırken ortaya çıkacaktır elbet.

*** Hamilton herhalde İngilizlerin en doğru sözlüsü olmazsa gerek bu kadar kötü nişancı olan Türkleri İngilizler neden mağlup edemediler?

Kraliyet donanmasının burada yaptıkları diğer cephelerde yaptıklarıyla kıyas edilemeyecek kadar kıymetlidir. Bütün tertibat Amiral Serzebay'ın emrine verilmiş o da ne derece itimada değer olduğunu Avusturalya ve Zeland ordusuna takdir ettirmiştir.⁷⁵⁴

Fransızların Karaya Çıkması:

İngilizlerin karaya çıkmasından sonra, donanmanın himaye ateşi altında bir alay Fransız askeri de karaya çıkarılmıştır. Orada barınabilenler tekrar takviye olunmuşlardır.

Fransızların Kumkale'ye asker ihraç etmesi Rumeli sahilinde bulunan bataryaların ateşini, Morto Limanı ile V kumsallığından Kumkale'ye doğru çekmiş ve bu da İngilizlerin asker sevkiyatını kısmen temin eylemiştir. 26 Nisan akşamında Fransız ordusunun sevkiyatı başlamış ve V kumsallığı müttefiklere bırakılmıştır. Cephenin kara ile deniz arasındaki kısmının Fransızlar tarafından işgal edilmesi tertip edilmiştir.

Ertesi günü, Eski Hisarlık Burnu'na yakın bir numaralı tepeden Teke Burnu'nun 2 mil ötedeki çayın ağzına kadar uzayan hatta hücum için emir verilmiştir. İşgaline başlanan tepenin zaptı mukavemetsiz olmuştur. Türkler yeni hattı kabul etmişlerdir. İleri hareket ile su kuyuları da ele geçirilmiş ve endişe edecek bir sebep kalmamıştır.

26 Nisan akşamında müttefik kuvvetler dar bir hat üzerinde bulunmaktadır. Bu hat Teke Burnu'nun ilerisinden 3200 yarda mesafede bulunan araziden Eski Hisarlık Burnu'na kadar uzanıp, bunun üzerinde sol cenah merkezde iki tabur eksik olmak üzere bu fırkanın 3 alayı ve sağ cenahta 4 taburu bunların arkasında sağ cenah muntkasında Cenubigal Borderir'leri bulunmaktaydı. Dolayısıyla bu hat bir dereceye kadar kuvvetliydi. Beraberinde kendini toplayıp tazedden bir kıtaatı almazdan önce düşmanı ric'ate mecbur hususunda ki karar iyi bir şeydir. Ertesi gün sabahleyin saat sekizde yapılacak olan hücum için emirler verilmiştir.

Bu firkaya sol cenah firkaları rehberlik etmiştir. Kirte'ye yürümesi için emir verilmiştir. Sol cenahlarını İngiliz ordusu hareketiyle tevfik etmiş ve sağ cenahları da

⁷⁵⁴ Tanin, 29 Ağustos 1915, S. 2406, s.3

Kerevizdere'nin biraz güneyinde bulunmak üzere Fransızlar da buradaki mıntıkaya icra olunmuştur.

Hücum-u Umumi:

Genel hareket 28 Nisan sabahı başlamıştı. Karaya ayak bastıklarından beri bir an bile dinlenmeyen askerler tarafından yapılan bu hücum büyük bir azim ile yapılmıştır. Robek taburu, Royal Nevil Diojen'in hareket ettiği 87. liva Kings Borderir'in yerine sürüldü. Royal Borderir'i de süratle öne sevk etti ve sabahın onunda iki mil kadar ilerlenebildi. Borderir alaylarının buradaki ileri hareketi, o cenahtaki muharebenin şiddetinden geriledi. Alaylar toplanmak için durdular ve hücum için hazırlandılar. Bu sırada Türk askerleri azimkar bir şekilde umumi hücumu mukavemet ettiler. Queen Elizabeth zırhlısının ağır toplarının şiddetli ateşi sayesinde taarruz çok başarılı oldu ancak o gün askerler daha fazla ilerleyemediler. Gece başlarken sabahtan beri kazandıkları toprak içinde kendilerini muhafaza etmişlerdir.

Sağ cenahıyla Kirte çukuruna doğru ilerleyen Eniskleyn Fuzileriz efradı, Kirte'nin güney batısından 3 mil bir mesafede bulunan noktaya dahil olmuşlardır. Burası ulaşılabilen en uzak sınır noktasıdır. Ve gündüz diğer askerlerle birlikte asıl hatta dönmüştür.

87. livanın sağ cenahında bulunan 88. liva sabah 11 buçuğa kadar ilerlemişlerdir. Fakat şiddetli bir mukabele görmüşlerdir. Bu yüzden cephaneye tedariki için ara vermişlerdir. İhtiyat olarak bulundurulmuş kaymakam Kason'un kumandasındaki 86. livaya Kitre istikametinden doğru 88. livaya yetişmesi için emir verilmiştir.

Bu livanın ileri hareketi öğleden sonra birde başlamıştır. Keşif kolları Kirte'nin birkaç yüz yarda mesafesi dahiline girmeyi başarmışlardır. Alayın asıl kısmı ise 88. livanın tutunmakta olduğu hattın ilerisine geçememiştir. Halbuki bu sırada Fransız kuvveti de şiddetli bir mukabele karşısında olduğundan Kerevizdere'nin batı yakasına doğru yürümeye başlamıştır. Sağ cenahları bozulmuş olduğu ve sol cenahları da 88. liva ile teması geldiği halde Kirte'ye bir mil kadar kalmıştır. Askerlerin bu noktada ilerlemeye güçleri kalmamıştır. Mukavemetin şiddeti kendini hissettirmiştir. Sonuç olarak müttefik kuvvetler o gün öğleden sonra buldukları yeri terk etmeye mecbur kalmışlardır.

Saat 2'de Derik taburu hariç, bütün efrad ateş hattına çekilmiştir. Askerler son derece yorgun düşmüşlerdir. Karaya çıkarılan birkaç topu donatabilmek için yeterli asker bulunamamıştır. Sevkiyatın az olmasından dolayı mühimmat yetiştirilmesi kontrol altına alınamamış, karaya çıkılan yerden savaşa getirilmek için olan mesaiye rağmen gittikçe azalıyordu.

Kirte Meselesi:

Aşçıbaşı mevkiinde askerler için barınabilecekleri bir yer zaptetmek ümidi, hiç olmazsa şimdilik düşünülüyordu. Yapılacak işlerin en iyisi zaptedilen yerlerin muhafaza edilmesidir. Hatta saat 3'te Türk askerinin yaptığı şiddetli süngü hücumu karşısında bunun yapılabilmesi bile şüphelidir. Hatta gerçek şudur ki kısmen bir geri çekilme bile olmuştur. Fransızlar da çekilmeye mecbur kalmışlardır. Saat 6'da buldukları yerlerde mümkün olduğu kadar mükemmel bir surette kendilerini siperler ile tahkim etmeleri hususunda askerlere emir verilmiştir.

Askerin, bu sırada sağ cenahı müttefik askerleri ile temas halindedir. Bu şekilde geriye çekilmişlerdir. Bu geri çekilme esnasında 88. alayın sağ cenahı mevkiene ateş himayesi altına alınamamış ve Vorçester alayı da pek müthiş bir zayiata uğramıştır.

Kirte'nin sükut ettiği gün askerce, topca ve mühimmat olarak lazım gelen muavenette ve yardımda bulunmak imkanı olsaydı bu mevkinin ele geçirilmesi için yapılan bütün muharebeler bertaraf edilmiş olurdu.

Bu iki gün sonra yapılabilirdi. Fakat bu müddet zarfında düşman (Türk askeri) oldukça fazla yardım almış olduğu hesap edilmiştir. Sürekli musibetler karşısında kalınca netice ümit edilen gibi olmamıştır. Şüphe ve ertelemelerin amaca ulaşması için daha iyi olacağına inanmaya bir sebep yoktur.

Nihayet herkeste taktir hisleri uyandıran ileri harekete başlanmıştır. Nisan'ın 28. gecesi askerler tarafından tutulan hat, Teke Burnu'nun kuzey batısından 3 mil mesafede sahil üzerinde bulunan bir noktaya kadar gidilmiştir. Buradan itibaren sahilin güney doğu kısmında Fransızlar tarafından işgal olunmuştur.

Gündüz yapılan muharebe esnasında 86. ve 88. alayların hepsi birbirine karışmıştır. Kirte Deresi'ne yakın alayların hat oluşturdukları yerde gerçek bir tehlike vardır.

Fransızlar, zabitan olarak oldukça dehşetli bir zayiata uğramışlardır. Ve yeniden yardıma, takviyeye ihtiyaçları vardır.

Nisan'ın 29. günü, hatları düzeltmek ve kazanılan yerleri tahkim etmekle uğraşılmıştır. Bu sırada topçu ateşleri devam etmiştir ancak önemli olmamıştır.

Nisan'ın 30. günü de hücumuz geçmiştir. Türk askerinin de taarruzu olmamıştır. Karaya top sevkiyatı son bulmuştur. Savaş hatları yeniden tanzim edilmiş ve Fransızlardan kalan boşluklar doldurulmuştur.

Royal Nevil Diojen'den iki tabur asker daha karaya çıkarılmıştır. Savaşta çekilen 88. livadan 3 tabur ile birlikte ihtiyat olarak teşkil edilmişlerdir.

Oluşturulan ihtiyatın miktarı Mayıs'ın birinde 29. piyade alayının ilavesiyle çoğaltılmıştır. Bu piyade alayı siperlere doğru çekilen 88. livanın 3 taburunu kurtarmıştır. Aynı günün akşamı doğu sefer heyeti, bütün piyadesi ve 2 bataryadan başka bütün bataryalarını karaya çıkarmışlardır.⁷⁵⁵

Türklerin Hücum Usulü:

Türkler saat 10'da top ateşine başlamışlar ve yarım saat sonra 40 dakikadan az bir zaman evvel şiddetli hücumlar yapmışlardır. Türk askeri ancak süngülerine güveniyorlardı. Zabitan tabancalarında renkli ziyalarını kullanıyorlardı. Kırmızı ziya Türk topçusuna menzilin uzaklığını anlatıyordu. Beyaz ziya (ışık) cephe siperlerinin zorlandığını, Yeşil ziya ise asıl mevzinin değiştiğini anlatıyordu. Hücum esnasında Türkler süngü takarak tam saldıracakları noktaya gelinceye kadar ileriye dizleri üzerinde yerlerde adeta sürünerek hareket ederler.

Fon Zuvensten tarafından inşad olunup silah altına çağrılan askerler hitap edilen ve bunlara büyük bir tesir yapan nispette de bir maksat vardır ki: o da düşmanı denize dökmekten ibarettir. "Düşmana süngü hücumu yap ve onu kamilen mahveyle. Bir kademe dahi olsa ricat etmeyeceğiz, çünkü ricat edersek dinimiz, vatanımız ve milletimiz mahv u perişan olur."

⁷⁵⁵ Tanin, 30 Ağustos 1915, S. 2407, s.3

“Askerler, dünyanın gözü size bakmaktadır. Tek yol ya bu muharebeyi zafer tacı ile zinetlendirmekte yahud bu maksad uğrunda kanınızı akıtmakta, canınızı vermektedir.”

Taarruz ve hücumun merkezi 88. alayın sağ cenahına düşmüştür. Bu uğursuz noktada bir çok asker ötede beride telef olmuştur, yaralanmıştır. Ateş etmeden siperlere kadar gelip orada süngü hücumu yapan Türkler, saflarda boşluklar meydana getirmişlerdir. Bu boşluklar doldurulmuştur. Türklerin süngü hücumuna karşı alayın bir taburu da süngü takarak karşılık vermişlerdir. İngiliz saflarının geri kalan kısmı oldukları yerde kalmışlar ve ihtiyat efradına da gerek görülmemiştir. Türk hücumu Fransız sol cenahında şiddetli olmuştur. Senegallilerin arkasında iki üç sahra topu alayı ile bir de Hoçkis topu bulunuyordu. Birkaç hücumu karşıladıktan sonra Senegalliler çekilmek zorunda kalmışlardır. Bunların yerine Vorçester'den bir bölük ile bir miktar topçu kara kuvveti sevk edilmiştir. Daha sonra Vorçester'den bir bölük daha sevk edilmiştir. Gecenin ilerisi için mevki bu şekilde muhafaza edilebilmiştir. Sabahın 2'sinde Fransızların sağ cenahları takviye için Royal Nevin Diojen'den bir tabur sevk edilmek zorunluluğu görülmüştür.

Türk Taarruzunun Defi:

Sabahın beşinde mukabil bir hücum için emir verilmiş ve bütün cephe hareket etmiştir. 7 buçukta İngiliz sol cenahı beşyüz yarda kadar ilerlemiş, merkez düşmanı (Türkler) püskürtmüş ve büyük kayıplar vermiştir. İngiliz sağ cenahı, Fransız sol cenahı ile birlikte biraz ilerlemişse de Fransız askerinin büyük kısmı ilerlemeye gücü yoktur. Bu mevzide İngiliz sol cenahıyla merkezi Türklerin makineli top ateşine tutulmuşlar ve bu nedenle aldıkları yerleri koruyamamışlardır. Saat 11'e doğru bütün cephe eski yerlerine çekilmişlerdir.

Bu hareketten alınan asıl netice, Türk taarruzunu defetmek kendilerine büyük kayıplar verdirmektir. Türkler kaçırılmıştır. Ancak onların makineli topları ile dikenli tel maniaları olmasaydı Aşçıbaşı Tepesi'nin en yüksek noktasına bu kadar az bir süre kalınmazdı. Her alaydan gelen raporlara göre Türk askerlerinin cesetleri oldukça fazladır. 350 esir bile alınmıştır.

Mayıs'ın 2. günü, gündüz düşman (Türkler) sakin kalmıştır. Hilâl-i Ahmer sancağı taşıyarak ölülerini gömmüşlerdir ve hiçbir şekilde onlara karşı harekette

bulunulmamıştır. Sabah 9'dan biraz sonra ikinci Türk taarruzu başlamıştır. Bu sefer amaçları ilerlemeye müsait yerde olan Fransız kuvvetlerini zorlamaktır. Zayıf verdirerek hücum defedilmiştir.

3-4 Mayıs gecesi, Fransız cephesinde yine şiddetli bir hücum olmuştur. Fakat Fransızlar ihtiyat kuvvetlerinden yardım dahi almadan bu hücumu defetmiştir.

Mayıs'ın 4. günü sessiz geçirilmiş, dün akşamki hücumda ağır zayıfata uğrayan Fransızların bir kısmı 2. bahriye alayı tarafından değiştirilmiştir. Gece sükunet içinde geçmiştir.

Mayıs'ın 5. günü doğu Lankasır fırkasının Lankasır Fuzileriz alayı karaya çıkarılmıştır. Bunlar İngiliz sol cenahının gerisine ihtiyat kuvveti olarak bırakılmıştır.

Ertesi gün yapılacak hücum hazırlığı için emir verilmiştir. Bu hücum ile bunu takip eden üç günlük hücumun ayrıntıları daha sonra yazılacak raporda bildirilecektir.

Bu raporda anlatılan muharebelerde meydana gelen zayıf Fransızların ki de dahil olduğu halde üzümlük söylemek gerekir ki pek vahimdir.

Karaya asker sevki ile ilgili hususlar tamamen hazırlandığı bir zamanda erkan-ı harbiye idare zabıtasının Mondros Limanı'na henüz varmamış olduğunu söylemek fen açısından faydalıdır. Bu sevkiyat işlerinin zorluğu ve vazifeler Komodor Roçerkays ile Vis Amiral De Robek tarafından bu hususta yapılan, bahriye zabitanından oluşan bir heyet ile nakliyat için yapılan mesai, Hamilton'un erkan-ı harbiye zabitanı tarafından yapılmıştır. Donanma ile ordu, başarının asıl ruhu olan ahenk ile bu işleri başarmışlardır.

Donanmaya İthaf:

Muharebelerin ve anlatılan hadiselerin cereyanı sırasındaki tespitlere göre kraliyet donanması ordunun aslıdır. Herkes Amiral De Robek'e Fransız ve İngiliz donanmasına, torpido bot muhriplerine, torpil tahri gemilerine, istimbottara ve hayatlarıyla ilgili zerre kadar bir düşünce taşımadan bütün emelleri asker arkadaşlarının düşmanı tepelemesi için her tehlikeyi göze alan efradın cesareti şükran vericidir.

İstihrazat ve işler sırasında general Damad cenaplarının harp tecrübelerinden istifade edilmiştir. Arkadaşlığın en ulvi cihetleriyle ve çok çalışarak yardım etmiştir. Planının Hamilton'un yaptığı Kumkale'ye asker ihracı suretiyle başlayan muharebe, doğu seferi heyeti kumandanın da katılımıyla pek parlak bir muharebe olup, kıymetli sonuçlar vermiştir. Fransızların Seddülbahir'e asker ihracı sırasında yaptıkları cesaret büyük zayıatlarına rağmen her türlü hazzın üstündedir.

General Sir Berdovid Avusturyalılarla Yeni Zelandalıların oluşturduğu orduyla Kabatepe'ye ihraç olunan kuvvetin kumandanlığını yaparak muharebelere katılmıştır. Muharebeler başarıyla neticelenmiştir. Bunlara söylenecek tek bir söz yoktur.

General Hanner – Vesnon'un yalnız karaya asker çıkarma konusunda değil, gece gündüz hücumlarda, mukabil hücumlarda büyük hizmetleri olmuştur. Yorulmak bilmeyen general, şen ve şatr bir şekilde askerinin başında kalmıştır. Savaş idaresinde ihtisas sahibi bir askerdir.

General Beraysveyt, harp sahalarında bu ana kadar rastlanılan en iyi savaş kumandalarındadır. Daha fazla bir söze de gerek yoktur. Haklarında söylenecek çok söz olan daha birçok zat vardır. Onların isimleri de uygun bir zamanda takdim edilecek olan raporda bildirilecektir.⁷⁵⁶

Tanin gazetesinde yayınlanan, Hamilton'un raporuyla ilgili bazı noktalarda hatalarla karşılaşmaktadır. General Hamilton'un bu raporu yazarken ne kadar objektif ve doğru sözlü olduğu konusunda elbetteki kesin bir şey yoktur. Yalnız İngiliz basınının dahi tenkidine uğrayan bu raporda yanlış olan bazı şeyler vardır. Gazetelerimizde karargahtan gönderilen resmi tebliğlere göre muharebe ile ilgili günü gününe yazılar neşredilmiştir. Bu yazılarda tamamen objektif olduğunu söyleyemeyiz ancak, muharebelerin sonuçlarına bakarak tahminler yapmak da zor değildir. Çanakkale Savaşı artık sona ermiştir. Bu bitiş müttefikler için pek hoş olmamıştır çünkü bir kaçış şeklinde gerçekleşmiştir. Eğer General Hamilton'un anlattıkları gibi başarılar, kayıplar, Türk askerinin büyük kayıpları ve esirleri olsaydı sanıyoruz ki savaş bu şekilde neticelenmezdi. Her şeyi mükemmel işleyen bir fabrika düzeninde anlatan General şu durumda sonucun neden böyle olduğunu da açıklayabilir. Kumkale'ye

⁷⁵⁶ Tanin, 31 Ağustos 1915, S. 2408, s.3

asker ihracından sonra bölgeden üç gün içinde kovulmuşlardır. Oysa sayın Hamilton çok başarılı bir ihraç hareketi olduğun, kıymetli başarılar kazanıldığını kaydetmiştir. Peki nerde bu başarılar? Kara hareketinin ilk önce sona eren cephesi Kumkale olmuştur. Diğer cephelerle ilgili yazılanlarda da durum farklı değildir. İngiliz gazetelerinin en büyük eleştirisi okları, Hamilton'un raporunun neden önce yayınlanmadığı ve verilen bilgilerin farklılığıydı. Kendi gazeteleri ve halkı bu rapora tam bir güven içinde bakmazken, bizim güvenmemiz en yersiz hareket olur sanırım.

3.3. Çanakkale Mektupları

Çanakkale'yi ziyaret eden harp muhabirlerimizden birinin burada kaldığı süre boyunca gezip gördüklerini anlattığı mektuplar gazetede yayınlanmıştır. Bu mektuplardan ilki 10 Mayıs 1331 (23 Mayıs 1915) tarihiyle gelmiş ve yayınlanmıştır. Yer Rumeli sahilidir. Muhabir, askeri harekete uzak, top gürültüsüne ve mitralyöz çığırısına yabancı, sakın bir köyde kalıp kısıtlı haberleri tekrar tekrar yazmaktansa cepheyi görerek hislerini yazmayı tercih etmiştir. Bu şekilde cepheyi gören ve gördüklerini kağıda döken gerek Türk gerekse yabancı muhabirlerin yazdıkları ilerde Çanakkale Muharebeleri için bir kaynak teşkil edecek olan yazılardır. Hem şu an savaştan uzakta bulunanlar için de önemli birer haber kaynağı oluşturmaktadır.

Muhabir bir kaç saat boyunca Marmara'nın bu ana kadar bilinmeyen, boğazın ayrı fakat rüzgara açık bir noktasında kalmıştır. Burası iyi bir askeri mevkiidir ve büyük bir himmet ve faaliyetle vücuda getirilmiştir. Bir de rıhtımı vardır ki rıhtımda vapurlar, römorklar, istimbotlar sahilde yığın yığın yükselen çuvallar tahta sandıklar, fiçiler, karşı tepenin yamacında yarım daire oluşturan beyaz çadırlar, esmer renk parkeler, eşya çıkarıcılar, çıkarılan eşyayı karşılayanlar, çamlık yoldan bilinmeyen bir liman hissini vermektedir.

Vakit geç olduğundan hem karargâha gitmek, karanlıkta yolculuk etmek mümkün olmamıştır. Geceyi vapurda geçirmek için kaptandan izin alınmıştır. Dışarıda şoselerden birini takip eden çadıra gelmiştir. Burada insanlar aradıklarını bulmakta

zorluk çekmeyecekleri gibi birine sormak zorunda kalmazlar. Çünkü her çadırın önünde küçük bir direk ve direge bağlanmış kırmızı bir levha herşeyi göstermektedir.

Muhabir vesikasını göstermek için çadıra girince genç ve zeki bir zabitle karşılaşmıştır. Çadırın içinde üzeri evrak dolu bir masa, son sistem bir telefon makinesi ve iki sandalye vardır. Zabit muhabirimize ziyaret sebebini sorduktan sonra yarım saat önce gelse boş bir araba bulabileceğini söylemiştir. Kısa bir süre sonra dışarı çıkmıştır ve artık akşam olmaktadır. Bu küçük havalide bir sukunet vardır. Çadırları birer birer ziyaret etmeden vapura dönmek istemeyen muhabir gittiği her tarafta hüsn-ü kabul görmüştür. Her türlü debdebeden uzak ve büyük sükun içindeki bu yerde herbir asker intizam içinde ve herşey bütün ayrıntılarına kadar önceden hesap edilmiş, küçüğünden büyüğüne herkes vazifesini bilmektedir. Herşeyden önce vatanın hizmete muhtaç olduğunu düşünmektedir.

Tepeden aşağı inerken önünde Hilal-i Ahmer bayrakları olan çadırları görerek ziyaret etmiştir. Çadırların önünde bir tabip ve iki hastabakıcı vardır. Bir kaç metre öteye yerleştirilen polverizatör makinesine nezaret etmektedirler.

Hasta ve yaralı bulunmamakla beraber her ihtimale karşı bir kaç yataklık küçük bir hastane bile tesis edilmiştir. Su meselesine özellikle dikkat edilmekte ve yemekler hergün düzenli olarak kontrol olunmaktadır.

Sihhiye çadırlarından sonra bir kaç yerde çuval yığınları görmüştür. Nöbetçiye sorunca çuvallarda , fındık, fıstık, çeviz, çekirdeksiz üzüm, kahve, çay, şeker... daha birçok şeyler olduğunu öğrenmiştir

Gece vapurun güvertesinde kaptan muhabirimize, ilk defa burada kaldığı zaman etrafa sabah akşam muhtazam çay ve kahvaltı verildiğini görmüş ve şaşırıldığını ilave etmiştir.Hatta sıradan bir askere sorulduğu zaman ateş hattında sıcak çorba içtiğini, hiçbir zaman çaysız, kahvesiz, sigarasız kalmadığını söyleyecektir diye de eklemiştir.

Zaten muhabirimizin görüp te bildirdiklerine göre İstanbul'dan çıkar çıkmaz intizan ve faaliyet levhalarından başka bir şey duyulmamaktadır. Muhabirimiz bu durum karşısında bir hafta önce burada olup da zafer haberlerini, düdük seslerini duymadığı için üzüntüsünü dile getirmiştir.

Muhabirimizin bu anlattıklarına göre cephede Türk askeri mükemmel bir imtizan ile vazifesinin başındadır ve hemen hemen her ihtiyaçları da karşılanmaya çalışılmaktadır.⁷⁵⁷ Muhabirin 11 Mayıs 1331 (24 Mayıs 1915) tarihli ikinci mektubun da kaldığı yerden anlatmaya devam edilmiştir. Geceyi vapurda geçiren muhabir, sabahleyin erkenden daha hava tam aydınlanmamışken uyanıp güverteye çıktığında limanda faaliyetin başladığını görmüştür.

Vakit çok erken olmasına rağmen karaya çıkarak bir kaç parça eşyasını almış ve kumandan beyin tedarik ettiği vasıta ile yola çıkmıştır. Karargâh birkaç saat ileridedir. Ağaçlar arasında giden yol o kadar güzeldir ki hayran kalmıştır. Henüz sabahın erken saatlerinde çok şahane sabahın huzurunu hissettirmektedir. İki dağın arasına sokulmuş vadilere kadar olan her bir alan ekilmiş, küçücük bir yer dahi bırakılmamıştır. İhtiyarlar ve çocuklar, kadınlar Anadolu toprağını müdafa için silaha sarılarak harbe koşanların yerine çalışarak onlara yiyecek yetiştirmek için bir kaç dakika bile durmamaktadırlar.

Öğleye doğru küçük bir köye gelmiştir. Söğüt ağaçlarıyla kaplı bir geniş meydanı dar ama temiz yollar, kerpiç duvarlı, kararmış kiremitli, yüksek ağaçlar arasında tek katlı evler vardır. Meydanda asma çardaklı hasır sandalyeli açık bir kahve vardır. Kahvenin önünde durmuştur. Köye gelen yabancıyı gören çocuklar oyunlarına birkaç dakika ara vererek onu süzmüşlerdir. Kahvede kimse yoktur. Kahveci koşup gelerek hayvanı bir söğüt ağacına bağlamıştır. Toprakta yapılmış iri bir fincanla misafirine kahvesini getirmiştir. Köy halkının bugün 1331'lilerin ferman okunuşunda bulunmak için kaza merkezine gittiklerini söylemiştir.

Burada kadınlar düz siyah ferace ile yüzü açık bırakan beyaz bir örtü, erkekler ise mai şalvarla yine mai kısa ceket ve fese sarılmış bir sarık giymektedirler. Köyde beyaz uzunca minareli bir mescit ile mini mini bir mektep vardır. Minarenin kapısında "Bursa Seyyar Jandarma Taburu 1.Bölüğü yadigârıdır. 1330" yazısı bulunmaktadır.

Köylünün anlattıklarına göre geçen seneki depremden burası da etkilenmiştir. Evlerin duvarlarında çatlaklar vardır. Minarede hasar görmüş ve Bursa Seyyar Jandarma Taburu 1.Bölüğünün yardımı ile yeniden yapılmıştır. Köyün imamı İskece

⁷⁵⁷ Tanin, 31 Mayıs 1919, S. 2316, s.3

muhaciri 45-50 yaşlarında bir zattır. Hem mektebi hemde mescidi idare etmektedir. Mektep de 30 talebe vardır. Yarısı kız yarısı erkek. Fakat depremden sonra göçler nedeniyle bu sayı azalmıştır.

Köylülerin söylediklerine göre, onlar artık top seslerine alışmışlardır. Durumu takip ettikleri gibi neticeye de sükunetle bakıyorlar. Bütün tarlalar ekilmiştir. Ve bu sene mahsulün geçen senekinden daha iyi olacağını söylemişlerdir. Devlet yardım ederek yollarını köprülerini yapmıştır. Burada ordu için beslenen sonsuz bir muhabbet sonucu zafer olacağına herkes iman etmiştir.

Köyden çıkar çıkmaz yollarda sık sık rastlanan mühimmat, erzak, sıhhiye arabaları, seyyar fırınlar etrafı toza boğarak kimbilir nereye emir götüren süvariler, savaşı hissettiriyor.

Akşama doğru muhabirimiz karargaha varmıştır. Erkan-ı harbiye reisinin özel izinleriyle burada kalıp, ara sıra çeşitli mevkileri gezerek okulları ve halkı bu savaştan haberdar etmek için çalışmışlardır.⁷⁵⁸

Bugün bir başka mektup gelmiştir. 21 Mayıs 1331 (3 Haziran 1915) tarihli bu mektup artık karargâhtan yazılmıştır. Ölülerin defnedilmesi için savaşa ara verilmiştir. Aylardır aralıksız ve hep aynı tarzda devam eden muharebe birden bire kesilmiştir. Savaşın yerine bir sükun gelmiştir.

Çanakkale Savaşı kahramanlık hikâyeleri ile dolu olan sayfalara yeni bir vaka daha kaydedilmiştir. Türk süngüsünün altında gittikçe kabaran düşman cesetlerinin kümeleri her gün biraz daha genişlemiştir. Bunları gömmek ihtiyacı bulunan düşman savaşa ara vermek arzusunu bildirmiş ve Osmani kumandanı savaş vaziyeti son derece müsait olmasına rağmen büyük bir alicelap göstererek düşmanın ricasını kabul etmiştir. Akşama doğru son bulmak üzere seher vakti savaşa ara verilmiştir. Muhabirimiz bu fırsattan yararlanarak siperleri yakından görmek için müracatta bulunmuş ve bu rica kabul edilmiştir. Almanya 'da eğitim gördükten sonra tecrübe zamanlarını savaş meydanlarında geçirmiş bir genç zabitle yola çıkmıştır.

Yüksek tepelerin arasından, suları bükülmüş derelerin kenarlarında geçerken savaş hattına yaklaşıldığına dair hiç bir işaret görülmemiştir. Ancak biraz sonra erzak, ihata

⁷⁵⁸ Tanin, ' Haziran 1915, S. 2318, s.3

kolları, sıhiyye arabaları, emir çavuşları görülmeye başlamıştır. Ara sıra geçilen köyler köylünün kendi arzusuyla boşalmıştır, çok sessizdir. Bu durum yarım adanın ancak birkaç yerinde Arıburnu ve Seddülbahir sahillerine birkaç saat mesafede olduğu düşünülürse pek tabidir. Bazı meralardan kısraak sesleri duyulmuştur.

Muhabirimize eşlik eden zabıt çıplak bir tepenin kenarındaki eski ve geniş kabristanı göstererek şehitlerimiz demiştir. Hayvanlardan inerek kabristanı dolaşmışlardır. Kabristanın bir köşesinde çınar ağalarının altında bir kaç taze mezar vardır. Onların dışındakiler belkide yüzlerce yıllık mezarlardır. Taşlar yosun tutmuş, yazılar okunmaz olmuştur. Bir kaç yüz metre ileride kazma kürek ile çalışan ve son murarebede şehit olan bir askere yer hazırlayanları görmüştür.

Biraz daha ilerledikten sonra tehlikeli mıntıkaya varmışlardır. Hayvanları bırakarak dağ yığınlarının arasında sarılmış bir hat gibi görülen ince yolu takip edip, bir vadiye gelmişler sonra yüksek bir tepeye tırmanmışlardır. Sonunda gelmişler burada muhabirimiz yabancı muhabirlere raslamıştır. Ajans Volf, Sosyete Dolaperes American, Asağalışa Rovendeşov'un İstanbul muhabirleri.

Kumandan paşa vesikalarını, ruhsatlarını kontrol ettikten sonra onlara harp ile ilgili bazı şeyler anlatmıştır. Bu sırada Müdafa-i Milliye Cemiyeti tarafından gönderilen hediyeleri taktim için bir zabıt gelmiştir. Muhabirimiz Gelibolu'ya vardığı ilk saatlerde cemiyet tarafından zabitan ve efrada paket paket sigaralar dağıtıldığını işmişti. Bu nedenle Müdafa-i Milliye Cemiyeti'nin faaliyeti gerçekten taktir edilmeye değerdir.

Kumandanlıktan çıkıp epeyce ilerledikten sonra etrafa hakim bir noktaya çıkmışlar, yavaş yavaş sürünerek yaklaşmışlardır. Rehber yardımcı muhabirden birinin sorusuna cevap olarak şimdi İngilizlerle bir derece müesser ateş mesafesinde olduklarını söylemiştir.

Çalıların arasında ufak bir delik açarak savaş meydanını incelemişlerdir. Önce karşı taraftan görünmeyecek, verilen izahata göre, kurşundan, şarepnelden, mermiden etkilenmeyecek emin ve muhafazalı yerler vardır. Sonra kenarına kum çuvalları dizilmiş derin hendekler içinde bizimkiler. Karşıda yine kum çuvalları, gayr-i muntazam hatlar; İngilizler tarafında yüksek bir kaç tepe, ileride deniz. Şurda burda hareketsiz fakat cehennemi bir nefes koşmaya hazır zırhlılar. Karşılıklı

dikilmiş iki bayrak beyaz zemin üzerinde. Her iki tarafın siperlerinin birbirine çok yakın olduğunu duymuştur.

Birkaç saat önce kanlı bir muharebeye sahne olan bu yer şimdi tam bir sükunet içindedir. Ancak bununla beraber ortalıkta hakiki bir faaliyet vardır. Tarafların sıhhiye ekipleri hiç durmadan çalışmaktadırlar. Yaralılar, ölümler toplanmaktadır. Bizimkiler de vakar sükunet bilhassa dikkat çekicidir. Kıtamız kendisine verilen emre uyarak siperlerden çıkmazken İngilizler kum çuvaları arasında çuvaların üstüne çıkarak bir şeyler görmeye çalışıyorlar.

Muhabirimizin yanındaki arkadaşlarından biri bunun mazur görülmesi gerektiğini bir mahkumun son arzusu gibi onlarında biraz blöf ve gösteriş yapma haklarının olduğunu söylemiştir. Oysa bizde bir kılıca bir süngüye, sağlam bir tüfenge sahip olduktan sonra bir gösteriş asla düşünülmez. Şurada cephenin Kabatepe'ye bakan noktasında yatan şehitler acaba süngü hücumuna hazırlanırken gösteriş mi düşünüyorlardı, elbetteki hayır. Orda düşman siperlerinin önünde, kum çuvalarının üstünde bir adım daha atmak istiyorlarmış gibi yatan bu şehitler gece bir avuç fedai oldukları halde önemli bir noktanın zaptı için ileri atılmışlardır. Nokta ele geçirilmiştir ancak birkaç tanesi orda şehit olmuştur.

İngiliz şehitleri karşıdan yığın yığın küme küme kendi siperlerinin önünde ... ileri birkaç adım atmaya muvaffak olamamışlar ki...

Bu gezintinin sona erip kumandanlığa döndükten sonra, savaşa verilen aranın bitmesi yakındır. Bu nedenle hiç olmazsa muharebenin başlangıcını görmeden gitmek istememiştir. Bir kenara çekilip beklerken sohbet etmişlerdir. Almanlar telgraflarını çekerken bir sorun yaşamazken, Amerikalı muhabir çektiği telgrafların İngiliz sansürüne uğradığını ve bu yüzden bazen uzun bir telgrafın sadece iki satır olduğunu söylemiştir. İçlerinden biri yarım saate kadar ilk kurşun sesinin duyulacağını söylemiştir. Bir ara kumandan zabıtlardan birini çağırarak emirler vermiştir.

Herkes heyecanla beklemektedir. Ne bir ses ne bir seda! Anlaşılan her iki taraf da önce karşınının başlamasını istiyor. Ancak birdenbire tek bir tüfek sesi duyulmuş ve bunu diğerleri takip etmiştir. İşte harp başlamıştır. Şimdi kurşun vızıltıları, şarapnaller havayı yırtarak geçmektedir. Biraz önceki yerlerine giderek bir şeyler

görmeye çalışan muhabirler hiçbirsey görmemişlerdir. Batıdaki harplerde bulunanlardan biri siper muharebelerinde topçu duellosu olmadığı taktirde gündüz birşey görmenin mümkün olmayacağını söylemiştir.⁷⁵⁹

Muhabirimizin gönderdiği bu mektup 25 Mayıs 1331 (7 Haziran 1915) tarihlidir.

Son günleri sessiz sinesinde fırtınalar kopan düşmana hak vermek lazım. Boş hayalinde cami minareleri görürken, Arıburnu ve Seddülbahir sahillerinin yalçın kayalarına karşı düşman Türk süngüsünün soluğunda açtığı yaraları doldurmak için son günlerde takviye kıtaatı alarak büyük ve ciddi bir taarruza teşebbüs etmiştir. Yüzlerce top aynı anda ateş püskürmüştür.Orda burda dumanlar yükselmiş, bütün tabiat duman altında kalmıştır. Düşman bu şiddetli topcu ateşi ile zemini hazırlayıp galiba genel bir hucuma kalkışmayı planlamaktadır. Öğleye doğru top sesleri hafiflemiş ve hemen ardında tüfek ve mitralyöz sesi başlamıştır. Birkaç saat sonra tekrar sükunet olmuştur. Sonra asıl taarruz başlamıştır. Dumanların altında kum çuvalları ve siperlerin vaziyeti değişmiş, meydan siperlerden fırlayanlarla dolmuştur.

Muhabirimiz gibi harbi izleyenler için uzun günler, haftalar kadar uzun günler gibi gelmiştir. Aralıklı tüfek ve mitralyöz seslerine rağmen harp binisbe sakinleşmiş ve gece böyle geçmiştir. Sabahleyin ise taarruz nöbeti bizimkilere gelmiş ve topçu duellosu başlamıştır. Sonra yine grup ateşi olmuş fakat dünkünden fazla olarak süngü hücumu yapılmıştır. Süngü sesleri arasında bir uğultu şeklinde inleyen ses ki "tevhid" duyulmaktadır.

Bu iki gün sonunda düşman talanı birdaha tatmıştır. Her yerde garip, hatta teferruatsız 17 mitralyöz, birçok tüfek, yüzlerce sandık cephaneye bırakarak perişan olup çekilmiştir, bazı noktalarda mevzilerini bile kaybetmişlerdir. Düşman Çanakkale afakında inleyen son top sesleri ile iflas ettiğini ilan etmiştir.

Karşılıklı taarruzları gördükten sonra yaralıları ziyaret eden muhabirimiz burada onlarla konuşmuştur. Sargı yeri avcı hattının gerisinde tesis edilmiş, etrafı arabalarla ve teskerelerle dolu birkaç çadırdan ibarettir. Gaziler sedyelere binmeden yürüyerek gitmektedirler. Burada süt, çay,büsküvi, çorba verilmektedir. Yaraları hafif olanlar yürümektedir. Hepsinin de neşesi yerindedir. Bu yüzlerden kolayca anlaşılmaktadır.

⁷⁵⁹ Tanin, 11 Haziran 1915, S. 2327, s.3

Omuzundan yaralanmış bir kahramanın doktora söylediği cümle gerçekten gurur kaynağı ve taktir edilmeye değerdir. “Siperde arkadaşlar bekliyor çabuk rica ederim.”Görüldüğü üzere yaralılarımızın yaralarının sarılmasını bile beklemeye sabırları gelmemektedir. Bir an önce siperde gitmek için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Yolda iki asker görmüştür, konuşarak ilerlemektedirler. Biri kolundan diğeri belinden yaralı bu iki kahraman siyah gözlerinde endişe gölgesi görülmemektedir. Gazalarını tebrik eden mahabirimiz niçin sargı yerinin arabalarına binmediklerini sorunca onlar hayretle bakarak

“Bu yarayı bile dönmeye sıkılıyoruz. Bir de hastalar gibi arabalara mı binelim? Onları onları ağır yaralılara saklasınlar. Allah’a şükür bizim hiçbir şeyimiz yok. Zabitanımızın emri yerini bulsun diye bir kaç gün yattıktan sonra inşallah yine döneriz,”

diye cevap verdi.

Bu iki gazinin anlattıklarına göre düşman sabahleyin şiddetli bir top ateşi açmıştır. Bizim topçularımızda karşılık vermişlerdir. Bu sırada ortalık dumanla kararırken, piyadeler yapacak birşey olmadığı için beklemektedirler. Tektük atılan kurşunlara dahi cevap verilmemiş mühimmat zamana saklanmıştır. Öğleye doğru top sesleri hafiflemiş ve takım zabiti düşmanın hücum edeceğini duyurmuştur. Herkes süngüleri hazır beklemektedirler ve nihayet düşman siperlerinden çıkmıştır. Önce bir süre düşmanın ilerlemesi beklenmiş tam istenilen yere çekildikleri zaman şiddetli bir yayılım ateşi açılmıştır. Mitralyözlerde ateşe başlayınca süngü hücumuna gerek kalmamıştır. Gece izlemelerle geçirilmiştir. Düşman ise arkadan takviye kuvvet getirerek bomba atışına başlamıştır. Ancak bu bizim askerlerimiz için eğlenceli olmuştur çünkü düşman askeri bu konuda beceriksizce davranmaktadırlar. Bombanın fitilini yaktıktan sonra elinde patlamaması için hemen atmaktadır. Atılan bombayı askerimiz yakalayıp tekrar düşman siperine atarak orada patlatmaktadır. Bu şekilde ikinci bir bombanın gelmesini beklemektedirler.

Sabahleyin erkenden hücum emri olarak siperlerinden fırlayan askerlerimiz okadar süratli hareket etmişlerdir ki ateş etmeye vakit kalmamıştır. Önce kum çuvalları üstünde sonra siperlerin içinde şiddetli bir muharebe başlamıştır. Fakat düşman birden bire çoğalmış, takviye kuvvet almıştır. Askerimiz düşman arasında bir avuç

kalınca tekrar süngüye sarılmıştır.Çok geçmeden bizimkilerde takviye almışlar ve düşmanın hepsini temizlemişlerdir. Öğle üstü düşman siperine tamamen yerleşmiştir.

Yaralılarımıza yapılan bu ziyaretin ardından esirlerin olduğu tarafa gidip, onları ziyaret etmiştir. Burada bir Hindli ile görüşmüştür. Üniforması keten birceket dizlerini örtmeyen kısa bir pantolondur. Çadırın önüne oturmuş boş bakışlarla etrafı izleyen Hindli'ye selam vererek ismini sormuştur. Ancak Hindli İngilizce bilmediğinden sadece "Hindu" kelimesini tekrar edip durmuştur. Muhabirimiz bildiği az Farsça ile anlaşmaya çalışmıştır.İsmi Gulbado Garum'dur. Nepal ahalisinden olan esir, savaş başlayınca İngilizler tarafından silah altına alınmıştır. Köyleri muhasara edilmiş, davete icabet etmeyerek kaçanların evlerini yok etmişlerdir. Bir şimendiferle Bombay'a sonra vapurla Londra'ya gitmişlerdir. Orada Eylül sonuna kadar kaldıktan sonra bir kısmı Fransa'ya, bir kısmı da Mısır'a sevk edilmiştir. Mısır'da uzun müddet kaldıktan sonra tahminen bir buçuk ay önce vapurlarla buraya gelmişlerdir.Bu askerlere İngilizler tarafından zayıf bir düşmanla karşılaşacaklarını ve biraz cesaret sonra bütün dünyanın en güzel köşesinde istirahat edecekleri söylenmiştir.fakat İngilizlerin dediği olmamış muharebeler de kırıldıkça kırılmışlar bölüklerin sayıları azaldıkça azalmış ve nihayet Türk taarruzu neticesinde bölüğünde bir terk kendisi sağ kalabilmiştir.

Esirler arasında İngilizler de bulunmaktadır. Bunlar söz söylerken Hindlilerden daha ihtiyatkâr davranmaktadırlar. Bir İngiliz esir ile de sohbet eden muhabirimize anlattıklarına göre, Eylül'de Londra'dan Mısır'a gelmişler, burada uzun süre barakalarda kaldıktan sonra Hindli esirin dediği gibi bir buçuk ay önce vapurlara binerek günlerce denizde dolaştıktan sonara buraya gelmişlerdir.Geldikleri zaman gördükleri hakikat tahminleri ile uyuşmamıştır. Sahilde birkaç yüzmetrelik bir alana sıkışmış kalmışlar ve dün genel bir hücum yaparak amaçlarına ulaşmak isteselerde başarılı olamamışlardır.

Dünkü taarruzda ilk sırada yer alan İngilizler epeyce ilerlemelerine rağmen hiçbir mukavemetle karşılaşmamışlardır. Karşılarındaki Türk siperi adeta susmuştur. Fakat çok geçmeden şiddetli bir ateş karşısında kalmıştır, Türk askeri hem önden hemde arkadan ateş altına almıştır. Diğer kıta ile de irtibatları kesilmiştir. Bütün bölük yere

serilmiştir. Akşama doğru ölümler toplanmaya geldiğinde İngiliz askerini de alıp getirmişlerdir.

Bunun dışında 24 yaşlarında bir köylü gelir gelmez yemek istemiştir. Biraz etle bir tabak bakla getirilmiştir. Sorulan soruları duymayan esir yemeye devam ederken portakal kompostosu gelince daha da memnun olmuştur. Sonra bir fincanda kahve gelmiştir. Bunun ne olduğunu anlamadan bir yudumda içip kompostoya devam etmiştir. Bundan sonra yaşadıklarını anlatan İngiliz esirinin son sözü “Bize Türklerin esirleri derhal ördürdüklerini söylemişlerdi. Eğer ben esaretin bundan ibaret olduğunu bilseydim şimdiye kadar İngiliz’e düşünmek için elbet bir çare bulurdum” olmuştur.

Bu anlatılanlardan da anlaşılıyorki Türk askeri aldığı esirlere oldukça iyi davranmaktadır. Ayrıca görülüyorki İngilizler savaş öncesi askerlerine Türk askerlerini kötüleyen sözlerle hikâyeler anlatmışlardır. Esirler beklemedikleri bu muamele karşısında hem şaşkın hemde memnundur.⁷⁶⁰

Muhabirimiz 31 Mayıs 1331 (13 Haziran 1915) tarihli mektubunda siper muhbirleri ateş hattındaki vaziyet ve bombardıman ile ilgili bilgiler vermiştir.

Son taarruzu takip eden günler oldukça sakin geçmiştir. Düşman verdiği telefatin tesiriyle hiçbir harekette bulunmamış, sadece ölümlerini gömmek ve mecruhlarını toplamakla uğraşmıştır. Bizimkilerde düşmanın bu durumundan faydalanarak düşmanın önünde bomba endahı içinde yerleştirdiği mevzileri yıkmıştır. Seddülbahirde ateşten kurtulamayan perişan kıtaatı, mühimmat depolarını topa tutmuşlar, her yerde tesirini gösteren umumi taarruzlar, ciddi teşebbüsler istisna 2 aydan beri aynı tarzda devam eden siper muharebeleri başlamıştır. Siper muharebelerinde aralıklarla bir ateş, bomba gürültüsü ve az çok devam eden bir sükun vardır. Bunda amaç bir istihkâm haline getirilen siperi zabtetmektir ve bu da genellikle süngü hücumuyla olmaktadır.

Bununla beraber efradımızın kahramanca hareketleri olmaktadır. Karanlıktan faydalanan askerimiz en yakın düşman siperine gidip 5-10 İngiliz süngüledikten sonra birçok tüfek ve techizat alarak geri dönmektedir.

⁷⁶⁰ Tanin, 15 Haziran 1915, S. 2331, s.3

Siperlerimizin içi oldukça muntazam ve mükemmeldir. Hiç bir şey ihmal edilmemiş, düzenli sıcak yemek vardır. Asker sıra ile uyumaktadır. Son zafer askerimizin maneviyatını güçlendirmiştir. Ateş hattına girmek için yarış yapılmakta, istirahata çekilmemek için ricalarda bulunmaktadır.

Siperler bazı yerlerde birbirine o kadar yakın ki muharebe durduğu zaman karşılıklı konuşmalar duyulmaktadır. Bazen İngilizler tarafından siperlerimize bisküviler atılırken, bizimkiler tarafından da fındık, üzüm savrulduğu görülmektedir. İngilizler "Al Türk!" diye, askerlerimiz "Al aç İngiliz!" diyerek atmaktadır.

İngilizler bazen hileye de başvurmaktadır. Siperlerin arkasında ezan okudukları, buruşuk kağıtlara "Biz Halife-i Zişan Hazretleri'nin dostuyuz, ümidimiz Türkiye'yi kurtarmaktır." Diye yazılar yazarak fırlattıkları da olmuştur. Askerimizin bunlara kurşunla, zaferle sonuçlanan hücumlarla cevap verdiğini söylemeye gerek yoktur.

Cuma gününü (11 Haziran 1915) zengin bir köyde geçiren muhabirimiz burada şehitler için okunan bir mevlid-i şerife tanık olmuştur. Bazıları tek, bazıları çift katlı 80-90 evden oluşan bu köyde, 3-4 dükkan, büyükçe bir cami, temiz bir hamam vardır. Köy meydanında boydan boya çatılmış silahlar ve arka çantaları görmüştür. Bunlar şehitlerimizin ruhuna mevlid-i şerifi okutan tabura aittir. Cami hınca hınç doludur. Mevlid bittikten sonra tabur komutanı ile görüşmüştür. Kumandan muharebelerin ilk haftalarında yaralanıp İstanbul'da tedavi olduktan sonra 15 gün önce geri dönmüş taburunun başına geçmiş bir kahramandır. Camiden çıkanlar arasındaki yaralı askerler dikkat çekicidir. Bunlar yaralanmış olmalarına rağmen savaş dışı kalmak, mevkilerini terk etmek istemediklerinden bu şekilde devam etmektedirler. Yaraları da hafif kurşun sıyrıklarıdır çok şükür.

Akdeniz'de Alman tahtelbahrilerinin ortaya çıkışından beri önceki kadar faaliyet gösteremeyen düşman gemileri sabah münferid bir teşebbüste bulunmuşlardır. 7 torpidonun, cenahı himayesinde 2 düşman kruvazörü Arıburnu ile Seddülbahir sahilinde bazı mevkilere karşı 15 cm'lik torpilleriyle şiddetli bir grup ateşi açmışlardır. Bu gemiler yarım saat süre içinde 96 tane mermi attıktan sonra etraflarında dolaşan torpidolarla İmroz Adası'na iltica etmişlerdir. Yapılan bombardımanın verdiği netice ise hakikaten gülünç olmuştur. Çünkü atılan

mermilerin birçoğu patlamadığı gibi patlayanlar da önemli bir hasar verememiştir. Yalnızca bir yerde bir araba hayvanı ayağından yaralanmıştır.⁷⁶¹

Bir sonraki mektubunda ordumuzun sıhhiye teşkilatı hakkında gördüklerini anlatan muhabirimiz, bu mektubunu 6 Haziran 1331 (19 Haziran 1915) tarihinde yazmıştır.

Türk ordusunun başarısının sebebini arayanlar, 2 aydan beri payitaht kapısında düşman güllerine hiçbir vakit değişmeyen Türk göğsü ile karşı duran efradın maneviyatındaki her türlü ihtiyacı derhal temin eden sıhhiyenin azminin eserini görecekler. Balkan harbinden beri yaşanan gelişmeleri, büyük adımlar atıldığını anlayacaklardır.

Sıhhiye heyeti reisi muhabirimizin ricasını kabul ederek bu konuda bilgiler vermiştir. Balkan harbinin verdiği derslerden faydalanarak sıhhiye teşkilatı geliştirilmiş ve orduda tebabet-i askeriye açılmıştır. Her taburda bir doktor ile hasta bakıcılar ve yeterli malzeme verilmiştir. Bu şekilde lüzumu kalmayan fazla eczacı ve cerrahlarda başka yerlere gönderilmiştir. İdare basitleşmiş ve kolaylaşmıştır. Tabur doktorlarının vazifesinin askeri tedaviden ziyade hasta etmemek olduğu düşüncesinden hareketle aşular yapılmıştır. Kolera, kara humma, çiçek gibi hastalıklara karşı korunmaya çalışılmıştır. En çok bit ile bulaşan lekeli hummaya karşı sahra hastaneleri oluşturulmuştur. Çok şükür ki ordumuzda buna rastlanmamıştır. Sahra hastanelerinin en büyük meziyeti tatbikinin kolay ve basit olmasıdır. Sahra hamamları da tesis edilmiştir. Bu yolla yüksek ısıdan faydalanarak mikroplardan korunmaya çalışılmıştır. Elbiseler de aynı şekilde mikroptan arındırılmaktadır. Bu gibi hastalıklarda önceden yapılan tecrid usulü terkedilmiştir. Her taburun bir tecrid çadırı vardır. Önce hasta, sonra maniası sonra takımı ayrı ayrı buldukları yerlerde tecrid edildiğinden cephedeki asker sayısında azalmamaktadır. Hastalar tedavi edilir. Eğer edilemiyorsa salgın hastanesine gönderilmektedir.

Salgın hastalıklarda bu şekilde bir yöntem uygulanırken yaralıların yaralarının sarılması konusunda da oldukça ilerleme kaydedilmiştir. Her taburda yeteri kadar teskere ile teskereci ve sıhhiye onbaşı vardır. Her yaralı önce ceketinin köşesindeki dikili bulunan harp paketini çıkarıp yarasını sardıktan sonra, yarasının derecesine göre hareket edilir. Siperlerin birkaç adım ötesinde mecruh yuvaları vardır. Bunlar

⁷⁶¹ Tanin, 23 Haziran 1915, S. 2339, s.3

ateşten korunmuş yerlerdir. Buradan en yakın tabur doktoruna giderler. Doktor yarayı sardıktan sonra teskereciler ya biraz geride bulunan araba tevkif mahaline ya da sıhhiye onbaşısının nezaretindeki hafif mecruhların toplandığı mahalle sevk edilir.

Araba tevkif mahaline gelen yaralıya süt, çay, bisküvi verilir. Sargıları kontrol edilir. Sıhhiye arabaları tevkif mahalline gelen hastalar derhal büyük sargı yerine nakledilir. Bu arabalar tekrar geri dönerler. Büyük sargı yerinde sırasıyla kabul, ameliyat, pansuman, kabil ve gayri kabil hasta şüheda çadırları vardır. Yaralı burada önce kabul kapısının birinden girip diğerinden çıkar. İsmi yazdırdıktan sonra pansuman çadırına giderek sargısını değiştirir. Ameliyat edilmesi gerekenler ameliyat çadırına giderler. Yaya gidilebilecek olanlar civar hastanelere, gidemeyecek olanlar da arabalarla sevkedilmektedirler. Yaralılara büyük sargı yerinde de süt, çay, çorba, sigara verilir. Yaralılardan beklemesi gerekenler 24 saat kaldıktan sonra yaraları menzil harp hastanelerine nakillerine mani olacak derecede ise bu civardaki ağır yaralı, az zamanda iyileşecek derecede ise hafif yaralı hastanelerine sevkedilmektedir.⁷⁶²

Önceki mektupta anlatılmaya başlanan sıhhi teşkilat ile ilgili bu mektupta seyyar hastaneler ile ilgili bilgiler verilmiştir. Ayrıca ecza deposu anlatılmıştır. Muhabirimizin bu mektubu ise 14 Haziran 1331 (27 Haziran 1915) tarihlidir.

Çanakkale muharebeleri başlar başlamaz bu mücadele de yaralanan fedakarların 48 saat içinde tedavilerinin yapılabilmesi için gerekli bütün hazırlıklar yapılmış, uzun süreli tedaviye muhtaç olanlar için özel hastaneler, bunlara ait ecza depoları vücuda getirilmiştir. Seyyar hastanelerin biri kuzeyde diğeri güneyde olup, iki kısma ayrılmıştır. Hastanede bir baştabip ile bir idareci ve yatak sayısına bağlı olarak yeteri kadar hasta bakıcı bulunmaktadır.

Sıhhiye heyeti reisi ile beraber hastane ziyaret edilmiştir. Hastane uzaktan Hilal-i Ahmer bayrağı altında, yüksekçe bir tepenin eteğine, düz ve geniş bir sahaya sıkışmış 4-5 baraka ile birkaç çadırdan ibaret görünmektedir. Baştabip barakaların ortasındaki bir çardakta taburlarına gönderileceklerin raporlarını düzenlemektedir. Hastanede her şey bir intizam ve sükun içindedir. Çadırları bir birine bağlayan yerler süpürülmüş, etrafta tek bir çöp bulunmamaktadır. Meydanda hiç kimse

⁷⁶² Tanin, 28 Haziran 1915, S. 2344, s.3

görülmemektedir. Sadece beyaz önlüklü hastabakıcılar bir çadırdan çıkıp diğerine girmektedirler.

Koğuşların normal hastane koğuşlarından tek farkı duvarların ve tavanlarının bezden yapılmış olmasıdır. Her koğuşta en az 20 yatak ile her yatağın başında sigara tablası, tükürük hakası, bardak, sürahi bulunmaktadır. Beyaz tahtadan yapılmış küçük bir masa, ortada asma bir lamba, hastaların emrine amade bir hasta bakıcı ile hizmetçi vardır. Zeminde rutubeti önlemek için, saman, kuru ot, tahta vardır ve birkaç karış yüksektir. Koğuşların birçoğu boştur. Hastalara tek renk beyaz gömlek giydirilmiştir. Bunlar muharebeye katılmamaktan dolayı üzüntülerini dile getirmişlerdir.

Koğuşlardan çıktıktan sonra çamaşır deposu ve hastalara ait eşyaların bulunduğu baraka görülmüştür. Bunların her ikisinde de bütün eşya muntazam istif edilmiştir. Her birinin üzerinde kime ait olduklarını gösteren yazılar vardır. Bunun dışında hastanede mutfak, büyük bir hamam bulunmaktadır. Baştabip Bey'e teşekkür ederken hastalara verilecek yemeğin numunesi getirilmiştir. Çorba, et ve pilavdan ibaret bir yemektir.

Hastaneden sonra ecza deposu ziyaret edilmiştir. Biri sırf eczaya, diğeri yatak, battaniye, çamaşır gibi eşyaya mahsus olmak üzere iki büyük baraka ile memur, müstahtem gibi görevlilere ait üç dört çadır bulunmaktadır. Ecza deposunu görünce bir depo değil de her şeyi toplanmış mükemmel bir eczahane olduğunu düşünmemek elde değildir. Çadırın kenarlarında üst üste yığılmış sandıklar, ortada bir masa ve üzerinde 2 terazi ile küçük büyük yüzlerce şişeler, kavanozlar, üzerlerinde etiketler yapıştırılmış bir halde durmaktadır. Depo müdürü kapının kış tarafına konulmuş küçük bir yazıhanede çalışmaktadır. Hastanelerden istenilen eczayı verdikten sonra defter kaydedip, vesikaları yerleştirmektedir. Deponun eşya kısmında da aynı şekilde bir intizam vardır. Mutfak eşyaları bir tarafa, yatak yorgan vs. bir tarafa dizilmiştir. Depodaki intizamı taktir etmemek imkansızdır.

Seyyar hastane gibi ağır yaralılar için yapılan hastanede de hiçbir şey unutulmamış ve intizamlı bir şekilde işlemektedir. Hastanenin bulunduğu yerde çam ağaçları vardır. Koğuşlara giden yollar levhalarla belirlenmiş, yol kenarlarına çiçekler ekilmiştir. Bütün bunlar 3 ay önce tesis edilen hastane için ne büyük bir emek harcandığını göstermektedir.

Meydanda iki kapıcıdan başka kimse yoktur. Baştabibin ameliyathanede olduğunu söylemişlerdir. Ameliyathaneyi bulmak ise hiç de zor değildir. Yolları takip edip bakmak yeterlidir.

Ameliyathane duvarları beyaz muşamba ile kaplanmış, pencereleri karşı dağların ufuklarını görmektedirler. Oldukça temiz bir barakadır. Ve 2 ameliyat masası ile her masanın yanında cerrahiye aletleri koymak için ikişer masa bulunmaktadır. Muhabirimiz kapının önünde durduğunda içeride her iki masada da ameliyat yapıldığını görmüştür. 5-10 dakika sonra baştabip ile beraber koğuşlar gezilmiştir. Koğuşların içinde beyaz karyolalar, beyaz masalar, beyaz yatak çarşafı ile İstanbul'un en mükemmel hastanelerinden bir fark görülmemektedir. İstanbul'dan bir farkı fazlalık her yerde güllerden, karanfillerden yapılmış demetler ve sinekleri kovmak için uzun çam dallarından yapılmış yelpazeler bulunmaktadır. Hastalar beyaz gömlek, beyaz takke giymişlerdir ve hepsinin de yüzleri gülmektedir. Baştabip bütün yaralıların isimlerini bilmekte ve onları tanımaktadır.

Zabitan koğuşunda yalnız bir zabıt vardır. Ağır yaralanmasına rağmen hemen tedavi edildiğinden tehlikeli devreyi atlatmıştır. Nerede ve nasıl yaralandığını soran muhabirimize kısaca, düşman siperlerine bomba atmak için mahfuz mahalden çıkınca açılan ateşle yaralandığını ve gözünü burada açtığını söylemiştir.

Yaralıların istirahatlarını temin için ayrıca her koğuşa ait hamam ile tuvalet ve elbise değiştirmek için barakalar da yapılmıştır. Mutfak da oldukça düzgündür. Yemekler önce büyük bir kaba, sonrada her hastanın başındaki tabaklara konmaktadır.

Bütün bu gezintiden sonra hastanenin çardağında oturunca sanki mecruheyn hastanesinde değil de Gülhane Parkı'nda oturuyormuş gibi bir his duyan muhabirimiz, hastanenin ne kadar muntazam olduğunun anlaşılması için baştabibe bir nişan verildiğini söylemenin yeterli olacağını da ilave etmiştir.

Muhabirimizin bu anlattıklarından anlaşılmalıdır ki Balkan harbinden sonra sıhhi teşkilatımız oldukça gelişmiştir. Yaralıları için her ayrıntı düşünüldüğü gibi her şeyin düzenli bir şekilde yürümesi de temin edilmiştir.⁷⁶³

⁷⁶³ Tanin, 2 Temmuz 1915, S. 2348, s.3

Çanakkale'ye giden muhabirimizin gönderdiği mektuplarla cephe gerisinin nasıl olduğu konusunda az çok bir fikir sahibi olmak mümkündür. Muhabir savaş anıyla ilgili pek fazla bir haber vermemiştir. Ancak son gönderdiği mektubunda 28 Haziran 1915 tarihli mektubu Seddülbahir, Arıburnu muhaberesi ile düşman zayıyatından bahsetmektedir.

Boğaz dün bir defa daha hücumu uğramıştır. İngilizler, Fransızlar, İskoçyalılar, Yeni Zelandalılar, Senegalliler ve daha birçok milletlerden oluşan kuvvetler şanslarını bir defa daha tecrübe etmişlerdir. Seddülbahir ve Arıburnu sahillerinin sahne olduğu harpte kaderleri değişmemiş ve zafer yine bizim olmuştur.

Düşmanın son günlerde uğradığı zayıttan sonra bunu telafi için takviye kıtaları alarak genel ve ciddi bir taarruz yapmak için hazırlandığı anlaşılmaktadır. Dün saat 9'a doğru birçok torpido himayesinde gelen İngiliz zırhlısı da bunu ispat etmiştir. Çok geçmeden düşman kuvvetleri karadan ve zırhlının desteğiyle sağ cenahımıza ve merkezimize karşı şiddetli bir ateş açmıştır. Topçularımız tarafından hemen bu ateşe karşılık verilmiştir ve bu durum öğleden sonraya kadar şiddetli bir şekilde devam etmiştir. Gülleler bölgeyi derece derece tararken, siperler kum bulutlarından görünmez olmuştur. Saat 2'ye doğru top ateşi seyrekleşmiştir. Zırhlının ateş şiddetini koruyarak hücumu hazırlanan piyadesini himayeye çalışmıştır. Askerimiz tarafından bütün hazırlıklar geceden yapıldığı için, düşmanın piyade hücumu etkili olmamıştır. Düşman daha önce gücünü tattığı sol cenahımıza karşı bugün pek ihmalkar davranmıştır. Bütün kuvvetleriyle önce sağ cenahımıza sonra da merkezimize doğru yüklenmek istemiştir. Fakat zırhlının 5 ve 7 buçukluk toplarının saçtığı şarapnelere rağmen piyademizin yayılım ateşine mani olamamış, kurşun fırtınaları altında ilerlemeyi başaramamıştır.

İngilizler önce zırhlılarının himaye ateşi altında siperlerinden çıkarak merkezimize doğru ilerlemeye başlamışlardır. Fakat çoğu telef olmuştur. Bir iki dakika sonra ölü ve yaralıları dahi toplamaya lüzum görmeyerek çekilmeye mecbur olmuşlardır. İngilizlerin ardından diğer kıtaatı da aynı akıbete uğramıştır. Ancak düşman kumandanı bu başarısızlıklara rağmen kesin bir netice almak için ateş hattına yeni kuvvetler göndermeye devam etmiş, bütün ihtiyatını kullanmaktan çekilmemiş, boşlukları doldurmaya çalışmıştır. Birkaç saat devam eden muharebeler esnasında

topçumuz da boş durmayarak düşman gerilerine mermi yağdırmış ve oraları dağıtmayı başarmıştır. Akşama doğru bu taraftaki düşman kıtaatının taarruzları azalınca askerlerimiz tarafından fırsat kaçırılmamış ve taarruza geçilmiştir. Düşman savaş hattı daha ilk hamlede sarsılmıştır. Tamamı birkaç dakika içinde askerlerimiz önünde kırılmıştır. Kıtaat denize doğru kaçmaya başlamıştır.

Merkezimizde bunlar yaşanırken bir kısım düşman kuvvetleri de sağ cenahımıza hücum etmiş ve biraz ilerleyerek siperlerimize girmeye çalışmıştır. Ancak aldıkları takviye kuvvetlerine rağmen başarılı olamayan düşman, karşı taarruzlarımızla kendi siperlerine püskürtülmüştür.

Sonuç olarak Sebdülbahir 'de düşman hücum ettiği iki cenahtan birinde bir adım bile ilerleyemezken, diğerinde ise 2 siper kaybetmiştir.

Sabahleyin Seddülbahir de başlayan muharebe öğleden sonra Arıburnu mıntikasında devam etmiştir. Birkaç haftadan beri Arıburnu önemli bir vaka görmezken bugün sabah 1'e doğru önce İngilizlerin teşebbüsü ile şiddetli bir topçu düellosu başlamış ve bunu piyade muharebeleri takip etmiştir. Düşman kuvvetleri Arıburnu'nda yalnız sol cenahımıza çatmışlarsa da bir sonuç alamamışlardır. Muharebe uzun müddet devam etmeden lehimize sonuçlanmıştır. Burada muharebeye katılan düşman kuvvetlerinin bir kısmı derhal imha edilirken bir kısmı ise perişan surette kaçmışlardır. Bu bölgede düşman geceye doğru defnediği ceset sayısının 700'ü aşması tahmin olunmaktadır ki bu sayı yalnız bir noktaya aittir. Gerisini siz düşünün!

Muhabirimizin 17 Haziran 1331 (30 Haziran 1915) tarihli mektubunda dünkü mektubunda anlattığı muharebe anlatılmaya devam edilmiştir. Evvelki gün 28 son bulduğu sanılan muharebe 29 Haziran'da da bütün şiddetiyle devam etmiştir. Bu İngilizler saat 1'i 20 geçe Arıburnu'nda sağ cenahımıza karşı şiddetle tecavüz etmişlerdir. Bu taarruzu bir taraftan himaye etmek, diğer taraftan da genelmiş gibi göstermek için bütün cephede şiddetli ateş açmışlardır. Kıtaatımız tarafından İngilizlere karşı ateş açılmış ve düşmanın birkaç adım ilerleyen askerleri uzaklaştırılmıştır. Bundan sonra ileri siperlerinden ikisine girerek buradaki düşman kuvvetinin tamamını öldürmüşlerdir. Muharebe geceden bazen hafif ve bazen şiddetli ateş teatisi şeklinde devam etmişse de sonuç değişmemiştir.

İngilizlerin bu muharebede uğradıkları zayıat henüz kesin bir surette tahmin olunamamaktadır. Ancak her bir cephede toplamaya muvaffak olamadığı küme küme yığılıp kalan ölü ve yaralılarına bakılacak olursa sayının geçen muharebeden daha fazla olduğuna hükmedilir. Buna karşılık bizim zayıatımız herhalde düşmanınkinden çok azdır.

Muhabirimiz cephe gerisinden sonra bir muharebe anını da anlattığı mektuplarından bu defa esirler arasında geçirdiği zaman zarfında gördüklerini anlatmıştır. 27 Haziran 1331 (10 Temmuz 1915) tarihli mektubu çeşitli milletlerden esirlere ilişkin yazılmıştır.

Muharebeler sırasında esir olarak alınan düşman askerleri 4-5 çadırdan oluşan, ağaçlarla kaplı küçük bir yerde birkaç gün kaldıktan sonra İstanbul'a sevk olunmaktadırlar. Ele geçirilen esirler arasında İngiliz, Fransız, Hindu, Avusturyalı, Yeni Zelandalı hemen her ülkenden asker bulunmaktadır ve bunlar milliyetlerine göre ayrı ayrı çadırlara yerleştirilmişlerdir. Bu esirlere bakıldığı zaman bazı özelliklerinden nereli olduklarını anlamak mümkün olmaktadır. Mesela yapı itibarıyla Fransızlar daima neşelidirler. Hindular ürkek, İngilizler ... bazıları sakin, bazıları hatta birçoğu korkaktır. Esirlerin hayatı yalnız bir noktada müşterektir ki gelir gelmez ne zaman öldürüleceklerini sormuşlardır. Bu da İngilizlerin onlara anlattıkları hikayelerden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, Türklerin insan eti yediklerine tamamen inanan İngilizler bu nedenle bu tarz sorular sormaktadırlar. Buraya gelip savaşanların memleketimiz hakkında en ufak bir fikirleri yoktur. İstanbul'un, Çanakkale'nin ne kadar uzakta olduğunu dahi bilmemektedirler. Bu nedenle de bizimle ilgili söylenen her şeye inanmaktadırlar.

Esirlerin kendi aralarında anlaşmazlık çıkma ihtimali de vardır. Be nedenle onlar milliyetlerine göre ayrılmışlardır. Mesela bir Fransız'a sorulunca anlattıklarından İngilizleri hiç sevmediği anlaşılmaktadır. Özellikle Çanakkale'deki muharebelerden dolayı Fransızlarda İngilizlere karşı bir memnuniyetsizlik söz konusudur. Taarruzun bütün yükünü Fransızlara yüklediklerini söyleyerek, İngilizlere karşı olan duygularını dile getirmişlerdir.

Esirler arasındaki bir Fransız nasıl esir edildiklerini anlatırken sanki o anı tekrar yaşıyor gibi olmuştur. Fransızın bulunduğu bölük sabahleyin siperlerinden çıkarak

taarruza geçmiştir. Ancak taarruzları şiddetli bir ateş altında olmuş ve böyle ilerlemeye çalışmışlardır. Süngüler takılı koşar adım yaklaşırken, nasıl olduğunu anlamadıkları meçhul bir noktadan açılan yaylım ateşi altında kalmışlar ve birçokları ölmüştür. Bu şartlarda tek çarenin geri dönmek olduğunu düşünürlerken aynı şekilde sağ taraflarında da bir ateş başlamıştır. O kargaşa da bir iki arkadaşıyla beraber siperlerin ortasında gözlerine ilişen bir çukura girmişlerdir. Önde, sağda, solda ateş üzerlerinde şarapnel 2 gün 2 gece beklemişlerdir. Ancak açlık yüzünden ve bir arkadaşları da yaralı olduğundan teslim olmaya karar vermişlerdir. Önce bir tüfeğin ucuna beyaz bir mendil takarak çıkmışlar fakat ateş kesilmemiştir. Çünkü Türk askeri buna inanmamış hile yapıldığını sanmıştır. Bunun üzerine silahlarını atarak elleri hava da çıkınca ateş kesilmiştir. Türk siperlerine doğru koşmuşlardır. Siperdeki Türk zabıt onları çok iyi karşılamış, sigara vererek geriye yollamıştır. İyi muamele gördüklerini söyleyen Fransız, önce karınlarını doyurmuşlar üstüne de bir kahve ile sigara içmişlerdir. Şimdi ise burada istirahat etmektedirler.

Muhabirimiz bu Fransıza bıraksalar, tekrar sipere dönüp dönmeyeceğini sorunca, Fransız bir şiddetle “Allah göstermesin” diye cevap vermiştir. Bu noktada bütün Fransızlar aynı dili kullanmaktadırlar. Bizi düşman olarak görmediklerini ancak bir asker oldukları için körükörüne itaat ile buraya gönderildiklerini ve geldiklerini söylemişlerdir.

Bu esirlerin savaşın gidişatı ile ilgili olarak da bilgileri yoktur. Daha doğrusu onlara anlatılanlar gerçeklerin çok dışındadır. Fransızlar, Alsace Loraine’de, Rusları Berlin Yolu’nda, İtalyanları da Teris’te olarak biliyorlar. Görüldüğü üzere muharebede oldukları süre içerisinde askerlere verilen haberler tamamen yanlış haberlerdir.

İngilizler de Fransızlar hakkında pek olumlu şeyler düşünmemektedirler. Fransızların sadece şarlatanlık yaptıkları, sahilde sabahtan akşama kadar milli marşı tekrar edip, sipere girince seslerinin çıkmadığını söylemektedirler. Özellikle taarruz başlayınca soluğu sahilde alırlarmış. İngiliz gemileri sahilde olmasaymış ...

Esirler arasında bulunan Kanadalıların, Avusturyalıların İngilizlerden pek farkı yoktur. Yalnız Hindular ne İngilizlerin ne de Fransızların fikirlerine katılmamaktadırlar. Galiba onlar ölüm korkusuyla sessiz ve تنها bir köşeye çekilip belki de bize hoş görünmek için serpuşlarını çıkararak bütün muharebenin yükünü

çektiklerini söylüyorlar. İngilizlerin Hinduları Fransızların da Senegallileri ileri sürerek arkadan mitralyöz ateşi ile tehdit ettiklerini ve kendileri için ölmekten başka çarenin kalmadığını anlatıyorlar. Sadece esir alınanların kurtulduklarını söylüyorlar.

Bütün bu anlatılanlardan hangilerinin doğru hangilerinin yanlış olduğunu kestirmek zordur. Ancak ortada bir gerçek varsa o da her yerde ve her vakit müttefikler arasında göze çarpan bir ihtilafın varlığı derin bir uçurum olduğudur.

Anlaşıldığı üzere burada ele geçirilen esirlere karşı çok iyi davranılmakta, çok iyi bakılmaktadır. Hepsine zabıtana mahsus yemeklerden verildiği gibi kabul edilir her istedikleri de yerine getirilmektedir. Mektup yazmalarına müsaade edilmektedir. Yaralı olanlarının yaralarını tedavisi yapılmaktadır. Bütün bu yapılanlar neticesine daha önceden hakkımızda edinmiş oldukları ya da kafalarına sokulmuş olan fikirlerin yanlış olduğunu anlamada gecikmemişlerdir.⁷⁶⁴

Muhabirimizin gönderdiği son mektup ateş hattında yaşanmış bir geceyi anlatmaktadır. 22 Haziran 1331 (5 Temmuz 1915)

Asker son günden beri birbirini takip eden muharebelere katılırken çoğu siper müsademeleri şeklinde olmaktadır. Uğultuların yerini tüfek ve bomba sesi almıştır. Kumandanın izni ile İstanbul'dan gelen bir memur ile savaş meydanına hareket edebilmiştir. Sıçan yolu denilen 2 m derinliğindeki hendeklere girilerek döne döne tepenin diğer tarafına geçilmiş ve aşağı inilmiştir. Bu yürüyüş sırasında etraf hiç görünmemiştir. Tehlikeli bölgeye gelindiği söylenerek hendeğin kıvrıldığı noktalardaki mîtralyöz ateşinden dolayı koşarak geçileceği söylenmiştir. İşaret edilen yer geçildikten sonra bir dereye çıkılmıştır. Derenin sol tarafında kurulmuş çadırların önünden geçilirken erzak getiren kolları görmüşlerdir.

Çadırların birinin önünde sağ kolundan iki gün önceki muharebede yaralanan bir zabıt ile konuşmuşlardır. Yarasını önemsemeyen zabıt siperleri zabtettiklerini neşeyle söylemiştir. İleride sıhhiye çadırları vardır. Siperde yaralananlar önce burada tedavi oluyor, sonra geriye gönderiliyor.

Bir süre sonra karargâha gelmiştir. İngilizlere ilk darbenin vurulup bir çok ganimetin alındığı muharebeyi yöneten kumandan ganimetlerin çadırlarıyla kapatıldığı çardağın

⁷⁶⁴ Tanin, 17 Temmuz 1915, S. 2363, s.3

altında durmaktadır. Çardak sanki bir işyeri gibi donatılmıştır. Koltuklar sandalyeler ve bütün ayrıntılara dikkat edilmiştir. Bu esaslı olan yerleşme ile hiçbir zaman gerilemek ihtimalinin olmadığı sanılmaktadır. Bu sırada uzaktan da bir mızıka sesi gelmektedir. Mızıka Sivastopol'un önünde..... marşını çalıyordu. Bandomuzun namelerini şiddetli bir top gürültüsü takip etmiştir. Sir Hamilton bu musikiye kızıyormuş. Durum düşmanlarımızın sinirlerinin ne kadar yıprandığının göstergesidir.

Akşama doğru kumandan ile beraber siperlerin teftişine katılmışlardır. Siperler de geldikleri hendeğe benzemektedir. Yalnız daha derin, oturmak için setler ve şarapnelden korunmak için oyuklar yapılmış, üst taraftan kum çuvalları konulmuştur. Siperler arasında geçitler yapılmıştır. Her siperin bir ismi veya numarası ile yolun nereye çıkacağını gösteren levhası bulunmaktadır. Cephe girişinde sıhhiye teşkilatındaki intizam burada da devam etmektedir.

Birçok siper veya hendek geçildikten sonra 1. sipere gelinmiştir. Burada askerler süngüsünü takmış, tüfeğini kenara dizmiş 5-10 toplanarak fasülye pilav olan yemeklerini yemektirler. Bunlar yemek yerken bir kısmı kum çuvalları arasındaki mazgaldan gözcülük yapıyor arasına tüfeğinin namlusunu sokup ateş ediyor.

Kumandanı ve misafirleri görünce ayağa kalkmışlar ve kumandan onları oturtmuştur. Mazgallardan bakıldığında 150 – 200 m ötede bize mevzi olan bir düşman siperi görülmektedir. Bütün siperler gizlenmiştir. Kumandan hepsinin ismini biliyor ve hepsinin ihtiyaçları olup olmadığını sormaktadır. Mehmet Çavuş siperine girdiğinde kumandan bu kahramanlarında kendilerine ait siper yapacaklarını söyleyince İnşallah diye bağırmışlardır. Askerler oldukça şen ve müsterih görünmektedir.

Sağ cenahta son merkez siperler gelişmiştir. Kumandan çadırına gelindiğinde akşam olmuş çadırlar kararmıştır. Düşman görmeyeceği kutularda ışıklar parlamaya başlamıştır. Mızıka eşliğinde yemek yenmiş ve sabaha karşı top ve mitralyöz ateş ile uyanmışlardır. Muhabirimiz ve yanındakilere göre şiddetli orada bulunan askerlere göre ise hafif bir topçu düello başlamıştır. Çadırın önüne çıkıldığında bir şey görülmüyor sadece mermilerin başları üzerinden uçtuğunu hissetmişlerdir.

Öğleye doğru kumandanla birlikte posta ve mutfak çadırlarını gezmişler, "Şehitler Suyu" denen çeşmenin önünden geçerken gezmedikleri siperlere gitmişlerdir. Bu

siperlerin dün görünenlerden farkı düşman siperlerine daha yakın olmasıdır. Aralarında 8-10 m mesafe vardır ve karşılıklı olarak konuşmalar duyulabilmektedir.⁷⁶⁵

Cepheden gönderilen bu mektuplardan anlatılanlarla halkımız gerek muharebe gerisi ile ilgili daha rahat fikir edinebilmişlerdir. Ayrıca bu mektuplar yalnız Türk halkı için değil aynı zamanda yabancılar içinde önemli kaynak olacaktır. İngilizlerin muharebe ile ilgili olarak halkına gerçekleri anlatmadıklarını biliyoruz.

Görülüyor ki askerlerde cephede olmaktan dolayı bir memnuniyet vardır. Düşman askerlerinde olduğu gibi bir korku veya memnuniyetsizlik söz konusu değildir. Çünkü askerlerimiz kendi vatanı, dini, milleti için savaştığını bilmektedir. Oysa düşman askeri daha neresi olduğunu bilmedikleri topraklarda kendileri için hiçbir anlamı olmayan bir amaç uğrunda savaşmaktadırlar. Bu nedenledir ki esirler esaretlerinden dolayı şikayetçi değildir. Ayrıca bu mektuplarla da anlaşılmıştır ki Türk askerleri esirlere çok iyi davranmakta ve onların kafalarında yeretmiş olan yalan yanlış fikirleri silmektedir. İngilizler kendi hatalarını kötü davranışlarını bize yüklemişlerdir. Oysa bunların gerçeklerle uzaktan yakından alakası yoktur. Türk askerinin savaş kabiliyetini ve insanîyetini sadece biz değil bütün Avrupa muhabirleri görmüşlerdir ve matbuatlarında hergün bunu yazmışlardır. Türk askerine hergün gelen tebrik ve taktir telgrafları ve bu konuda ki yazılar boşuna değildir. İngilizlerin neşriyatları gibi dayanağı olmayan boş sözler değildir. Çanakkale'de gözünü kırpmadan kurşunlara karşı göğsünü geren kahraman gazilerimize ve şehitlerimize bizde şükranlarımızı sunuyoruz.

3.4. Kahraman Mehmet Çavuş

Türk askerinin tarihe şan ve şerefle geçen büyük cesaretinin, inancının bir örneği olan Çanakkale Savaşları ile nice kahramanlar nam salmıştır. Onlardan biri olan Mehmet Çavuş da taşıdığı iman ve vatan sevgisi ile yiğitlik abidesi haline gelmiştir. Cephede bir Mehmet Çavuş hikayesi ortaya çıkmıştır.

⁷⁶⁵ Tanin, 21 Temmuz 1915, S. 2367, s.3

Çanakkale bombardımanının başladığı ilk haftalarda düşman donanması Çanakkale girişinde bataryalarımıza karşı durmadan icra ettiği birkaç günlük bombardımandan sonra artık sahilde hiçbir askerin barınamayacağına kanaat getirerek Osmanlı askerinin yiğitliğini hiç hesaba katmadan Seddülbahir ve Kumkale civarına asker çıkarmaya teşebbüs etmiştir. Günlerdir yapılan deniz bombardımanından sonra 4 Mart'ta gerçekleştirilen bu karaya ilk asker çıkarma teşebbüsünde, 3 büyük sandal dahilinde Seddülbahir mevki civarına 60 kadar asker çıkarmıştır. 7 torpido, 5 zırhlı ve 1 kruvazörden oluşan filonun ateşleri himayesinde karadan saldırı teşebbüsünde bulunmuştur. İşte bu kara saldırısı Mehmet Çavuş'un kahramanlığının tarihe geçmesini sağlamıştır. Bu saldırı esnasında Mustafa oğlu Mehmet Çavuş yarım takımlık bir kuvvete kumanda etmektedir. Mehmet Çavuş, düşman karaya çıktıktan sonra bir süre ilerlemesine ses çıkarmamıştır. Ancak daha fazla sabredemeyerek daha doğrusu vatan toprağını düşmana çiğnetmemek özlemiyle yanıp tutuşan askerlerini tutamayarak onlarla beraber süngü hücumuna geçmiş ve düşmana arslanlar gibi saldırmıştır. Düşmanla aradaki mücadele pek fazla sürmemiş, kükremiş arslanlar gibi saldıran kahramanlarımızı önde düşman tamamen perişan olmuş, 20'den fazla ölü ve yaralı vererek kaçmıştır. Mehmet Çavuş ise başından ve sağ memesi üstünden olmak üzere iki yerinden yaralandığı halde sürünerek maiyetinden ayrılmamış, bir taraftan bütün manasıyla kanını vatan toprağına sunmuş, diğer taraftan da efradını teşvik ve ateşe devam etmiştir. Nihayet tüfeğinin makinesi işlemeyecek derecede bozulduğu zaman bu mert asker eline geçen taşları atmak suretiyle sandallarına doğru kaçan düşman efradını takip etmiştir. Kahramanca yapılan bu mücadelede yalnız 4 şehit ve 10 yaralımız olmuştur.

Seddülbahir'de düşmana karşı kazanılan bu başarı sırasında Kumkale civarında da aynı şekilde bir saldırı söz konusu olmuştur. İngiliz, Fransız gemileri 1000'e yakın mermi atarak sahile asker çıkarmış, kahramanca düşmana karşı koyan askerimiz 80 kadarını telef etmiştir. Geriden takviye kıtaları alan düşman kuvvetleri 400'e ulaşmıştır. Ancak onların da sonu aynı olmuş ve perişan halde kayıklarına kaçarak çekilmişlerdir. Düşman ölülerinin ayaklarına taş bağlayarak onları denize atmıştır. Kumkale mücadelesinde sadece 2 şehidimiz olmuştur.⁷⁶⁶

⁷⁶⁶ Tanin, 6 Mart 1915, S. 2230, s.4

4 Mart tarihiyle bildirilen haberlerde hep Türk askerinin kahramanlığı, cesareti, yiğitliği ve de Mehmet Çavuş'un destanlaşan mücadelesi bulunmaktadır. 15 günlük bombardıman neticesinde düşmanın başarısı hiç sayılabılır. Buna karşılık Türk askeri destansı bir kahramanlık örneği sergilemektedir. Cehennemi düşman bombaları altında insana en güvenli yer olarak istihkamlarımız görünmektedir. Zira atılan onca bomba ve mermiye rağmen pek fazla bir hasar söz konusu olmadığı ciddi bir hakikattir. Düşman filosu da taarruzla müdaafa arasındaki bu hakikatin farkına vardığından belki de karaya asker çıkarmak tecrübesini yapmıştır. Türk askerinin karada kazandığı bu başarı meydan muharebesi değildir ancak herkes bu ilk tecrübenin mahzar olduğu cesaret karşısında şaşırmıştır. Bu büyük bir zafer değil, zafer için uğraşan ruhların parlak neticeli bir imtihanı olmuştur.

4 Mart'taki karaya asker ihracı teşebbüsünün başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra 6 Mart'ta Başkumandan Vekili Onur Paşa cepheyi ziyarete gelmiştir. Kahraman askerlerimizin kazandığı başarıdan duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir. Ayrıca mücadelede yaralanan 40-50 kadar yaralıyı ziyaret etmek, padişahın kendilerine ihsan buyurdukları nişanları vermek için koğuşları da gezmiştir. Bu ziyaret sırasında paşa ara sıra askerlerle latife de yapmıştır. Mesela birine: - "Arkadaş ne oldu İngilizler?" diye sorunca, yaralının yüzünde bir saadet ve şaduman nurları uçarak - "Hesaplarını gördük paşam, onlar doğduklarına pişman oldular!" diye cevap vermiştir.

Bir diğer yaralı sanki az saldırmış olduğundan üzgün "İnşallah yine gelirler paşam...yine karşılaşırız, paşam!" diye adeta özür dilemek istemiştir.

Onur Paşa hepsini ayrı ayrı taltif etmiş, kendi eliyle göğüslerine nişanlar takmıştır. Sıra Mehmet Çavuş'a gelmiştir. Onur paşa bu kahramanın hikayelerini dinlemişti ve kendisini taktir ve tebrik ediyordu. Mehmet Çavuş ise mahcup ve mesud, kumandanına teşekkür etmiş, eliyle göğsündeki ve başındaki yaraları göstererek "Bunlar iyi olsun, yine vazifemizi tekrar yaparız paşam!" demiştir. Görüldüğü üzere kumandanlar ile mecruhlar arasındaki ilişkiler pek samimi olmuştur. Onur Paşa hazretleri her tarafta askerimizin kahramanlığına maharetine taktirler yağdırmıştır.

Mahiyetindeki bir avuç asker ile arslanca mukabele eden, ve iki yerinden yaralandığı halde düşman askerini takip ederek onları def eden Mehmet Çavuş'a

başkumandanlık vekaleti tarafından verilen harp nişanı dışında onun fedakarlığını taktir etmek için millet namına da bir hediye verilmesi düşünülmüştür. Bunun için bazı zevat, ajans vasıtasıyla tebrikatda bulunmuştur. Bu hediyeye iştirak eden zevatın isimleri de bildirilecektir.⁷⁶⁷

Çanakkale Boğazı'nın müdafaasında fedakarlık gösteren Mehmet Çavuş ve takımından yaralananlara, şehit olanların ailelerine hediye-i nakdiyede bulunanların isimleri şunlardır:

Hariciye Müsteşarı Reşat Hikmet Bey	216 kuruş
Umur-ı İdariye Müdür-i Umumisi Said Bey	108kuruş
Umur-ı Siyasiye Müdür-i Umumisi Reşit Bey	108 kuruş
Marsilya Başşehbenderi Hakkı Bey	108 kuruş
Hukuk Müşaviri Münir Bey	108 kuruş
Hukuk Müşaviri Herant Bey	108 kuruş
Umur-ı Siyasiye Şube Müdürü Hasan Efendi	108 kuruş
Müsteşar Muavini Halil Bey	60 kuruş
Umur-ı Ticariye Müdürü İrşad Bey	60 kuruş
Tabiyet Müdürü Refik Bey	60 kuruş
Sicil-i Ahval Müdürü Ali Rıza Bey	60 kuruş
Umur-ı Şehbenderi Müdürü Hikmet Bey	108 kuruş
Muhasebe Müdürü Ziya Bey	108 kuruş
Kalem-i Mahsus Müdürü Şevki Bey	108 kuruş
Evrak Müdürü Hayrettin Bey	108 kuruş
Kalem-i Mahsus Mümeyyizi Enis Bey	40 kuruş
Berliner Tageblatt Gazetesi Muhabiri Mösyö Dr. Laror	108 kuruş

⁷⁶⁷ Tanin, 9 Mart 1915, S. 2233 , s.4

Sabah Gazetesi Sahib-i İmtiyazı Mihran Efendi	500 kuruş
Milli Telgraf Ajansı İdare-i Merkeziyesinden	1019 kuruş
İmare Mutasarrıf Sabıkı Selami Bey	108 kuruş
Münir Rauf Bey	216 kuruş
İçel Mebusu Emin Efendi	108 kuruş
Süleymaniye Mebusu Hikmet Bey	108 kuruş
Kuddusi Bey	108 kuruş
Babanzade Hasan Şükrü Bey	108 kuruş
Divaniye Mebusu Ali Haydar Bey	108 kuruş

Toplam 4128 kuruş⁷⁶⁸

Şehzade-i Civanbaht Devletlü Necabetlü Abdülmecid Efendi Hazretleri	1080 kuruş
Trabzon Mebusu Naci Bey	108 kuruş
MühendisŞükrü Bey	108 kuruş
Dahiliye Müsteşarı Ali Münif Bey	216 kuruş
Emniyet-i Umumiye Müdürü İsmail Canpolat Bey	108 kuruş
Muhasebe Müdürü Saim Bey	108 kuruş
Kalem-i Mahsus Müdürü Hasan Fehmi Bey	108 kuruş
Hukuk Müşaviri Mümtaz Bey	108 kuruş
Muahicirin Müdürü Şükrü Bey	108 kuruş
Mübane-i Emiriye Müdürü Efsaleddin Bey	108 kuruş
İdare-i Umumiye Müdür Lutfi Bey	90 kuruş

⁷⁶⁸ Tanin, 10 Mart 1915, S. 2234, s.4

Muhacirin Müdür Muavini Şerif Muhatar Bey	60 kuruş
Evrak Mümeyyizi Safdir Bey	60 kuruş
Hukuk Müşavir Muavini Osman Bey	50 kuruş
Emniyet-i Umumiye 4. Şube Müdürü Manastırlı Bahaddin Bey	50 kuruş
Toplam	2530
Dünkü toplam	4127
	6657 ⁷⁶⁹

Harbiye Nezareti Levezımat-ı Umumiye-i Askeriye Dairesi Birinci Şubesinde (tetkik-i müsahif ve müellifat-ı şeriye meclisi)	155 kuruş
Azadan Hadimi Hasan Sabri Efendi	108 kuruş
Azadan Fehmi Efendi	108 kuruş
Azadan Bekir Hazim Efendi	50 kuruş
Meclis Katibi Halil Hilmi Efendi	109 kuruş
Müze-i Hümayun Müdürü Halil Bey	108 kuruş
Hariciye Nezareti Evrak Odası Hilefasından	170 kuruş
Dahiliye Memurin Kalemi Müdürü Şerif Bey	60 kuruş
Dahiliye Evrak Müdürü Hacı Nuri Bey	60 kuruş
Emniyet-i Umumiye Memurin Kalemi Hilefasından Hüsnü Bey	54 kuruş
Dahiliye Kalemi Mahsus Müdür Muavini Fuad Bey	40 kuruş
Dahiliye Memurin Kalemi Müdür Muavin-i Evveli Sami Bey	60 kuruş
Dahiliye Memurin Kalemi Müdür Muavin-i Sanisi Selahaddin Bey	40 kuruş
Dahiliye Umur-ı Vilayet Müdür Muavini Selman Fehmi Bey	40 kuruş

⁷⁶⁹ Tanin, 11 Mart 1915, S. 2235, s.4

Dahiliye mMbain-i Emiriye Müdür Muavini Tevfik Bey	40 kuruş
Emniyet-i Umumiye 2. Şube Müdürü Esad Bey	40 kuruş
Emniyet-i Umumiye Kalemî Hususî Müdürü Esad Bey	40 kuruş
Emniyet-i Umumiye Muhaberat ve Tensikat Müdürü Nazım Bey	40 kuruş
Emniyet-i Umumiye Muhasebe Müdürü Ferit Bey	40 kuruş
Toplam	1389
Dünkü toplam	6657
Toplam	8046 ⁷⁷⁰

Çanakkale Boğazı'nın müdafasında fedakarlık gösteren Mehmet Çavuş'a ve takımından yaralananlarla berhayat olan efrada ve şehit ailelerine veliahd-ı saltanat devletli necabetli Yusuf İzeddin Efendi Hazretleri taraf-ı alilerinden 15 lira ihda buyrulmuştur.⁷⁷¹

Mehmet Çavuş ve takımı için verilen bu hediyelerden başka Erzurumluların vali Tahsin Bey vasıtasıyla gönderdikleri Osmanlı kamasıyla müzeyyen bir gümüş kutu da vardır. Ayrıca bir şehrimiz ahalisi de hediye olarak 5 lira vermişler, gazilere tebrik ve selamlarını göndermişlerdir. Sard ahalisinden 500 kuruş, Musul şehri ahalisinden 25 lira ihda edilmiştir.⁷⁷²

Mehmet Çavuş karargahta yaralı yatarken Onur Paşa geldiğinde söylediği şeyi yapmıştır. Yaraları iyileşir iyileşmez hastaneyi terk ederek vazifesinin başına geçmiştir.

Mehmet Çavuş ve takımının gösterdiği kahramanlığa karşı bütün bir millet duyduğu şükranı ve mutluluğu ifade edebilmek için hediyeler göndermiştir. Bu konuda yapılan iki kelimelik teşebbüs her tarafta kabul edilmiş ve hemen her gün her şehirden telgraflarla gönderilen hediyeler, tebrikler, taktirler bildirilmiştir. Aylardan

⁷⁷⁰ Tanin, 12 Mart 1915, S. 2236, s.4

⁷⁷¹ Tanin, 13 Mart 1915, S. 2237, s.2

⁷⁷² Tanin 17 Mart 1915, S. 2241, s.2, 18 mart 1915, S. 2242, s.1

beri 7'den 70'e hayatıyla, servetiyle, bütün varlığıyla Ruslara karşı savaşıyan Erzurumlular bile Çanakkale kahramanlarına maddi ve manevi desteklerini göstermişlerdir. Dünyada pek çok büyük şeyler vardır ki bunların değeri maddeten ölçülemez. Milleti için, vatan için, din için yapılan fedakarlıklar da böyledir. Mehmet Çavuş ve takımı için toplanan birkaç liranın anlamı daha büyüktür. Asıl anlam bu birkaç liranın arkasında yatan maneviyat, ruhları tutuşturan aşk ve sonsuz şükrandır. Hiçbirşeyimiz olmasa da kalbimiz sizinle diyen ruhların sesidir.

Dün (18 Mart) Osmanlı gülleleri yeni bir zafer kazanmışlar, boğazın girişindeki istihkamlarımızla muharebeye tutuşan düşman donanmasının oldukça büyük kısmı topçularımızın ateşiyle batırılmış, hasarları büyük olmuştur. Bu zafer sadece Osmanlılar arasında değil, bütün müttefikler arasında aynı tesiri vermiştir. Kim bilir kalpler nasıl kaynaşacak ne heyecanlarla titreyecektir. Bütün azim taktirler dudaklardan: "Yaşasın kahramanlar!" diye dökülecektir.⁷⁷³

⁷⁷³ Tanin, 19 Mart 1915, S. 2243, s.1,3

SONUÇ

Yıllardır birbiri ardına savaşlara giren Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'nda varını yoğunu harcayarak her şeyini ortaya koymuştur. Bütün bu savaşlardan yıpranan Osmanlı ordusu I. Dünya Savaşı öncesinde ıslahata tabi tutulmuştur. Alman askeri heyetlerinin destekleri ile yapılan bu ıslahatlarda tam bir netice alınamadan Osmanlı Devleti kendisini savaşın ortasında bulmuştur. Müttefikler kendi ararında kararlaştırdıkları Çanakkale Seferi'ne büyük bir umutla başlamışlardır.

Rusya yüzyıllardır sürdürdüğü emellerinin peşinde koşarken, İngiltere Rusya'ya yardım bahanesiyle Hindistan Yolu ve Mısır'ı güvence altına almak isteğiyle Çanakkale Boğazı'na ve İstanbul'a yönelmiştir. Fransa ise müttefiklerinin peşinden Çanakkale'ye sürüklenmiştir. Çanakkale Boğazı geçilecek olursa Rusya'ya yardım gidecek ve Rus ordularının ihtiyacı karşılanarak Almanya ve Avusturya'ya karşı savaşacaktır. Böylece İngiltere ve Fransa'nın yükü de hafiflemiş olacaktır. İtilaf devletleri bu planlarla, mağrurane bir şekilde en büyük gemilerden oluşan donanmalarıyla Çanakkale önlerine gelmişlerdir.

Yüzyıllardır Osmanlı sınırları içerisinde, Türk hakimiyetinde bulunan Çanakkale Boğazı 1915 yılına gelinceye kadar sayısız kuşatmalara ve mücadelelere sahne olmuştur. Bu süre zarfında uğradığı bütün hücumlar sonuçsuz kalmıştır. İtilaf devletleri bu tarihi gerçekleri hiç düşünmeden Çanakkale harekâtına kalkışmışlardır. Büyük umutlarla 1915 şubatı'nda Çanakkale Boğazı girişinde görölmüşlerdir.

Dünyanın en güçlü donanmasına sahip olan İngiltere ve yanında Fransa, birlikte oluşturdukları güçlü bir filo ile 19 şubat günü Çanakkale'de ilk bombardımanı gerçekleştirmişlerdir. I. Dünya Savaşı'nın başladığı günden beri olayları yakından takip eden gazeteler Çanakkale bombardımanını da aynı alâka ile takip etmişlerdir. Çanakkale'ye karşı bir harekât olasılığına karşı Osmanlı Devleti'nin de aldığı tedbirler ile müthiş bir mücadele başlamıştır. Bu mücadelenin başlangıcından

bitimine kadar gazetelere karargah-ı umumiyeden haberler gönderilmiştir. Bu haberlerle halk savaştan haberdar edilmeye çalışılmıştır.

19 Şubat'ta gerçekleştirilen ilk bombardımandan sonra düşman donanması zaman zaman bütün filo zaman zaman da birkaç gemi ile gelerek boğazı geçmeye çalışmış, yüzlerce mermi sarfetmiştir. 19 Şubat'tan 18 Mart'a gelinceye kadar bazen günü gününe bazen de birkaç gün arayla bu bombardımanı gerçekleştirmişlerdir. Çanakkale Deniz Savaşları'nın sonu olan 18 Mart tarihi en büyük Türk zaferlerinden birinin tarihi olmuştur. 18 Mart'taki düşman saldırısını başarıyla karşılayan Türk askeri düşmana büyük zararlar vermiştir. 18 Mart günü 10'dan fazla gemiyle Çanakkale Boğazı önlerine gelen İngiliz ve Fransızların, 3 büyük gemisi olan Bouvet, Irresistible, Afrika gemileri Çanakkale sularına gömülmüştür.

Üçlü ittifakın içinde yer alan Osmanlı Devleti Almanya ve Avusturya ile müttefik olmuş, üçlü itilafı oluşturan İngiltere, Fransa ve Rusya'ya karşı savaşmıştır.

I. Dünya Savaşı boyunca bir çok cephede aynı anda mücadele eden Osmanlı Devleti, Çanakkale Cephesi'nde başarı göstermiştir. İtilaf devletlerinin "Hasta Adam"ı olan Osmanlı Devleti burada yaptığı müdafaa ile İngiltere ve Fransa'yı şaşkınlık içerisinde bırakmıştır.

18 Mart'tan sonra uzun bir süre boğaz önlerine gelmeye cesaret edemeyen düşmanlarımız, bu süre zarfında yaralarını sarmakla uğraşırken bir taraftan da amaçlarına ulaşabilmek için yeni planlar yapmaya başlamışlardır. Çanakkale Seferi'ne başlanacağı sıralarda kara ve deniz harekâtının aynı anda yapılması gerektiğini söyleyenlerin haklı olup olmadıkları düşünölmeye başlanmıştır. Bu noktada Çanakkale'ye bir kara harekâtı için hazırlıklar yapılmıştır. Nihayet 25 Nisan günü sabahın erken saatlerinde Gelibolu Yarımadası'na birkaç noktada aynı anda asker ihracına girişilmiştir. Gelibolu'da Seddülbahir, Arıburnu ve Ağustos ayında Anafartalar bölgesine asker çıkarılmıştır. Anadolu sahilinde ise Kumkale ve Yenişehir'e aynı teşebbüste bulunulmuştur.

Düşmanın her türlü hareketine karşı hazır bekleyen Türk askeri, ilk önce Kumkale'den düşmanı def etmiştir. Kumkale düşman askerinin en az süre ile kaldığı yer olmuştur. Kumkale'den sonra Arıburnu ve Anafartalar'dan kaçış başlamıştır. 19 Aralık sabahı bu bölgede tek bir düşman askeri dahi kalmamıştır. Bu bölgelerden

kaçışları sarısında düşman kuvvetleri sayısız ganimet bırakmışlardır. Türk askeri günlerce bunların çıkarılması ve kaydedilmesi ile uğraşmıştır. Düşman kuvvetlerinin Gelibolu Yarımadası'nı tam olarak terk edişleri 9 Ocak 1916 tarihine rastlar. Çünkü bugün yarımadada tutunmaya çalıştıkları en son nokta olan Seddülbahir'den de kaçmışlardır. Seddülbahir mıntıkası düşmanın en uzun süre ile kaldığı yer olmuştur. Arıburnu ve Anafartalar'da olduğu gibi Seddülbahirden ayrılışları sırasında da sayısız silah, yiyecek, giyecek ve çeşitli savaş malzemeleri bırakmışlardır. 19 Şubat 1915'ten 9 Ocak 1916 tarihine kadar yoğun bir şekilde deniz ve kara muharebeleri yaşanmıştır. Türk askeri savaşın başından sonuna kadar bir dakika bile durmamış, inancını yitirmemiştir.

Muharebe boyunca basın da oldukça yakından olayları takip etmiştir. **Tanin, İkdam** gibi Türk gazeteleri muhabirlerini cepheye göndererek büyük bir itina ile savaşı izlemişlerdir. Muhabirler cepheden gönderdikleri telgraflarla, mektuplarla olayları anlatmışlardır. Müttefiklerimiz Türk askerinin kazandığı başarılarından dolayı her fırsatta taktirlerini ve memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Düşmanlarımız ise uzun bir süre savaş ile ilgili gerçekleri halklarından saklamışlardır, yalan yanlış haberlerle onları oyalamışlardır. Ancak savaşın sonlarına doğru sonucun değişmediğini görünce artık yavaş yavaş gerçekleri itiraf etmeye başlamışlardır. Özellikle İngiltere bütün yazılara sansür uygulamıştır. Buna rağmen İngiliz basını ve özellikle Times ve Tan gazeteleri General Hamilton'un raporu ve halkın gerçeklerden haberdar edilmemesi ile ilgili sık sık tenkitlerde bulunmuşlardır.

General Hamilton savaşın ilk günlerinden itibaren bütün yaptıklarıyla ilgili, yaşanan bütün olaylarla ilgili bir rapor hazırlamıştır. Çalışmamızda da ayrı bir başlık altında **Tanin** Gazetesi'nde neşredildiği kadarıyla yer verdiğimiz rapor, yazıldığı günlerde İngiliz halkına duyurulmamıştır. Bu durum ise İngiliz basınının öfkesine sebep olmuştur. Tam gerçekleri ifade etmediği görülen, en azından taraflı yazıldığı konusunda bazı tereddütler uyandıran bu rapor General Hamilton tarafından büyük bir gurur ve bazı gerçekler görmemezlikten gelinerek yazılmıştır.

Gerek Türk Basını'nın gerekse yabancı basının çok yakından takip ettiği bir savaş olan Çanakkale bombardımanı, tarihin sayfaları arasında düşmanlarımızın ders alması gereken bir hezimet olarak yer alırken, Türk askerinin şanını ve şerefini

yükselten bir iftihar sayfası olarak yer almıştır. Düşmanlarımız büyük hayallerle başladıkları seferden büyük bir hayal kırıklığı ile vazgeçmek zorunda kalmışlardır. Bu durumdan en çok zarar gören de muhtemelen Rusya olmuştur. Maddi ve manevi açıdan büyük zararlara uğrayan İngiltere ve Fransa'nın yanında Rusya belki de yıkıma doğru yol almaya başlamıştır. Beklenen mühimmat yardımı alınamamış, Rusya, Almanya ve Avusturya'ya karşı savaşarak İngiliz-Fransız ordusunun yükünü hafifletememiştir. Düşmanlarımızın Çanakkale Seferi ile amaçladıkları hiçbirşey gerçekleşmemiştir. Hatta Asya'daki nüfuzu sarsılan İngiltere ve Fransa bu konuda zor anlar yaşamaya başlamışlardır. Ayrıca dünyanın en güçlü donanmasına sahip olan İngiltere bu ünvanını da kaybetmiştir. 18 Mart günü gemileriyle beraber bu ünvanlarını da Çanakkale sularına gömmeye mecbur olmuşlardır.

Çanakkale Zaferi Osmanlı Devleti için çok önemli bir başarı olduğu gibi Avrupa ve Asya tarihi için de oldukça önemlidir. Uzun yıllardır böyle bir başarıya hasret olan Osmanlı Devleti moral bulmuştur. Bu savaş belki de Türk Tarihi için yeni bir dönemin, Türkiye'nin kuruluş başlangıcı olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA

Kitaplar

- Armaoğlu, Fahir; **20. yy. Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınları
- Bayur, Yusuf Hikmet; **Türk İnkılâbı Tarihi**, c. 2, Kısım 4, TTK Ankara, 1952
- Eroğlu, Hamza; **Türk İnkılâp Tarihi**, Savaş Yayınları, Ankara, 1990
- Genel Kurmay Başkanlığı; **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi**, V. Cilt, Çanakkale Cephesi Harekatı, 2. Baskı, Ankara, 2002
- Gürsel, Haluk F.; **Tarih Boyunca Türk Rus İlişkileri**, İstanbul, 1968
- Karabekir, Kazım; **Birinci Cihan Harbine Neden Girdik**, I. Cilt, Emre Yayınları
- Karal, Enver Ziya; **Osmanlı Tarihi**, c. 9, TTK Ankara, 1996
- Mülhman, Carl; **Çanakkale Savaşı**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2003
- Öztuna, Yılmaz; **Büyük Türk Tarihi**, c. 7, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1989
- Üçok, Coşkun; **Siyasal Tarih, 1789-1950**, 5. Baskı, Ankara
- Ünen, Nurettin; **Dünkü ve Bugünkü Çanakkale**, Ankara, 1947

Makaleler

- Olcaytu, Turhan; *18 Mart Çanakkale Zaferinin Tarihteki ve Ulusal Yaşantımızdaki Yeri*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, c.10, S. 30, Ankara, Kasım 1994, s. 609-663
- Ünal, Mehmet Ali; *Çanakkale Savaşları ve Sömürgeciliğin Sonu*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, c.10, S. 30, Ankara, Kasım 1994, s. 567-573

Gazeteler

İkdam (1915-1916)

Servet-i Fünun (1915-1916)

Tanin (1915-1917)

Tercüman-ı Hakikat (1915-1916)

Vakit (1917)

Ansiklopediler

Türk Ansiklopedisi, I. Dünya Savaşı Maddesi, c. 14, MEB

Yeni Türk Ansiklopedisi, I. Dünya Savaşı Maddesi, c.1, Ötüken

EKLER

ÇANAKALE GÜLLELENİRKEN

Ey bir zaman ölü yurdu dirilten kız! Ey Jan Dark!
Ey mestuli korsanların eliyle
Ateşlere yatan menci! Bugün, bak ne büyük fark,
Kalelerin milletinle el ele!...

Fransa'ya bir dasitan kazandıran Napolyon!
Senet ölenin ey muazzam sürgünü!
Fransızlar unuttular artık, kimdir delinfenun?
Ünvalidden uzun, seyret bu günü.

Moskova'nın yangınında yüreğini ısıtan
O kahraman askerinin evladı
Vücutuyla Avrupa'nın çehresini karartan
Vahşilerin kan lekeli engine sarıldı...

Yavuz Selim oğlu büyük Türk hakanı Süleyman!
Uzat biraz cennetinden başını.
Şarlken'in ordusunun arkasında, bu hüsrana
İle yatan gözlerinin yaşını.

Akışarak sürüklenen Fransuva! Senin de
Başın azıcık mezarından uzansın
Birinizin içi yansın bu küfranın önünde,
Birinizin nazarları utansın...

Milletlerin tarihine biz yabancı değiliz,
Biliriz ki minnettarlık genç ölür!
Zararı yok, acizlere destek olan elimiz
Düşmanlara bir pençedir, bilekleri bükülür...

Ey dűřmanlar! Hırsınızla ruhunuzu bileyin
Toplarınız Mecusî ateşi ve demir;
Onlar bizi kızıştırıyor... Yalnız şunu belleyin
Çanakkale Sivastopol değildir!

İstanbul'un kilidini kurcalayan elleri
Kırmak için bekliyoruz, geliniz
Tűrkűn azmi bir sűngűdűr, bařınızı ileri
Uzattıkça ona çarpıp deliniz!

Beş bin yıllık ırkın oğlu, korkusuz bir milletiz,
Her hűcuma gerilidir gűęsűműz.
Dűřmanlara el uzatan, űlűye can veren biz
Canımıza kast edene affetmeyen űlűműz!...

ÇANAKKALE İZLERİ

-Gece Yürüyüşü-

Sakin bir gece, rüzgar yorgun, uykuda deniz
Karşı sahilde hamurlaşan incecik bir ay
Bütün tabiat düşündürür bir halde sessiz
Yalnız şu dağın arkasında köpürmüş bir dere
Yalnız orada sarsılarak yıkılan bir cuva.

Sağda cesim hayalata benzeyen dağlar,
Solda evhamı tahrik eden sesiyle derya,
Sahil boyunca kıvrılarak uzanan yol var,
Ki yolcusuna dönmek vadi vermiyor asla,
Dolgun bir sükut, sanki her şey kendini dinler,
Yalnız zulmette şahikalar haykırır, inler.

Bir ölüye kefen olan şu gecenin altında
Nihayeti ademlere kadar giden bu yoldan
Dalgın dalgın geçerdik çıkarmadan bir sada.
Beynimizde bir uğultu, gönlümüzde heyecan.
Yanımızda bir-den gördük- bilmem nasıl, ne oldu.
Akın akın, dalga dalga ilerleyen bir ordu.

Yıldızlardan daha çoktu bu yerdeki kaynaşma
Toprakları sarsıyordu geniş kavi adımlar
Tuncadan birer kitle gibi geçen her bir takıma
Heyulalar şeklindeydi rehber olan iftidar
Onlar çölü, dağı, kırını aşan gelen askerdi
Bunu kavi göğüslerin uğultusu söylerdi

Gerilerde terk edilmiş güzel köyler, ocaklar
İleride bu ocağın o ezeli kavgası
Geçiyordu durmaksızın sakit, muhib, pür vakar
Büyük, siyah denizlerin tükenmeyen dalgası
Kimdi bunlar, bu sayısız, meçhul samet gölgeler,
Cenk yoluna akıp gelen memleketler, ülkeler

Bazen bir at kişnemesi bir kılıncın teması
Bu heybetli sessizlikte uzayarak sönerdi
Bir zabitin, müstahkem, kavi, yüksek sadası
Aralıkta sur üfrülmüş gibi parlar, gürlendi
Sonra yine başlardı, heşit veren bir sükun
Denizlerde sessizliği besteleyen ergonun

Kimbilir ki şu saatte daha böyle ne kadar
Cehennemli çöllerden, buzlu, çetin dağlardan
Gürültüsüz gölge gibi akıp giden asker var
Yıllardır ki bu akını gönderiyor avaz-ı vatan
Yıllardır ki Türk evladı ocağından uzakta
Ateşlerden ateşlere dinlenmeden koşmakta.

Ama-i ordu! Bir gün sonra esir olur şeref, şan
O zaman ben kollarının kazandığı bir hakla
Şimdi ıssız kollarına sevinçlerle koşuşan
Gözü yaşlı çocukları, anneleri kucakla!
Yüksek marur alnında zaferinin yıldızı,
Dolgun geniş göğsünde unutulmuş bir sızı.

- 12 Ağustos 1331-

- 25 Ağustos 1915 -

İbrahim Alaaddin

ÇANAKKALE İZLERİ

- Yaralı-

İri geniş çehresinde dalgalı
Parça parça güneş, barut lekesi
Çatık kaşlar gösterir ki kavgalı,
Altındaki büklümlerde öfkesi,
Çene toplu, elmacıklar az çıkık
Kahramanca yüzden taşar kör bıyık.

Geniş göğüs, iri metin omuzlar
Bazısına bir çekilen bir civan
Şimdi yerde pek güçlkle kımıldar
Bir yıkılmış kale gibi perişan
-Geçmiş olsun, nasıl oldu;
-Döğüşük...
Cevap budur, çok söylemez asil Türk

Çok söylemez fakat o saf gözleri
Ruhundaki derinliği anlatır
Orada harbi, intikamı, zaferi
Orada köyü, evi, aşkı hep vardır.
Ah o gözler ölüm, hicran, kan dolu
-Nerelisin ah hemşerim?
-Konyalı

9 Eylül 1331

22 Eylül 1915

İbrahim Celaleddin

ÖZGEÇMİŞ

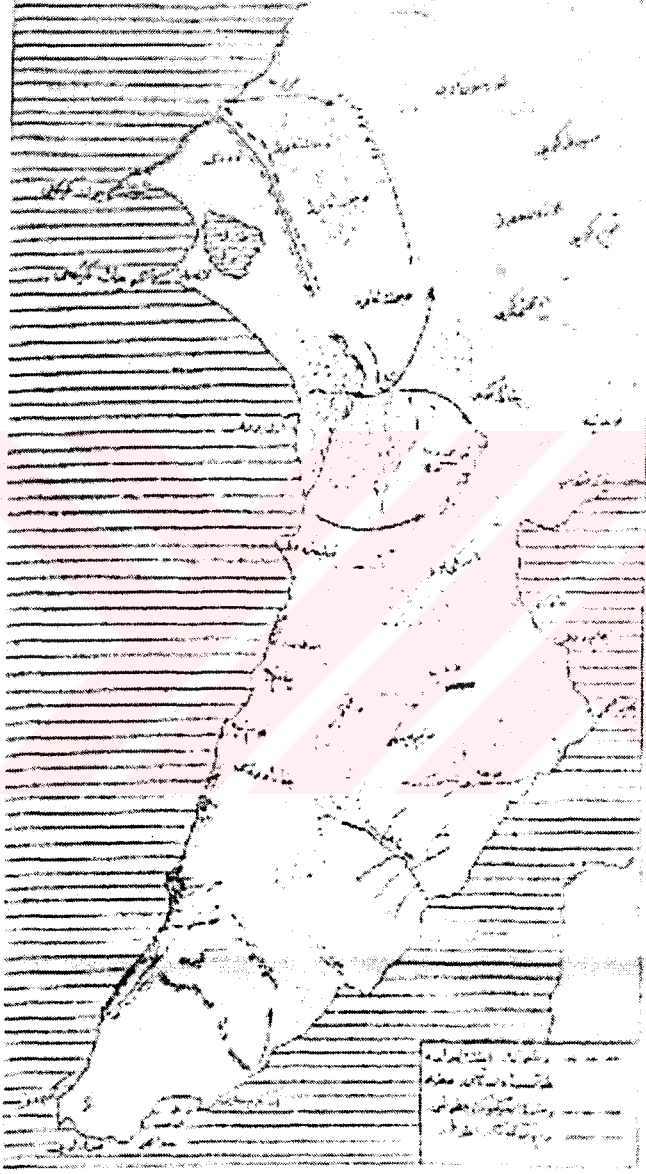
1 Nisan 1980 tarihinde Malatya'nın Doğanşehir İlçesi'nde dünyaya geldi. İlk öğrenimini bu ilçeye bağlı Polat Kasabası'nda bulunan Akpınar İlkokulu'nda tamamladıktan sonra ortaokul ve liseyi yine bu kasabada bulunan Polat Lisesi'nde okudu ve birincilikle bitirdi.

1997 yılında girdiği ÖSS-ÖYS'yi kazanarak Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne yerleştirildi. Osmanlılar Dönemine Kadar Malatya isimli bir lisans tezi hazırladı. 2001 yılında bu bölümden üçüncülük ile mezun oldu. Aynı yıl Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimi görmeye başladı.

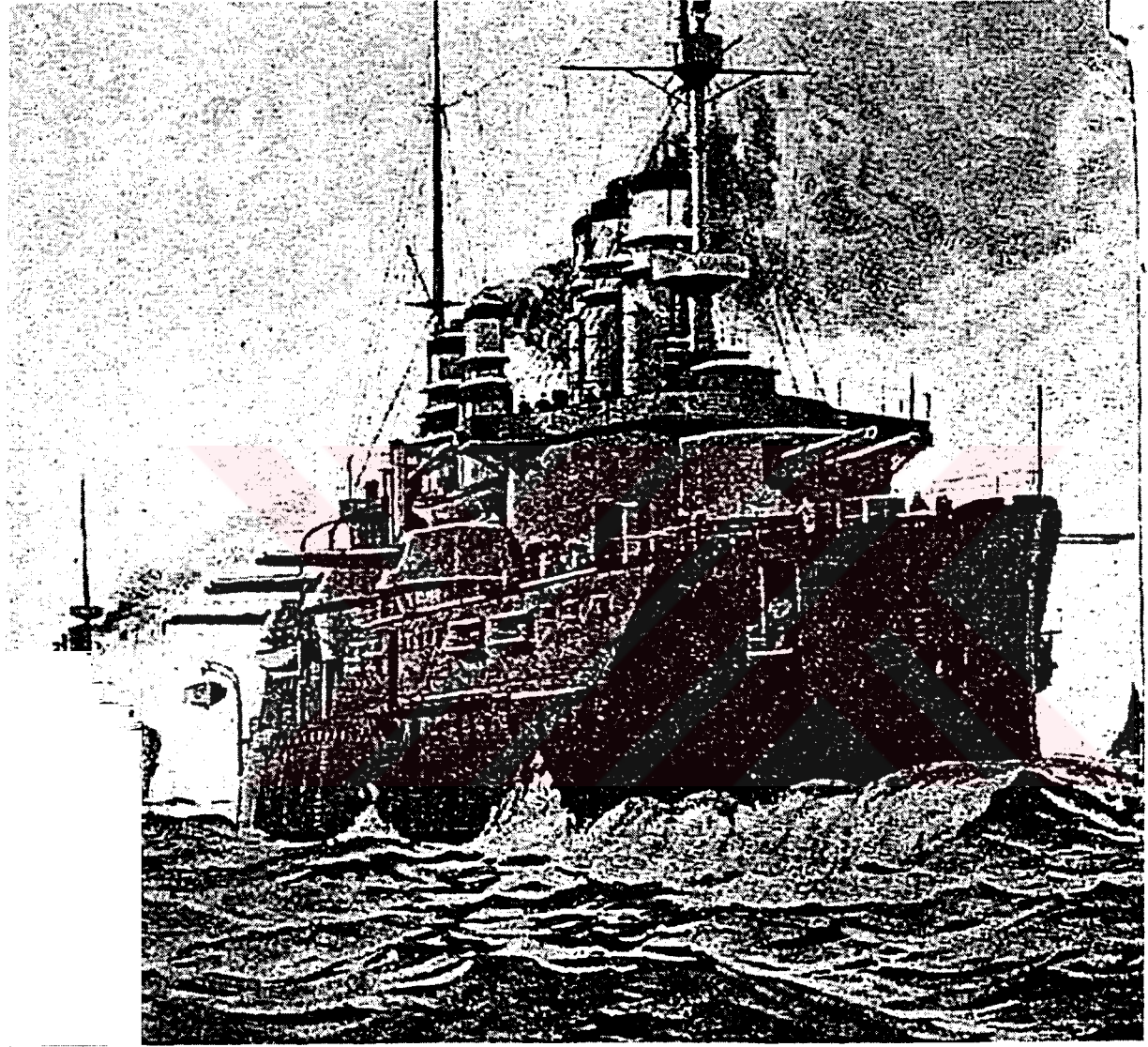
2002 yılında Elazığ İli Arıcak İlçesi'ne bağlı Erimli Merkez İlköğretim Okulu'nda sınıf öğretmeni olarak göreve başladı. Öğretmenlik görevine halen aynı okulda devam etmektedir.

Cep tel: 0532 5856832

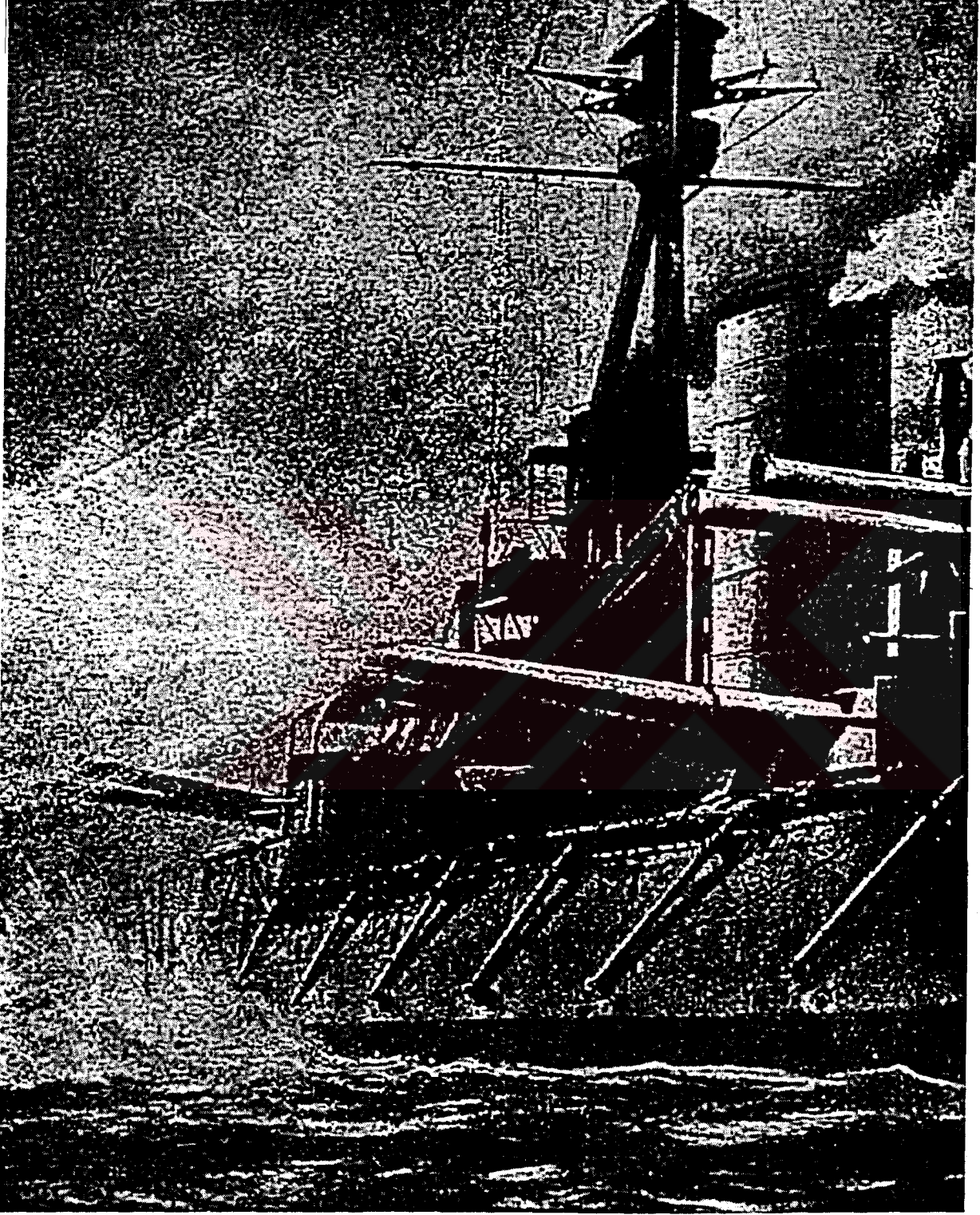
Ev tel: 0422 5577303

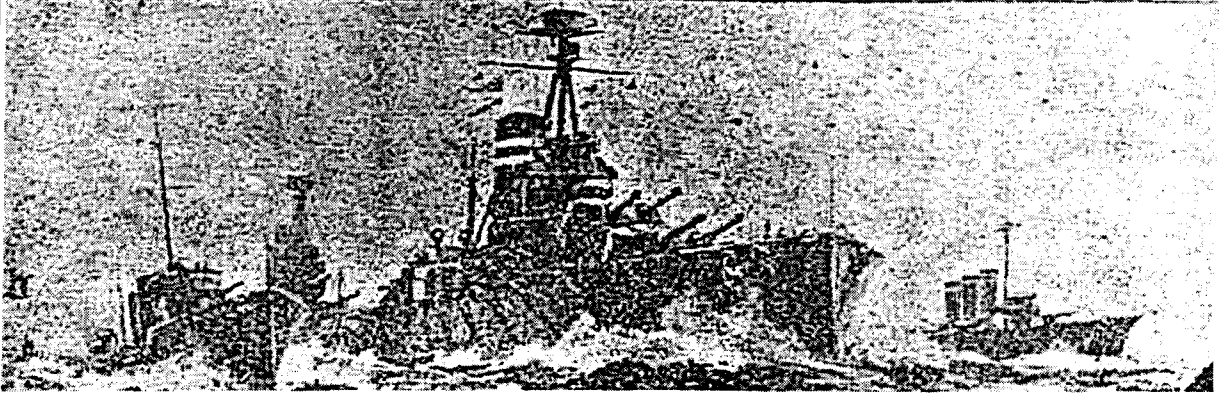
Anafarta'larda, Arıburnu'nda ve Seddülbahir'de düşmanlarımızın eski ve yeni vaziyetleri

Fransızların Çanakkale taarruzlarında büyük hasara uğrayıp sonunda batmış olduğu ve batışının düşmanlar tarafından gizlendiği bildirilen Suffren zırhlısı

Çanakkale Boğazı'nda sancak topları suya batacak ve hareket edemeyecek derecede hasara uğrayan ve batmış olduğu tahakkuk eden İngiliz zırhlısı Irresistible

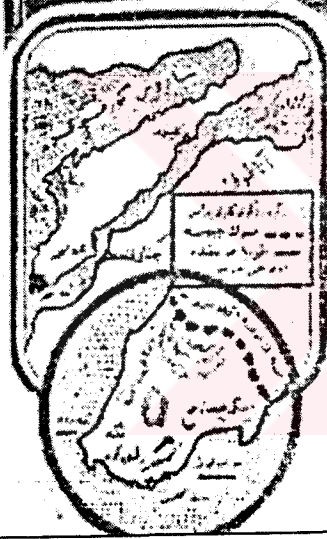
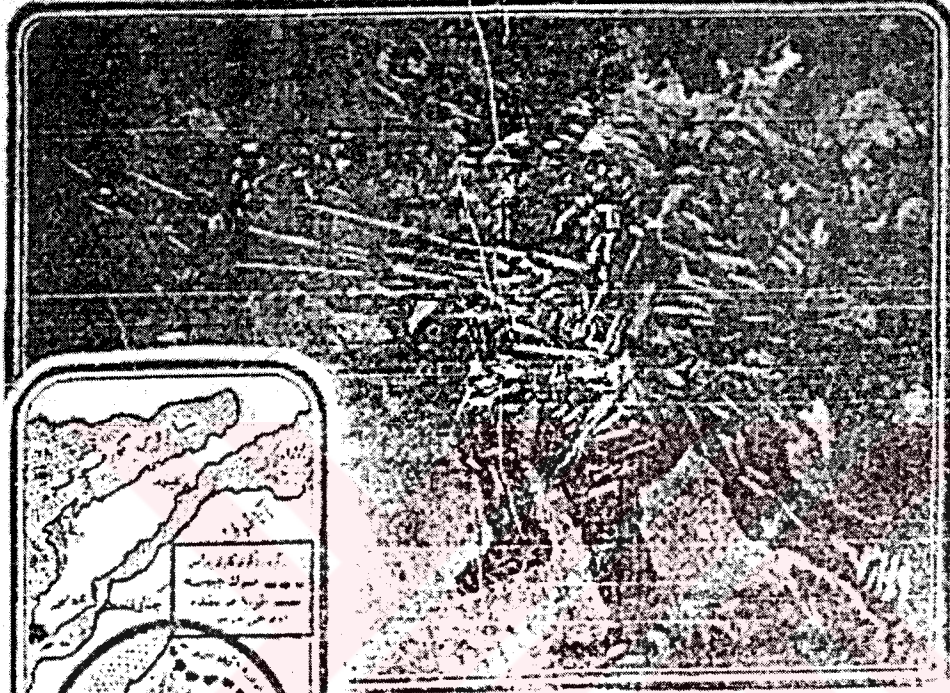
Çanakkale Boğazı'na taarruz eden düşman gemilerinden en kuvvetlisi olup Osmanlı askerlerinin attığı mermilerden üçünün isabeti ile hasara uğradığı İngiliz tebliğlerinde de itiraf edilmiş olan Queen Elizabeth deridenotu

Queen Elizabeth'in ham petrol ile çalışan makineleri

Çanakkale nasıl kurtarıldı

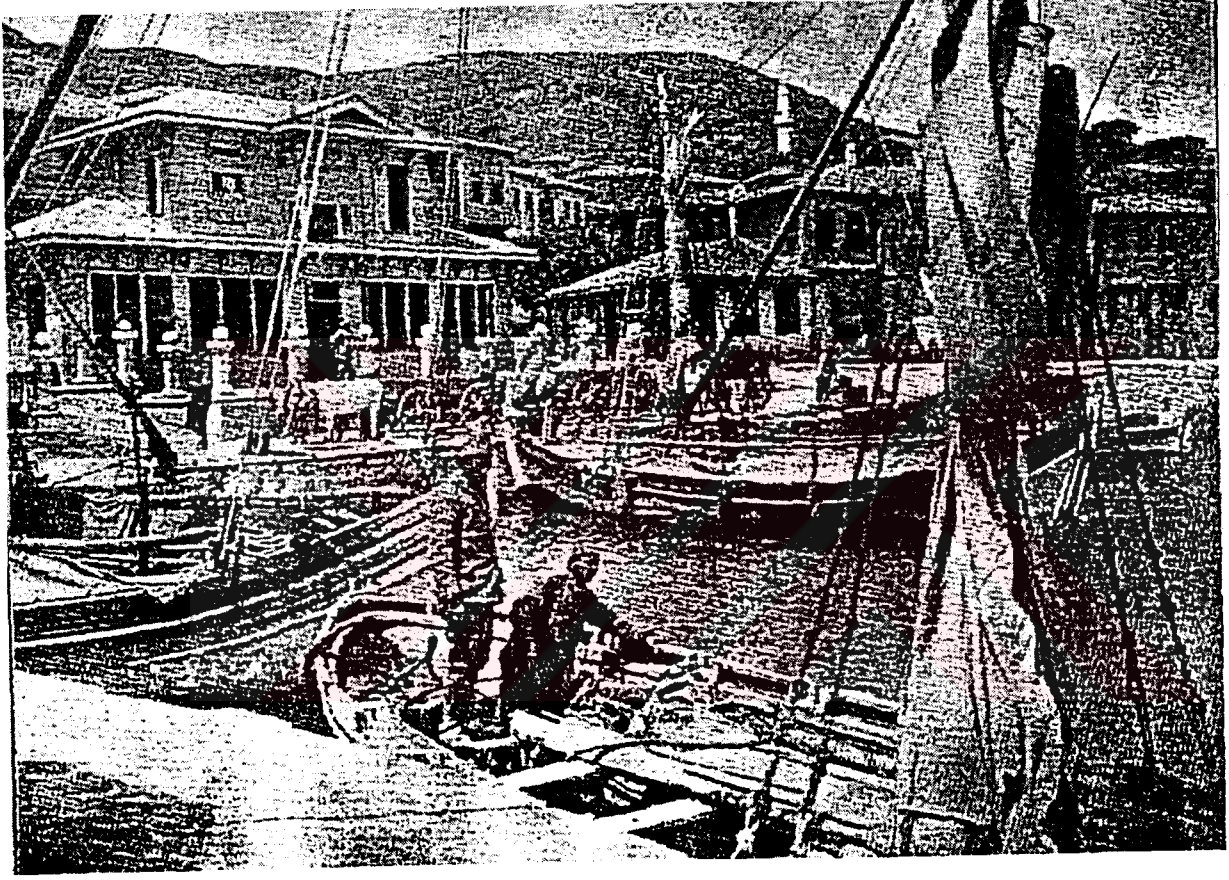
Gelibolu'nun genel haritası
ile düşmanın son defa
kovulduğu Seddülbahir

Harb-i Umuminin en cehennemi sahnesi olan
Gelibolu'da emsalsiz müdafaası ile askeri
kıymetini Cihana tasdik ettiren ordumuzun
savlet-i deliranesine ait bir timsal.

Bütün Gelibolu Yarımadası düşmandan temizlendi. Anafartalar'la Arıburnu'ndan
kovulduktan sonra askerimizin kahramanca taarruzlarıyla tutulmakta olduğu son kısımdan da
kovulmuştur.

Çanakkale Cephesi'nde Sivas Heyet-i Mahsusası'nın ziyareti

Çanakkale Cephesi'nde Kilitbahir İskelesi

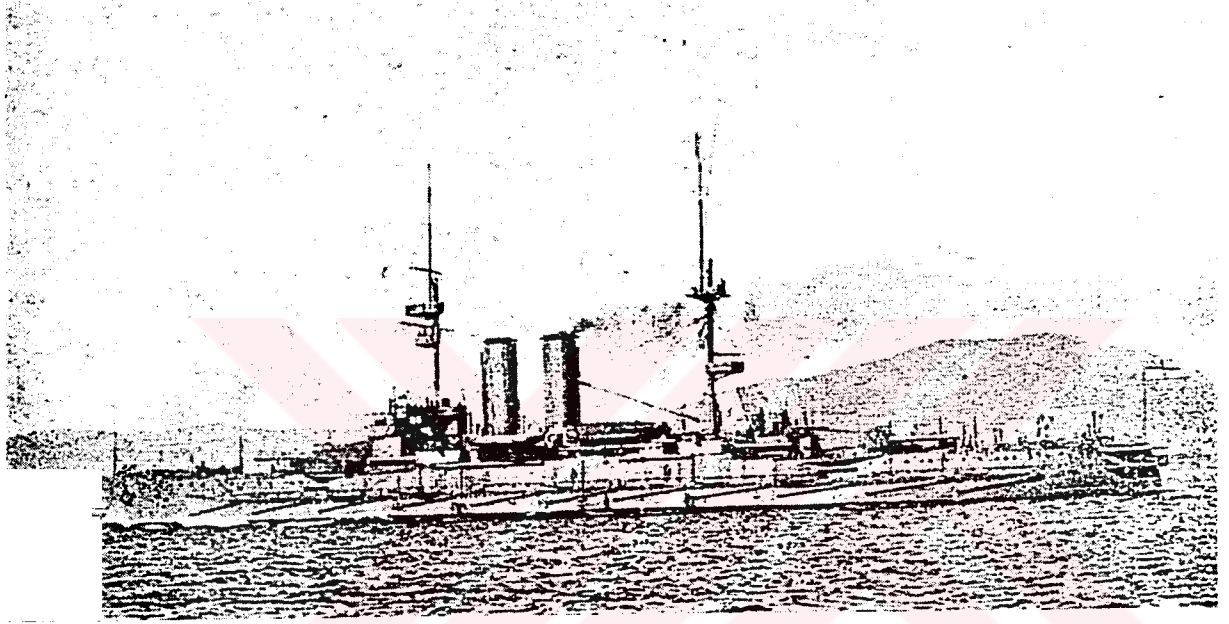
Çanakkale harbinde

İngiliz Fransız'a diyor ki: İstanbul bağlarının üzümü ekşi imiş... Ağzımız buruştu. Biraz toplayabilseydik bile arkadaki ayıya kaptırırdık.

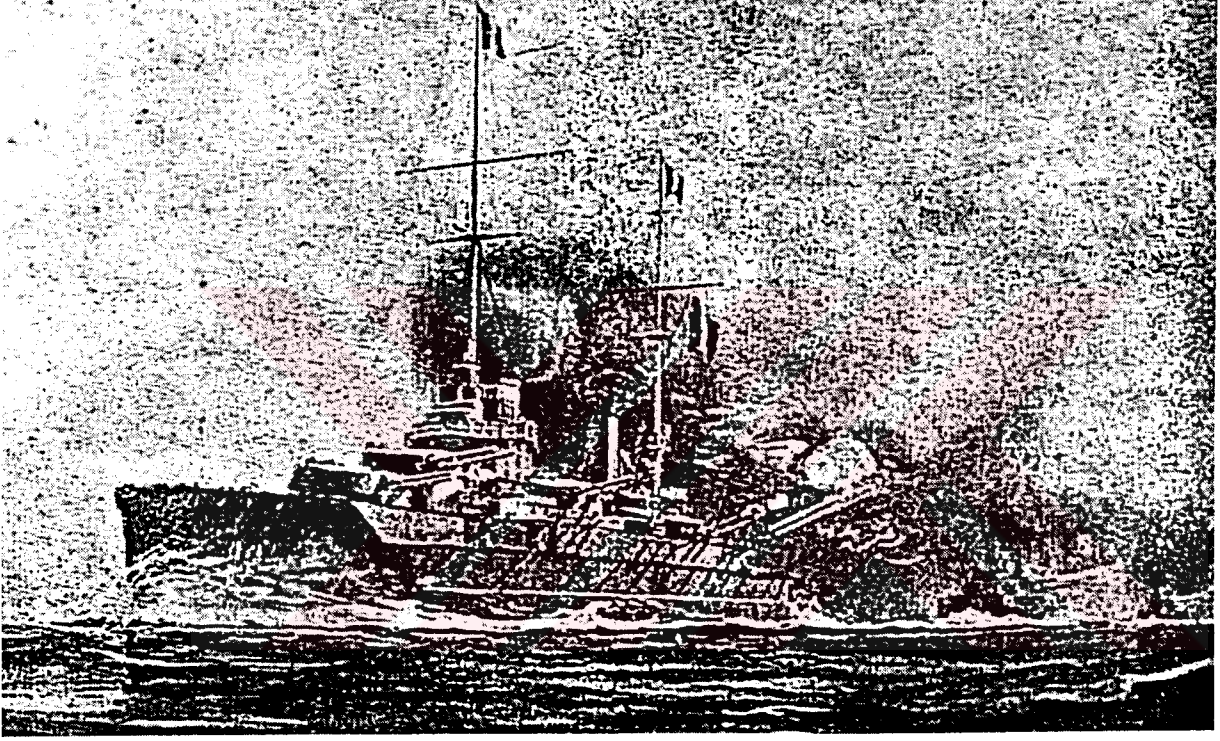
Almanya mizah gazetelerinden

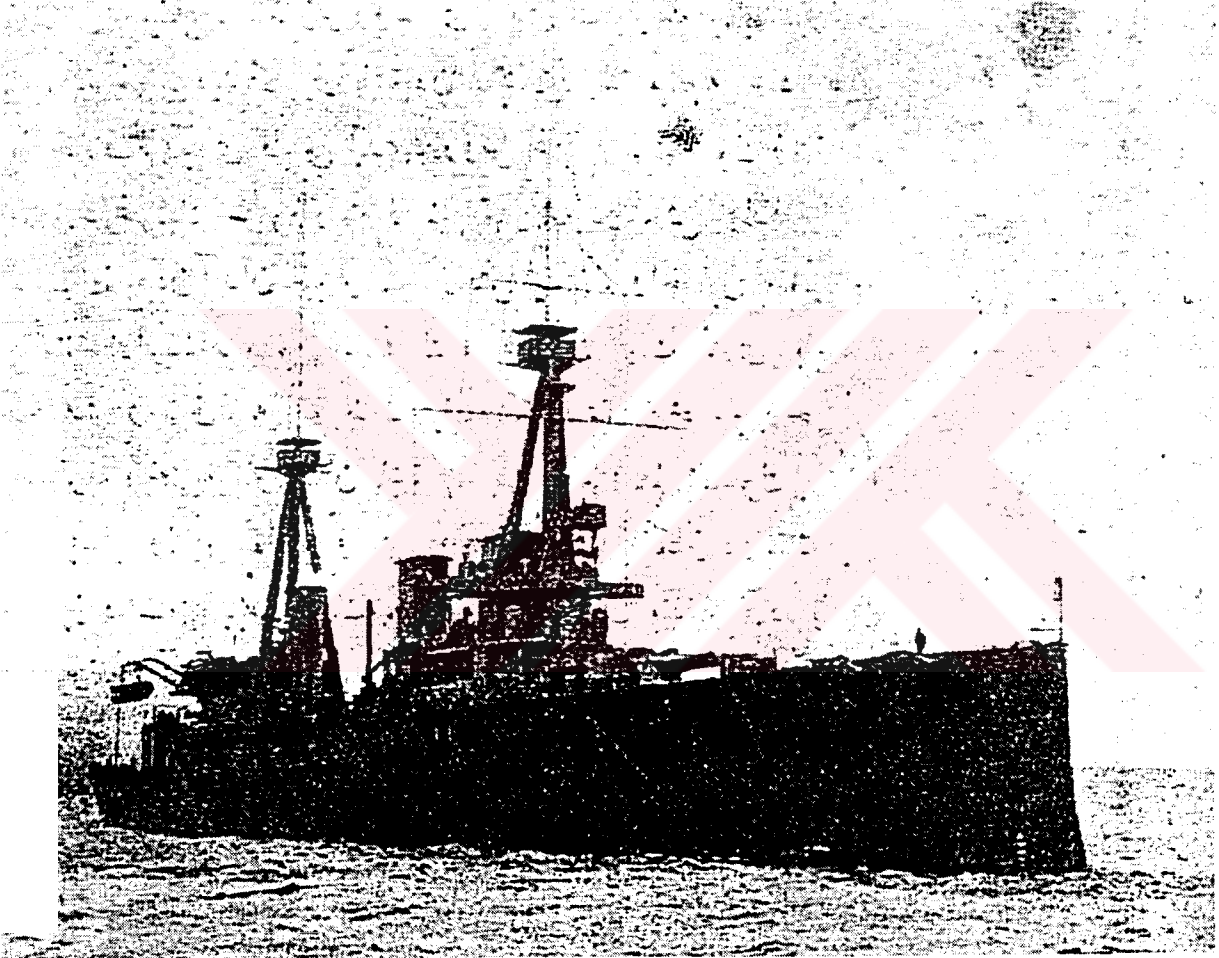
Ne hayal ediyorlardı ne oldu
Çanakkale'yi açarak bir taraftan Rusya'ya mühimmat diğer taraftan memleketlerine kuvvet
sevkedeceklerdi. Fakat

Çanakkale'ye taarruz eden düşman donanmasında şanlı Osmanlı bataryalarının attıkları mermilerin tesiriyle batan İngilizlerin Ocean zırhlısı

Çanakkale'ye taarruz eden düşman gemilerinden Osmanlı askerlerinin kahramanca müdafaası sonucu boğaz girişinde batırılmış olan Fransız zırhlısı Bouvet

Çanakkale girişinde bataryalarımızın ateşi sonucu batırılan İngiliz zırhlısı Irresistible

Çanakkale Savaşı'nda esir edilen İngilizler'den 3 kara zabiti

Çanakkale'de İngilizlerin batırılan E7 Tahtelbahri'nden esir edilen 3 İngiliz bahriye zabiti

Çanakkale Cephesi'nde İngilizler'le Fransızlar'dan alınan esirlerden bir takımı

Çanakkale Cephesi'nde İngilizler'le Fransızlar'dan alınan esirlerden bir kısmı

Çanakkale Boğazı İngiliz – Fransız donanması – mümkün olmazsa – ihraç kuvvetleri tarafından açılarak İstanbul alınacak ve Rusya ile bir bağlantı yolu tesis olunacaktı.

Veliaht-ı Saltanat Devletlü Necabetlü Yusuf İzzettin Efendi Hazretleri Çanakkale
Cephesi'nde

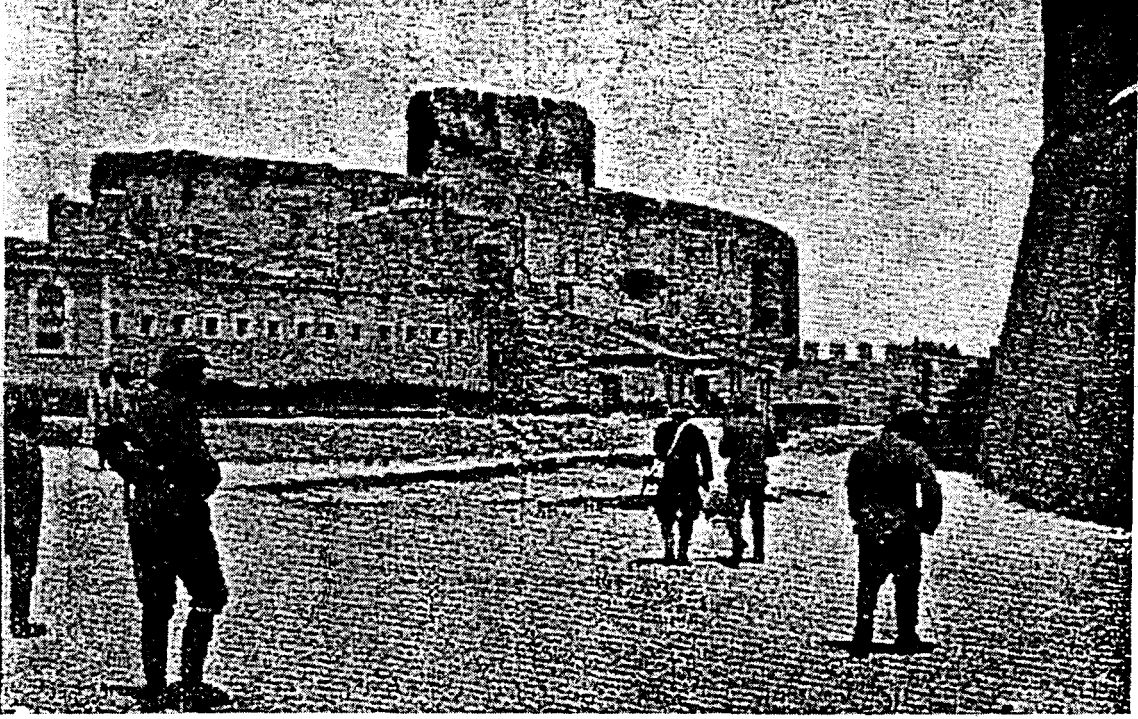
Çanakkale önünde İngiliz'le Fransız:

- Nasıl, bir kere daha şu tehlikeye başımızı sokalım?

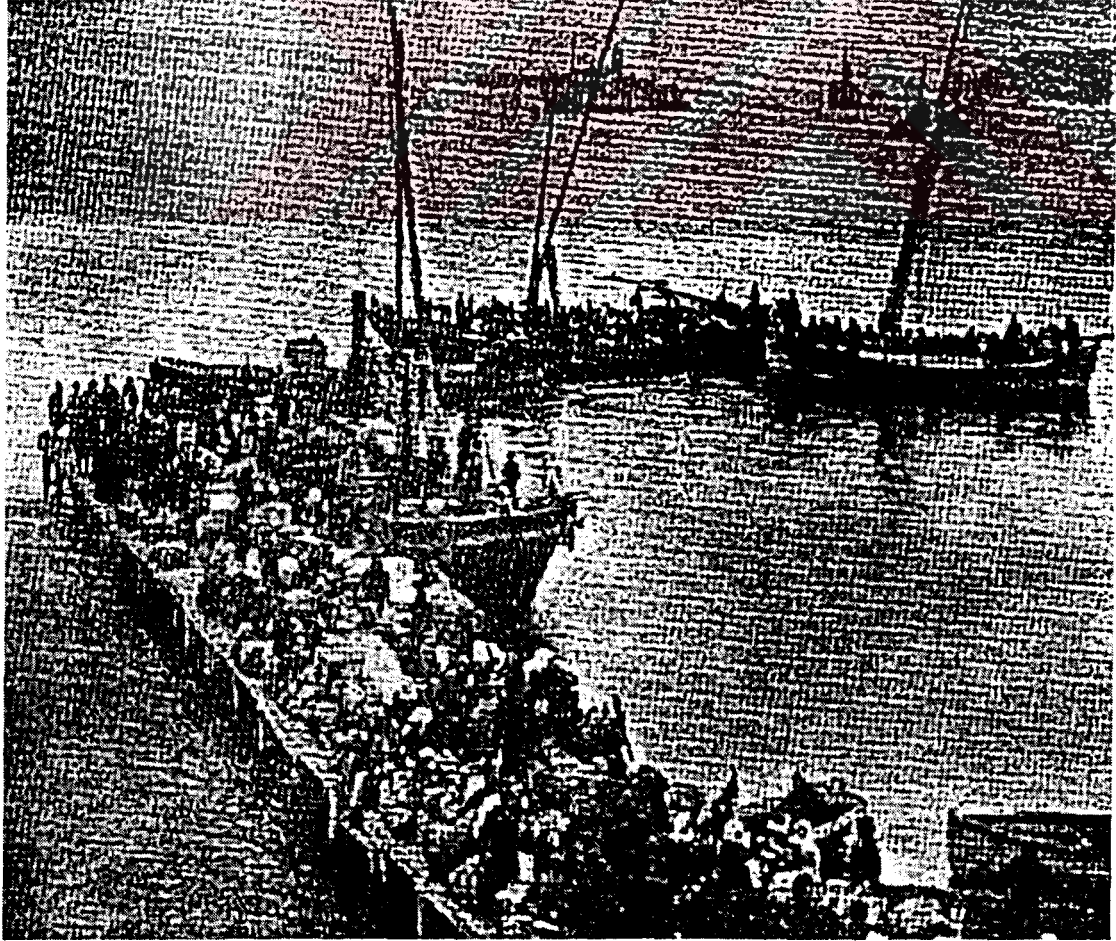
Alman mizah gazetesinden

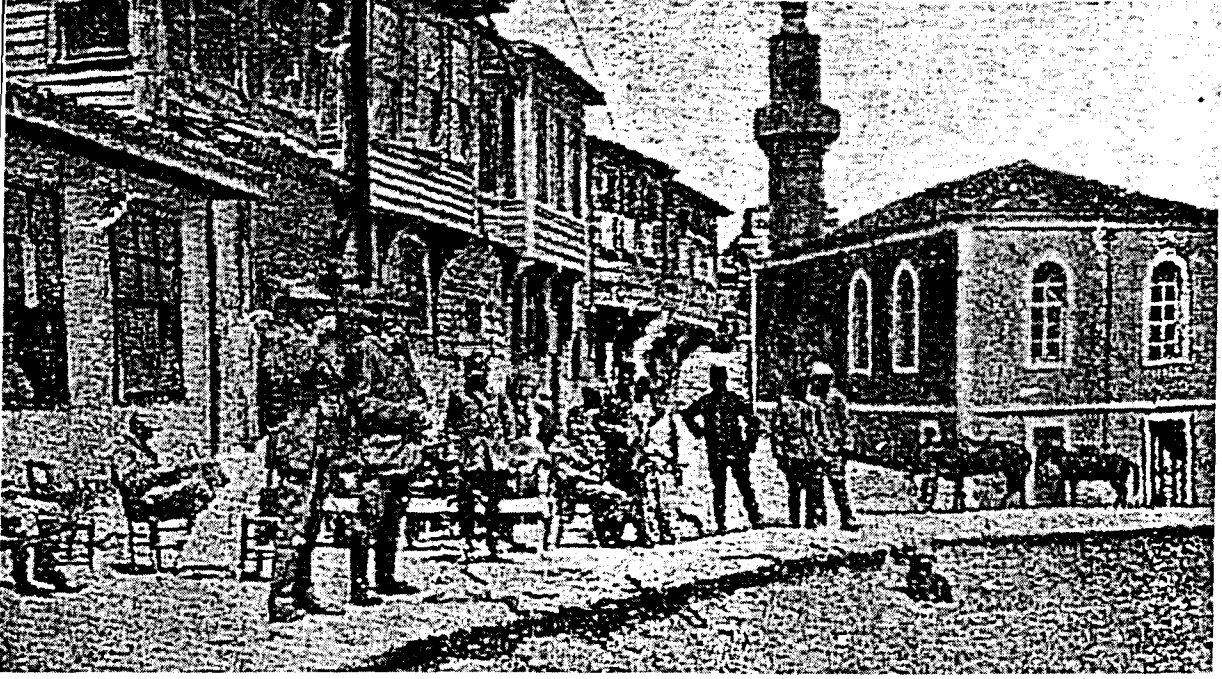
Çanakkale'de kahraman askerlerimizin düşmanları büyük zayiata uğratarak tenkil eylemekte oldukları harp sahası: Seddülbahir ciheti

Çanakkale manzaralarından:
Kilitbahir Kalesi'nin havalisi

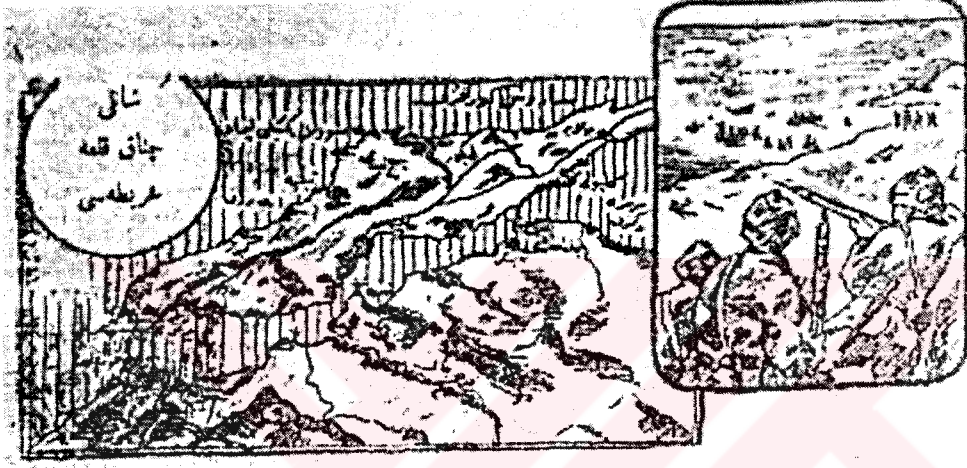
Çanakkale İskelesi

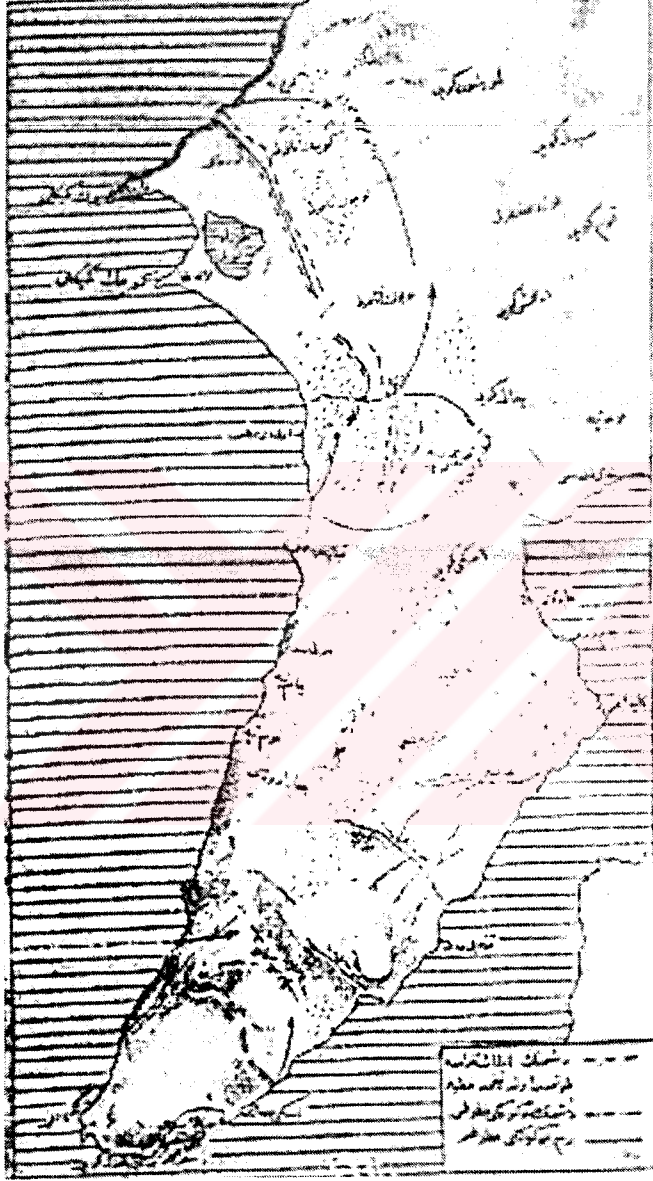
Kilitbahir'de bir kahvehanenin önünde

Kilitbahir İskelesi

Düşmanlarımıza ebediyen mezar olacağı her fırsatta söylenen Çanakkale'nin genel bir haritası ile aylardan beri düşmana taarruz fırsatını bekleyen kahraman askerimizin resmi

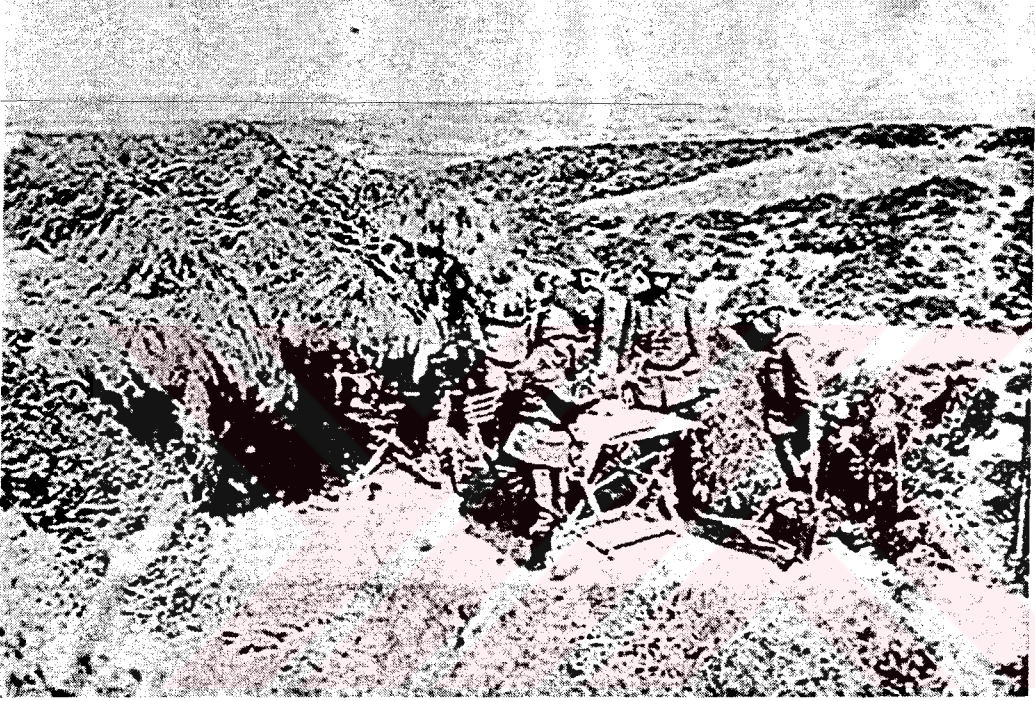

Anafartalar'da, Arıburnu'nda ve Seddülbahir'de düşmanlarımızın geçen ağustostaki vaziyetleri haritada gösterildiği gibidir. Cenabı Hakkın inayeti ile bugün denize döküldüklerini görüyoruz.

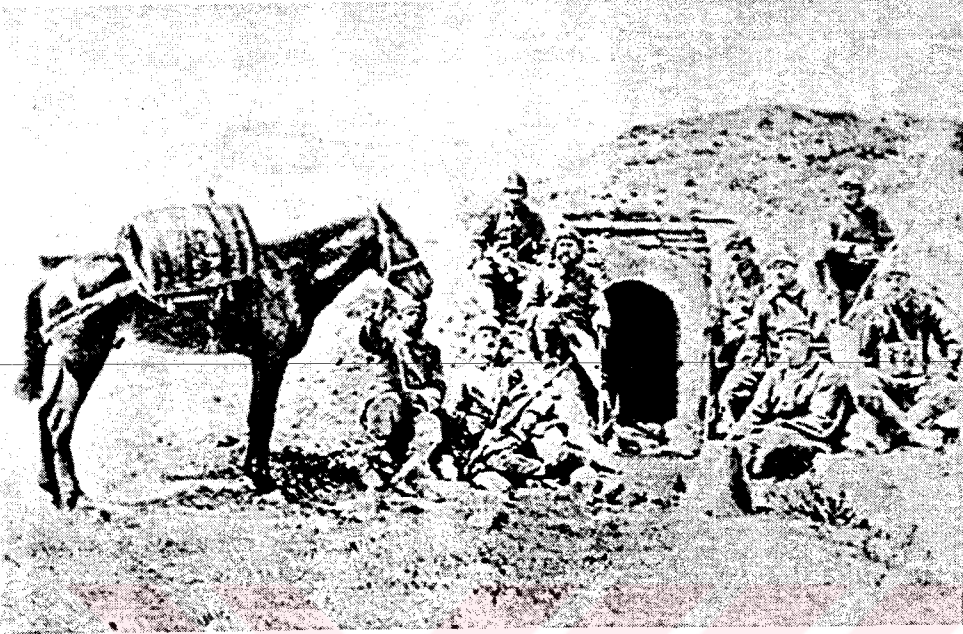

Anafartalar'da ve Arıburnu'ndaki büyük zafer münasebetiyle

Düşmanlarımız tamamen Anafarta ve Arıburnu'nda çekilip gitmişler ve beraberce götürmeye vakit bulamadıkları eşyaları ile bir muzafferiyet yadigarı olmak üzere bırakmışlardır.

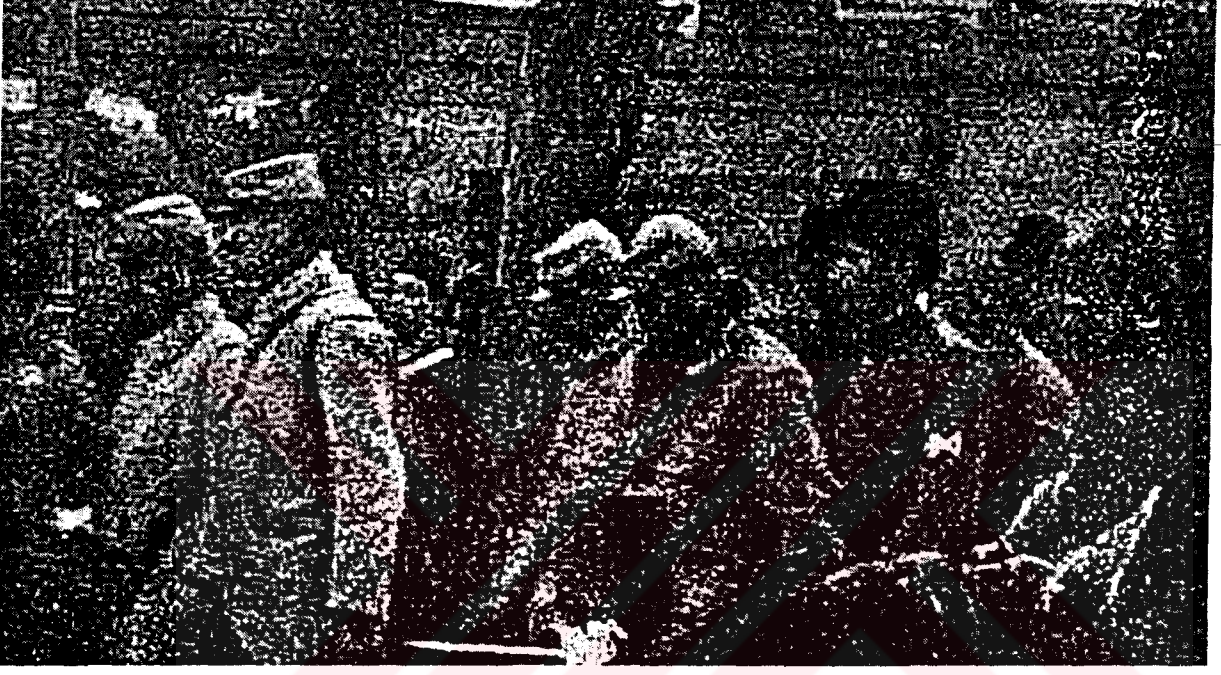
Çanakkale Savaşı'nda bir kumandan kıtaata emirler gönderirken

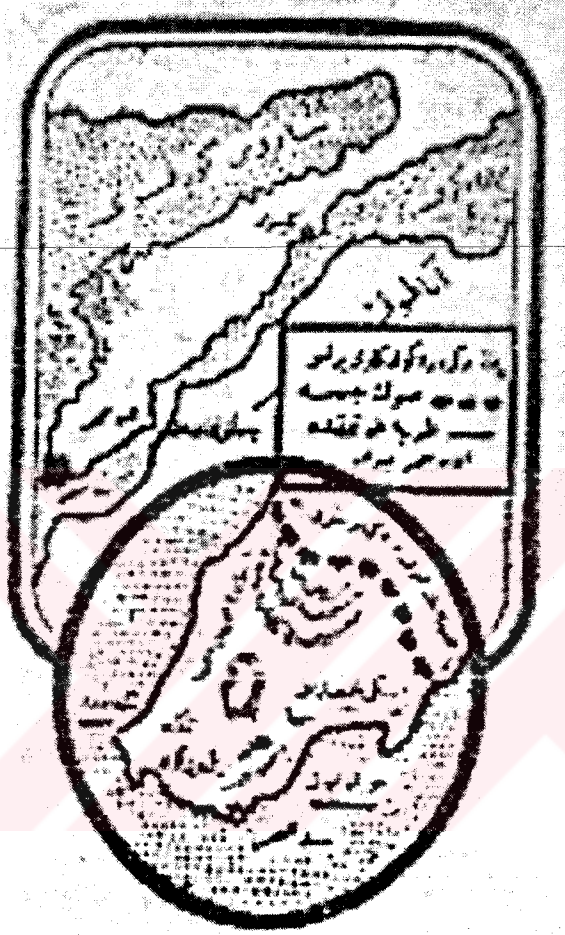
Çanakkale'de bir çeşme başında

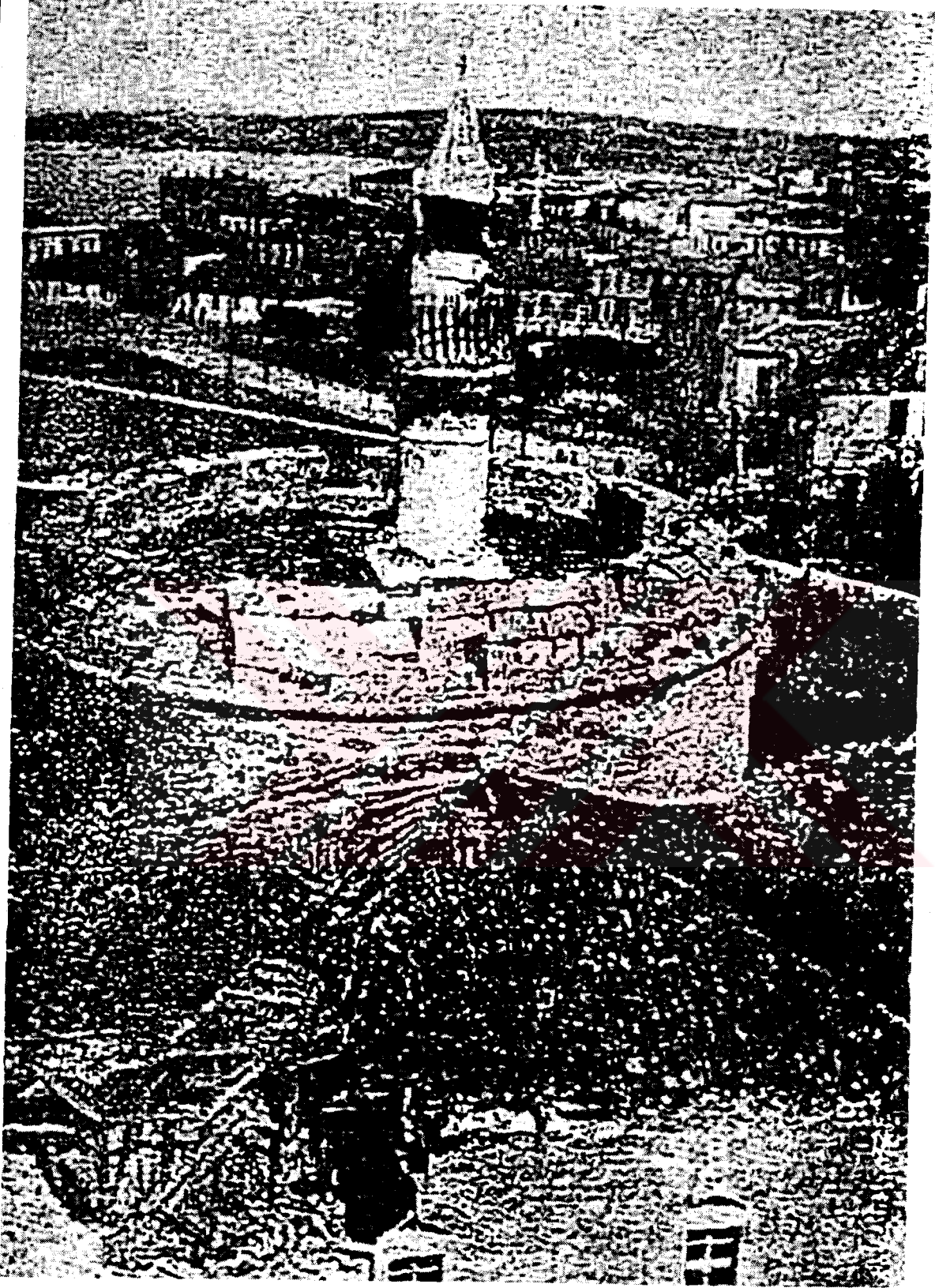
Gelibolu Yarımadası'nda Fransız topçusu Avustralya süvarilerinin ileri hareketini setrederken

Gelibolu Yarımadası'nda alınmış ve şehrimize getirilmiş olan Fransız esirlerinden bir takımı

Sıra Seddülbahir'den deflerine geldi.
Muzafferiyemiz, müttefiklerimizin memleketinde de pek derin bir memnuniyet ile
karşılandı.

Çanakkale'de Çimenlik Kalesi'nden bir manzara

Çanakkale'de Kilitbahir civarında Ağadere'de düşmanın bombardıman ettiği seyyar ağır
Mechureyn Hastanesi